

ΝΕΙΛΟΥ
ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ
11Γ

Α. ΛΟΓΟΙ
Β. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ
ΤΩΝ

ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ
11Γ

ΕΠΟΠΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
Ελευθ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΠΕ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1998

Ν Ε Ι Λ Ο Σ

Ο

Μ Ο Ν Α Χ Ο Σ

Copyright :

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

Μενελάου 3, Θεσσαλονίκη

Τ. Θ. 400 90. 560 00 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 031/283 880. Οίκιας 031/696 653.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στὸν παρόντα τόμο τῆς Φιλοκαλίας συνεχίζεται ἡ ἔκδοση τῶν ἀπάντων τοῦ ἁγίου Νείλου μὲ τὰ ἑξῆς κατὰ σειρά ἔργα του:

1) Λόγος Ἀσκητικός, 2) Λόγος ἀσκητικός καὶ πολυμερής, ἐν ᾧ νοουθεσίαι πνευματικάι, 3) Λόγος εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου τὸ φάσκον, «Νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον, ἀράτω ὁμοίως καὶ πῆραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν», 4) Ἐπικτήτου, Ἐγχειρίδιον, 5) Διήγησις περὶ Πάχωνος, πόλεμον πορνικὸν πάσχοντος καὶ νικῶντος. 6) Τοῦ μακαρίου Ὑπερεχίου, Παραίνεσις Ἀσκητῶν. 7) Ἀποσπάσματα Λόγων καὶ ὁμιλιῶν ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Φωτίου. α) Ἐκ δύο Λόγων εἰς τὸ Πάσχα β) Ἐκ τριῶν Λόγων εἰς τὴν Ἀνάληψιν καὶ στή συνέχεια οἱ Ἐπιστολές τοῦ ἁγίου Νείλου, Βιβλίον Α', πού ἀνέρχονται σὲ 333, τῶν ὁποίων προσηγεῖται σχετικὴ Εἰσαγωγή. Οἱ ὑπόλοιπες ἐπιστολές, Βιβλία Β' – Δ' δημοσιεύονται στὸν ἐπόμενο τόμο 11Δ.

Ὅλα τὰ κείμενα τῶν ἔργων αὐτῶν λαμβάνονται ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne, σὰ ὅποια ἔγινε σημαντικὴ διόρθωση, ἰδίως στὴ στίξη. Σπουδαία διόρθωση ἔγινε στὸ κείμενο τοῦ Ἐγχειριδίου τοῦ Ἐπικτήτου, τὸ ὁποῖο ὅπως εἶναι δημοσιευμένο στὴν Migne εἶναι σὲ πάρα πολλὰ σημεῖα ἀκατανόητο.

ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΑΣΚΗΤΙΚΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Φιλοσοφεῖν ἐπετήδευσαν μὲν καὶ Ἑλλήνων πολλοί, καὶ Ἰου-
δαίων δὲ οὐκ ὀλίγοι, μόνοι δὲ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν ἐξήλωσαν οἱ
τοῦ Χριστοῦ μαθηταί, ἐπεὶ καὶ μόνοι τὴν σοφίαν αὐτὴν ἔσχον διδά-
σκαλον, ἔργῳ ἐπιδεικνύουσαν τὴν πρέπουσαν τῷ τοιούτῳ ἐπιτηδύ-
5 ματι ἀγωγὴν. Οἱ μὲν γὰρ πρότεροι, καθάπερ ἐν σκηνῇ δραῖμα ὑπο-
κρινάμενοι, ἀλλοτριῶ ἑαυτοὺς κατεκόσμησαν προσωπεῖω, ὄνομα
κενὸν ὑποδύντες, φιλοσοφίας ἀληθοῦς ἐστερημένον· ἐν τῷ τρίβωνι
καὶ τῇ ὑπήνῃ καὶ τῇ βακτηρίᾳ τὸ φιλοσοφεῖν ἐπιδεικνύμενοι, περιέ-
ποντες δὲ τὸ σῶμα καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ὡς δεσποίνας ὑπηρετούμενοι,
10 γαστροὺς ὄντες δοῦλοι καὶ τὰς ὑπογαστρίους ἡδονὰς ὡς φύσεως
ἔργον ἀποδεχόμενοι, ὀργῆς ὑπήκοοι, τὴν δόξαν ἐπτοημένοι, ταῖς δὲ
λαμπραῖς τραπέζαις δίπην κυνιδίων λίχνως ἐφαλλόμενοι, οὐκ εἰδό-
τες, ὅτι πρὸ πάντων ἐλεύθερον εἶναι δεῖ τὸν φιλόσοφον, καὶ μᾶλλον
φεύγειν τὸ δοῦλον εἶναι παθῶν, ἢ ἀργυρώνητον καὶ οἰκοτριβῶν οἰ-
15 κότριβα. Τὸ γὰρ ἀνθρώπων εἶναι δοῦλον οὐδὲν ἴσως ἔβλαψε τὸν ὀρ-
θῶς δεδιωκότα, τὸ δὲ πάθεσιν ὡς δεσπόταις χρώμενον ὑπηρετεῖν ταῖς
ἡδοναῖς αἰσχύνῃν ἤνεγκε καὶ γέλωτα πολύν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

20 Εἰσὶ μὲν οὖν παρ' αὐτοῖς καθόλου τῆς πράξεως ἡμεληκότες, λο-
γικὴν δὲ φιλοσοφίαν ὡς δοκοῦσιν ἐπανηρημένοι, μετεωρολέσχαι

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΑΣΚΗΤΙΚΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Μὲ τὴ φιλοσοφία ἀσχολήθηκαν πολλοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας καὶ ὄχι λίγοι ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, μόνο οἱ μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ ὅμως ἐπιδίωξαν τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφία, γιατί μόνο αὐτοὶ εἶχαν δάσκαλό τους τὴν ἴδια τὴ σοφία, ἣ ὁποία τοὺς ἔδειχνε ἔμπρακτα τὴ διαγωγὴ πού ταιριάζει σ' αὐτὴ τὴν ἀπασχόληση. Γιατὶ οἱ προηγούμενοι, σὰν νὰ ἔπαιζαν θέατρο πάνω στὴ σκηνή, στόλιζαν τοὺς ἑαυτοὺς τους μὲ ξένο προσωπεῖο, ὑποδυόμενοι ἓνα χωρὶς περιεχόμενο ὄνομα, στερημένο ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφία, ἐπιδεικνύοντας μὲ τὸ εἰδικὸ ἱμάτιο καὶ τὴ γεννειάδα καὶ τὸ ραβδί τὴ φιλοσοφικὴ τους ἰδιότητα, φροντίζοντας τὸ σῶμα τους καὶ ἰκανοποιώντας τὶς ἐπιθυμίες τους σὰν νὰ ἦταν κυρίες, ἐνῶ ἦταν δοῦλοι τῆς κοιλιᾶς καὶ δέχονταν τὶς κάτω ἀπὸ τὸ ὑπογάστριο ἡδονές σὰν ἔργο τῆς φύσεως· ἦταν ὑπήκοοι τῆς ὀργῆς καὶ συγκινοῦνταν ἀπὸ τὴ δόξα· ὀρμώντας στὰ λαμπερὰ τραπέζια μὲ λαιμαργία σὰν σκυλάκια, δὲν γνώριζαν ὅτι ὁ φιλόσοφος πρὶν ἀπὸ ὅλα πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερος καὶ νὰ ἀποφεύγει νὰ εἶναι δοῦλος τῶν παθῶν ἢ ἔξαγοραζόμενος σὰν δοῦλος πού γεννήθηκε καὶ ἀνατράφηκε μέσα στὸ σπῆτι. Γιατὶ τὸ νὰ εἶναι δοῦλος ἀνθρώπων δὲν ἔβλαψε καθόλου ἐκεῖνον πού ἔζησε σωστά, τὸ νὰ ὑπερετεῖ ὅμως τὰ πάθη, χρησιμοποιοῦντας τα σὰν δεσπότες, μὲ ἡδονές, αὐτὸ προξένησε ντροπὴ καὶ πολὺ γέλιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Ὑπάρχουν λοιπὸν σ' αὐτοὺς ἐκεῖνοι πού, ἐνῶ ἔχουν παραμελήσει ἐντελῶς τὴν πράξη, καταγίνονται, ὅπως νομίζουν, μὲ τὴ λογικὴ φιλοσο-

τινὲς ὄντες, καὶ τῶν ἀναποδείκτων ἐξηγηταί, οὐρανοῦ μέγεθος καὶ
 ἡλίου μέτρα καὶ ἀστέρων ἐνεργείας εἰδέναι ἐπαγγελλόμενοι. Ἔστι δὲ
 ὅτε καὶ θεολογεῖν ἐπεχειροῦντο, ὅπου καὶ ἡ ἀλήθεια ἀνέφικτος, καὶ ὁ
 στοχασμὸς ἐπικίνδυνος, ζῶντες δὲ τῶν ἐν βορβόρῳ κυλινδουμένων
 5 χοίρων ἀτιμότερον. Εἰ δὲ καὶ τινες ἐγένοντο πρακτικοί, τούτων ἐγέ-
 νοντο χεῖρους, δόξαις καὶ ἐπαίνοις πεπραχότες τοὺς πόνους οὐδενὸς
 γὰρ ἑτέρου χάριν, ἢ ἐπιδείξεως καὶ φιλοδοξίας ἐπετήδενον οἱ δεῖλαι-
 οὶ τὰ πολλά, μισθὸν εὐτελεῆ καὶ εὐωνον τῆς τοιαύτης ἀντικαταλλαπτό-
 μενοι ταλαιπωρίας τὸ γὰρ σιωπῆσαι διαπαντός, καὶ χόρτῳ τρέφε-
 10 σθαι, καὶ ῥακίοις τρυχίνοις σκέπειν τὸ σῶμα, καὶ ἐν πίθῳ κατακλεί-
 σαντες ἑαυτοὺς διαδιούν, μηδὲ μίαν ἀμοιβὴν μετὰ θάνατον προσ-
 δοκῶντας, πάσης ἀνοίας ἐστὶν ἐπέκεινα· τοῦτο ἦν τὸ ἐν τῷ βίῳ συγ-
 καταλύειν τῆς ἀρετῆς τὰ ἔπαθλα, καὶ ἀγῶνα ἑαυτῷ τίθεσθαι στεφά-
 νων καιρὸν οὐκ ἔχοντα, καὶ πάλην διηνεκῆ βραβείων ἐστερημένην,
 15 καὶ σκάμματα, τῶν ἰδρώτων ἔχοντα πλέον οὐδέν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Ἰουδαίων δὲ ὅσοι τοῦτον ἐτίμησαν τὸν βίον, εἰσὶ μὲν τοῦ Ἰωανα-
 δᾶδ ἀπόγονοι, πάντας δὲ τοὺς ὡσαύτως βιοῦν ἐθέλοντας προσιέμε-
 νοι, εἰς τὴν αὐτὴν ἐνάγουσι πολιτείαν, ἐν σκηναῖς κατοικοῦντες δια-
 20 παντός, οἴνου τε καὶ πάντων τῶν πρὸς τὸ ἀβροδίαιτον ἀπεχόμενοι,
 καὶ δίαιταν ἔχοντας εὐτελεῆ καὶ τῇ χρειᾷ συμμεμετρημένην τοῦ σώμα-
 τος Σφόδρα μὲν οὖν ἐπιμελοῦνται τῆς ἠθικῆς ἕξεως, θεωρία δὲ τὰ
 πολλὰ παραμένουσι, ὅθεν καὶ Ἰεσσαῖοι καλοῦνται, αὐτοὺς λογίους
 δηλοῦντος τοῦ ὀνόματος, καὶ ἀπλῶς ἐστὶν αὐτοῖς πάντοθεν κατωρ-
 25 θωμένος ὁ τῆς φιλοσοφίας σκοπός, οὐδαμοῦ τῶν πραγμάτων διαμα-
 χομένων τῷ ἐπαγγέλματι. Ἀλλὰ τί τῶν ἀγῶνων ὄφελος αὐτοῖς καὶ
 τῆς ἐπιπόνου ἀθλήσεως τὸν ἀγανοθέτην ἀνηρηκόσι Χριστόν; Καὶ
 τούτοις γὰρ ὁμοίως ὁ τῶν πόνων οἴχεται μισθός, ἀρνησαμένοις τὸν
 τῶν ἐπάθλων διανομέα καὶ τῆς ἀληθοῦς ζωῆς, καὶ διὰ τοῦτο τῆς
 30 φιλοσοφίας ἀποσφαλεῖσι. Φιλοσοφία γὰρ ἐστὶν ἠθῶν κατόρθωσις
 μετὰ δόξης τῆς περὶ τοῦ ὄντος γνώσεως ἀληθοῦς. Ταύτης δὲ ἀπεσφά-

φία, φλυαρώντας για τὰ οὐράνια σώματα καὶ ἐξηγώντας τὰ ἀναπόδεικτα, καὶ ὑπόσχονται ὅτι γνωρίζουν τὸ μέγεθος τοῦ οὐρανοῦ, τὰ μέτρα τοῦ ἡλίου καὶ τὶς ἐνέργειες τῶν ἀστεριῶν. Κάποτε μάλιστα ἐπιχειροῦν καὶ νὰ θεολογήσουν, τὴ στιγμή πού καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι ἀκατόρθωτη καὶ ὁ στοχασμὸς ἐπικίνδυνος, ἀφοῦ ζοῦν πιὸ ἀτιμωτικά καὶ ἀπὸ τὰ γουρουνία πού κυλιοῦνται μέσα στὸν βοῦρκο. Ἄν πάλι μερικοὶ ἔγιναν πρακτικοί, ἀποδείχτηκαν πιὸ χειρότεροι ἀπὸ αὐτούς, ἀνταλλάσσοντας τοὺς κόπους μὲ τὶς δόξεις καὶ τοὺς ἐπαίνους. Γιατὶ τὰ περισσότερα οἱ ἄθλιοι τὰ ἔκαναν γιὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο γιὰ ἐπίδειξη καὶ ἀπὸ φιλοδοξία, ἀνταλλάσσοντας τὴν τόση ταλαιπωρία τους μὲ ἀμοιβὴ τιποτένια καὶ φτηνὴ. Γιατὶ τὸ νὰ σιωποῦν γιὰ πάντα καὶ νὰ τρέφονται μὲ χορτάρι καὶ νὰ καλύπτουν τὸ σῶμα τους μὲ τρίχινα κουρέλια καὶ νὰ ζοῦν κλείνοντας τοὺς ἑαυτοὺς τους μέσα σὲ πιθάρι, χωρὶς νὰ περιμένουν καμμιά ἀμοιβὴ μετὰ θάνατον, ξεπερνᾶ κάθε μωρία, ἀφοῦ ἔτσι τὰ βραβεῖα τῆς ἀρετῆς τελειώνουν μαζί μὲ τὴ ζωὴ, τὰ ἀγωνίσματα τίθενται χωρὶς εὐκαιρία στεφανώματος, ἢ πάλι εἶναι διαρκῆς χωρὶς βραβεῖα, καὶ τὰ σκάμματα πέρα ἀπὸ τοὺς ἰδρώτες δὲν ἔχουν τίποτε ἄλλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Ἄπὸ τοὺς Ἰουδαίους πάλι ὅσοι τίμησαν τὴ ζωὴ αὐτὴ εἶναι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰωναδάβ, οἱ ὅποιοι ὅλους ἐκείνους πού θέλουν νὰ ζήσουν κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο τοὺς δέχονται εἰσάγοντάς τους στὴν ἴδια ζωὴ, κατοικώντας γιὰ πάντα μέσα σὲ σκηνές, ἀποφεύγοντας τὸ κρασί καὶ ὅλα ὅσα συμβάλλουν στὴν τρυφηλὴ ζωὴ, καὶ ἔχοντας τρόπο ζωῆς λιτὸν καὶ τὶς σωματικὲς ἀνάγκες τους περιορισμένες. Φροντίζουν δηλαδή πάρα πολὺ τὶς ἠθικὲς συνήθειες, ἀλλὰ τὰ περισσότερα παραμένουν στὴ θεωρία, γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζονται Ἰεσσαῖοι, ὄνομα πού δείχνει ὅτι εἶναι ἄνθρωποι τῶν λόγων, καὶ γενικὰ παντοῦ ἀπὸ αὐτοὺς ἐπιτυγχάνεται ὁ σκοπὸς τῆς σοφίας, χωρὶς πουθενὰ τὰ ἔργα τους νὰ ἀνταποκρίνονται σ' αὐτὰ πού ἐπαγγέλλονται. Ποιὸ ὅμως εἶναι τὸ ὄφελος τῶν ἀγώνων καὶ τῆς ἐπίπονης ἄθλησής τους, ἀφοῦ ἔχουν σκοτώσει τὸν Χριστό; Καὶ σ' αὐτοὺς δηλαδή, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ὁ μισθὸς τῶν κόπων τους πηγαίνει χαμένος, ἐπειδὴ ἀρνήθηκαν ἐκεῖνον πού διανέμει τὰ ἔπαθλα καὶ τὴν ἀληθινὴ ζωὴ, καὶ γι' αὐτὸ ξέφυγαν ἀπὸ τὸν σκοπὸ τῆς φιλοσοφίας. Γιατὶ φιλοσοφία εἶναι τρόπος ζωῆς μὲ ἀνάλογη πίστη στὴν ἀληθινὴ γνώση

λησαν ἄμφω καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, τὴν ἀπ' οὐρανοῦ παραγενομένην σοφίαν παραιτησάμενοι, καὶ χωρὶς Χριστοῦ φιλοσοφεῖν ἐπιχειρήσαντες, τοῦ μόνου παραδείξαντος ἔργῳ καὶ λόγῳ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν.

5 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Οὗτος γὰρ πρῶτος ἔτεμε τῷ βίῳ τὴν ταύτης ὁδόν, πολιτείαν ἐπιδειξάμενος καθαρὰν, καὶ ἄνωτέραν αἰεὶ φέρων τὴν ψυχὴν τῶν τοῦ σώματος παθῶν, ἔσχατον δὲ καὶ ταύτης καταφρονήσας, ὅτε ἡ παρ' αὐτοῦ οἰκονομουμένη σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἀπῆτει τὸν θάνατον, 10 διδάσκων διὰ τούτων, ὅτι δεῖ τὸν φιλοσοφεῖν ὀρθῶς ἄνωθεν προαιρούμενον, ἀρνεῖσθαι μὲν πάντα τὰ τοῦ βίου ἡδέα, πονεῖν δὲ καὶ παθῶν εὖ μάλα ἐπικρατεῖν καταφρονοῦντα τοῦ σώματος ἔχειν δὲ μηδὲ τὴν ψυχὴν τιμίαν, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐτοιμῶς προῖεσθαι, ὅταν δι' ἀρετῆς ἐπίδειξιν ταύτην ἀποθέσθαι δέοι.

15 Καὶ ταύτην παραλαβόντες ἐμμήσαντο τὴν διαγωγὴν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι ἅμα τῷ κληθῆναι, ἀποταξάμενοι μὲν τῷ βίῳ, ὑπεριδόντες δὲ πατρίδα καὶ γένος καὶ ὑπαρξιν, καὶ πρὸς τὸν σκληρὸν καὶ ἐπίπονον εὐθύς μετετάξαντο βίον, διὰ πάντων χωρήσαντες τῶν δυσχερῶν, θλιδόμενοι, κακουχούμενοι, ἐλαινόμενοι, γυμνιτεύοντες, αὐτῶν τῶν 20 ἀναγκαίων ἐνδεεῖς ὄντες, ὕστερον δὲ καὶ θανάτου κατετόλμησαν, καλῶς διὰ πάντων τὸν Διδάσκαλον μιμησάμενοι καὶ τῷ βίῳ καταλιπόντες πολιτείας ἀρίστης εἰκόνα. Ἄλλ' ἐπειδὴ γράφειν ἀπὸ τῆς αὐτῆς εἰκόνης πάντες Χριστιανοὶ τὸν ἑαυτῶν βίον ὀφείλοντες ἢ οὐκ ἠβουλήθησαν ἢ ἠτόνησαν πρὸς τὴν μίμησιν, ὀλίγοι δὲ τινες ἠδυνήθησαν 25 τὰς κοσμικὰς ὑπερκύψαι ταραχὰς καὶ φυγεῖν τὴν ἐν ταῖς πόλεσι ζάλην, καὶ οὕτω τῶν θορύβων ἔξω γενόμενοι τὸν μοναδικὸν ἀσπάσασθαι βίον, οὗτοι μόνοι τὸν ἑαυτῶν βίον ἐκμαγεῖον τῆς ἀποστολικῆς ἐποίησαντο ἀρετῆς, τοῦ μὲν κεκτηθῆσθαι τὴν ἀκτημοσύνην προκρίναντες διὰ τὸ ἀπερίσπαστον, τροφῆς δὲ κεκαρυκευμένης τὴν ἐσχεδιασμένην προτιμήσαντες, διὰ τὰς τῶν παθῶν ἐπαναστάσεις τῆ παρα- 30 τυχύουση τὴν χρεῖαν ἐκπληροῦντες τοῦ σώματος, ἐνδυμάτων δὲ μα-

τοῦ ὄντος. Ἐπὶ αὐτὴν ὅμως ἀστόχησαν καὶ οἱ δύο, Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, ἀφοῦ ἀρνήθηκαν τὴ σοφία ποῦ ἦρθε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἐπιχείρησαν νὰ φιλοσοφήσουν μακριὰ ἀπὸ τὸν Χριστὸ, τὸν μόνο ποῦ ἔδειξε μὲ ἔργα καὶ λόγια τὴν ἀληθινὴ φιλοσοφία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Γιατὶ αὐτὸς πρῶτος χάραξε τὸν τρόπο τῆς ζωῆς, δείχνοντας διαγωγὴ καθαρὴ, ποῦ ὁδηγεῖ πάντοτε τὴν ψυχὴ πάνω ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ σώματος, καὶ στὸ τέλος τὴν περιφρόνησε καὶ αὐτὴν (τὴν ζωὴ), ὅταν ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, τὴν ὁποία αὐτὸς πραγματοποιοῦσε, ἀπαιτοῦσε τὸν θάνατο, διδάσκοντας μὲ αὐτὰ, ὅτι ὁ φιλόσοφος πρέπει, ὅταν ἐπιλέγεται σωστὰ ἀπὸ πάνω, νὰ ἀπαρνηθεῖ βέβαια ὅλα τὰ εὐχάριστα πράγματα τῆς ζωῆς, νὰ κοπιᾶζει ὅμως καὶ νὰ εἶναι κύριος τῶν παθῶν πολὺ καλὰ περιφρονώντας τὸ σῶμα του, καὶ νὰ μὴ θεωρεῖ οὔτε τὴ ζωὴ του πολύτιμη, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐγκαταλείπει καὶ αὐτὴν, ὅταν χρειαστεῖ γιὰ νὰ χάρη τῆς ἀρετῆς νὰ τὴ στερηθεῖ¹.

Αὐτὴ τὴ διαγωγὴ παραλαμβάνοντας τὴν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, τὴν μιμήθηκαν μόλις κλήθηκαν, μὲ τὸ νὰ ἀπαρνηθοῦν τὴ ζωὴ, νὰ παραβλέψουν τὴν πατρίδα τους, τοὺς συγγενεῖς καὶ τὴν περιουσία τους, καὶ νὰ μεταπηδήσουν ἀμέσως στὴ σκληρὴ καὶ ἐπίπονη ζωὴ, προχωρώντας μέσα ἀπὸ ὅλες τις δυσκολίες, δοκιμάζοντας θλίψεις, κακουχίες, διώξεις, γύμνιες, στερούμενοι ἀκόμα καὶ αὐτὰ τὰ ἀπαραίτητα². Ἐπειτα τόλμησαν νὰ ἀντιμετωπίσουν καὶ τὸν θάνατο, μιμούμενοι καλῶς σὲ ὅλα τὸν Διδάσκαλο, καὶ ἀφήνοντας μὲ τὴ ζωὴ τους εἰκόνα ἄριστης διαγωγῆς. Ἀλλὰ, ἐνῶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ὄφειλαν νὰ ἀντιγράψουν αὐτὴ τὴν εἰκόνα στὴ δική τους διαγωγὴ, ἢ δὲν θέλησαν, ἢ δὲν μπόρεσαν νὰ τὴ μιμηθοῦν, καὶ μόνο λίγοι κατόρθωσαν νὰ ὑψωθοῦν πάνω ἀπὸ τις ταραχὲς τοῦ κόσμου καὶ νὰ ἀποφύγουν τὴν παραζάλη τῶν πόλεων, καὶ ἔτσι, ἀφοῦ βρέθηκαν ἔξω ἀπὸ τοὺς θορύβους, ἀσπιάστηκαν τὴ μοναχικὴ ζωὴ, κάνοντας αὐτοὶ μόνοι τὴ ζωὴ τους πρότυπο τῆς ἀρετῆς τῶν ἀποστόλων, μὲ τὸ νὰ ἀποφασίσουν νὰ ἔχουν ἀκτημοσύνη, γιὰ νὰ εἶναι ἀπερίσπαστοι, τὸ νὰ προτιμήσουν, ἀντὶ γιὰ τις καλομαγειρεμένες, τις πρόχειρες τροφές, ἱκανοποιώντας τις στοιχειώδεις ἀνάγκες τοῦ σώματος, γιὰ νὰ μὴ ἐπαναστατοῦν τὰ πάθη· μὲ τὸ νὰ χαρακτηρίσουν τὰ μαλακὰ ἐνδύματα, ὡς

1. Πράξ. 20, 24.

2. Ἐβρ. 11, 37.

λακῶν καὶ τῆς χρείας ἔξω ὡς ἀνθρωπίνης χλιδῆς ἐπίνοιαν ἀλογήσαν-
 τες, λιτῆ καὶ ἀπεριέργῳ ἐχρήσαντο στολῇ διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ σώμα-
 τος, τρυφῆς καταφρονήσαντες, ἀφιλόσοφον εἶναι λογισάμενοι, τὴν
 περὶ τῶν οὐρανίων ἀφιεμένους φροντίδα, περὶ τὰ χαμαὶ κείμενα καὶ
 5 τοῖς θηρίοις ἐξ αὐτοσχεδίου παραγινόμενα ἀσχολῆσαι τὸν νοῦν· οὐκ
 ἤδεισαν τὸν κόσμον ἔξω τῶν ἀνθρωπίνων γενόμενοι παθῶν, οὐκ ἦν
 παρ' αὐτοῖς πλεονεκτῶν καὶ πλεονεκτούμενος, δικάζων καὶ δικαζό-
 μενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

10 Εἶχε γὰρ ἕκαστος κριτὴν ἀδέκαστον τὴν ἰδίαν συνείδησιν, οὐκ
 ἄλλος μὲν ἐπλούτει, ἄλλος δὲ ἐπένετο, οὐδὲ ἕτερος μὲν ἐτήκετο λιμῶ,
 ἕτερος δὲ διερρήγνυτο κόρῳ, ἀνεπλήρου γὰρ τῶν λειπομένων τὴν ἔν-
 δειαν ἢ τῶν περιττευόντων φιλοτιμία. Καὶ ἦν ἰσότης καὶ ἰσονομία,
 διὰ τὴν ἐκ τῶν ὑπερεχόντων πρὸς τοὺς ταπεινότερους ἐκουσίαν σύγ-
 15 κρασιν ἐκβεβλημένης τῆς ἀνωμαλίας. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε ἦν ἰσό-
 τής, ἐποίει γὰρ καὶ τότε τὴν ἀνωμαλίαν ἢ τῶν πλέον ταπεινοῦσθαι
 σπουδαζόντων προθυμία, ὡς ποιεῖ νῦν ἢ τῶν πλέον δοξάζεσθαι φιλο-
 νεικούντων μανία. Ἐκβέβλητο φθόνος, ἐξώριστο βασκανία, πεφυγά-
 δευτο κενοδοξία, ἀνήρετο ὑπερηφανία, καταλέλυτο πάντα τὰ τῆς
 20 στάσεως αἷτια· πρὸς γὰρ τὰ ἀδρότερα τῶν παθῶν νεκροὶ τινες ἦσαν
 καὶ ἀναίσθητοι, οὐδ' ὄναρ φαντασίας τῶν τοιούτων λαμβάνοντες, διὰ
 τὸ καλῶς ἐξ ἀρχῆς ἀπεστράφθαι τὴν τούτων ὑπόμνησιν, ἐκ τῆς καθ'
 ἡμέραν ἀσκήσεως καὶ ὑπομονῆς εἰς τοιαύτην ἔξιν ἀναβεβηκότες, καὶ
 ἀπλῶς λύχνοι ἦσαν ἐν σκότει φαίνοντες, καὶ ἀστέρες ἀπλανεῖς τὴν
 25 ἀφεγγῆ τοῦ θίου νύκτα καταναγάζοντες, καὶ λιμένων προβολὴν τῶ
 καθ' αὐτοὺς ἀχεμάστω πᾶσιν εὐκόλον ἀποδεικνύντες, τοῦ διαφεύ-
 γειν ἀβλαβῶς τὰς τῶν παθῶν προσβολάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Ἄλλ' ἢ ἀκριβοῦς ἐκείνη πολιτεία καὶ ἐπουράνιος διαγωγή, κα-
 30 θάπερ εἰκῶν ὑπὸ τῆς τῶν κατὰ καιροὺς μεταγραφόντων ἀμελείας
 κατὰ μικρὸν ἐλαττουμένη, εἰς ἔσχατον ἀνομοιότητος ἤλασε, καὶ πάν-

περιττή ἐπινόηση ἀνθρώπινης χλιδῆς, καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν λιτὴ καὶ ἀπέριττη στολὴ γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ σώματος, περιφρονώντας τὴν καλοπέραση, μὲ τὸ σκεπτικὸ, ὅτι εἶναι ἀντίθετο μὲ τὴ φιλόσοφη ζωὴ, ἀφήνοντας τὴ φροντίδα γιὰ τὰ οὐράνια, νὰ ἀπασχολοῦν τὸν νοῦ τους μὲ αὐτὰ ποὺ βρίσκονται στὴ γῆ καὶ εἶναι καὶ στὰ θηρία πρόχειρα. Δὲν γνώριζαν τὸν κόσμον, ἀφοῦ βρίσκονταν ἔξω ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πάθη· δὲν ὑπῆρχε σ' αὐτοὺς κάποιος μὲ περισσότερα καὶ κάποιος μὲ λιγώτερα, οὔτε δικαστὴς καὶ δικαζόμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο

Γιατὶ ὁ καθένας εἶχε κριτὴ ἀδέκαστο τὴ δική του συνείδηση, καὶ δὲν πλούτιζε ὁ ἓνας, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἦταν φτωχός, οὔτε ἄλλος ἔλειωνε ἀπὸ τὴν πείνα, ἐνῶ ἄλλος ἔσκαζε ἀπὸ τὸ πολὺ φαγητό, καθόσον τὴν ἀνάγκη ἐκείνων ποὺ στεροῦνταν τὴν ἀναπλήρωνε ἡ γενναιοδωρία ἐκείνων ποὺ εἶχαν περισσεύματα. Καὶ ὑπῆρχε ἰσότητα καὶ ἰσονομία, ἀφοῦ ἡ ἀνισότη-
τα ἐκτοπίζεται μὲ τὴ θεληματικὴ ἀνάμιξη αὐτῶν ποὺ ὑπερέχουν μὲ τοὺς πῖο ταπεινοὺς. Ἡ καλύτερα οὔτε τότε ὑπῆρχε ἰσότητα, γιατί δημιουργοῦσε καὶ τότε ἀνωμαλία ἢ προσπάθεια ἐκείνων ποὺ ἐπιδίωκαν νὰ ταπεινῶνται περισσότερο, ὅπως κάνει τώρα ἡ μανία ἐκείνων ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ δοξαστοῦν περισσότερο. Εἶχε ἐκτοπιστεῖ ὁ φθόνος, εἶχε ἐξοριστεῖ ἡ ζήλεια, εἶχε φυγαδευτεῖ ἡ κενοδοξία, εἶχε πεθάνει ἡ ὑπερηφάνεια, εἶχαν καταργηθεῖ ὅλα τὰ αἷτια τῆς ἐξέγερσης. Γιατὶ ἦταν σὰν νεκροὶ καὶ ἀναίσθητοι ὡς πρὸς τὰ κυριώτερα ἀπὸ τὰ πάθη, καὶ δὲν ἔβλεπαν τὶς φανταστικὲς εἰκόνες τους οὔτε στὰ ὄνειρά τους, ἐπειδὴ εἶχαν σωστὰ ἀποστραφεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν ἀνάμνησή τους, ἔχοντας φτάσει σ' αὐτὴ τὴ συνήθεια μὲ τὴν καθημερινὴ ἀσκησιμὴ καὶ τὴν ὑπομονή τους, καὶ γενικὰ ἦταν λυχνάρια ποὺ ἔφεγγαν στὸ σκοτάδι, καὶ ἀστέρια ἀμετακίνητα, ποὺ φώτιζαν τὴν σκοτεινὴ νύχτα τῆς ζωῆς, καὶ ἔδειχναν μὲ τὴν ἡρεμία τους σὲ ὅλους εὐκόλα τὸν λιμενοβραχίονα, γιὰ νὰ διαφεύγουν χωρὶς βλάβη τὶς προσβολὰς τῶν παθῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Ὅμως ἡ συνεπὴς ἐκείνη πολιτεία καὶ ἡ οὐράνια διαγωγή, σὰν νὰ ἦταν εἰκόνα ποὺ ἀπὸ τὴν ἀπροσεξία τῶν κατὰ καιροὺς ἀντιγραφῶν σιγὰ-σιγὰ ἐλαττωνόταν, ἔφτασε στὸ τελευταῖο σημεῖο τῆς ἀνομοιότητος,

τη τοῦ ἀρχετύπου ἀπολέλειπται· πάλιν γὰρ οἱ σταυρωθέντες τῷ
 κόσμῳ καὶ ἀποταξάμενοι τῷ βίῳ καὶ ἀρνησάμενοι τὸ εἶναι ἄνθρωποι
 καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων φύσιν τῷ τῆς ἀπαθείας
 μονοτρόπῳ μεταστῆναι ἀγωνιζόμενοι, ὑπενόστησαν μὲν ὀπίσω πρα-
 5 γματείας βιωτικαῖς καὶ πορισμοῖς ἐπονειδίστοις, ἐπιθολοῦντες τὴν
 τῶν καλῶς προβεβιωκότων ἀκρίβειαν, καὶ τοὺς δοξάζεσθαι καὶ εὐ-
 κλείζεσθαι δυναμένους διὰ τὴν σφῶν ἀρετὴν βλασφημεῖσθαι ποι-
 οῦντες τῇ οὐκείᾳ ἀπροσεξίᾳ· καὶ τὴν μὲν ἐχέτλην τοῦ ἀρότρου κατέχο-
 μεν σχῆμα σῶζοντες τὸ σεμνόν, ἀνεύθετοι δὲ γεγόναμεν τῇ βασιλείᾳ
 10 τῶν οὐρανῶν, διὰ τὸ στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω καὶ τῶν ἐπιλελησθαι
 ὀφειλόντων, μετὰ πολλῆς ἀντέχεσθαι τῆς σπουδῆς, οὐκ ἔτι γὰρ τὸ
 εὖωνον καὶ αὐτοσχέδιον τῆς ζωῆς παρ' ἡμῖν σπουδάζεται, οὐδὲ τὸ
 ἡσύχιον χρήσιμον πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι τῶν παλαιῶν νενόμισται
 μολυσμῶν, ὄχλος δὲ πραγμάτων πρὸς τὸν ἀληθῆ σκοπὸν ἀνόνητον
 15 ἔχων φροντίδα τετίμηται, καὶ ἡ περὶ τὴν ὕλην φιλοτιμία τὰς σωτηρί-
 οὺς ἐνίκησε παλαιέσεις· Τοῦ γὰρ Κυρίου πάντῃ τῆς περὶ τὰ γήινα
 φροντίδος ἀφεστῶτος ἡμᾶς καὶ μόνην ζητεῖν τὴν βασιλείαν τῶν οὐ-
 ρανῶν κελεύσαντος, ὥσπερ τὴν ἐναντίαν ὁδὸν ἐσπουδακότες ὀδεύειν
 ἠλογήσαμεν, τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν καὶ τῆς κηδεμονίας ἐκείνης
 20 ἀποστάντες, ἐν ταῖς χερσὶ ἐθέμεθα τὰς ἐλπίδας ἐκείνου γὰρ λέγοντος,
 «Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ
 θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐ-
 ράνιος τρέφει αὐτά», καὶ πάλιν, «καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς
 αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει», ἀλλὰ καὶ γὰρ πῆραν καὶ θαλάντιον
 25 καὶ βακτηρίαν ἐπικομίζεσθαι κωλύσαντος, καὶ μόνη στοιχεῖν τῇ
 ἀψευδεστάτῃ κελεύσαντος ἐπαγγελίᾳ, ἣν ἀποστέλλων τοὺς μαθητὰς
 ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἐπηγγείλατο, εἰπῶν, «ἄξιός ἐστις ὁ
 ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστι», βεβαιότεραν εἰς πρόνοιαν τῶν κα-
 θηκότων εἰδὼς ἐκείνην, τῆς ἡμετέρας ἐντρεχειίας

Ἡμεῖς δὲ γῆν ὅσην ἂν δυνώμεθα κτήσασθαι, οὐ παραιτούμεθα,
 προβάτων δὲ ἀγέλας καὶ βόας ἀροτῆρας, σχήμασί τε καὶ μεγέθει

καὶ ὑπολειπόταν ἐντελῶς ἀπὸ τὸ πρωτότυπο. Γιατὶ πάλι ἐκεῖνοι ποὺ σταυρώθηκαν γιὰ τὸν κόσμον καὶ ἀποκήρυξαν τὴ ζωὴ καὶ ἀρνήθηκαν τὸ νὰ εἶναι ἄνθρωποι καὶ ἀγωνίζονταν μὲ τὸν μοναδικὸ τρόπο τῆς ἀπάθειας νὰ μετατεθοῦν στὴ φύση τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων, ξαναγύρισαν πάλι πίσω, μὲ ὑποθέσεις βιωτικὲς καὶ ἀξιοκατάκριτους χρηματισμοὺς θολώνοντας τὴ συνέπεια ἐκείνων ποὺ ἔζησαν προηγουμένως καλὰ, καὶ κάνοντας αὐτοὺς ποὺ μπορούσαν νὰ δοξάζονται καὶ νὰ ἐπαινοῦνται γιὰ τὴν ἀρετὴ τους, νὰ βλασφημοῦνται μὲ τὴ δική τους ἀπροσεξία. Καὶ τὴ λαβὴ βέβαια τοῦ ἀρότρου τὴν κρατᾶμε διαδῶζοντας τὸ σεμνὸ σχῆμα, ὅμως ἔχουμε γίνεῖ ἀκατάλληλοι γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἐπειδὴ γυρίσαμε πίσω, καὶ ἐπιμένουμε μὲ πολὺ ζῆλο σὲ ἐκεῖνα ποὺ ἔπρεπε νὰ εἶχαν λησμονηθεῖ, γιατί δὲν ἐπιδιώκεται πιά ἀπὸ μᾶς τὸ φτηνὸ καὶ πρόχειρο τῆς ζωῆς, οὔτε ἡ ἡσυχία θεωρεῖται χρήσιμη γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ μας ἀπὸ τοὺς παλιοὺς μολυσμοὺς, ἀντίθετα τιμᾶται ἓνα ὁλόκληρο πλῆθος ἀπὸ πράγματα ποὺ ἀποτελοῦν ἀνώφελη φροντίδα γιὰ τὸν ἀληθινὸ σκοπὸ μας, καὶ ὁ ζῆλος γιὰ τὴν ὕλη νίκησε τὶς σωτήριες παραινήσεις. Ἐνῶ δηλαδὴ ὁ Κύριος μᾶς ἀπομακρύνει ἐντελῶς ἀπὸ τὴ φροντίδα γιὰ τὰ γήινα καὶ μᾶς παράγγειλε νὰ ζητοῦμε μόνο τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, σὰν νὰ ἐπιδιώξαμε νὰ βαδίσουμε τὸν ἀντίθετο δρόμο, ἀδιαφορήσαμε γιὰ τὶς ἐντολὲς τοῦ Κυρίου, καὶ ἀφοῦ ἀπομακρυνθήκαμε ἀπὸ τὴν κηδεμονία ἐκείνη, στηρίξαμε τὶς ἐλπίδες στὰ χέρια μας. Γιατί, ἐνῶ ἐκεῖνος λέγει, «Κοιτᾶτε τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἅποια οὔτε σπέρνουν, οὔτε θερίζουν, οὔτε ἀποθηκεύουν, καὶ ὁ Πατέρας σας ὁ οὐράνιος τὰ τρέφει»³ καὶ παρακάτω πάλι, «Προσέξτε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνουν, χωρὶς νὰ κοπιᾶζουν, οὔτε νὰ γνέθουν»⁴, καὶ μᾶς ἀπαγόρευσε νὰ ἔχουμε μαζί μας σάκκο καὶ βαλάντιο καὶ ραβδί, καὶ μᾶς παράγγειλε νὰ μένουμε σταθεροὶ στὴν ἀψευδέστατη ὑπόσχεσή του, τὴν ὁποία ἔδωσε ὅταν ἔστειλε τοὺς μαθητὲς του νὰ εὐεργετήσουν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, λέγοντας «Ὁ ἐργάτης εἶναι ἄξιος τῆς τροφῆς του»⁵, ἐννοώντας πρὸ ἀσφαλῆ τὴ φροντίδα ἐκείνη τῶν καθηκόνων, ἀπὸ τὴ δική μας ἀσκησι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Ἐμεῖς ὅμως ὄση γῆ καὶ ἂν μπορέσουμε νὰ ἀποκτήσουμε, δὲ σταματᾶμε, ἀλλὰ ἀγοράζουμε μαζί μὲ αὐτὰ καὶ κοπάδια προβάτων καὶ

3. Ματθ. 6, 26.

4. Ματθ. 6, 23.

5. Λουκᾶ 10, 7.

ζηλωτούς, καὶ ὄνους εὐτραφεῖς συνωνούμεθα, ἵνα τὰ μὲν παρέχη τὸ
 ἔριον πρὸς τὴν χρεῖαν τῶν ἔργων ἀφθόνως, οἱ δὲ βόες ταῖς ἐκ γεωρ-
 γίας ὑπηρετοῦντες παρασκευαῖς, ἡμῖν μὲν τροφήν, σχιλὸν δὲ ἑαυτοῖς,
 καὶ τοῖς λοιποῖς ζώοις παρασχῶσιν, τὰ δὲ ἀχθοφοροῦντα ὑποζύγια,
 5 ἵνα τὰ ἐλλείποντα τῇ χώρᾳ, τοῖς ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἀγωγίμοις ἀνα-
 πληροῦντα, τὴν ἀναγκαίαν τροφήν προσεπαρτύωσι, τὸν ἀπολαυ-
 στικὸν ἡμῖν συναύξουσαν βίον Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν τεχνῶν αἰρούμε-
 θα τὰς εὐπορωτέρας, καὶ μηδ' ὅλως ἡμῖν παρεχούσας καιρὸν μνήμης
 Θεοῦ, ἅπασαν εἰς ἑαυτὰς ἐλκούμεσας τὴν σχολήν, κατεγνωκότες, ὡς ἔσι-
 10 κεν, ἢ τῆς τοῦ κηδεμόνος ἀσθενείας, ἢ ἑαυτῶν ἐπὶ τῇ προτέρᾳ ὁμολο-
 γία· κἂν γὰρ μὴ λόγῳ τοῦθ' ὁμολογῶμεν, ἐλεγχόμεθα διὰ τῶν πραγμά-
 των, χαίροντες τῇ τῶν βιωτικῶν διαγωγῇ, ὅταν τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύωμεν
 ἐκείνοις, καὶ πλεόν τάχα ταῖς σωματικαῖς ἐγκατατριβώμεθα φιλοπονί-
 αϊς, ὥστε λοιπὸν τοὺς πολλοὺς πορισμὸν ἠγεῖσθαι τὴν εὐσέβειαν, καὶ
 15 δι' οὐδὲν ἕτερον ἐπιτηδεύεσθαι τὸ πάλαι ἀπρόγμονα καὶ μακάριον
 βίον, ἢ, ὅπως διὰ τῆς ἐπιπλάστου θεοσεβείας, τὰς μὲν ἐπιπόνους λει-
 τουργίας φύγωμεν, ἄδειαν δὲ ἀπολαύσεως πορισάμενοι, ἀκωλύτως
 ἐπὶ τὰ δοκοῦντα τὰς ὁρμᾶς ἐκτείνωμεν, μετὰ πολλῆς ἀναισχυντίας
 καταλαξονευόμενοι τῶν ὑποδεεστέρων, ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῶν ὑπερε-
 20 χόντων ὥσπερ ὑπόθεσιν τυραννίδος, ἀλλ' οὐχὶ ταπεινώσεως καὶ ἐπιει-
 κείας τὸν ἐνάρετον βίον εἶναι νομίσαντες Διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τῶν
 σέβεσθαι ἡμᾶς ὀφειλόντων, ὡς εἰκαῖος ὄχλος ὀρώμεθα, καὶ ὑπὸ τῶν
 συγκλήτων καὶ μιγάδων ἀνθρώπων, οὐχ ἠκιστα ταῖς ἀγοραῖς ἐμφερό-
 μενοι, γελάμεθα, οὐδὲν παρὰ τοὺς λοιπούς, ὡς ἐξῆν, ἐξαιρέτον ἔχον-
 25 τες, οὐκ ἐκ πολιτείας, ἀλλ' ἐκ σχήματος γνωρίζεσθαι βουλόμενοι, καὶ
 τοὺς ἐπὶ τῇ ἀρετῇ παραιτούμενοι πόνους, τῆς ἐπὶ τούτοις δόξης
 μανικῶς ὀρεγόμεθα, σκιὰν τῆς ποτὲ ἀληθείας ἐπιδεικνύμενοι

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Καὶ τήμερόν τις ἀναλαβὼν τὸ σχῆμα τὸ σεμνὸν τοῦτο καὶ οὐδέπω

βόδια πού ὀργώνουν και εἶναι ζηλωτὰ στήν ἐμφάνιση και στο ἀνάστημά τους, και ὄνους καλοθρεμμένους, ὥστε τὰ πρόβατα νὰ μᾶς δίνουν ἄφθονο μαλλί για τὶς ἀνάγκες τῶν ἔργων μας, τὰ βόδια, ἐξυπηρετώντας τὶς γεωργικὲς ἐργασίες, νὰ δίνουν σὲ μᾶς τροφή, ἐνῶ στοὺς ἑαυτοὺς μας και στὰ ὑπόλοιπα ζῶα χορτάρει, και τὰ μεταφορικὰ ὑποζύγια νὰ συμπληρῶνουν αὐτὰ πού λείπουν ἀπὸ τὴν περιοχὴ μας, μὲ αὐτὰ πού φέρνουν ἀπὸ τὴν ξένη χώρα, καρνεύοντας τὴν ἀναγκαία τροφή μας, ἢ ὁποῖα αὐξᾶνει τὸν ἀπολαυστικὸ βίον μας. Και ὄχι μόνον αὐτὰ, ἀλλὰ και ἀπὸ τὶς τέχνες προτιμοῦμε τὶς πιὸ προσοδοφόρες, πού δὲν μᾶς ἀφήνουν καθόλου χρόνο για νὰ θυμηθοῦμε τὸν Θεό, διότι ἀπορροφοῦν ὅλο τὸν χρόνο πού ἔχουμε στὴ διαθεσὴ μας πρὸς τὸν ἑαυτό τους, κατηγορώντας, ὅπως φαίνεται, ἢ τὴν ἀσθένεια τοῦ κηδεμόνα μας, ἢ τοὺς ἑαυτοὺς μας για τὴν προηγούμενη ὁμολογία μας. Γιατί, και ὅταν ἀκόμα δὲν τὸ ὁμολογοῦμε αὐτό, ἐλεγχόμαστε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ἀφοῦ χαιρόμαστε για τὴν ἀπασχόλησή μας μὲ τὰ βιωτικά, ὅταν φροντίζουμε τὰ ἴδια μὲ ἐκείνους, και ἐξαντλοῦμε περισσότερο δῆθεν τὶς δυνάμεις μας μὲ τὶς σωματικὲς ἐργασίες, ὥστε οἱ περισσότεροι νὰ θεωροῦν τὴν εὐσέβεια μέσον ὑλικῶν κέρδους⁶, και για τίποτε ἄλλο νὰ μὴ ἀσκοῦμε τὴν ἄλλοτε ἡσυχὴ και μακάρια ζωὴ, παρὰ μόνον για νὰ ἀποφεύγουμε μέσα ἀπὸ τὴν προσποιητὴ εὐσέβεια τὶς κουραστικὲς λειτουργίες, και ἔχοντας ἐξασφαλίσαι ἐλεύθερο χρόνο για ἀπόλαυση, νὰ ἐπεκτείνουμε ἀνεμπόδιστα τὶς ὁρμές μας σὲ ἐκεῖνα πού μᾶς ἀρέσουν, ὑπερηφανευόμενοι μὲ μεγάλη ἀδιαντροπία στοὺς κατώτερους, ἀλλὰ μερικὲς φορὲς και στοὺς ἀνώτερους, σὰν νὰ νόμισαν ὅτι ὁ ἐνάρετος βίος εἶναι ὑπόθεση τυραννίας και ὄχι ταπεινώσης και ἐπιείκειας. Γι' αὐτὸ και ἀπὸ ἐκείνους πού ὀφείλουν νὰ μᾶς σέβονται, ἀντιμετωπιζόμαστε σὰν τυχαῖος ὄχλος, και καθὼς μοιάζουμε ὄχι λίγο μὲ τοὺς συγκεντρωμένους και μιγάδες ἀνθρώπους στὶς ἀγορὲς, μᾶς περιγελοῦν, ἐπειδὴ δὲν ἔχουμε τίποτε τὸ ξεχωριστὸ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὅπως ἔπρεπε, θέλοντας νὰ ἀναγνωρίζομαστε ὄχι ἀπὸ τὴ συμπεριφορὰ μας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση, και ἐνῶ ἀρνιόμαστε τοὺς κόπους για τὴν ἀρετὴ, ἐπιδιώκουμε μὲ μανία τὴ δόξα γι' αὐτοὺς, ἐπιδεικνύοντας σκιά τῆς ἄλλοτε πραγματικότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Και σήμερα κάποιος πού φόρεσε αὐτὸ τὸ σεμνὸ σχῆμα και ποτὲ δὲν

6. Α' Τιμ. 6, 5.

τὰς κηλίδας ἀπονιψάμενος τῆς ψυχῆς, οὐδὲ τοὺς ἐγκεχαραγμένους
 τύπους τῶν παλαιῶν ἁμαρτημάτων τῆς διανοίας ἀπαλείψας τῆς
 ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔτι τάχα ταῖς τούτων φαντασίαις ἐνασελγῶν, καὶ τὸ ἦθος
 οὐδέπω πρὸς τὸ ἀρέσκον τῷ ἐπαγγέλματι παιδάγωγῆσας, οὔτε εἰδῶς
 5 τίς ποτέ ἐστὶν ὁ τῆς κατὰ Θεὸν φιλοσοφίας σκοπός, ἤδη φαρισαϊκὴν
 ὄφρυν ἀνεπλάσατο μέγα φρονῶν ὡς ἐπὶ κατωρθωμένη τῇ ἀρετῇ ἐπὶ
 μόνῳ τῷ σχήματι, καὶ περιέρχεται σκευὴ περιφέρων, ὧν τὴν τέχνην οὐ
 μεμάθηκε. Καὶ ἐπιστήμην ἐπαγγέλλεται τῷ φαινομένῳ σχήματι, ἧς
 οὐδὲ ἄκροισ ἐγεύσατο τοῖς χεῖλεσι· σκόπελος ἀντὶ λιμένος, καὶ ἀντὶ
 10 ναοῦ, τάφος κεκονιαμένος, καὶ ἀντὶ προβάτου λύκος ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν
 δελεασθέντων τῷ φαινομένῳ εὐρισκόμενος· ὅταν γὰρ οἱ τοιοῦτοι τῶν
 μοναστηρίων δραπετεύσαντες διὰ τὸ μὴ φέρειν τοῦ βίου τὴν ἀκρίδει-
 αν, ἐπικωμάζωσι ταῖς πόλεσι, τότε λοιπὸν ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν γαστέρα
 ἀνάγκης τραχηλιζόμενοι, ἐπὶ ἀπάτῃ τῶν πολλῶν τὴν τῆς εὐσεβείας
 15 μόρφωσιν ὡς δέλεαρ περιφέρουσι πάντα δρᾶν ὑποφέροντες, ὅσα ἢ
 χρεῖα διάζεται τοῦ σώματος· Οὐδὲν γὰρ ἀνάγκης φυσικῆς διαστικώ-
 τερον, τοῖς ἀπόροις πόρον εὐμηχάνως ἐπινοοῦσης, καὶ μάλιστα ὅταν
 καὶ ἀργία προσῆ μεμελετημένη, τότε καὶ πανουρογότερον ἢ σκῆψις
 προχωρεῖ. Θεραπεύουσι τοιγαροῦν οὗτοι τὰς τῶν πλουσίων θύρας,
 20 παρασίτων οὐκ ἔλαττον. Ἐν δὲ ταῖς ἀγοραῖς ἀνδραπόδων δίκην αὐ-
 τοῖς παρατρέχουσι, τοὺς πλησιάζοντας ἀποσοβοῦντες, διωθόμενοι
 δὲ τοὺς ἀπαντῶντας, εὐχερῆ τὴν πάροδον παρέχειν αὐτοῖς σπουδά-
 ζουσι, καὶ ταῦτα ποιοῦσι τραπέζης ἕνεκεν ἔνδειας τὴν ἐπὶ τοῖς λίχνοις
 ἐδέσμασιν ἡδονὴν κολάζειν οὐ μεμαθηκότες, οὐδὲ τὸν παρὰ τοῦ Μω-
 25 σέως τῆς χρεῖας ἀνορνητικὸν πάσσαλον ἐπὶ τῆς ζώνης φορεῖν θελήσα-
 ντες. Ἐγνώσαν γὰρ ἂν τούτῳ κεχρημένοι, ὅτι πάσης ἡδονῆς βρωμά-
 των ὄρος ὁ λαμὸς γίνεται, καὶ τὰ παρατυχόντα τὴν ἔνδειαν ἐκπλη-
 ροῦντα τοῦ σώματος, τὰς τῆς ἀκαίρου ἐπιθυμίας ἐπικαλύπτει ἀσχημο-
 σύνας.

Διὰ τοῦτο τὸ μὲν ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφημεῖται, ὁ δὲ περιτόθη-
 τος βίος ἐγένετο βδελυκτός· καὶ ἡ τῶν ἀληθῶς κατ' ἀρετὴν βιούντων

καθάρισε τις κηλίδες τῆς ψυχῆς του, οὔτε ἔσθησε ἀπὸ τῆ διάνοιά του τοὺς χαραγμένους τύπους τῶν παλιῶν ἁμαρτιῶν του, ἀλλὰ ἔξακολουθεῖ ἀκόμα νὰ ἀσελγεῖ μὲ τις φαντασίες αὐτῶν, καὶ δὲν προσάρμοσε ποτὲ τὸ ἦθος του σύμφωνα μ' ἐκεῖνο ποὺ ταιριάζει στὴν ἰδιότητά του, οὔτε ἔμαθε ποιοὺς τέλος πάντων εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς σύμφωνης πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ζωῆς, ἥδη ἔλαβε ὕφος φαρισαϊκό, ἔχοντας μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό του, σὰν νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀρετὴ μόνο μὲ τὴν ἑξωτερικὴ ἐμφάνιση, καὶ τριγυρίζει περιφέροντας σκευὴ τῶν ὁποίων τὴν τέχνη δὲν ἔμαθε. Καὶ ἐπαγγέλλεται γνώση μὲ τὴν ἑξωτερικὴ του ἐμφάνιση, τὴν ὁποία δὲν γεύτηκε οὔτε μὲ τὴν ἄκρη τῶν χειλιῶν του, ὄντας σκόπελος, ἀντὶ λιμανιοῦ, καὶ ἀντὶ ναοῦ, τάφος ἀσβεστομένος, καὶ ἀντὶ προβάτου, λύκος ποὺ καταστρέφει ὅσους δελεάζονται ἀπὸ τὰ φαινόμενα. Πραγματικὰ ὅταν αὐτοί, δραπετεύοντας ἀπὸ τὰ μοναστήρια, ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ ἀντέξουν τὴ συνέπεια τοῦ μοναχικοῦ βίου, τριγυρίζουν διασκεδάζοντας στὶς πόλεις, τότε λοιπὸν κατακυριευμένοι ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς κοιλιᾶς, γιὰ νὰ ἔξαπατήσουν τὰ πλήθη, σὰν δόλωμα περιφέρουν τὴν μόρφωση τῆς εὐσέβειας, ἀναγκαζόμενοι νὰ κάνουν ὅλα, ὅσα τοὺς ἀναγκάζει ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε πιὸ βίαιο ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἀνάγκη, ἡ ὁποία γι' αὐτοὺς ποὺ δὲ βρῖσκουν διέξοδο ἐπινοεῖ μὲ εὐφυῖα πέρασμα, καὶ μάλιστα ὅταν ἐπὶ πλέον ὑπάρχει καὶ φυγοπονία σχεδιασμένη, τότε ἡ προσποίηση προχωρεῖ μὲ περισσότερη πανουργία. Ὑπερηρετοῦν δηλαδὴ αὐτοὶ στὶς πόρτες τῶν πλουσίων σὰν ὑπηρέτες ὄχι λιγώτερο ἀπὸ παράσιτα, ἐνῶ στὶς ἀγορὲς τρέχουν πίσω ἀπὸ αὐτοὺς σὰν δοῦλοι, ἀπομακρύνοντας ὅσους τοὺς πλησιάζουν, σπρώχνοντας ἐκείνους ποὺ τοὺς συναντοῦν, φροντίζοντας νὰ κάνουν εὐκολο τὸ πέρασμά τους, καὶ αὐτὰ τὰ κάνουν γιὰ τὸ τραπέζι, γιατί δὲν ἔμαθαν μὲ τὴ στέρηση νὰ μετριάξουν τὴν εὐχαρίστηση τῶν ἐκλεκτῶν φαγητῶν, οὔτε θέλησαν νὰ φορέσουν στὴ ζώνη τους τὸν πάσσαλο ποὺ ὄρισε ὁ Μωϋσῆς. Γιατὶ θὰ μάθαιναν χρησιμοποιώντας τον, ὅτι ὄριο κάθε ἡδονῆς τῶν τροφῶν γίνεται ὁ λαιμὸς, καὶ αὐτὰ ποὺ περνοῦν ἀπὸ ἐκεῖ, ἱκανοποιώντας τὴν ἔλλειψη τοῦ σώματος, καλύπτουν τὶς ἀσχήμες τῆς ἀκαιρῆς ἐπιθυμίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

Γι' αὐτὸ βλασφημεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὁ πολυπόθητος βίος γίνεται σιχαμερός, ἡ περιουσία αὐτῶν ποὺ ζοῦν πραγματικὰ ἐνάρετα

κτῆσις ἀπάτη νενόμισται, καὶ βαροῦνται μὲν αἱ πόλεις, ὑπὸ τῶν περι-
 ερχομένων εἰσῆ, ἐνοχλοῦνται δὲ οἱ ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν
 ὄψιν ἔχουσιν ἀηδῶς, προσαιτεῖν ὀρῶντες αὐτοὺς ἀναιδέστερον ταῖς
 θύραις παραμένοντας, πολλοὶ δὲ καὶ εἰσοικισθέντες καὶ εὐλάβειαν ἐπ'
 5 ὀλίγον ὑποκρινάμενοι καὶ τὴν ἐπὶ κακουργίᾳ δόξαν τῷ τῆς ὑποκρίσε-
 ως προσωπείῳ περιστείλαντες, ὕστερον ἀποσυλήσαντες αὐτοὺς ἀπέρ-
 χονται. Ὡστε κατὰ παντὸς τοῦ μοναστικοῦ βίου διεσκεδασμένην
 παρασκευάζουσι τὴν δυσφημίαν.

Οὕτω γοῦν λοιπὸν ὡς λυμεῶνες ἀπελαύνονται τῶν πόλεων οἱ
 10 ποτὲ σωφρονισταί. Καὶ ὡς ἐναγεῖς διώκονται τῶν τῇ λέπρᾳ κατεχομέ-
 νων οὐκ ἔλαττον, καὶ λησταῖς μᾶλλον καὶ τοιχωρῦκταις ἂν τις ἔλοιτο
 πιστεῦσαι, ἢ τοῖς τὸν βίον μετερχομένοις τὸν μοναδικόν, ῥάδιον εἰς
 παραφυλακὴν, τὴν προφανῆ κακουργίαν τῆς ἐπὶ ἐνέδρᾳ μεμηχανευ-
 μένης ἀξιοπιστίας λογιζόμενος. Καὶ οὗτοι μὲν οὔτε ἀρξάμενοι θεοσε-
 15 θείας, οὔτ' εἰδότες τί ποτέ ἐστι τὸ ἀπὸ τῆς ἡσυχίας κέρδος, ἐξ ἀνάγ-
 κης ἴσως τινὸς συνωσθέντες ἀκρίτως ἐπὶ τὸν μονήρη βίον, καὶ ἐμπο-
 ρίας ὑπόθεσιν εἰς πορισμὸν τῶν ἀναγκαίων ἡγούμενοι τὸ πρᾶγμα
 τοῦτο ἂν οἴμαι σεμνότερον μετέλθοιεν, εἰ μὴ ταῖς πάντων θύραις προσ-
 ίενται. Ἄλλ' ἀδροτέρων λημμάτων δυσώπησιν προβάλλοιεν τὸ
 20 σχῆμα, καὶ βουλόμενοι δασμὸν τῷ σώματι οὐ τὸν ἀναγκαῖον εἰσφέ-
 ρουσιν, ἀλλ' ὃν ἢ τῶν χλιδάντων διὰ τὰς ἀμέτρους ἐπιθυμίας ἐκαινο-
 τόμησε θρύψις. Ταῦτα δὲ ἀνίατα νοσοῦντας θεραπεῦσαι χαλεπὸν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Πῶς γὰρ ἂν τις καὶ ἐρμηνεύσειεν ὑγείας τὸ χρήσιμον τοῖς ἐν ὑ-
 25 γείᾳ μηδέποτε γενομένοις, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν σπαργάνων φθινάδι συντε-
 τραμμένοις νόσῳ, καὶ τὸ ἀτύχημα τῆς φύσεως διὰ τὸ ἦθος νομίζουσι
 μηδὲν ἀποδεῖν τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως; Περισσὸς γὰρ πρὸς διόρθωσιν
 πᾶς λόγος, ὅταν ἢ τῶν ἀκουόντων πρὸς τὸ χεῖρον ἀποκλίνας σπου-
 δῇ τοῖς κατὰ συμβουλήν λεγομένοις ἐναντίως διάκειται, καὶ μάλιστα
 30 ὅταν κέρδους ἐλπίς τρέφει τὴν ἐπιθυμίαν, ἀποφράττει τὴν ἀκοὴν τῇ

7. Διαρρηκτες πού μπαίνουν στὰ σπίτια τρυπώντας τοὺς τοίχους.

θεωρεῖται ἀπάτη, οἱ πόλεις ἐνοχλοῦνται ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ περιφέρονται ἄσκοπα, ἀλλὰ ἐνοχλοῦνται καὶ αὐτοὶ ποὺ βρίσκονται στὰ σπίτια καὶ ἀηδιάζουν μὲ τὴν θεά τους, βλέποντάς τους νὰ ζητιανεύουν μὲ θράσος παραμένοντας στὶς πόρτες, πολλοὶ μάλιστα μπαίνοντας καὶ μέσα ὑποκρι- νόμενοι γιὰ λίγο εὐλάβεια καὶ περιορίζοντας τὴ γνώμη γιὰ πανουργία μὲ τὴ μάσκα τῆς ὑποκρισίας, καὶ ἀφοῦ τοὺς λεηλατήσουν, ἀναχωροῦν, κάνοντας ἔτσι ν' ἀπλώνεται ἐναντίον ὄλου τοῦ μοναχικοῦ βίου ἡ δυσφή- μιση.

Ἔτσι λοιπὸν διώχονται ἀπὸ τὶς πόλεις ὡς ἐκμεταλλευτές, αὐτοὶ ποὺ κάποτε ἦταν σωφρονιστές. Καὶ διώχονται σὰν μολυσμένοι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ κατέχονται ὄχι λιγώτερο ἀπὸ τὴ λέπρα, καὶ θὰ προτιμοῦσε κανεὶς νὰ πιστέψει σὲ ληστὲς καὶ διαρρηκτες⁷, παρὰ σ' ἐκείνους ποὺ ἀκολουθοῦν τὸν μοναχικὸ βίον, σκεπτόμενος ὅτι εἶναι εὐκολώτερη πρὸς φύλαξη ἢ φανερὴ κακουργία, παρὰ ἡ ἐμπιστοσύνη ποὺ εἶναι σχεδιασμέ- νη ἐνέδρα. Καὶ αὐτοὶ βέβαια χωρὶς νὰ ἔχουν κάνει οὔτε ἀρχὴ τῆς εὐσέ- βειας, οὔτε νὰ ἔχουν γνωρίσει ποιοὺ ἀκριδῶς εἶναι τὸ κέρδος τῆς ἡσυ- χίας, στριμωγμένοι ἀπερίσκεπτα στὴ μοναχικὴ ζωὴ ἀπὸ κάποια ἴσως ἀνάγκη, καὶ θεωρώντας τὸ πρᾶγμα σὰν ὑπόθεση ἐμπορικὴ γιὰ ἐξασφά- λιση τῶν ἀπαραίτητων, θὰ μπορούσαν, νομίζω, νὰ τὸ ἀσκήσουν πιὸ σε- μνά, ἂν δὲν πηγαίνουν στὶς πόρτες ὄλων. Ὅμως αὐτοὶ προβάλλουν τὸ σχῆμα ἰκετεύοντας ἀφθονότερες δωρεές, καὶ μὲ τὴ θέλησή τους προσφέ- ρουν στὸ σῶμα φόρο, ὄχι αὐτὸν ποὺ εἶναι ἀπαραίτητος, ἀλλὰ ἐκείνον ποὺ ἐπέβαλε ἡ μαλθακότητά αὐτῶν ποὺ ζοῦν βίον τρυφηλὸν ἀπὸ τὶς ἄμε- τρες ἐπιθυμίες τους, καὶ ἐπειδὴ ἔχουν προσβληθεῖ ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἀνίατες ἀσθένειες, εἶναι ἀδύνατο νὰ θεραπευτοῦν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Πράγματι πῶς θὰ μπορούσε κάποιος νὰ ἐξηγήσει τὴ χρησιμότητα τῆς ὑγείας σὲ ἐκείνους ποὺ δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ ὑγιεῖς, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀκόμα τὰ σπᾶργανά τους τρέφονται μαζὶ μὲ τὴν ἀρρώστια ποὺ τοὺς προκαλεῖ φθορά⁸, καὶ νομίζουν ὅτι τὸ ἀτύχημα τῆς φύσεως ἐξαιτίας τῆς συνήθειας δὲν ὑπολείπεται ἀπὸ τὴ φυσικὴ συνήθεια; Γιατὶ εἶναι περι- τὸς κάθε λόγος γιὰ διόρθωσή τους, ὅταν ἡ ἐπιθυμία αὐτῶν ποὺ ἀκοῦνε, ἔχοντας ἀποκλίνει πρὸς τὸ χειρότερο, εἶναι ἀντίθετη σ' αὐτὰ ποὺ λέγο-

8. Φθινὰς νόσος εἶναι ἡ φυματίωση.

συμβουλῇ πάντῃ τὸ πάθος, ὡς μηδεμίαν τὰς ἐπὶ σωφρονισμῶ παρααινέσεις εὐρεῖν παρείδουσιν, πρὸς τὸν περὶ τὸ κέρδος ἡμερον, καὶν αἰσχρὸν ἦ, τεταμένης τῆς διανοίας

Ἡμεῖς δ', ὧ ἀγαπητοί, οἱ πόθῳ τῆς ἀρετῆς, ὡς νομίζομεν, ἀποτα-
 5 ξάμενοι τῷ βίῳ καὶ ἀρησάμενοι τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας καὶ ἀκο-
 λουθεῖν ἐπαγγειλάμενοι Χριστῷ, τί πάλιν ἐμπλεκόμεθα τοῖς τοῦ βίου
 περισπασμοῖς καὶ κακῶς οἰκοδομοῦμεν ἃ καλῶς καθείλομεν πρότε-
 ρον; Τί τῶν τῆς οὐ δεόντως μετερχομένων τὸ πρᾶγμα κακοβουλίας
 παραπολαύομεν, τὰς τῶν ἀσθενετέρων ὀρέξεις προσαναφλέγοντες,
 10 διὰ τὴν περὶ τὰ μάταια σπουδῆν, καὶ γεγόναμεν τοῖς ἀκαιραιοτέροις
 πλεονεξίας ὁδός;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Θεραπεύειν γάρ, οὐκ ἐρεθίζειν, τοὺς εὐολίσθους παρὰ τοῦ Κυ-
 ρίου προστετάγμεθα, καὶ πρὸ τοῦ ἡμῖν ἀρέσκοντος, τὸ τοῦ πέλας σκο-
 15 πεῖν ὠφέλιμον, ὡς ἂν μὴ, ταῖς ἀκρίτοις ἑαυτῶν ἀκολουθοῦντες ὀρμαῖς,
 πολλοὺς τῶν ἀπλουστέρων προσκόψαι ποιήσωμεν, ὑπόθεσις αὐτοῖς
 τῆς περὶ τὰ γήινα φιλοτιμίας γινόμενοι. Τί περὶ πολλοῦ ποιούμεν τὴν
 ὕλην, ἧς καταφρονεῖν ἐδιδάχθημεν, χρημάτων καὶ κτημάτων ἀντεχό-
 μενοι, καὶ εἰς πολλὰς καὶ ἀνωφελεῖς φροντίδας τὸν νοῦν μερίζοντες,
 20 ὧν ἡ σπουδὴ ἡμᾶς μὲν ἀφίστησι τῆς ἀναγκαιοτέρας προσεδρείας καὶ
 ἀμελεῖν τῶν τῆς ψυχῆς παρασκευάζει καλῶν, εἰς μέγα δὲ βάραθρον
 ἄγει τοὺς πρὸς τὰ τοῦ βίου κεχηνότατα πράγματα λαμπρὰ καὶ τὴν ἀνω-
 τάτην νομίζοντας εὐκληρίαν τὴν ἐκ τοῦ πλούτου ἀπόλαυσιν, ὁρῶντες
 τοὺς φιλοσοφεῖν ἐπαγγελλομένους, καὶ ἐπάνω τῶν ἡδονῶν ἀυχοῦντας
 25 εἶναι, πλέον ἑαυτῶν περὶ ταῦτα ἐσπουδακότας; Οὐδὲν δὲ οὕτως εἰς
 κόλασιν ἀπαραίτητον ἄγει, ὡς τὸ πολλοὺς ζηλωτὰς τῶν ἰδίων ποιεῖ-
 σθαι κακῶν γίνεται γὰρ ἢ τῶν μμησαμένων ἀπώλεια, προσθήκη τι-
 μωρίας τῷ διδάξαντι, καὶ τῶν μὴ παραιτησαμένων ὡς αἰσχρὰν τὴν
 μίμησιν κατάγνωσις τούτῳ οὐ μικρά, ὅτι διδάσκαλος κακῶν γεγένη-
 30 ται, ὧν τὴν μάθησιν ἐπονείδιστον κρίναντες, ἔφυγον οἱ σώφρονοι χρη-

νται συμβουλευτικά, καὶ μάλιστα ὅταν τὴν ἐπιθυμία τους τὴν τρέφει ἢ ἐλπίδα τοῦ κέρδους καὶ τὸ πάθος φράζει τελείως τὰ αὐτιά στὶς συμβουλές, ὥστε καμμιά παραίνεση γιὰ σωφρονισμό νὰ μὴ παρεισδύσει στὴν ἐπιθυμία γιὰ κέρδος, ἔστω καὶ ἂν εἶναι αἰσχρὸ, ἐπειδὴ ὁ νοῦς βρίσκεται σὲ ἔνταση.

Ἐμεῖς ὅμως, ἀγαπητοί, ποὺ ἀπὸ πόθο γιὰ τὴν ἀρετή, ὅπως πιστεύουμε, ἀποκηρύξαμε τὴ ζωὴ καὶ ἀρνηθήκαμε τὶς κοσμικὲς ἐπιθυμίες καὶ ὑποσχεθήκαμε ὅτι θὰ ἀκολουθήσουμε τὸν Χριστό, γιὰτὶ ἐμπλεκόμεστε πάλι στοὺς περισπασμούς τῆς ζωῆς καὶ οἰκοδομοῦμε κακῶς ἐκεῖνα ποὺ προηγουμένως γκρεμίσαμε; Γιατὶ ἀπολαμβάνουμε ἐκ τῶν προτέρων αὐτὰ ποὺ συγκεντρώνουν ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἀσκοῦν τὴ μοναχικὴ ζωὴ ὅπως πρέπει, πυροδοτώντας τὶς ἐπιθυμίες τῶν ἀσθενεστέρων γιὰ τὴν ἐπιδίωξη τῶν μάταιων πραγμάτων, καὶ γίναμε στοὺς πιὸ ἀκέραιους δρόμος πρὸς τὴν πλεονεξία;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11ο

Γιατὶ ἀπὸ τὸν Κύριο διαταχθήκαμε νὰ θεραπεύουμε αὐτοὺς ποὺ ὀλισθαίνουν, καὶ πρὶν ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ ἀρέσει σ' ἐμᾶς, νὰ βλέπουμε αὐτὸ ποὺ ὠφελεῖ τὸν πλησίον, ὥστε νὰ μὴ συμβαίνει, ἀκολουθώντας τὶς δικές μας ἀπερίσκεπτες ὁρμές, νὰ κάνουμε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀπλοϊκώτερους νὰ σκοντάψουν, μὲ τὸ νὰ γινόμαστε γι' αὐτοὺς πρόφαση ἐπιδίωξης τῶν γήινων. Γιατὶ δίνουμε τόση σημασία στὴν ὕλη, τὴν ὁποία διδαχθήκαμε νὰ περιφρονοῦμε, μένοντας προσηλωμένοι στὰ χρήματα καὶ κτήματα, καὶ μοιράζουμε τὸν νοῦ μας σὲ πολλές καὶ ἀνωφελεῖς φροντίδες, τῶν ὁποίων ἢ ἐπιδίωξη ἐμᾶς μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν πιὸ ἀναγκαῖα ἐνασχόλησή μας καὶ μᾶς κάνει νὰ παραμελοῦμε τὰ καλὰ τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ὀδηγεῖ σὲ μεγάλο βάραθρο ἐκείνους ποὺ χάσκουν πρὸς τὰ λαμπερὰ πράγματα τῆς ζωῆς, καὶ νομίζουν ὅτι ἀποτελεῖ τὴν πιὸ μεγάλη τύχη ἢ ἀπόλαυση τοῦ πλοῦτου, βλέποντας αὐτοὺς ποὺ ἀσκοῦν τὴ φιλοσοφία καὶ καυχῶνται ὅτι εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὶς ἡδονές, νὰ ἐνδιαφέρονται γι' αὐτὰ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἴδιους; Τίποτε ὅμως δὲν ὀδηγεῖ τόσο πολὺ στὴν κόλαση, ὅσο τὸ νὰ γίνονται πολλοὶ ζηλωτὲς τῶν δικῶν τους κακῶν. Γιατὶ ἢ ἀπώλεια ἐκείνων ποὺ τοὺς μιμήθηκαν γίνεται προσθήκη τιμωρίας σ' αὐτὸν ποὺ τοὺς δίδαξε, καὶ ἢ κατηγορία ἐκείνων ποὺ δὲν ἀπαρνήθηκαν τὴ μίμηση, ὡς αἰσχρὴ, ἀποτελεῖ ὄχι μικρὴ κατηγορία σ' αὐτόν,

σάμενοι λογισμῶ. Μηδεὶς τοίνυν ἀπεχθανέσθω πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλ' ἢ διορθωσάσθω τὰ πλημμελῶς διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀδιαφορίαν ἐπὶ αἰσχύνῃ τοῦ ὀνόματος γινόμενα, ἢ καὶ τὸ ὄνομα παραιτησάσθω. Εἰ γὰρ φιλοσοφεῖν πρόκειται, περιττὰ τὰ κτήματα τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ
5 αὐτοῦ τοῦ σώματος ἀλλοτριώσιν ἐπαγγελλομένη, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα· εἰ δὲ τὸ κτήσασθαι τισὶν ἐστὶ περισπούδαστον καὶ τῶν ἡδέων ἀπολαύειν τοῦ βίου, τί σεμνύνουσι λόγῳ τὴν φιλοσοφίαν, ἔργῳ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀλλοτριώσιν ἐπανηρημένοι, καὶ πράξεις ἀλλοτρίας τοῦ ἐπαγγέλματος διαπραττόμενοι, κλήσεις σεμνάς ἐπημφιεσμένοι;

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Εἴτ' οὐκ αἰσχρὸν ἡγούμεθα παρὰ τῶν νομοζομένων ὑποδεεστέ-
ρων, οὓς κοσμικοὺς ὀνομάζομεν, ἐπὶ τοῖς παρεσπουδημένοις θεσμοῖς
τοῦ Σωτῆρος ἐξονειδιζόμενοι καὶ τὰς ἡθετημένας ἐντολάς τοῦ Κυ-
ρίου παρὰ τῶν μανθάνειν ὀφειλόντων διδασκόμενοι. "Ὅταν γὰρ μα-
15 χόμενοι ἡμῖν λέγωσι, δοῦλον Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἡπιον εἶ-
ναι πρὸς πάντα, καὶ πάλιν φιλονεικοῦσι περὶ χρημάτων ἢ κτημάτων
«Ἐάν τις σοῦ λάβῃ», φησί, «τὸν χιτῶνα, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον», τί
ἕτερον ποιούσιν, ἀλλ' ἢ ἐπισκώπτοντες κωμωδοῦσιν ἡμᾶς καὶ χλευά-
ζουσι τῆς πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἔργων ἐναντιότητος; Καὶ γὰρ οὐκ
20 ἀνάγκη μάχεσθαι πρὸς τὸν κτημάτων ἀντιποιοούμενον καὶ πάντα
πράττειν, ὅσα ἢ τούτων ἀναγκάζει κηδεμονία. Ἐλυσέ τις ἀμπέλου
τὸν τέρμονα καὶ τῷ ἰδίῳ προσεκλήρωσεν, ἄλλος τὸ κτήνος τῇ σῆ χώρᾳ
ἐπαφῆκεν, ἕτερος τὸ ὕδωρ ἐπιρρέον τῷ κήπῳ ἀπέσπασεν, οὐκοῦν
λυσοῆσαι δεῖ καὶ τῶν μαινομένων χεῖρῳ γενέσθαι, τούτοις πᾶσιν ἐπι-
25 μερίζοντα τὴν ἄμυναν καὶ δικαστηρίοις προσηλῶσθαι τὸν τῇ θεωρίᾳ
τῶν ὄντων προσασχολεῖσθαι ὀφείλοντα νοῦν, καὶ εἰς πανουργίαν
πραγματικὴν μεταβάλλειν τὴν δύναμιν, τὴν θεωρητικὴν ἰν' ἡμῖν ἢ τῶν
μηδὲν χρησιμευόντων εὐδοῶται εὐπορία; Τί τῶν ἀλλοτριῶν ὡς οἰκεί-
ων ἀντιποιοούμεθα, βαρείας ἑαυτοῖς τὰς πέδας τῆς ὕλης κατασκευά-

ἐπειδὴ ἔγινε δάσκαλος κακῶν, τὴ μάθησι τῶν ὁποίων ἀπέφυγαν κρίνοντάς τὴν ὀδυνηρὴ ὅσοι εἶχαν σώφρονα λογισμό. Κανέναν λοιπὸν ἄς μὴ νιώθει ἀποστροφή πρὸς αὐτὸ πού λέγεται, ἀντίθετα, ἢ ἄς διορθώνει αὐτὰ πού γίνονται λανθασμένα ἕξαιτίας τῆς ἀδιαφορίας τῶν πολλῶν καὶ ντροπιάζουν τὸ μοναχικὸ ὄνομα, ἢ ἄς ἀπαρνεῖται καὶ τὸ ὄνομα. Γιαί, ἂν θέλει νὰ φιλοσοφήσει, τὰ κτήματα εἶναι περιττὰ στὴ φιλοσοφία, ἢ ὅποια ἐπιδιώκει, γιὰ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς, ἀποξένωση καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ σῶμα. Ἐνάλι ἢ ἀπόκτησι περιουσίας καὶ ἢ ἀπόλαυσι τῶν εὐχάριστων τῆς ζωῆς ἀποτελεῖ τὴν ὅλη φροντίδα γιὰ μερικούς, τότε γιὰτί ἐπαινοῦν μὲ λόγια τὴ φιλοσοφία, ἐνῶ μὲ τὰ ἔργα τους προτιμοῦν τὴν ἀποξένωση ἀπὸ αὐτὴν, καὶ κάνουν πράξεις ξένες πρὸς τὴν ὑπόσχεσι, περιβαλλόμενοι ὀνόματα σεμνά;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12ο

Ἐπειτα δὲν θεωροῦμε ντροπὴ τὸ νὰ κατηγοροῦμασι ἀπὸ ἐκείνους πού νομίζονται κατώτεροι, τοὺς ὁποίους ὀνομάζουμε κοσμικούς, γιὰ τοὺς θεσμούς τοῦ Σωτήρα πού ἔχουμε σπουδάσει λανθασμένα, καὶ νὰ διδασκόμασι τίς ἀθετημένες ἐντολές τοῦ Κυρίου ἀπὸ ἐκείνους πού ἔπρεπε νὰ μαθαίνουν ἀπὸ μᾶς. Πραγματικά, ὅταν φιλονεικῶντας μαζί μας λένε, Ὁ δοῦλος τοῦ Κυρίου δὲν πρέπει νὰ φιλονεικεῖ, ἀλλὰ νὰ εἶναι πρῶτος πρὸς ὅλους, καὶ ἄλλοτε ἄλι, ὅταν φιλονεικοῦμε γιὰ χρήματα ἢ κτήματα, «Ἐν κάποιος σοῦ πάρει», λέγει, «τὸν χιτῶνα, ἄφησέ του καὶ τὸ ἱμάτιο», τί ἄλλο κάνουν, παρὰ νὰ μᾶς διακωμωδοῦν περιγελώντας μας καὶ νὰ μᾶς χλευάζουν γιὰ τὴν ἀντίθεσι τῶν ἔργων μας πρὸς τὴν ὑπόσχεσι μας, Γιατί δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ φιλονεικοῦμε μὲ ἐκείνον πού ἐγείρει ἀξιῶσις γιὰ κτήματα καὶ νὰ κάνουμε ὅλα ὅσα μᾶς ἐπιβάλλει ἢ φροντίδα μας γι' αὐτούς. Κάποιος κατάργησε τὸ σύνορο τοῦ ἀμπελιοῦ καὶ τὸ πρόσθεσε στὸ δικό του, ἄλλος ἄφησε τὸ ζῶο του μέσα στὸ δικό σου χωράφι, ἄλλος πῆρε τὸ νερὸ πού ἔτρεχε σὸν κῆπο. Πρέπει λοιπὸν νὰ λυσιιάξει καὶ νὰ γίνε χειρότερος ἀπὸ ἐκείνους πού φέρονται σὰν τρελλοί, ἐπιμερίζοντας ὁ νοῦς σὲ ὅλους αὐτούς τὴν ἄμυνά του καὶ νὰ ἀφοσιώνεται σὰ δικαστήρια αὐτὸς πού ὀφείλει νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὴ θεὰ τῶν ὄντων καὶ νὰ μεταβάλλει σὲ πραγματικὴ πανουργία τὴ θεωρητικὴ δύναμη, γιὰ νὰ διατεθεῖ σὲ μᾶς ὁ πλοῦτος αὐτῶν πού δὲ χρησιμεύουν σὲ τίποτε; Γιατί ἐπιδιώκουμε νὰ πάρουμε τὰ ξένα πράγματα σὰν νὰ εἶναι δικά μας, κάνο-

ζοντες καὶ τοῦ ταλανίζοντος τοὺς τοιούτους οὐκ ἀκούομεν; «Οὐαί»,
 φησὶν ὁ προφήτης, «ὁ συνάγων ἑαυτῷ τὰ οὐκ ὄντα ἑαυτοῦ καὶ βαρύ-
 κων τὸν κλοιὸν αὐτοῦ στιβαρῶς». Εἰ γὰρ κοῦφοί εἰσιν οἱ διώκοντες,
 κατὰ τὸν λέγοντα, «κοῦφοι ἐγένοντο οἱ διώκοντες ἡμᾶς ὑπὲρ αἰτοῦς
 5 οὐρανοῦ», ἡμεῖς δὲ βαρύνομεν ἑαυτοὺς τοῖς κοσμικοῖς πράγμασι,
 δῆλον, ὅτι ἀργότερον κινούμενοι πρὸς τὸν δρόμον, εὐχερῶς παρὰ τῶν
 ἐχθρῶν καταληφθῆσόμεθα οὐς φεύγων ὁ Παῦλος ἐδίδαξε λέγων·
 «φεύγετε τὴν πορνείαν», καὶ τὴν πλεονεξίαν, ὁπότε καὶ οἱ εὐσταλεῖς ἐν
 πῶ τρέχειν ἐπὶ τὸ βραβεῖον, ἐὰν μὴ συντόκῳ ῥύμη φέρωνται, πολὺ τῆς
 10 καταλήψεως ἀπολυμπάνονται, τῶν διωκόντων ἐχθρῶν ἴσως ταχύτερας
 ἐχόντων τὰ βάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

Μέγα τοῖς πρὸς ἀρετὴν ἐπειγομένοις ἐμπόδιον ἢ τῶν κοσμικῶν
 πραγμάτων προσπάθεια καὶ ψυχῇ καὶ σώματι πολλάκις ὄλεθρον
 15 προξενούσα. Τί γὰρ τὸν Ναβουθαι τὸν Ἰσραηλίτην ἀπώλεσεν; Οὐχὶ
 ἀμπελῶν ἐπίφθονος αἴτιος αὐτῷ θανάτου γεγένηται, πρὸς φόνον κατ'
 αὐτοῦ κινήσας τὸν γείτονα Ἀχαάβ; Τί δὲ τὰς δύο ἡμῖσι φυλάς ἔξω
 τῆς ἐπαγγελίας μεῖναι παρεσκεύασεν; Οὐχὶ πλῆθος κτηνῶν; Τί δὲ καὶ
 τὸν Λῶτ ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ ἐχώρισεν; Οὐχὶ ὁ τῶν βοσκημάτων πολὺς
 20 ἀριθμὸς, συνεχεῖς τοῖς ποιμέσι κινήσας τὰς ἔριδας, αὐτοὺς τέλος ἀπέρ-
 ρηξεν ἀπ' ἀλλήλων; Εἰ οὖν καὶ πρὸς φόνον τοὺς βασκάνους κατὰ τῶν
 ἐχόντων ἐρεθίζει τὰ κτήματα καὶ τῶν σπουδαιοτέρων ἀποκλείνει τοὺς
 κεκτημένους καὶ συγγένειαν διατέμνει καὶ φίλους εἰς ἐχθραν καθίστη-
 σι καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν οὐδὲν ἔχει κοινὸν καὶ πρὸς τὸ σῶμα
 25 οὐδὲν μέγα χρησιμεύει, τί, τῆς τοῦ Θεοῦ θεραπείας ἀφιστάμενοι, ὅλοι
 γινόμεθα τῆς ματαιότητος; Μὴ γὰρ ἡμεῖς ἐσμεν οἱ τὰ τῆς ζωῆς ἀνύον-
 τες τῆς ἑαυτῶν; Θεὸς ἐστὶν ὁ ταῦτα οἰκονομῶν, καὶ ἢ μὲν ἀνθρωπίνῃ
 σπουδῇ, μὴ τυχοῦσα τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, ἐξανάγκης ἀτυχεῖ τοῦ

10. Θρηνοὶ 4, 19.

11. Α' Κορ. 6, 18.

ντας για μᾶς βαρειές τις χειροπέδες τῆς ὕλης, καὶ δὲν ἀκοῦμε ἐκεῖνον ποὺ ἐλεεινολογεῖ αὐτοὺς ποὺ κάνουν ὅλα αὐτά; Ἀλλοίμονο, λέγει ὁ προφήτης, σὲ ἐκεῖνον ποὺ συγκεντρώνει στὸν ἑαυτό του αὐτὰ ποὺ δὲν εἶναι δικά του, καὶ κάνει πολὺ βαρειά τὰ δεσμά του. Γιατί, ἂν εἶναι ἔλαφροὶ ἐκεῖνοι ποὺ διώκουν, σύμφωνα μὲ ἐκεῖνον ποὺ λέγει, «Αὐτοὶ ποὺ μᾶς καταδιώκουν ἔγιναν πιὸ ἔλαφροὶ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀετοὺς τοῦ οὐρανοῦ»¹⁰, καὶ ἐμεῖς, ἀντίθετα, καθιστοῦμε βαρύτερο τὸν ἑαυτό μας μὲ τὰ κοσμικὰ πράγματα, εἶναι φανερό, ὅτι περπατώντας μὲ ἀργοπορία στὸν δρόμο, θὰ συλληφθοῦμε ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς ὁποίους ἀποφεύγοντας ὁ Παῦλος δίδαξε λέγοντας· «Ἀποφεύγετε τὴν πορνεία»¹¹ καὶ τὴν πλεονεξία, τὴ στιγμή ποὺ ἀκόμα καὶ αὐτοὶ ποὺ εἶναι καλὰ ἐφοδιασμένοι, ὅταν τρέχουν γιὰ τὸ βραβεῖο, ἂν δὲν βαδίζουν μὲ συντονισμένη φορᾶ, μένουν πολὺ πίσω ἀπὸ τὸ τέρμα, ἐπειδὴ οἱ ἐχθροὶ ποὺ τοὺς καταδιώκουν κινοῦνται ἴσως μὲ πιὸ γρήγορα βήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

Εἶναι μεγάλο ἔμπόδιο σ' αὐτοὺς ποὺ ἐπείγονται νὰ φτάσουν στὴν ἀρετὴ ἢ προσήλωση στὰ κοσμικὰ πράγματα, ἢ ὁποία πολλές φορές προκαλεῖ καταστροφή καὶ στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα. Πραγματικὰ τί σκότωσε τὸν Ἰσραηλίτη Ναβουθαί; Δὲν ἔγινε αἰτία τοῦ θανάτου του τὸ ζηλευτὸ ἀμπέλι ποὺ κίνητε τὸν φθόνο τοῦ γείτονά του Ἀχαάβ ἐναντίον του^{11α}; Καὶ τί ἔκανε τὶς διόμισι φυλὲς νὰ μείνουν ἔξω ἀπὸ τὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας; Δὲν τὶς ἔκανε τὸ πλῆθος τῶν κτηνῶν¹²; Καὶ τί χώρισε τὸν Λῶτ ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ; Δὲν τοὺς χώρισε ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν προβάτων, ποὺ δημιουργοῦσε συνεχεῖς προστριβὲς μεταξὺ τῶν βοσκῶν¹³; Ἀφοῦ λοιπὸν τὰ κτήματα ὀδηγοῦν τοὺς φθονεροὺς ἐναντίον τῶν ἰδιοκτητῶν, ἀκόμα καὶ σὲ φόνο, ἀπομακρύνουν τοὺς κατόχους τους ἀπὸ τὰ ἄξια σεβασμοῦ καὶ διασποῦν τὴ συγγένεια, κάνουν τοὺς φίλους ἐχθροὺς καὶ δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὴ μέλλουσα ζωὴ καὶ δὲν χρησιμεύουν σὲ τίποτε τὸ μεγάλο γιὰ τὸ σῶμα, γιατί, ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τὴν λατρεία τοῦ Θεοῦ, ἀφοσιωνόμαστε τελείως στὰ μάταια; Μήπως δηλαδὴ ἐμεῖς εἴμαστε ἐκεῖνοι ποὺ ρυθμίζουμε τὰ τῆς ζωῆς μας; Ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ τὰ ρυθμίζει αὐτά, καὶ ἡ ἀνθρώπινη προσπάθεια, ἂν δὲν ἔχει τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἀναγκαστικὰ στὸ τέλος ἀποτυγχάνει, ἐνῶ ἡ ρύθμιση τοῦ Θεοῦ,

11α. Γ Βασ. 21, 1 ἐ.

12. Ἰησ. Ναυῆ 22, 1 ἐ.

13. Γεν. 13, 1 ἐ.

τέλους, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ οἰκονομία καὶ δίχα τῆς ἀνθρωπίνης σπουδῆς
 τέλεια τὰ ἀγαθὰ παρέχει. Τί ὤνησεν ἐκείνους ὁ ἴδιος μόχθος, πρὸς οὓς
 ἔλεγεν ὁ Θεός, «ἐσπείρατε πολλά, καὶ εἰσενέγκατε ὀλίγα, καὶ ἐξεφύση-
 5 σα αὐτὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν»; Τί δὲ τοῖς κατ' ἀρετὴν διώσασιν ἐπέλει-
 ψε τῶν ἀναγκαίων, μὴθ' ὅλως φροντίσασι περὶ τούτων; Οὐκ ἐν ἐρήμῳ
 τεσσαράκοντα ἔτη οἱ Ἰσραηλῖται μηδενὸς τῶν ἐκ γεωργίας ἀπολαύ-
 οντες ἐτρέφοντο καὶ οὐκ ἐπεδεήθησαν βρώματος, ἀλλὰ θάλασσα μὲν
 ἐκαινούργει τροφήν παράδοξον, ὀρυγγομήτραν ἐρευγομένη, πέτρα δὲ
 νοτίδος ἄμοιρος ῥαγεῖσα παρείχεν ἄφθονον τὸ νᾶμα, οὐρανὸς δὲ
 10 μάννα καταφέρων, ὑετὸν ἀήθη καὶ ξένον; Ἰμάτια δὲ καὶ ὑποδήματα
 ὑπηρετεῖ πάντα τὸν χρόνον μὴ παλαιούμενα. Ποίαν δὲ γεωργῶν ἐν τῷ
 χειμάρρῳ γῆν Ἠλίας ἐτρέφετο; Οὐ κόρακες αὐτῷ παρεκόμεζον τὴν
 τροφήν; Οὐκ ἐν Σαραφθία ἐλθόντι, χήρα καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεής,
 ἄρτον παρείχε τοῦ στόματος τῶν ἰδίων τέκνων ἀφαρπάσασα, ἵνα
 15 φανῆ ὅτι καὶ φύσεως προτιμωτέρα ἢ ἀρετῆ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Καὶ ταῦτα παράδοξα μὲν, ὅμως καὶ τοῦ εἰκότος ἐχόμενα· δυνατὸν
 γὰρ καὶ μὴ ἐσθίοντα ζῆν, ὅταν βούλεται ὁ Θεός. Πῶς γὰρ Ἠλίας τεσ-
 20 σαράκοντα ἡμερῶν ὄδον διήνυσεν ἐν ἰσχυρῇ βρώσεως μιᾶς; Πῶς δὲ ὁ
 Μωϋσῆς ὀγδοήκοντα ἡμέρας ἐπὶ τοῦ ὄρους προσομιλῶν τῷ Θεῷ ἀν-
 θρωπίνης τροφῆς ἔμεινεν ἄγευστος; Μετὰ γὰρ τεσσαράκοντα ἡμέρας
 κατελθὼν καὶ διὰ τὴν μοσχοποιίαν θυμωθεὶς, εὐθέως συντρίψας τὰς
 πλάκας, ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέδραμεν, καὶ τοσαύτας ἄλλας ἡμέρας ἐνδιατρί-
 ψας τῷ ὄρει, οὕτω τὰς δευτέρας ἀναλαβὼν πλάκας κατήλθε πρὸς τὸν
 25 λαόν. Ποῖος δὲ λογισμὸς ἀνθρώπινος τὸ εὐλογον τοῦ θαύματος τού-
 του παραστήσαι δυνήσεται; Πῶς ἡ ῥωδῆς τοῦ σώματος φύσις πρὸς
 τοσοῦτον διήρκεσεν κεκενωμένη, οὐδενὸς ἀναπληροῦντος τὸ καθ'
 ἡμέραν διαπνεέμενον τῆς δυνάμεως; Λύει δὲ τοῦτο τὸ ἀπορον ὁ θεῖος
 λόγος, ὅταν λέγει· «οὐκ ἐπ' ἄρτων μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν παν-
 30 τὶ ὀρήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ».

Τί τοίνυν πολίτευμα τὸ οὐράνιον εἰς γῆν κατασπῶμεν ταῖς ὑλι-

14. Ἄγγ. 1, 6, 9.

15. Ἐξ. 16, 1 ἔ.

16. Δευτ. 8, 4. Ἀριθμ. 11, 31. Σ. Σολ. 19, 9 ἔ.

17. Γ Βασ. 1 ἔ.

18. Γ Βασ. 19, 8.

19. Ἐξ. 24, 18.

καὶ χωρὶς τὴν ἀνθρώπινη προσπάθεια, παρέχει τέλεια τὰ ἀγαθὰ. Τί τοὺς ὠφέλησε ὁ κόπος τοὺς ἐκείνους στοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς εἶπε, «Σπείρατε πολλὰ καὶ συνάξατε λίγα· φύσηξα καὶ τὰ σκόρπισα ἔξω ἀπὸ τὰ σπῖτια σας»¹⁴; Τί, ἀντίθετα, ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα ἔλειψε ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔζησαν μὲ ἀρετὴ, ἂν καὶ δὲν φρόντισαν καθόλου γι' αὐτὰ; Δὲν τρέφονταν οἱ Ἰσραηλιῖτες στὴν ἔρημο ἐπὶ σαράντα χρόνια χωρὶς νὰ ἀπολαμβάνουν τίποτε ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς, καὶ δὲν χρειάσθηκαν κανένα φαγητό, ἀλλὰ ἡ θάλασσα δημιουργοῦσε τροφὴ παράδοξη ἐκσφενδονίζοντας ὀρτύκια, ὁ βράχος ὁ στεγνὸς σχιζόμενος ἔδινε ἄφθονο νερό, καὶ ὁ οὐρανὸς ποὺ ἔριχνε τὸ μάννα, βροχὴ ἀσυνήθιστη καὶ παράδοξη¹⁵; Ἀλλὰ καὶ τὰ ροῦχα καὶ τὰ ὑποδήματά τους τοὺς ἐξυπηρετοῦσαν ὅλα τὰ χρόνια χωρὶς νὰ παλιώνουν¹⁶. Ποιὸ ἐπίσης χωράφι καλλιεργοῦσε ὁ Ἥλιος στὸν χεῖμαρρο καὶ τρεφόταν; Δὲν τοῦ ἔφεραν τὰ κοράκια τὴν τροφή; Καὶ ὅταν πῆγε στὰ Σαρεπτὰ δὲν τοῦ πρόσφερε ψωμί χήρα ποὺ δὲν εἶχε τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ, στερώντας το ἀπὸ τὸ στόμα τῶν παιδιῶν της¹⁷, γιὰ νὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι προτιμότερη ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴ φύση;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14ο

Καὶ αὐτὰ βέβαια ἦταν παράδοξα, ἀλλὰ ἦταν καὶ ἀληθινά, γιὰτὶ εἶναι δυνατόν νὰ ζεῖ κανεὶς καὶ χωρὶς νὰ τρώει, ὅταν θέλει ὁ Θεός. Καὶ πράγματι πῶς ὁ Ἥλιος ἔκανε σαράντα ἡμερῶν δρόμο μὲ τὴ δύναμη ἑνὸς μόνο φαγητοῦ¹⁸; Πῶς ἐπίσης ὁ Μωυσῆς ἔμεινε ὀγδόντα μέρες πάνω στὸ ὄρος Σινᾶ συνομιλώντας μὲ τὸν Θεὸ χωρὶς νὰ δεχθεῖ ἀνθρώπινη τροφή¹⁹; Γιατί, ὅταν κατέβηκε ὑστερα ἀπὸ σαράντα μέρες καὶ θύμωσε ἕξαιτίας τῆς κατασκευῆς τοῦ μόσχου, ἀφοῦ ἔσπασε τὶς πλάκες, ἀνέβηκε πάλι στὸ ὄρος, καὶ ἀφοῦ ἔμεινε ἐκεῖ ἄλλες τόσες μέρες, τότε παίρνοντας τὶς δευτέρες πλάκες κατέβηκε στὸν λαό²⁰. Ποιὸς λοιπὸν ἀνθρώπινος λογισμὸς θὰ μπορέσει νὰ παραστήσει τὴν πραγματικότητά τοῦ θαύματος αὐτοῦ; Πῶς ἡ ρευστὴ φύση τοῦ σώματος ἀντέξε τελείως κενή, χωρὶς τίποτε νὰ ἀναπληρώνει ἐκεῖνο ποὺ ἕξατμιζόταν κάθε μέρα ἀπὸ τὴ δύναμή του; Ὅμως αὐτὴ τὴ δυσκολία τὴν λύνει ὁ θεῖος λόγος ὅταν λέγει· «Ὁ ἄνθρωπος δὲν ζεῖ μόνο μὲ ψωμί, ἀλλὰ μὲ κάθε λόγο ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ»²¹.

Γιατί λοιπὸν κατεβάζουμε στὴ γῆ τὸ οὐράνιο πολίτευμα ἐπιβαρύνου-

20. Ἐξ. 34, 1 ἔ. Δευτ. 10, 1-2.

21. Δευτ. 8, 3. Ματθ. 4, 4.

καὶς ἐμβαρύνοντες τάλαιπωροίαις; Διὰ τί κοπρίας περιβαλλόμεθα οἱ ποτὲ τιθηνούμενοι ἐπὶ κόκκῳ, ὡς περὶ τινῶν Ἱερεμίας θρηνῶν ἔλεγεν; Ὅταν γὰρ ἐπὶ τῶν λαμπρῶν καὶ διαπύρων ἀναπανώμεθα νοσημάτων, ἐπὶ κόκκῳ τιθηνούμεθα, ὅταν δὲ τοιαύτην ἀφέντες κατάστασιν, τοῖς 5 γῆϊνοις ἐμφυρώμεθα πράγμασι, κοπρίας περιβαλλόμεθα. Τί τὴν ἐλπίδα ἀφιστῶντες ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τὴν σάρκα τῷ βραχίονι στηρίζομεν, τὴν τοῦ Δεσπότου πρόνοιαν ταῖς ἑαυτῶν ἐπιγράφοντες χερσί, καὶ ὅπερ εἰς μεγάλην ἁμαρτίαν ἑαυτῶ λογισθῆναι ὁ Ἰωβ ἐπειράσατο, τὸ ἐπιθέντα τὴν χεῖρα τῷ στόματι καταφιλήσαι, τοῦτο ποιοῦντες νῦν οὐ δεδοίκα- 10 μεν; Ἔθος γὰρ τοῖς πολλοῖς τὰς χεῖρας καταφιλεῖν, ἐξ ἐκείνων ἔχει τὴν εὐπορίαν λέγουσιν, οὗς αἰνισσόμενος διὰ συμβόλου ὁ νόμος φησὶν, ὃς πορεύεται ἐπὶ χειρῶν, ἀκάθαρτος, καὶ ὃς πολυπληθεῖ ποσὶν, ἀκάθαρτος, καὶ ὃς πορεύεται ἐπὶ τεσσάρων διὰ παντὸς ἀκάθαρτος. Ἐπὶ χειρῶν δὲ πορεύεται ὁ ταῖς χερσὶν ἐπερειδόμενος καὶ πᾶσαν ἐπ' 15 αὐταῖς ἔχων τὴν ἐλπίδα, ἐπὶ τεσσάρων δὲ ὁ τοῖς αἰσθητοῖς πράγμασι προσπεποιθὼς καὶ τῇ τούτων ἀσχολίᾳ διὰ παντὸς ἐπισύρων τὸ ἡγεμονικόν, πολυπληθεῖ δὲ ποσὶν ὁ πέριξ τῶν σωματικῶν περιεχόμενος. Διὰ τοῦτο ὁ σοφὸς Παρομιαστὴς οὐδὲ δύο πόδας βούλεται ἔχειν τὸν τέλειον, ἀλλ' ἓνα, καὶ τοῦτον σπανίως ἐπὶ τὰ σωματικὰ κινούμενον πρά- 20 γματα: «σπάνιον», λέγων, «εἴσαγε σὸν πόδα πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον, ἵνα μήποτε, πλησθεὶς σου, μισήσῃ σε». Εἰ γὰρ τις σπανιάκις τῷ Χριστῷ περὶ τῆς χρείας ἐνοχλῶν τοῦ σώματος ἀγαπητὸς αὐτῷ ἔσται (οὗτος γὰρ ὁ σκοπὸς τῶν φίλων τῶν τοιούτων ἐστὶν ὡς πρὸς τοὺς ἑαυτου μαθητὰς φησὶν ὁ Σωτὴρ, «ὕμεῖς φίλοι μου ἔστε»), εἰ δὲ συνεχέ- 25 στερον τοῦτο ποιῆ, μισητὸς γίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Τίνι ἄρα πείσεται καὶ πῶς βδελυκτὸς οὐκ ἔσται ὁ διὰ παντὸς ταύταις ἐνασχολούμενος ταῖς χρείαις καὶ μηδέποτε πρὸς τὴν ὀρθιον 30 ἀνεγειρόμενος ζωὴν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν σκέλη ἐπάνω τῶν ποδῶν, ὥστε πηδᾶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς γῆς; Ὡς γὰρ τὰ σκέλη διὰ τῆς συννεύσεως ὄλον μὲν δέχεται πρότερον ἐφ' ἑαυτὰ τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, μικρὸν δὲ προσεγγίσαντα τῇ γῆ, ἀθρόον ἐνάλλεσθαι παρασκευάζει πρὸς τὸ μετέωρον, οὕτως ὁ διακριτικὸς τῶν τῆς φύσεως πραγμάτων λογισμὸς

22. Θρηνοι 4, 5.

23. Ἰωβ 31, 27.

24. Λευίτ. 11, 1 ἔ.

ντάς το μέ τις ὑλικές τάλαιπωρίες; Γιατί περιβαλλόμαστε μέ κοπριές ἐμεῖς πού κάποτε ἀνατρεφόμασταν μέσα σέ πορφύρες, ὅπως λέγει ὁ Ἱερεμίας κλαίοντας γιά κάποιους²²; "Ὅταν ὅμως ἀφήνουμε αὐτήν τήν κατάσταση καί ἀναμειγνυόμαστε μέ τὰ γήινα πράγματα, τότε περιβαλλόμαστε κοπριές. Γιατί ἀπομακρύνοντας τήν ἐλπίδα μας ἀπό τόν Θεό, στηρίζουμε τή σάρκα στόν βραχίονά μας, περιορίζοντας τήν πρόνοια τοῦ Κυρίου στά χέρια μας; Καί αὐτό πού ὁ Ἰώβ ἀποπειράθηκε νά καταλογίσει στόν ἑαυτό του ὡς μεγάλη ἁμαρτία, τὸ ὅτι ἔβαλε τὸ χέρι στό στόμα καί τὸ φίλησε²³, κάνοντας τὸ ἴδιο τώρα δέ φοβόμαστε. Γιατί πάρα πολλοί ἔχουν τή συνήθεια νά φιλοῦν τὰ χέρια τους, λέγοντας ὅτι ἀπό αὐτὰ ἔχουν τόν πλοῦτο τους, τοὺς ὁποίους ὑπαινισσόμενος ὁ νόμος συμβολικά λέγει: "Ὅποιος βαδίζει μέ τὰ χέρια του εἶναι ἀκάθαρτος, καί ὁποιος βαδίζει μέ πολλά πόδια εἶναι ἀκάθαρτος, καί ὁποιος βαδίζει μέ τέσσερα πόδια εἶναι διαρκῶς ἀκάθαρτος²⁴. Καί μέ τὰ χέρια βέβαια βαδίζει ἐκεῖνος πού βασιζέται στά χέρια του καί στηρίζει ὅλες τίς ἐλπίδες του σ' αὐτὰ, μέ τὰ τέσσερα πάλι ἐκεῖνος πού πιστεύει στά αἰσθητὰ πράγματα καί ἀπασχολεῖ διαρκῶς τόν νοῦ του μέ αὐτὰ, ἐνῶ μέ πολλά πόδια ἐκεῖνος πού περιστρέφεται γύρω ἀπό τὰ σωματικά. Γι' αὐτό ὁ σοφός Παροιμιστής δέν θέλει οὔτε δύο πόδια νά ἔχει ὁ τέλειος, ἀλλά μόνο ἓνα, καί αὐτό σπάνια νά κινεῖται πρὸς τὰ σωματικά πράγματα, λέγοντας «Νά εἰσάγεις τὸ πόδι σου σπάνια στό σπίτι τοῦ φίλου σου, γιά νά μὴ σέ χορτάσει καί σέ μισησει»²⁵. Γιατί, ἂν κάποιος ἐνοχλεῖ σπάνια τόν Χριστό γιά τίς ἀνάγκες τοῦ σώματος γίνεται ἀγαπητὸς σ' αὐτόν (γιατί αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς αὐτῶν τῶν φίλων, ὅπως λέγει ὁ Κύριος στοὺς μαθητές του: «Σεῖς εἶστε φίλοι μου»²⁶), ἂν ὅμως αὐτὸ τὸ κάνει συχνότερα, γίνεται μισητός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15ο

Ποιὸν ἄραγε θὰ πείσει καί πῶς δέν θὰ γίνεи μισητὸς ἐκεῖνος πού ἀσχολεῖται ὅλο τὸν καιρὸ μέ αὐτὲς τίς ἀνάγκες καί ποτὲ δέν ἀνυψώνεται πρὸς τήν οὐράνια ζωή, ἐπειδὴ δέν ἔχει σκέλη πάνω στά πόδια του, ὥστε νά πηδᾷ μέ αὐτὰ ἀπὸ τῆ γῆ; Γιατί, ὅπως τὰ σκέλη μέ τήν κάμψη τους δέχονται ἀρχικὰ ὅλο τὸν ὄγκο τοῦ σώματος καί μόλις πλησιάσουν πρὸς τῆ γῆ, τότε πηδοῦν ψηλά στόν ἀέρα, ἔτσι καί ὁ λογισμὸς πού κάνει διά-

25. Παροιμ. 25, 17.

26. Ἰω. 15, 14.

μετὰ τὸ προταπεινωθῆναι τῆ χρεία τοῦ σώματος, ὀξέως πάλιν τοῖς ἄνω κοῦφον ἀναπέμπει τὸ φρόνημα, μηδένα τῶν χοϊκῶν ἐαυτῶ συνακουφίζων μολυσμῶν. Τὸ γὰρ ἔχειν ὀρθὰ τὰ σκέλη πρόσσεσι μὲν καὶ τοῖς ἄγαν ἀπολαυστικοῖς καὶ κάτω κειμένοις διὰ παντός, πρόσσεσι δὲ 5 καὶ ταῖς ἀγίαις δυνάμεσι διὰ τὸ μηδ' ὄλως τῶν σωματικῶν μηδὲ τῆς πρὸς ταῦτα χρήζειν ἐπινεύσεως. Τοῦτο γάρ, ὡς οἶμαι, σημαίνων ὁ μέγας Ἰεζεκιήλ, ἔλεγεν, ὅτι «ἦν τὰ σκέλη αὐτῶν ὀρθά, καὶ πτερωτοὶ οἱ πόδες αὐτῶν», ὅπερ δηλοῖ τὸ ἀκλινὲς τῆς γνώμης καὶ τὸ πρὸς τὰ νοήματα τῆς φύσεως ἐκείνης ὀξυκίνητον. Ἀνθρώποις δὲ ἰκανὸν σκέλη 10 ἔχειν κλινόμενα, καὶ ποτὲ μὲν πρὸς τὰς σωματικάς, ποτὲ δὲ πρὸς τὰς τῆς ψυχῆς ἀνωφερεῖς χρησιμεύειν διατριβάς, καὶ διὰ μὲν τὴν πρὸς τὰς ἄνω Δυνάμεις τῆς ψυχῆς συγγένειαν τὰ πολλὰ συμμετεωροπολεῖν ἐκείναις, διὰ δὲ τὸν τοῦ σώματος τόνον τοσοῦτον ἐπασχολεῖν τῆ γῆ τὴν φροντίδα, ὅσον ἡ χρεία διάζεται· ἐφέρπειν δὲ διὰ παντός ταῖς 15 ἀπολαυστικαῖς παρασκευαῖς, ἀκάθαρτον ὄντως καὶ οὐχ ἀρμόζον ἀνθρώποις λογικῆς μεμοιρασμένοις γνώσεως. Παρατηρημένως γὰρ τὸν ἐπὶ τεσσάρων πορευόμενον καὶ οὐχ ἀπλῶς εἶπεν ἀκάθαρτον, ἀλλ' εἰ διὰ παντός ἐπὶ τεσσάρων πορευόιτο· ἔδωκε γὰρ τοῖς ἐν σώματι καιρὸν καταβαίνειν πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος· καὶ γὰρ ὁ Ἰωνά- 20 θαν τῷ Ναῖς πολεμῶν τῷ Ἀμμωνίτῃ ἐπὶ τεσσάρων περιπατήσας, ἐνίκησεν, ἐπειδὴ τῆ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως ὑπηρέτησε μόνῃ, ἔδει γὰρ τὸν πρὸς τὸν ἐπὶ τῷ στήθει συρόμενον ὄφιν πολεμοῦντα (τοῦτο γὰρ Ναῖς ἐρμηνεύεται) σχηματίσασθαι πρὸς ὀλίγον τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητα διὰ τοῦ πορευθῆναι ἐπὶ τεσσάρων, καὶ οὕτω διαναστάντα ἐπὶ 25 τὴν οἰκείαν ἔξιν χειρώσασθαι τοῦτον μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

Τί δὲ καὶ ἡ κατὰ τὸν Ἰεθουθὲ ἱστορία ἡμᾶς οὐ παιδεύει; δηλαδὴ μὴ πεφορτισμένως ἐπέχεσθαι τῶν σωματικῶν, μηδὲ τῆ αἰσθήσει τὴν ἐαυτῶν ἐγχειρίζειν φυλακὴν. Οὗτος γὰρ βασιλεὺς ὢν καὶ ἐν τῷ ταμείῳ

κριση τῶν πραγμάτων τῆς φύσεως, ἀφοῦ προηγουμένως ταπεινωθεῖ μετὴν ἀνάγκη τοῦ σώματος, μετὰ ταχύτητα πάλι ξαναστέλνει στὰ οὐράνια τὸ φρόνημα ἑλαφρό, χωρὶς νὰ συμπαρασύρει κανέναν ἀπὸ τοὺς γήινους μολυσμούς. Γιατὶ τὸ νὰ ἔχουν τὰ σκέλη ὄρθια παρατηρεῖται καὶ στοὺς πολὺ ἀπολαυστικούς πού βρίσκονται παντοτινὰ κάτω, παρατηρεῖται ὅμως καὶ στίς ἅγιες Δυνάμεις ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καθόλου ἀνάγκη τῶν σωματικῶν, οὔτε τῆς κάμψης πρὸς αὐτὰ. Γιατὶ αὐτό, ὅπως νομίζω, ἐννοώντας ὁ μέγας Ἰεζεκιήλ ἔλεγε, ὅτι τὰ σκέλη τους ἦταν ὄρθια καὶ τὰ πόδια τους φτερωτά²⁷, πράγμα πού φανερώνει τὴν ἀμετακίνητη γνώμη τους καὶ τὴν γρήγορη κίνησή τους πρὸς τίς ἐννοίες τῆς φύσεως ἐκείνης. Στούς ἀνθρώπους ὅμως τὰ σκέλη ἔχουν τὴν ἰκανότητα νὰ λυγίζουν, καὶ νὰ χρησιμεύουν ἄλλοτε γιὰ τίς σωματικές καὶ ἄλλοτε γιὰ τίς ἀνώτερες ἐνασχολήσεις τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξαιτίας βέβαια τῆς συγγένειας τῆς ψυχῆς πρὸς τίς ἀνω Δυνάμεις τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ (τὰ σκέλη) νὰ πορεύονται μαζί με ἐκεῖνες στὰ ὕψη, ἐξαιτίας ὅμως τῆς ἔντασης τοῦ σώματος νὰ ἀπασχολοῦν τόσο μόνο τὴ φροντίδα τους στὴ γῆ, ὅσο τὰ βιάζει ἡ ἀνάγκη. Ἀντίθετα τὸ νὰ ἔρπουν παντοτινὰ στίς ἀπολαυστικές προετοιμασίες, εἶναι πραγματικὰ ἀκάθαρτο, καὶ δὲν ταιριάζει στοὺς ἀνθρώπους πού ἔχουν λογικὴ γνώση. Γιατὶ παρατηροῦμε ὅτι δὲν εἶπε ἀκάθαρτον ἐκεῖνον πού ἀπλῶς βαδίζει μετὰ τὰ τέσσερα, ἀλλὰ ὅταν παντοτινὰ πορεύεται μετὰ τὰ τέσσερα, διότι ἔδωσε εὐκαιρία σ' αὐτοὺς πού βρίσκονται σὲ σώματα νὰ κατεβαίνουν πρὸς τίς ἀνάγκες τοῦ σώματος. Γιατὶ καὶ ὁ Ἰωνάθαν, πολεμώντας μετὸν Ναὰς τὸν Ἀμμωνίτη, τὸν νίκησε περπατώντας μετὰ τὰ τέσσερα, ἐπειδὴ ἐξυπηρέτησε μόνο τὴν ἀνάγκη τῆς φύσεως²⁸, καθόσον ἔπρεπε, πολεμώντας μετὸ φίδι πού συρόταν μετὸ στήθος του (γιατὶ αὐτὸ σημαίνει Ναὰς), νὰ γίνεῖ γιὰ λίγο ὁμοιος μετ' αὐτὸν περπατώντας μετὰ τὰ τέσσερα, καὶ μετὸν τρόπο αὐτόν, ὅταν σηκώθηκε κατὰ τὴ συνήθειά του, νὰ τὸν νικήσει μετὰ μεγάλη εὐκολία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16ο

Ἄλλὰ τί; δὲν μᾶς διδάσκει καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Ἰεβουθέ²⁹, ὅτι δὲν πρέπει νὰ φροντίζουμε μετὰ φορτικότητα τὰ σωματικά, οὔτε νὰ ἀναθέτουμε τὴ φρούρησή μας στὴν αἴσθησι; Γιατὶ ὁ Ἰεβουθέ, ὄντας βασιλιάς, καθὼς

28. Α' Βασ. 14, 1 ἔ.

29. Β' Βασ. 4, 1 ἔ.

ἀναπανόμενος, τῇ ἑαυτοῦ γυναικί, φησί, θυρωρεῖν ἐπέτρεψεν· ἐλθόν-
 τες δὲ οἱ περὶ τὸν Ῥαχᾶν καὶ εὐρόντες αὐτὴν πυρούς καθαίρουσαν
 καὶ νυστάζουσαν, διαλαθόντες εἰσῆλθον καὶ ἀνεῖλον τὸν Ἰεβουθέ, καὶ
 αὐτὸν εὐρόντες καθεύδοντα. Πάντα γὰρ ὑπνοῖ καὶ νοῦς καὶ ψυχὴ καὶ
 5 διάνοια καὶ αἴσθησις, τῶν σωματικῶν κρατούντων. Τὸ γὰρ τὴν θυ-
 ρωρὸν κεκαθαρκέναι πυρούς, δείκνυσι τὸ ἐπιμελῶς προσησχολῆσθαι
 τὴν διάνοιαν τοῖς σωματικοῖς καὶ οὐ παρέργως, ἀλλὰ μετὰ τινος
 σπουδῆς τὴν τούτων ἐπιτηδεύσαι καθαρότητα. Ὅτι γὰρ οὐκ ἐν ἱστο-
 ρίας εἶδει τοῦτο διδάσκει ἢ Γραφή, δῆλον ἐκεῖθεν. Πῶς γὰρ βασιλεὺς
 10 γυναικα θυρωρὸν εἶχεν, ὀφείλων παρὰ πλήθους δορυφορεῖσθαι στρα-
 τιωτῶν καὶ πᾶσαν περὶ αὐτὸν τὴν τοῦ ἀξιώματος ἔχειν σκηνήν; ἢ πῶς
 οὕτως ἐνδεής, ὡς δι' αὐτῆς καθαίρειν τοὺς πυρούς;

Ἀλλὰ πολλάκις τῇ ἱστορίᾳ μίγνυται τὸ παράλογον διὰ τὴν τῶν
 σημαυνομένων ἀλήθειαν. Ὁ γὰρ ἕκαστος νοῦς καθάπερ βασιλεὺς ἔσω
 15 που διατρίβει, θυρωρὸν τῶν αἰσθήσεων ἔχων τὴν διάνοιαν, ἣτις, ὅταν
 τοῖς σωματικοῖς ἑαυτὴν ἐγχειρίσῃ (σωματικὸν δὲ τὸ καθαίρειν πυ-
 ρούς), εὐχερῶς διαλαθόντες οἱ ἐπίβουλοι θανατοῦσι τὸν νοῦν. Διὰ
 τοῦτο ὁ μέγας Ἀβραάμ οὐ πιστεύει γυναικί τὴν θύραν φυλάττειν, οἶδε
 γὰρ τὸ ἐξαπάτητον τῆς αἰσθήσεως, ὅπως τῇ ὄψει τερπομένη τῶν
 20 αἰσθητῶν διχάζει τὸν νοῦν, καὶ πείθει συμμεταλαβεῖν αὐτῇ τῶν τερ-
 πνῶν, καὶ ἐπικίνδυνος ἢ μετάληψις εἶη σαφῶς. Ἀλλ' αὐτὸς ἐκεῖνος
 παρακαθέζεται, τοῖς μὲν θείοις νοήμασιν ἀναπεπταμένην παρέχων
 τὴν εἴσοδον, ταῖς δὲ κοσμικαῖς φροντίσιν ἀποκλείων τὴν θύραν. Τί
 γὰρ ἡμῖν εἰς τὴν ζωὴν ἐκ τῆς περὶ ταῦτα ματαιοπονίας ἐπιγίνεται;
 25 Οὐχ ἅπας μόχθος ἀνθρώπου, κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστήν, εἰς τὸ στόμα
 αὐτοῦ, διατροφή δὲ καὶ σκεπάσματα, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἰκανὰ
 πρὸς τὴν σύστασιν τῆς δυστήνου σαρκός. Τί οὖν ἀπέραντα πονοῦμεν,
 καὶ μοχθοῦμεν εἰς ἄνεμον, ὡς φησι Σολομών, ἐκ τῆς περὶ τὰ γήϊνα
 σπουδῆς ἐμποδίζοντες τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν τῶν θείων ἀγαθῶν ἀπό-
 30 λαυσιν, καὶ τὴν σάρκα περιέποντες καὶ θάλποντες πλέον, ἢ καλῶς
 ἔχοι· ἐχθρὸν καὶ γείτονα αὐτὴν καὶ πολέμιον τρέφομεν, ὡς μὴ μόνον

ἀναπαυόταν στὸ ἰδιαίτερο δωμάτιό του, ἀνέθεσε, λέγει ἡ Γραφή, σὴ γυναίκα του νὰ φυλάει τὴν πόρτα. "Ἐτσι, ὅταν πῆγαν οἱ ἄνδρες τοῦ Ραχάν, βρίσκοντάς την νὰ καθαρίζει σιτάρι καὶ νυσταγμένη, μπῆκαν μέσα χωρὶς νὰ τοὺς ἀντιληφθεῖ καὶ σκότωσαν τὸν Ἰεβουθὲ πού τὸν βρῆκαν κι' αὐτὸν νὰ κοιμᾶται. Γιατὶ ὅλα κοιμοῦνται, καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ καὶ ἡ διάνοια καὶ ἡ αἴσθησις, ὅταν κυριαρχοῦν τὰ σωματικά. Τὸ ὅτι δηλαδή ἡ θυρωρὸς καθάριζε σιτάρια, δείχνει ὅτι ἀπασχολοῦσε τὴ διάνοιά της μὲ τὰ σωματικά σοβαρὰ, ὄχι κατὰ τρόπο πάρεργο, ἀλλὰ κάνοντας τὸ καθάρισμά τους μὲ κάποιον ζῆλο. "Ὅτι βέβαια ἡ Γραφή δὲν τὸ ἀναφέρει αὐτὸ σὰν ἱστορία, φαίνεται ἀπὸ τὸ ἕξις· Πῶς δηλαδή ὁ βασιλιάς εἶχε γυναίκα θυρωρὸ, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ φυλάγεται ἀπὸ πλῆθος ὀπλισμένων στρατιωτῶν καὶ νὰ ἔχει γύρω του τίς σκηνές ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν; "Ἡ πῶς ἦταν τόσο φτωχός, ὥστε νὰ καθαρίζει ἡ γυναίκα του τὰ σιτάρια;

Πολλές φορές στὴν ἱστορία χρησιμοποιεῖται τὸ παράλογο, γιὰ νὰ φανερώσει τὴν ἀλήθεια αὐτῶν πού θέλει νὰ πει. Γιατὶ ὁ νοῦς τοῦ καθενός, σὰν βασιλιάς, διαμένει κάπου μέσα του, ἔχοντας σὰν θυρωρὸ τῶν αἰσθήσεων τὴ διάνοια, ἡ ὁποία ὅταν παραχωρήσει τὸν ἑαυτὸ της σὰ σωματικά (καὶ σωματικὸ εἶναι τὸ νὰ καθαρίζει σπυριά σιταριού), μπαίνοντας κρυφὰ οἱ ἐχθροί, σκοτώνουν τὸν νοῦ. Γι' αὐτὸ ὁ μέγας Ἄβρα-ἄμ δὲν ἐμπιστεύεται σὲ γυναίκα νὰ φυλάει τὴν πόρτα, γιατί γνώριζε ὅτι ἡ αἴσθησις ἐξαπατᾶται εὐκόλα, ἐπειδὴ εὐχαριστιέται ἀπὸ τὴ θεὰ τῶν αἰσθητῶν, διχάζει τὸν νοῦ καὶ τὸν πείθει νὰ πάρει μαζί της μέρος σὰ αἰσθητά, καὶ ἡ συμμετοχὴ του εἶναι φανερὰ ἐπικίνδυνη. Γι' αὐτὸ κάθεται ὁ ἴδιος στὴν πόρτα, ἀφήνοντας ὀλάνοιχτη τὴν εἴσοδο σὶς θεϊκὲς σκέψεις, καὶ κλείνοντάς την ἐρημικὰ σὶς κοσμικὲς φροντίδες. Γιατὶ τί ἐπιπλέον κερδίζουμε στὴ ζωὴ μας ἀπὸ τὴ ματαιοπονία μας γύρω ἀπὸ αὐτά; "Ὅλος ὁ μόχθος τοῦ ἀνθρώπου δὲν καταβάλλεται, κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστή³⁰, γιὰ τὸ στόμα του; Κι ὅμως ἡ τροφή καὶ τὰ σκεπάσματα, κατὰ τὸν Ἀπόστολο³¹, εἶναι ἀρκετὰ γιὰ τὴ συντήρησις τῆς ἀξιολύπητης σάρκας. Γιατὶ λοιπὸν κοπιᾶζουμε ἀτελείωτα καὶ μοχθοῦμε στὸν βρόντο, ὅπως λέγει ὁ Σολομών³², ἐμποδίζοντας μὲ τὴν ἀφοσίωσή μας σὰ γήινα τὴν ψυχὴ νὰ ἀπολαύσει τὰ θεϊκὰ ἀγαθὰ, καὶ φροντίζοντας τὴ σάρκα καὶ περιθάλλοντάς την περισσότερο, γιὰ νὰ εἶναι αὐτὴ καλά; Τὴν τρέφουμε ὡς ἐχθρὸν πού κατοικεῖ δίπλα καὶ εἶναι ἀντίπαλος, ὥστε ὄχι μόνο ἡ μάχη

31. Α' Τιμ. 6, 8.

32. Ἐκκλ. 5, 15.

ἀμφήριστον αὐτοῖς γενέσθαι τὴν μάχην, ἀλλ' ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόν-
 τος ἐρωμενέστερον ἀγωνιζομένην κατὰ τῆς ψυχῆς ἀνιᾶν, ὡς μηδὲ
 τιμῶν καὶ στεφάνων συγχωρεῖν αὐτὴν ἐφιεῖσθαι. Τί γὰρ ἐστὶν ἡ χρεία
 τοῦ σώματος, ὅτι ταύτην προφασιζόμενοι εἰς ἀνόητον ἀμηχανίαν τὴν
 5 ἐπιθυμίαν ἐκτείνουμεν; ἄρτος ἐστὶ πάντως καὶ ὕδωρ. Εἴτ' οὐχ αἱ μὲν
 πηγαὶ ἀφθόνως τὸ νᾶμα παρέχουσι, ὁ δὲ ἄρτος εὐπόριστος τοῖς χει-
 ρας ἔχουσι; Καὶ ἐκ τοιούτων ἔργων δυνάμεθα πορίζεσθαι, ἐξ ὧν καὶ ἡ
 χρεία πληροῦται τοῦ σώματος, καὶ ὀλίγον ἢ ὄλως περισπώμεθα.

Ἄλλ' ἐνδύμα πολλὴν παρέχει φροντίδα; Οὐδὲ τοῦτο, εἴαν μὴ πρὸς
 10 τὴν ἐκ τῆς συνηθείας μαλακίαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν βλέπωμεν μό-
 νην. Ποίας γὰρ ἀραχνοῦφεῖς ἐσθῆτας, ποίαν δὲ θύσσον ἢ πορφύραν ἢ
 σηρικῶν ὁ πρῶτος ἐφόρεσεν ἄνθρωπος; οὐκ ἐκ δερμάτων ἐσχεδίασεν
 αὐτῶ ὁ Δημιουργὸς τὸ ἐνδύμα, καὶ χόρτω τρέφεσθαι παρήγγειλε, τού-
 τους τιθεὶς τοὺς ὄρους τῆς χρείας τοῦ σώματος, οὕτω διαταξάμενος,
 15 καὶ πόρρωθεν ἀναστέλλων τὴν νῦν πολιτευομένην αἰσχροτήτα τοῦ
 ἀνθρώπου; Οὐ λέγω δέ, ὅτι καὶ νῦν οὐ θρέψει πάντως εὖ βιοῦντας, ὁ
 τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ τρέφων, καὶ ἐνδύσει, ὁ τοῖς κρίνοις τοῦ ἀγροῦ
 τοσαύτην περιθεὶς δόξαν, ἐπεὶ μηδέπω πείθειν δυνατόν τοὺς πολὺ
 ταύτης ἀφροσύνης τῆς πίστεως. Τίς γὰρ οὐ μεθ' ἰκεσίας παρέξει τὰ
 20 ἐπιτήδεια κατ' ἀρετὴν βιοῦντι;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Εἰ γὰρ ἄνθρωποι βάρβαροι καὶ πολέμου νόμῳ λαβόντες τὰ Ἱε-
 ροσόλυμα, οἱ Βαβυλώνιοι, τὴν ἀρετὴν ἠδέσθησαν τοῦ Ἱερεμίου καὶ
 πᾶσαν θεραπείαν παρέσχον σωματικὴν ἀφθόνως, οὐ τὰ πρὸς τροφήν
 25 μόνον δεδωκότες, ἀλλὰ καὶ σκεύη, οἷς ἔθος ἐστὶ διακονεῖσθαι τοὺς
 ἐστιαμένους, πῶς οὐκ αἰδεσθήσονται δίον ἐνάρετον οἱ ὁμόφυλοι καὶ
 τὸν λογισμὸν παιδόθεν τοῦ βαρβαρικοῦ μᾶλλον διακεκαθαρμένοι
 πρὸς τὴν τῶν καλῶν κατανόησιν καὶ ἀρετῆς ζηλωταί; Εἰ γὰρ καὶ μὴ
 δεδύνηνται ταύτης ἀσκηταὶ γενέσθαι δι' ἀσθένειαν φύσεως, ἀλλ' οὖν
 30 γε τιμῶσιν ἀρετὴν καὶ τοὺς ἀσκητὰς αὐτῆς θαυμάζουσι. Τίς ἔπεισε
 τὴν Σουναμίτιν οἰκοδομηῆσαι τῶ Ἐλισσαιῆ καταγώγιον καὶ θεῖναι

νά εἶναι ἀμφίβολη, ἀλλὰ ἀγωνιζόμενη ἐναντίον τῆς ψυχῆς δυνατότερα, λόγῳ τῆς ὑπεροχῆς της, νά τὴν ἐνοχλεῖ, μὴ ἐπιτρέποντάς τὴν οὔτε τιμὲς καὶ στεφάνια νά ἐπιθυμεῖ. Ποιὰ δηλαδή εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος, ὥστε, προβάλλοντάς αὐτὴν ὡς πρόφασιν, νά ἐπεκτείνουμε τὴν ἐπιθυμίαν σὲ ἀνώφελη ταλαιπωρία; Εἶναι ὅπωςδήποτε ψωμὶ καὶ νερὸν. Μὰ δὲν μᾶς παρέχουν ἄφθονα τὸ νερὸν οἱ πηγές, καὶ τὸ ψωμὶ δὲν τὸ ἐξασφαλίζουν τὰ χέρια εὐκόλα; Καὶ μπορούμε νά τὸ ἐξασφαλίσουμε μὲ τέτοια ἔργα, ἀπὸ τὰ ὅποια καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος ἱκανοποιεῖται, καὶ ἡ ἀπασχόλησις εἶναι λίγη καὶ ὄχι πλήρης. Μήπως ὅμως ἡ ἐνδυμασία χρειάζεται μεγάλη φροντίδα; Οὔτε αὐτή, ἂν δὲ ἀποβλέπουμε στὴν ἀπὸ συνήθεια μαλθακότηταν, ἀλλὰ μόνο στὴν ἀνάγκη. Ποιὰ δηλαδή ἀραχνοῦφαντα ἐνδύματα, ποιοὶ λινὸν ἢ πορφυρὸν ἢ μεταξωτὸ φόρεσε ὁ πρῶτος ἄνθρωπος; Δὲν τοῦ ἔραψε ὁ Δημιουργὸς τὸ ἐνδυμᾶ του ἀπὸ δέρματα καὶ δὲν τοῦ ἔδωσε ἐντολὴν νά τρέφεται μὲ χόρτα, θέτοντάς αὐτὰ τὰ ὅρια τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν, ρυθμίζοντάς μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν καὶ συγκρατώντάς ἀπὸ τόσο παλιὰ τὴν αἰσχροτήταν τοῦ ἀνθρώπου πού τώρα ἐφαρμόζεται; Καὶ δὲν λέγω βέβαια ὅτι καὶ τώρα δὲν θὰ μᾶς θρέψει ὅπωςδήποτε, ὅταν ζοῦμε καλά, αὐτὸς πού τρέφει τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ δὲν θὰ μᾶς ντύσει, αὐτὸς πού ντύνει μὲ τόση λαμπρότητα τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, γιατί δὲν εἶναι πᾶν δυνατὸν νά πείσω αὐτοὺς πού βρίσκονται τόσο μακριὰ ἀπὸ τὴν πίστη. Γιατί ποῖος δὲν θὰ δώσει μετὰ ἀπὸ παράκλησιν τὰ ἀπαραίτητα σὲ ἐκεῖνον πού ζεῖ μὲ ἀρετή;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17ο

Ἄν δηλαδή ἄνθρωποι βάρβαροι, πού μὲ τὸν νόμον τοῦ πολέμου κατέλαβαν τὰ Ἱεροσόλυμα, δηλαδή οἱ Βαβυλώνιοι, σεβάστηκαν τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἱερεμίου³³, καὶ τοῦ πρόσφεραν ἄφθονα κάθε σωματικὴν ὑπηρεσίαν, δίνοντάς του ὄχι μόνο τὴν διατροφήν του, ἀλλὰ καὶ σκεύη, πού συνηθίζεται νά ὑπηρετοῦν αὐτοὺς πού τρώνε, πῶς δὲν θὰ σεβαστοῦν τὴν ἐνάρετην ζωὴν οἱ ὁμόφυλοι, οἱ ὅποιοι ἀπὸ παιδιὰ εἶναι πᾶν εὐαίσθητοι στὴν κατανόησιν τῶν καλῶν καὶ ζηλωτὲς τῆς ἀρετῆς; Γιατί, κὶ ἂν λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τῆς φύσεώς τους δὲν μπορούσιν νά ἀσκήσουν τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ὅμως τὴν τιμοῦν καὶ θαυμάζουν ἐκείνους πού τὴν ἀσκοῦν. Ποῖος ἔπεισε τὴν Σουναμίτιδα νά χτίσει κατάλυμα γιὰ τὸν Ἐλισσαῖον καὶ νά στρώσει

33. Ἱερ. 40, 1 ἔ.

τράπεζαν ἐκεῖ καὶ δίφρον καὶ κλίνην καὶ λυχνίαν; Οὐκ ἦ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός; Τί δὲ τὴν χήραν ἐδυσώπησε, λιμοῦ πᾶσαν κατανεμομένου τὴν γῆν, τῆς ἰδίας χρείας προκοῖναι τὴν τοῦ προφήτου θεραπείαν; Πάντως γάρ, εἰ μὴ φιλοσοφίαν κατεπλήττετο τοῦ Ἡλιοῦ, οὐκ ἂν, 5 τὴν μικρὰν τῆς ζωῆς παραμυθίαν ἑαυτῆς καὶ τῶν τέκνων ἀφελομένη, παρεχώρησεν ἐκεῖνῳ, ὃν μετ' ὀλίγον ἐφαντάζετο θάνατον, πρὸ καροῦ τοῦτον ἐλομένη, διὰ τὴν εἰς τὸν ξένον φιλοτιμίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ΄.

Ἐποίησε δὲ τοιούτους αὐτοὺς τὸ γενναῖον καὶ τὸ πρὸς τοὺς πό-
10 νους ἀνένδοτον καὶ τὸ καταφρονητικῶς ἔχειν πρὸς τὰ τοῦ θείου πράγματα· εὐτέλειαν γὰρ ἐπιτηδεύσαντες καὶ ἐπὶ τὸ ἀνενδεές, ὡς εἶπεῖν, ἐκ τῆς ὀλιγοδείας προκόψαντες, πλησίον τῶν ἀσωμάτων ἔστησαν δυνάμεων. Ὅθεν, καίτοι ἀφανεῖς ὄντες κατὰ τὸ σῶμα καὶ ἄσημοι, τῶν πάντα φερόντων ἐγένοντο δυνατώτεροι, μετὰ τοσαύτης παρησιίας
15 τοῖς τὸ διάδημα περικεκλιμένοις διαλεγόμενοι, μεθ' ὅσης οὐκ ἐκεῖνοι τοῖς ὑποχειρίοις Ποίοις γὰρ ὄπλοις θαρρῶν ἢ ποία δυνάμει πρὸς τὸν Ἀχαιῶν ἔλεγεν ὁ Ἡλίας, «οὐ διαστρέφω Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἦ σὺ καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου»; Πῶς δὲ καὶ ὁ Μωυσῆς ἀντικαθίσταται τῷ Φαραῶν πρὸς ἄμιλλαν, οὐδὲν ἔχων, πλὴν τῆς ἀρετῆς, τοῦ θάρρους ἐφόδιον;
20 Πῶς δὲ ὁ Ἐλισσαιὲ συνηγμένης ἐπὶ πόλεμον τῆς στρατιᾶς τῶν δύο βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα ἔλεγε τῷ Ἰεζῆ, «ἕῃ Κύριος τῶν δυνάμεων, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον, ὅτι, εἰ μὴ πρόσωπον Ἰωσαφάτ ἐγὼ κατελάμβανον, εἰ ἐπέδλεψα καὶ εἶδόν σε», οὔτε τὴν στρατιὰν κεκινημένην φοβηθεῖς, οὔτε τὸν θυμὸν δείσας τοῦ βασιλέως,
25 ὃν περὶ καιρὸν τοῦ πολέμου εἰκὸς χρήσασθαι καὶ ἀλόγῳ ὀρηκῇ, τοῦ λογισμοῦ δι' ἀγωνίαν συγκεχυμένου; Τί γὰρ τοιοῦτον δύναται βασιλεία ἐπίγειος, οἷον ἀρετῆ; Ποία πορφυρὶς ἔρρηξε ποταμόν, ὡς ἡ μηλωτὴ τοῦ Ἡλιοῦ; Ποῖον διάδημα νοσήματα ἔλυσεν, ὡς τὰ τῶν ἀποστόλων σουδάρια; Ἦλεγξε προφήτης βασιλέα παρανομήσαντα μό-
30 νος μετὰ πάσης ὄντα τῆς στρατιᾶς, καὶ ἐπειδὴ τὸν θυμὸν ὁ ἔλεγχος ἠρέθισεν, ἐκτείνας ὁ βασιλεὺς τὴν χειρὰ ἐπὶ τὸν προφήτην, οὔτε ἐκεῖ-

ἐκεῖ τραπέζι καὶ σκαμνὶ καὶ κρεβάτι καὶ λυχνάρι; Δὲν τὴν ἔπεισε ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρα³⁴; Καὶ τί λύγισε ἐκείνη τὴ χήρα, ἐνῶ μάστιζε ὅλη τὴ χώρα πεῖνα, νὰ προτιμήσει τὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ προφήτη, ἀπὸ τὴ δική της ἀνάγκη; Γιατὶ ὅπωςδήποτε, ἂν δὲν ἔμενε κατάπληκτη ἀπὸ τὴν ἀρετὴ τοῦ Ἡλίου, δὲν θὰ ἀφαιροῦσε τὴ μικρὴ παρηγοριὰ τὴ δική της καὶ τῶν παιδιῶν της, γιὰ νὰ τὴν προσφέρει σ' ἐκεῖνον, περιμένοντας ὕστερα ἀπὸ λίγο τὸν θάνατο, πού ἀπὸ καιρὸ τὸν προτιμοῦσε, ἐξαιτίας τῆς φροντίδας τοῦ ξένου³⁵.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18ο

Καὶ τοὺς ἔκανε αὐτοὺς τέτοιους ἢ γενναιοδότητα καὶ ἢ ἐπιμονὴ στοὺς κόπους, καὶ τὸ ὅτι περιφρονοῦσαν τὰ βιωτικὰ πράγματα. Γιατί, ἀσκώντας τὴν εὐτέλεια καὶ προκόπτοντας κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὴν ὀλιγάρκεια σὺν νὰ μὴ ἔχουν ἀνάγκες, στάθηκαν κοντὰ σὲ τὶς ἀσώματες Δυνάμεις. Ἔτσι, ἂν καὶ ἦσαν ἀφανεῖς σωματικὰ καὶ ἀσήμαντοι, ἔγιναν πιὸ δυνατοὶ ἀπὸ ἐκείνους πού τὰ εἶχαν ὅλα, μιλώντας μὲ τόσο μεγάλο θάρρος σ' ἐκείνους πού φοροῦσαν τὸ στέμμα, μὲ ὅσο δὲν μιλοῦσαν ἐκεῖνοι στοὺς ὑπηκόους τους. Πράγματι σὲ ποιά ὄπλα στηριζόμενος, ἢ μὲ ποιά δύναμη ἔλεγε ὁ Ἡλίας στὸν Ἀχαάβ, «Δὲν καταστρέφω ἐγὼ τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό, ἀλλὰ σὺ καὶ ἡ πατρικὴ σου οἰκογένεια»³⁶; Καὶ πῶς ὁ Μωυσῆς ἀντιμετωπίζει τὸν Φαραὼ ἀνταγωνιστικά, χωρὶς νὰ ἔχει κανένα ἄλλο ἐφόδιο τοῦ θάρρους του ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀρετὴ του; Καὶ πῶς ὁ Ἐλισσαῖος, ἐνῶ ἦταν συγκεντρωμένοι οἱ στρατοὶ τῶν δύο βασιλέων τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ Ἰούδα, ἔλεγε στὸν Γιεζῆ, «Ὁρκίζομαι στὸν ζωντανὸ Κύριο τῶν Δυνάμεων, μπροστὰ στὸν ὅποιο παρίσταμαι σήμερα, ὅτι ἂν δὲν ἐλάμβανα ὑπόψη μου τὸν Ἰωσαφάτ, ποτὲ δὲν θὰ ἔστρεφα τὸ βλέμμα μου σὲ σένα καὶ δὲν θὰ σὲ ἔβλεπα»³⁷, χωρὶς νὰ φοβηθεῖ τὸν στρατὸ πού βρισκόταν ἤδη σὲ κίνηση, οὔτε τὸν θυμὸ τοῦ βασιλιᾶ, ὁ ὅποιος σὲ καιρὸ πολέμου ἦταν φυσικὸ νὰ ἐκραγεῖ, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλογη ὁρμὴ ὁ λογισμὸς του ἦταν συγκεχυμένος λόγῳ τῆς ἀγωνίας. Τί ὅμοιο δηλαδή μπορεῖ νὰ κάνει ἐπίγεια βασιλεία, σὰν τὴν ἀρετὴ; Ποιὰ βασιλικὴ πορφύρα διαίρεσε ποταμόν, ὅπως ἡ μηλωτὴ τοῦ Ἡλίου; Ποιὸ βασιλικὸ στέμμα θεράπευσε ἀσθένειες, ὅπως τὰ σουδάρια³⁸ τῶν ἀποστόλων; Μόνος ἓνας προφήτης ἤλεγξε βασιλιὰ πού παρανόμησε, ἐνῶ βρισκόταν μὲ ὀλόκληρη στρατιὰ, καὶ

38. Μανδήλια ἢ λευκὰ ὑφάσματα μὲ τὰ ὅποια τύλιγαν τὰ κεφάλια τους (Πρ. 19, 12).

νου ἐπελάβετο, καὶ τὴν χεῖρα πρὸς ἑαυτὸν συναγαγεῖν ξηρανθεῖσαν οὐκ ἠδυνήθη. Καὶ ἦν ἀγὼν ἀρετῆς καὶ δυναστείας βασιλικῆς ἰσχυρώ-
 τέρα ἢ νίκη τῆς ἀρετῆς ἐγένετο· οὐκ ἐμάχετο ὁ προφήτης, καὶ ἡ ἀρετὴ
 ἐτροπούτο τὸν πολέμιον· ἤργει ὁ ἀγωνιστής, καὶ ἡ πίστις εἰργάζεται· οἱ
 5 σύμμαχοι τοῦ βασιλέως θραβεύται τοῦ ἀγῶνος ἐγένοντο, καὶ ἡ χεὶρ
 εἰσθήκει τῇ ἀρετῇ μαρτυροῦσα τὴν νίκην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

Ταῦτα δὲ ἔπραττον, ἐπειδὴ μόνη ψυχῇ ζῆν ἔκρινον, τὸ σῶμα καὶ
 τὰς τοῦ σώματος ἀνάγκας ἀποστρεφόμενοι, καὶ πάντων αὐτοὺς ὑψη-
 10 λότερους ἐποίει τὸ μηδενὸς χρεῖαν ἔχειν· μᾶλλον γὰρ καταλιπεῖν τὸ
 σῶμα ἤροῦντο καὶ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ἀπαλλαγῆναι, ἢ καταπροδοῦ-
 ναι τῆς ἀρετῆς τὸ ἀξίωμα, ἢ χρεῖας ἔνεκα σωματικῆς κολακεῦσαί τινα
 τῶν εὐπόρων. Ἡμεῖς δὲ ὅταν ἐν χρεῖα καταστῶμέν τινος, καθάπερ τὰ
 κυνίδια μεθ' ἰλαρωτέρας κινήσεως κέρκον προσαίνοῦσι τοῖς ὀστέον
 15 ἴσως γυμνὸν ἢ ψίχας προσακοντίζουσιν, οὕτω τοῖς πλουσίοις προσ-
 τρέχομεν, εὐεργέτας αὐτοὺς καὶ τῶν Χριστιανῶν κηδεμόνας ἀποκα-
 λοῦντες, καὶ πᾶσαν αὐτοῖς ἀπλῶς μαρτυροῦμεν ἀρετὴν, κἂν ἐν ἐσχάτῃ
 κακίᾳ τυγχάνωσιν ὄντες, ὑπὲρ τοῦ ἀνῦσαι τὸ σπουδαζόμενον, οὐ περι-
 εργαζόμενοι τὴν τῶν ἀγίων διαγωγὴν, ὧν δῆθεν ζηλοῦν τὴν ἀρετὴν
 20 προϋθέμεθα.

Ἦλθέ ποτε πρὸς Ἐλισσαίῃ Νεεμάν, ὁ τῆς Συρίας στρατηλάτης,
 πολλὰ κομίσας δῶρα μεθ' ἑαυτοῦ. Τί οὖν ὁ προφήτης; ἄρα ὑπηρέτη-
 σεν; ἄρα προσέδραμεν; οὐχὶ δι' ἐνὸς μειρακίου τὴν χρεῖαν αὐτῶ, ἐφ' ἣ
 παρῆν, ἐδήλωσεν οὐδὲ εἰς ὄψιν αὐτὸν δεξάμενος, ἵνα μὴ τῶν κομισθέν-
 25 των ἔνεκα τὴν θεραπείαν παρέξαι νομισθῆ; Ταῦτα δὲ εἴρηται οὐχ ἵνα
 μάθωμεν ἀλαζονείαν, ἀλλ' ἵνα μὴ χρεῖας ἔνεκα σωματικῆς κολακεύω-
 μεν τοὺς ἐκεῖνα περιέποντας, ὧν ἡμεῖς καταφρονεῖν ἐπηγγέλμεθα. Τί
 οὖν ἡμεῖς ἀφέντες τὸν σκοπὸν τῆς φιλοσοφίας, γεωργίας καὶ ἐμπο-
 ρίας ἐπιτηδεύομεν; Τί γὰρ μέγα τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν συμφέρομεν
 30 φροντίδι; ἵνα δὲ ἐκδήλωθῆ κοινὴν εἶναι τὴν τῆς γεωργίας ἐπιμέλειαν.

ἐπειδὴ ὁ ἔλεγχος ἐρέθισε τὸν θυμὸ του, ἀπλώνοντας ὁ βασιλιάς τὸ χέρι του στὸν προφήτη, οὔτε ἐκείνον ἔφτασε, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸ χέρι του μπόρεσε νὰ τὸ πάρει πίσω, γιατί ξεράθηκε³⁹. Καὶ ἦταν ἀγώνας μεταξὺ ἀρετῆς καὶ βασιλικῆς ἐξουσίας. Ἡ νίκη τῆς ἀρετῆς ἀποδείχτηκε πρὸ ἰσχυρῆ. Ὁ προφήτης δὲν πολεμοῦσε, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ νικοῦσε τὸν ἐχθρό. Ἐμενε ἀργὸς ὁ ἀγωνιστῆς καὶ ἐργαζόταν ἢ πίστη. Οἱ σύμμαχοι τοῦ βασιλιᾶ ἐγίναν οἱ κριτῆς τοῦ ἀγώνα, καὶ τὸ χέρι τοῦ βασιλιᾶ στεκόταν ἀκίνητο, δεβαιώνοντας τὴ νίκη τῆς ἀρετῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19ο

Καὶ τὰ ἔκαναν αὐτὰ, ἐπειδὴ ἔκριναν ὅτι ἔπρεπε νὰ ζοῦν μόνο γιὰ τὴν ψυχὴ, ἀποστρεφόμενοι τὸ σῶμα καὶ τὶς σωματικὲς ἀνάγκες, καὶ τὸ ὅτι δὲν εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε, τοὺς ἔκανε ἀνώτερους ὄλων. Γιατὶ προτιμοῦσαν μᾶλλον νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ σῶμα καὶ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴ σαρκικὴ ζωὴ, παρὰ νὰ καταπροδώσουν τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρετῆς, ἢ, ἔξαιτίας κάποιας σωματικῆς ἀνάγκης, νὰ κολακέψουν κάποιον ἀπὸ τοὺς πλούσιους. Ἐνῶ ἔμεῖς, ὅταν ἔρθουμε στὴν ἀνάγκη κάποιου πράγματος, ὅπως τὰ σκυλάκια κουνώντας χαϊδευτικὰ τὴν οὐρὰ τους κολακεύουν ἐκείνους πού τὰ πετοῦν ἓνα γυμνὸ ἴσως κόκκαλο ἢ ψίχουλα, ἔτσι τρέχουμε κι' ἔμεῖς πίσω ἀπὸ τοὺς πλουσίους, ἀποκαλώντας τους εὐεργέτες καὶ κηδεμόνες τῶν Χριστιανῶν, καὶ γενικὰ τοὺς ἀποδίδουμε κάθε ἀρετῆ, ἀκόμα καὶ ὅταν βρίσκονται σὲ ἔσχατη κακία, προκειμένου νὰ ἐπιτύχουμε αὐτὸ πού ἐπιδιώκουμε, χωρὶς νὰ ἐξετάζουμε τὴ διαγωγὴ τῶν ἀγίων, στὴν ἀρετὴ τῶν ὁποίων δῆθεν σκοπεύουμε.

Πῆγε κάποτε στὸν Ἐλισσαῖο ὁ στρατηγὸς τῆς Συρίας Νεεμάν, φέροντας μαζί του πολλὰ δῶρα. Τί ἔκανε λοιπὸν ὁ προφήτης; Ἄραγε τὸν ἐξυπηρέτησε; Ἄραγε ἔτρεξε κοντά του; Δὲν τοῦ φανέρωσε τὴν ἀνάγκη γιὰ τὴν ὁποία ἦρθε μέσω ἑνὸς παιδιοῦ, χωρὶς νὰ τὸν δεχτεῖ οὔτε νὰ τὸν δεῖ, γιὰ νὰ μὴ νομισθεῖ ὅτι ἔξαιτίας τῶν δώρων πού ἔφερε θὰ τὸν θεραπεύσει; Καὶ αὐτὰ εἰπώθηκαν ὄχι γιὰ νὰ γίνουμε ἀλαζόνες, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ κολακεύουμε, γιὰ κάποια σωματικὴ ἀνάγκη, ἐκείνους πού φροντίζουν αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔμεῖς ὑποσχεθήκαμε νὰ περιφρονοῦμε⁴⁰. Γιατί λοιπὸν ἔμεῖς, ἀφήνοντας τὸν σκοπὸ τῆς φιλοσοφίας, ἀσχολούμαστε μὲ τὴ γεωργία καὶ τὸ ἐμπόριο; Τί δηλαδὴ μεγάλο προσφέρουμε στὸν Θεὸ μὲ

40. Δ' Βασ. 5, 1 ἐ.

Ἡ ἀνθρωπίνη σπουδή τὴν γῆν ἀνατέμνει καὶ τὰ σπέρματα καταβάλλει, ὁ δὲ Θεὸς ὑετοῖς ἐπαλλήλοις ἄρδει τὰ σπαρέντα ἀπαλαῖς ταῖς λαγόσι τῆς γῆς τὰς ῥίζας ἐνδιατείνεσθαι παρασκευάζων, ἥλιον ἀνατέλλει διαθερμαίνοντα τὴν γῆν καὶ τῇ θερμῇ προσκαλούμενον ἄνω τὰ
 5 φυτὰ, αὐρας ἀνέμων ἐπιπνεῖ τῇ ἡλικίᾳ τῶν τρεφομένων γεννημάτων συμμέτρους, μαλακαῖς μὲν πνοαῖς ἐπιρριπίζων ἐν ἀρχῇ γλοηφόρον τὴν πεδιάδα, ὡς ἂν μὴ θερμοῖς τοῖς πνεύμασιν ἀλεινόμενα περιφλέγοιτο τὰ σπαρέντα, σταθεραῖς δὲ ἐμβολαῖς πνευμάτων ταῖς θήκαις τὸ γαλακτώδες πεπαίνων τοῦ κόκκου, ἀλοητῶ φλογμὸν παρέχων ἐπιτή-
 10 δειον, λικημητῶ δὲ προσφόρους ἀνέμους. Κἂν ἔν τινι τούτων ἐπιλείπη, μάταιος ὁ ἀνθρώπινος ἡλέγχθη πόνος, καὶ ἤρογησεν ἡ ἡμετέρα σπουδή, μὴ σφραγισθεῖσα ταῖς τοῦ Θεοῦ δωρεαῖς πολλάκις δὲ καὶ τούτων ἐνέλιπε πρὸς τελείωσιν οὐδέν· ὑετὸς δὲ λαῦρος παρὰ καιρὸν γεγόμενος καὶ πολὺς, ἢ τριβόμενον ἔτι τὸν ἄσταχυν, ἢ κατὰ καιρὸν σωρευ-
 15 θέντα τὸν σῖτον κατέσυρεν. Ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀποθήκῃ σκώληξ καὶ σῆς διέφθειρεν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος, ὡς εἶπεῖν, ἐτοίμην ἀποσυλήσας τὴν τράπεζαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Ποῦ τοίνυν ἡμῖν καὶ εἰς τί χρήσιμος ἡ ἡμετέρα σπουδή, Θεοῦ τοὺς
 20 οἶακας τῶν πραγμάτων κρατοῦντος καὶ πάντα φέροντος καὶ ἄγοντος ὡς ἂν βούληται; Ἀλλ' ἐν ταῖς ἀσθενείαις ἐρουῦμεν παραμυθίας χρήζειν τὸ σῶμα. Καὶ πόσῳ βέλτιον τεθνάναι, ἢ προᾶξαι τι τῶν τῶ ἐπαγγέλματι μὴ προπόντων; Πάντως δὲ ἂν ἄρα ἔτι ζῆν ἡμᾶς βούλεται ὁ Θεός, ἢ ἰσχὺν ἐντίθησι τῶ σώματι ἰσόρροπον τῇ ἀσθενείᾳ, ὡς καὶ τὸν ἐκ τῆς
 25 ἀρρωστίας πόνον φέρειν, καὶ τοὺς ἐπὶ γενναιότητι δέξασθαι στεφάνους, ἢ πόρος ἐπινοήσῃ πρὸς παραμυθίαν τοῦ κάμνοντος, καὶ οὐκ ἐπιλείψῃ πρὸς σωτηρίαν ἐπίνοια τῇ πηγῇ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς σοφίας.

Καλὸν οὖν, ἀγαπητοί, καλόν, πάλιν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀναδῆναι
 30 μακαριότητα καὶ τῆς τῶν παλαιῶν ἐπιδράξασθαι πολιτείας. Ἔστι γὰρ πᾶσιν εὐκόλος, ὡς νομίζω, θελήσασι, κἂν δέ τις προσῆ πόνος, οὐκ

τῆ φροντίδα μας, γιὰ νὰ δείξουμε ὅτι εἶναι κοινὴ ἢ φροντίδα τῆς γεωργίας; Ἡ ἀνθρώπινη φροντίδα ὀργώνει τὴ γῆ καὶ ρίχνει τοὺς σπόρους, καὶ ὁ Θεὸς μὲ τὶς ἀλλεπάλληλες βροχὲς ποτίζει αὐτὰ πού σπάρθηκαν, κάνοντάς τα νὰ ἀπλώσουν τὶς ρίζες στὰ ἀπαλὰ σπλάγχνα τῆς γῆς, ἀνατέλλει τὸν ἥλιο πού ζεσταίνει τὴ γῆ καὶ μὲ τὴ θερμότητα προσκαλεῖ τὰ φυτὰ πρὸς τὰ ἔπάνω, στέλνει αὖρες ἀνέμων ἀνάλογες πρὸς τὸ ἀνάστημα τῶν γεννημάτων πού ἀναπτύσσονται, ἀνεμίζοντας στὴν ἀρχὴ τὴν καταπράσινη πεδιάδα, ὥστε νὰ μὴ θερμαίνονται μὲ τὸν καυτὸ ἀέρα τὰ σπαρτὰ καὶ καίονται, καὶ μὲ σταθερὲς εἰσβολὲς τῶν ἀνέμων στὶς θῆκες ὠριμάζοντας τοὺς κόκκους πού εἶναι σὰν γάλα, στέλνοντας ζέστη ἀπαραίτητη γιὰ τὸ ἀλώνισμα, καὶ ἀέρα κατάλληλο γιὰ τὸ λίχνισμα. Καὶ ἂν κάτι ἀπὸ αὐτὰ τὸ παραλείψει, πηγαίνει χαμένος ὁ ἀνθρώπινος κόπος, καὶ ἡ δική μας προσπάθεια πηγαίνει χαμένη, ἂν δὲ ἐπισφραγιστεῖ μὲ τὶς δωρεὲς τοῦ Θεοῦ. Καὶ πολλὲς φορὲς βέβαια δὲν παραλείπει κανένα ἀπὸ αὐτὰ γιὰ τὴν ὀλοκλήρωσή τους. Ἀντίθετα, ὀρητικὴ καὶ πολλὴ βροχὴ πού πέφτει σὲ ἀκατάλληλο καιρὸ, ἢ ὅταν ἀλωνίζονται τὰ στάχυα, ἢ ὅταν τὸ σιτᾶρι συσσωρεύεται, τὸ παρασύρει. Ὑπάρχουν περιπτώσεις πού καὶ μέσα ἀκόμα στὴν ἀποθήκη σκουλήκι καὶ σκόρος τὸ ἀρπάζει, ὅπως λέμε, μέσα ἀπὸ τὸ στόμα μας, ἐνῶ τὸ τραπέζι εἶναι στρωμένο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20ο

Ποῦ λοιπὸν καὶ σὲ τί εἶναι χρήσιμη σὲ μᾶς ἡ δική μας προσπάθεια, ἀφοῦ τὰ τιμόνια τῶν πραγμάτων τὰ κρατᾷ ὁ Θεὸς καὶ τὰ ρυθμίζει ὅλα ὅπως αὐτὸς θέλει; Ἀλλὰ θὰ ποῦμε ὅτι σὶς ἀρρώστιές μας τὸ σῶμά μας ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ παρηγοριά. Καὶ πόσο καλύτερα εἶναι νὰ πεθάνουμε, παρὰ νὰ κάνουμε κάτι πού δὲν ταιριάζει στὴν ἰδιότητά μας; Γιατὶ ὅπως δὴποτε, ἂν ὁ Θεὸς θέλει νὰ ζήσουμε ἀκόμα, ἢ βάζει στὸ σῶμα μας δύναμη ἀντίστοιχη πρὸς τὴν ἀρρώστιά μας, ὥστε καὶ τὸν πόνο τῆς ἀσθενείας μας νὰ ὑπομείνουμε, καὶ τὰ στεφάνια γιὰ τὴ γενναιότητά μας νὰ δεχτοῦμε, ἢ θὰ ἐπινοήσῃ τρόπο γιὰ παρηγοριά τοῦ ἀρρώστου, καὶ δὲν θὰ παραλειφθεῖ γιὰ τὴ σωτηρία του κάποια ἐπινοήση ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς σοφίας.

Εἶναι καλὸ λοιπὸν, ἀγαπητοί, νὰ ξαναγυρίσουμε στὴν παλιὰ μακαριότητα, καὶ νὰ ἐπιδιώξουμε τὴ διαβίωση τῶν παλιῶν. Γιατὶ εἶναι εὐκολὴ σὲ ὅλους, ὅπως πιστεύω, ἂν θελήσουμε, καὶ ἂν χρειαστεῖ κάποιοι πρό-

ἄκαρπος ἔσται, ἱκανὸν ἔχων παραμύθιον τὴν τῶν προωδευκότων εὐκλειαν καὶ τῶν ἐφομένων τὴν διόρθωσιν οὐ μικρὸν γὰρ ἔσται κέρδος τοῖς ἀρξαμένοις τοιαύτης διαγωγῆς καὶ τοῖς μετέπειτα καταλιποῦσι πολιτείας ἀρίστης εἰκόνα, ἢ τῶν ἀπολειφθέντων ἀνάληψις. Φύγωμεν
 5 τὰς ἐν πόλεσι καὶ κώμαις διαγωγάς, ἵνα οἱ ἐν πόλεσι καὶ κώμαις τρέχωσι πρὸς ἡμᾶς ἐρημίας μεταδιώξωμεν, ἵνα ἐπισπασώμεθα τοὺς νῦν ἡμᾶς φεύγοντας, εἰ φίλον ὄλωσ τοῦτό τισι. Καὶ γὰρ περὶ τινων ἐν ἐπαίνῳ γέγραπται, ὅτι κατέλιπον τὰς πόλεις καὶ ὤκησαν ἐν πέτραις, καὶ ἐγένοντο ὡς περιστεραὶ μελετητικαί. Καὶ ὁ Βαπτιστὴς δὲ Ἰωάννης
 10 ἐν ἐρήμῳ διέτριβε, καὶ πᾶσαι πρὸς αὐτὸν αὐτανδροὶ παρῆσαν αἱ πόλεις, καὶ πρὸς θεωρίαν τῆς δερματίνης ζώνης ἠπεύγοντο οἱ τὰ σηρικὰ περιδεβλημένοι ἱμάτια, καὶ τὴν ὑπαιθρον ἤρουντο ταλαιπωρίαν οἱ τὰς χρησορόφους ἔχοντες οἰκίας, καὶ τὰς ἐπιλιθοκολλήτων κλινῶν ἀναπαύσεις, ἢ ἐπὶ τῆς ψάμμου παρευδοκίμει κατάκλισις, καὶ πάντα
 15 ἦν αὐτοῖς ἀνεκτά, καίτοι παρὰ τὸ ἔθος γινόμενα. Ὑπετέμνετο γὰρ τὴν ἐπὶ τοῖς ἀλγεινοῖς αἰσθησιν ὁ πόθος τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρός, καὶ τὸν ἐπὶ τῇ σκληραγωγίᾳ πόνον ἔκλεπτε τὸ θαῦμα τῆς θεωρίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

Τοσοῦτόν ἐστιν ἀρετὴ πλούτου τιμιωτέρα καὶ βίος ἡσύχιος χρη-
 20 μάτων πολλῶν περιφανέστερος. Πόσοι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἦσαν πλούσιοι καὶ μεγαλοφρονουῦντες ἐπὶ δόξῃ, καὶ σεσίγηνται καὶ λήθη παρεδόθησαν, καὶ τὸ θαῦμα τοῦ ἀδόξου μέχρι τοῦ νῦν ἄδεται, καὶ ἡ μνήμη τοῦ ἐρημοπολίτου πᾶσιν ἐστὶ περισπούδαστος.; Ἴδιον γὰρ τῆς ἀρετῆς τὸ αἰοίδιμον καὶ τὴν φήμην ἐξαποστέλλειν ἄγγελον τῶν οἰκείων καλῶν. Παραιτησώμεθα κτηνοτροφίαν, ἵνα πομμαντικὴν ἕξιν ἀνα-
 25 λάβωμεν· καταλίπωμεν ἐμπορίαν ἐπονείδιστον, ἵνα τὸν πολύτιμον κτησώμεθα μαρογαρίτην· φύγωμεν γεωργίαν γῆς ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελλούσης, ἵνα ἐργάται καὶ φύλακες τοῦ παραδείσου γενώμεθα. Πάντα ῥίψωμεν καὶ τὸν ἡσύχιον ἐλώμεθα βίον, ἵνα ἐντρέπωμεν

σθετος κόπος, δὲν θὰ εἶναι ἀκαρπος, ἔχοντας ἀρκετὴ παρηγοριὰ τῆ δόξα αὐτῶν ποὺ προόδευσαν, καὶ τῆ διόρθωση αὐτῶν ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν, γιὰτὶ δὲν θὰ εἶναι μικρὸ τὸ κέρδος σ' αὐτοὺς ποὺ ἄρχισαν αὐτῆ τῆ διαγωγῆ καὶ ἄφησαν στοὺς μετέπειτα εἰκόνα ἄριστης πολιτείας, ἢ ἐπανόρθωση αὐτῶν ποὺ ἐγκαταλείφθηκαν. " Ἄς ἀποφύγουμε τὶς περιφορὲς μας στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριὰ, ὥστε αὐτοὶ ποὺ ζοῦν στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριὰ νὰ τρέχουν σὲ μᾶς. " Ἄς τρέξουμε στὶς ἐρημιές, γιὰ νὰ τραθήξουμε κοντὰ μας αὐτοὺς ποὺ τώρα μᾶς ἀποφεύγουν, ἂν αὐτὸ πραγματικὰ ἀρέσει σὲ μερικοὺς. Γιὰτὶ γιὰ κάποιους ἔχει γραφεῖ ἐπαινετικά, ὅτι ἐγκατέλειψαν τὶς πόλεις καὶ κατοίκησαν σὲ βράχους, καὶ ἔγιναν σὰν μελετηρὰ περιστέρια⁴¹. Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ζοῦσε στὴν ἐρημο, καὶ ὅλες οἱ πόλεις μὲ ὅλο τὸν πληθυσμὸ τους πῆγαιναν σ' αὐτόν, καὶ βιάζονταν νὰ δοῦν τῆ δερμάτινη ζώνη ἐκεῖνοι ποὺ φοροῦσαν τὰ μεταξωτὰ ἐνδύματα^{41α} καὶ προτιμοῦσαν τὴν ταλαιπωρία τῆς ὑπαίθρου ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν τὰ σπίτια μὲ τὶς χρυσὲς ὀροφές, καὶ τὴν ἀνάπαυση σὲ κρεβάτια στολισμένα μὲ πολύτιμους λίθους, τὶς νικοῦσε ἢ κατὰκλιση πάνω στὴν ἄμμο, καὶ ἦταν γι' αὐτοὺς ὅλα ἀνεκτὰ, ἂν καὶ γίνονταν παρὰ τῆ συνήθειά τους. Γιὰτὶ μείωνε τὴν αἴσθησι τῶν πόνων ὁ πόθος τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρα, καὶ τὸν κόπο τῆς σκληραγωγίας τὸν ἀπάλυνε τὸ θαῦμα ποὺ ἔβλεπαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21ο

Τόσο πιὸ πολύτιμη ἀπὸ τὸν πλοῦτο εἶναι ἡ ἀρετὴ, καὶ πιὸ περίφημος ἀπὸ τὰ πολλὰ χρήματα ὁ ἥσυχος βίος. Πόσοι τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἦταν πλούσιοι καὶ ὑπερήφανοι γιὰ τὴ δόξα τους καὶ σώπασαν καὶ παραδόθηκαν στὴ λησμονιὰ, ἐνῶ τὸ θαῦμα τοῦ ἄδοξου μέχρι τώρα ὑμνεῖται, καὶ ἡ ἀνάμνησι τοῦ κατοίκου τῆς ἐρήμου εἶναι σὲ ὅλους περιπόθητη; Γιὰτὶ εἶναι γνώρισμα τῆς ἀρετῆς νὰ στέλνει τὴν αἰωνιότητα καὶ τὴ φήμη κήρυκα τῶν δικῶν μας καλῶν. " Ἄς παραιτηθοῦμε ἀπὸ τὴν κτηνοτροφία, γιὰ νὰ ἀναλάβουμε τὴν ποιμαντικὴ συνήθεια. " Ἄς ἐγκαταλείψουμε τὸ ἀξιοκατάκριτο ἐμπόριο, γιὰ νὰ ἀποκτήσουμε τὸ πολύτιμο μαργαριτάρι. " Ἄς ἀποφύγουμε τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς ἢ ὅποια βλαστάνει ἀγκάθια καὶ τριβόλια, γιὰ νὰ γίνουμε ἐργάτες καὶ φύλακες τοῦ παραδείσου. " Ἄς τὰ πετάξουμε ὅλα καὶ ἄς προτιμήσουμε τὸν ἥσυχο βίον, γιὰ νὰ κάνουμε

41. Ἦσ. 59, 11.

41α. Ματθ. 3, 1 ἐ.

τούς νῦν ἡμῖν ὄνειδίσαντας, τὸ κεκτῆσθαι προσφέροντας. Οὐδὲν γὰρ
 οὕτω δυσωπεῖ τοὺς ἐπεμβαίνοντας, ὡς ἢ ἐπὶ τοῖς ὄνειδιζομένοις μετ'
 ἐπιεικείας διόρθωσις· γίνεται γὰρ ἢ τῶν ὄνειδιζομένων μεταβολὴ
 τοῖς ὄνειδίζουσι διατροπή· αἰσχρὸν δὲ καὶ τοῦτο νομίζω, καὶ ἔστιν αἰ-
 5 σχρὸν ἀληθῶς, ἐφ' ᾧ καὶ παρὰ πάντων εἰκότως γελώμεθα. Ἄρτι γὰρ
 τις προσελθὼν τῷ μονήρει βίῳ, τὰ ἥθη μόνον μαθὼν τῆς ἀσκήσεως,
 ὅπως τε προσεύχονται, καὶ πότε καὶ ποῖά τις ἔστιν ἢ τῆς διαίτης δια-
 γωγῆ, διδάσκαλος εὐθύς ὢν μὴ μεμάθηκε προσέρχεται, ὄρμαθὸν
 μαθητῶν ἐπισυρόμενος, αὐτὸς δεόμενος διδασκαλίας, καὶ τοσοῦτω
 10 πλέον, ὅσῳ καὶ εὐκόλον τὸ πρᾶγμα ἐνόμισεν, οὐκ εἰδῶς, ὅτι πάντων
 μᾶλλον ἔστι χαλεπώτατον ψυχῶν ἐπιμελεῖσθαι, δεομένων πρότερον
 μὲν καθάρσεως τῶν παλαιῶν μολυσμάτων, ἔπειτα πολλῆς προσοχῆς
 εἰς τὸ δέξασθαι τύπων τῶν μαθημάτων τῆς ἀρετῆς Ὅ δὲ μηδὲν πλέον
 τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως φαντασθεῖς, πῶς διορθώσεται τὰ ἥθη τῶν
 15 ὑποτεταγμένων; Πῶς δὲ μεταρρυθμίσει τοὺς τῇ πονηρᾷ συνηθείᾳ κε-
 κρατημένους; Πῶς δὲ τοῖς πολεμουμένοις ὑπὸ παθῶν βοηθήσει, μη-
 δόλως τὸν κατὰ διάνοιαν εἰδῶς πόλεμον; Ἡ πῶς τὰ ἐν τῷ πολέμῳ
 συμβαίνοντα τραύματα θεραπεύσει, αὐτὸς ἔτι τραύμασι κατακειμέ-
 νος καὶ καταδέσμων δεόμενος;

20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ΄.

Ἡ πᾶσα μὲν τέχνη χρόνου δεῖται καὶ διδασκαλίας πολλῆς πρὸς
 κατόρθωσιν, μόνη δὲ ἢ τέχνη τῶν τεχνῶν ἀμαθητεύτως ἐπιτηδεύεται
 καὶ γεωργίας μὲν οὐκ ἂν καταθαρσῆσει ἄπειρος, οὐδὲ ἀμύητος ἰατρι-
 κῆς ἐπιχειρήσειεν ἔργοις ἐλεγχθήσεται γὰρ ὁ μὲν πρὸς τὸ μηδὲν ὀνή-
 25 σαι τοὺς κάμνοντας, ἔτι καὶ βαρύτεραν αὐτοῖς κατασκευάσας τὴν νό-
 σον, ὁ δὲ χέρσον καὶ ὄρυπαρὰν τὴν ἀριίστην γῆν καταστήσας. Μόνης δὲ
 τῆς θεοσεβείας ὡς πάντων εὐκολωτέρας κατατολμῶσιν ἀπαιδοτριβή-
 τοι, καὶ τὸ δυσκατόρθωτον πρᾶγμα εὐχερὲς εἶναι νενόμισται τοῖς
 πολλοῖς, καὶ ὁ μηδέπω Παῦλος κατειληφέναι λέγει, τοῦτο ἀκριβῶς
 30 ἐγνωκέναι διαβεβαιοῦνται οἱ μηδ' αὐτὸ τοῦτο εἰδότες, ὅτι ἀγνοοῦσι

νά ντρέπονται αὐτοὶ ποὺ τώρα μᾶς κατηγοροῦν προσφέροντας τους ὅ,τι ἔχουμε. Γιατὶ τίποτε δὲν κάνει αὐτοὺς ποὺ κατηγοροῦν νά ντρέπονται τόσο, ὅσο ἢ διόρθωση μὲ καλωσύνη αὐτῶν γιὰ τὰ ὅποια κατηγοροῦν. Γιατὶ ἢ ἀλλαγὴ αὐτῶν ποὺ κατηγοροῦνται γίνεται ντροπὴ γι' αὐτοὺς ποὺ κατηγοροῦν. Νομίζω ὅτι καὶ αὐτὸ εἶναι αἰσχρὸ, καὶ εἶναι πραγματικὰ αἰσχρὸ, γι' αὐτὸ καὶ περιγελιώμαστε ἀπὸ ὅλους δίκαια. Κάποιος δηλαδὴ ποὺ ἀσπᾶστηκε πρόσφατα τὸν μοναχικὸ βίο, μόλις ἔμαθε τὶς συνήθειες τῆς ἄσκησης, πῶς καὶ πότε προσεύχονται καὶ ποιά εἶναι ἢ διαιτητικὴ ἀγωγή του, γίνεται ἀμέσως δάσκαλος αὐτῶν ποὺ δὲν ἔμαθε, φέρνοντας μαζί του πλῆθος μαθητῶν, ἐνῶ ὁ ἴδιος εἶχε ἀνάγκη διδασκαλίας, καὶ τόση πολλὴ μάλιστα, ὅσο εὐκόλο νόμισε ὅτι εἶναι τὸ πρᾶγμα, χωρὶς νά γνωρίζει, ὅτι τὸ πιὸ δυσκολώτερο εἶναι τὸ νά φροντίζει ψυχές, οἱ ὅποιες ἔχουν ἀνάγκη νά καθαριστοῦν πρῶτα ἀπὸ τὰ παλιὰ μολύσματα τους, καὶ ἔπειτα μὲ πολλὴ προσοχὴ νά δεχτοῦν τοὺς τύπους τῶν μαθημάτων τῆς ἀρετῆς. Αὐτὸς ὅμως ποὺ δὲν φαντάστηκε τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴ σωματικὴ ἄσκηση, πῶς θὰ διορθώσει τὰ ἥθη τῶν ὑποτακτικῶν του; Πῶς θ' ἀλλάξει αὐτοὺς ποὺ κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὴν πονηρὴ συνήθεια; Πῶς θὰ βοηθήσει αὐτοὺς ποὺ πολεμοῦνται ἀπὸ τὰ πάθη, ἀφοῦ δὲν γνωρίζει καθόλου τὸν νοερὸ πόλεμο; ἢ πῶς θὰ θεραπεύσει τὰ τραύματα ποὺ συμβαίνουν στὸν πόλεμο, ὅταν ὁ ἴδιος ἀκόμα κοιτῆται τραυματισμένος καὶ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἐπιδέσμους;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22ο

Κάθε τέχνη βέβαια χρειάζεται χρόνο καὶ πολλὴ διδασκαλία γιὰ νά μαθευτεῖ, καὶ μόνο ἢ τέχνη τῶν τεχνῶν ἀσκεῖται χωρὶς νά μαθευτεῖ. Οὔτε τὴ γεωργία ἐπιχειρεῖ νά τὴν ἀσκήσει ἓνας ἄπειρος, οὔτε τὴν ἰατρικὴ αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀμύητος θὰ μπορούσε νά τὴν ἀσκήσει στὴν πράξη. Γιατί, ὁ ἓνας θὰ κατηγορηθεῖ ὅτι δὲν ὠφέλησε κανέναν ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς, κάνοντας ἀκόμα πιὸ βαρειά τὴν ἀρρώστιά τους, καὶ ὁ ἄλλος ὅτι ἔκανε ἄγονο καὶ ἀκάθαρτο τὸ ἄριστο χωράφι. Μόνο τὴ θεοσέβεια τὴν ἀποτολμοῦν, σὰν νά εἶναι πιὸ εὐκόλη ἀπὸ ὅλες τὶς τέχνες, ἀδίδακτοι, καὶ τὸ τόσο δυσκολοκατόρθωτο πρᾶγμα θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὅτι εἶναι εὐκόλο, καὶ αὐτὸ ποὺ οὔτε ὁ Παῦλος λέγει ὅτι τὸ κατόρθωσε⁴², αὐτὸ ἀκριβῶς βεβαιώνουν ὅτι τὸ γνωρίζουν καλὰ αὐτοὶ ποὺ οὔτε αὐτὸ τὸ ἴδιο

42. Φιλίπ. 3, 13.

διὰ τοῦτο εὐκαταφρόνητος ὁ βίος ἐγένετο καὶ οἱ μετερχόμενοι αὐτὸν
παρὰ πάντων χλευάζονται.

Τίς γὰρ μὴ γελάσεται τὸν χθὲς ἐν κατηλείῳ ὑδροφοροῦντα, σήμε-
ρον ὁρῶν ὡς διδάσκαλον ἀρετῆς παρὰ μαθητῶν δορυφορούμενον, ἢ
5 τὸν πρόην τῶν πολιτικῶν ἀναχωρήσαντα κακοπραγιῶν, ὁψὲ μετὰ
πλήθους μαθητῶν διὰ πάσης σοδοῦντα τῆς ἀγορᾶς; Εἰ δὲ ἦσαν πε-
πεισμένοι σαφῶς, ὅτι πολὺς ἐστὶν ὁ πόνος ἐνάγειν τινὰς εἰς θεοσέδει-
αν, καὶ τὸν ἀκολουθοῦντα τῷ πράγματι κίνδυνον ἤδεισαν, ἀκριβῶς
πάντως ἂν ὡς ὑπερβαῖνον αὐτοὺς παρητήσαντο τὸ πρᾶγμα· ἕως δ' ὅτε
10 τοῦτο ἀγνοοῦσι καὶ δόξαν ἠγοῦνται τὸ προϊστάναί τινῶν, εὐχερῶς
κυβιστῶσι κατὰ τοῦ τοιούτου βαράθρου, καὶ τὸ ἐνάλλεσθαι καιομένη
τῇ καμίνῳ, κοῦφον νομίζουσι, γέλωτα μὲν ἐπικινουῦντες τοῖς ἐπιστομέ-
νοις τὸν χθὲς αὐτῶν βίον, Θεῷ δὲ ἀγανάκτησιν ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ προπε-
τεία.

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ.

Εἰ γὰρ τὸν Ἥλει οὐδὲν παρητήσατο τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, οὐ γῆ-
ρας σεμνόν, οὐ παλαιὰ παρησιία, οὐχ ἱερατικὴ τιμὴ, ἀμελήσαντα τῆς
τῶν τέκνων διορθώσεως, πῶς ἐξελοῦνται νῦν τῆς τοιαύτης ἀγανακτή-
σεως τοὺς οὔτε ἐκ παλαιῶν ἀξιοπιστίαν ἔχοντας ἔργων παρὰ τῷ Θεῷ,
20 οὔτε εἰδότας ἢ τὸν τοῦ ἁμαρτήματος τρόπον ἢ τῆς διορθώσεως τὴν
μέθοδον, ἀλλ' ἀπειρῶς δι' ἔρωτα δόξης ἐγχειροῦντας δεινῷ πράγματι;
Διὰ τοῦτο τῷ μὲν δοκεῖν Φαισαίους διαβάλλων ὁ Κύριος ἔλεγεν,
«οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί· ὅτι περιάγετε τὴν
θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν τοῦ ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον, καὶ ὅταν εὐ-
25 ρητε, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν», τῷ δ' ἀληθεῖ διὰ
τῆς κατ' ἐκείνων ἐπιπλήξεως, νοθετῶν τοὺς ὕστερον τοῖς αὐτοῖς ἀλί-
σκεσθαι μέλλοντας παραπτώμασιν, ἵνα, τῷ οὐαὶ προσέχοντες, εἴρω-
σιν ἑαυτοὺς τῆς ἀκαιῖρου ἐπιθυμίας, τῆς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις δόξης,
φοβερώτερον κρίναντες τὸν ταλανισμόν.

30

Δυσωπεῖται δὲ καὶ ὁ Ἰωβ αὐτοὺς ἢ ὁμοίως κήδεσθαι τῶν ὑποτε-
ταγμένων, ἢ παραιτήσασθαι τὴν τοιαύτην προστασίαν, μὴ εἰδότας τὰ

γνωρίζουν, ὅτι τὸ ἀγνοοῦν. Γι' αὐτὸ ὁ μοναχικὸς βίος ἔγινε εὐκαταφρόνητος, καὶ αὐτοὶ ποὺ τὸν ἀσκοῦν χλευάζονται.

Πράγματι, ποιὸς δὲν θὰ περιγελάσει ἐκεῖνον ποὺ χθὲς στὸ κατηλειὸ κουβαλοῦσε νερό, βλέποντάς τον σήμερα ὡς δάσκαλο τῆς ἀρετῆς νὰ περιστοιχίζεται ἀπὸ μαθητές, ἢ αὐτὸν ποὺ πρόσφατα ἀποχώρησε ἀπὸ τὶς πολιτικὲς κακοπραγίες, μετὰ ἀπὸ λίγο νὰ κυκλοφορεῖ μὲ πλῆθος μαθητῶν σ' ὅλη τὴν ἀγορά; Ἐὰν ὁμως ἦταν πεπεισμένοι μὲ σαφήνεια, ὅτι χρειάζεται πολὺς κόπος νὰ ὀδηγήσουν κάποιους στὴ θεοσέβεια, καὶ γνώριζαν μὲ ἀκρίβεια ὅτι ἀκολουθεῖ μεγάλος κίνδυνος στὸ θέμα αὐτό, θὰ τὸ ἐγκατέλειπαν ὅπωςδῆποτε, ὡς ἀνώτερο τῶν δυνάμεών τους. Ὅσο ὁμως τὸ ἀγνοοῦν αὐτὸ καὶ θεωροῦν δόξα τὸ νὰ προΐστανται κάποιων, μὲ εὐκολία κάνουν βουτιὲς σ' αὐτὸ τὸ βάραθρο, καὶ τὸ νὰ χοροπηδοῦν μέσα στὴν καιόμενη κάμνο τὸ θεωροῦν εὐκολο, προκαλώντας φυσικὰ γέλια σὲ ἐκείνους ποὺ γνωρίζουν τὸν χθεσινὸ βίο τους, καὶ στὸν Θεὸ ἀγανάκτηση γιὰ τὴν τόσο μεγάλη θρασύτητά τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23ο

Ἐὰν τὸν Ἡλεὶ δὲν τὸν ἀπάλλαξε τίποτε ἀπὸ τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, οὔτε τὰ σεβαστὰ γερατειᾶ του, οὔτε ἡ παλιά του παρηρησία, οὔτε τὸ ἱερατικὸ του ἀξίωμα, ἐπειδὴ παραμέλησε τὴ διόρθωση τῶν παιδιῶν του, πῶς θὰ γλυτώσουν τώρα αὐτοὶ ποὺ οὔτε μὲ τὰ παλιὰ τους ἔργα ἐμπνέουν ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό, οὔτε γνωρίζουν τὸν τρόπο τῆς ἁμαρτίας, οὔτε τὴ μέθοδο τῆς διόρθωσης, ἀλλὰ ἀπὸ ἔρωτα γιὰ δόξα ἐπιχειροῦν, χωρὶς ἔχουν πείρα, ἓνα πρᾶγμα φοβερό; Γι' αὐτὸ μὲ ἐκεῖνο ποὺ φαίνεται ὅτι ὁ Κύριος κατηγορεῖ τοὺς Φαρισαίους λέγοντας, «Ἄλλοίμονο σὲ σᾶς, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριτὲς γιατί περιέρχεστε τὴ θάλασσα καὶ τὴν ξηρὰ νὰ κάνετε ἓνα προσήλυτο, καὶ ὅταν τὸν βρεῖτε τὸν κάνετε παιδί τῆς γέεννας δυὸ φορές περισσότερο ἀπὸ σᾶς»⁴³, μὲ τὴν ἀληθινὴ ἐναντίον ἐκείνων ἐπίπληξη νουθετεῖ αὐτοὺς ποὺ ἐπρόκειτο στὸ μέλλον νὰ συλληφθοῦν στὰ ἴδια παραπτώματα, ὥστε μὲ τὸ «ἄλλοίμονο», προσέχοντας, νὰ ἐμποδίσουν τοὺς ἑαυτοὺς τους ἀπὸ τὴν ὀχληρὴ ἐπιθυμία τῆς δόξας ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων, κρίνοντας πιὸ φοβερὸ τὸν ταλανισμό.

Ἐὰς τοὺς φοβίσει ὁμως αὐτοὺς καὶ ὁ Ἰωβ, ὥστε ἢ νὰ φροντίζουν μὲ ὁμοιο τρόπο τοὺς ὑποτακτικούς τους, ἢ νὰ ἐγκαταλείψουν αὐτὴ τὴν

43. Ματθ. 23, 15.

αὐτὰ ἐκείνῳ ποιεῖν, μηδὲ τὴν αὐτὴν ὑπὲρ τῶν προνοουμένων εἰσφέρειν βουλευομένους σπουδῆν. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ διάνοιαν ῥύπων τοὺς υἱοὺς καθαροὺς εἶναι θέλων, θυσίας καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑπὲρ αὐτῶν προσέφερε, λέγων, «μήποτε οἱ υἱοί μου ἐν τῇ καρ-
 5 διά αὐτῶν κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν Θεόν», πῶς οὗτοι, καὶ τῶν φανερωῶν ἁμαρτημάτων ἀγνοοῦντες τὴν διάκρισιν, διὰ τὸ ἔτι τὸν ἐκ τῆς πρὸς τὰ πάθη μάχης κονιορτὸν ἐπισκοπεῖν αὐτῶν τῷ λογιστικῷ, ἐπιπηδῶσιν εἰς τὴν ἑτέρων προστασίαν, καὶ θεραπείαν ἄλλων ἀναδέχονται, οὐπω τὰ ἑαυτῶν πάθη θεραπεύοντες, οὐδὲ ἐκ τῆς ἑαυτῶν νίκης
 10 ἑτέρους ἐπὶ τὸ νικᾶν ὁμοίως ὀδηγεῖν δυνάμενοι;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ΄.

Δεῖ γὰρ πρότερον μαχέσασθαι τοῖς πάθεσι, καὶ μετὰ πολλῆς νήψεως τὰ ἐν τῷ πολέμῳ τῇ μνήμῃ παραδοῦναι, καὶ οὕτως ἐκ τῶν καθ' αὐτοὺς ἑτέροις ὑποθέσθαι τὰ τῆς μάχης, καὶ τὴν νίκην αὐτοῖς εὐχερε-
 15 στέραν ποιῆσαι διὰ τὸ προλέγειν τὰς ἐν τῷ πολέμῳ μεθόδους. Εἰσὶ γὰρ τινες οἱ κεκρατηκότες τῶν παθῶν, διὰ πολλὴν ἴσως σκληραγωγίαν, καὶ τὸν τρόπον ἀγνοοῦντες τῆς νίκης, διὰ τὸ ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ μὴ παρηκολουθηκέναι ταῖς συμβολαῖς, μηδὲ ταῖς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλαῖς ἀκριδῶς ἐπιστῆσαι τὸν νοῦν. Τοῦτο συμβολικῶς καὶ ὁ Ἰη-
 20 σοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ἐποίει ἐν νυκτὶ τὸν Ἰορδάνην διαβαινούσης τῆς στρατιᾶς, προστάξας ἐκ μέσου τοῦ ποταμοῦ λίθους ἀνμῆσασθαι καὶ ἔξω τοῦ ποταμοῦ στηλώσαντας κονιάσαι καὶ ἐπιγράψαι τὸ ὅπως παρηλθὸν τὸν Ἰορδάνην, σημαίνων, ὅτι δεῖ τὰ θύθια τῆς ἐμπαθοῦς διαγωγῆς νοήματα εἰς φανερόν ἄγειν καὶ σαφῶς στηλιτεύειν καὶ μὴ
 25 φθονεῖν ἑτέροις τῆς γνώσεως, ἵνα μὴ μόνον ὁ παρελθὼν γινώσκῃ τὸν τρόπον τῆς διαβάσεως, ἀλλὰ καὶ οἱ τὸ αὐτὸ ποιεῖν προαιρούμενοι εὐχερῆ τὴν διάβασιν ἐκ τῆς μαθήσεως ποιήσονται, καὶ ἡ ἑτέρων πείρα γένηται ἑτέροις διδασκαλία. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐδ' ὀρῶσιν ἐκεῖνοι, οὐδ' ἑτέρων λεγόντων ἀκούουσιν, εἰς μόνην δὲ ἑαυτῶν ἀφορῶντες
 30 πληροφορίαν, καθάπερ ἀργυρωνήτοις δουλικὰς ἐπιτάσσουσιν ὑπηρε-

προστασία, ἀφοῦ δὲν μποροῦν νὰ κάνουν τὰ ἴδια μὲ ἐκεῖνον, οὔτε σκέφτονται νὰ δείξουν τὴν ἴδια διάθεση γι' αὐτοὺς ποὺ φροντίζουν. Γιατί, ὅταν ἐκεῖνος, θέλοντας τὰ παιδιά του νὰ εἶναι καθαρὰ ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὶς ἀκαθαρσίες τῆς διάνοιάς τους, πρόσφερε κάθε μέρα γι' αὐτὰ θυσίες λέγοντας, «Μήπως κάποτε τὰ παιδιά μου σκέφτηκαν μὲ τὸν νοῦ τους κακὰ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ»⁴⁴, πῶς αὐτοί, μὴ μπορώντας νὰ κάνουν διάκριση ἀκόμα καὶ τῶν φανερῶν ἁμαρτημάτων, ἐπειδὴ ἀκόμα ἢ σκόνη ἀπὸ τὴ μάχη πρὸς τὰ πάθη συσκοτίζει τὸ λογικό τους, μεταπηδοῦν στὴν προστασία ἄλλων, καὶ ἀναλαμβάνουν τὴ θεραπεία ἄλλων, χωρὶς ἀκόμα νὰ ἔχουν θεραπεύσει τὰ δικά τους πάθη, οὔτε μὲ τὴ δική τους νίκη νὰ μποροῦν νὰ ὀδηγήσουν καὶ ἄλλους στὴ νίκη;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24ο

Πρέπει λοιπὸν προηγουμένως νὰ πολεμήσουν τὰ πάθη καὶ μὲ μεγάλη νηφαλιότητα νὰ παραδώσουν στὴ μνήμη τὰ τοῦ πολέμου, καὶ τότε ἀπὸ τὰ δικά τους νὰ παραδώσουν καὶ σὲ ἄλλους τὰ σχετικά μὲ τὴ μάχη καὶ νὰ κάνουν σ' αὐτοὺς τὴ νίκη εὐκολώτερη, προλέγοντάς τους τὶς μεθόδους τοῦ πολέμου. Γιατί ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ συγκράτησαν τὰ πάθη, ἐξαιτίας τῆς μεγάλης σκληραγωγίας τους, ποὺ ὅμως ἀγνοοῦν τὸν τρόπο τῆς νίκης, ἐπειδὴ σὰν σὲ νυχτερινὴ μάχη δὲν παρακολούθησαν τὶς συγκρούσεις, οὔτε ὁ νοῦς τους πρόσεξε μὲ ἀκρίβεια τὶς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν. Αὐτὸ ἔκανε συμβολικὰ καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ⁴⁵, ὅταν ὁ στρατὸς περνοῦσε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας τὸν Ἰορδάνη, διατάζοντας νὰ πάρουν μέσα ἀπὸ τὸ ποτάμι πέτρες καὶ, στήνοντάς τις ἔξω ἀπὸ τὸ ποτάμι, νὰ τὶς ἐπιχρίσουν μὲ κονίαμα καὶ νὰ γράψουν ἐπάνω τους τὸ πῶς πέρασαν τὸν Ἰορδάνη, δείχνοντας μὲ αὐτὸ ὅτι πρέπει νὰ φανερώσουμε τὶς σκέψεις ποὺ εἶναι βαθειὰ μέσα μας καὶ νὰ τὶς στιγματίζουμε, καὶ νὰ μὴ φθονοῦμε νὰ μεταδώσουμε τὴ γνώση καὶ στοὺς ἄλλους, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζει μόνο αὐτὸς ποὺ πέρασε τὸν τρόπο τῆς διάβασης, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ κάνουν τὸ ἴδιο, νὰ κάνουν τὴ διάβαση εὐκολή, λόγῳ τῆς γνώσεως, καὶ ἡ πεῖρα τῶν ἄλλων νὰ γίνεται διδασκαλία καὶ σὲ ἄλλους. Ἀλλὰ αὐτὰ βέβαια ἐκεῖνοι οὔτε τὰ βλέπουν, οὔτε τὰ ἀκοῦνε ὅταν τὰ λένε ἄλλοι, ἀποβλέποντας μόνο στὴ δική τους πληροφόρηση, δίνοντας στοὺς ἀδελφοὺς διαταγὰς νὰ κάνουν δουλικὲς ὑπηρε-

44. Ἰωβ 1, 5.

45. Ἰησ. Ναυῆ 4, 1 ἐ.

σίας τοῖς ἀδελφοῖς, ἐν τούτῳ τὸ πᾶν τῆς δόξης τιθέμενοι, ἐν τῷ προε-
στάναι πλειόνων. Καὶ ἔστιν ἄμιλλα μὴ ἦττονα τῶν λοιπῶν ἐν ταῖς προ-
όδοις ἐπισύρεσθαι ἀνδράποδα, καπήλων μᾶλλον, ἢ διδασκάλων κα-
τάστασιν ἐπιδεικνύμενοι.

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ΄.

Ὅταν γὰρ λόγῳ μὲν εὐχερὲς εἶναι τὸ ἐπιτάττειν ἠγοῦνται, κἂν
βαρέα ἢ τὰ ἐπιτασσόμενα, ἔργῳ δὲ διδάσκειν οὐδὲ ἀνέχονται, πρόδη-
λον πᾶσι τὸν ἑαυτῶν ποιουσι σκοπὸν, ὅτι οὐκ ὠφελῆσαι τοὺς προσ-
ερχομένους, ἀλλ' ἰδίαν ἡδονὴν ἀνύσαι σπουδάζοντες, τὴν ἡγεμονίαν
10 ὑποδύονται ταύτην. Μαθέτωσαν, εἰ βούλοιντο, παρὰ τοῦ Ἀβιμέλεχ
καὶ τοῦ Γεδεών, ὅτι οὐ λόγος, ἀλλ' ἔργον τοὺς ἀρχομένους ἐνάγει πρὸς
τὴν μίμησιν τοῦ μὲν ποιήσαντος φορτίον ξύλων καὶ μετὰ τὸ βαστάσαι
λέγοντος, «ὄν τρόπον εἶδετέ με ποιοῦντα, ποιήσατε καὶ ὑμεῖς», τοῦ δὲ
ἔργον εἰσηγουμένου κοινὸν καὶ ἑαυτὸν προτάσσοντος τῆς ἐργασίας
15 καὶ λέγοντος «ἀπ' ἐμοῦ ὄψεσθε, καὶ οὕτω ποιήσατε». Καὶ ὁ Ἀπόστο-
λος δὲ λέγων, «ὅτι ταῖς χρεῖας μου καὶ τοῖς οὗσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν
αἱ χεῖρες αὐταί», καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ποιῶν καὶ τότε διδάσκων, τίνα
οὐ πείθουσιν ἀξιοπιστοτέραν τὴν ἐν τοῖς ἔργοις διδασκαλίαν τῆς διὰ
λόγων ἠγεῖσθαι. Οἱ δὲ πρὸς μὲν τὰς τοιαύτας εἰκόνας καμμύουσι,
20 ἀλαζονικῶς δὲ τὰ πρακτέα προστάσσουσι. Ὅταν δὲ καὶ εἰδέναι τι
τούτων δόξωσιν ἐξ ἀκοῆς, κατὰ τοὺς ἐπὶ ἀπειρία διαβαλλομένους ὑπὸ
τοῦ προφήτου πομένας, μάχαιραν ἐπὶ τοῦ βραχίονος φοροῦντες, διὸ
καὶ ἐπὶ τὸν βραχίονα ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς αὐτῶν ἐκτυφλοῦται· ἀμελου-
μένη γὰρ δι' ἀπόνοιαν ἢ δεξιὰ πράξεις συγκατασβέννυσιν ἑαυτῇ καὶ
25 τὴν λαμπηδόνα τῆς θεωρίας. Τοῦτο δὲ οἱ ὡμῶς καὶ ἀπανθρωπίνως
παιδεύοντες πάσχουσι, ὅταν πρόχειρον τὴν τιμαρρητικὴν ἔχωσι δύνα-
μιν, εὐθέως τὰ θεωρητικὰ μὲν νοήματα τὰ ἐκ δεξιῶν σβέννυνται· πάλιν
δὲ αἱ πράξεις στερηθεῖσαι τῆς θεωρίας μαραίνονται, οὔτε πράξαι
τι οὗτ' εἰδέναι δυναμένων τῶν μὴ τῷ μηρῷ, ἀλλὰ τῷ βραχίονι συζευξάν-
30 των τὴν μάχαιραν. Ἐπὶ τῷ δὲ μηρῷ προσκολλῶσι τὴν μάχαιραν, οἱ

σίες, σάν νά εἶναι δοῦλοι πού ἀγοράστηκαν μέ χρήματα, στηρίζοντας σ' αὐτό ὅλη τή δόξα τους στό νά εἶναι προϊστάμενοι πολλῶν, καί ἀμιλλῶνται κατὰ τις πορεῖες τους νά μὴ προσελκύσουν πουλημένους αἰχμαλώτους λιγώτερους ἀπὸ τοὺς ἄλλους, δείχνοντας κατάσταση ταβερνιάρηδων μᾶλλον, παρὰ δασκάλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25ο

Πράγματι, ὅταν νομίζουν πὼς μέ λόγια εἶναι εὐκολο βέβαια νά διατάζουν, ἔστω καὶ ἂν αὐτὰ πού διατάζουν εἶναι βαρεῖα, ἐνῶ στήν πράξη οὔτε κἂν τολμοῦν νά διδάξουν, κάνουν ὀλοφάνερο σέ ὅλους τὸν σκοπό τους, ὅτι ἀναλαμβάνουν αὐτὴ τὴν ἐξουσία, ὄχι γιὰ νά ὠφελήσουν ἐκείνους πού προσέρχονται, ἀλλὰ ἐπιδιώκοντας νά αὐξήσουν τὴ δική τους ἡδονή. Ἄς μάθουν, ἂν θέλουν, ἀπὸ τὸν Ἀβιμέλεχ καὶ τὸν Γεδεών, ὅτι ὄχι ὁ λόγος, ἀλλὰ ἡ πράξη ὀδηγεῖ τοὺς ἀρχομένους σέ μίμηση. Γιατὶ ὁ πρῶτος, ἀφοῦ ἔκανε φορτίο ξύλων καὶ τὸ φορτώθηκε, εἶπε· «Ὅπως εἶδατε νά κάνω ἐγώ, κάνετε καὶ σεῖς»⁴⁶, ἐνῶ ὁ ἄλλος παρουσίασε ἕνα ὁμαδικὸ ἔργο, καὶ προτάσσοντας τὸν ἑαυτό του στήν ἐκτέλεσή του, εἶπε· «Κοιτᾶξτε ἐμένα καὶ κάνετε καὶ σεῖς τὸ ἴδιο»⁴⁷. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγοντας, «τίς ἀνάγκες τίς δικές μου καὶ τῶν συντρόφων μου τίς ἐξυπηρέτησαν αὐτὰ τὰ χέρια»⁴⁸, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος πού πρῶτα ἔκανε καὶ ἔπειτα δίδασκε, ποιὸν δὲν πείθουν, ὅτι πιὸ ἀξιόπιστη ἀπὸ τὰ λόγια εἶναι ἡ διδασκαλία μὲ τὰ ἔργα; Αὐτοὶ ὅμως κλείνουν τὰ μάτια τους σ' αὐτὲς τίς εἰκόνες, καὶ μέ ἀλαζονεῖα διατάζουν αὐτὰ πού πρέπει νά γίνουν. Ἀλλὰ καὶ ὅταν νομίσουν ὅτι ἔμαθαν κάτι ἀπὸ αὐτὰ ἐξ ἀκοῆς, ὅπως οἱ ποιμένες πού κατηγοροῦνται ἀπὸ τὸν προφήτη γιὰ ἀπειρία, φορῶντας μαχαίρι στὸν βραχίονά τους⁴⁹. γι' αὐτὸ καὶ πάνω στὸν βραχίονά τους συσκοτίζεται τὸ δεξιό τους μάτι, διότι, ἐπειδὴ παραμελεῖται ἡ δεξιὰ πράξη ἐξαιτίας τῆς ἀνοησίας τους, σβήνει μαζὶ τῆς καὶ τῆ λάμψη τῆς θεάς. Αὐτὸ ἀκριβῶς παθαίνουν ἐκεῖνοι πού μέ τρόπο βίαιο καὶ ἀπάνθρωπο παιδεύουν, ὅταν ἔχουν ἔτοιμη τὴ δύναμη τῆς τιμωρίας, ἀμέσως οἱ δεξιὲς σκέψεις σβήνονται, ἐνῶ οἱ πράξεις, ἀφοῦ στεροῦνται τὴ θωρία, μαραίνονται, μὴ μπορῶντας οὔτε νά κάνουν τίποτε, οὔτε νά μάθουν αὐτοὶ πού ἔχουν δεμένο τὸ μαχαίρι, ὄχι στὸν μηρό, ἀλλὰ στὸν βραχίονα. Καὶ δένουν στὸν μηρό τους τὸ μαχαίρι ἐκεῖνοι πού χρησιμοποιοῦν τὸν θεῖο λόγο

48. Πράξ. 20, 34.

49. Ζαχ. 11, 3 ἔ.

κατὰ τῶν ἰδίων παθῶν κεκρημένοι τῷ θεῷ λόγῳ, ἐπὶ τοῦ βραχίονος δὲ οἱ τὴν τιμωρίαν πρόχειρον ἐπὶ τῶν ἀλλοτρίων ἔχοντες ἀμαρτημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ.

Οὕτω γὰρ καὶ Ναὰς ὁ Σωμανίτης, ὃς ἐρμηνεύεται «ὄφεις», ἀπειλεί
 5 τῷ διορατικῷ Ἰσραὴλ ἐξορύξαι πάντα δεξιὸν αὐτοῦ ὀφθαλμόν, ἵνα,
 μηδὲν νόημα δεξιὸν ἐνυπάρχον, ἐπὶ δεξιὰν προᾶξιν ὀδηγήσῃ τὸν
 κεκρημένον, εἰδὼς αἴτιον τοῦτο μεγάλης προκοπῆς τοῖς ἀπὸ θεωρίας
 ἐπὶ τὴν πρακτικὴν ἐρχομένοις. Γίνεται γὰρ τοῖς τοιούτοις ἀνυπαίτιον
 τὸ πραχθὲν προσθεωρηθὲν τοῖς τῆς γνώσεως ὀξυδερκεστάτοις ὀ-
 10 φθαλμοῖς "Οτι δὲ εὐχερῶν ἀνθρώπων καὶ μηδεμίαν οἴκοθεν ἔχόντων
 ὠφέλειαν, ἐστὶ δὲ τὴν ἑτέρων ἀναδέχεσθαι προστασίαν, δῆλον μὲν καὶ
 ἐκ τῆς πείρας οὐ γὰρ ἂν ἔλοιτό τις, ἡσυχίας γευσάμενος καὶ θεωρία
 ποσῶς σχολάζειν ἀρξάμενος, ταῖς περὶ τῶν σωματικῶν φροντίσιν
 ἐνδῆσαι τὸν νοῦν, ἀποστήσας αὐτὸν τῆς γνώσεως καὶ μετάρσιον τὰ
 15 πολλὰ φερόμενον ἐπὶ τὰ γήϊνα κατασύρεσθαι πράγματα. Εὐδηλότε-
 ρον δὲ καὶ ἐκ τῆς πολυθρουλλήτου παραβολῆς ἐκείνης, ἣν ὁ Ἰωνάθαν
 τοῖς Σιχημίταις προεβάλετο λέγων· «πορευόμενα ἐπορεύθησαν τὰ
 ξύλα τοῦ δρυμοῦ τοῦ χρίσαι ἐφ' ἑαυτῶν βασιλέα· καὶ εἶπον τῇ ἄμπέλῳ·
 Δεῦρο βασίλευσον ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ εἶπεν ἡ ἄμπελος· Ἀφείσω τὸν καρ-
 20 πὸν μου τὸν ἀγαθόν, ὃν ἐδόξασεν ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι, πορευθῶ
 ἄρχειν ξύλων;». Ὁμοίως δὲ καὶ συκῆς διὰ τὴν γλυκύτητα, καὶ τῆς
 ἐλαίας δι' ἣν ἔχει πιότητα παραιτησαμένων. Ῥάμνος ξύλον ἄκαρπον,
 ἀκανθῶδες, τὴν τούτων ἀρχὴν κατεδέξατο, οὔτε οἰκείαν ἔχουσα ποιό-
 τητα, οὔτε τῶν ὑποτεταγμένων ξύλων. Οὐ γὰρ παραδείσου ξύλα,
 25 ἀλλὰ δρυμοῦ τὰ δεόμενα τῆς ἐπιστασίας εἶπε παραβολή· ὥσπερ γὰρ ἡ
 ἄμπελος καὶ ἡ συκῆ καὶ ἡ ἐλαία παρητήσαντο ἄρχειν τῶν ξύλων τοῦ
 δρυμοῦ, μᾶλλον τῷ ἑαυτῶν εὐφραινόμενοι καρπῷ, ἢ τῷ τῆς ἀρχῆς
 ἀξιώματι, οὕτως οἱ ἐν ἑαυτοῖς τινα βλέποντες καρπὸν ἀρετῆς καὶ τῆς
 ἐκ τούτου ὠφελείας αἰσθόμενοι, καὶ πολλοὶ πρὸς τὴν τοιαύτην ἀρχὴν

50. Α' Βασ. 11, 1 ἔ.

51. Κριτ. 9, 8.

σύμφωνα με τὰ δικά τους πάθη, ἐνῶ στὸν βραχίονά τους αὐτοὶ ποὺ ἔχουν σίγουρη τὴν τιμωρία γιὰ τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 26ο

Πράγματι μετὸν τρόπο αὐτὸ καὶ ὁ Ναὰς ὁ Σωμανίτης⁵⁰, ποὺ ἐρμηνεύεται «φίδι», ἀπειλοῦσε νὰ βγάλει κάθε δεξιό μάτι τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὥστε, μὴ ἔχοντας καμμιά δεξιὰ σκέψη γιὰ πράξη σωστή, νὰ μπορέσει νὰ τοὺς ὀδηγήσει, ἀφοῦ τοὺς κατακτήσει, γνωρίζοντας ὅτι αὐτὸ ἀποτελεῖ αἷτιο μεγάλης προκοπῆς σ' ἐκείνους ποὺ ἀπὸ τὴ θεωρία προχωροῦν στὴν πράξη. Γιατὶ γίνεται ἀναίτιο γι' αὐτοὺς ἐκεῖνο ποὺ ἔχει διαπραχθεῖ, ὅταν ἰδωθεῖ ἐκ τῶν προτέρων μετὰ τὰ διαπεραστικά μάτια τῆς γνώσης. Ὅτι βέβαια τὴν προστασία τῶν ἄλλων πρέπει νὰ τὴν ἀναλαμβάνουν ἄνθρωποι ἱκανοί, ποὺ δὲν ἔχουν καμμιά δική τους ὠφέλεια, εἶναι φανερὸ καὶ ἀπὸ τὴν πεῖρα. Γιατὶ κάποιος ποὺ δοκίμασε τὴν ἡσυχία καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἄρχισε νὰ ἀσχολεῖται μετὰ τὴ θεωρία, δὲν θὰ προτιμοῦσε νὰ συνδέσει τὸν νοῦ του μετὰ τὶς σωματικὲς φροντίδες, ἀπομακρύνοντας τὸν ἀπὸ τὴ γνώση, καὶ ἐνῶ βρίσκεται κατὰ τὸ πλεῖστον ψηλὰ στὸν ἄερα, νὰ τὸν σύρει μετὰ τὴ βία στὰ γήινα πράγματα. Αὐτὸ μάλιστα γίνεται πιὸ φανερὸ ἀπὸ ἐκείνη τὴ πολυθρύλλητη παραβολή, τὴν ὁποία ὁ Ἰωνάθαν πρόβαλε στοὺς Σιχημίτες λέγοντας: «Κάποτε πῆγαν τὰ δένδρα τοῦ δάσους νὰ χρίσουν βασιλιά γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, καὶ εἶπαν στὴν κληματαριά: Ἔλα νὰ γίνεις βασιλίσσά μας. Καὶ ἡ κληματαριά ἀπάντησε: Θὰ ἀφήσω τὸν καρπὸ μου τὸν καλὸ ποὺ εὐλόγησαν ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ θὰ ρθῶ νὰ γίνω ἀρχηγὸς τῶν δένδρων;»⁵¹ Τὸ ἴδιο ἀπάντησε καὶ ἡ συκιά καὶ ἡ ἐλιά, ποὺ παραιτήθηκαν ἢ μὰ γιὰ τὴ γλυκύτητά της καὶ ἡ ἄλλη γιὰ τὸ λάδι της. Τὸ παλιούρι ὅμως, ποὺ εἶναι δένδρο ἀκαρπο καὶ ἀγκαθωτό, δέχτηκε νὰ ἀναλάβει τὴν ἀρχηγία, ἐνῶ δὲν εἶχε οὔτε δική του ποιότητα, οὔτε τῶν δένδρων ποὺ ἀρνήθηκαν⁵². Καὶ ἡ παραβολὴ ἀφοροῦσε ὄχι τὰ δένδρα τοῦ παραδείσου, ἀλλὰ τοῦ δάσους, ποὺ εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ προστασία. Γιατὶ, ὅπως ἡ κληματαριά καὶ ἡ συκιά καὶ ἡ ἐλιά ἀρνήθηκαν νὰ γίνουν ἀρχηγοὶ τῶν δένδρων τοῦ δρυμοῦ, ὄντας εὐχαριστημένες μετὸν δικὸν τους μᾶλλον καρπὸ, παρὰ μετὰ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐξουσίας, ἔτσι κάνουν καὶ ἐκεῖνοι ποὺ βλέπουν στὸν ἑαυτὸν τους κάποιον καρπὸ ἀρετῆς, καὶ αἰσθανόμενοι τὴν ὠφέλεια αὐτοῦ, καὶ ὅταν ἀκόμα

52. Κριτ. 9, 13.

διάζωνται, ἀνανεύουσι τῆς παρὰ τῶν πολλῶν τιμωρίας τὴν ἑαυτῶν
ὠφέλειαν προκρίνοντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ΄.

Ὅπερ δὲ κατηράσατο τοῖς ἐν τῇ παραβολῇ ξύλοις ῥάμνος, τοῦτο
5 καὶ τοῖς ὁμοίως ἐκείνοις πραγματευσαμένοις ἀνθρώποις συμβαίνεται.
«Ἡ γὰρ ἐξέλθοι», φησί, «πῦρ ἐκ τῆς ῥάμνου καὶ καταφάγοι τὰ ξύλα
τοῦ δρυμοῦ, ἢ ἐκ τῶν ξύλων ἐξέλθοι καὶ καταφάγοι τὴν ῥάμνον· τῶν
γὰρ συνθηκῶν ἀνωφελῶν γινομένων, ἀνάγκη κίνδυνον ἀκολουθεῖν,
τοῖς τε ὑποτάσσουσιν ἑαυτοὺς ἀπειρῶ διδασκάλῳ, αὐτοῖς τε τοῖς τὴν
10 ἀρχὴν ἀναδεξαμένοις ἐπὶ τῇ τῶν μαθητευομένων ἀπροσεξίᾳ. Καὶ γὰρ
ἡ τοῦ διδασκάλου ἀπειρία ἀπόλλυσι τοὺς μαθητευομένους, καὶ ἡ τῶν
μαθητῶν ἀμέλεια κίνδυνον φέρει τῷ διδασκάλῳ, καὶ μάλιστα ὅταν ἐπὶ
τῇ αὐτοῦ ἀνεπιστημοσύνῃ ῥαθυμῶσιν ἐκείνοι· οὔτε γὰρ τὸν διδάσκα-
λον λανθάνειν τι ὀφείλει τῶν εἰς διόρθωσιν τῶν ὑποτεταγμένων ἠκόν-
15 των, οὔτε οἱ μαθητευόμενοι παρορᾶν τι τῶν τοῦ διδασκάλου παραγ-
γελμάτων ὀφείλουσι. Καὶ γὰρ τούτοις τὸ παρακοῦσαι, κἀκεῖνῳ τὸ
παριδεῖν πλημμελοῦντας, βαρὺ γὰρ καὶ ἐπικίνδυνον. Μὴ δὲ νομιζέτω-
σαν ἀνέσεως καὶ ἀπολαύσεως εἶναι πρόφασιν τὸ προᾶγμα· πάντων γὰρ
ἐστὶν ἐπιπονώτερον τὸ ἄρχειν ψυχῶν. Οἱ μὲν γὰρ ἀλόγων ἄρχοντες
20 καὶ κτηνῶν, πρὸς οὐδὲν ἀντιτασσομένας ἔχουσι τὰς ἀγέλας, καὶ διὰ
τοῦτο αὐτοῖς τὰ τῆς ἀρχῆς εὐοδοῦται πολλάκις, τοῖς δὲ ἀνθρώπων
ἐπιστατοῦσιν ἡ ποικιλία τῶν ἠθῶν καὶ τὸ ἐκ τοῦ λογισμοῦ πανούρ-
γον, δυσχερεστέραν ποιεῖ τὴν ἐπιστασίαν, καὶ δεῖ τοὺς ἐπὶ τοῦτο ἐρχο-
μένους ἀλείψασθαι ὡς πρὸς ἀγῶνα ἐπίπτονον, ἵνα καὶ τὰ πάντων ἔλατ-
25 τάματα μετὰ πολλῆς φέρωσι τῆς ἀνεξικακίας, καὶ τὰ λανθάνοντα διὰ
τὴν ἀγνωσίαν αὐτοὺς διδάσκωσι μακροθύμως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ΄.

Διὰ τοῦτο γὰρ τὸν μὲν νιπτήρα βόες ἐν τῷ ναῷ βαστάζουσιν, ἢ δὲ
λυχνία ὄλη στερεὰ καὶ τορνευτὴ κατεσκευάσθη, δηλούσης τῆς μὲν
30 λυχνίας, ὅτι ὁ φωτίζειν ἑτέρους προθέμενος, ὀφείλει δι' ὄλων ἐστε-
ρεῶσθαι τῶν μερῶν, καὶ μηδὲν κοῦφον ἔχειν ἢ ὑπόκενον, καὶ πάντα

πολλοὶ τοὺς πιέζουν νὰ ἀναλάβουν αὐτὴν τὴν ἐξουσία, ἀρνοῦνται, προτιμώντας τὴ δική τους ὠφέλεια, παρὰ τὴν τιμωρία τῶν πολλῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 27ο

Καὶ αὐτὸ ποὺ καταράστηκε στὴν παραβολὴ τῶν δένδρων τὸ παλιούρι, αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ ἐκείνους ποὺ ἐμπορεύονται ἀνθρώπους. Γιατὶ λέγει· «ἢ νὰ βγεῖ φωτὰ ἀπὸ τὸ παλιούρι καὶ νὰ καταφάει τὰ δένδρα τοῦ δάσους, ἢ νὰ βγεῖ ἀπὸ τὰ δένδρα καὶ νὰ καταφάει τὸ παλιούρι». Ὅταν δηλαδὴ οἱ συνθήκες γίνονται ἀνωφελεῖς, ἀναγκαστικὰ ἀκολουθεῖ κίνδυνος, καὶ σ' ἐκείνους ποὺ ὑποτάσσουν τὸν ἑαυτό τους σὲ ἄπειρο δάσκαλο, ἀλλὰ καὶ σ' ἐκείνους ποὺ ἀνέλαβαν τὴν ἐξουσία, ἀπὸ τὴν ἀπροσεξία τῶν μαθητευομένων. Γιατὶ ἡ ἀπειρία τοῦ δασκάλου καταστρέφει τοὺς μαθητευόμενους, καὶ ἡ ἀμέλεια τῶν μαθητῶν προκαλεῖ κίνδυνο στὸν δάσκαλο, καὶ ἰδιαίτερα ὅταν ἐξαιτίας τῆς ἐλλείψεως γνώσεως καὶ πείρας αὐτοῦ ἀδιαφοροῦν ἐκεῖνοι. Γιατὶ οὔτε τὸν δάσκαλο πρέπει νὰ τὸν διαφεύγει κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ συμβάλλουν στὴ διόρθωση τῶν ὑποτακτικῶν, οὔτε καὶ οἱ μαθητευόμενοι πρέπει νὰ παραβλέπουν κάποιο ἀπὸ τὰ παραγγέλματα τοῦ δασκάλου. Καθόσον ἡ παρακοὴ αὐτῶν, καὶ τὸ νὰ παραβλέπει ἐκεῖνος ὅταν αὐτοὶ ἀμαρτάνουν, εἶναι βαρὺ καὶ ἐπικίνδυνο. Καὶ ἂς μὴ νομίζουν ὅτι τὸ πρᾶγμα ἀποτελεῖ εὐκαιρία ἀνεσης καὶ ἀπόλαυσης, καθόσον ἡ καθοδήγηση ψυχῶν εἶναι ἔργο πολὺ κοπιαστικό. Ἐκεῖνοι βέβαια ποὺ εἶναι ἄρχοντες ἀλόγων καὶ κτηνῶν ἔχουν ἀγέλες ποὺ δὲν ἀντιδροῦν σὲ τίποτε, καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἐξουσία τους πολλὰς φορὰς ἐπιτυγχάνει. Σ' ἐκείνους ὅμως ποὺ φροντίζουν ἀνθρώπους ἢ ποικιλία τῶν ἡθῶν καὶ ἡ πανουργία τοῦ λογισμοῦ κάνει πρὸ δύσκολη τὴ φροντίδα, καὶ πρέπει ἐκεῖνοι ποὺ τὴν ἀναλαμβάνουν νὰ προετοιμάζονται σὰν νὰ πρόκειται γιὰ ἀγῶνα κοπιαστικόν, ὥστε καὶ τὰ ἐλαττώματα ὅλων νὰ τὰ ἀνέχονται μὲ μεγάλη ἀνεξικακία, καὶ αὐτὰ ποὺ τοὺς διαφεύγουν ἀπὸ ἄγνοια νὰ τοὺς τὰ διδάσκουν μὲ ὑπομονή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 28ο

Γι' αὐτὸ λοιπὸν τὸν νιπτήρα στὸν ναὸ τὸν σηκώνουν βόδια, ἐνῶ ἡ λυχνία εἶναι κατασκευασμένη ὀλόκληρη στερεὰ καὶ τορνευτὴ, δείχνοντας ἡ λυχνία ὅτι, αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ φωτίζει ἄλλους, πρέπει νὰ εἶναι στερεωμένος ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, νὰ μὴ ἔχει τίποτε τὸ εὐμετακίνητο καὶ

περιτετορνεῦσθαι τὰ περιττά, ὅσα μὴ χρησιμεύειν εἰς παράδειγμα
 πολιτείας ἀνεπιλήπτου τοῖς ὁρῶσιν ἔμελλε. Τῶν δὲ ὑπὸ τῷ νικητῆρι
 βοῶν μηδὲν παραιτεῖσθαι τῶν ἐπερχομένων τὸν ὑπελθόντα τὸ τοι-
 οὔτον ἔργον, ἀλλὰ καὶ τὰ βάρη καὶ τὸν ῥύπον φέρειν τῶν ἐλαττόνων,
 5 ἕως ὅτε ἀκίνδυνον τὸ φέρειν ἐστί. Πάντως γάρ, εἰ μέλλοι καθαρῶς
 ἐργάζεσθαι τὰς πράξεις τῶν προσιόντων, ἀνάγκη τινὸς καὶ αὐτὸν
 παραπολαῦσαι ῥύπον· ἐπεὶ καὶ ὁ νικητῆρ, καθαίρων τὰς τοῦ νικητομέ-
 νου χεῖρας, αὐτὸς δέχεται τὸν ἐκείνου ῥύπον. Τὸν γὰρ περὶ παθῶν
 διαλεγόμενον καὶ ἐτέρους τῶν τοιούτων ἀποσμήχοντα κηλίδων, οὐκ
 10 ἔστιν ἀμόλυντον παρελθεῖν· αὐτὴ γὰρ ἡ μνήμη ῥυποῦν τὴν διάνοιαν
 τοῦ λέγοντος πέφυκε. Κἂν γὰρ μὴ γλαφυρωτέραις βαφαῖς τῶν αἰ-
 σχρῶν ἐνσφραγίσηται τοὺς τύπους, ὅμως τὴν ἐπιπολὴν μιαίνει τοῦ
 νοῦ, ταῖς τοῦ λόγου διεξόδοις χρώμασιν οὐ καθαροῖς ἐπιθολοῦσα. Δεῖ
 δὲ καὶ ἐπιστήμονα τὸν ἠγούμενον οὕτως εἶναι, ὡς μηδὲν ἀγνοεῖν τῶν
 15 τοῦ ἐχθροῦ ἐνθυμημάτων, ἵνα τὰ λανθάνοντα τοῖς ἐγκεχειρισμένοις
 αὐτῷ τῶν παλαισμάτων ἀπογυμνῶν ἐπιδεικνύῃ, καὶ τὰς ἐπιβουλάς
 προλέγων τοῦ ἀντιπάλου ἀπονητὶ τὴν νίκην αὐτοῖς βραβεύσῃ, καὶ
 στεφανίτας ἐξαγάγῃ τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦς σπάνιος δὲ ὁ τοιοῦτος, καὶ
 οὐ ῥαδίως εὐρισκόμενος

20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ΄.

Ὁ μὲν γὰρ μέγας Παῦλος τοῦτο αὐτὸ μαρτυρεῖ λέγων «οὐ γὰρ
 αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν», ὁ δὲ θαυμαστός Ἰώβ, ἀπορῶν περὶ
 τῶν τοιούτων, φησί· «τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύσεως αὐτοῦ; εἰς
 δὲ πτύξιν θώρακος αὐτοῦ τίς ἂν εἰσέλθοι; πύλας δὲ προσώπου αὐτοῦ
 25 τίς ἀνοίξει;». Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. Οὐκ ἔστιν, φησί, τὸ φαινόμε-
 νον πρόσωπον ἐπ’ αὐτοῦ· πολλοῖς γὰρ ἐνδύμασι καλύπτει τὴν πονη-
 ρίαν, δελεάζων μὲν τῷ φαινομένῳ ἀπατηλῶς, ἐνεδρευτικῶς δὲ τῷ κε-
 κριμμένῳ τεκταίνων τὸν ὄλεθρον, καὶ ἵνα μὴ ἑαυτὸν συναριθμήσῃ
 τοῖς ἀγνοοῦσι τὰ κατ’ αὐτόν, λέγει τὰ τεκμήρια αὐτοῦ, σαφῶς εἰδῶς

κενό, καὶ νὰ ἔχει στρογγυλεμένα ὅλα τὰ περιττὰ ποὺ δὲν πρόκειται νὰ χρησιμεύσουν ὡς παράδειγμα ἀνεπίληπτης διαγωγῆς σ' ὅσους τὸν βλέπουν. Τὰ βόδια πάλι κάτω ἀπὸ τὸν νιπτήρα δηλώνουν, ὅτι αὐτὸς ποὺ ἀναλαμβάνει τὸ ἔργο αὐτὸ πρέπει νὰ μὴ ἀρνεῖται τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν, ἀλλὰ καὶ τὰ βάρη νὰ σηκώνει καὶ τὴν ἀκαθαρσία τῶν κατωτέρων, μέχρι νὰ γίνει ἀκίνδυνο τὸ σήκωμα τῶν βαρῶν. Γιατὶ ὅπως-δήποτε, ἐφ' ὅσον πρόκειται νὰ ἐπεξεργαστεῖ τις πράξεις ἐκείνων ποὺ προσέρχονται, εἶναι ἀνάγκη νὰ δοκιμάσει στὴν ἀρχὴ κάποια ἀκαθαρσία. Καθὼς καὶ ὁ νιπτήρας, ποὺ καθαρίζει τὰ χέρια ἐκείνου ποὺ νίβεται, δέχεται ὁ ἴδιος τὴν ἀκαθαρσία ἐκείνου. Καὶ πράγματι, αὐτὸς ποὺ συζητᾷ γιὰ τὰ πάθη καὶ καθαρίζει τοὺς ἄλλους ἀπὸ τοὺς λεκέδες, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περάσει ἀμόλυντος, ἀφοῦ ἢ ἴδια ἢ ἀνάμνησή τους ρυπαίνει ἀπὸ τὴ φύση τῆς τὸν νοῦ ἐκείνου ποὺ μιλάει γι' αὐτούς. Γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν ἀποτυπώσει τοὺς τύπους τῶν αἰσχυρῶν μὲ πιὸ εὐχάριστα χρώματα, ὅπως-δήποτε ὅμως μολύνει τὴν ἐπιφάνεια τοῦ νοῦ, ἐπειδὴ θολώνει τις ἐξόδους τοῦ λόγου μὲ χρώματα ὄχι καθαρὰ. Καὶ πρέπει νὰ εἶναι τόσο πολὺ γνώστης ὁ ἡγούμενος, καὶ νὰ μὴ ἀγνοεῖ καμμιὰ ἀπὸ τις ἀναμνήσεις τοῦ ἐχθροῦ, ὥστε, ἀπογυμνώνοντας τὰ κρυφὰ ἀγωνίσματα, νὰ τὰ παρουσιάζει σ' ἐκείνους ποὺ τοῦ ἔχουν ἐμπιστευθεῖ, καὶ προλέγοντας τις ἐπιθέσεις τοῦ ἀντιπάλου, νὰ ἐπιβραβεύσει χωρὶς κόπο τὴ νίκη τους καὶ νὰ τοὺς βγάλει στεφανωμένους ἀπὸ τὸν ἀγῶνα. Ἐνας τέτοιος ὅμως δάσκαλος εἶναι σπάνιος καὶ δὲν βρίσκεται εὐκόλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 29ο

Καὶ τὸ βεβαιώνει βέβαια αὐτὸ ὁ μέγας Παῦλος λέγοντας· «Γιατὶ δὲν ἀγνοοῦμε τὰ σχέδιά του»^{52α}. Ὁ θαυμάσιος πάλι Ἰώβ, ἀπορώντας γι' αὐτούς, λέγει· «Ποιὸς μπορεῖ νὰ ξεσκεπάσει τὸ κάλυμμα τῆς ἐνδύσεώς του, καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ εἰσχωρήσει στὶς πτυχές τοῦ θώρακά του; ἀλλὰ καὶ ποιὸς θὰ ἀνοίξει τις πύλες τοῦ προσώπου του;»⁵³. Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἐξῆς· Δὲν εἶναι τὸ πρόσωπό του αὐτὸ ποὺ φαίνεται, γιατί καλύπτει μὲ πολλὰ ἐνδύματα τὴν πονηριά, δελεάζοντας ἀπατηλὰ μ' αὐτὸ ποὺ φαίνεται, ἐνῶ μὲ ἐνέδρα μ' αὐτὸ ποὺ κρύβεται κατεργάζεται τὴν καταστροφή, καὶ γιὰ νὰ μὴ συμπεριλάβει καὶ τὸν ἑαυτὸ του μεταξὺ ἐκείνων ποὺ ἀγνοοῦν τὰ σχετικά μὲ αὐτόν, ἀναφέρει τις ἀποδείξεις του, ἐπειδὴ

53. Ἰώβ 41, 5-6.

πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν τερατείαν. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, λέγων, εἶδος
 ἑωσφόρου, τὰ ἔγκατα αὐτοῦ ἀσπίδες χαλκαῖ. Καὶ ταῦτά φησιν ἐλέγ-
 χων τὴν ἐκείνου κακουργίαν ὡς διὰ μὲν τοῦ ἐπιμορφᾶζεσθαι τὴν τοῦ
 ἑωσφόρου ἰδέαν ἐπισπᾶσθαι πρὸς ἑαυτὸν τοὺς ὀρῶντας μηχανωμέ-
 5 νου, διὰ δὲ τῶν ἐντὸς ἀσπίδων θάνατον τοῖς προσεγγίζουσι πραγμα-
 τευομένου. Καὶ ἡ παρομοία δὲ τὸ ἐπικίνδυνον τοῦ πράγματος αἰνίττε-
 ται λέγουσα· «σχίζων ξύλα κινδυνεύσει ἐν αὐτοῖς, ἐὰν ἐκπέσῃ τὸ σι-
 δήριον». Ὁ γὰρ διαιρῶν τῷ λόγῳ τὰ πράγματα καὶ τὰ νομιζόμενα
 ἡνῶσθαι χωρίζων τῆς συμφυΐας, καὶ ξένα πάντῃ ἀλλήλων δείκνυται,
 10 βουλόμενος τὰ ὄντως ἀγαθὰ τῶν νομιζομένων τοιούτων, ἐὰν μὴ πάν-
 τοθεν ἔχη ἠσφαλισμένον τὸν λόγον, κινδυνεύει ἐν τοῖς ἀκούουσι τοῦ
 ἐκπεσόντος τῆς ἀσφαλείας λόγου σκανδάλου ἀφορμὴν τοῖς μαθητευ-
 ομένοις παρέχοντος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

15 Οὕτω τις τῶν Ἑλισσαίῳ φοιτησάντων κόπτων ξύλον ἐν τῷ Ἰορ-
 δάνῃ καὶ τοῦ σιδήριου εἰς τὸν ποταμὸν ἐκπεσόντος, τὸν κίνδυνον ὑφο-
 ρώμενος, πρὸς τὸν διδάσκαλον ἐβόα λέγων· «οἴμοι, κύριε· καὶ αὐτὸ
 κεκρημένον». Τοῦτο δὲ πάσχουσιν οἱ ἐκ παρακουσμάτων διδάσκειν
 ἐπιχειροῦντες καὶ πρὸς τὸ τέλος ἐλθεῖν ἀδυνατοῦντες, διὰ τὸ μὴ ἀπὸ
 20 οἰκείας ἔξεως λέγειν ὅταν γὰρ ἐν τῷ μεταξύ ἐναντίον τι τῷ προκει-
 μένῳ φωραθῶσι λέγοντες, τότε τὴν ἄγνοιαν ὁμολογοῦσιν ἐπὶ τῷ κε-
 κρημένῳ λόγῳ κινδυνεύοντες. Διὸ καὶ ὁ μέγας Ἑλισσαῖος ξύλον εἰς
 τὸν θυθὸν ἐμβαλὼν, ἐπιτολάσαι παρεσκευάσε τὸ σιδήριον, τὸ ἀπορ-
 ριφέν παρὰ τοῦ μαθητοῦ καὶ ἐν θυθῷ κεκαλύφθαι νομισθὲν νόημα
 25 σαφηνίσας καὶ ὑπ' ὄψιν ἀγαγὼν τῶν ἀκουόντων, ἰδοὺ ὁ Ἰορδάνης
 τὸν τῆς μετανοίας σημαίνει λόγον· ἐκεῖ γὰρ ἐτελεῖτο παρὰ τοῦ Ἰωάν-
 νου τὸ βάπτισμα τῆς μετανοίας. Ὁ δὲ περὶ μετανοίας μὴ ἠκριβωμένως
 εἰρηκῶς, ἀλλὰ διὰ τοῦ γυμνῶσαι τὴν κεκρυμμένην χρησιότητα εἰς
 καταφρόνησιν ἐλθεῖν παρασκευάσας τοὺς ἀκροατὰς ἐν τῷ Ἰορδάνῃ

γνωρίζει καλά ὅλες τις τερατουργίες γύρω ἀπὸ αὐτόν. Τὰ μάτια του, λέγει, εἶναι σὰν τὸν ἑωσφόρο, τὰ ἔντερα του ἀσπίδες⁵⁴ χάλκινες. Καὶ τὰ λέγει αὐτὰ ἐλέγχοντας τις ἀπάτες του, ὅτι δηλαδή μὲ τὴ μεταμόρφωσή του σὲ ἑωσφόρο ἐπιδιώκει νὰ τραθήξει κοντὰ του ὅσους τὸν βλέπουν, ἐνῶ μὲ τις ἀσπίδες ποὺ ἔχει μέσα του, νὰ θανατώνει αὐτοὺς ποὺ τὸν πλησιάζουν. Καὶ ἡ παροιμία ὑπαινίσσεται τὸν κίνδυνο ποὺ κρύβει τὸ πρᾶγμα, λέγοντας· «Αὐτὸς ποὺ σχίζει ξύλα μὲ τὸ τσεκούρι κινδυνεύει νὰ κοπεῖ ἂν τὸ τσεκούρι πέσει ἀπὸ τὰ χέρια του»⁵⁵. Αὐτὸς δηλαδή ποὺ μὲ τὰ λόγια του διαιρεῖ τὰ πράγματα καὶ χωρίζει ἀπὸ τὴ φυσική τους συνάφεια αὐτὰ ποὺ θεωροῦνται ἐνωμένα, καὶ θέλει νὰ δείξει ὅτι εἶναι ξένα μεταξύ τους, αὐτὰ ποὺ θεωροῦνται καλά, ἂν δὲν ἔχει ἀπὸ ὅλες τις πλευρὲς ἔξασφαλισμένη τὴ δικαιολογία, διατρέχει τὸν κίνδυνο μὲ τὸν λόγο ποὺ ἔχει ἐκπέσει ἀπὸ τὴν ἀσφάλεια, νὰ δώσει στοὺς μαθητὲς του ποὺ τὸν ἀκοῦνε ἀφορμὴ σκανδάλου.

ΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 30ο

Ἔτσι, ὅταν κάποιος ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ Ἐλισσαίου, ποὺ ἔκοβε ἓνα δένδρο στὸν Ἰορδάνη καὶ τοῦ ἔπεσε τὸ τσεκούρι μέσα στὸ ποτάμι, βλέποντας τὸν κίνδυνο, φώναξε στὸν δάσκαλό του λέγοντας· «Κύριε, ἀλλοίμονο, καὶ αὐτὸ χάθηκε»⁵⁶. Τὸ ἴδιο παθαίνουν καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ διδάξουν αὐτὰ ποὺ τυχαῖα ἔχουν πληροφορηθεῖ, καὶ ὅταν φτάσουν στὸ τέλος βρίσκονται σὲ ἀδυναμία, ἐπειδὴ δὲν μλοῦν ἀπὸ ὅσα οἱ ἴδιοι γνωρίζουν. Γιατί, ὅταν ἐν τῷ μεταξύ ἀποδειχθεῖ καθαρὰ ὅτι λένε κάτι ἀντίθετο πρὸς αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται λόγος, τότε ὁμολογοῦν τὴν ἄγνοιά τους γι' αὐτὸ ποὺ μεταχειρίζονται κινδυνεύοντας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μέγας Ἐλισσαῖος, βάζοντας ἓνα ξύλο στὸν βυθό, ἔκανε νὰ ἐπιπλεύσει στὴν ἐπιφάνεια τὸ τσεκούρι ποὺ ρίχτηκε ἀπὸ τὸν μαθητὴ του καὶ θεωρήθηκε ὅτι καλύφτηκε στὸν βυθό, κάνοντας σαφὲς τὸ νόημα καὶ θέτοντάς το ὑπόψη τῶν ἀκροατῶν του, ὅτι ὁ Ἰορδάνης συμβολίζει τὸ κήρυγμα τῆς μετάνοιας, διότι ἐκεῖ θὰ γινόταν ἀπὸ τὸν Ἰωάννη τὸ βάπτισμα τῆς μετάνοιας. Ἐκεῖνος ὅμως, μὴ μιλώντας μὲ σαφήνεια γιὰ τὴ μετάνοια, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ἀποκαλύψει τὴν κρυμμένη σημασία του, ἔκανε τοὺς ἀκροατὲς του νὰ τὸν περιφρονήσουν, ἀνέβασε πάλι στὸν Ἰορδάνη τὸ τσεκούρι. Εἶναι φανερὴ ὅμως καὶ ἡ συμβολικὴ σημασία τοῦ ξύλου, τὸ ὁποῖο ἐπανεφέρε

55.) Ἐκκλ. 10, 9.

56. Δ' Βασ. 6, 5.

ἀνέβαλε τὸ σιδήριον. Εὐδηλον καὶ τὸ φανέν ξύλον ἀναφέρειν ἐκ τοῦ
 θυθοῦ τὸ σιδήριον καὶ ἐπιπολαῖν ἐμποιεῖ. Πρὸ μὲν γὰρ τοῦ σταυροῦ
 ἐκέκρυπτο ὁ περὶ μετανοίας λόγος. Διὸ καὶ ὁ περὶ αὐτῆς εἰπεῖν τι βου-
 ληθεὶς ἠλέγχθη προχείρως τολμήσας· μετὰ δὲ τὸν σταυρὸν φανερός
 5 πᾶσι γέγονεν ἐν τῷ οἰκειῷ καιρῷ διὰ τοῦ ξύλου ἀναδειχθεὶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄.

Ταῦτα δέ φημι οὐκ ἀποτρέπων ἠγεῖσθαί τινων οὐδὲ κωλύων ὀ-
 δηγεῖν τινὰς τῶν νέων ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν, ἀλλὰ παρακαλῶν πρότερον
 ἀναλαβεῖν ἕξιν τῆς ἀρετῆς ἀναλογουῦσαν τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος,
 10 καὶ μὴ προχείρως ἑαυτοὺς ἐπιδιδόναι τῷ σκοπῷ, τὰ μὲν ἡδέα λογιζο-
 μένους καὶ τὴν ἐκ τῶν μαθητῶν θεραπείαν καὶ τὴν παρὰ τῶν ἕξωθεν
 εὐφημίαν, τὸν δὲ ἀκολουθοῦντα κίνδυνον παραλογιζομένους καὶ μὴ
 πρὸ τῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως τὰ πολεμικὰ ὄργανα σκευὴ ποιεῖν
 γεωργικά. Μετὰ γὰρ τὰ πάντα ὑποτάξαι τὰ πάθη καὶ μηδαμόθεν ἔτι
 15 πολέμους ὀχλεῖν μηδὲ εἰς ἀνάγκην χρήσεως ἀμυντηρίων ἔλκεσθαι
 ὀργάνων, καλὸν τὸ γεωργεῖν ἑτέρους ἕως ὃ ὅτε τυραννεῖ τὰ πάθη καὶ
 συνέστηκεν ὁ πρὸς τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς πόλεμος, ἀνέχειν τὰς
 χεῖρας τῶν ὄπλων οὐ δεῖ, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῖς ἀδιαλείπτως ἔχειν τὰς χεῖρας,
 ἵνα μὴ, καιρὸν ἐπιθέσεως οἱ ἐπίβουλοι τὴν ἡμετέραν ἄνεσιν λαβόντες,
 20 ἀναμιωτὶ χειρώσωνται ἡμῶν. Ὡς γὰρ τοῖς καλῶς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς
 ἀγωνισαμένοις καὶ διὰ πολλὴν ταπεινοφροσύνην οὐδέπω νενυκηκέ-
 ναι νομίζουσι, φησὶ προτρεπτικῶς ὁ λόγος «συγκόψατε τὰς μαχαίρας
 ὑμῶν εἰς ἄροτρα καὶ τὰς ξιθύννας ὑμῶν εἰς δρέπανα», παραινῶν
 αὐτοῖς μὴ τοῖς ἠττημένοις ἐχθροῖς μάτην λοιπὸν προσβαλεῖν, ἀλλ' ἐπ'
 25 ὠφελείᾳ τῶν πολλῶν ἀπὸ τῆς πολεμικῆς ἕξεως μετασκευάσαι τὰς δυ-
 νάμεις τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸ γεωργεῖν ἐκείνους, ὅσοι ἔτι ἐν τοῖς τῆς κακίας
 ἕλομανοῦσιν ἔργοις οὕτω τοῖς πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως, εἴτε δι'
 ἀπειρίαν, εἴτε δι' ἀπόνοιαν ἐγχειρίσασιν ὑπὲρ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν,
 συμβουλεύει τὸ ἐναντίον λέγων Συγκόψατε τὰ ἄροτρα ὑμῶν εἰς ὄμι-
 30 φαίας καὶ τὰ δρέπανα ὑμῶν εἰς σειρομάστας.

τὸ τσεκούρι ἀπὸ τὸν θυθὸ καὶ τὸ ἔκανε νὰ ἐπιπλέει. Πρὶν ἀπὸ τὸν σταυρὸ δηλαδή ἢ διδασκαλία γιὰ τὴ μετάνοια ἦταν καλυμμένη. Γι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνος ποὺ θέλησε νὰ πεῖ κάτι γι' αὐτήν, ἐλέγχθηκε ἀμέσως γιὰ τὸ τόλμημά του, ἐνῶ μετὰ τὸν σταυρὸ ἔγινε σὲ ὅλους φανερὴ στὴν κατάλληλη στιγμή μέσω τοῦ ξύλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 31ο

Αὐτὰ ὅμως τὰ λέγω ὄχι ἀποτρέποντάς σας ἀπὸ τὸ νὰ γίνετε ἀρχηγοὶ κάποιων, οὔτε ἐμποδίζοντάς σας νὰ ὀδηγεῖτε κάποιους νέους στὴ θεοσέβεια, ἀλλὰ παρακαλώντας σας προσηγουμένως νὰ κάμετε κτῆμα σας τὴν ἀνάλογη πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ πράγματος ἀρετῆ, καὶ νὰ μὴν ἐπιδοθεῖτε στὸν σκοπὸ αὐτὸν ἀπροετοίμαστοι, σκεπτόμενοι τὰ εὐχάριστα, δηλαδή τὴν περιποίηση ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν καὶ τὴν καλὴ φήμη ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ζοῦν στὸν κόσμον, χωρὶς νὰ ἀναλογίζεστε τὸν κίνδυνον ποὺ ἀκολουθεῖ, καὶ νὰ μὴ κάμνετε πρὶν ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν κατάστασιν τὰ πολεμικὰ ὄργανα σκευὴ γεωργικά. Γιατὶ εἶναι καλὸ νὰ καλλιεργοῦμε ἄλλους, ἀφοῦ πρῶτα ὑποτάξουμε ὅλα τὰ πάθη μας καὶ δὲν μᾶς ἐνοχλοῦν πιά ἀπὸ πούθενά πόλεμοι, οὔτε βρισκόμαστε στὴν ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιήσουμε ἀμυντικὰ ὄργανα. Ὅσο ὅμως μᾶς τυραννοῦν τὰ πάθη καὶ ὑφίσταται ὁ πόλεμος πρὸς τὸ φρόνημα τῆς σάρκας, δὲν πρέπει νὰ παίρνομε τὰ χέρια ἀπὸ τὰ ὄπλα, ἀλλὰ νὰ ἔχουμε συνεχῶς τὰ χέρια μας πάνω σ' αὐτὰ, γιὰ νὰ μὴ ἐκμεταλλετοῦν οἱ ἐχθροὶ τὴ δικὴ μας χαλάρωση, βρίσκοντας εὐκαιρία ἐπιθέσεως, καὶ μᾶς αἰχμαλωτίσουν ἀναίμακτα. Γιατί, ὅπως σ' ἐκείνους ποὺ ἀγωνίστηκαν καλὰ γιὰ τὴν ἀρετῆ, ἀλλ' ἐξαιτίας τῆς πολλῆς ταπεινώσεώς τους δὲν πιστεύουν ποτὲ ὅτι νίκησαν, λέγει ὁ λόγος προτρεπτικά, «Μετατρέψτε τὰ μαχαίρια σας σὲ ἄροτρα καὶ τὰ δόρατά σας σὲ δρεπάνια»⁵⁷, συμβουλεύοντάς τους νὰ μὴ ἐπιτεθοῦν ἄσκοπαστοὺς νικημένους ἐχθρούς, ἀλλὰ γιὰ τὴν ὠφέλεια τῶν πολλῶν, ἀπὸ τὴν πολεμικὴν συνήθειαν, νὰ μετατρέψουν τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς τους στὸ νὰ καλλιεργοῦν ἐκείνους ποὺ ἐπιμένουν ἀκόμα μὲ μανία στὰ ἔργα τῆς κακίας, ἔτσι σ' ἐκείνους ποὺ βρίσκονται στὴν πρὶν ἀπὸ αὐτὴν κατάστασιν καὶ ἐπιχειροῦν εἴτε ἀπὸ ἀπειρία εἴτε ἀπὸ ἀνοησία κάτι ποὺ εἶναι πάνω ἀπὸ τὴ δύναμή τους, συμβουλεύει τὸ ἀντίθετον, λέγοντας· «Μετατρέψτε τὰ ἄροτρά σας σὲ σπαθιά καὶ τὰ δρεπάνια σας σὲ δοχεῖα σιταριοῦ»⁵⁷.

57. Ἦσ. 2, 4.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ΄.

Τί γάρ και ὄφελος ἡμῖν τῆς γεωργίας, πολέμου τὴν γῆν κατέχον-
 τος και τὴν ἀπόλαυσιν τῶν γεωργηθέντων κωλύοντος και τοῖς πολεμί-
 οῖς μᾶλλον ἢ τοῖς πονήσασι τὴν ἀφθονίαν παρέχοντος; Διὰ τοῦτο
 5 τάχα και τοῖς ἔτι κατὰ τὴν ἔρημον πρὸς διάφορα μαχομένοις ἔθνη
 Ἰσραηλίταις, οὐκ ἐπιτρέπει τὴν τῆς γεωργίας ἐπιμέλειαν, ἵνα μὴ ταῖς
 πολεμικαῖς ἐμποδίση γυμνασίαις Μετὰ δὲ τὴν τῶν πολεμίων ἐκκεχει-
 ρίαν, ταύτη χρήσασθαι συμβουλεύει, λέγων «ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν
 γῆν τῆς ἐπαγγελίας, φυτεύσατε ἐν αὐτῇ πᾶν ξύλον κάρπιμον». Πρὶν
 10 δὲ εἰσέλθητε, οὐ φυτεύετε· προσυπακούεται γὰρ ἐκείνῳ τοῦτο, και
 εἰκότως Πρὸ γὰρ τῆς τελειότητος τὰ φυτευόμενα οὐ γίνεται βέβαια,
 μάλιστα περιφερομένων ἔτι ἐν ἀστάτῳ τῷ ἤθει τῶν φυτεύειν ἐθελόν-
 των. Τάξις γὰρ και ἀκολουθία, εἴπερ ἐν ἄλλῳ τινί, και ἐν τοῖς τῆς θεο-
 σεβείας ἔργοις ἐστί, και δεῖ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν προσάγεσθαι τῇ πολιτείᾳ.
 15 Οἱ γὰρ παρειδότες τὰ τῆς εἰσαγωγῆς, και τοῖς λιχνοτέροις δελεα-
 σθέντες, και κατ' ἀνάγκην στοιχεῖν τῇ τῆς τάξεως ἀκολουθίᾳ πείθον-
 ται· και καθάπερ Ἰακώβ, τῷ κάλλει τῆς Ῥαχὴλ ἔλκυσθεῖς, ὑπερεῖδε τὸ
 ἀσθενὲς τῶν τῆς Λείας ὀφθαλμῶν, οὐ μὴν ἔφυγε τὸν ἐπὶ τῇ κτήσει τῆς
 τοιαύτης ἀρετῆς πόνον· ἀνεπλήρωσε γὰρ και τὰ ταύτης ἑβδομα. Δεῖ
 20 οὖν τὸν ἐννόμως τῇ πολιτείᾳ στοιχεῖν ἐθέλοντα, μὴ ἀπὸ τοῦ τέλους ἐπὶ
 τὰς ἀρχὰς κατάγεσθαι, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς προσκόπτειν ἐπὶ τὴν τελει-
 ότητα

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ΄.

Οὕτω γὰρ αὐτὸς ἐπιτεύξεται τοῦ σπουδαζομένου και τοὺς ὑπο-
 25 τεταγμένους ἀμέμπτως ὀδηγήσει πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς Ἄλλ' οἱ
 πολλοὶ μηδένα πόνον προσενέγκαντες, μηδὲ μικρὸν ἢ μέγα κατορθώ-
 σαντες ἔργον θεοσεβείας, ὡς ἔτυχεν ἐπιτρέχουσι τῷ ὀνόματι, μανίαν
 δεινὴν ἐπιδεικνύμενοι, μὴ κίνδυνον τοῦτο ἡγούμενοι· και οὐ μόνον οὐ
 παραιτοῦνται προτρεπομένων αὐτούς τινων ἐπὶ τὸ ἔργον, ἀλλὰ και

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 32ο

Ἔτι λοιπὸν καὶ αὐτὸς θὰ ἐπιτύχει ἐκεῖνο πού ἐπιθυμεῖ, καὶ τοὺς ὑποτακτικούς του θὰ τοὺς ὀδηγήσει ἄψογα εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἀρετῆς. Οἱ περισσότεροι ὅμως, χωρὶς νὰ καταβάλουν καμμίαν προσπάθειαν καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν κατορθώσει κανένα μικρὸ ἢ μέγαλον ἔργον θεοσεβείας, τρέχουν ἔτι τυχαῖα πρὸς τὸν τίτλον τοῦ δασκάλου, δείχνοντας φοβερὴν μαρτυρίαν, χωρὶς νὰ τὸ θεωροῦν αὐτὸ ἐπικίνδυνον. Καὶ ὅχι μόνον δὲν παραιτοῦνται ὅταν κάποιος τοὺς προτρέπῃ νὰ ἐργαστοῦν, ἀλλὰ τριγυρίζοντες ἐν σπουδαίᾳ προσελκύουσιν, χωρὶς τὴν θέλησίν των, ὅσους τοὺς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 33ο

Ἔτι λοιπὸν καὶ αὐτὸς θὰ ἐπιτύχει ἐκεῖνο πού ἐπιθυμεῖ, καὶ τοὺς ὑποτακτικούς του θὰ τοὺς ὀδηγήσει ἄψογα εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἀρετῆς. Οἱ περισσότεροι ὅμως, χωρὶς νὰ καταβάλουν καμμίαν προσπάθειαν καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν κατορθώσει κανένα μικρὸ ἢ μέγαλον ἔργον θεοσεβείας, τρέχουν ἔτι τυχαῖα πρὸς τὸν τίτλον τοῦ δασκάλου, δείχνοντας φοβερὴν μαρτυρίαν, χωρὶς νὰ τὸ θεωροῦν αὐτὸ ἐπικίνδυνον. Καὶ ὅχι μόνον δὲν παραιτοῦνται ὅταν κάποιος τοὺς προτρέπῃ νὰ ἐργαστοῦν, ἀλλὰ τριγυρίζοντες ἐν σπουδαίᾳ προσελκύουσιν, χωρὶς τὴν θέλησίν των, ὅσους τοὺς

περιερχόμενοι τούς στενωπούς ἄκοντας ἔλκουσι τούς περιτυγχάνον-
 τας, πᾶσαν ἐπαγγελλόμενοι θεραπείαν, καθάπερ οἱ πρὸς μισθωτοὺς
 συνθήκας περὶ τροφῆς καὶ ἐνδυμάτων τιθέμενοι. Ἀνάγκη δὲ τούς
 οὕτως ἐρῶντας τοῦ πράγματος καὶ βουλομένους μετὰ πλήθους ἐν
 5 ταῖς προόδοις φαίνεσθαι καὶ χειραγωγοῖς ἐπαναπαύεσθαι καὶ πᾶσαν
 τὴν σκηνὴν σῶζειν τῶν καθηγουμένων, ὡς δράματος ὑπόκρισιν ὑπελ-
 θόντας ὑπὲρ τοῦ μὴ καταλειφθῆναι παρὰ τῶν ταύτην αὐτοῖς ἐκτελού-
 ντων τὴν ὑπουργίαν, χαρίζεσθαι τὰ πολλὰ ταῖς ἡδοναῖς αὐτῶν καὶ
 ταῖς ἐπιθυμίαις ἔᾶν, καθάπερ ἡνιόχου ἀφέντος τὰς ἡνίας, καὶ αὐτε-
 10 ξούσιον αὐτοῖς τὸν δρόμον ἐπιτρέψαντος, ὡς ἐκ τούτου κατὰ κρη-
 μνῶν φέρεσθαι καὶ κατὰ βαράθρων καὶ παντὶ προσπταίειν τῷ ἐν πο-
 σίν, οὐδενὸς ὄντος τοῦ ἀνακόπτοντος καὶ ταῖς ἀτάκτοις ὁρμαῖς ἐμπο-
 δίζοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ΄.

15 Ἄλλ' ἀκουέτωσαν οἱ τοιοῦτοι τοῦ μακαρίου Ἰεζεκιήλ ταλανίζον-
 τος τούς ταῖς ἐτέρων ἡδοναῖς ὕλας ἐκπορίζοντας καὶ διὰ τὸ συμφέρε-
 σθαι τοῖς ἐκάστου θελήμασιν, ἑαυτοῖς τὸ «οὐαὶ» θησαυρίζοντας. Φη-
 σὶ γάρ· «Οὐαὶ ταῖς συρραπτούσαις προσκεφάλαια ὑπὸ πάντα ἀγκῶνα
 χειρὸς καὶ ποιούσαις ἐπιβόλαια ἐπὶ πᾶσαν κεφαλὴν πάσης ἡλικίας
 20 τοῦ ἀπολέσαι ψυχὰς, ἔνεκα δρακὸς κριθῶν καὶ ἔνεκα κλάσματος ἄρ-
 του». Οὕτω δὴ καὶ οὗτοι τὰς χρεῖας ἑαυτοῖς τοῦ σώματος ἐξ ἐράνου
 συλλέγοντες καὶ ταῖς συνερραμμέναις ὡς ἐκ ῥακῶν παρασκευαῖς ἐπα-
 ναπαύοντες τούς γυμνῆ τῆ κεφαλῆ προσεύχεσθαι, ἢ καὶ προφητεύειν
 ὀφείλοντας διὰ τῶν ἐπιβολαίων αἰσχύνουσι, τὴν ἀνδρείαν κατάστα-
 25 σιν ταῖς τῶν σκεπασμάτων ἐπιβολαῖς ἐκθηλύνοντες καὶ ψυχὰς ἀπο-
 λούντες, ἃς οὐκ ἔδει ἀποθανεῖν. Καὶ μάλιστα μὲν ἔδει πειθομένους τῷ
 ὄντως διδασκάλῳ Χριστῷ παραιτήσασθαι, ὅση δύναμις, τὴν ἐτέρων
 κηδεμονίαν· φησὶ γάρ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· «Ὑμεῖς δὲ μὴ κλη-
 θῆτε ῥαβδί». Εἰ δὲ καὶ Πέτρῳ καὶ Ἰωάννῃ καὶ παντὶ τῷ χορῷ τῶν ἀπο-

συναντοῦν, ὑποσχόμενοι σ' αὐτοὺς κάθε ἐξυπηρέτηση, κάνοντας συμφωνίες, ὅπως ἐκεῖνοι πού ἀπευθύνονται σέ μισθωτοὺς, γιὰ τὴν τροφή καὶ τὰ ἐνδύματα. Καὶ ἀναγκάζονται αὐτοὶ πού εἶναι τόσο πολὺ ἐρωτευμένοι μὲ τὸ πρᾶγμα καὶ θέλουν νὰ ἐμφανίζονται μὲ πλῆθος ὑποτακτικῶν στίς δημόσιες ἐμφανίσεις τους, καὶ νὰ στηρίζονται σέ ὁδηγούς, καὶ νὰ διασώζουν ὅλη τὴ σκηνοθεσία τῶν ἀρχηγῶν, σὰν νὰ ὑποδύονται ρόλους δράματος, γιὰ νὰ μὴ ἐγκαταλειφθοῦν ἀπὸ ἐκείνους πού ἐκτελοῦν γιὰ χάρη αὐτῶν αὐτὴ τὴν ὑπηρεσία, νὰ ὑποχωροῦν στίς πολλὲς ἡδονές τους καὶ νὰ ἐπιτρέπουν τίς ἐπιθυμίες τους, σὰν τὸν ἀμαξηλάτη πού ἀφήνει τὰ χαλινάρια, καὶ τοὺς ἐπιτρέπουν νὰ βαδίζουν ἐλεύθερα στὸ δρόμο, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὁδηγοῦνται στοὺς γκρεμούς καὶ στὰ βάραθρα, καὶ νὰ προσκρούουν πάνω στοὺς πεζοὺς, χωρὶς νὰ ὑπάρχει κάποιος νὰ τοὺς σταματήσει καὶ νὰ ἐμποδίσει τίς ἄτακτες ὁρμές τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 34ο

Ἄς ἀκούσουν ὅμως αὐτοὶ τὸν μακάριο Ἰεζεκιήλ, ὁ ὁποῖος ἐλεινολογεῖ ἐκείνους πού ἀποκτοῦν ὑλικά ἀγαθὰ μὲ τίς ἡδονές τῶν ἄλλων, καὶ μὲ τὸ νὰ συμφωνοῦν μὲ τὰ θελήματα τοῦ καθενός, ἀποταμιεύουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους τὸ «ἀλλοίμονο». Γιατὶ λέγει· «Ἀλλοίμονο σ' αὐτὲς πού ράβουν μαξιλλάρια καὶ τὰ τοποθετοῦν κάτω ἀπὸ κάθε ἀγκώνα χεριοῦ, καὶ κατασκευάζουν καλύμματα γιὰ κάθε κεφάλι κάθε ἡλικίας, καταστρέφοντας ψυχές, γιὰ μιὰ χούφτα κριθαριοῦ καὶ γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί»⁶⁰. Ἔτσι λοιπὸν καὶ αὐτοὶ, συγκεντρώνοντας τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὸ σῶμα τους μὲ ἔρανο καὶ μὲ τεχνάσματα, καὶ ἐπαναπαύοντας μὲ τὰ πράγματα αὐτά, πού μοιάζουν μὲ κουρέλια μπαλωμένα, αὐτοὺς πού ἔπρεπε μὲ γυμνὸ τὸ κεφάλι τους νὰ προσεύχονται ἢ καὶ νὰ προφητεύουν, τοὺς ντροπιάζουν μὲ τὰ ἐνδύματα, κάνοντας θηλυπρεπὴ τὴν ἀνδρική τους ιδιότητα μὲ τὰ καλύμματα πού τοὺς φοροῦν καὶ καταστρέφοντας ψυχές, οἱ ὁποῖες δὲν ἔπρεπε νὰ πεθάνουν. Ἀντίθετα μάλιστα ἔπρεπε, πιστεύοντας στὸν πραγματικὸ διδάσκαλο Χριστὸ, νὰ ἀρνηθοῦν, μὲ ὅση δύναμη ἔχουν, τὴν κηδεμονία ἄλλων. Γιατὶ ὁ Κύριος λέγει στοὺς μαθητές του· «Σεῖς ὅμως νὰ μὴ ὀνομαστεῖτε δάσκαλοι»⁶¹. Καὶ ἀφοῦ στὸν Πέτρο καὶ τὸν Ἰωάννη καὶ σ' ὅλο τὸ χορὸ τῶν ἀποστόλων συμβούλευε νὰ μείνουν μακριὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἔργο καὶ νὰ θεωροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τους μικροὺς γι'

61. Ματθ. 23, 8.

στόλων παρήγει μακρὰν ἐστάναι τοῦ τοιούτου ἔργου, καὶ μικροὺς ἡγεῖσθαι ἑαυτοὺς τῆς τοιαύτης ἀξίας, τίς ἔσται λοιπὸν ὁ ὑπὲρ ἐκείνους ἑαυτὸν φαντάζων καὶ ἐγκρίνων ἀξιώματι οὐπὲρ ἐκωλύθησαν ἐκεῖνοι; ἢ τάχα λέγων μὴ κληθῆναι ῥαβδί, οὐ τὸ εἶναι, ἀλλὰ τὸ καλεῖσθαι κω-
5 λύει;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ΄.

Εἰ δέ τις ἀπροαιρέτως, ἐκ τοῦ ἕνα καὶ δεύτερον καταδέξασθαι, διασθεῖη καὶ πλειόνων ἡγεῖσθαι, πρῶτον μὲν ἀκριβῶς ἑαυτὸν δοκιμαζέτω, εἰ οἷός τέ ἐστιν ἔργῳ μᾶλλον, ἢ λόγῳ διδάσκειν τὰ πρακτέα,
10 εἰκόνα ἀρετῆς τὸν ἑαυτοῦ θίον προτιθεὶς τοῖς μανθάνουσιν, ὡς μὴ τοὺς μεταγράφοντας ἐκεῖθεν ἀμορφία τοῦ σφάλματος ἀμβλῦναι τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς Ἐπειτα γινωσκέτω, ὅτι οὐκ ἔλαττον ὑπὲρ τῶν ἀρχομένων ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀγωνιᾶν ὀφείλει. Ὡς γὰρ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὑπὲρ ἐκείνων ὑφέξει λόγον ἅπαξ καταδεξάμενος τὴν σωτη-
15 ρίαν αὐτῶν· καὶ γὰρ τοῖς ἀγίοις σπουδῆ γέγονεν μὴ ἐλαττουμένους τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς καταλιπεῖν τοὺς ἑαυτῶν μαθητάς, ἀλλ' ἐκ τῆς πρώτης καταστάσεως μεταρρυθμίσαι εἰς βελτίονα κατάστασιν. Οὕτως ὁ μὲν ἀπόστολος Παῦλος τὸν Ὀνήσιμον ἐκ δραπέτου μάρτυρα πεποίηκεν, ὁ
20 Ἡλίας ἐξ ἀροτῆρος προφήτην τὸν Ἐλισσαῖον κατεσκεύασεν, ὁ δὲ Μωϋσῆς Ἰησοῦν πάντων ἐπὶ τὸ βέλτιον κατεκόσμησεν, ὁ δὲ Ἡλεὶ τὸν Σαμουὴλ καὶ μείζονα ἑαυτοῦ ἔδειξεν. Εἰ γὰρ καὶ ἡ τούτων αὐτῶν σπουδὴ συνήργησεν αὐτοῖς πρὸς τὴν κτῆσιν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ πᾶν τῆς προκοπῆς αἴτιον αὐτοῖς γεγένηται τὸ τυχεῖν διδασκάλων τοῦ καλοῦ δυναθέντων τὸν τετυφωμένον σπινθῆρα τῆς προθυμίας ἐπὶ τὸ
25 μείζον τῆς προτροπῆς ἀναρριπίσαι καὶ ἐκλάμπαι ἐποίησε, καὶ διὰ τοῦτο στόμα Θεοῦ γεγόνασιν, τὰ αὐτοῦ βουλήματα τοῖς ἀνθρώποις διακονήσαντες ἤκουσαν γὰρ τοῦ λέγοντος «Ἐὰν ἐξαγάγῃς τίμιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔση».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΣΤ΄.

30 Τὴν δὲ τοῦ διδασκάλου ἔξιν καὶ πῶ Ἰεζεκιὴλ ὑποτίθεται ὁ Θεός, διδάσκων οἷους ἐξ οἷων δεῖ τοὺς μαθητάς κατασκευάζειν. «Υἱέ» γάρ,

αὐτὸ τὸ ἀξίωμα, τότε ποιὸς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ἐκείνους πού φαντᾶζε-
ται τὸν ἑαυτοῦ καὶ τὸν κρίνει κατάλληλο γιὰ τὸ ἔργο ἀπὸ τὸ ὁποῖο
ἐμποδίστηκαν ἐκεῖνοι, ἢ ἰσχυρίζεται ὅτι τάχα λέγοντας ὁ Χριστὸς νὰ μὴ
ὀνομάζονται δάσκαλοι, δὲν τοὺς ἐμποδίζει νὰ γίνουν, ἀλλὰ νὰ ὀνομάζο-
νται;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 35ο

Ἐάν πάλι κάποιος, χωρὶς νὰ τὸ θέλει, ἐπειδὴ δέχτηκε ἓνα καὶ δύο,
πιεστῆ νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς καὶ περισσοτέρων, πρῶτα ἄς δοκιμάσῃ τὸν
ἑαυτοῦ μὲ σχολαστικότητα, ἄν εἶναι σὲ θέσῃ νὰ τοὺς διδάξῃ μὲ ἔργα
μᾶλλον καὶ ὄχι μὲ λόγια αὐτὰ πού πρέπει νὰ κάνουν, προβάλλοντας τὸν
ἑαυτοῦ παρᾶδειγμα ἀρετῆς στοὺς μαθητὲς του, ὥστε μὲ τὴ δυσμορφία
τοῦ σφάλματός του νὰ μὴ μειώσῃ τὴν ὁμορφίαν τῆς ἀρετῆς. Ἐπειτα ἄς
γνωρίζῃ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀγωνιᾷ λιγώτερο γιὰ τοὺς ὑποτακτικούς του,
ἀπὸ ὅσο ἀγωνιᾷ γιὰ τὸν ἑαυτοῦ. Γιατί, ὅπως θὰ δώσῃ λόγο γιὰ τὸν
ἑαυτοῦ, ἔτσι καὶ γιὰ ἐκείνους ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἀνέλαβε τὴ σωτηρία
τους. Γιατί οἱ ἅγιοι ἐπιδίωκαν νὰ μὴ ἐγκαταλείψουν τοὺς μαθητὲς τους
κατώτερους ἀπὸ τὴ δική τους ἀρετή, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πρώτη τους κατά-
σταση νὰ τοὺς μετασηματίσουν σὲ καλύτερη κατάσταση. Ἐτσι ἐνεργώ-
ντας ὁ ἀπόστολος Παῦλος μετέβαλε τὸν Ὀνήσιμο ἀπὸ δραπέτη σὲ μάρ-
τυρα, ὁ Ἡλίας ἔκανε τὸν Ἐλισσαῖο ἀπὸ γεωργὸ προφήτη, ὁ Μωυσῆς τὸν
Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ τὸν ἔκανε καλύτερον ἀπὸ ὅλους, καὶ ὁ Ἡλεὶ ἀνέδειξε
τὸν Σαμουὴλ ἀνώτερον καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ. Γιατί, ἄν καὶ ὁ ζῆλος αὐ-
τῶν τῶν ἰδίων βοήθησε σ' αὐτοὺς νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἀρετή, ἀλλὰ στὴν
ὄλη προκοπή τους συνέβαλε καὶ τὸ ὅτι ἔτυχε νὰ ἔχουν δασκάλους πού
μπόρεσαν μὲ τὴν προτροπή τους τὸν ὑποδόσκοντα σπινθήρα τῆς προ-
θυμίας τους νὰ τὸν ζωηρέψουν καὶ νὰ τὸν κάνουν νὰ λάμπῃ, καὶ γι'
αὐτὸ ἔγιναν στόματα τοῦ Θεοῦ, ὑπηρετώντας τίς βουλές του στοὺς ἀν-
θρώπους, ἐπειδὴ τὸν ἄκουσαν νὰ λέγῃ: «Ἐάν κάνεις τίμο ἓναν ἀνάξιο,
θὰ γίνῃς σὰν τὸ στόμα μου»⁶².

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 36ο

Τὴν καταλληλότητα τοῦ δασκάλου ὅμως τὴν ἀναφέρει ὁ Θεὸς καὶ
στὸν Ἰεζεκιήλ, διδάσκοντας τί εἶδους καὶ ἀπὸ ποιὸς πρέπει νὰ προετοι-

62. Ἱερ. 15, 19.

φησίν, «ἀνθρώπου, λάβε σεαυτῶ πλίνθον καὶ θήσεις αὐτὴν πρὸ προσώπου σου καὶ διαγράψεις ὑπ' αὐτὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ», σημαίνων, ὅτι ἐκ πηλοῦ ναὸν ἅγιον ὁ διδάσκαλος τὸν μαθητὴν ἀπεργάζεται. Καλὸν δὲ καὶ τό, «θήσεις αὐτὴν πρὸ προσώπου σου»· οὕτω γὰρ
 5 ταχεῖα βελτίωσις ἔσται τῷ μαθητῇ, ἐὰν ἐν ὄψει τοῦ διδασκάλου ἢ διὰ παντός. Αἱ γὰρ συνεχεῖς τῶν καλῶν παραδειγμάτων μνεῖται παρὰ πλησίας εἰκόνας ἐγχαράττουσι ταῖς μὴ πάνυ σκληραῖς καὶ ἀποκρότοις ψυχαῖς. Διὰ τοῦτο Γιεζῆ καὶ Ἰούδας ἐπέπεσον, ὁ μὲν τῇ κλοπῇ, ὁ δὲ τῇ
 προδοσίᾳ, ἐπειδὴ ὑπεξήγαγον ἑαυτοὺς τῶν τοὺς διδασκάλου ὀ-
 10 φθαλμῶν ὡς εἰ ἔμεινον παρὰ τοῖς σωφρονισταῖς, οὐκ ἂν ἐπλημμέλησαν ἐκάτερος αὐτῶν. Ὅτι δὲ κίνδυνος ἀκολουθεῖ τῷ διδασκάλῳ ἐκ τῆς ἀμελείας αὐτῶν, διὰ τῶν ἐξῆς ἐδήλωσεν ἐπαῦν «Καὶ θήσεις τήγαγον σιδηροῦν ἀνά μέσον σου καὶ ἀνά μέσον τῆς πόλεως, καὶ ἔσται τεῖχος ἀνά μέσον σου καὶ ἀνά μέσον αὐτῆς». Ὁ γὰρ μὴ θέλων κοινωνεῖν
 15 τῷ ῥαθυμουῦντι τῆς κολάσεως μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτῷ ἐκ πλίνθου πόλιν τὰς τοῖς παλινδρομοῦσιν ἀπὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἐπιλελησμένας τιμωρίας, ἐπιλέγειν ὀφείλει, ἵνα, τεῖχος γενόμεναι, εἴργωσι τὸν ἀναίτιον ἀπὸ τοῦ αἰτίου. Τοῦτο γὰρ προστάσων ὁ Θεὸς τῷ Ἰεζεκιήλ, φησιν· «Υἱὲ ἀνθρώπου, σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραήλ, καὶ
 20 ἐὰν ἴδῃς τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην καὶ μὴ διαμαρτύρη αὐτοῖς, λάβῃ δέ τινα ἐξ αὐτῶν, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρός σου ἐκζητήσω».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ.

Τοιοῦτον τεῖχος τίθησι καὶ Μωυσῆς ἑαυτῷ, λέγων τοῖς Ἰσραηλίταις «Πρόσεχε σεαυτῷ μὴ ἐκζητήσης ἐπακολουθῆσαι αὐτοῖς μετὰ τὸ
 25 ἐξολοθρευθῆναι αὐτοὺς ἀπὸ σου». Γίνεται γὰρ τοῦτο τοῖς ἀμελέστερον τῇ διανοίᾳ προσέχουσι τῇ ἑαυτῶν μετὰ τὴν τῶν παθῶν ἐκκοπήν, ὡσπερ βλαστοὶ τινες παρακύπτειν ἄρχονται αἱ εἰκόνες τῶν παλαιῶν φαντασιῶν, αἷς εἴ τις δῶ χύραν συνεχῶς ἐκπίπτειν τῷ ἡγεμονικῷ καὶ μὴ καλύειν τὴν εἴσοδον αὐταῖς, αὐθις εἰσοικίσει τὰ πάθη ἑαυτῷ ἐνα-
 30 γώνιον μετὰ τὴν νύκην πάλιν ποιοῦν τὴν διαγωγὴν. Ἔστι γὰρ τῶν πα-

μάζονται οἱ μαθητές. Γιατί λέγει· «Υἱὲ τοῦ ἀνθρώπου, πάρε γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου μᾶ πλίνθο ἄψητη, τοποθέτησέ την μπροστὰ σου καὶ χάραξε σ' αὐτὴν τὴν πόλη Ἱερουσαλήμ»⁶⁵, δηλώνοντας μὲ αὐτό, ὅτι ἀπὸ πηλὸ ὁ δάσκαλος πλάθει τὸν μαθητὴ του σὲ ναὸ ἅγιο. Εἶναι ὅμως καλὸ καὶ τὸ «τοποθέτησέ την μπροστὰ σου»· γιατί μόνο ἔτσι θὰ γίνει γρήγορα ἡ βελτίωση τοῦ μαθητῆ, ὅταν ὁ μαθητὴς θὰ βρίσκεται παντοπινὰ κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ δασκάλου. Γιατί οἱ συνεχεῖς ὑπομνήσεις τῶν καλῶν παραδειγμάτων χαράσσουν παρόμοιες εἰκόνες μέσα στίς ὄχι πολὺ σκληρὲς καὶ τραχεῖες ψυχές. Γι' αὐτὸ ὁ Γιεζῆ καὶ ὁ Ἰούδας ἐξέπεσαν, ὁ πρῶτος μὲ τὴν κλοπὴ, καὶ ὁ ἄλλος μὲ τὴν προδοσίαν, ἐπειδὴ ξέφυγαν λαθραῖα τὸ βλέμμα τοῦ δασκάλου. Γιατί, ἂν ἔμεναν κοντὰ στοὺς σωφρονιστὲς τους, δὲν θὰ ἔσφαλε ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς. Ὅτι βέβαια τὸν δάσκαλο τὸν ἀπειλεῖ κίνδυνος ἀπὸ τὴν ἀμέλεια τῶν μαθητῶν του, τὸ φανέρωσε μὲ τὰ ἐξῆς λόγια· «Νὰ τοποθετήσεις ἓνα σιδερένιο τηγάνι ἀνάμεσα σὲ σένα καὶ στὴν πόλη, καὶ θὰ γίνει τεῖχος ἀνάμεσα σὲ σένα καὶ σ' αὐτὴν»⁶⁶. Γιατί αὐτὸς ποὺ δὲν θέλει νὰ συμμετέχει μαζί μὲ τὸν τεμπέλη στὴν κόλαση, ἀφοῦ κατασκευάσει ἀπὸ τὴν πλίνθο πόλη, ὀφείλει νὰ ἀναφέρει, σ' αὐτοὺς ποὺ παλινδρομοῦν, τὶς λησμονημένες τιμωρίες ἀπὸ τὴν κατάσταση αὐτὴ, ὥστε αὐτὲς νὰ γίνονται τεῖχος καὶ νὰ ἐμποδίζουν αὐτὸν ποὺ εἶναι ἀναίτιος ἀπὸ τὸν αἴτιο. Γιατί ὁ Θεός, προστάζοντάς το αὐτὸ στὸν Ἰεζεκιήλ, λέγει· «Υἱὲ τοῦ ἀνθρώπου, σὲ τοποθέτησα φρουρὸ στὸν Ἰσραηλιτικὸ λαὸ, καὶ ὅταν δεῖς τὴ ρομφαία νὰ ἔρχεται καὶ δὲν τὸν ἀναγγεῖλεις σ' αὐτούς, καὶ χτυπήσει κάποιον ἀπὸ αὐτούς, τὴν εὐθύνῃ γιὰ τὴν ψυχὴ αὐτοῦ θὰ τὴν ζητήσω ἀπὸ σένα»⁶⁶.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 37ο

Τέτοιο τεῖχος τοποθετεῖ καὶ ὁ Μωυσῆς στὸν ἑαυτὸ του λέγοντας στοὺς Ἰσραηλιτὲς· «Πρόσεχε τὸν ἑαυτὸ σου, νὰ μὴ ζητήσεις νὰ ἀκολουθήσεις αὐτούς, ὅταν θὰ τοὺς ἐξολοθρέψεις»⁶⁶. Πράγματι συμβαίνει αὐτὸ σ' ἐκείνους ποὺ παραμελοῦν τὴ διάνοιά τους μετὰ τὴν ἀποκοπὴ τῶν παθῶν τους, ὅποτε σὰν βλαστάρια ἀρχίζουν νὰ ξεφυτρώνουν οἱ εἰκόνες τῶν παλιῶν φαντασιῶν, στίς ὁποῖες, ἂν κάποιος ἐπιτρέψει νὰ ἐπιτίθενται συνεχῶς στὴ σκέψη του καὶ δὲν ἐμποδίσῃ τὴν εἴσοδό τους σ' αὐτὲς, θὰ ξανακατοικήσουν πάλι μέσα του τὰ πάθη, κάνοντας μετὰ τὴ νίκη τους

65. Ἰεζ 33, 7-8.

66. Δευτ. 6, 12. 14.

θῶν ἐξημερωθέντων, καὶ χόρτον ἴσα βουσίην ἐσθίειν δεδιδραγμένων ἀμελείᾳ τοῦ τιθασσεύοντος πάλιν ἐξαγριωθῆναι καὶ τὴν τῶν θηρίων ἀναλαβεῖν ὠμότητα. Ὡς ἂν οὖν, φησί, μὴ τοῦτο γένηται, μὴ ἐκζητήσης ἐπακολουθῆσαι αὐτοῖς, μετὰ τὸ ἐξολοθρευθῆναι αὐτοὺς ἀπὸ σοῦ, 5 ἵνα μὴ, ἐν τῷ ἐκζητεῖν ἕξιν λαβοῦσα ἡ ψυχὴ ταῖς τοιαύταις ἐνήδεσθαι φαντασίαις, ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν παλινδρομήσῃ κακίαν.

Τοῦτο εἰδῶς ὁ μέγας Ἰακώβ γινόμενον, ὅτι θεωρούμενα καὶ συνεχῶς μελετώμενα τὰ τοιαῦτα μᾶλλον βλάπτει τὴν διάνοιαν, τρανοτάτας καὶ ἀριδῆλους ἐνσφραγιζόμενας τὰς τῶν αἰσχρῶν φαντασιῶν 10 εἰκόνας, ἐν Σικήμοις κρύπτει τοὺς θεοὺς τοὺς ἄλλοτρίους ὁ γὰρ περὶ τὰ πάθη πόνον κρύπτει καὶ ἀπόλλυσι ταῦτα, οὐ πρὸς βραχύν τινα χρόνον, ἀλλ' ἕως τὴν σήμερον ἡμέραν, τοῦτ' ἔστι, τὸν ἅπαντα χρόνον, ἐπειδὴ τῷ παντὶ αἰῶνι συμπαρεκτείνεται τὸ σήμερον, τὸν ἐνεστῶτα πάντοτε σημαίνων καιρόν. Τὰ Σίχημα δείκνυσιν ὅτι μάχη, ὅπερ δηλοῖ 15 τὸν περὶ τὰ πάθη πόνον. Διὸ Ἰακώβ καὶ τῷ Ἰωσήφ δίδωσι τὸ Σίχημα, κτῆμα ἐξαίρετον, τὸν πρὸς τὰ πάθη μαχόμενον τὸν ἐν αὐτοῖς πόνον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ΄.

Καὶ γὰρ αὐτοῖς ὁ Ἰακώβ ἐν μαχαίρᾳ καὶ τόξῳ λαβεῖν λέγων Σίχημα, δείκνυσι, ὅτι μάχη καὶ πόνῳ ἐκεκρατήκει τῶν παθῶν, κατακρύψας αὐτὰ ἐν τῇ Σικήμων γῆ. Δοκεῖ δέ πως ἐναντίον φαίνεσθαι τὸ κατακρύπτειν ἐν Σικήμοις τοὺς θεοὺς, καὶ τὸ τιθέναι εἰδωλον ἐν ἀποκρύφῳ· τὸ μὲν γὰρ ἐστὶν ἐπαινετὸν τὸ ἐν Σικήμοις κατακρύπτειν, τὸ δὲ ψεκτόν, τὸ τιθέναι εἰδωλον ἐν ἀποκρύφῳ· οὕτω γοῦν καὶ μετὰ κατάρως ἔθηκεν τοῦτο, εἰπὼν, «Ἐπικατάρωτος ὁ τιθεὶς εἰδωλον ἐν ἀπο- 25 κρύφῳ». Οὐ ταῦτόν γὰρ ἐστὶν ἐν γῆ πρὸ τὸ παντελὲς κατακρύψαι, καὶ τὸ θεῖναι ἐν ἀποκρύφῳ. Τὸ μὲν γὰρ ἐν γῆ κατακρυφθὲν καὶ μηκέτι τῇ αἰσθήσει φαινόμενον, τῷ χρόνῳ καὶ τῆς μνήμης ἀπαλείφεται, τὸ δὲ ἐν ἀποκρύφῳ τεθέν, τοὺς μὲν ἔξωθεν ἴσως λανθάνει, παρ' αὐτοῦ δὲ τοῦ τεθεικότος ὁρώμενον, συνεχῶς τὴν μνήμην ἀνακαινίζει ἀγαλματοφο-

πάλι γεμάτη ἀγωνία τῆ διαβίωσή του. Γιατὶ εἶναι δυνατό, ἐνῶ τὰ πάθη ἐξημερώθηκαν καὶ διδάχτηκαν νὰ τρῶνε χόρτο, ὅπως ἀκριβῶς τὰ βόδια, ἀπὸ ἀμέλεια αὐτοῦ ποὺ τὰ δαμάζει, νὰ ἐξαγριωθοῦν πάλι καὶ νὰ ξαναρχίσουν τὴν ὠμότητα τῶν θηρίων. Ὡστε, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ αὐτὸ, λέγει, νὰ μὴ ζητήσεις νὰ τοὺς ἀκολουθήσεις, ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστροφή τους ἀπὸ σένα, μήπως, καθὼς θὰ τοὺς ἀναζητεῖς, συνηθίσει πάλι ἡ ψυχὴ νὰ εὐχαριστιέται μὲ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὶς φαντασίες, καὶ ξαναγυρίσει πάλι στὴν παλιὰ κακία.

Γνωρίζοντας ὁ μέγας Ἰακώβ ὅτι συμβαίνει αὐτό, ὅτι δηλαδή, ὅταν αὐτὰ βλέπονται καὶ μελετῶνται συνεχῶς, βλάπτουν τὴ διάνοια, ἐπειδὴ οἱ εἰκόνες τῶν αἰσχροῦν φαντασιῶν ἀποτυπώνονται καθαρὰ καὶ εὐδιάκριτα, ἔκρουσε στὴ Συχέμ τοὺς ξένους θεοὺς. Γιατὶ αὐτὸς κρύβει τὸν ἀγῶνα γιὰ τὰ πάθη καὶ τὰ ἐξαφανίζει⁶⁷, ὄχι γιὰ ἓνα σύντομο χρονικὸ διάστημα, ἀλλὰ μέχρι τὴ σημερινὴ μέρα, δηλαδή παντοπινά, ἐπειδὴ τὸ σήμερον ἐπεκτείνεται σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες, συμβολίζοντας κάθε φορὰ τὸν τωρινὸ χρόνο, ἐνῶ ἡ Συχέμ σημαίνει ὅτι γίνεται μάχη, πρῶγμα ποὺ συμβολίζει τὸν ἀγῶνα γιὰ τὰ πάθη. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰακώβ δίνει στὸν Ἰωσήφ τὴ Συχέμ, κτῆμα σπουδαῖο, ποὺ συμβολίζει αὐτὸν ποὺ μάχεται πρὸς τὰ πάθη, δηλαδή τὸν ἀγῶνα γι' αὐτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 38ο

Πράγματι ὁ Ἰακώβ δείχνει σ' αὐτοὺς ὅτι μὲ μαχαίρι καὶ ξίφος κατέλαβε τὴ Συχέμ, ὅτι δηλαδή μὲ μάχη καὶ μὲ ἀγῶνα κυρίεψε τὰ πάθη, κρύβοντας τα στὴ γῆ τῆς Συχέμ. Δίνει ὅμως τὴν ἐντύπωση ὅτι φαίνεται ἀντίθετο τὸ κρύψιμο τῶν θεῶν στὴ Συχέμ, καὶ ἡ τοποθέτηση τοῦ εἰδώλου σὲ μέρος ἀπόκρυφο. Γιατί, τὸ ὅτι τοὺς κρύβει στὴ Συχέμ εἶναι ἀξίεπαινο, ἐνῶ ἡ τοποθέτηση ἑνὸς εἰδώλου σὲ μέρος ἀπόκρυφο εἶναι ἀξιοκατάκριτο. Γι' αὐτὸ τὸ τοποθέτησε μὲ κατάρα, λέγοντας· «Εἶναι καταραμένος αὐτὸς ποὺ τοποθετεῖ εἶδωλο σὲ μέρος ἀπόκρυφο»⁶⁸. Γιατὶ ἐκεῖνο ποὺ παραχώθηκε στὴ γῆ καὶ δὲν φαίνεται ποτὲ πιά στὴν αἴσθηση, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου σβήνεται καὶ ἀπὸ τὴ μνήμη, ἐνῶ ἐκεῖνο ποὺ τοποθετήθηκε σὲ μέρος ἀπόκρυφο, διαφεύγει ἴσως τὴν προσοχὴ αὐτῶν ποὺ εἶναι ἔξω, ἀλλὰ καθὼς βλέπεται συνεχῶς ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ τὸ τοποθέτησε, ἀνανεώνει συνεχῶς τὴν ἀνάμνησή του μὲ τὴ μορφή τοῦ ἀγάλματος

68. Δευτ. 27, 15.

ρούμενον λαθραίως. Πᾶς γὰρ λογισμὸς αἰσχρὸς, μορφούμενος ἐν τῇ
 διανοίᾳ, γλυπτὸν ἐστὶν ἀπόκρυφον. Οὕτω γοῦν αἰσχρὴ ἐστὶν εἰς
 μέσον προθεῖναι τὰς τοιαύτας ἐννοίας, ἐπισφαλὲς γοῦν καὶ τῷ ἐν
 ἀποκρύφῳ θεῖναι γλυπτὸν, ἐπισφαλέστερον δὲ τὸ ἐπακολουθεῖν καὶ
 5 ἐκζητεῖν τὰς ἤδη ἐξαφανισθείσας μορφάς, εὐχερῶς τῆς διανοίας πά-
 λιν ῥεπούσας ἐπὶ τὸ ἐκβληθὲν πάθος καὶ τὴν τῶν εἰδώλων πλάστιγγα
 ἐπιβριθούσας ἕως ἐδάφους. Τοιαύτη γὰρ ἡ ἕξις ὀξυρρεπῆς τίς ἐστι
 τῆς ἀρετῆς καὶ ἄγαν εὐκόλως, εἰ ἀμελοῖτο, ἐπὶ τὰ ἐναντία ταλαντεύου-
 σα

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ.

Τοῦτο γὰρ διὰ συμβόλου σημαίνει ἔοικεν ἡ Γραφή, ὅταν φησί·
 «Ἡ γῆ, ἣν εἰσπορεύεσθε, μετακινουμένη ἐστὶν ἐν μετακινήσει λαῶν
 τῶν ἐθνῶν». Ἄμα γὰρ ἐκινήθη πρὸς τὰ ἐναντία ὁ τὴν ἕξιν ἔχων τῆς
 ἀρετῆς, καὶ συμμετεκινήθη καὶ αὕτη· γῆ γὰρ μετακινουμένη ἐστί. Διὸ
 15 χρὴ τὴν ἀρχὴν μὴ διδόναι πάροδον ἐπὶ τὴν διάνοιαν ταῖς τῶν βλά-
 πτειν πεφυκότων λογισμὸν φαντασίαις, μηδὲ συγχωρεῖν αὐτῇ κατα-
 βαίνειν εἰς Αἴγυπτον· ἐκεῖθεν γὰρ εἰς Ἀσσυρίους βία κατάγεται. Ἐὰν
 γὰρ εἰς τὸν σκοτασμὸν τῶν ἀκαθάρτων κατελογίσθη λογισμῶν ἡ διά-
 νοια (τοῦτο γὰρ Αἴγυπτος μεθερμηνεύεται), βία λοιπὸν καὶ μὴ θέλου-
 20 σα ὑπὸ τῶν παθῶν ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἔλκεται. Διὰ τοῦτο συμβολικῶς
 καὶ ὁ νομοθέτης ἀποκλείων τῆς ἡδονῆς τὴν παρείσδυσιν, τὴν κεφα-
 λὴν τοῦ ὄφραως τηρεῖν ἐκέλευσεν. Ἐπειδὴ γὰρ κάκεινος τὴν πτέρναν
 τηρεῖ, ἐκεῖνω μὲν γὰρ σκοπὸς ἢ ἐνέργεια πρόκειται, ἥς, εἰ μὴ ἐπιλάθη-
 ται, ἐγκεράσαι τῷ δήγματι τὸν ἰὸν οὐκ εὐχερῶς δύναται. Ἡμῖν δὲ
 25 σπουδὴ αὐτὴν θλάσαι τὴν προσβολὴν τῆς ἡδονῆς ταύτης γὰρ συν-
 τριβείσης, ἀσθενῆς ἢ ἐνέργεια. Τάχα δὲ καὶ Σαμψὼν οὐκ ἂν ἐνέπηρσε
 τὰ τῶν ἀλλοφύλων θέρη, εἰ μὴ τὰς κεφαλὰς ἀντιστρέψας τῶν ἀλω-
 πεκῶν συνέδησε ταῖς οὐραῖς. Ὁ γὰρ δυναθεὶς τῶν πανούργων λογι-
 σμῶν ἐκ προουμίων στοχάσασθαι τὴν ἐνέδραν καὶ τὰς ἀρχὰς παριδᾶν
 30 (σεμνὰς γὰρ τῷ δοκεῖν αὐτὰς ποιεῖσθαι μηχανῶνται τοῦ ἐπιλαβέσθαι
 τοῦ τέλους), καὶ ἐκ τῆς τῶν περάτων προσάλληλα συγκρίσεως ἐλέγξει

κρυφά. Γιατί κάθε λογισμός αίσχρὸς πὸν σχηματίζεται στὴ διάνοια συμβολίζει κρυφὸ ἄγαλμα. Γι' αὐτὸ λοιπὸν εἶναι ντροπὴ νὰ φέρνουμε στὴ μέση αὐτοῦ τοῦ εἶδους τίς σκέψεις, ἐπικίνδυνο τὸ νὰ τοποθετοῦμε ἓνα ἄγαλμα σὲ μέρος ἀπόκρυφο, ἀλλὰ πιὸ ἐπικίνδυνο εἶναι νὰ τὸ ἀκολουθοῦμε καὶ νὰ ἀναζητοῦμε τίς μορφές πὸν ἔχουν ἤδη ἔξαφανιστεῖ, διότι εὐκόλα πάλι κάνουν τὴ διάνοια νὰ γείρει πρὸς τὸ πάθος πὸν ἔχει ἐκτοπιστεῖ, καὶ τὴν πλάστιγγα τῶν εἰδώλων νὰ γέρνει μὲ δύναμη μέχρι τὸ ἔδαφος. Γιατί εἶναι πολὺ εὐαίσθητη ἡ συνήθεια τῆς ἀρετῆς καὶ πολὺ εὐκόλα, ἂν παραμεληθεῖ, γέρνει πρὸς τὰ ἀντίθετα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 39ο

Αὐτὸ βέβαια φαίνεται νὰ τὸ δηλώνει συμβολικὰ ἡ Γραφή ὅταν λέγει· «Ἡ χώρα τὴν ὁποία διασχίζετε, μετακινεῖται καθὼς μετακινοῦνται οἱ λαοὶ τῶν ἐθνῶν». Γιατί μόλις κινηθεῖ πρὸς τὰ ἀντίθετα αὐτὸς πὸν ἔχει τὴν ἀρετὴ, μετακινεῖται μαζί του καὶ αὐτή. Καθόσον ἡ γῆ εἶναι μετακινούμενη. Γι' αὐτὸ πρέπει γενικὰ νὰ μὴ ἐπιτρέπουμε σὲς φαντασίες, πὸν ἀπὸ τὴ φύση τους βλάπτουν τὸν λογισμό, νὰ εἰσέρχονται στὴ διάνοια, οὔτε νὰ ἐπιτρέπουμε σ' αὐτὴν νὰ κατεβαίνει στὴν Αἴγυπτο, γιατί ἀπὸ ἐκεῖ ὁδηγεῖται μὲ τὴ βία στοὺς Ἀσσύριους. Γιατί, ἂν ἡ διάνοια κατεβεῖ σὲ σκοτάδι τῶν ἀκάθαρτων λογισμῶν (γιατί ἔτσι μεταφράζεται ἡ λέξη Αἴγυπτος), τότε μὲ τὴ βία καὶ χωρὶς τὴ θέλησή της σύρεται ἀπὸ τὰ πάθη στὴ διάπραξή τους. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ νομοθέτης, ἀποκλείοντας συμβολικὰ τὴ διείσδυση τῆς ἡδονῆς, διέταξε νὰ συντριβούμε τὸ κεφάλι τοῦ φιδιοῦ⁶⁹. Ἐκεῖνο δηλαδή, συντριβοντας τὴ φτέρνα, ἔχει σὰν σκοπὸ τοῦ τὴν ἐνέργεια αὐτή, γιατί ἂν δὲν τοιμπήσει τὴ φτέρνα, δὲν μπορεῖ εὐκόλα νὰ βάλει μέσα μας τὸ δηλητήριον μὲ τὸ δάγκωμα. Γι' αὐτὸ ἐμεῖς πρέπει νὰ συντριψομε γρήγορα τὴν ἴδια τὴν προσβολὴ τῆς ἡδονῆς (τὸ κεφάλι τοῦ φιδιοῦ), γιατί ὅταν συντριβεῖ αὐτή, ἡ ἐνέργεια γίνεται ἀδύνατη. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σαμψὼν δὲν θὰ μποροῦσε νὰ κάψει τὰ σπαρτὰ τῶν ἄλλοφύλων, ἂν δὲν γύριζε τὰ κεφάλια τῶν ἀλεπούδων δένοντάς τις μὲ τίς σὺρές τους⁷⁰. Γιατί αὐτὸς πὸν μπόρεσε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ ἀντιληφθεῖ τὴν ἐνέδρα τῶν πονηρῶν λογισμῶν καὶ νὰ δεῖ καλὰ τίς ἀρχές τους (ἐπειδὴ φροντίζουν νὰ τίς κάνουν μὲ ἐπιφύλαξη, γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸν σκοπὸ τους) ἀπὸ τὴ σύγκριση τῶν ἀποτελεσμάτων μεταξὺ τους, θὰ μπορέσει νὰ ἐλέγξει τὴν ἀπρέ-

70. Κριτ. 15, 4.

τὸ ἄτοπον τῶν λογισμῶν, κέρκον συνδήσας κέρκῳ, λαμπάδα θεῖς ἀναμέσον αὐτῶν τὸν ἔλεγχον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ'.

Καὶ ἵνα σαφέστερον γένηται τὸ λεγόμενον, ἐπὶ δύο λογισμῶν
 5 γυμνώσω τὸ εἰρημένον ἔσται γὰρ τοῦτο καὶ τῶν λοιπῶν πίστις ἀληθής. Πολλάκις ἀπὸ κενοδοξίας ἔρχεται ὁ τῆς πορνείας λογισμὸς, καὶ
 σεμνὰ μὲν δείκνυσι τὰ προτύλαια τῶν ἐπὶ τὸν ἄδην φερουσῶν ὁδῶν,
 κρύπτει δὲ τοὺς ὀλεθρίους τρόπους, δι' ὧν εἰς τὰ τοῦ ἄδου ταμεῖα
 κατάγει τοὺς ἐπομένους ἀλογίστως αὐτῶ· ὑποτίθεται γὰρ ἔσθ' ὅτε μὲν
 10 ἱερωσύνην, ἔσθ' ὅτε δὲ βίον μοναχοῦ τέλειον, πολλοὺς τε τοὺς ἐπ' ὠ-
 φελείᾳ παραγινομένους ποιεῖ πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν εὐδοκίμησιν ἔκ τε
 λόγου καὶ πράξεως αὐτὸν φαντάζεσθαι παρασκευάζει, καὶ ὅτε ἱκα-
 νῶς αὐτὸν ταύταις περιβουκολήσας ταῖς ἐννοίαις ἀπαγάγη πολὺ τῆς
 φυσικῆς νήψεως, τότε, εὐτυχίαν δῆθεν σεμνῆς γυναικὸς ὑπογράψας,
 15 ἐπὶ τὴν τοῦ μιαιροῦ πράγματος φέρει ἐνέργειαν, τὴν τῆς συνειδήσεως
 παρησιάν εἰς ἐσχάτην καταφέρων αἰσχύνην.

Ὁ τοίνυν τὰς κέρκους συνδήσαι βουλόμενος, λαμβανέτω τῶν δύο
 λογισμῶν τὰ τέλη, τῆς μὲν κενοδοξίας τὸ ἐπιτίμιον, τῆς δὲ πορνείας τὸ
 ἄτμιον, καὶ ὅς τὰς ἐναντιουμένας ἴδη σαφῶς ἀλλήλαις, τότε νομιζέτω
 20 τὸ τοῦ Σαμψῶν πεποιηκέναι. Πάλιν ὁ τῆς γαστρομαργίας λογισμὸς
 τέλος ἔχει τὸν τῆς πορνείας, ὁ δὲ τῆς πορνείας τέλος τὸν τῆς λύτης
 εὐθέως γὰρ λύτη ἀθυμία ἔπεται τῷ ἠττημένῳ τοῖς τοιούτοις λογισμοῖς
 μετὰ τὴν ἀνάληψιν. Λογίζεσθω οὖν ὁ ἀγωνιζόμενος μὴ τὴν ἀπόλαυ-
 σιν τῶν βραμμάτων, μηδὲ τὸ λεῖον τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ἑκατέρων τούτων
 25 τὰ τέλη, καὶ ὅταν εὖρη λύτην ἀκολουθοῦσαν ἀμφοτέροις, ἴστω κέρ-
 κον κέρκῳ συνδεδηκῶς, καὶ τῷ ἐλέγχῳ τὰ τῶν ἀλλοφύλων ἀφανίσας
 θέρη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ'.

Εἰ τοίνυν τῷσαύτης ἐπιστήμης καὶ ἐμπειρίας δεῖται ὁ πρὸς τὰ
 30 πάθη πολεμῶν, γινωσκέτωσαν οἱ τῶν ἐτέρων ἀναδεδεμένοι προστα-

πεια τῶν λογισμῶν, δένοντας τὴ μιὰ οὐρὰ μὲ τὴν ἄλλη καὶ βάζοντας ἀνάμεσά τους ὡς ἔλεγχο τὴ λαμπάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 40ο

Καὶ γιὰ νὰ γίνεῖ πὶο σαφὲς αὐτὸ ποὺ λέγεται, θὰ τὸ ἀποκαλύψω μὲ δύο λογισμοὺς. Γιατὶ ἔτσι θὰ γίνουν ἀληθινὰ πιστευτὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Πολλὲς φορὲς ὁ λογισμὸς τῆς πορνείας ἔρχεται ἀπὸ ματαιοδοξία, καὶ παρουσιάζει μεγαλοπρεπῆ τὰ προπύλαια τῶν δρόμων ποὺ ὀδηγοῦν στὸν ἄδη, κρύβει ὅμως τοὺς καταστρεπτικούς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους κατεβάξει στὰ διαμερίσματα τοῦ ἄδη αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν ἀσυλλόγιστα. Γιατὶ τοὺς παρουσιάζει ἄλλοτε τὴν ἱερωσύνη καὶ ἄλλοτε τὸν τέλειο βίον τοῦ μοναχοῦ, καὶ πολλοὺς ποὺ ἦρθαν γιὰ νὰ ὠφεληθοῦν τοὺς ἐλκῦει πρὸς τὸ μέρος του καὶ τοὺς κάνει νὰ φαντάζονται ὅτι αὐτὸς διακρίνεται καὶ στὰ λόγια καὶ στὴν πράξη. Καὶ ὅταν αὐτὸς, παραπλανῶντας τοὺς ἀρκετὰ, τοὺς ἀπομακρύνει πολὺ ἀπὸ τὴ φυσικὴ νήψη, τότε, προβάλλοντάς τους τὴν εὐτυχία δῆθεν κάποιας σοβαρῆς γυναίκας, τοὺς ὀδηγεῖ στὴν ἐνέργεια τῆς μαρῆς πράξης, καταποντίζοντας τὴν παρηυσία τῆς συνειδήσεώς τους στὴν ἔσχατη ντροπῆ.

Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ θέλει νὰ δέσει τίς οὐρὲς μεταξύ τους, ἅς πιάνει τὰ ἄκρα τῶν δύο λογισμῶν, τὴν τιμωρία τῆς ματαιοδοξίας καὶ τὴν ἀτιμία τῆς πορνείας, καὶ αὐτὸς ποὺ θὰ δεῖ τίς δύο αὐτὲς νὰ ἀντιτίθενται καθαρὰ μεταξύ τους, τότε ἅς πιστέψει ὅτι ἔκανε αὐτὸ ποὺ ἔκανε καὶ ὁ Σαμψών. Ἐπίσης ὁ λογισμὸς τῆς λαιμαργίας ἔχει σὰν τέλος τὸν λογισμὸ τῆς πορνείας, καὶ ὁ λογισμὸς τῆς πορνείας ἔχει σὰν τέλος τὸν λογισμὸ τῆς λύπης. Γιατὶ ἀμέσως σ' αὐτὸν ποὺ νικιέται ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς μετὰ τὴν κατάληψή του ἀπὸ αὐτοὺς τὴ λύπη τὴν ἀκολουθεῖ ἢ λιποψυχία. Αὐτὸς ποὺ ἀγωνίζεται λοιπὸν ἅς σκέφτεται, ὄχι τὴν ἀπόλαυση τῶν φαγητῶν, οὔτε τὴν ἀπαλότητα τῆς ἡδονῆς, ἀλλὰ τὸ τέλος καὶ τῶν δύο αὐτῶν, καὶ ὅταν βρεῖ ὅτι καὶ τίς δύο τίς ἀκολουθεῖ λύπη, ἅς γνωρίζει, ὅτι ἔχει συνδέσει τὴ μιὰ οὐρὰ μὲ τὴν ἄλλη, καὶ ὅτι μὲ τὸν ἔλεγχο ἔχει ἀφανίσει τὰ σιτηρὰ τῶν ἀλλοφύλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 41ο

Ἐφόσον λοιπὸν αὐτὸς ποὺ πολεμᾷ μὲ τὰ πάθη χρειάζεται τόση γνώση καὶ ἐμπειρία, ἅς γνωρίζουν αὐτοὶ ποὺ στεφανώνονται μὲ τὴν

σίαν πόσης αὐτοῖς χρεια τῆς γνώσεως, ἵνα καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους ἐμφρόνως ὀδηγήσωσιν ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, καὶ πάντα σαφῶς τὰ τῆς ἀπάτης διδάξωσιν, ὡς μὴ χειρονομοῦντας μόνον ἐν ἀέρι τὰ τῆς νίκης σχηματίζειν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρὸς τὸν ἀντίπαλον μάχῃ καιρίας ἐπιφέρειν τὰς πληγὰς, ἵνα μὴ διὰ κενῆς διαρρίπτωσιν ἐν ἀέρι τὰς χεῖρας, ἀλλ' αὐτὸν θλίβωσι τὸν ἀντίπαλον. Τοῦ γὰρ γυμνικοῦ ἀγῶνος οὗτος ὁ ἀγὼν δυσχερέστερος· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀθλητῶν σώματα κλίνεται ῥαδίως ἀνορθοῦσθαι δυνάμενα, ἐνταῦθα δὲ ψυχαὶ καταπίπτουσιν, ἅς, ἅπαξ ἀνατραπείσας, μόλις ἔστιν ἀνεγειῶραι.

10 Εἰ δέ τις ἔτι τὸν ἐμπαθῆ θίον διαπυκτεύων καὶ πεφηρμένος ἐν αἵματι ναὸν Θεοῦ ἐκ λογικῶν οἰκοδομεῖν ἐπιχειροίη ψυχῶν, πάντως ἀκούσεται ὁ τοιοῦτος ὅτι, «Οὐ σὺ οἰκοδομήσεις μοι ναόν, ὅτι ἀνὴρ αἱμάτων εἶ σύ». Εἰρηνικῆς γὰρ ἐστὶ καταστάσεως οἰκοδομεῖν ναόν τῷ Θεῷ. Καὶ Μωυσῆς μὲν λαβὼν τὴν σκηνὴν καὶ ἔξω τῆς παρεμβολῆς πηξάμενος, 15 δηλοῖ πορρωτάτω τοῦ πολεμικοῦ θορύβου δεῖν εἶναι τὸν διδάσκαλον καὶ μακρὰν τοῦ πεφυρμένου ἀποικεῖσθαι στρατοπέδου πρὸς εἰρηνικὸν καὶ ἀπόλεμον καταστάντα θίον. "Οταν εὐρεθῶσι τοιοῦτοι διδάσκαλοι, χρήξουσι μαθητῶν οὕτως ἀρνησαμένων ἑαυτοὺς καὶ τὰ ἑαυτῶν θελήματα, ὡς μηδὲν ἀψύχου σώματος ἑαυτοὺς διαφέρειν, ἢ 20 ὕλης ὑποβεβλημένης τεχνίτη, ἴν', ὥσπερ ψυχὴ ἐν σώματι ἐνεργεῖ ὁ βούλεται, οὐδὲν τοῦ σώματος ἀντιπράττοντος, καὶ ὥσπερ τεχνίτης ἐν ὕλῃ τὴν οἰκείαν ἐπιδείκνυται τέχνην, οὐδὲν παρ' αὐτῆς πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν ἐμποδιζόμενος, οὕτως ὁ διδάσκαλος ἐν τοῖς μαθηταῖς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιστήμην ἐργάσεται, ἔχων πειθηνίους καὶ πρὸς μηδὲν ἀντιλέ- 25 γοντας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ.

Τὸ γὰρ περιεργάζεσθαι τὰς τοῦ διδασκάλου οἰκονομίας καὶ δοκιμάζειν ἐθέλειν τὰ παρ' αὐτοῦ προστασσόμενα, ἐμποδίσαι τῇ ἰδίᾳ ἐστὶ προκοπῇ· οὐδὲ γὰρ πάντως, ὅπερ εὐλογον καὶ πιθανὸν φαίνεται 30 πῶ ἀπειρῶ, τοῦτο καὶ ἀληθῶς εὐλογόν ἐστίν. Ἄλλως γὰρ ὁ τεχνίτης

προστασία τῶν ἄλλων, πόση ἀνάγκη τῆς γνώσεως ἔχουν, ὥστε καὶ τοὺς ὑποτακτικούς νὰ τοὺς ὀδηγήσουν μὲ σωφροσύνη στὸ βραβεῖο τῆς οὐράνιας κλήσεως, καὶ νὰ τοὺς διδάξουν ὅλα τὰ τῆς ἀπάτης μὲ σαφήνεια, γιὰ νὰ μὴ χειρονομοῦν μόνο στὸν ἀέρα σχηματίζοντας τὰ ἐμβλήματα τῆς νίκης, ἀλλὰ καὶ στὴ μάχη μὲ τὸν ἀντίπαλο νὰ ἐπιφέρουν καίριες πληγές, ὥστε νὰ μὴ τινάζουν χωρὶς ἀποτέλεσμα τὰ χέρια στὸν ἀέρα, ἀλλὰ νὰ προξενοῦν θλίψη στὸν ἀντίπαλο. Καθόσον αὐτὸς ὁ ἀγώνας εἶναι δυσκολώτερος ἀπὸ τὸν ἀθλητικὸ ἀγώνα. Γιατὶ ἐκεῖ πέφτουν σώματα ἀθλητῶν, τὰ ὁποῖα μποροῦν εὐκόλα νὰ ἀνορθωθοῦν, ἐνῶ ἐδῶ πέφτουν ψυχές, τὶς ὁποῖες, ὅταν ἀνατραποῦν, μόλις εἶναι δυνατὸν νὰ τὶς σηκώσουμε. Ἐὰν κάποιος πού ἐξακολουθεῖ ἀκόμα νὰ ἀσκεῖ τὸν γεμάτο πάθη βίον καὶ εἶναι λουσιμένος στὸ αἷμα, ἐπιχειρήσει νὰ κτίσει ναὸ στὸν Θεὸ ἀπὸ λογικὲς ψυχές, αὐτὸς ὅπωςδήποτε θὰ ἀκούσει· «Δὲν θὰ μοῦ κτίσεις σὺ ναὸ, ἐπειδὴ εἶσαι ἄνθρωπος αἱμάτων»⁷¹. Γιατὶ ἡ ἀνοικοδόμησις ναοῦ πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ εἶναι ἔργο εἰρηνικῆς κατάστασης. Καὶ ὁ Μωυσῆς πού πῆρε τὴ Σκηνὴ καὶ τὴν ἔστησε ἔξω ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, φανερῶνει ὅτι ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ βρίσκεται πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸν πολεμικὸ θόρυβο, καὶ νὰ κατοικεῖ μακριὰ ἀπὸ τὸ ματωμένο στρατόπεδο, ζώντας εἰρηνικὴ καὶ ἀπόλεμη ζωή. Ὅταν βρεθοῦν τέτοιοι δάσκαλοι, ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ μαθητὲς πού ἀρνήθηκαν τόσο πολὺ τοὺς ἑαυτοὺς τους καὶ τὰ δικά τους θελήματα, ὥστε νὰ μὴ διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τὰ ἄψυχα σώματα ἢ ἀπὸ ὕλη πού ὑποτάσσεται σὲ τεχνίτη, ὥστε, ὅπως ἡ ψυχὴ μέσα στὸ σῶμα, νὰ κάνει ὅ,τι θέλει, χωρὶς τὸ σῶμα νὰ ἀντενεργεῖ σὲ τίποτε. Καὶ ὅπως ὁ τεχνίτης ἐπιδεικνύει τὴν τέχνη του στὴν ὕλη, χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται καθόλου ἀπὸ αὐτὴν στὸν σκοπὸ του, ἔτσι ὁ δάσκαλος θὰ διδάξει τὴν ἐπιστήμη τῆς ἀρετῆς στοὺς μαθητὲς του, οἱ ὁποῖοι εἶναι πειθήνιοι καὶ δὲν ἀντιλέγουν σὲ τίποτε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 42ο

Γιατί, τὸ νὰ περιεργάζονται τὶς ἐνέργειες τοῦ δασκάλου καὶ νὰ θέλουν νὰ δοκιμάζουν αὐτὰ πού προστάζει, ἐμποδίζει τὴν ἴδια τὴν προκοπή τους. Γιατί, ἐκεῖνο πού φαίνεται εὐλογο καὶ πιθανὸ στὸν ἄπειρο, αὐτὸ δὲν εἶναι ὅπωςδήποτε καὶ πραγματικὰ εὐλογο. Γιατὶ ἀλλιῶς κρίνει τὰ θέματα τῆς τέχνης ὁ τεχνίτης, καὶ ἀλλιῶς ὁ ἄμοιρος τέχνης, ἐπειδὴ ὁ

71. Α' Παραλ. 22, 8.

καὶ ἄλλως ὁ ἄτεχνος κρίνει τὰ τῆς τέχνης κανόνι γὰρ ὁ μὲν τῇ ἐπιστή-
 μη κέχρηται, ὁ δὲ τῷ εἰκότι· τὸ δὲ εἰκός, ὀλιγάκις μὲν στοχάζεται τῆς
 ἀληθείας, τὰ δὲ πολλὰ ἀποτυγχάνει μᾶλλον τῆς ὀρθότητος, πρὸς τὴν
 ἀπάτην ἔχων τὴν συγγένειαν. Τί γὰρ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀλογώτερον
 5 δοκεῖ τοῦ τὸν κυβερνήτην, πλαγίας φερομένης τῆς νηὸς κατὰ τὸν
 πρὸς ὀρθιον ὑπὸ τῶν ναυτικῶν καλούμενον πλοῦν, ἐπὶ τὸν βαπτιζόμε-
 νον τοῖχον προστάσσειν καθῆσθαι, ἀφέντας τὸν ὑπερανεστῶτα, καὶ
 τοῦ ἀνέμου πρὸς ἐκεῖνον μᾶλλον ὠθοῦντος καὶ ἀνατρέποντος ἐφ' ᾧ
 βαρεῖν ἐκέλευσε; καὶ μὴν τὸ εἰκός ἐπὶ τὸν ἐπανιστάμενον βαρεῖν
 10 τοῖχον συμβουλεύειν, οὐχὶ διατρέχειν ἐπὶ τὸν κινδυνεύοντα· ἀλλ' ὅμως
 τῷ κυβερνήτῃ πείθονται μᾶλλον οἱ ἐμπλέοντες, ἢ ταῖς ἑαυτῶν ἐπινοί-
 αῖς πείθει γὰρ αὐτοὺς ἡ ἀνάγκη δουλεύειν τῇ τέχνῃ τοῦ τὴν σωτηρίαν
 ἐγκεχειρισμένου, κἂν τὸ πιθανὸν ἐκ τῶν ὀρωμένων μὴ ἔχῃ τὸ γινόμε-
 νον. Οὐκ οὖν οἱ ἐπιτρέψαντες ἑτέρους τὴν οἰκείαν σωτηρίαν, ἀφέντες
 15 τὰ εἰκότα, τῇ τέχνῃ τοῦ εἰδότος παραχωρεῖτωσαν τῶν ἰδίων λογισμῶν,
 ἀξιοπιστοτέραν τὴν ἐκεῖνου κρίνοντες ἐπιστήμην; Καὶ πρῶτον μὲν
 ἀποτασσόμενοι, μηδὲν ἔξω καταλιμπανέτωσαν, μηδὲ τὸ βραχύτατον,
 δεδοικότες τὸ τοῦ Ἀνανίου ὑπόδειγμα, ὃς, ἀνθρώπους νοσφίζεσθαι
 νομίσας, θεόθεν τὴν ἐπὶ τῇ κλοπῇ ἐδέξατο καταδίκην.

20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ.

Ἄλλ' ὡς ἑαυτούς, οὕτω καὶ τὰ ἑαυτῶν πάντα ἐπιδιδότωσαν, εὖ
 εἰδότες, ὅτι τὸ ἀπολειφθέν, συνεχῶς πρὸς ἑαυτὸ τὴν διάνοιαν ἀνέλκων,
 ἐπὶ πολὺ μὲν περισπᾷσει τῶν κρειττόνων, ὕστερον δὲ καὶ τέλος ἀπορ-
 ρήξει τῆς ἀδελφότητος. Διὰ τοῦτο γὰρ τοὺς θίους τῶν ἁγίων ἀνέγρα-
 25 ψε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα ἕκαστος τῶν ἦντινα οὖν ἐπιτηδευόντων
 ἀγωγὴν ἐξ ὁμοίων ὑποδειγμάτων προσαγάγηται τῇ ἀληθείᾳ. Πῶς
 οὖν ὁ Ἐλισσαῖος, συντασσόμενος τῷ διδασκάλῳ, ἀπετάξατο τῷ κό-
 σμῳ; «Ἡροτρία», φησί, «ἐν βουσί, καὶ δώδεκα ζεύγη βοῶν ἐνώπιον
 αὐτοῦ, καὶ ἔσφαξε τὰς βουῖς καὶ ἔψησεν αὐτὰς ἐν τοῖς σκεύεσι τῶν βο-
 30 ῶν». Τοῦτο δὲ τὸ θερμὸν τῆς προθυμίας αἰνίσσεται· οὐ γὰρ εἶπε, Πω-

τεχνίτης χρησιμοποιεῖ ὡς κανόνα τὴ γνώση, ἐνῶ ὁ ἄλλος αὐτὸ ποὺ φαίνεται σωστό. Τὸ φαινόμενο ὅμως λίγες φορές πετυχαίνει τὴν ἀλήθεια, ἐνῶ τὶς περισσότερες φορές δὲν πετυχαίνει τὸ σωστό, ἐπειδὴ συγγενεῦει μὲ τὴν ἀπάτη. Τί δηλαδή κατὰ τὸ φαινόμενο θεωρεῖται πρὸ παράλογο ἀπὸ τὸ ὅτι σὲ ἓνα πλοῖο, ποὺ γέρνει στὰ πλάγια, σύμφωνα μὲ τὸν ὄρθιο (κάθετο) ὅπως λένε οἱ ναυτικοὶ πλοῦν, ὁ κυβερνήτης διατάσσει νὰ καθίσουν στὴν πλευρὰ ποὺ βουλιάζει, ἐγκαταλείποντας ἐκείνην ποὺ εἶναι ὑπερνωμένη, ἂν καὶ ὁ ἄνεμος στρώχνει καὶ ἀνατρέπει τὴν πλευρὰ ἐκείνη στὴν ὁποία διέταξε νὰ ρίξουν τὸ βάρος, ἐνῶ τὸ λογικὸ θὰ ἦταν νὰ τοὺς συμβουλέψει νὰ βαρύνουν τὴν ὑπερανυψωμένη πλευρὰ, καὶ ὄχι νὰ τρέχουν σ' ἐκείνην ποὺ κινδυνεύει. Καὶ ὅμως αὐτοὶ ποὺ ταξιδεύουν μὲ τὸ πλοῖο πειθαρχοῦν στὸν κυβερνήτη μᾶλλον, παρὰ στὶς δικές τους γνώμες. Γιατί ἡ ἀνάγκη τοὺς πείθει νὰ ὑποταχθοῦν στὴν τέχνη ἐκείνου στὸν ὁποῖο ἔχει ἀνατεθεῖ ἡ σωτηρία τους, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ ποὺ γίνεται φαίνεται ἀπίθανο. Ἐκεῖνοι λοιπὸν ποὺ ἀνέθεσαν τὴ σωτηρία τους σὲ ἄλλους, ἀφήνοντας τὰ φαινόμενα, δὲν θὰ ὑποτάξουν στὴν τέχνη τοῦ εἰδικοῦ τὶς δικές τους σκέψεις, κρίνοντας ὅτι ἡ γνώση ἐκείνου εἶναι πρὸ ἀξιόπιστη; Καὶ πρῶτα πρῶτα, ἀρνούμενοι τὸν κόσμον, νὰ μὴ ἀφήνουν τίποτε ἔξω, οὔτε τὸ παραμικρὸ, φοβούμενοι τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀνανία, ὁ ὁποῖος, νομίζοντας ὅτι κλέβει ἀνθρώπους, δέχτηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν καταδίκη γιὰ τὴν κλοπὴ του⁷².

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 43ο

Ἄλλά, ὅπως παρέδωσαν τοὺς ἑαυτοὺς τους, ἔτσι ἄς παραδώσουν καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά τους, γνωρίζοντας καλὰ πῶς ἐκεῖνο ποὺ θὰ παραμείνει, ἐλκύνοντας συνεχῶς τὴ σκέψη τους πρὸς αὐτό, θὰ τὴν ἀποσπᾶ γιὰ πολὺν χρόνον ἀπὸ τὰ ἀνώτερα, καὶ στὴ συνέχεια θὰ τὴν ἀποκόψει τελείως ἀπὸ τὴν ἀδελφότητα. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε τὸ ἅγιο Πνεῦμα κατέγραψε τοὺς βίους τῶν ἁγίων, ὥστε, καθένας ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ὁποιαδήποτε μορφῆς ἀγωγή, νὰ προσφέρει τὴν ἀλήθεια ἀπὸ παρόμοια παραδείγματα. Πῶς λοιπὸν ὁ Ἐλισσαῖος ἀκολουθώντας τὸν δάσκαλο ἀρνήθηκε τὸν κόσμον; «Ὁργωνε», λέγει, «μὲ ἀγελάδες καὶ εἶχε δώδεκα ζευγάρια ἀγελάδες. Ἐσφαξε λοιπὸν τὶς ἀγελάδες καὶ τὶς ἔψησε μαζὶ μὲ τὰ ἐργαλεῖα τους»⁷³. Αὐτὸ δείχνει τὴ θέρμη τῆς προθυμίας του.

73. Γ Βασ. 19, 19-21.

λήσω τὰ ζεύγη τῶν βοῶν καὶ καθηκόντως οἰκονομήσω, οὐδ' ὅτι προ-
 θέντα ταῦτα, πλείονα χρεῖαν ἀνοίσειν ἔμελλεν ἐλογίσατο, ὅλος δὲ τῆς
 ἐπιθυμίας γενόμενος τῆς ἐλκούσης αὐτὸν πρὸς τὴν τοῦ διδασκάλου
 ἐπιουσίαν, κατεφρόνησε τῶν ὀρωμένων, καὶ μᾶλλον ὡς περισπώντων
 5 ἀπὸ τῆς ὀρθῆς προθέσεως ἀπαλλαγῆναι ἐσπούδασεν, εἰδὼς τὴν ἀνα-
 βολὴν καὶ μεταμελείας αἰτίαν γενομένην πολλάκις. Πῶς δὲ ὁ Κύριος
 τῷ πλουσίῳ τὴν τελειότητα τοῦ κατὰ Θεὸν ὑποτιθέμενος βίου, πωλῆ-
 σαι τὰ ὑπάρχοντα καὶ δοῦναι πτωχοῖς προσέτατε, καὶ μηδὲν ἑαυτῷ
 καταλείπειν, εἰ μὴ τὸ καταλιμπανόμενον ἦδει ὁμοίως τῷ παντὶ περι-
 10 σπασμοῦ αἴτιον γινόμενον; Νομίζω δὲ καὶ τὸν Μωσῆα τοὺς ἀφαγνί-
 ζειν ἑαυτοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ βουλομένους εὐχῇ διὰ τοῦ προστάσσειν
 ἅπαν ξυρᾶσθαι τὸ σῶμα, τὴν παντελῆ τῶν ὑπαρχόντων ἐπιτάσσειν
 ἀπόθεσιν, δεύτερον δὲ συγγενείας καὶ οἰκειότητος οὕτως ἐπιλανθανέ-
 σθωσαν, ὡς μηδ' ὅλως ταῖς τούτων μνήμαις ἐνοχλεῖσθαι ποτε.

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΔ΄.

Εἰ γὰρ τὰς βοῦς τὰς ἐν τῇ ἀμάξῃ τῆς κιβωτοῦ ὑποζευχθείσας ἐπι-
 λαθέσθαι τῆς φύσεως ἢ κιβωτὸς ἐποίησε καὶ τῶν μόσχων αὐταῖς ἀπο-
 κλεισθέντων οἴκοι καὶ οὐδενὸς τοῦ διαζομένου, ἀμέμπτως ἦνυσαν τὴν
 ὁδόν, οὐκ ἐκκλίναςαι δεξιὰ ἢ ἀριστερά, οὐδὲ τῇ περιστροφῇ τοῦ ἀνχέ-
 20 νος τὴν πρὸς τὰ τέκνα στοργὴν ἐπιδειξάμεναι, οὐδὲ μυκηθμῷ τὴν ἐπὶ
 τῇ διαζεύξει τῶν ἐγγόνων ὀδύνην ἐμφανίσασαι, ἀλλὰ καὶ τῷ θάρρει
 τῆς κιβωτοῦ θλιδόμεναι καὶ τῇ τῆς φύσεως τυραννίδι τραχηλιζόμεναι,
 ὥσπερ ἐπὶ κανόνι βαδίζουσαι, οὐδαμοῦ τῆς εὐθείας παρετράπησαν,
 τῆς περὶ τὴν φύσιν συμπαθείας ἠττηθεῖσαι τῷ τῆς ἐπιχειμένης κιβω-
 25 τοῦ σεβασμῷ, διατί μὴ καὶ τοῖς τὴν νοσητὴν αἴρειν μέλλουσι κιβωτὸν
 τὸ αὐτὸ πρακτέον; Ἔδει μὲν οὖν καὶ πλέον, ἵνα μὴ παρὰ τῆς ἀλόγου
 φύσεως ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἔργοις ἢ λογικῇ παρασκευῇ μετρουμένη
 ἐλέγχηται τὸ μὴ πράττειν ἐκεῖνα λογισμῷ, ἄπερ ἀνάγκη πράττει τὰ
 ἄλογα. Ἴσως δὲ καὶ Ἰωσήφ διὰ τοῦτο πλανᾶται κατὰ τὴν ἔρημον,
 30 ἐπειδὴ ἐκ τῶν τῆς συγγενείας ὀνομάτων ἐξήτει τὸν τῆς τελειότητος

74. Λουκᾶ 18, 22.

75. Λευίτ. 14, 8. Ἄριθμ. 8, 6-7.

Γιατί δὲν εἶπε, Θὰ πουλήσω τὰ ζευγάρια τῶν ἀγελάδων καὶ θὰ τακτοποιήσω τὰ χρήματα ὅπως πρέπει, οὔτε σκέφτηκε ὅτι πουλώντας τις θὰ ἔχει μεγαλύτερη ἀνάγκη, ἀλλὰ γεμάτος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία πού τὸν τραβοῦσε πρὸς τὴν καθημερινή τροφή τοῦ δασκάλου, περιφρόνησε αὐτὰ πού φαίνονται, καὶ διάστηκε νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ ἐκεῖνα πού τὸν ἀποσοῦσαν ἀπὸ τὴ σωστὴ πρόθεσή του, γνωρίζοντας ὅτι ἡ ἀναβολὴ πολλές φορές γίνεται καὶ αἰτία μετάνοιας. Πῶς ἄλλωστε ὁ Κύριος, διδάσκοντας στὸν πλούσιο τὴν τελειότητα τῆς κατὰ Θεὸν ζωῆς, τοῦ συνέστησε νὰ πουλήσει τὰ ὑπάρχοντά του καὶ νὰ τὰ δώσει στοὺς φτωχοὺς⁷⁴, καὶ νὰ μὴ ἀφήσει τίποτε στὸν ἑαυτὸ, ἂν δὲν γνώριζε ὅτι αὐτὸ πού παραμένει γίνεται ἕξισου μὲ τὸ σύνολο τῆς παρουσίας αἰτία περισπασμοῦ; Νομίζω ὅμως ὅτι καὶ ὁ Μωυσῆς, ἐκείνους πού ἤθελαν νὰ ἐξαγνίσουν τὸν ἑαυτὸ τους μὲ τὴν μεγάλη εὐχή, διατάζοντάς τους νὰ ξυρίσουν ὅλο τὸ σῶμα⁷⁵, τοὺς παραγγέλλει νὰ ἐγκαταλείψουν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά τους, καὶ δεύτερον τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους τους τόσο πολὺ νὰ τοὺς ξεχάσουν, ὥστε νὰ μὴ ἐνοχλοῦνται ποτὲ ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση ἐκείνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 44ο

Γιατί, ἂν τις ἀγελάδες πού ἔσυραν τὴν κιβωτὸ τις ἔκανε νὰ ξεχάσουν τὴ φύση τους⁷⁶, καὶ μολονότι τὰ μοσχάρια τους κλείστηκαν στὸ σπίτι καὶ χωρὶς κανέναν νὰ τις ἐξαναγκάζει, διῆνυσαν τὸν δρόμο ἄψογα, χωρὶς νὰ παρεκκλίνουν δεξιὰ ἢ ἀριστερά, καὶ οὔτε μὲ τὸ στρίψιμο τοῦ αὐχένα τους νὰ δείξουν τὴ στοργὴ πρὸς τὰ παιδιά τους, οὔτε μὲ μούγκρισμα νὰ ἐκδηλώσουν τὸν πόνο τους γιὰ τὸν χωρισμὸ τους ἀπὸ τὰ παιδιά τους. Ἄλλὰ, παρ' ὅλο πού πιέζονταν ἀπὸ τὸ βάρος τῆς κιβωτοῦ καὶ ὑπέφεραν ἀπὸ τὴν τυραννία τῆς φύσεώς τους, σὰν νὰ βὰδιζαν πάνω σὲ εὐθεῖα γραμμὴ, δὲν παρεξέκλιναν ἀπὸ τὴν εὐθεῖα, ἐπειδὴ ἡ συμπάθεια τῆς φύσεώς τους νικήθηκε ἀπὸ τὸν σεβασμὸ τῆς κιβωτοῦ πού εἶχαν ἐπάνω τους. Γιατί νὰ μὴ κάνουν τὸ ἴδιο καὶ αὐτοὶ πού πρόκειται νὰ σηκώσουν τὴ νοσητὴ κιβωτό; Θὰ ἔπρεπε βέβαια νὰ κάνουν καὶ περισσότερα, ὥστε στὰ ἀναγκαστικά ἔργα ἢ λογικὴ προετοιμασία συγκρινόμενη νὰ μὴ κατηγορεῖται ἀπὸ τὴν ἄλογη φύση, ὅτι δὲν κάνει μὲ τὸ μυαλό, αὐτὰ πού ἀπὸ ἀνάγκη κάνουν τὰ ἄλογα ζῶα. Ἴσως καὶ ὁ Ἰωσήφ γι' αὐτὸ νὰ περιπλανᾶται στὴν ἔρημο, ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν συγγενῶν του

76. Α' Βασ. 6, 7 ἔ.

ὄρον. Διόπερ καὶ ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀνθρώπος πυνθανόμενος παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς πλάνης καὶ μαθὼν ὅτι ἡ τῶν οἰκείων ἐστὶ προσπάθεια (οὐ γὰρ ἂν βόσκειν αὐτούς, ἀλλὰ πομαίνειν εἶπεν, εἰ μὴ πεπλανημένην εἶχεν ἐπὶ τῆς τέχνης τὴν κρίσιν), φησὶ γὰρ πρὸς αὐτόν·
 5 «Ἀπῆλθον ἐντεῦθεν ἤκουσα γὰρ αὐτῶν λεγόντων· Πορευθῶμεν εἰς Δοθαῖμ». Δοθαῖμ δὲ ἐρμηνεύεται, «ἔκλειψις ἱκανή», διδάσκων τὸν ἐν τοῖς περὶ τὸ σῶμα φίλον ἔτι πλανώμενον, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐπιτυχεῖν τῆς τελειότητος, μὴ ἱκανῶς ἐκλείποντα τὴν περὶ τὰ οἰκεία τῆς σαρκὸς προσπάθειαν.

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ.

Κὰν γὰρ ἀπολίπη τις τὴν Χαράν, ὅπερ σημαίνει τὰς αἰσθήσεις (τρῶγλαι γὰρ ἐρμηνεύονται), καὶ ἐκ τῆς κοιλάδος Χεδρῶν ἐξέλθοι, τῶν ταπεινῶν ἔργων, καὶ ἐκ τῆς ἐρήμου, καθ' ἣν ἡ πλάνη γίνεται τῷ ζητοῦντι τὴν τελείωσιν, εἰς δὲ τὴν ἱκανὴν ἔκλειψιν μὴ μετοικήσῃ, οὐ-
 15 δὲν ὄφελος αὐτῷ τῆς μακρᾶς ταλαιπωρίας, διὰ τὸ περὶ τὴν συγγένειαν φίλτρον ἀπησφαλισμένῳ τῆς τελειότητος. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος ἐπιτιμῶν τῇ Θεοτόκῳ Μαρία ἐν τοῖς συγγενέσιν ἀναζητούσῃ αὐτόν, καὶ τὸν φιλοῦντα τὸν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ αὐτόν ἀνάξιον ἑαυτοῦ κρίνων, πρεπόντως ἔκλειψιν τῶν συγγενικῶν ὑποτίθεται δεσμῶν.

20 Μετὰ δὲ τὴν τούτων κατόρθωσιν συμβουλευτέον αὐτοῖς, εἴ τινες εἶεν ἔτι νεωστὶ τῶν θορύβων ἀπηλλαγμένοι ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ μῆτε συνεχέσι προσόδοις τὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐγγινόμενα τραύματα τῇ διανοίᾳ ἀναξαίνειν, μηδὲ τοῖς παλαιοῖς τῶν ἁμαρτημάτων εἰδώλοις ἐπιφέρειν ἑτέρας μορφάς, ἀλλ' ἐκκλίνειν μὲν τὴν νεαρῶν προσβολὴν,
 25 ἔχειν δὲ πᾶσαν τὴν σπουδὴν πρὸς τὸ ἐξαλειῖψαι τὰς παλαιὰς φαντασίας. Ἐπίπνονος μὲν γὰρ τοῖς νεωστὶ ἀποτασσομένοις ἡ ἡσυχία· τότε γὰρ καιρὸν λαβοῦσα ἡ μνήμη, πᾶσαν ἀνακινεῖ τὴν ἐγκεμημένην ἀκαθαρσίαν, οὐ σχολάζουσα πρότερον τοῦτο ποιεῖν διὰ τὸ πλῆθος τῶν περισσευόντων πραγμάτων. Ἔχει γὰρ μετὰ τοῦ ἐπιπόνου καὶ τὸ ἀφέ-
 30 λμιον, ἀπαλλάττουσα τὸν νοῦν τῷ χρόνῳ τῆς τῶν μικρῶν ὀχλήσεως

77. Γεν. 37, 17 ἔ.

78. Λουκᾶ 2, 44.

ζητοῦσε τὸ ὄριο τῆς τελειότητος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀλήθειας, μαθαίνοντας ἀπὸ αὐτὸν τὴν αἰτία τῆς περιπλάνησός του καὶ πληροφορούμενος ὅτι εἶναι ἢ πολυαγαπημένος τῶν δικῶν του (γιατὶ δὲν εἶπε ὅτι βόσκουν, ἀλλὰ ποιμαίνουν, ἂν δὲν ἦταν λανθασμένος ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς τέχνης τους), εἶπε σ' αὐτόν· «Ἐφυγαν ἀπὸ ἐδῶ. Τοὺς ἀκουσα νὰ λένε· Ἄς πᾶμε στὴ Δοθαῖμ»⁷⁷. Δοθαῖμ σημαίνει “μεγάλῃ ἔλλειψῃ”, διδάσκοντας τὸν φίλο πὺ περιπλανιέται ἀκόμα γύρω ἀπὸ τὰ σωματικά, ὅτι δὲν μπορεῖ ἀλλιῶς νὰ ἐπιτύχει τὴν τελειότητα, ἂν δὲν ἐγκαταλείψει σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ τὴν προσήλωσή του στὰ σωματικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 45ο

Γιατί, ἔστω καὶ ἂν ἀφήσει κατάλοιπο τὴν Χαράν, πὺ σημαίνει τὶς αἰσθήσεις, ἀφοῦ μεταφράζονται τρωγλές, καὶ βγεῖ ἀπὸ τὴν κοιλάδα Χεβρών, δηλαδή ἀπὸ τὰ ταπεινὰ ἔργα, καὶ ἀπὸ τὴν ἔρημο, στὴν ὁποία γίνεται ἡ περιπλάνηση αὐτοῦ πὺ ἐπιδιώκει τὴν τελείωση, καὶ δὲν ἐγκατασταθεῖ στὴν πλήρη ἔλλειψῃ, δὲν θὰ ἔχει κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴ μακρά του ταλαιπωρία, γιατί δὲν ἔξασφάλισε τὴν τελειότητα, λόγω τῆς ἀγάπης του πρὸς τοὺς συγγενεῖς του. Ἄλλὰ καὶ ὁ Κύριος κἀνοντας παρατήρησι στὴ Θεοτόκο Μαρία, ἡ ὁποία τὸν ἀναζητοῦσε μεταξὺ τῶν συγγενῶν⁷⁸, καὶ κρίνοντας ὅτι εἶναι ἀνάξιος τοῦ ἑαυτοῦ του ὁποῖος ἀγαπᾷ τὸν πατέρα ἢ τὴ μητέρα του περισσότερο ἀπὸ αὐτόν, συνιστᾷ μὲ τρόπο ἀρμόζοντα τὴν ἀποκοπὴ τῶν συγγενικῶν δεσμῶν⁷⁹. Ἀφοῦ φτάσει στὴν κατόρθωσι αὐτῶν, ἄς τοὺς συμβουλεύει, ἐὰν ἀκόμα ὑπάρχουν κάποιοι πὺ τώρα τελευταῖα ἀπαλλάχτηκαν ἀπὸ τοὺς θορύβους, νὰ ἡσυχάζουν, καὶ οὔτε μὲ συνεχεῖς ἐξόδους νὰ ξύνουν πάλι τὶς πληγές πὺ δημιουργοῦνται μέσω τῶν αἰσθήσεων στὸν νοῦ τους, οὔτε στὶς παλιές εἰκόνες τῶν ἁμαρτημάτων τους νὰ προσθέτουν καὶ ἄλλες μορφές, ἀλλὰ νὰ παρεκκλίνουν ἀπὸ τὴν ἐπίθεσι τῶν νέων, καὶ νὰ καταβάλλουν κᾶθε προσπάθεια νὰ σβήσουν τὶς παλιές φαντασίες. Καθόσον εἶναι ἐπίπονη ἢ ἡσυχία γι' αὐτοὺς πὺ πρόσφατα ἀρνήθηκαν τὸν κόσμον. Γιατὶ ἡ μνήμη τότε, βρίσκοντας εὐκαιρία, ἀνακινεῖ ὅλη τὴν ἀκαθαρσία πὺ ὑπάρχει μέσα του, καὶ δὲν παύει ποτὲ νὰ τὸ κάνει αὐτό, ἐξαιτίας τῆς πληθώρας τῶν πραγμάτων. Ἐχει ὅμως μαζί μὲ τὸν κόπο καὶ ὠφέλεια, γιατί μὲ τὸν καιρὸ ἀπαλλάσσει τὸν νοῦ ἀπὸ τὴν ἐνόχλησι τῶν ἀκάθαρτων λογισμῶν.

79. Ματθ. 10, 37.

λογισμῶν. Εἰ γὰρ αὐτοὺς ἐκνίψασθαι πρόκειται τὴν ψυχὴν καὶ θε-
 ραπεῦσαι πάντων τῶν μολυνόντων, ἀναχωρεῖν πάντων τῶν πραγμά-
 των ὀφείλουσι, δι' ὧν ὁ ῥύπος αὖξεται, καὶ πολλὴν τῷ λογιστικῷ πα-
 ρέχειν τὴν γαλήνην, καὶ μακρὰν τῶν ἐρεθιζόντων γενέσθαι, καὶ τὰς
 5 τῶν οἰκειότερων φεύγειν συνδιαιτήσεις, μόνωσιν ἀσπαζομένους τὴν
 τῆς φιλοσοφίας μητέρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΣΤ.

Ἔστι δὲ εὐχερὲς τοῖς αὐτοῖς πάλιν περιπεσεῖν δικτύοις, ὧν ἀπηλ-
 λάχθαι ἐνόμισαν, ὅταν ἀδεῶς τοὺς πεφυρμένους ὄχλους συνδιαιτᾶ-
 10 σθαι σπουδάζωσιν. Ἀλυσιτελὲς γὰρ τῷ μετοικησαμένῳ πρὸς ἀρετὴν
 τὸ τοῖς αὐτοῖς χαίρειν πράγμασιν, ὧν καταγνοὺς ἀπέδρα· ὄλκον γὰρ
 ἢ συνήθεια ὡς δέος εἶναι, μὴ τὴν ἐκ πολλῆς σπουδῆς ἐγγινομένην
 ἡσυχίαν τῶν αἰσχροῶν ἐπιτηδευμάτων πάλιν ἀνακαινίσωσι, καὶ μνή-
 μας τῶν ἐπιλελησμένων κακῶν ἐργάσωνται. Ἔοικε γὰρ ὁ νοῦς τῶν
 15 ἔναγχος τῆς κακίας ἀναχωρησάντων σώματι ἐκ μακρᾶς ἀρρωστίας
 ἀναλαμβάνειν ἀρξαμένῳ, ὃ καὶ ἡ τυχοῦσα πρόφασις τῆς ἐπὶ τὴν νό-
 σον ἀναλύσεως αἰτία γίνεται μήπω πρὸς ἰσχὺν παγέντι κραταιοτέ-
 ραν. Πλαδῶσι γὰρ καὶ τούτων οἱ νοεροὶ τόνοι, καὶ κραδαίνονται ὡς
 δέος εἶναι, μὴ παλινδρομήσῃ τὸ πάθος. Πεφυκὸς ἐκ τῆς ἐν τοῖς ὄ-
 20 χλοῖς ἀναχύσεως διερεθίζεσθαι. Διὰ τοῦτο μένειν ἐντὸς τῶν κλισιά-
 δων τοὺς μηδὲν παθεῖν ὑπὲρ τοῦ ὀλοθρευτοῦ βουλομένους ὁ Μωυ-
 σῆς ἐκέλευσε, λέγων· «Οὐκ ἐξελεύσεσθε ἕκαστος τὴν θύραν τοῦ οἴκου
 ὑμῶν, ἵνα μὴ ὀλοθρευτῆς ᾄψῃται ὑμῶν». Καὶ ὁ Ἰερεμίας δὲ τοῦτο
 προστάσσειν ἔοικεν, ὅταν λέγει· «Μὴ ἐκπορεύεσθε εἰς ἀγρόν, καὶ ἐν
 25 ταῖς ὁδοῖς μὴ θαδίζετε, ὅτι ῥομφαία τῶν ἐχθρῶν παροικεῖ κυκλόθεν».
 Γενναίων γὰρ ἀγωνιστῶν τὸ ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις, καὶ τὴν
 τούτων ἐπιβουλήν διαφεύγειν ἀβλαβῶς. Εἰ δέ τις εἶη τῶν οὐδέπω
 μάχεσθαι δυναμένων ἀνεπηρεάστως οἴκοι μενέτω, ἀσφάλειαν ἀκίν-
 δυνον ἐκ τῆς ἡσυχίας ἐαυτῷ ποριζόμενος. Τοιοῦτος ἦν Ἰησοῦς ὁ τοῦ
 30 Ναηῆ, περὶ οὗ γέγραπται· «Ὁ δὲ θεράπων Ἰησοῦς, νέος ὢν οὐκ ἐξε-
 πορεύετο ἔξω τῆς σκηνῆς». ἤδει γὰρ τοὺς ἐπὶ τὸ πεδῖον ἐκπορευο-

Ἐὰν λοιπὸν ἔχουν σκοπὸ νὰ πλύνουν τὴν ψυχὴ τους καὶ νὰ τὴ θεραπεύσουν ἀπὸ ὅλα ὅσα τὴν μολύνουν, ὀφείλουν νὰ φύγουν μακριὰ ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα, μὲ τὰ ὁποῖα αὐξάνεται ἡ ἀκαθαρσία, νὰ ἀφήσουν τὸν νοῦ τους σὲ μεγάλη γαλήνη, νὰ φύγουν μακριὰ ἀπὸ αὐτὰ ποῦ τοὺς ἐρεθίζουν, νὰ ἀποφεύγουν νὰ ζοῦν μὲ τοὺς δικούς τους, καὶ νὰ ἀσπαστοῦν τὴν ἀπομόνωση, ποῦ εἶναι μητέρα τῆς φιλοσοφίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 46ο

Καὶ εἶναι εὐκόλο σ' αὐτοὺς νὰ πέσουν πάλι στὰ δίχτυα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα νόμισαν ὅτι ἀπαλλάχτηκαν, ὅταν ἐπιδιώκουν νὰ ζοῦν ἄφοβα μέσα στοὺς μολυσμένους ὄχλους. Γιατὶ εἶναι ἀνώφελο σ' ἐκεῖνον ποῦ μετοίκησε στὴν ἀρετὴ, νὰ χαίρεται μὲ πράγματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀπέδρασε ἀπογοητευμένος. Γιατὶ ὑπάρχει φόβος μήπως ἡ συνήθεια ὡς ὄλκός⁸⁰, τὴν ἡσυχία ποῦ ἐπιτεύχθηκε μὲ πολλὴ προσπάθεια, τὴν ἀνακινήσει πάλι μὲ τὶς αἰσchrές ἐνασχολήσεις καὶ φέρουν ἀναμνήσεις τῶν ξεχασμένων κακῶν. Γιατὶ ὁ νοῦς ἐκεῖνων ποῦ πρόσφατα ἀναχώρησαν ἀπὸ τὴν κακία μοιάζει μὲ σῶμα ποῦ ἄρχισε ὕστερα ἀπὸ μακρὰ ἀρρώστια νὰ ἀναλαμβάνει, στὸ ὁποῖο καὶ ἡ παραμικρὴ πρόφαση τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν ἀρρώστια γίνεται αἰτία νὰ μὴ σταθεροποιηθεῖ ἡ δύναμή του περισσότερο. Καθόσον οἱ νοεροὶ τόνοι αὐτῶν γίνονται πλαδαροὶ καὶ τρεμουλιάζουν, ὥστε νὰ ὑπάρχει φόβος μήπως ἐπανέλθει τὸ πάθος, ποῦ ἀπὸ τὴ φύση του ἐρεθίζεται, ὅταν διαχυθεῖ μέσα στοὺς ὄχλους. Γι' αὐτὸ ὁ Μωυσῆς διέταξε νὰ μένουν μέσα στὰ σπίτια τους ἐκεῖνοι ποῦ θέλουν νὰ μὴ πάθουν τίποτε ἀπὸ τὸν ἐξολοθρευτὴ, λέγοντας: «Δὲν θὰ βγεῖ κανένας ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ σας, γιὰ νὰ μὴ σᾶς σκοτώσει ὁ ἐξολοθρευτὴς»⁸¹. Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἱερεμίας φαίνεται νὰ προστάζει τὸ ἴδιο, ὅταν λέγει: «Μὴ πηγαίνετε στὸ χωράφι καὶ μὴ βαδίζετε στοὺς δρόμους, γιατί τριγύρω παραμονεύει σπαθὶ τῶν ἐχθρῶν»⁸². Γιατὶ εἶναι γνώρισμα τῶν γενναίων ἀγωνιστῶν τὸ νὰ προχωροῦν ἐνάντια στοὺς ἐχθρούς, καὶ νὰ ἀποφεύγουν χωρὶς βλάβη τὴν ἐπίθεσή τους. Ἄν ὅμως κάποιος εἶναι ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ δὲν μποροῦν νὰ πολεμήσουν χωρὶς νὰ ὑποστοῦν βλάβη, ἃς μείνει στὸ σπίτι, ἐξασφαλίζοντας γιὰ τὸν ἑαυτό του ἀκίνδυνη ἀσφάλεια. Τέτοιος ἦταν ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, γιὰ τὸν ὁποῖο εἶναι γραμμένο: «Ἐνῶ ὁ ὑπηρέτης Ἰησοῦς, ποῦ ἦταν νέος, δὲν βγήκε ἔξω ἀπὸ τὴ σκηνή»⁸³, ἐπειδὴ γνώριζε,

81. Ἐξ. 12, 22.

82. Ἱερ. 6, 25.

81. Ἐξ. 33, 11.

μένους ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τοῦ σώματος καὶ τῆ σαρκὶ φίλων διὰ τὴν πρόωρον ἄμιλλαν ἀναιρουμένους ἐκ τῆς κατὰ τὸν Ἄβελ πεπαιδευμένος ἱστορίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ΄.

5 Οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν Δίναν ἔστιν ἀκριβῶς καταμαθεῖν, ὅτι κορικῆς ὄντως καὶ γυναικῶδους ἐστὶ διανοίας, τὸ τοῖς ὑπὲρ τὴν οὐκείαν ἔξιν ἐγχειρεῖν καὶ τῆς περὶ αὐτῶν ὡς ἱκανῶν ὑπολήψεως ἀπατάσθαι. Εἰ μὴ γὰρ αὕτη προχείρως ἐπαπεδύσατο τὴν τῶν ἐγχωρίων πραγμάτων θεωρίαν, ὡς δυνατὴν δῆθεν, καὶ μηδὲ ἄλλως ἐκ
10 τῆς τούτων θελχθῆναι τέρψεως, οὐκ ἂν ἄωρος τὸ κριτικὸν διεφθάρη τῆς ψυχῆς δελεασθὲν ὑπὸ τῆς τῶν αἰσθητῶν φαντασίας, οὕτω νομῖμω ἀνδρείῳ ὁμιλήσασα λόγῳ. Τοῦτο τὸ πάθος εἰδῶς ἐμπολιτευόμενον ὁ Θεὸς τοῖς ἀνθρώποις, τὸ τῆς οὐκείας λέγω, καὶ βουλόμενος αὐτὸ πρόρριζον τῆς ἔξεως ἀνασπᾶσαι τῆς ἡμετέρας, φησὶ πρὸς τὸν
15 νομοθέτην Μωυσέα· «Εὐλαβεῖς ποιήσατε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ», ὡς τό γε προχείρως τοῖς ὑπὲρ τὴν δύναμιν ἄθλοις ἐπαποδύεσθαι, ἀλλότριον εὐλαβείας εἰδῶς οὐκοῦν οὐ καταμικτέον ἑαυτοῦς πρὸ τῆς ἔξεως τελείας πολιτικοῖς θορύβοις, ἀλλ' ὡς πορρωτάτω φευκτέον, μακρὰν τῶν περιηχούντων ψόφων ἰστώντας τὴν διάνοιαν· οὔτε γὰρ μέγα ὄφελος
20 τῶν πραγμάτων ἀναχωρήσαντας ταῖς περὶ αὐτῶν φήμαις περικτυπεῖσθαι, καὶ τὴν πόλιν ἐκλιπόντας τῶν ἐνεργειῶν τῆ πύλῃ καθάπερ Λῶτ παρακαθέζεσθαι τῆς ἐκεῖθεν ἀναπιπλαμένους ταραχῆς, ἔξω δὲ κατὰ τὸν μέγαν Μωυσῆν ἀναχωρητέον, ἵνα μὴ μόνον τὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ αἱ φωναὶ τούτων παύσωνται, ὡς φησιν· «Ὅταν ἐξέλθω τὴν πόλιν
25 καὶ ἐκπετάσω τὰς χεῖρας μου, αἱ φωναὶ παύσωνται».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ΄.

Τότε γὰρ ἡ ἀληθὴς γίνεται γαλήνη, ὅταν μὴ μόνον αἱ ἐνεργεῖαι, ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ αὐτῶν μνήμαι σχολάζουσαι, καιρὸν παρέχωσι τῆ ψυχῇ δινηθῆναι τοῖς ἐνεσφραγισμένους τύπους ἰδεῖν, καὶ πρὸς ἕκαστον

ὅτι αὐτοὶ ποὺ πήγαιναν στὴν πεδιάδα θὰ σκοτωθοῦν ἀπὸ τοὺς κατὰ σάρκα ἀδελφούς καὶ φίλους τους, ἕξαιτίας τῆς ἀπὸ πολὺ καιρὸ ἀμιλλὰς τους, πράγμα ποὺ εἶχε διδαχτεῖ ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ Ἄβελ⁸⁴.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 47ο

Ἦχι λιγώτερο ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς Δίνας⁸⁵ μπορούμε νὰ μάθουμε καλά, ὅτι δείχνουν πραγματικὰ σκέψη κόρης καὶ γυναίκας τὸ νὰ ἐπιχειροῦν κάτι πάνω ἀπὸ τὶς ἰκανότητές τους καὶ νὰ ξεγελιῶνται ἀπὸ τὴν ἐκτίμηση τῶν γύρω ἀπὸ αὐτοὺς θεωρώντας τους ἄξιους. Γιατί, ἐάν αὐτὴ ἀπέφευγε εὐκόλα τὴ θεὰ τῶν ἐντόπιων ἠθῶν, ὡς δῆθεν δυνατὴ, ποὺ δὲν εἶχε γοητευθεῖ καθόλου ἀπὸ τὴ δική τους διασκέδαση, δὲν θὰ διεφθείρετο πρὶν τὴν ὥρα τῆς ἡ κριτικὴ λειτουργία τῆς ψυχῆς τῆς δελεασμένη ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση τῶν αἰσθητῶν, δὲν θὰ σὺναπτε παράνομες σχέσεις μὲ ἄνδρα. Ὁ Θεὸς γνωρίζοντας ὅτι συνηθίζεται τὸ πάθος αὐτό, ἐννοῶ τῆς οἴησης, μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, θέλοντας νὰ τὸ ξεριζώσει ἀπὸ τὶς δικές μας συνηθίες, λέγει στὸν Μωυσῆ· «Κάνετε καθαρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰσραὴλ»⁸⁶, ἐπειδὴ γνώριζε ὅτι τὸ νὰ ἀναλαμβάνουν ἀγῶνες ποὺ ξεπερνοῦσαν τὶς δυνάμεις τους, ἦταν ξένο ἀπὸ τὴν εὐσέβεια. Ἄρα λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ ἀναμιγνύουν τοὺς ἑαυτοὺς τους, πρὶν ἀποκτήσουν τέλεια δύναμη, μὲ τοὺς κοσμικοὺς θορύβους, ἀλλὰ νὰ φεύγουν ὅσο γίνεται πιὸ μακριὰ, νὰ μεταφέρουν τὴ σκέψη τους μακριὰ ἀπὸ τοὺς θορύβους ποὺ ἀκούονται τριγύρω, γιατί οὔτε μεγάλο ὄφελος θὰ ἀποκομίσουν μὲ τὴν ἀναχώρησή τους, ἂν βομβαρδίζονται ἀπὸ παντοῦ μὲ τὶς φῆμες αὐτῶν, καὶ ἐνῶ ἔχουν ἐγκαταλείψει τὴν πόλη τῶν ἐνεργειῶν, κάθονται στὴν πύλη σὰν τὸν Ἰώβ⁸⁷, καὶ γεμίζουν μὲ τὴν ταραχὴ ποὺ προέρχεται ἀπὸ ἐκεῖ. Ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸν μεγάλο Μωυσῆ⁸⁸ πρέπει νὰ φεύγουν, γιὰ νὰ σταματήσουν ὄχι μόνο τὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ οἱ φωνές τους· γιατί λέγει· «Ὅταν βγῶ ἀπὸ τὴν πόλη καὶ ἀπλώσω τὰ χέρια μου, οἱ φωνές θὰ πάψουν»⁸⁹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 48ο

Γιατὶ τότε μόνο ἐπέρχεται ἡ ἀληθινὴ γαλήνη, ὅταν, ὄχι μόνο οἱ ἐνεργεῖες, ἀλλὰ καὶ οἱ γύρω ἀπὸ αὐτὲς ἀναμνήσεις ἀργοῦν, δίνοντας εὐκαιρία στὴν ψυχὴ νὰ μπορέσει νὰ δεῖ τοὺς τύπους ποὺ εἶναι χαραγμένοι

87. Γεν. 19, 15 ἐ.

88. Ἐξ. 19, 12.

89. Ἐξ. 9, 29.

αὐτῶν ἀγωνίσασθαι καὶ ἐκκόψαι τῆς διανοίας. Ἐπεισερχομένων δὲ
 ἑτέρων καὶ ἑτέρων μορφῶν, οὔτε τοὺς προγεννημένους τύπους ἀπα-
 λειψαὶ δυνατόν· τοῦ λογιστικοῦ τοῖς ἐπιγινομένοις προσασχολουμέ-
 νου καὶ τὸν πόνον αὐτοῖς τὸν πρὸς τὸ ἐκκόψαι τὰ πάθη, ἀνάγκη γενέ-
 5 σθαι χαλεπώτερον, ἰσχὺν κτησαμένων ἐκ τῆς κατ' ὀλίγον αὐξήσεως,
 καὶ δίκην ποταμῶν ἀδιαστάτῳ φορᾷ ταῖς ἐπεισερούσαις φαντασίαις
 τὸ διορατικὸν ἐπικλυζόντων τῆς ψυχῆς. Ὡς γὰρ οἱ ποταμοῦ ρεῖθρον
 ἐθέλοντες ἰδεῖν ξηρὸν ἴσως τινῶν ἱστορίας ἀξίων ἐναποκειμένων, οὐ-
 δὲν ὠφελούσιν ἐξανλοῦντες τὸ κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον ὕδωρ, ἐν ᾧ τὸ
 10 ζητούμενον ἀποκεῖσθαι νομίζουσι, τοῦ κενουμένου τὴν χώραν εὐθὺς
 ἀναπληροῦντος τοῦ ἐπεισερέοντος. Ὅταν δὲ τὴν ἄνωθεν φορὰν ἀνα-
 στείλωσιν, ἀκαμάτως αὐτοῖς τὸ ἔδαφος ἀναφαίνεται τοῦ καταλει-
 φθέντος ὕδατος αὐτομάτως ὑποχωροῦντος, καὶ ξηρὰν αὐτοῖς παρα-
 χωροῦντος τὴν γῆν πρὸς τὴν τῶν ποθουμένων ἱστορίαν, οὕτω καὶ τὸ
 15 κενωθῆναι τὰς ποιητικὰς τῶν παθῶν μορφὰς εὐκόλον γίνεται, μηκέτι
 τῶν αἰσθήσεων τὰ ἔξωθεν ἐπιχρηγοῦσῶν. Τούτων δὲ ἐπιπεμπουσῶν
 δίκην ρεύματος τὰ αἰσθητὰ, οὐ μόνον δυσχερές, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον
 καθαρεῦσαι πάντῃ τὸν νοῦν τῆς τοιαύτης πλημμύρας. Κἂν γὰρ μὴ
 ὀχλῶσι τὰ πάθη διὰ τὰς συνεχεῖς συντυχίας καιρὸν κινήσεως οὐχ
 20 εὐρίσκοντα, ἀλλὰ γοῦν λεληθότως ὑποστρεφόμενα πλέον ἀδρύνεται
 τὴν ἐκ τοῦ χρόνου ἰσχὺν προσλαμβάνοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ΄.

Καὶ ὥσπερ ἡ συνεχῶς πατουμένη γῆ, κἂν ἔχη ἀκάνθας, οὐκ ἀνα-
 δίδωσι μὲν αὐτάς (καλύει γὰρ τὴν φυὴν ἢ τριβὴ τῶν ποδῶν), βαθείας
 25 δὲ ἐν τοῖς ταύτης κόλποις τὰς ῥίζας ἐνδιατείνουσα εὐερνεῖς καὶ πάννυ
 τεθηλυίας, ὅταν καιροῦ τοῦ συγχωροῦντος τὴν ἀνατολὴν λάβηται,
 εὐθὺς βλαστάνουσι, οὕτω τὰ πάθη ταῖς συνεχέσι συντυχίαις παρακί-
 πτειν εἰς φανερόν καλυόμενα, ἀλκιμώτερα γίνεται καὶ ἡ συχίας εὐπο-
 ρήσαντα, μετὰ πολλῆς τῆς ῥάμης ἐπιτίθεται, βαρὺν καὶ ἐπικίνδυνον
 30 τοῖς ἐν ἀρχῇ τῆς πρὸς αὐτὰ μάχης ἀμελήσασιν ποιοῦντα τὸν πόλεμον.

μέσα μας καὶ νὰ ἀγωνιστεῖ ἐνάντια στὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς ἀποκόψει ἀπὸ τὴ διάνοιά μας. Ἐνῶ ὅταν προστίθενται συνεχῶς καὶ ἄλλες μορφές, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαλείψει οὔτε τοὺς προηγούμενους τύπους, ἐπειδὴ ὁ νοῦς ἀπασχολεῖται μὲ τὶς μορφές πού προστίθενται ὅλο καὶ περισσότερο, καὶ ὁ κόπος γιὰ νὰ κόψουν τὰ πάθη τους γι' αὐτοὺς γίνεται κατ' ἀνάγκη δυσκολώτερος, ἐπειδὴ οἱ μορφές ἀποκτοῦν δύναμη ἀπὸ τὴν σταδιακὴ αὔξησή τους, καὶ σὰν τὰ ποτάμια, μὲ τὴν ἀσταμάτητη ὀρμὴ τῶν εἰκόνων πού εἰσρέουν ἀκατάπαυστα, κατακλύζουν τὴ διορατικὴ τῆς ψυχῆς. Γιατὶ, ὅπως ἐκεῖνοι πού θέλουν νὰ δοῦν τὴν κοίτη ἑνὸς ποταμοῦ ξερὴ, μήπως ὑπάρχουν σ' αὐτὴν κάποια ἱστορικῆς ἀξίας ἀντικείμενα, δὲν ἐπιτυγχάνουν τίποτε ἀντλώντας τὸ νερὸ τοῦ τόπου ἐκεῖνου, στὸν ὁποῖο νομίζουν ὅτι βρίσκεται αὐτὸ πού ζητοῦν, γιατί μόλις ὁ τόπος αὐτὸς ἀδειάσει, τὸν ξαναγεμίζει τὸ νερὸ πού εἰσρέει. Ἄν ὅμως ἀνακόψουν τὴν ἀπὸ πάνω ροή, χωρὶς κόπο θὰ ἐμφανιστεῖ τὸ ἔδαφος σ' αὐτοὺς, ἀφοῦ τὸ νερὸ πού ἀπέμεινε θὰ ὑποχωρήσει αὐτόματα καὶ θὰ τοὺς παραχωρήσει τὸ ἔδαφος ξερὸ, γιὰ νὰ ἐρευνήσουν αὐτὰ πού ἐπιθυμοῦν. Ἐτσι καὶ ἡ κένωση τῶν μορφῶν πού προκαλοῦν τὰ πάθη γίνεται εὐκόλη, ὅταν οἱ αἰσθήσεις δὲν προσθέτουν ὅσα συμβαίνουν ἔξω. Ἐνῶ ὅταν αὐτὲς στέλνουν ἐπιπρόσθετα τὰ αἰσθητὰ, ὅπως τὸ ρεῦμα τὸ νερὸ, τότε ὄχι μόνο εἶναι δύσκολο, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατο νὰ καθαριστεῖ ὁ νοῦς ἀπὸ μιὰ τέτοια πλημμύρα. Γιατὶ, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν ἐνοχλοῦν τὰ πάθη, ἐπειδὴ λόγῳ τῶν συνεχῶν εἰσροῶν δὲν βρίσκουν εὐκαιρία νὰ κινηθοῦν, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε ἐπανερχόμενα ἀπαρατήρητα δυναμώνουν περισσότερο, ἐκμεταλλευόμενα τὴ δύναμη πού τοὺς παρέχει ὁ χρόνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 49ο

Καὶ ὅπως ἡ γῆ πού πατιέται συνεχῶς, καὶ ἂν ἀκόμα ἔχει ἀγκάθια, δὲν τὰ φανερώνει, γιατί τὸ φύτρωμά τους τὸ ἐμποδίζει ἡ τριβὴ τῶν ποδιῶν, ὅμως βαθειὰ μέσα στὰ σπλάγχνα τῆς ἀπλώνουν εὐρωστες τὶς ρίζες τους καὶ τελείως ἀνενόηλητα, καὶ ὅταν βροῦν εὐκαιρία νὰ φυτρώσουν, ἀμέσως βλαστάνουν. Ἐτσι καὶ τὰ πάθη, πού μὲ τὶς συνεχεῖς προσθήκες ἐμποδίζονται νὰ ἔρθουν στὸ φῶς, γίνονται πιὸ εὐρωστα, καί, ἔχοντας ἡσυχάσει ἐπὶ πολὺ, ἐπιτίθενται μὲ πολλὴ δύναμη, κάνοντας δύσκολο καὶ ἐπικίνδυνο γι' αὐτοὺς πού στὴν ἀρχὴ ἀψήφησαν τὴ μάχη πρὸς αὐτὰ πού ἔκαναν τὸν πόλεμο. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης παραγγέλ-

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἐξολοθρεῦσαι σπέρμα ἐκ Βαβυλῶνος κελεύει, ὡς ἔτι ἐν ταῖς τῶν αἰσθήσεων ἀποθήκαις εἰσὶν αἱ μορφαὶ ἀφανίσαι συμβουλευῶν αὐτάς, ἵνα μὴ τῇ τῆς διανοίας ἐμπεσοῦσαι γῆ, βλαστήσωσι, καὶ τοῖς λαύροις καὶ ἀνωφελέσιν ὑετοῖς τῆς ἐπαλλήλου μελέτης ποτισθεῖσαι πολύχουν τὸν τῆς κακίας ἐνέγκωσι καρπὸν. Ἔτερος δὲ προφήτης καὶ μακαρίζει τοὺς μηδὲ τὴν ἀκμὴν τῶν παθῶν ἐκδεχόμενους, ἀλλ' αὐτῇ προσπεφυκότας τῇ θηλῇ διαφθείροντας «Μακάριος», λέγων, «ὃς κρατήσῃ καὶ ἐδαφιεῖ τὰ νήπιά σου πρὸς τὴν πέτραν».

10 Τάχα δὲ καὶ ὁ μέγας Ἰώβ, καθ' ἑαυτὸν φιλοσοφῶν, τοιοῦτόν τινα αἰνίσσεται· ἐν ὕδατι μὲν θάλλειν πάτυρον καὶ δούτουμον λέγων, στερωθεῖσαν δὲ τοῦ ποταμοῦ πᾶσαν βοτάνην ξηραίνεσθαι, καὶ τὸ μυρμηκόλεων δὲ ἄλετο, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βορᾶν. Τοιοῦτόν τι σημαίνειν ἔοικε· τὸ γὰρ ἐνεδρευτικὸν τοῦ πάθους δεῖξαι θελήσας ὁ μέγας Ἰώβ, σύνθετον ἐξεῦρεν αὐτῷ τὴν προσηγορίαν, ἐκ τοῦ θραυστάτου λέοντος καὶ ἐκ τοῦ πάντων εὐτελεστάτου μύρμηκος συνθεῖς τὸ ὄνομα. Αἱ μὲν γὰρ προσβολαὶ τῶν παθῶν ἀπὸ εὐτελῶν ἄρχονται φαντασιῶν, μύρμηκος δίκην λανθανόντως προσέρπουσαι, τὰ δὲ τελευταῖα ἐπὶ μέγαν ἐξαίρεται ὄγκον, ὡς οὐκ ἔλαττον λέοντος ἐπιδρομῆς τῷ παρατυχόντι παρέχειν τὸν κίνδυνον. Διὸ χρὴ τὸν ἀγωνιστὴν τότε παλαίειν πρὸς τὰ πάθη, ὅταν, ὡς μύρμηξ, προσέρχονται δέλεαρ τὴν εὐτέλειαν προελόμενα· ἂν γὰρ ἐπὶ τὴν τοῦ λέοντος φθάσωσιν ἰσχὴν προελθεῖν, δυσκαταγώνιστα γίνεται καὶ ἐκθλίβουσιν ἰσχυρῶς, δεῖ βορᾶν αὐτοῖς μὴ παρέχειν. Βορὰ δὲ τούτων, ἤδη πολλάκις εἴρηται, αἱ διὰ τῶν αἰσθητῶν εἰκόνες ἐρχόμεναι τῶν παθῶν αὐταὶ γὰρ τρέφουσι τὰ πάθη, ἕκαστον εἶδωλον ἐκ διαδοχῆς ὀπλίζουσαι κατὰ τῆς ψυχῆς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν.

Διὰ τοῦτο καὶ τῷ ναῷ τὰς θυρίδας δικτυωτάς ὁ νομοθέτης κατεσκεύασε, σημαίνων, ὅτι δεῖ τοὺς, ὡς ναόν, καθαρὰν τὴν ἑαυτῶν διανοίαν φυλάττειν δουλομένους, καθάπερ ἐκεῖ δικτυωταῖς θυρίσι, πρὸς τὸ μηδὲν εἰσέρπειν τῶν ἀκαθάρτων, κατεσκευάσθη, οὕτω ταῖς αἰσθή-

λει νὰ ἐξολοθρεύσουμε τὸ σπέρμα τῆς Βαβυλώνας⁹⁰, συμβουλευόντας νὰ ἐξαφανίσουμε τὶς μορφές αὐτὲς ποὺ βρίσκονται ἀκόμα στὶς ἀποθῆκες τῶν αἰσθήσεων μας, γιὰ νὰ μὴ πέσουν στὴ γῆ τῆς διάνοιάς μας καὶ βλαστήσουν, καὶ ποτιζόμενες μὲ τὶς ὀρηκτικὲς καὶ ἀνωφελεῖς βροχὲς τῆς συνεχοῦς ἀναπόλησης, ἀποφέρουν ποικίλους καρπούς. Ἄλλος προφήτης μάλιστα μακαρίζει ἐκείνους ποὺ δὲν περιμένουν τὴν ἀποκορύφωση τῶν παθῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ πρῶτο ἀκόμα κράτημά τους ἀπὸ τὴ θηλὴ τὰ ἐξοντώνουν. Γιατὶ λέγει: «Εἶναι μακάριος ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἀρπάξει στὰ χέρια του καὶ θὰ συντρίψει τὰ νήπιά σου ἐκσφενδονίζοντάς τα πάνω στὸν βράχο»⁹¹.

Ἄλλὰ καὶ ὁ μέγας Ἰώβ, φιλοσοφώντας μέσα του, κάτι τέτοιο ὑπαινίσσεται ὅταν λέγει ὅτι μέσα στὸ νερὸ βλαστάνει ὁ πάπυρος καὶ τὸ ψαθόχορτο, καὶ ὅταν στερέψει ὁ ποταμὸς, κάθε βότανο ξηραίνεται⁹², ἀλλὰ καὶ ὁ μυρμηγκολέων πεθαίνει, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τροφή⁹³. Μὲ τὸ τελευταῖο αὐτὸ φαίνεται ὅτι ἐννοεῖ τὸ ἐξῆς: Θέλοντας ὁ μέγας Ἰώβ νὰ δείξει ὅτι τὸ πάθος ἐνεδρεύει, βρῆκε γι' αὐτὸ σύνθετο ὄνομα, τὸ ὁποῖο παρήγαγε ἀπὸ τὸ θρασύτατο λιοντάρι καὶ τὸ πιὸ μηδαμινὸ ἀπὸ ὅλα μυρμηγκί. Οἱ ἐπιθέσεις δηλαδὴ τῶν παθῶν ἀρχίζουν ἀπὸ μηδαμινὲς εἰκόνες, ποὺ σὰν μυρμηγκί πλησιάζουν κρυφά, ἐνῶ τὰ ἀποτελέσματά τους ἀνυψώνονται σὲ μεγάλο ὄγκο, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν γι' αὐτὸν ποὺ συναντοῦν κίνδυνο ὄχι μικρότερο ἀπὸ ἐκεῖνον τοῦ λιονταριοῦ. Γι' αὐτὸ πρέπει ὁ ἀγωνιστὴς νὰ παλεύει μὲ τὰ πάθη, ὅταν πλησιάζουν σὰν μυρμηγκία, προβάλλοντας σὰν δόλωμα τὴν μηδαμινότητά τους, γιὰτὶ ὅταν προχωρώντας φτάσουν τὴ δύναμη τοῦ λιονταριοῦ, γίνονται ἀκαταγώνιστα καὶ πιέζουν δυνατὰ τὸν ἀγωνιστὴ· πρέπει λοιπὸν νὰ μὴ τὰ δίνει τροφή. Καὶ τροφή αὐτῶν, ὅπως πολλὲς φορὲς ἤδη ἔχει λεχθεῖ, εἶναι οἱ εἰκόνες τῶν παθῶν ποὺ ἔρχονται μέσω τῶν αἰσθητηρίων, γιὰτὶ αὐτὲς τρέφουν τὰ πάθη, ὀπλίζοντας διαδοχικὰ κάθε εἰκόνα ἐναντίον τῆς ψυχῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 50ο

Γι' αὐτὸ καὶ στὸν ναὸ ὁ νομοθέτης τὰ παράθυρα τὰ ἔκανε δικτυωτά⁹⁴, δηλώνοντας ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ φυλάξουν τὴ διάνοιά τους καθαρὴ σὰν ναό, ὅπως ἐκεῖ κατασκευάστηκαν δικτυωτὰ παράθυρα γιὰ νὰ μὴ μπαίνει τίποτε ἀκάθαρτο, ἔτσι καὶ στὶς αἰσθήσεις νὰ πλέκουν ὡς

92. Ἰώβ 8, 11-12.

93. Ἰώβ 4, 11.

94. Ἐξ. 27, 4.

σεσι κωλύματα λογισμῶν ἐνδιαπλέκειν, τὰ δυσχερῆ τῆς μελλούσης κρίσεως, ταῖς εἰσερπούσαις μορφαῖς ἀκαθάρτοις ἐπιγινόμεναις ἀποτειχίζουσι τὴν εἴσοδον. Καὶ τάχα διὰ τοῦτο Ὁχοζίας ἠρρώστησεν, ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ δικτυωτοῦ ἔπεσε· τὸ γὰρ τοὺς τῆς ἀνταποδόσεως
 5 λόγους ἐν καιρῷ τῶν πειρασμῶν παραλογίσασθαι κατενεχθέντα ἐπὶ τὰς ἡδονάς, ἀπὸ τοῦ δικτυωτοῦ πεσεῖν ἐστὶ. Τί δὲ ταύτης τῆς ἀρρωστίας ἐστὶ χαλεπώτερον; Σώματος μὲν γὰρ ἐστὶν ἀρρωστία τὸ παρὰ φύσιν ἔχειν τῆς τῶν στοιχείων ἰσονομίας, ἐκ τῆς τοῦ ἐνὸς ἐπικρατείας εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐπιτραπείσης, ψυχῆς δὲ τὸ ἐκκλῖναι τοῦ ὀρθοῦ
 10 λογισμοῦ τοῖς νοσοποιοῖς ἠττηθείσης πάθει. Τοιαῦτα δίκτυα τῆ ὄρασει τοῦ ἀκούειν δυναμένου διέπλεκεν ὁ Σολομών, λέγων «Οἱ ὀφθαλμοί σου, ὅταν ἴδωσιν ἀλλοτρίαν, τὸ στόμα σου τότε λαλήσαι σχολιά· σχολιά λέγων τὰ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀπαντᾶν μέλλοντα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνταποδόσεως ταῦτα γὰρ λογισθέντι μετὰ τῆς προσηκούσης κα-
 15 ταστάσεως, ἀπείργει πᾶσαν ἐπικίνδυνον τῶν ὀφθαλμῶν θεωρίαν. Εἶπε καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ λογισμοῦ ὅποιαν εἶναι δεῖ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον «Κατάκεισαι», γὰρ φησιν, «ὥσπερ ἐν καρδίᾳ θαλάσσης, καὶ ὡς κυβερνήτης ἐν πολλῷ κλύδωνι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ΄.

20 Ἐὰν γὰρ δυναθῆ τις ἐν τῷ καιρῷ τῆς πρὸς τὴν ἐρεθίζουσαν ὄψιν μάχης οὕτως ἑαυτὸν ἐναγώνιον ποιῆσαι ταῖς ἠπηλημέναις τιμωρίαις, ὡς ὁ ἐν θαλάσῃ χεμιαζόμενος, ἀπόνως περιέσται τῶν προσπαλαιόντων, μὴ αἰσθόμενος τῶν προσφερομένων πληγῶν, ὡς εἶπεῖν «ἔτυπτόν με, καὶ οὐκ ἐπόνεσα, καὶ ἐνέπαιζόν με, ἐγὼ δὲ οὐκ ἤδειν». Ἐκεῖνοι μὲν
 25 γὰρ ἔτυπτον, φησί, ἐμπαίξειν ἐνόμιζον, ἐγὼ δὲ οὐδὲ τῶν πληγῶν ἠσθόμην· βέλη γὰρ νηπίων ἦσαν, οὔτε πρὸς τὰς ἀπάτας αὐτῶν ἐπεστράφην, τὸ μὴδ' ὅτι πάρεισι προσποιοῦμενος. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Δαβὶδ καταφρονῶν τῶν τοιούτων ἀντιπάλων ἔλεγεν «ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίνωσκον». Οὐδ' ὅτε προσῆλθον, φησὶν, οὐδ'
 30 ὅτε ἀνεχώρουν, αἰσθησὶν ἐλάμβανον. Ὁ δὲ μὴδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδώς, ὅτε ταῖς αἰσθήσει πρὸς τὰ αἰσθητὰ κοινωνία μὲν ἐστὶ πολλή, ἀπάτη δὲ ἐκ

ἐμπόδια τῶν λογισμῶν τὰ δυσάρεστα τῆς μέλλουσας κρίσεως, ἐμποδίζοντας τὴν εἴσοδο σὺν ἀκάθαρτες εἰκόνες ποὺ ἐπιτίθενται ἔρποντας. Ἐκκριβῶς γὰρ αὐτὸ ὁ Ὁχοζίας ἀρρώστησε, ἐπειδὴ ἔπεσε ἀπὸ τὸ δικτυωτό⁹⁵, γιὰτὶ ἡ πτώση ἀπὸ τὸ δικτυωτὸ σημαίνει, ὅτι σὲ καιρὸ πειρασμῶν ὑπολόγισε κακῶς τὰ λόγια τῆς ἀνταπόδοσης καὶ ἔπεσε σὺν ἡδονῆς. Καὶ τί εἶναι φοβερώτερο ἀπὸ τὴν ἀρρώστια αὐτῆ; Γιατὶ ἀρρώστια τοῦ σώματος βέβαια εἶναι τὸ νὰ ἔχει παρὰ φύσιν τὴν ἀναλογία τῶν στοιχείων, ἐπειδὴ ἐπετράπη στὸ ἓνα νὰ ἐπικρατήσῃ στὸ παρὰ φύσιν, ἐνῶ ἀρρώστια τῆς ψυχῆς εἶναι τὸ νὰ παρεκκλίνει ἀπὸ τὸν ὀρθὸ λογισμὸ ἡττημένη ἀπὸ τὰ νοσογόνα πάθη. Τέτοια δικτυωτὰ στὴν ὄραση ἐκείνου ποὺ μποροῦσε νὰ ἀκούει ἔπλεκε ὁ Σολομὼν λέγοντας· «Ὅταν τὰ μάτια σου δοῦν ξένη γυναῖκα, τότε τὸ στόμα σου λέγει λόγια διεστραμμένα»⁹⁶, ὀνομάζοντας διεστραμμένα ἐκεῖνα ποὺ μετὰ τὴν ἁμαρτία πρόκειται νὰ μᾶς βροῦν στὸν καιρὸ τῆς ἀνταπόδοσης. Γιατὶ αὐτά, ὅταν ὑπολογιστοῦν μὲ τὴν προσοχὴ ποὺ πρέπει, ἐμποδίζουν κάθε ὄραση ἐπικίνδυνη τῶν ματιῶν. Ἐναφέρει ἐπίσης καὶ ποιά θὰ εἶναι ἡ κατάστασις τοῦ λογισμοῦ τὸν καιρὸ τῆς ἀνταπόδοσης. Γιατὶ λέγει· «Θὰ εἶσαι ξαπλωμένος σὰν στὴν καρδιά τῆς θάλασσας καὶ σὰν κυβερνήτης σὲ μεγάλη θαλασσοταραχὴ»⁹⁷.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 51ο

Ἐὰν δηλαδὴ μπορέσει κανεὶς τὸν καιρὸ τῆς μάχης μὲ τὴ μορφὴ ποὺ τὸν ἐρεθίζει νὰ κάνει τόσο πολὺ ἀγωνιστικὸ τὸν ἑαυτὸ του μὲ τίς τιμωρίες ποὺ τὸν ἀπειλοῦν, ὅσο ἐκεῖνος ποὺ καταλαμβάνεται στὴ θάλασσα ἀπὸ τρικυμία, τότε χωρὶς κόπο θὰ νικήσῃ ἐκείνους ποὺ τὸν πολεμοῦν, χωρὶς νὰ αἰσθάνεται τὰ χτυπήματα ποὺ τοῦ καταφέρουν, ὥστε νὰ λέγει· «Μὲ χτυποῦσαν καὶ δὲν πονοῦσα· μὲ κοροΐδευαν, καὶ ἐγὼ δὲν τὸ ἤξερα»⁹⁸. Ἐκεῖνοι δηλαδὴ μὲ χτυποῦσαν, λέγει, καὶ νόμιζαν ὅτι μὲ κοροΐδευαν, ἐγὼ ὅμως οὔτε κἂν τὰ χτυπήματα αἰσθανόμουν, γιὰτὶ ἦταν βέλη νηπίων, οὔτε σιράφηκα πρὸς τίς ἀπατηλὲς μορφές τους, προσποιούμενος πὺς οὔτε κἂν εἶναι παρόντες. Γιατὶ ἔτσι καὶ ὁ Δαβὶδ, περιφρονώντας τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ τοὺς εἶδους, ἔλεγε· «Ἐνῶ ὁ κακὸς ἔφευγε ἀπὸ μένα, ἐγὼ δὲν τὸ ἤξερα»⁹⁹. Οὔτε ὅταν ἦρθαν, λέγει, οὔτε ὅταν ἀναχώρησαν τοὺς ἀντιλήφθηκα. Ἐνῶ αὐτὸς δὲν γνωρίζει οὔτε αὐτό, ὅτι τὰ αἰσθητὰ ἔχουν μεγάλη ἐπακοινωνία μὲ τίς αἰσθήσεις, καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν ἐπι-

97. Παροιμ. 23, 34.

98. Παροιμ. 33, 35.

99. Ψαλμ. 100, 4.

τῆς κοινωνίας εὐχερῶς γίνεται. Ὁ δὲ μὴ τὴν ἐκ τούτων βλάβην ὑφο-
 ρώμενος, ἀλλ' ἀφυλάκτως αὐτῶν ἐμφορούμενος, πῶς τῷ καιρῷ τῆς
 ἀπάτης γνώσεται τὴν ἐπιβουλήν, μὴ προπαιδευθεὶς τὴν τούτων διά-
 κρισιν; Ὅτι γὰρ ταῖς αἰσθήσεσι μάχη γίνεται πρὸς τὰ αἰσθητά, καὶ
 5 φόρους ἐπιτάσσουσι ταῖς ἠττημέναις αἰσθήσεσι τὰ αἰσθητά, δῆλον ἐκ
 τοῦ πρὸς Σοδομίτας τῶν Ἀσσυρίων πόλεμον. Ἱστορικῶς γὰρ ἡ Γρα-
 φὴ τὴν ὑπόθεσιν τῶν τεσσάρων βασιλέων τοῦ Ἀσσυρίων ἔθνους εἰσά-
 γει πρὸς τοὺς πέντε βασιλεῖς τῶν περὶ Σόδομα, πρῶτον μὲν συμφω-
 νίαν καὶ σπονδὰς καὶ θυσίας εἰρηνικὰς ἐπὶ τὴν Ἀλυκὴν θάλασσαν
 10 εἶτα δουλείαν τῶν πέντε ἐπὶ δώδεκα ἔτη· εἶτα τῷ τρισκαιδεκάτῳ ἀπο-
 στασίαν· ἐν δὲ τῷ τεσσαρεσκαίδεκάτῳ πόλεμον ἐπιθεμένων τῶν τεσσά-
 ρων τοῖς πέντε καὶ αἰχμαλώτους λαβόντων αὐτοῦς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΒ΄.

Καὶ ἡ μὲν ἱστορία ὧδε τὸ τέλος ἔχει, ἡμεῖς δὲ ἐκ τῆς ἱστορίας ταύ-
 15 τῆς παιδευόμεθα τὰ καθ' ἑαυτοῦς, καὶ τὸν τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ
 αἰσθητά διδασκόμεθα πόλεμον. Ἐκαστος γὰρ ἡμῶν ἀπὸ γενέσεως
 ἄχρι τῶν δώδεκα ἐτῶν, οὕτω τὴν διάκρισιν κεκαθαρμένος ὑποτίθεται
 εἰς δουλείαν ἀνεξετάστως, τὰς αἰσθήσεις τοῖς αἰσθητοῖς καθάπερ δε-
 σπότηις ὑπουργούσας πρὸς τὰ κελευόμενα, ὄρασιν μὲν ὄρατοῖς, ἀκο-
 20 ἦν δὲ φωναῖς, γεῦσιν δὲ χυμοῖς, ἀτμοῖς δὲ ὄσφρησιν, ἀφὴν δὲ τοῖς αὐ-
 τὴν κινεῖν τὴν αἴσθησιν πεφυκόσιν αἰσθητοῖς, οὐδὲ μίαν τῶν ἀντιλή-
 ψων διακρίνει καὶ λῦσαι δυνάμενος διὰ τὴν νηπιότητα. Ὅταν δὲ ὁ
 λογισμὸς ὑφαδρύνεσθαι μέλλῃ, καὶ τῆς βλάβης ἄρξῃται αἰσθάνεσθαι,
 ἀποστασίαν εὐθύς ἐννοεῖ καὶ φυγὴν τῆς τοιαύτης δουλείας, κἂν μὲν
 25 ἰσχυρὸς γενόμενος τῷ λογισμῷ ταύτην δεβαιώσῃ τὴν κρίσιν, ἐλεύθε-
 ρος εἰς ἅπαν διαμένει, πικροὺς ἀποδράσας δεσπότης. Εἰ δὲ ἀσθενε-
 στέραν τοῦ ἐγχειρήματος ἔχει τὴν κρίσιν, πάλιν αἰχμαλώτους τὰς
 αἰσθήσεις προδίδωσιν ἠττημένας τῇ τῶν αἰσθητῶν δυναστείᾳ, καὶ τὴν
 δουλείαν λοιπὸν τυραννικὴν ὑπομενούσας χωρὶς τινος χρηστῆς ἐλπί-
 30 δος. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ οἱ ἐν τῇ ἱστορίᾳ πέντε βασιλεῖς ἠττηθέντες,
 παρὰ τῶν τεσσάρων συνελαύνονται εἰς φρέατα ἀσφάλτου, ἵνα ἡμεῖς

κοινωνία αὐτὴ προκύπτει εὐκόλα ἀπάτη. Καὶ αὐτὸς ποὺ δὲν βλέπει οὔτε τὴ βλάβη ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ τὰ δέχεται μέσα του χωρὶς προφύλαξη, πῶς θὰ γνωρίσει τὴν ἐπίθεση τὸν καιρὸ τῆς ἀπάτης, ἂν δὲν ἔχει ἐκπαιδευτεῖ νὰ τὰ διακρίνει; "Ὅτι βέβαια γίνεται μάχη μὲ τὶς αἰσθήσεις πρὸς τὰ αἰσθητὰ, καὶ ὅτι τὰ αἰσθητὰ ἐπιβάλλουν φόρους στὶς νικημένες αἰσθήσεις, εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὸν πολεμὸ τῶν Ἀσσυρίων μὲ τοὺς Σοδομίτες. Γιατὶ ἡ Γραφὴ ἔξιστορεῖ τοὺς ὅρους τῶν τεσσάρων βασιλέων τοῦ ἔθνους τῶν Ἀσσυρίων πρὸς τοὺς πέντε βασιλεῖς τῆς γύρω ἀπὸ τὰ Σόδομα περιοχῆς· πρῶτον συμφωνία καὶ σπονδὲς καὶ θυσίαι εἰρηνικὲς στὴν ἀλμυρὴ θάλασσα. Ἔπειτα ὑποταγὴ τῶν πέντε βασιλέων ἐπὶ δώδεκα χρόνια. Ἔπειτα ἀποσκήρτησις κατὰ τὸ δέκατο τρίτο ἔτος, καὶ κατὰ τὸ δέκατο τέταρτο ἔτος οἱ τέσσερες κήρυξαν πόλεμο ἐναντίον τῶν πέντε βασιλέων καὶ τοὺς συνέλαβαν αἰχμαλώτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 52ο

Καὶ ἡ ἱστορία βέβαια τελειώνει ἐδῶ, ἐμεῖς ὅμως ἀπὸ τὴν ἱστορία αὐτὴ λαμβάνομε παραδείγματα γιὰ τὰ δικὰ μας καὶ διδασκόμαστε τὸν πόλεμο τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητὰ. Ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς δηλαδή, ἀπὸ τὴ γέννησή του μέχρι τὰ δώδεκα χρόνια του, μὴ μπορώντας νὰ κάνει διάκριση, ὑποτάσσεται στὴ δουλεία ἀνεξέταστα, ἐπειδὴ οἱ αἰσθήσεις του ὑπηρετοῦν τὰ αἰσθητὰ, σὰν νὰ εἶναι δεσπότες, σ' αὐτὰ ποὺ τοὺς διατάζουν· ἡ ὄρασις σ' αὐτὰ ποὺ βλέπονται, ἡ ἀκοή στὶς φωνές, ἡ γεύσις στοὺς χυμούς, ἡ ὄσφρησις στοὺς ἀτμούς, ἡ ἀφή στὰ αἰσθητὰ ποὺ ἀπὸ τὴ φύση τοὺς ἐρεθίζουν τὴν αἴσθησι, μὴ μπορώντας νὰ διακρίνουν καμμιὰ ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις καὶ νὰ τὴν καταργήσουν λόγῳ τῆς νηπιότητάς τους. Ὅταν ὅμως ὁ λογισμὸς ἀρχίζει νὰ ἀνδρώνεται καὶ νὰ αἰσθάνεται τὴ ζημίαν, σκέφτεται ἀμέσως τὴν ἀποσκήρτησις καὶ τὴ φυγὴ ἀπὸ αὐτὴ τὴ δουλείαν, καὶ ἂν λοιπόν, ὅταν ἰσχυροποιήσῃ τὸν λογισμὸν του, πραγματοποιήσῃ αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν, παραμένει ἐλεύθερος γιὰ πάντα, δραστεύοντας ἀπὸ τοὺς σκληροὺς δεσπότες, ἐὰν ὅμως ἡ ἀπόφασίς του εἶναι πρὸ ἀνίσχυρη ἀπὸ τὸ ἐγχείρημα, παραδίδει πάλι τὶς αἰσθήσεις νικημένες στὴν ἐξουσίαν τῶν αἰσθητῶν, καὶ ὑπομένουν στὸ ἐξῆς τὴν τυραννικὴν δουλείαν χωρὶς καμμιὰ καλὴ ἐλπίδα. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ πέντε βασιλεῖς τῆς ἱστορίας, ἀφοῦ νικήθηκαν ἀπὸ τοὺς τέσσερες, ὀδηγοῦνται ὅλοι μαζὶ σὲ πηγὰδια τῆς ἀσφάλτου¹, γιὰ νὰ διδαχθοῦμε ἐμεῖς, ὅτι χωρὶς νὰ ἔχουμε

μάθωμεν, ὅτι οὐ τοῖς αἰσθητοῖς ἡττημένοι, ὥσπερ βαράθροις ἢ φρέα-
σιν ἐκάστη αἰσθήσει τὸ καθ' αὐτὴν ἐγκαταστρέφουσιν αἰσθητόν, μη-
δὲν πλέον τῶν ὄρωμένων ἐννοοῦντες λοιπόν, διὰ τὸ τοῖς γηϊνοῖς ἐνδῆ-
σαι τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐνταῦθα πραγμάτων ἡγα-
5 πηκέναι μᾶλλον τῶν νοητῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΓ.

Οὕτω καὶ ὁ ἡγαπηκῶς τὸν κύριον ἑαυτοῦ δοῦλος καὶ τὴν γυ-
ναῖκα καὶ τὰ παιδιά, τὴν ἀληθῆ παραιτούμενος ἐλευθερίαν, διὰ τὴν
πρὸς τὰ σωματικὰ συγγένειαν, δοῦλος αἰώνιος γίνεται, μετατρηθεὶς
10 ὀπιτίω τὸ οὖς, ἵνα μὴ τῇ φυσικῇ τῆς ἀκοῆς ἀκούων ὀπῆ, δέξηται ποτε
λόγον ἐλευθερίας, ἀλλὰ δοῦλος μένει διηνεκῶς τὰ παρόντα ἡγαπη-
κῶς. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν χεῖρα τῆς ἐπιλαβομένης τῶν αἰδοίων γυναι-
κός, ἐν τῷ μάχεσθαι τοὺς δύο ἄνδρας, ἀποκόπτειν ὁ νόμος ἐκέλευσεν,
ὅτι μάχης οὕσης τῶν λογισμῶν περὶ τῆς αἰρέσεως τῶν κοσμικῶν καὶ
15 τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, τούτων ἀφεῖσα τὴν αἵρεσιν, τῶν τῆς γενέσεως
ἐδράξατο καὶ φθορᾶς διὰ γὰρ τῶν γεννητικῶν τὰ γενέσεως ἐδήλωσε
πράγματα. Οὐδὲν οὖν ὄφελος τὸ ἀποτάξασθαι τοῖς πράγμασι μὴ ἐπι-
μένοντας κρίσει, ἀλλ' ὑποσύρεσθαι πάλιν καὶ ὑπενδοῦναι τῷ λογι-
σμῷ, καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς ἐπὶ τὰ καταλειφθέντα στρέφεσθαι καὶ τὴν
20 πρὸς ἐκεῖνα κηρύσσειν προσπάθειαν, ὡς ἡ γυνὴ τοῦ Λώτ ὑποστρα-
φεῖσα γὰρ, ἔστηκεν ἕως νῦν, ὑπόδειγμα τοῖς ἀπειθοῦσι μεταβληθεῖσα
εἰς στήλην ἀλός. Τοιοῦτον γὰρ ἡ συνήθεια, ἧς σύμβολον αὕτη, τοὺς
ἀναχωρεῖν ἀμεταστρεπτὶ δουλομένους, πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέφουσα

Τί δέ φησι καὶ ὁ κελεύων νόμος τὸν εἰσερχόμενον εἰς τὸν ναὸν
25 μετὰ τὸ τελέσαι τὰ τῆς εὐχῆς. Μὴ ἐπ' ἐκείνην ἀνακάμπτειν τὴν πύλην,
δι' ἧς εἰσελήλυθεν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀντικρὺς ἐκπορεύεσθαι, ἀνεπίστρο-
φον τὴν κατ' εὐθὺ πορείαν ποιούμενον, ἢ τὸ μὴ χρῆναι τὴν σύντονον
τῆς ἐπὶ τὴν ἀρετὴν εὐθύτητος ἐκλύειν ἐνδοιασμοῖς. Αἶ γὰρ συνεχεῖς
πρὸς τὰ ἀφ' ὧν ἐξεληλύθαμεν, νεύσεις παντελῶς ἀπὸ τῆς συνηθείας
30 ἐπὶ τὰ ὀπίσω ἔλκουσι, καὶ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω χαυνώσασαι ὁρμήν, ὄλην

2. Ἐξ. 21, 5-6.

3. Δευτ. 25, 11-12.

νικηθεῖ ἀπὸ τὰ αἰσθητά, σὰν σὲ βάραθρα ἢ πηγᾶδια, σὲ κάθε αἴσθησι, ποῦ καταστρέφουν τὸ ἀντίστοιχο στὴν κάθε μὰ αἰσθητό, δὲν σκεπτόμαστε τίποτε περισσότερο ἀπὸ αὐτὰ ποῦ βλέπουμε, ἐπειδὴ ἔχουμε τὴν ἐπιθυμία μας δεμένη στὰ γήϊνα καὶ ἀγαπήσαμε τὴν ἀπόλαυση τῶν ἐδῶ πραγμάτων περισσότερο ἀπὸ τὰ νοητά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 53ο

Ἔτσι καὶ ὁ δοῦλος ποῦ ἀγάπησε τὸν κύριό του καὶ τὴ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιά, ἀρνούμενος τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία, ἕξαιτίας τῆς συγγένειάς του πρὸς τὰ σωματικά, γίνεται δοῦλος αἰώνιος, τρυπημένος μὲ σουβλί στὸ αὐτί, ὥστε νὰ μὴ ἀκούει μὲ τὴ φυσικὴ τρυπα τῆς ἀκοῆς, καὶ ἀκούσει κάποτε λόγο ἐλευθερίας, ἀλλὰ νὰ μένει διαρκῶς δοῦλος, ἐπειδὴ ἀγάπησε τὰ παρόντα². Γι' αὐτὸ καὶ τὸ χέρι τῆς γυναίκας ποῦ ἔπιασε τὰ γεννητικὰ ὄργανα, καθὼς μάχονταν οἱ δύο ἄνδρες, ὁ νόμος διέταξε νὰ κοπεῖ³, ἐπειδὴ, ἐνῶ ὑπῆρχε διαμάχη μεταξὺ τῶν λογισμῶν γιὰ τὴν προτίμηση τῶν κοσμικῶν καὶ τῶν οὐράνιων ἀγαθῶν, ἐκείνη, ἀφήνοντας τὴν προτίμηση αὐτῶν, ἔπιασε αὐτὰ ποῦ ἀναφέροντα στὴ γέννηση καὶ στὴ φθορά· γιὰτὶ μὲ τὰ γεννητικὰ ὄργανα φανέρωσε τὰ πράγματα τῆς γέννησης. Κανένα λοιπὸν ὄφελος δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὸ νὰ ἀπαρνηθοῦμε τὰ πράγματα, ἂν δὲν ἐπιμείνουμε στὴν ἀπόφασή μας, ἀλλὰ ξαναγυρίζουμε πάλι πίσω καὶ ὑποχωροῦμε μὲ τὸν λογισμό, καὶ ἕξαιτίας αὐτοῦ ἐπιστρέφουμε συνεχῶς σὲ ἐκεῖνα ποῦ ἐγκαταλείψαμε καὶ διαλαλοῦμε τὴν προσήλωσή μας σ' αὐτά, ὅπως ἔκανε ἡ γυναῖκα τοῦ Λώτ, ἡ ὁποία, μὲ τὸ νὰ στραφεῖ πίσω, ἔμεινε μέχρι τώρα παράδειγμα σ' αὐτοὺς ποῦ εἶναι ἀπειθαρχοί, μεταβληθεῖσα σὲ στήλη ἄλατος⁴. Γιὰτὶ τέτοια εἶναι ἡ συνήθεια, τῆς ὁποίας σύμβολο εἶναι ἡ γυναῖκα τοῦ Λώτ, κάνοντας ἐκείνους ποῦ θέλουν νὰ ἀναχωρήσουν ὀριστικὰ ἀπὸ αὐτήν, νὰ ξαναγυρίζουν πάλι πίσω.

Ἄλλὰ τί λέγει καὶ ὁ νόμος ποῦ δίνει ἐντολές γιὰ ἐκεῖνον ποῦ μπαίνει στὸν ναὸ μετὰ τὴν τέλεση τῆς εὐχῆς; Νὰ μὴ ἐπιστρέφει πάλι στὴν πύλη ἐκείνη ἀπὸ τὴν ὁποία μπῆκε, ἀλλὰ νὰ θγαίνει ἀπὸ τὴν ἀντικρυνή, σημαίνοντας τὴν χωρὶς ἐπιστροφή πρὸς τὰ ἐμπρὸς πορεία του, ἢ ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταργεῖ τὴν ἔντονη ἐπιθυμία του πρὸς τὴν ἀρετὴ μὲ ἐνδοιασμούς. Γιὰτὶ τὰ συνεχῆ πωγυρίσματα σ' ἐκεῖνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα φύγαμε, μᾶς τραβοῦν ἐντελῶς ἀπὸ συνήθεια πρὸς τὰ πίσω, καὶ χαλαρώνοντας

4. Γεν. 19, 26.

ἀντισπῶσι πρὸς ἑαυτὴν καὶ ὑπονοστήναι ἐπὶ τὰ ἀρχαῖα παρασκευάζουσι κακά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΔ΄.

Δεινὸν γὰρ ἢ συνήθεια κατασχεῖν πρὸς ἑαυτήν, καὶ μὴ συγχωρη-
 5 σαι πάλιν ἐπὶ τὴν πρώτην ἕξιν διαναστῆναι τῆς ἀρετῆς ἕξις μὲν γὰρ
 ἀπὸ συνηθείας, ἀπὸ δὲ ἕξεως φύσις ἐγγίνεται· φύσιν δὲ μετακινήσαι
 καὶ μεταβαλεῖν χαλεπὸν· κἂν γὰρ κλιθῆ μικρὸν βία, ταχέως πρὸς ἑαυ-
 τὴν ἀνατρέχει, σαλευομένη μὲν τῶν οἰκείων ὄρων, οὐ μὴν εἰς τὸ παντε-
 λές μεταβαίνουσα, εἰ μὴ πάλιν πολὺς πόνος αὐτῇ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ
 10 παλινδρομήσαι παρασκευᾶσει, ὡς ἐπὶ τὴν καταλειφθεῖσαν ἕξιν ἀπὸ
 τῆς συνηθείας ἐπανελθεῖν. Ὅρα γὰρ τὴν ἐθισμοῖς ἀκολουθοῦσαν ψυ-
 χήν, πῶς εἰδώλοις ἐπικαθέζεται προσηλώσασα ταῖς ἀμόρφους ὕλαις
 ἑαυτήν, καὶ πρὸς τὸν ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα χειραγωγεῖν ἐθέλοντα λόγον
 οὐ προσιζομένη τὴν συνανάδασιν, λέγουσα· «Οὐ δύναμαι ἀναστῆναι
 15 ἐνώπιόν σου, ὅτι κατὰ θεσμόν τῶν γυναικῶν μοί ἐστιν». Ἡ γὰρ τοῖς
 τοῦ βίου πράγμασιν ἀπὸ πολλῶν χρόνων ὑπαναπαυομένη ψυχὴ εἰδώ-
 λοις ἐπικαθέζεται, τοῖς ἐξ ἑαυτῶν μὲν ἀμόρφους, τέχνη δὲ ἀνθρωπίνῃ
 τὴν μορφήν δεχομένοις· ἢ γὰρ οὐκ ἄμορφον πρᾶγμα πλοῦτος καὶ
 δόξα καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ βίου πράγματα, οὐδὲν ἔχοντα τρανὸν οὐδὲ
 20 διηρθρωμένον, ὁμοιότητι δὲ εὐπαραγῶγῃ ψευδόμενα τὴν ἀλήθειαν,
 τῷ καθ' ἑκάστην ἄλλας ἐξ ἄλλων δέχεσθαι τὰς μεταβολὰς μορφήν δὲ
 περιτιθῶμεν αὐτοῖς ἡμεῖς, ὅταν τοῖς πρὸς μηδὲν τῶν λυσιτελῶν χρησι-
 μεύουσι χρήσιμον φαντασίαν περιπλάττωμεν διὰ τῶν ἀνθρωπίνων
 λογισμῶν.

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΕ.

Ὅταν γὰρ τὴν ἀναγκαίαν τοῦ σώματος χρεῖαν εἰς ἀμήχανον πλα-
 τύνωμεν πολυτέλειαν, τὴν μὲν τροφήν μυρίοις ἠδύσμασι παραρτύον-
 5 τες, τὰ δὲ ἐνδύματα πρὸς χλιδὴν καὶ θρύψιν φιλοτίμως ποικίλλοντες,
 εἶτα ἐγκαλούμενοι περὶ τῆς ματαιότητος ταύτης, ὡς εἰσῆ καὶ μάτην
 30 τὴν δι' ὀλίγων πληροῦσθαι δυναμένην χρεῖαν ἀβροῖς ἀναλώμασι κομ-
 ποστολοῦντες ἀπολογίας, ὡς περὶ καθηκόντων τεκταίνωμεν, τί ἕτερον

τὴν πρὸς τὰ ἔμπρὸς ὁρμὴ μας, τὴν στρέφουν πρὸς τὰ πίσω καὶ τὴν κάνουν νὰ ξαναγυρίσει πάλι στὰ παλιὰ κακά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 54ο

Ἡ συνήθεια εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς κρατήσῃ κοντὰ τῆς καὶ νὰ μὴ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ ξεφύγουμε πρὸς τὴν πρώτη ἔξῃ τῆς ἀρετῆς. Γιατὶ ἡ ἔξῃ προέρχεται ἀπὸ τὴ συνήθεια, ἀπὸ τὴν ἔξῃ δημιουργεῖται ἡ φύση, καὶ τὴ φύση εἶναι δύσκολο νὰ τὴν μετακινήσῃ κανεὶς καὶ νὰ τὴν ἀλλάξῃ. Κι' ἂν ἀκόμα γείρει λίγο μὲ τὴ βία, ἐπανέρχεται γρήγορα στὸν ἑαυτὸ τῆς, μετακινούμενη κατὰ τι ἀπὸ τὰ δικά τῆς ὅρια, ἀλλὰ δὲν πηγαίνει πρὸς τὸ τέλειο, παρὰ μόνο ἂν πολὺς κόπος τὴν κάνει νὰ γυρίσει πίσω ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο, ὥστε ἀπὸ τὴ συνήθεια νὰ ἐπιστρέψῃ πάλι στὴν ἔξῃ ποὺ εἶχε ἐγκαταλείψει. Πρόσεχε δηλαδὴ τὴν ψυχὴ ποὺ ἀκολουθεῖ τὶς συνήθειες, πῶς κἀθεται πάνω στὰ εἶδωλα, ἀφοσιώνοντας τὸν ἑαυτὸ τῆς στὶς ἀμορφες ὕλες, καὶ δὲν ἀκολουθεῖ τὸν λόγο ποὺ θέλει νὰ τὴν ὀδηγήσῃ στὰ ψηλότερα, λέγοντας· «Δὲν μπορῶ νὰ σηκωθῶ μπροστὰ σου, γιατί ἐμποδίζομαι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συνήθως συμβαίνουν στὶς γυναῖκες»⁵. Γιατὶ ἡ ψυχὴ ποὺ ἀναπαύεται γιὰ πολλὰ χρόνια πάνω στὰ πράγματα τῆς ζωῆς, κἀθεται πάνω σὲ εἶδωλα, τὰ ὁποῖα καθεαυτὰ βέβαια εἶναι ἀμορφα, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνθρώπινη τέχνη παίρνουν μορφή. Ἡ μήπως δὲν εἶναι ἀμορφο πρᾶγμα ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δόξα καὶ τὰ ὑπόλοιπα πράγματα τῆς ζωῆς, ποὺ δὲν ἔχουν τίποτε τὸ ὀλοφάνερο καὶ σχηματισμένο, καὶ μὲ τὴν καλὰ κατασκευασμένη ὁμοιότητά τους ἔξαπατοῦν τὴν ἀλήθεια μὲ τὸ νὰ δέχονται κἀθε μέρα ἀλλεπάλληλες μεταβολές· καὶ δίνουμε ἑμεῖς μορφή σ' αὐτὰ, ὅταν, στὰ πράγματα ποὺ δὲν εἶναι χρήσιμα σὲ τίποτε, πλάθουμε ἑμεῖς χρησιμὴ εἰκόνα μὲ τοὺς ἀνθρώπινους λογισμούς;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 55ο

Πράγματι, ὅταν ἐπεκτείνουμε τὶς ἀναγκαῖες ἀπαιτήσεις τοῦ σώματος σὲ ἄχρηστη πολυτέλεια, καρυκεύοντας τὴν τροφὴ μας μὲ μύρια μυρωδικά, καὶ διακοσμώντας πλούσια τὰ ἐνδύματά μας μὲ ποικιλόμορφα πράγματα γιὰ νὰ δείχνουν χλιδὴ καὶ μαλθακότητα, καὶ στὴ συνέχεια κατηγορούμενοι γιὰ τὴ ματαιότητά αὐτή, ὅτι ἄσκοπα καὶ χωρὶς λόγο τὴν ἀνάγκη, ποὺ μπορεῖ νὰ ἱκανοποιηθεῖ μὲ λίγα, τὴν στολίζουμε ἐπιδεικτικά, μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι ἐπιβάλλεται μὲ τέτοια φιλοτεχνία, τί ἄλλο

ποιούμεν, ἢ ταῖς ἀμόρφοις ὕλαις μορφήν περιτιθέναι φιλονεικοῦμεν;
 Καλῶς δὲ καὶ ἐπικαθεζομένην τούτοις εἶπομεν τὴν τοιαύτην ψυχὴν.
 Ἡ γὰρ περὶ τῶν εἰρημένων τὰς τοιαύτας παρ' ἑαυτῆς κρίσεις βεβαιώ-
 σασα ψυχὴ, προσήλωται τοῖς τῆδε πράγμασιν εἰδώλοις λοιπόν, καὶ
 5 οὐκ ἀληθείᾳ δουλεύουσα, καὶ ταύτῃ οὐ διαναστῆναι δυναμένη, καὶ
 τοῖς ἐθισμοῖς ὥσπερ ἐμμήνω ἀκαθαρσία τὴν τούτων φύσιν μολύνου-
 σα, τὸ δὲ καθέζεσθαι ἀργίαν τῶν καλῶν καὶ φιληδονίαν ἢ Γραφὴ ἐν-
 ταῦθα λέγει. Ἀργίαν μὲν ὅταν λέγει, «καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ
 10 θανάτου, πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ καὶ σιδήρῳ». Καὶ τὸ σκότος γὰρ
 καὶ ἡ πέδη κάλυμμα ἐργασίας εἰσὶ. Φιληδονίαν δὲ ὅταν εἶπῃ περὶ τῶν
 στραφέντων τῆ καρδίᾳ εἰς Αἴγυπτον καὶ πρὸς ἀλλήλους λεγόντων
 «ἐμνήσθημεν, ὅταν ἐκαθήμεθα ἐπὶ τῶν λεβήτων τῶν κρεῶν, καὶ ἠσθίο-
 μεν κρέα εἰς πλησμονήν». Ὄντως γὰρ ἐπὶ λεβήτων καθέζονται οἱ
 ὕγρα καὶ ἀπαύστῳ θέρμῳ τὰς ὀρέξεις ἀνακαιόμενοι. Φιληδονίας δὲ ἢ
 15 γαστρομαργία μήτηρ. Αὕτη γὰρ τύπτει φιληδονίαν, τάχα δὲ καὶ πολλὰ
 τῶν ἄλλων παθῶν. Ἀπὸ γὰρ ταύτης, ὡς ῥίζης, ἀνατρέχουσι βλαστή-
 ματα τὰ λοιπὰ πάθη, καὶ κατὰ μικρὸν τῆ τεκούσῃ προσαναδενδρούμε-
 να οὐρανομήκεις στελεχοῦσι κακίας. Φιλοχρηματία γὰρ καὶ θυμὸς
 καὶ λύπη γαστρομαργίας εἰσὶν ἔγγονα καὶ βλαστοί· χρεία γὰρ πρῶτον
 20 χρημάτων τῷ γαστρομάργῳ πρὸς τὸ τὴν ἐπιθυμίαν αἰεὶ φλεγμαίνουσαν
 πληροῦν, εἰ καὶ αὐτὴ μηδέποτε πληροῦται, πρὸς δὲ τοὺς ἐμποδιζόν-
 τας τῆ τούτων κτήσει, ἀνάγκη κινεῖσθαι τὸ θυμικόν, λύπη δὲ ἐξ ἀνάγ-
 κης ἔπεται τῷ μὴ εἰς ἔργον δι' ἀσθένειαν προελθόντι θυμῷ· καὶ γὰρ ὁ
 ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῆ κοιλίᾳ πορευόμενος, ὅταν μὲν ἔχει τὰς ποιητικὰς
 25 τῶν ἡδονῶν ὕλας ἐπὶ γαστέρα πορεύεται, ὅταν δὲ τούτων ἀπορῆ,
 ῥέπει ἐπὶ τὸ στήθος, ὅπου ὁ θυμὸς οἱ γὰρ φιλήδονοι στερούμενοι τῶν
 ἡδονῶν ὀργίζονται καὶ πικραίνονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΣΤ'.

Ὄθεν ὁ μέγας Μωυσῆς λόγιον ἐπιτίθησι τῷ στήθει τοῦ ἱερέως διὰ
 30 συμβόλων παραδηλῶν, ὅτι δεῖ κεκοιμένως τὰς ὀρμὰς τοῦ θυμικοῦ

6. Ψαλμ. 106. 12.

7. Ἐξ. 16, 3.

8. Τετράγωνο διπλὸ πολυχρῶμο ὕφασμα ποῦ ἔφερε ὁ ἀρχιερέας στὸ στήθος, μὲ δύο πολυτίμους λίθους, πάνω στοὺς ὁπίους ἦταν χαραγμένα τὰ ὀνόματα τῶν 12 φυλῶν τοῦ

κάνουμε, ἀπὸ τὸ νὰ ἀμλλώμαστε νὰ δώσουμε μορφή στὶς ἀμορφες ὕλες; Καὶ πολὺ σωστὰ μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ τοῦ εἴδους κάθεται πάνω σ' αὐτὰ. Γιατὶ ἡ ψυχὴ ποὺ ἐπικυρώνει τὶς ἀποφάσεις τῆς αὐτῆς γιὰ αὐτὰ ποὺ ἀναφέρθηκαν, εἶναι προσηλωμένη στὸ ἐξῆς στὰ εἶδωλα αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ δὲν ὑπηρετεῖ τὴν ἀλήθεια, μὴ μπορώντας νὰ σηκωθεῖ ἀπὸ τὴ θέση αὐτῆ, καὶ τὴ φύση αὐτῆ τὴν μολύνει κατὰ κάποιον τρόπο μὲ τὴν ἐμμηνη ἀκαθαροσύνη της. Τὸ ὅτι κάθεται, ἡ Γραφὴ ἐδῶ τὸ χαρακτηρίζει ἀργία καὶ φιληδονία. Καὶ ἀργία τὸ ὀνομάζει, ὅταν λέγει, «Καθισμένοι στὸ σκοτάδι καὶ στὴ σκιά τοῦ θανάτου, δεμένοι μὲ τὶς στερεῖσεις τῆς φτώχειας καὶ σιδερένιες ἀλυσίδες»⁶, γιὰ τὴν καὶ τὸ σκοτάδι καὶ ἡ χειροπέδη εἶναι ἐμπόδιο γιὰ ἐργασία. Φιληδονία πάλι, ὅταν κάνει λόγο γιὰ ἐκείνους ποὺ μὲ τὴν καρδιά τους στράφηκαν πρὸς τὴν Αἴγυπτο καὶ ἔλεγον μεταξύ τους· «Φέρουμε στὴ μνήμη μας τὴν ἐποχὴ ποὺ καθόμασταν στὰ καζάνια μὲ τὰ κρέατα καὶ τρώγαμε κρέατα μέχρι νὰ χορτάσουμε»⁷. Γιατὶ πραγματικὰ κάθονται πάνω στὰ καζάνια αὐτοὶ ποὺ φλέγονται ἀπὸ τὴν ὑγρὴ καὶ ἀκατάπαυστη θερμὴ τῶν ὀρέξεών τους. Ἡ λαίμαργία εἶναι μητέρα τῆς φιληδονίας. Γιατὶ αὐτὴ γεννάει τὴ φιληδονία, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη. Καθόσον ἀπὸ αὐτὴν, σὰν ἀπὸ ρίζα, φυτρώνουν τὰ ἄλλα πάθη, καὶ, ἀναπτυσσόμενα παράλληλα μὲ αὐτὴν ποὺ τὰ γέννησε, παρουσιάζουν κορμούς κακίας ποὺ φτάνουν ὡς τὸν οὐρανὸ. Γιατὶ ἡ φιλοχρηματία καὶ ὁ θυμὸς καὶ ἡ λύπη εἶναι γεννήματα καὶ βλαστοὶ τῆς γαστριμαργίας. Χρειάζονται δηλαδὴ πρῶτα χρήματα στὸν λαίμαργο γιὰ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμία του ποὺ συνεχῶς φλογίζεται, ἂν καὶ ἡ ἴδια ποτὲ δὲν χορταίνει. Σὲ ἐκείνους ὅμως ποὺ ἐμποδίζουν τὴν ἀπόκτηση αὐτῶν, εἶναι ἀνάγκη νὰ κινηθεῖ τὸ θυμικόν, καὶ ἐάν, λόγω ἀδυναμίας, δὲν ἐκδηλωθεῖ ὁ θυμὸς, ἀκολουθεῖ ἀναγκαστικὰ λύπη, γιὰ τὸν αὐτὸς ποὺ πορεύεται μὲ τὸ στήθος καὶ τὴν κοιλιά, ὅταν ἔχει τὰ ὑλικά ποὺ προκαλοῦν τὶς ἡδονές, βαδίζει μὲ τὴν κοιλιά, ὅταν ὅμως τὶς στερεῖται, γέρνει πρὸς τὸ στήθος, ὅπου εἶναι ὁ θυμὸς. Γι' αὐτὸ οἱ φιλήδονοι, ὅταν στεροῦνται τὶς ἡδονές, ὀργίζονται καὶ πικραίνονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 56ο

Γι' αὐτὸ ὁ μέγας Μωυσῆς ἔβαλε λογεῖο⁸ στὸ στήθος τοῦ ἀρχιερέα, τὸ ὁποῖο μὲ σύμβολα ἔδειχνε ὅτι πρέπει νὰ κυβερνᾷ λογικὰ τὶς

⁶Ἰσααὴλ ἀνά ~~ἔξ~~ σὲ κάθε λίθο. Βλ. Ἐξ 28, 9-10.

πάθους ἡνιοχεῖν τῷ λογισμῷ· τὸ γὰρ λόγιον κρίσεως λογικόν ἐστι· καὶ οὗτος μὲν λόγῳ κρατεῖ τοῦ πάθους, ἀτελής ἐστίν, ὁ δὲ τέλειος Μωυσῆς ὄλον ἀφαιρεῖ τὸ θυμικόν· οὐ γὰρ τὸ λόγιον φέρει, ἀλλ' αὐτὸ τὸ στηθύνιον ἀφαιρεῖ «Λαβών», γὰρ φησι, «τὸ στηθύνιον, ἀφεῖλεν αὐτὸ 5 ἐπίθεμα ἐναντίον Κυρίου». Ἔτεροι δὲ εἰσιν οἱ μῆτε ὄλον ἐκτεμόντες τὸν θυμόν, μῆτε λόγῳ κρατοῦντες τοῦ πάθους, ἀλλὰ πόνῳ περιγεγόμενοι· οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ τὸ στηθύνιον σὺν τῷ βραχίονι ἀφαιροῦντες Βραχίων γὰρ πόνου καὶ ἐργασίας σημεῖόν ἐστιν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐπὶ κοιλίας πορεύεσθαι τὴν ἡδονὴν ἀληθέστατον ἔχει· σχεδὸν γὰρ τῶν 10 ἡδονῶν αἰτία ἐστὶν αὕτη· πληρωθείσης γὰρ γαστροῦ, ὀρέξεις καὶ τῶν ἄλλων ἡδονῶν γίνονται σύντονοι· ἐνδεῶς δὲ ἐχούσης ἡρεμαῖαι καὶ σταθερώτεραι μένουσι. Καὶ ἐνταῦθα δὲ ἐστὶ διαφορὰ προκόπτοντος καὶ τελείου· «Μωυσῆς μὲν γὰρ τελείως τὴν τῶν βρωμάτων ἡδονὴν ἀπορριπτόμενος, τὴν κοιλίαν καὶ τοὺς πόδας ἔπλυνεν ὕδατι»· κοιλίαν 15 μὲν τὴν ἡδονὴν, πόδας δὲ τὰς ἐπιβάσεις καὶ προκοπὰς αἰνιπτόμενος Ὁ δὲ προκόπτων τὰ ἐν τῇ κοιλίᾳ πλύνει, οὐ τὴν ὅλην κοιλίαν. Καὶ τό, «ἔπλυνε» δὲ, καὶ τό, «πλυνούσι», πολλὴν ἔχουσι τὴν διαφορὰν· τὸ μὲν γὰρ ἐστὶ ἐκούσιον, τὸ δὲ ἐκ προστάξεως περιγεγόμενον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΖ΄.

20 Δεῖ γὰρ τὸν μὲν τέλειον αὐτοκελεύστω προθυμία πρὸς τὰς κατ' ἀρετὴν κινεῖσθαι πράξεις, τὸν δὲ προκόπτοντα παραινέσει τοῦ ὑψηλομένου πειθόμενον. Σφόδρα δὲ παρατετηρημένως τὸ μὲν στηθύνιον ὄλον ἀφαιρεῖν, τὴν δὲ κοιλίαν οὐκ ἀφαιρεῖν, πλύνειν δέ· ὁ γὰρ σοφὸς ὄλον μὲν τὸν θυμόν ἰσχύει παραιτήσασθαι καὶ ἀποκόψαι, τὴν δὲ κοι- 25 λίαν ἐκτεμεῖν ἀδυνατεῖ. Τοῖς γὰρ ἀναγκαίοις σιτίοις ἢ φύσις διάζεται χρῆσθαι καὶ τὸν ἐγκρατέστατον. Τῆς δὲ μὴ στοιχησάσης τῷ ὀρθῷ καὶ μονίμῳ λόγῳ ψυχῆς, ἀλλὰ ψυχικαῖς φθαρείσης ἡδοναῖς, διὰ τοῦτο πύμπραται ἡ κοιλία, ἐπειδήπερ κἂν αἱ τοῦ σώματος ὑπερπλήθωσι δεξαμεναί, μένει διψαλέος ἢ ἐπιθυμία, ἀκολουθεῖ δὲ τὸ προσθῆναι τὴν 30 κοιλίαν διὰ τὸ πεσεῖν τὸν μηρόν· ἀτνεῖ γὰρ ἡ διάνοια πρὸς τὴν καλῶν γένεσιν φλεγμαινούσης γὰρ τῆς γαστροῦ ἐκ τῆς τῶν βρωμάτων πολυτελείας καὶ τοὺς πνευματικὸς παραλύεται τόνους· τοῦτους γὰρ

ὀρμές τοῦ θυμοῦ του⁹, διότι τὸ λογεῖο ἦταν σύμβολο τῆς λογικῆς ἀποφάσεως. Καὶ αὐτὸς βέβαια πού συγκρατεῖ μὲ λόγο τὸ πάθος του εἶναι ἀτελής. Ὁ τέλειος Μωυσῆς ὅμως ἀφαιρεῖ ὅλο τὸ θυμικό, γιατί δὲν φοροῦσε τὸ λογεῖο, ἀλλὰ ἀφαίρεσε τὸ στήθος. Γιατί λέγει, «παίρνοντας τὸ στήθος, τὸ ἔβγαλε καὶ τὸ ἀφιέρωσε στὸν Κύριο»¹⁰. Ὑπάρχουν ὅμως ἄλλοι οἱ ὅποιοι οὔτε ὅλο τὸν θυμὸ ἔκοψαν, οὔτε συγκρατοῦν μὲ τὸν λόγο τὸ πάθος αὐτό, ἀλλὰ τὸ νικοῦν μὲ κόπο. Αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού ἀφαιροῦν τὸ στήθος μαζί μὲ τὸν βραχίονα, γιατί ὁ βραχίονας εἶναι σύμβολο τοῦ κόπου καὶ τῆς ἐργασίας. Συμβολίζει ὅμως ἐπίσης καὶ τὸ ὅτι ἡ ἡδονὴ πορεύεται μὲ τὴν κοιλιὰ, γιατί αὐτὴ κυρίως εἶναι ἡ αἰτία τῶν ἡδονῶν. Ὅταν δηλαδή γεμίσει ἡ κοιλιὰ, τότε ἐνισχύονται καὶ οἱ ἄλλες ἡδονές, ἐνῶ ὅταν εἶναι ἄδεια, μένουν ἥρεμες καὶ σταθερότερες. Καὶ ἐδῶ φαίνεται ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα σὲ ἐκεῖνον πού προοδεύει καὶ στὸν τέλειο. Γιατί ὁ Μωϋσῆς, ἀπορρίπτοντας τελείως τὴν ἡδονὴ τῶν τροφῶν, ἔπλυνε τὴν κοιλιὰ καὶ τὰ πόδια του, ὑπαινισσόμενος μὲ τὴν κοιλιὰ τὴν ἡδονή, καὶ μὲ τὰ πόδια τὶς πορεῖες καὶ τὶς προκοπές. Ἐκεῖνος πάλι πού προκόβει πλένει αὐτὰ πού εἶναι μέσα στὴν κοιλιὰ, ὄχι ὀλόκληρη τὴν κοιλιὰ. Ἀλλὰ καὶ τὸ «ἔπλυνε» καὶ τὸ «νὰ πλύνουν» ἔχουν μεγάλη διαφορὰ, γιατί τὸ ἓνα εἶναι θεληματικό, ἐνῶ τὸ ἄλλο γίνεται μὲ προσταγή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 57ο

Πρέπει δηλαδή ὁ τέλειος μὲ αὐθόρμητη προθυμία νὰ παρακινεῖται πρὸς τὶς πράξεις τῆς ἀρετῆς, ἐνῶ αὐτὸς πού προκόβει, νὰ πειθαρχεῖ στὶς συμβουλές τοῦ ἡγουμένου. Καὶ εἶναι ἀξιοπαρατήρητο, ὅτι τὸ στήθος τὸ ἀφαιρεῖ ὅλο, ἐνῶ τὴν κοιλιὰ δὲν τὴν ἀφαιρεῖ, ἀλλὰ τὴν πλένει. Γιατί ὁ σοφὸς ἔχει βέβαια τὴ δύναμη νὰ ἀρνηθεῖ καὶ νὰ κόψει ὅλον τὸν θυμὸ, τὴν κοιλιὰ ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ τὴν κόψει. Διότι ἡ φύση ἐξαναγκάζει καὶ τὸν πιὸ ἐγκρατῆ νὰ χρησιμοποιεῖ τὰ ἀπαραίτητα τρόφιμα. Ἀντίθετα τῆς ψυχῆς πού δὲν ἀκολουθεῖ τὸν ὀρθὸ καὶ μόνιμο λόγο, ἀλλὰ ἔχει φθαρεῖ μὲ τὶς ψυχικὲς ἡδονές, ἡ κοιλιὰ καίεται, γιατί, καὶ ὅταν ἀκόμα παραγεμίσουν οἱ δεξαμενές τοῦ σώματος, ἡ ἐπιθυμία παραμένει διψασμένη, καὶ ἀκολουθεῖ τὸ πρήξιμο τῆς κοιλιᾶς, ἐπειδὴ πέφτει ὁ μηρός. Γιατί ἀδρανεῖ ἡ διάνοια στὴ δημιουργία καλῶν, ὅταν καίεται ἡ κοιλιὰ ἀπὸ τὴν πολυτέλεια τῶν τροφῶν, καὶ παραλύει τοὺς πνευματικὸς τόνους, τοὺς ὁποίους

10. Λευίτ. 8, 29.

διὰ τοῦ μηροῦ ὁ νομικὸς ἠνίξαστο λόγος. Οὐκοῦν ὁ μὲν φιλήδονος ἐπὶ κοιλίαν πορεύεται ὅλος ἐπὶ τὰς ἀπολαυστικὰς καταρρεύσας ἡδονάς, ὁ δὲ ἀρχόμενος τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου, τὸ στέαρ τῆς κοιλίας περιαιρεῖ, τὰς παινούσας τὸ σῶμα παραιτούμενος τροφάς. Καὶ ὁ μὲν προκό-
5 πτων τὰ ἐν τῇ κοιλίᾳ πλύνει, ὁ δὲ τέλειος ὅλην ἐκπλύνει τὴν κοιλίαν, τὰ περιττὰ τῆς ἀναγκαίας χρείας παντελῶς ἀπορριπτόμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΗ'.

Πάνυ δὲ προσφυῶς τῶ, «ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ», πρόσκειται τό, «πορεύση». Ἡ γὰρ ἡδονὴ οὐ τῶν ἴσταμένων καὶ ἡρεμούντων, ἀλλὰ
10 τῶν κινουμένων καὶ ταραχῆς γεμόντων ἐστί. Μᾶλλον δὲ πρὸ τούτων γαστρομαργία συγγενέστερον ἢ τῶν ἀφροδισίων κίνησις, παρ' ὧν καὶ ἡ φύσις τὴν οἰκειότητα τούτων δεῖξαι βουλομένη τῶν παθῶν, ὑπογάστρια τὰ συνουσιαστικὰ κέκληκεν ὄργανα, ἐκ τῆς ἐγγύτητος τὴν ἀγκιστεῖαν σημαίνουσα. Ἄν τε γὰρ ἀσθενῇ τοῦτο τὸ πάθος, ἐκ τῆς τοῦ
15 ὑπερκεμένου ἐνδείας ἀσθενεῖ, ἄν τε σφριγᾷ καὶ διακεκίνηται, ἐκεῖθεν ἐπιχρηγομένην ἔχει τὴν δύναμιν. Οὐ μόνον δὲ τούτων ἡ γαστρομαργία ἐστί τροφὸς καὶ τιθηνός, ἀλλὰ καὶ πάντων καθαιρετικὴ τῶν καλῶν. Κρατούσης γὰρ ταύτης καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνημμένης, πίπτειν καὶ καθαιρεῖσθαι τὰ καλὰ πέφυκεν, ἐγκράτεια, σωφροσύνη, ἀνδρεία,
20 καρτερία, καὶ αἱ λοιπαὶ πᾶσαι ἀρεταί. Τοῦτο γὰρ αἰνιγματωδῶς Ἰερεμίας ἐδήλωσεν, εἰπὼν, ὅτι καθεῖλε κύκλω τὸ τεῖχος Ἱερουσαλήμ ὁ ἀρχιμάγειρος τῶν Βαβυλωνίων, τὸ τῆς γαστρομαργίας πάθος ἀρχιμάγειρον προσειπὼν. Ὡς γὰρ ὁ ἀρχιμάγειρος, πᾶσαν ἔχων σπουδὴν γαστέρα θεραπεῦσαι, καὶ τέχνας ἐπινοεῖ μυρίας, ἡδονὰς δημιουργῶν,
25 οὕτως ἡ γαστρομαργία πᾶσαν κινεῖ μηχανὴν ὑπηρετοῦσα τῇ κατὰ τὸν λιμὸν ἡδονῇ, καθαιρεῖ δὲ καὶ ἐδαφίζει τὴν ὀχυρότητα τῶν ἀρετῶν ἢ τῶν βρωμάτων ποικιλία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΘ'.

Τὰ γὰρ ἡδύσματα καὶ παραρτύματα τῆς ἤδη καλῶς ἐστηρικμένης

βέβαια ὑπαινίσσεται ὁ νόμος μὲ τὸν μηρό. Ἐπομένως ὁ φιλήδονος πορεύεται ὀλόκληρος μὲ τὴν κοιλιὰ, ἐπειδὴ ἐπιδόθηκε στὶς ἀπολαυσικὰς ἡδονὰς, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ ἀρχίζει τὴ ζωὴ τῆς ἀρετῆς, ἀφαιρεῖ τὸ λίπος τῆς κοιλιᾶς, ἀρνούμενος τὶς τροφὰς ποὺ παχαίνουν τὸ σῶμα. Καὶ αὐτὸς βέβαια ποὺ προκόβει πλένει τὰ ἐντόσθια, ἐνῶ ὁ τέλειος πλένει ὀλόκληρη τὴν κοιλιὰ, ἀπορρίπτοντας ἐντελῶς ἐκεῖνα ποὺ εἶναι περιττὰ γιὰ τὶς ἀπαραίτητες ἀνάγκες του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 58ο

Πολὺ πιτυχημένα ὅμως κοντὰ στό, «Στὸ στήθος καὶ στήν κοιλιὰ», βρῖσκεται καὶ τὸ «θὰ πορεύεσαι»¹¹. Γιατί ἡ ἡδονὴ δὲν εἶναι γνώρισμα ἐκείνω ποὺ στέκονται καὶ ἡρεμοῦν, ἀλλὰ ἐκείνων ποὺ κινουῦνται καὶ εἶναι γεμάτοι σύγχυση, ἢ καλύτερα πρὶν ἀπὸ αὐτὰ, πιὸ συγγενικὸ μὲ τὴν γαστριμαργία εἶναι ἡ διέγερση τῶν γενετήσεων ὁρμῶν, ἀπὸ τὶς ὁποῖες καὶ ἡ φύση, θέλοντας νὰ δείξει τὴ σχέση αὐτῶν τῶν παθῶν, ὀνόμασε ὑπογάστρια τὰ ὄργανα τῆς συνουσίας, δηλώνοντας τὴ συγγένειά τους μὲ αὐτὰ μὲ τὸ ὅτι τὰ ἔχει βάλει κοντὰ. Γιατί, ὅταν ἀδυνατεῖ αὐτὸ τὸ πάθος, ἀδυνατεῖ ἀπὸ τὴν στέρηση αὐτοῦ ποὺ εἶναι ἀπὸ πάνω, ὅταν πάλι εἶναι γεμάτο σφριῖγος καὶ τίθεται σὲ ἐνέργεια, ἀπὸ ἐκεῖ ἐνισχύεται ἡ δύναμή του. Ἀλλὰ ἡ γαστριμαργία δὲν εἶναι μόνον αὐτῶν τροφὸς καὶ παραμάννα, ἀλλὰ καταργεῖ καὶ ὅλα τὰ καλὰ. Γιατί, ὅταν κυριαρχεῖ αὐτὴ καὶ ἔχει τὴν ἐξουσία, εἶναι φυσικὸ νὰ πέφτουν καὶ νὰ καταργοῦνται τὰ καλὰ, ἡ ἐγκράτεια, ἡ σωφροσύνη, ἡ ἀνδρεία, ἡ ὑπομονὴ καὶ ὅλες οἱ ἄλλες ἀρετὲς. Αὐτὸ βέβαια τὸ εἶπε αἰνιγματικὰ ὁ Ἱερεμίας λέγοντας, ὅτι ὁ ἀρχιμάγειρας τῶν Βαβυλωνίων γκρέμισε ὅλο τὸ τεῖχος τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀποκαλώντας τὸ πάθος τῆς γαστριμαργίας ἀρχιμάγειρα¹². Γιατί, ὅπως ὁ ἀρχιμάγειρας, ἔχοντας ὅλη τὴ φροντίδα νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν κοιλιὰ, ἐφευρίσκει μύρια τεχνάσματα γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ἡδονὰς, ἔτσι καὶ ἡ γαστριμαργία κινητοποιεῖ κάθε μηχανισμό ποὺ ἐξυπηρετεῖ τὴν ἡδονὴ κατὰ τὴν πείνα, ἐνῶ ἡ ποικιλία τῶν φαγητῶν γκρεμίζει καὶ κατεδαφίζει τὰ ὄχυρά τῶν ἀρετῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 59ο

Πραγματικὰ τὰ μυρωδικὰ καὶ τὰ καρυκεύματα γιὰ τὴν ἤδη καλὰ

12. Ἱερ. 52, 14.

ἀρετῆς ἐλεπόλεις γίνεται καὶ μηχανήματα, τὸ πάγιον αὐτῆς καὶ βέβαιον διασεύοντα καὶ καταβάλλοντα Ὡς δὲ ἡ πολυτέλεια καθαιρετικὴ τῶν ἀρετῶν ἐστὶ, οὕτω πάλιν ἡ εὐτέλεια τὰ τῆς κακίας καταλύειν ὀχυρώματα πέφυκεν. Ὡσπερ γὰρ τὸ τεῖχος Ἱερουσαλήμ τῆς εἰρηνικῆς 5 ψυχῆς ὁ τῶν Βαβυλωνίων καθεῖλεν ἀρχιμάγειρος πρὸς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς τῇ ὀψαρτυτικῇ προσαναρρήξας τέχνῃ, οὕτω καὶ μαγὶς ἄροτου κριθίνου τῶν Ἰσραηλιτῶν κυλιομένη τὰς σκηναὶς κατέβαλε τῶν Μαδιανιτῶν. Ἡ γὰρ εὐτελής δίαιτα κυλιομένη καὶ προκόπτουσα ἐπὶ 10 πορνείας παθῶν φέρουσι σύμβολον. Οὗτοι γὰρ εἰσι οἱ τὰς πορνείας ἐπαγαγόντες τῷ Ἰσραὴλ καὶ πολὺ πλῆθος ἀπατήσαντες τῶν νέων. Πάνυ δὲ προσφυῶς σκηναὶς εἶπε μὲν ἡ Γραφή τοὺς Μαδιανίτας ἔχειν, τεῖχος δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ· πάντα γὰρ τὰ περιέχοντα τὴν ἀρετὴν ἐρηρυσμένα ἐστὶ καὶ βέβαια, τὰ δὲ τὴν κακίαν συνέχοντα, σχῆμά ἐστι καὶ 15 σκηνή, φαντασίας οὐδὲν διαφέροντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Διὰ τοῦτο τὰς πόλεις ἔφυγον οἱ ἄγιοι καὶ τὰς συντυχίας ἐξετρέποντο τῶν πολλῶν, μᾶλλον δὲ λομικῆς νόσου φθοροποιὸν εἰδότες τὴν τῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων συνδιαίτησιν. Διὰ τοῦτο μηδὲν λαβόντες, 20 μηλοδότους τὰς κτήσεις ἠφίεσαν, τὸν ἐκ τούτων περισπασμὸν παραιτούμενοι. Διὰ τοῦτο ὁ Ἡλίας, καταλιπὼν τὴν Ἰουδαίαν, ᾤκει τὸ Καρμήλιον ὄρος ἔρημον καὶ θηρίων πεπληρωμένον, καὶ πλὴν δένδρων εἰς παραμύθιον τροφῆς ἔχων οὐδὲν ἤρκειτο γὰρ τοῖς ἀκροδρύοις, τούτοις τὴν ἀνάγκην τῆς χρείας πληροφορῶν.

25 Ὁ δὲ Ἐλισσαῖος ὁμοίως τὴν αὐτὴν εἶχε διαγωγὴν μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν καὶ τὸ ταῖς ἐρήμοις ἐμφιλοχωρεῖν παρὰ τοῦ διδασκάλου διαδεξάμενος. Καὶ ὁ Ἰωάννης μὲν τὴν ἔρημον οἰκῶν τοῦ Ἰορδάνου, ἀκρίδας ἤσθιε καὶ μέλι ἄγριον, δεικνὺς τοῖς πολλοῖς τὸ ἀταλαίπωρον τῆς πρὸς ζωὴν χρείας τοῦ σώματος, καὶ ὄνειδίζων αὐτοῖς τὴν πεφορο- 30 τιομένην ἀπόλαυσιν. Τάχα δὲ καὶ καθολικῶς τοιοῦτον ὁ Μωϋσῆς τίθησι νόμον περὶ τοῦ μάννα τοῖς Ἰσραηλίταις, παραγγέλλων τὸ τῆς

στηριγμένη ἀρετὴ γίνονται πολιορκητικὲς μηχανές, πού κλονίζουν καὶ γκρεμίζουν τὴ σταθερότητα καὶ σιγουριὰ της. Καὶ ὅπως ἡ πολυτέλεια καταργεῖ τὶς ἀρετές, ἔτσι, ἀντίθετα, ἡ εὐτέλεια καταργεῖ ἀπὸ τὴ φύση της τὰ ὄχυρά τῆς κακίας. Γιατί, ὅπως ὁ ἀρχιμάγειρας τῶν Βαβυλωνίων καθήρεσε τὸ τεῖχος τῆς εἰρηρικῆς ψυχῆς, τῆς Ἱερουσαλήμ, συνταράζοντας τὸ ἀπὸ τὶς ἡδονὲς τῆς σάρκας μὲ τὴν τέχνη τῶν καρυκευμένων φαγητῶν του, ἔτσι καὶ ἓνα κομμάτι κρίθινου ψωμοῦ τῶν Ἰσραηλιτῶν νίκησε τὶς σκηνὲς τῶν Μαδιανιτῶν¹³. Καθόσον ἡ φτωχὴ τροφή, κυλώντας καὶ διαρκώντας ἐπὶ πολὺ, καταργεῖ τὰ πάθη τῆς πορνείας. Γιατί οἱ Μαδιανῖτες ἀποτελοῦν σύμβολο τῶν παθῶν τῆς πορνείας. Αὐτοὶ ἐξάλου εἶναι ἐκεῖνοι πού ἐπανεφέραν τὶς πορνεῖες στὸν Ἰσραήλ καὶ ἐξαπάτησαν μεγάλο πλῆθος ἀπὸ τοὺς νέους. Πολὺ πετυχημένα λοιπὸν ἡ Γραφή εἶπε, ὅτι οἱ Μαδιανῖτες ἔχουν σκηνές, ἐνῶ ἡ Ἱερουσαλήμ τεῖχος. Γιατί, ὅλα ὅσα περιέχουν τὴν ἀρετὴ εἶναι στηριγμένα καλὰ καὶ σταθερὰ, ἐνῶ ἐκεῖνα πού συνιστοῦν τὴν κακία, εἶναι πρόσχημα καὶ σκηνή, πού δὲν διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τὴ φαντασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 60ο

Γι' αὐτὸ οἱ ἅγιοι ἔφυγαν ἀπὸ τὶς πόλεις καὶ ἀπέφευγαν τὶς συναντήσεις τοῦ πλῆθους, γνωρίζοντας ὅτι ἡ συμβίωση μὲ τοὺς διεφθαρμένους ἀνθρώπους εἶναι καταστροφὴ ἐπιδημικῆς ἀρρώστιας. Γι' αὐτὸ, χωρὶς νὰ πάρουν μαζί τους τίποτε, ἄφησαν ἔρημες τὶς ἰδιοκτησίεις, ἀποφεύγοντας τὴν ἀπασχόληση μ' αὐτά. Γι' αὐτὸ ὁ Ἥλιος, ἐγκαταλείποντας τὴν Ἰουδαία, κατοίκησε στὸ Καρμήλιο ὄρος, πού ἦταν ἔρημο καὶ γεμάτο θηρία, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δένδρα δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο γιὰ ὑποκατάσταση τῆς τροφῆς. Ἔτσι περιοριζόταν στὰ βελανίδια, ἱκανοποιώντας μὲ αὐτὰ τὴν ἀπαραίτητη ἀνάγκη^{13α}.

Ὅμοια καὶ ὁ Ἐλισσαῖος εἶχε τὸν ἴδιο τρόπο ζωῆς, καὶ μαζί μὲ τὰ ἄλλα καλὰ, καὶ τὸ ὅτι ζοῦσε μέσα στὶς ἐρήμους ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα τοῦ δασκάλου του¹⁴. Καὶ ὁ Ἰωάννης, κατοικώντας στὴν ἔρημο τοῦ Ἰορδάνη, ἔτρωγε ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριο, δείχνοντας στὸ πλῆθος ὅτι δὲν πρέπει νὰ μᾶς ταλαιπωρεῖ ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος γιὰ νὰ ζήσει, καὶ ἐπιτιμώντας τοὺς γιὰ τὴν παραφορτωμένη ἀπόλαυση¹⁵. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μωυσῆς θέτει στοὺς Ἰσραηλιτῆς ἓναν τέτοιο γενικὸ νόμο γιὰ τὸ μάννα,

14. Δ' Βασ. 2, 25.

15. Ματθ. 3, 4 ἐ.

ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἄγειν, μόνον ἐφήμερον κεκρυμένως κελεύων εἶναι τὸν ἀνθρώπινον βίον, οὐκ ἐμπαράσκειον, πρέπειν ἡγούμενος τοῦτο λογικῆ φύσει, τὸ ἀρκεσθέντα τοῖς παρατυχοῦσι, τῶν λοιπῶν ταμίαν εἶναι τὸν Χριστόν, ἢ πρόνοιαν ποιούμενος τῶν ἔμπροσθεν, τῷ δὲ δο-
5 κεῖν ἀπιστεῖν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ὡς μὴ πάντοτε ὀμβρούση τοῖς ἀνθρώποις τὰς ἀενάους δωρεάς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΑ΄

Καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, διὰ τοῦτο πάντες οἱ ἅγιοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξι-
ος ὁ κόσμος, κατέλιπον τὴν οἰκουμένην ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ
10 ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς, καὶ περιῆλθον ἐν μη-
λωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιδόμενοι, κακουχούμε-
νοι, τὰς μὲν χειροθήεις τῶν ἀνθρώπων ἀποδιδράσκοντες κακίας, καὶ
τῶν κατὰ τὰς πόλεις πλημμυρούντων ἀλλοκότων πραγμάτων, ὡς ἂν
μὴ τῇ ῥύμη τῆς φορᾶς, καθάπερ ὑπὸ χεμιάρρου βίας εἰς τὴν τῶν πολ-
15 λῶν παρενεχθῶσιν ἀδιάφορον ἀνάχουσιν, χαίροντες δὲ τῇ μετὰ τῶν
θηρίων διαγωγῇ καὶ τὴν ἐκ τούτων βλάβην ἐλάττονα τῆς ἐκ τῶν ἀν-
θρώπων κρίνοντες, μᾶλλον δὲ ἀνθρώπους μὲν ὡς ἐπιβούλους φεύγον-
τες, θαρροῦντες δὲ τοῖς θηρίοις ὡς φίλοις οὔτε γὰρ διδάσκει κακίαν
ἐκεῖνα, καὶ τὴν ἀρετὴν τέθηπε καὶ τιμᾶ. Οὕτω γοῦν τὸν Δανιὴλ ἀπώ-
20 λεσαν μὲν, ὡς ἐδόκουν, οἱ ἄνθρωποι, περιέσωσαν δὲ λέοντες, τὸν ἐκ
βασκανίας ἀδίκως κατακριθέντα αὐτοὶ φυλάξαντες, καὶ δικαιοσύνην
τοῖς ἀνθρώποις παραβραβευθεῖσαν, τὴν ὀρθὴν περὶ τοῦ ἀδίκως κατα-
κριθέντος κρίσιν ἀνακηρύξαντες καὶ γέγονεν ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός
τοῖς μὲν ἀνθρώποις φθόνου καὶ ἔριδος ὑπόθεσις, τοῖς δὲ θηρίοις αἰ-
25 δοῦς καὶ τιμῆς ἀφορμή, ὅσοις οὖν ὁ τῆς βελτιώσεως ἔρως ἐνέσπαρται!

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒ΄

Ζηλώσωμεν τὰς τῶν ἀγίων ἀρετὰς καί, τῆς δουλείας τῶν τοῦ
σώματος ἐπιταγμάτων ἀποστάντες, ἐλευθερίαν μεταδιώξωμεν, καὶ
τὸν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἀφεθέντα ἐν ἐρήμῳ ἄγριον ὄνον καὶ μέμψιν
30 φορολόγου οὐκ ἀκούοντα καὶ καταγελῶντα πολυοχλίας πόλεως. Κἂν

παραγγέλλοντάς τους νὰ συλλέγουν μόνο τὸ μάννα τῆς ἡμέρας, ὀρίζοντάς ὅτι μόνο γιὰ μιὰ μέρα εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ¹⁶, θεωρώντας ὅτι αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ προκαλεῖ φόβο στὴ λογικὴ φύση, ἀλλὰ νὰ ἀρνεῖται σ' αὐτὰ πού ὑπάρχουν πρόχειρα, καὶ νὰ πιστεύει, ὅτι τῶν ἄλλων ἀποθηκᾶριος εἶναι ὁ Χριστός, παρὰ νὰ φροντίζει γιὰ τὰ μετέπειτα, ἀλλιῶς δείχνει ὅτι δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνη στὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, σὰν νὰ μὴ βρέχει πάντοτε στοὺς ἀνθρώπους τὶς ἀέναες δωρεές του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 61ο

Καὶ γιὰ νὰ συνοψίσω, γι' αὐτὸ ὅλοι οἱ ἅγιοι, γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἦταν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐγκατέλειψαν τὶς κατοικούμενες περιοχὲς καὶ περιπλανιώνταν σὲ βουνὰ καὶ σπήλαια καὶ σὲ τρύπες τῆς γῆς, καὶ τριγύριζαν φορώντας δέρματα προβάτων καὶ κατσικιῶν, δοκίμαζαν στερήσεις, ὑπέφεραν θλίψεις καὶ κακουχίες, ἀποφεύγοντας τὶς συνηθισμένες κακίες τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ ἀλλόκοτα πράγματα πού πλημμυρίζουν τὶς πόλεις, γιὰ νὰ μὴ παρασυρθοῦν ἀπὸ τὴν ὀρμὴ τῆς ροῆς, σὰν ἀπὸ βίαιο χεῖμαρρο, στὴν πλημμύρα τῆς ἀδιαφορίας¹⁷. Ἀντίθετα, χαιρόνταν τὴ συμβίωσή τους μὲ τὰ θηρία, καὶ θεωροῦσαν τὸν κίνδυνο ἀπὸ αὐτὰ λιγώτερο ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῶν ἀνθρώπων, ἢ καλύτερα ἀπέφευγαν τοὺς ἀνθρώπους ὡς ὑπουλοῦς, καὶ ἐμπιστεύονταν τὰ θηρία ὡς φίλους, γιατί ἐκεῖνα οὔτε κακία διδάσκουν, καὶ θαυμάζουν καὶ τιμοῦν τὴν ἀρετὴ. "Ἐτσι λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι θανάτωσαν, ὅπως νόμιζαν τὸν Δανιήλ, ἐνῶ τὰ λιοντάρια τὸν ἔσωσαν, φυλάγοντας αὐτὸν πού καταδικάστηκε ἀπὸ φθόνον ἀδίκον, καὶ μὲ τὴν ὀρθὴ κρίση τους γι' αὐτὸν πού ἀδίκον καταδικάστηκε, ἀνακήρυξαν στοὺς ἀνθρώπους τὴ δικαιοσύνη πού καταπατήθηκε¹⁸. Καὶ ἔγινε ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρὸς γιὰ τοὺς ἀνθρώπους αἰτία ζήλειας καὶ φιλονεικίας, ἐνῶ γιὰ τὰ θηρία ἀφορμὴ σεβασμοῦ καὶ τιμῆς, σὲ ὅσους φυσικᾶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι σπαρμένος ὁ ἔρωτας τῆς βελτίωσης!

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 62ο

"Ἄς μμηθοῦμε τὶς ἀρετὲς τῶν ἁγίων καί, ἀφοῦ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὴ δουλεία τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ σώματος, ἄς ἐπιζητήσουμε τὴν ἐλευθερία, καὶ τὸν ἄγριο ὄνον, πού ἀπὸ τὸν Δημιουργὸ ἀφέθηκε στὴν ἔρημο καὶ δὲν ἀκούει κατηγορία ἀπὸ τὸν φοροεισπράκτορα καὶ κοροϊδεύει τὸν πολὺν

17. Ἐβρ. 11, 36-40.

18. Δαν. 6, 12 ἔ.

μέχρι τοῦ νῦν ἀχθοφορεῖν παρεσκευάσαμεν, πάθεισιν αὐτὸν κακίας ὑποξεύξαντες, ἀλλὰ γοῦν λύσωμεν τῶν δεσμῶν, κὰν ἀντιλέγωσιν οἱ μὴ φύσει κύριοι, ἀλλ' ἐκ συνηθείας τὴν δεσποτείαν ἐπικτησάμενοι, πάντως ἀκούοντες, εἰ ἀκούσειεν, μὴ γλώττη μόνον καὶ ψιλῆ φωνῆ, ἀλλὰ
 5 διαθέσει λεγόντων ἡμῶν, «ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει». Εὐθέως ἀποστελοῦσιν αὐτόν, ἵνα, κατακοσμηθεὶς τοῖς ἀποστολικοῖς ἱματίοις, ὄχημα τοῦ Λόγου γένηται, ἢ εἰς τὴν ἀρχαίαν τοῦ Λόγου ἀπολυθεὶς νομήν, ὅπισω παντὸς χλωροῦ ζητῆ, ὅπερ ἐστὶ τοῖς τεθηλόσι τῆς θείας Γραφῆς ἐπόμενος ῥητοῖς, ὀδηγεῖσθαι εἰς ἀνεπίληπτον βίον, καὶ τρο-
 10 φὴν ὁμοῦ καὶ τέρψιν καρπούμενος πολλήν. Ἐμα δὲ καὶ ζητητέον, πῶς ὅπισω παντὸς χλωροῦ ζητεῖ ὁ ἐν ἐρήμῳ ἀφεθεὶς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἄγριος ὄνος, τὴν δίαιταν ἔχων ἔρημον καὶ τὸ σκήνωμα ἀλμυρίδας, τῆς ἀλμυρίδος καὶ τῆς ἐρήμου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὐ πάνυ πρὸς πόας γένεσιν οὔσης ἐπιτηδείου. Εἰ μὴ ἄρα τις εἴποι, τὸν ἔρημον παθῶν
 15 ἱκανὸν εἶναι ζητεῖν τὴν ἐν τοῖς θείοις λόγοις θεωρίαν, μετὰ τὸ ἐξαναλωθῆναι τὴν τῶν παθῶν ὑγρασίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΓ΄.

Καταλίπωμεν τὰ βιωτικὰ πράγματα, καὶ πρὸς τὰ τῆς ψυχῆς ἀνανεύσωμεν ἀγαθὰ. Ἐως πότε τοῖς παιδικοῖς ἀθύρμασι παραμένομεν,
 20 ἀνδρεῖον οὐδέποτε ἀναλαμβάνοντες φρόνημα; Ἐως πότε τῶν κομιδῆ νηπιῶν ἀσθενέστερον πράττομεν, οὐδὲ παρ' ἐκείνων εἰς προκοπὴν τῶν μειζόνων χειραγωγούμενοι; Ἐκεῖνοι γὰρ ἡλικίας ἀμείδοντες, καὶ τὰς πρὸς τὰ παίγνια καταστάσεις ἀμείδουσι καὶ τὴν πρὸς τὰς ὕλας εὐχερῶς ἀφιαῖσι προσπάθειαν. Κάρινα γὰρ αὐτοῖς τυχὸν καὶ ἀστράγα-
 25 λοι καὶ σφαιραὶ τῆς παιδιᾶς ἔστιν ὕλη, καὶ τούτοις προσπεπόνθασι, μέχρις ἂν τὸ ἀτελὲς τῆς φρονήσεως ἔχωσι, τίμια νομίζουσι ταῦτα παρασκευάζειν. Ἐὰν δὲ προκόψας τις γένηται ἀνὴρ, ἔρριψεν ἐκεῖνα, καὶ τῶν πραγμάτων μετὰ πολλῆς ἀντέχεται σπουδῆς. Ἡμεῖς δὲ ἐναπεμείναμεν τῇ νηπιότητι, τὰ παιδιᾶς καὶ γλεύης ἄξια τεθναμακότες, καὶ τὸ

19. Ἰωδ 39, 5-8.

20. Ματθ. 21, 3.

ὄχλο τῆς πώλης¹⁹. Καὶ ἂν μέχρι τώρα τὸν κάναμε νὰ μεταφέρει βάρη, ἔχοντάς τον ζεμένον στὰ πάθη τῆς κακίας, ἄς τὸν λύσουμε λοιπὸν ἀπὸ τὰ δεσμά, ἔστω καὶ ἂν ἔχουν ἀντίρρηση ἐκεῖνοι πού δὲν εἶναι ἐκ φύσεως κύριοι, ἀλλ' ἀπέκτησαν τὴν κυριότητα ἀπὸ συνήθεια, ἀκούοντας ὅπως δῆποτε, ἂν βέβαια ἀκούσουν, ὄχι μόνο μὲ τὴ γλώσσα καὶ τὴν ἀπλῆ φωνή, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ διάθεση, νὰ τοὺς λέμε· «Ὁ Κύριος τὸν χρειάζεται»²⁰. Ἀμέσως θὰ τὸν στείλουν νὰ στολιστεῖ μὲ τὰ ἐνδύματα τῶν ἀποστόλων, καὶ νὰ γίνει ὄχημα τοῦ Λόγου, ἢ νὰ ἀφεθεῖ ἐλεύθερος στὸ παλιὸ λιβάδι τοῦ Λόγου, νὰ ψάχνει νὰ βρεῖ κάθε τι τὸ χλωρὸ, πού σημαίνει, ἀκολουθώντας τὰ ρητὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς, πού εἶναι κατάλληλα γιὰ τὰ νήπια, νὰ ὀδηγεῖται στὴν ἀκηλίδωτη ζωὴ, ἔχοντας συγχρόνως καὶ τροφὴ πολλή καὶ εὐχαρίστηση. Ταυτόχρονα πρέπει καὶ νὰ ἐρευνήσουμε πῶς τρέχει πίσω ἀπὸ κάθε πράσινο ὁ ἀγριος ὄνος πού ἀφέθηκε ἐλεύθερος στὴν ἔρημο ἀπὸ τὸν Θεό, ἀφοῦ ζεῖ στὴν ἔρημο καὶ ἔχει κατάλυμα τὴν ἄλμυρὴ γῆ, ἀφοῦ ἢ ἄλμυρὴ γῆ καὶ ἢ ἔρημος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι κατάλληλες γιὰ τὴ βλάστηση χορταριοῦ. Ἐκτὸς βέβαια ἐὰν πεῖ κάποιος, ὅτι ὁ ἔρημος ἀπὸ πάθη θεωρεῖ ἀρκετὸ νὰ ἀναζητεῖ τὴ θεωρία στοὺς θεῖους λόγους, μετὰ τὴν ἐξάλειψη τῆς ὑγρασίας τῶν παθῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 63ο

Ἄς ἐγκαταλείψουμε τὰ βιωτικὰ πράγματα καὶ ἄς σηκώσουμε τὸ κεφάλι πρὸς τὰ ἀγαθὰ τῆς ψυχῆς. Ὡς πότε θὰ παραμένουμε στὰ παιδικὰ μας παιχνίδια, χωρὶς νὰ ἀποκτοῦμε ἀνδρικό φρόνημα; Ὡς πότε θὰ ἐνεργοῦμε πρὸ ἀδύναμα καὶ ἀπὸ τὰ πολὺ μικρὰ νήπια, χωρὶς νὰ ὀδηγοῦμαστε οὔτε ἀπὸ ἐκεῖνα στὴν προκοπὴ τῶν ἀνωτέρων, Γιατὶ ἐκεῖνα, ἀλλάζοντας τὶς ἡλικίες, ἀλλάζουν καὶ τὶς στάσεις τους πρὸς τὰ παιχνίδια, καὶ ἐγκαταλείπουν εὐκόλα τὴν ἀφοσίωσή τους πρὸς τὰ ὑλικά. Τὰ ὑλικά βέβαια τῶν παιχνιδιῶν τους εἶναι συνήθως καρύδια, ἀστράγαλοι²¹ καὶ σφαῖρες, καὶ σ' αὐτὰ εἶναι ἀφοσιωμένα ὅσο ἔχουν ἀτελὲς φρόνημα, νομίζοντας ὅτι αὐτὰ εἶναι πολὺτιμα. Ὄταν ὁμως κάποιος μεγαλώσει καὶ γίνει ἄνδρας, πετάει ἐκεῖνα καὶ καταγίνεται μὲ πολὺν ζῆλο μὲ τὰ πράγματα. Ἀντίθετα ἐμεῖς παραμείναμε στὴ νηπιακὴ ἡλικία, θαυμάζοντας ἐκεῖνα πού εἶναι ἄξια γιὰ παιχνίδι καὶ γλευασμό, καὶ δὲν θέλουμε ν'

21. Κόκκαλα τῆς ἀρθρώσεως τῶν γονάτων τῶν πίσω ποδιῶν τῶν διχῆλων ζώων, γνωστὰ ὡς "κότσια", μὲ τὰ ὁποῖα ἐπαιζαν μέχρι πρόσφατα τὰ παιδιὰ.

τῆς τῶν κρείττωνων ἄψασθαι φροντίδος οὐ θέλομεν, καὶ ἀναλαβεῖν
 λογισμὸν ἀνδράσι πρέποντα· ἀλλὰ τοῦτον καταλιπόντες, ἐν ταῖς γηῖ-
 ναις καρυτίζομεν πράξεις, γέλωτα παρέχοντες τοῖς ἀκολουθία φύσε-
 ως τὰ πράγματα κρίνουσιν. Ὡς γὰρ αἰσχρὸν ἄνδρα τέλειον ἰδεῖν ἐν
 5 τέφρα καθεζόμενον, καὶ ἐν τῇ κονίᾳ παιδικᾶς τέρψεις διαγράφοντα,
 οὕτως αἰσχρὸν, καὶ πολλῶ αἰσχροτέρον, τοὺς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰω-
 νίων ἀγαθῶν πραγματευομένους ἐν τῇ τῶν γηϊνῶν τέφρα κυλινδομέ-
 νους ὄραῖν, καὶ τῇ τῶν ἐπιτηδευομένων ἀνοικειότητι αἰσχύνειν τοῦ
 ἐπαγγέλματος τὴν τελειότητα. Τούτου δὲ ἡμῖν αἴτιον, ὡς ἔοικε, τὸ μη-
 10 δὲ τῶν ὀρωμένων ἐννοῆσαι μεῖζον, μηδὲ ἐκ παραθέσεως τῆς τῶν πα-
 ρόντων εὐτελείας, τὴν ὑπεροχὴν γνωρίσαι τῶν ἐκεῖ ἀγαθῶν, καὶ περι-
 αυγασθέντας ὑπὸ τῆς τῶν ἐνθάδε δοκούντων ἀγαθῶν τιμίων λαμπρό-
 τητος κατασχεθῆναι, καὶ τούτοις προσδῆσαι τὴν ἐπιθυμίαν. Ἄει γὰρ
 τῇ ἀπουσίᾳ τῶν κρείττωνων τιμᾶται τὰ χείρονα, τὴν ἐκείνων κληρο-
 15 νομοῦντα τάξιν. Ὡς, εἴ γε ἡμεν ἔχοντες περὶ τῶν μελλόντων ὑψηλοτέ-
 ραν ἔννοιαν, οὐκ ἂν τούτοις προσκεχρηνότες διετελοῦμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε Δ'.

Ἀρξώμεθα τοιγαροῦν ἀναχωρεῖν τῶν παρόντων καταφρονήσω-
 μεν κτημάτων καὶ χρημάτων καὶ πάντων τῶν βαπτιζόντων τὸν λογι-
 20 σμὸν καὶ ὑποβρύχιον καταφερόντων αὐτόν· ἀπορρίψωμεν τὸ φορτίον,
 ἵνα μικρὸν ἀνανεύσῃ τὸ πλοῖον· ἐκβάλωμεν χειμαζόμενοι καὶ τῶν
 σκευῶν τὰ πολλά, ἵνα ὁ κυβερνήτης νοῦς μετὰ τῶν ἐμπλεόντων διασω-
 θῆναι δυνηθῇ λογισμῶν. Εἰ γὰρ οἱ ἐν θαλάσῃ πλέοντες χειμαζόμενοι
 καταφρονοῦσι τῆς ἑαυτῶν ἐμπορίας καὶ τὸν φόρτον αὐτόχειρες εἰς
 25 τὴν θάλασσαν ῥίπτουσι, δευτέραν τῆς ζωῆς τὴν ὑπαρξιν προκρίνον-
 τες, ἵνα μὴ, ὑπέραντλον ὄν τὸ πλοῖον, κινδυνεύσῃ τῷ βάρει τοῦ φόρτου
 καταδυόμενον, κουφίζουσι τοῦτο τὰ τίμια τῶν κεμηλίων, ἴσως κατὰ
 τοῦ θυθοῦ ἀκοντίζοντες, διὰ τί μὴ καὶ ἡμεῖς διὰ τὴν κρείττονα ζωὴν
 καταφρονοῦμεν τῶν καθελκόντων εἰς θυθὸν τὴν ψυχὴν; διὰ τί μὴ δύ-
 30 ναται φόβος Θεοῦ, ὅσον θαλάσσης δύναται φόβος; Ἐκεῖνοι, τῆς προσ-
 καιροῦ ζωῆς ἐπιθυμοῦντες, τὴν τῶν ἀγωγίμων ζημίαν οὐ μέγα κρι-

ἀσχοληθοῦμε μὲ τὴ φροντίδα τῶν ἀνωτέρων, καὶ νὰ σκεφτοῦμε λογικᾶ, ὅπως ταιριάζει σὲ ἄνδρες. Ἀντίθετα, ἐγκαταλείποντας τὸν ἀνδρικό λογισμό, ἀσχολούμεστε μὲ τὶς γήινες πράξεις, προκαλώντας γέλια σὲ ἐκείνους ποὺ κρίνουν τὰ πράγματα μὲ τὴ φυσικὴ τους ἀκολουθία. Γιατί, ὅπως εἶναι ντροπὴ νὰ βλέπεις ἓνα ἄνδρα ἡλικιωμένο νὰ κάθεται δίπλα στὴ στάχτη καὶ νὰ ζωγραφίζει πάνω στὴ σκόνῃ παιδικὰ σχέδια, ἔτσι εἶναι ντροπὴ, καὶ πολὺ μεγάλη μάλιστα, νὰ τοὺς βλέπει κανεὶς ἐκείνους ποὺ ἐπιδιώκουν τὴν ἀπόλαυση τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν νὰ κυλιοῦνται στὴ στάχτη τῶν γήινων πραγμάτων, καὶ μὲ τὴν ἀνάρμοστη στὴν ἰδιότητά τους διαγωγὴ νὰ ντροπιάζουν τὴν τελειότητα τοῦ ἐπαγγέλματός τους. Καὶ αἰτία αὐτοῦ, ὅπως φαίνεται, εἶναι τὸ ὅτι δὲν βλέπουν τίποτε ἀνώτερο ἀπὸ αὐτὰ ποὺ φαίνονται, οὔτε, σὲ ἀντιπαράθεση μὲ τὴν εὐτέλεια τῶν παρόντων, ἀναγνωρίζουν τὴν ὑπεροχὴ τῶν ἐκεῖ ἀγαθῶν, οὔτε, φωτιζόμενοι ἀπὸ τὴ λάμψη τῶν ἐκεῖ πιστευομένων πολύτιμων ἀγαθῶν, κυριεύονται καὶ δένουν σ' αὐτὰ τὴν ἐπιθυμία τους. Γιατὶ πάντοτε, ὅταν ἀπουσιάζουν τὰ ἀνώτερα, τιμῶνται τὰ χειρότερα, κληρονομώντας τὴν ἀξία ἐκείνων. Ἄν ὅμως εἶχαμε γιὰ τὰ μελλοντικὰ ὑψηλότερη γνώμη, δὲν θὰ στεκόμασταν μὲ ἀνοιχτὸ στόμα μπροστὰ σ' αὐτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 64ο

Ἄς ἀρχίσουμε λοιπὸν νὰ ἀναχωροῦμε ἀπὸ τὰ παρόντα. Ἄς περιφρονήσουμε τὰ κτήματα καὶ τὰ χρήματα καὶ ὅλα ὅσα βυθίζουν τὸν λογισμό καὶ τὸν κατεβάζουν στὸ βάθος τῆς θάλασσας. Ἄς πετάξουμε τὸ φορτίο, γιὰ νὰ σηκωθεῖ λίγο πάνω τὸ πλοῖο. Ἄς πετάξουμε μπροστὰ στὸν κίνδυνο ποὺ διατρέχουμε τὶς περισσότερες καὶ ἀπὸ τὶς ἀποσκευές μας, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ σωθεῖ ὁ κυβερνήτης νοῦς μαζί μὲ τοὺς λογισμοὺς ποὺ πλέουν μαζί του. Γιατί, ἂν ἐκεῖνοι ποὺ πλέουν στὴ θάλασσα, ὅταν κινδυνεύουν περιφρονοῦν τὸ ἐμπόρευσμά τους καὶ ρίχνουν μὲ τὰ ἴδια τους τὰ χέρια τὸ φορτίο στὴ θάλασσα, κρίνοντάς το δεύτερο ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ζωῆς, καί, γιὰ νὰ μὴ εἶναι τὸ πλοῖο ὑπερφορτωμένο καὶ κινδυνέψει νὰ βουλιάξει ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ φορτίου, τὸ κάνουν ἑλαφρὸ ρίχνοντας τὰ πούτιμα ἴσως κειμήλιά τους στὸν βυθό, γιατί καὶ ἐμεῖς γιὰ χάρη τῆς ἀνώτερης ζωῆς δὲν περιφρονοῦμε αὐτὰ ποὺ σύρουν τὴν ψυχὴ μας στὸν βυθό; Γιατί ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει αὐτὰ ποὺ μπορεῖ ὁ φόβος τῆς θάλασσας; Ἐκεῖνοι, ἐπιθυμώντας τὴν πρόσκαιρη

νουσιν, ἡμεῖς δέ, τῆς αἰδίου ζωῆς ἀντιποιεῖσθαι λέγοντες, οὐδὲ τοῦ
 τυχόντος καταφρονοῦμεν, ἀλλ' αἰρούμεθα μᾶλλον τῷ φόρτῳ συναπο-
 λέσθαι, ἢ σωθῆναι ἐκείνων ἀποστερούμενοι.

Ἄποδυσώμεθα οὖν, παρακαλῶ, πάντα· γυμνὸς γὰρ ἔστηκεν ὁ
 5 ἀντίπαλος μὴ γὰρ οἱ ἀθλοῦντες ἐνδεδυμένοι ἀθλοῦσι; γυμνοὺς αὐ-
 τοὺς εἰς τὸ στάδιον ὁ ἀθλητικὸς εἰσάγει νόμος. Ἐὰν θάλπος ἦ, καὶ
 κρυμὸς, οὕτως εἰσέρχονται, τὰς ἐσθῆτας ἔξω καταλιπόντες. Εἰ δέ τις
 αὐτῶν παραιτήσεται τὴν γύμνωσιν, καὶ τὸν ἀγῶνα παρητήσατο.
 Ἡμεῖς δὲ ἀθλεῖν ἐπαγγελλόμενοι καὶ πρὸς ἀντιπάλους πολὺ τῶν αἰ-
 10 σθητῶς ἀγωνιζομένων ἐντρεχεστέρους ἔχοντες μάχην, οὐ μόνον οὐκ
 ἀποδυσώμεθα, ἀλλὰ καὶ μυρία κατὰ τῶν ὤμων φορτία φέροντες, ἐπι-
 χειροῦμεν ἀθλεῖν, πολλὰς τοῖς ἀντιπάλοις καθ' ἑαυτῶν παρέχοντες
 λαβὰς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΞ΄

15 Πῶς γὰρ πυκτεύσει πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ὁ κτημά-
 των ἀντιποιούμενος, πάντοθεν εὐχερῶς κονδυλιζόμενος; Πῶς δὲ πῶ
 τῆς φιλαργυρίας παλαίσει πνεύματι ὁ περικεχωσμένος τοῖς χρήμασι;
 Πῶς δὲ δραμεῖται πρὸς τοὺς πάσης μερίμνης γυμνοὺς δαίμονας ὁ
 μυρίοις φροντίσιν ἐνδεδυμένος, τῆς θείας Γραφῆς λεγούσης, «ὁ γυ-
 20 μνὸς διώξεται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ»; ὁ γυμνός, οὐχ ὁ κεντῶνας πολυρ-
 ράφους τῆς τῶν διωτικῶν πραγμάτων φροντίδος ἐνδεδυμένος ὁ
 γυμνός, οὐχ ὁ χρημάτων καὶ κτημάτων πολυῦλοις πρὸς τὸν δρόμον
 ἐμποδιζόμενον λογισμοῖς δυσάλωτος γὰρ, ἢ καὶ ἀνάλωτος τοῖς ἐπι-
 βουλεύουσιν ἐστὶν ὁ γυμνός. Ὡς, εἴ γε ἦν ὁ μέγας Ἰωσήφ γυμνός, οὐκ
 25 ἂν εὗρεν ὧν ἐπιλάβηται ἡ Αἴγυπτία. Φησὶ γὰρ τὸ θεῖον λόγιον, ὅτι
 ἐπελάβετο τῶν ἱματίων αὐτοῦ, λέγουσα, «κομήθητι μετ' ἐμοῦ». Ἰμά-
 τια δὲ ἐστὶ τὰ πράγματα τὰ σαματικά, ἀφ' ὧν ἔλκει κρατοῦσα ἡ ἡδο-
 νή, καὶ τὸν ἀντιποιούμενον τούτων ἀνάγκη περισύρεσθαι μαχόμενον
 τοῖς ἀφαιρουμένοις. Οὕτω γοῦν ὁ τῆς σωφροσύνης ἀθλητῆς ὡς εἶδε,
 30 καὶ ἐκ τῆς ἀναγκαίας χρείας ἐλκόμενον τοῦ σώματος ἑαυτὸν βία πρὸς
 τὴν τῆς κοινωνίας ἡδονὴν καὶ ἔνωσιν, μαθῶν, ὅτι γυμνὸν ἔδει συν-

ζωή, δὲν θεωροῦν μεγάλο πράγμα τὴν ἀπώλεια τῶν μεταφερομένων φορτίων, ἐνῶ ἐμεῖς, πού λέμε ὅτι διεκδικοῦμε τὴν αἰώνια ζωή, δὲν περιφρονοῦμε οὔτε τὰ προσωρινά, ἀλλὰ προτιμοῦμε νὰ χαθοῦμε μαζί μὲ τὸ φορτίο μᾶλλον, παρὰ νὰ σωθοῦμε χάνοντας ἐκεῖνο.

Ἄς τὰ πετάξουμε λοιπόν, παρακαλῶ, ἀπὸ πάνω μας ὅλα· γιατί ὁ ἀντίπαλος στέκεται γυμνός. Μήπως οἱ ἀθλητὲς ἀγωνίζονται ντυμένοι; Γυμνοὺς τοὺς βάζει στὸ στάδιο ὁ ἀθλητικὸς νόμος. Εἴτε ζέστη κάνει, εἴτε κρῦο, ἔτσι μπαίνουν, ἀφήνοντας τὰ ροῦχα τους ἔξω. Ἄν κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς ἀρνηθεῖ τὴν γύμνωση, τότε ἀρνεῖται καὶ τὸν ἀγώνα. Ἐμεῖς, ἀντίθετα, ἐνῶ ὑποσχόμαστε ὅτι θὰ ἀγωνιστοῦμε καὶ ἔχουμε ἀγώνα μὲ ἀντιπάλους πολὺ πιὸ ἱκανοὺς ἀπὸ ἐκείνους πού ἀγωνίζονται αἰσθητά, ὄχι μόνο δὲν ξεγυμνωνόμαστε, ἀλλὰ μολονότι φέρουμε στοὺς ὤμους μας μύρια φορτία, ἐπιχειροῦμε νὰ ἀγωνιστοῦμε, δίνοντας στοὺς ἀντιπάλους μας πολλές λαβὲς ἐναντίον μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 66ο

Πῶς δηλαδή θὰ πυγμαχήσει μὲ τὰ πονηρὰ πνεύματα²² ἐκεῖνος πού ἐπιδιώκει κτήματα, ὅταν ἀπὸ παντοῦ δέχεται εὐκόλα ραπίσματα; Καὶ πῶς θὰ παλέψει μὲ τὸ πνεῦμα τῆς φιλαργυρίας αὐτὸς πού εἶναι παραχωμένος μέσα στὰ χρήματα; Πῶς πάλι θὰ τρέξει ἐναντίον τῶν γυμνῶν ἀπὸ κάθε φροντίδα δαιμόνων, αὐτὸς πού εἶναι ντυμένος μὲ μύριες φροντίδες, τὴ σαγμὴ πού ἡ ἀγία Γραφή λέγει, «Ὁ γυμνός θὰ τοὺς καταδιώξει τὴν ἡμέρα ἐκείνη»²³; Ὁ γυμνός, ὄχι αὐτὸς πού εἶναι ντυμένος μὲ τοὺς καλορραμμένους χιτῶνες τῆς φροντίδας τῶν βιωτικῶν πραγμάτων. Ὁ γυμνός, ὄχι αὐτὸς πού ἐμποδίζεται νὰ τρέξει στὸν δρόμο ἀπὸ τοὺς ὑλικοὺς λογισμούς. Γιατί ὁ γυμνός εἶναι δυσπρόρθητος καὶ ἀκατάβλητος ἀπὸ ἐκείνους πού τὸν ἐχθρεύονται. Ἄν δηλαδή ὁ μέγας Ἰωσήφ ἦταν γυμνός, δὲν θὰ ἔβρισκε ἀπὸ πού νὰ τὸν συλλάβει ἡ Αἴγυπτία. Γιατί ἡ ἀγία Γραφή λέγει, ὅτι ἔπασσε τὰ ροῦχα του λέγοντας· «Κοιμήσου μαζί μου»²⁴. Ροῦχα ἐδῶ εἶναι τὰ σωματικὰ πράγματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μᾶς σύρει κρατώντας μας ἡ ἡδονή, καὶ αὐτὸς πού τὰ ἐπιδιώκει, εἶναι ἀνάγκη νὰ σύρεται μαχόμενος μὲ ἐκείνους πού τὰ ἔχουν ἀφαιρέσει. Ἐτσι λοιπόν ὁ ἀθλητὴς τῆς σωφροσύνης, βλέποντας νὰ σύρεται μὲ βία ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητη ἀνάγκη τοῦ σώματος στὴν ἡδονή καὶ ἔνωση τῆς ἐπαφῆς, καὶ μαθαίνοντας, ὅτι ἔπρε-

24. Γεν. 39, 7-12.

δαιτυᾶσθαι τῇ κατέχειν διάζεσθαι δυναμένη δεσποίνῃ, καταλιπὼν τὰ ἱμάτια ἔφυγε, καὶ ἐξῆλθεν ἔξω, καθάπερ ἐν τῷ παραδείσῳ τῇ ἀρετῇ γυμνὸς ἐμπεριπατῶν κατὰ μίμησιν τοῦ πρωτοπλάστου, ὃς ἐξαίρετον γέρας παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν γύμνωσιν λαβὼν ἔσχεν, ἕως διὰ τῆς παρα-
5 κοῆς εἰς χρεῖαν ἐνδυμάτων κατέστη. Μέχρι μὲν γὰρ ἠγωνίζετο πρὸς τοὺς λύειν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ συμβουλευόντας ἀντιπάλους, γυμνὸς ὡς ἀθλητῆς ἐπὶ τοῦ σκάμματος εἰσθῆκει, ἠττηθεὶς δὲ καὶ ἐξαγώνιος γενόμενος, εἰκότως ἐνεδύσατο, τὴν γύμνωσιν μετὰ τῆς ἀθλητικῆς ἔξεως ἀποθέμενος.

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΣΤ΄.

Διὰ τοῦτο ὁ Παρομιαστὴς πρὸς τὸν ἀλείπτῃν λέγων, φησὶν· «Ἄφελου τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, παρῆλθε γάρ». Ἔως μὲν γὰρ ἦν ἔξω τοῦ σταδίου, καλῶς τοῖς τῶν οὐκ ἀθλούντων ἐνδύμασιν ἐκέχρητο, τὴν ἀγωνιστικὴν ἀνδρείαν τοῖς τῶν ἐνδυμάτων ἐσθήμασιν ἐγκρούπτων, ἐπειδὴ δὲ
15 εἰς τὸν ἀγῶνα παρῆλθεν, «ἀφελου τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ». Γυμνὸν γὰρ ἀγωνίζεσθαι δεῖ, μᾶλλον δὲ οὐδὲ γυμνὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἠλεμμένον. Τὸ μὲν γὰρ γυμνοῦσθαι, ἀνέπαφον ποιεῖ τῷ ἀντιπάλῳ τὸν ἀνταγωνιστήν, τὸ δ' ἔλαιόν ἠλεῖφθαι, εἰ καὶ ληφθεῖη ποτέ, διολισθαίνειν, τὸ δ' ἔλαιον ἐκ τῆς λαβῆς παρασκευάζει. Διὰ τοῦτο οἱ ἀντίπαλοι γῆν προσ-
20 πάσσειν φιλονεικοῦσι τοῖς ἀντιπάλοις, ἵνα, τῇ κόνει τὴν τοῦ ἐλαίου ἐπιτραχύνοντες λειότητα, εὐλήπτους αὐτοὺς πρὸς τὰς λαβὰς ἀπεργάσωνται. Ὅπερ δὲ ἐστὶν ἡ κόνις ἐκεῖ, τοῦτο ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγῶνι τὰ γῆϊνα πράγματα, καὶ ὅπερ ἐστὶν ἐκεῖ τὸ ἔλαιον, τοῦτο ἐνταῦθα τὸ ἀμέρμινον. Καὶ ὡς περ ἐκεῖ ὁ ἠλεμμένος εὐχερῶς λύει τὰ λεγόμενα παρ'
25 αὐτοῖς ἄμματα, εἰ δὲ δέξοιτο κόνιν, δυσκόλως ἐκφεύγει τὴν χεῖρα τοῦ προσπαλαίουτος, οὕτως ἐνταῦθα ὁ μηδὲν μερμινῶν, δύσληπτός ἐστι τῷ διαδόλῳ φροντίζων δὲ καὶ ταῖς μερμιναῖς καθάπερ κόνει τινὶ τραχύνων τὸ λεῖον τῆς ἀμερμινίας τοῦ νοῦ, δυσχερῶς ἐξελεῖ ἐκ τῆς ἐκείνου χειρός.

30

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΖ΄.

Τελείας ψυχῆς ἐστὶ τὸ ἀμέρμινον, ἀσεβοῦς δὲ τὸ ταῖς φροντίσι κα-

πε γυμνός νὰ συζήσει μὲ τὴν κυρία πού μποροῦσε νὰ τὸν ἀναγκάσει νὰ τὴν κατακτήσει, ἐγκαταλείποντας τὰ ροῦχα του, ἔφυγε καὶ βγήκε ἔξω, περπατώντας μὲ τὴν ἀρετή, σάν στὸν παράδεισο, ὅπως ὁ πρωτόπλαστος, ὁ ὁποῖος εἶχε δεχτεῖ ὡς ἐξαιρετικὸ δῶρο τὴ γυμνότητα ἀπὸ τὸν Θεό, μέχρι ποῦ μὲ τὴν παρακοή του κατάντησε νὰ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ροῦχα. Γιατί, ὅσο ἀγωνιζόταν μὲ τοὺς ἀντιπάλους πού τὸν συμβούλευαν νὰ καταργήσει τὴν ἐντολή τοῦ Θεοῦ, στεκόταν γυμνός σάν ἀθλητῆς στὸ σκάμμα, ὅταν ὅμως νικήθηκε καὶ βγήκε ἔξω ἀπὸ τὸν ἀγώνα, εὐλογα ντύθηκε, ἀποβάλλοντας μαζί μὲ τὴν ἀθλητικὴ διάθεση καὶ τὴ γύμνωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 66ο

Γι' αὐτὸ ὁ Παροιμιστής, ἀπευθυνόμενος πρὸς ἐκεῖνον πού ἀλείφει τὸν ἀθλητὴ πρὶν ἀπὸ τὸν ἀγώνα, λέγει· «Βγάλε του τὸ ἔνδυμά του, ἀφοῦ μπῆκε στὸ στάδιο»²⁵. Ὅσο δηλαδὴ βρισκόταν ἔξω ἀπὸ τὸ στάδιο καλῶς χρησιμοποιοῦσε τὰ μὴ ἀθλητικὰ ἐνδύματα, κρύβοντας τὴν ἀγωνιστικὴ του ἀνδρεία μὲ τὰ ἐνδύματα, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ὅμως πού μπῆκε στὸν ἀγωνιστικὸ χῶρο, βγάλε του τὰ ροῦχα. Γιατί πρέπει νὰ ἀγωνιστεῖ γυμνός, ἢ καλύτερα ὄχι μόνον γυμνός, ἀλλὰ καὶ ἀλειμμένος, ἐπειδὴ ἡ γύμνωση καθιστᾷ τὸν ἀγωνιστὴ ἄπιαστο ἀπὸ τὸν ἀντίπαλό του, ἐνῶ τὸ ἄλειμμα μὲ λάδι κάνει τὸν ἀθλητὴ, ἂν κάποτε ὁ ἀντίπαλος τὸν πιάσει, νὰ ξεγλυστρήσει, γιατί τὸ λάδι ἐμποδίζει τὴ λαβή. Γι' αὐτὸ οἱ ἀντίπαλοι προσπαθοῦν νὰ πασπαλίσουν τοὺς ἀντιπάλους τους μὲ χῶμα, ὥστε, καθιστώντας μὲ τὴ σκόνη τραχεῖα τὴ λειότητά τοῦ λαδιοῦ, νὰ κάνουν πιὸ εὐκόλες τὶς λαβές τους. Ὅ,τι ὅμως εἶναι ἐκεῖ ἢ σκόνη, αὐτὸ στὸν δικὸ μας ἀγώνα εἶναι τὰ γήινα πράγματα, καὶ ὅ,τι εἶναι ἐκεῖ τὸ λάδι, αὐτὸ ἐδῶ εἶναι ἡ ἀμεριμνησία. Καὶ ὅπως ἐκεῖ ὁ ἀλειμμένος εὐκόλα ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ λεγόμενα ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἄμματα (λαβές), ἐνῶ ἂν δεχτεῖ σκόνη, δύσκολα ξεφεύγει ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ συμπαιλιστῆ του, ἔτσι καὶ ἐδῶ, αὐτὸς πού δὲν φροντίζει καθόλου, συλλαμβάνεται δύσκολα ἀπὸ τὸν διάβολο, ἐνῶ ὅταν φροντίζει, καὶ μὲ τὶς φροντίδες, σάν μὲ σκόνη, σκληρύνει τὴ λειότητά τῆς ἀμεριμνησίας τοῦ νοῦ, δύσκολα ξεφεύγει ἀπὸ τὸ χέρι ἐκείνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 67ο

Ἡ ἀμεριμνησία εἶναι γνώρισμα τῆς τέλειαις ψυχῆς, ἐνῶ τὸ νὰ ἀ-

25. Παροιμ. 27, 13.

τατρίδεσθαι. Περί μὲν γὰρ τελείας ψυχῆς εἴρηται, ὅτι κρίνον ἐστὶν ἐν μέσῳ ἀκανθῶν. Τοῦτο δὲ τὴν μετὰ τῶν πολυφροντίδων ἀμερίμῳσ διαάγουσαν δηλοῖ. Τὸ γὰρ κρίνον καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὴν ἀμέριμον σημαίνει ψυχὴν «οὐ κοπιᾷ», γὰρ φησιν, «οὐδὲ νήθει, καὶ μείζω τοῦ 5 Σολομῶντος περιδέβληται δόξαν». Περί δὲ τῶν φροντίδα πολλὴν ἔχόντων εἰς τὰ σωματικά, φησὶ· «Πᾶς ὁ θίος ἀσεβοῦς ἐν φροντίδι». Καὶ γὰρ ὄντως ἐστὶ ἀσεβὲς παντὶ τῷ θίῳ συμπαρεκτείνειν τὴν τῶν σωματικῶν φροντίδα, καὶ μηδεμίαν περὶ τῶν μελλόντων ἐπιδεικνυσθαι σπουδὴν· καὶ τῷ μὲν σώματι, καίτοι μὴ πολλῆς δεομένῳ σπουδῆς, 10 πάντα προσαναλίσκειν τὸν χρόνον, τῇ δὲ ψυχῇ τοσοῦτον ἐχούσῃ προκοπῆς μῆκος, ὡς μὴ φθάνειν πάντα τὸν θίον πρὸς τὴν ταύτης τελείωσιν, ἢ μηδὲ τὸν τυχόντα καιρὸν ἀπονέμειν, εἰ δὲ καὶ εἴ τινα δόξομεν ἀπονέμειν, ἐκλελυμένως καὶ ῥαθύμως αὐτῇ τοῦτο παρέχομεν, ὑπὸ τῆς τῶν ὀρωμένων περιφανείας δελεαζόμενοι, καὶ ταυτὸν πάσχοντες τοῖς 15 ὑπὸ τῶν εἰδεχθεστάτων ἑταιριῶν ἀγκιστρενομένοις, αἱ γνησίῳ κάλλους ἀπορία, νόθον ἐπ' ἐνέδρα τῶν θεωμένων ἐπινοοῦσι, ταῖς ἐπινοίαις τῶν ἐπιτρομμάτων τὴν δυσμορφίαν ἐπιδιορθούμεναι. Ἐπαξ γὰρ τῇ μεταιότητι τῶν παρόντων ἠττηθέντες, τὸ αἴσχος τῆς ὕλης ἰδεῖν ἀδυνατοῦμεν ὑπὸ τῆς προσπαθείας φενακιζόμενοι.

20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΗ΄

Καὶ τούτου χάριν ἐπὶ μὲν τῆς ἀναγκαίας οὐχ ἰστάμεθα χρείας, κόρον δὲ ὕβριστὴν τοῦ θίου ἐνοτησάμενοι, παντοίαις κτήσεσιν ἐπαποδυνόμεθα, οὐχ ὀρῶντες, ὅτι μέτρον κτήσεως ἐστὶν ἡ χρεία τοῦ σώματος, τὸ δὲ ταύτην ὑπερβαῖνον, ἀκοσμία λοιπόν, καὶ οὐκέτι χρεία ἐστίν. 25 Ὡς γὰρ ὁ συμμεμετροημένος τῷ σώματι χιτῶν καὶ χρεία καὶ κόσμος ἐστίν, ὁ δὲ πάντοθεν περιορέων καὶ τοῖς ποσὶν ἐμπλεκόμενος καὶ περισυρόμενος τῇ γῆ μετὰ τοῦ ἀπρεποῦς, καὶ ἐμπόδιον πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν γίνεται, οὕτως ἡ ὑπερβαίνουσα τὴν τοῦ σώματος χρεῖαν κτήσις

σχολεῖται διαρκῶς μὲ τὶς φροντίδες, εἶναι γνώρισμα τῆς ἀσεβοῦς ψυχῆς. Γιατὶ γιὰ τὴν τέλεια ψυχὴ ἔχει λεχθεῖ ὅτι εἶναι κρίνο ἀνάμεσα σὲ ἀγκάθια. Αὐτὸ συμβολίζει τὴν ψυχὴ ποῦ ζεῖ ἀμέριμνα μαζί μὲ ἐκεῖνες ποῦ εἶναι γεμάτες φροντίδες. Καθόσον τὸ κρίνο καὶ στὸ Εὐαγγέλιο συμβολίζει τὴν ἀμέριμνη ψυχὴ· γιατί λέγει, «δὲν κοπιάζει, οὔτε γνέθει, καὶ ὅμως ἔχει ὁμορφιά μεγαλύτερη ἀπὸ ἐκείνην τοῦ Σολομῶντα»²⁶. Ἐνῶ γιὰ ἐκείνους ποῦ ἔχουν μεγάλη φροντίδα γιὰ τὰ σωματικά λέγει· «Ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ ἀσεβοῦς περνάει μέσα σὲ φροντίδες»²⁷. Καὶ πραγματικὰ εἶναι ἀσέβεια τὸ νὰ παρατείνονται οἱ φροντίδες σ' ὁλόκληρη τὴ ζωὴ, καὶ νὰ μὴ δείχνεται κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ μελλοντικά ἀγαθὰ. Καὶ γιὰ τὸ σῶμα βέβαια, ἂν καὶ δὲν χρειάζεται πολὺ φροντίδα, νὰ ξοδεύουμε ὅλο τὸν χρόνο, ἐνῶ γιὰ τὴν ψυχὴ, ποῦ ἔχει τόσο μεγάλη διάρκεια προκοπῆς, ὥστε νὰ μὴ φτάνει ὁλόκληρη ἡ ζωὴ γιὰ τὴν τελείωσή της, ἢ νὰ μὴν ἀφιερώνουμε οὔτε κατὰ τύχη κάποιον χρόνο, ἀλλὰ καὶ ὅταν νομίζουμε ὅτι τῆς ἀφιερώνουμε κάποιον χρόνο, τῆς τὸν προσφέρουμε μὲ τρόπο παραλυμένο καὶ ἀδιάφορο, ἐπηρεαζόμενοι ἀπὸ τὴν ἐντύπωση αὐτῶν ποῦ φαίνονται, καὶ παθαίνοντας αὐτὸ ποῦ παθαίνουν ἐκεῖνοι ποῦ συλλαμβάνονται στὰ δίχτυα τῶν πιὸ ἀπαίσιων γυναικῶν τοῦ δρόμου, οἱ ὁποῖες, μὴ ἔχοντας πραγματικὴ ὁμορφιά, ἐπινοοῦν ψεύτικη, γιὰ νὰ ἐξαπατήσουν ἐκείνους ποῦ τὶς βλέπουν, ἐπιδιορθώνοντας τὴν ἀσχήμια τους μὲ τὶς ἀλοιφές ποῦ ἐπινοοῦν. Γιατί, ἔτσι καὶ ξεγελαστοῦμε μιὰ φορὰ ἀπὸ τὴν ματαιότητα τῶν παρόντων, δὲν μπορούμε νὰ δοῦμε τὸ αἶσχος τῆς ὕλης, ἐξαπατοῦμενοι ἀπὸ τὴν προσήλωσή μας σ' αὐτὰ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 68ο

Καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ δὲν σταματᾶμε στὴν ἀπαραίτητη ἀνάγκη, ἀλλὰ, ἀνακηρύσσοντας τὸν ὕβριστὴ τοῦ σώματος χορτασμό, ἐπιδιώκουμε τὴν ἀπόκτηση κάθε εἶδους πραγμάτων, χωρὶς νὰ βλέπουμε ὅτι μέτρο ἀπόκτησης εἶναι ἡ ἀνάγκη τοῦ σώματος, ἐνῶ ὅ,τι ξεπερνᾶ τὴν ἀνάγκη αὐτῆ, εἶναι ἀκράτεια, καὶ ὄχι πὰ ἀνάγκη. Γιατί, ὅπως τὸ ροῦχο ποῦ εἶναι στὰ μέτρα τοῦ σώματος εἶναι καὶ ἀναγκαῖο καὶ στολίδι, ἐνῶ ἐκεῖνο ποῦ κρέμεται ἀπὸ παντοῦ καὶ μπλέκεται μέσα στὰ πόδια καὶ σέρνεται στὸ χῶμα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι ἄσχημο, γίνεται καὶ ἐμπόδια σὲ κάθε ἐργασία. Ἔτσι καὶ τὰ ἀποκτημένα ἀγαθὰ ποῦ ξεπερνοῦν τὶς ἀνάγκες τοῦ σώματος, καὶ

27. Παροιμ. 11, 28.

καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐστὶν ἐμπόδιον καὶ πολλὴν ἔχει κατάγνωσιν παρὰ
 τοῖς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἐρευνᾶν δυναμένοις. Οὔτε οὖν τοῖς ἡ-
 πατημένοις ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν προσεκτέον, οὐδὲ τοῖς, διὰ τὸ μὴ προσ-
 εσηκέναι τοῖς νοητοῖς, προσπεπονθόσι τοῖς γηϊνοῖς, ἀκολουθητέον
 5 ἀκρίτως ταυτὸν γὰρ ἐστὶ χρωμάτων κριταῖς χρῆσθαι τυφλοῖς, ἢ κω-
 φοῖς τῶν κατὰ μουσικὴν φθόγγων, ἐστερημένοις τῶν πρὸς τὰ δικασό-
 μενα κριτηρίων, καὶ τούτοις πιστεύειν, ὡς κατὰ λόγον ἐλομένοις τὴν
 τῶν παρόντων ἀπόλαυσιν. Τυφλοὶ γὰρ εἰσι τῶν ἀναγκαιοτάτων τῶν
 κριτηρίων τὸν λογισμὸν πεπηρωμένοι, ὧς κρίνεσθαι τὰ σπουδαῖα καὶ
 10 τὰ ἀδιάφορα πέφυκεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΘ΄.

Εἰς τούτων ἦν Ἄχαρ ὁ τοῦ Χαρμῆ, ὁμολογῶν τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ
 σκηνῇ τοῦ θείου κεκρυφέναι ὑπὸ γῆν τὰ κεκλεμμένα καὶ ὑποκάτω τού-
 των τὸ ἀργύριον κατορωρυχέναι. Ὁ γὰρ τὰ ποικίλα καὶ λαμπρὰ τῆς
 15 ὕλης ἀνώτερα κρίνας, τὸν δὲ λόγον ὑποκάτω τούτων κατορύξας, εἰκό-
 τως ἀπατάται ἀλόγου δίκην εἰκῶν, καὶ ἐνδιδούς ἑαυτὸν τῇ φαντασίᾳ
 τοῦ ἀρέσαντος, διὰ τὸ καταβεβιδᾶσθαι τῶν ἀρχοντικῶν θρόνων τὸν
 λογισμὸν, καὶ ἐν τῇ τῶν ὑπηκόων, μᾶλλον δὲ καταδίκων τετάχθαι
 τάξει. Εἰ γὰρ ἦν οὗτος ἐπὶ τῆς ἰδίας ἰδρυμένος ἀξίας καὶ τὴν κρίσιν
 20 πεπιστευμένος τῶν φαινομένων, δικαίαν καὶ ὀρθὴν ἂν ἐξήνεγκε τὴν
 ψῆφον, κολάσας τὴν τοῖς ἀπατηλοῖς ἐπίδραμουσαν ὁρμὴν. Καλὸν οὖν
 τοῖς ὄροις τῆς χρείας ἐμμένειν καὶ φιλονεικεῖν πάσῃ δυνάμει τούτους
 μὴ ὑπερβαίνειν. Ἐὰν γὰρ ὀλίγον παρενεχθῆ τις ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐπὶ
 τὰ ἡδέα τοῦ θείου, οὐδεὶς λοιπὸν λόγος ἴσθησι τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω φο-
 25 ράν. Τοῦ γὰρ ὑπὲρ τὴν χρεῖαν ὄρος οὐδεὶς, ἀλλ' ἀνήνυτος ἢ σπουδῇ
 καὶ ἀτέλεστος ἢ ματαιότης, τὸν περὶ τὰ τοιαῦτα πόνον αὖξει διὰ παν-
 τός, καθάπερ φλόγα τῇ τῆς ὕλης προσθήκῃ τρέφουσα τὴν ἐπιθυμίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ο΄.

Ὅταν γὰρ οἱ ἄπαξ τοὺς ὄρους παρελθόντες τῆς φυσικῆς ἀνάγ-

ἔμπόδιο εἶναι στήν ἀρετή, καί κατακρίνεται πολὺ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ μποροῦν νὰ ἐρευνοῦν τὴ φύση τῶν πραγμάτων. Ἐπομένως οὔτε αὐτοὺς ποὺ ξεγελοῦνται ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ νὰ προσέχουμε, οὔτε νὰ ἀκολουθοῦμε ἀσυλλόγιστα ἐκείνους πού, ἐπειδὴ δὲν ἔδωσαν προσοχὴ στὰ νοητά, τρέφουν ἰδιαίτερη συμπάθεια πρὸς τὰ γήινα. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἴδιο μὲ τὸ νὰ χρησιμοποιοῦμε τυφλοὺς ὡς κριτὲς χρωμάτων, ἢ κωφοὺς στήν κρίση μουσικῶν φθόγγων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν τὰ προσόντα γιὰ νὰ κρίνουν τὰ θέματα αὐτὰ, καὶ νὰ πιστεύουμε σ' αὐτούς, μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι προτιμοῦν τὴν ἀπόλαυση τῶν παρόντων. Γιατὶ εἶναι τυφλοί, στερημένοι τὰ ἀναγκαιότατα κριτήρια τοῦ νοῦ, μὲ τὸν ὁποῖο, ὅπως εἶναι φυσικό, κρίνονται τὰ σημαντικὰ ἀπὸ τὰ ἀδιάφορα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 69ο

“Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν ὁ Ἄχαρ, ὁ γιὸς τοῦ Χαρμί, ὁ ὁποῖος ὁμολόγησε στὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ὅτι στὴ σκηνὴ πού ζοῦσε εἶχε κρυμμένα μέσα στὴ γῆ ἐκεῖνα πού εἶχε κλέψει, καὶ κάτω ἀπὸ αὐτὰ εἶχε καταχωνιάσει τὰ ἀσημένια νομίσματα²⁸. Γιατὶ αὐτός, θεωρώντας τὰ χρωματιστὰ καὶ γυαλιστερὰ ἀντικείμενα ἀνώτερα, ἔθασε κάτω ἀπὸ αὐτὰ τὰ νομίσματα (πού λογικὰ ἦταν ἀνώτερα), ἀπατήθηκε, ὅπως εἶναι φυσικό, ἐνεργώντας σὰν ἄλογο ζῶο καὶ ἐπηρεαζόμενος ἀπὸ τὴν ἐντύπωση ἐκείνου πού τοῦ ἄρεσε, ἐπειδὴ ὁ νοῦς του κατέβηκε ἀπὸ τὸν ἀρχοντικὸ θρόνο καὶ κατατάχθηκε στήν τάξη τῶν ὑπηκόων, ἢ καλύτερα τῶν κατὰδικων. Γιατί, ἂν αὐτός (ὁ λογισμὸς) καθόταν στὴ θέση τοῦ ἀξιώματός του καὶ εἶχε τὴν εὐθύνη τῆς κρίσης τῶν φαινομένων, θὰ ἐξέδιδε δίκαιη καὶ σωστὴ ἀπόφαση, τιμωρώντας τὴν ὁρμὴ πού εἶχε εἰσβάλει μὲ τὰ ἀπατηλά. Εἶναι καλὸ λοιπὸν νὰ παραμένουμε στὰ ὅρια τῆς ἀνάγκης καὶ νὰ ἐπιδιώκουμε μὲ κάθε δύναμη νὰ μὴ τὰ ξεπερνᾶμε. Γιατί, ἂν παρασυρθεῖ κανεὶς λίγο ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία πρὸς τὰ εὐχάριστα τῆς ζωῆς, καμμιὰ δικαιολογία πὰ δὲν σταματᾷ τὴ φόρα του πρὸς τὰ ἔμπρός. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει κανένα ὄριο πέρα ἀπὸ τὴν ἀνάγκη, ἀλλὰ ἡ διαρκῆς ἐπιθυμία καὶ ἡ χωρὶς τελειωμὸ ματαιότητά αὐξάνουν διαρκῶς τὸν κόπο γι' αὐτὰ, τρέφοντας τὴν ἐπιθυμία ἔτσι ὅπως ἡ προσθήκη ξύλων τρέφει τὴ φλόγα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 70ο

“Ὅταν λοιπὸν, αὐτοὶ πού ξεπέρασαν μιά φορά τὰ ὅρια τῆς φυσικῆς

κης, ἐπὶ τὴν ἔνυλον ἄρχονται προκόπτειν ζώην, τῷ μὲν ἄρτω προστι-
 θέναι τὸ ἡδὺ προσόψημα θέλουσι, τῷ δὲ ὕδατι τέως χρειώδη οἶνον,
 καὶ ἀπὸ τούτου τὸν πολυτελέστερον ἐνδύμασι δὲ τοῖς χρειώδεσι στοι-
 χεῖν οὐκ ἀνέχονται, ἀλλὰ τὸ πρῶτον μὲν τῶν ἐρίων καὶ τὰ λαμπρότερα
 5 συνωνοῦνται, αὐτὸ τῆς ἐρέας συλλεγόμενοι τὸ ἄνθος. Εἶτα μεταβαί-
 νουσι ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ μικτὰ ἐκ λίνου καὶ ἐρέας ἔχοντα τὴν κατα-
 σκευήν, εἶτα σηρικὰ περιεργάζονται, καὶ ταῦτα λιτὰ πρότερον, αὐθις
 δὲ πεποικιλμένα πολέμοις καὶ θηροσὶ καὶ ἱστορίαις παντοδαπαῖς
 σκευὴ τε ἀργυρᾶ καὶ χρυσόπαστα κατασκευάζουσι, οὐ μόνον ταῖς
 10 ἐστιάσεσι λειτουργοῦντα, ἀλλὰ καὶ ζώοις καὶ κλινιδίοις περιπτῶς πε-
 ρικείμενα. Καὶ τί δεῖ τὴν ἄκαιρον αὐτῶν ἐπὶ πλεῖον προτιθέναι φιλοτι-
 μίαν, ὅποτε καὶ μέχρι τῶν ἀτμοστάτων χρεῶν ταύτην ἐπεκτείνουσι,
 οὐδὲ τὰ τῶν ἀποπατημάτων σκευὴ καταξιοῦντες ἐξ ἑτέρας ὕλης δη-
 μιουργεῖν, εἰ μὴ καὶ ταύτῃ τῇ ὑπηρεσίᾳ διακονήσοι ὁ ἄργυρος; Τοι-
 15 οὔτον γὰρ ἡ ἡδονὴ· ἕως τῶν ἐσχάτων ἑαυτὴν παρεκτείνουσα, καὶ τὰ
 ἄτμα τῶν ἔργων τῇ τῆς ὕλης τιμῶσα πολυτελείᾳ. Τοῦτο δὲ παρὰ φύ-
 σιν ἐστὶν ἔχειν λοιπόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΑ΄

Ἡ γὰρ κατὰ φύσιν διαγωγὴ ἡμῖν τε καὶ τοῖς ζώοις ἡ αὐτὴ ὥρι-
 20 σται παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ. «Ἴδου γὰρ δέδωκα ὑμῖν», φησὶν ὁ Θεός
 τῷ ἀνθρώπῳ, «πάντα τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, ὑμῖν καὶ τοῖς θηρίοις ἔ-
 σται εἰς βρώσιν». Κοινήν οὖν λαβόντες μετὰ τῶν ἀλόγων τὴν δίαιταν,
 καὶ ταύτην ταῖς ἐπινοίαις ἐπὶ τὸ ἀσωτότερον δια(σ)τρέψαντες, πῶς
 οὐκ ἀλογώτεροι κριθείημεν εὐλόγως ἐκείνων, εἴ γε τὰ μὲν θηρία μένει
 25 ἐπὶ τῶν ὄρων τῆς φύσεως οὐδὲν παρακινήσαντα τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ
 τεταγμένων, οἱ δὲ λογισμῶ τμηθέντες ἄνθρωποι πάντῃ τῆς ἀρχαίας
 ἐκδεδιώγμεθα νομοθεσίας. Ποῖαι γὰρ παρὰ τοῖς ἀλόγοις ὀψοφαγίαι;
 Ποῖαι δὲ σιτοποιῶν καὶ μαγειρῶν τέχναι μυρία τῇ ἀθλία γαστρὶ δη-
 μιουργοῦσι ἡδονάς; Οὐχὶ δὲ τὴν ἀρχαίαν εὐτέλειαν ἀγαπῶσι, ποη-
 30 φαγοῦντα καὶ τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ἀρκοῦμενα καὶ ναματικῶ κεχηρημένα
 ποτῶ, καὶ τούτῳ τυχὸν σπανίως. Διὸ καὶ ὑπογατρίους ἡδονὰς μεμεί-

ἀνάγκης, ἀρχίζουν νά προχωροῦν στήν ὑλική ζωή, τότε θέλουν στό ψωμί νά προσθέτουν καί τή γλυκειά γεύση, στό μέχρι τότε νερό τὸ ἀναγκαῖο ἀπαραίτητο κρασί, καί ἀπὸ αὐτὸ τὸ πολυτελέστερο. Στὰ ἐνδύματα πάλι δὲν ἀνέχονται νά ἀρκοῦνται στὰ ἀπαραίτητα, ἀλλὰ ἀγοράζουν τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ μάλλινα, καί τὰ πιὸ λαμπερά, ἐπιλέγοντας τὸ καλύτερο ἀπὸ τὴν τσόχα. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ πηγαίνουν στὰ ἀνάμικτα, πού κατασκευάζονται ἀπὸ λινάρι καί μαλλί, ἔπειτα περιεργάζονται τὰ μεταξωτά, καί στήν ἀρχὴ βέβαια ἀπλᾶ, ἔπειτα ὅμως διακοσμημένα μὲ πολέμους, θηρία καί ποικίλες ἱστορίες. Κατασκευάζουν σκεύη ἀσημένια καί χρυσοποίκιλτα, πού δὲν ἐξυπηρετοῦν μόνο τὰ συμπόσια, ἀλλὰ καί τὰ ζῶα καί τὰ ἀνάκλιτρα, τοποθετημένα τριγύρω ἐντελῶς περιττὰ. Καί γιατί πρέπει νά ἀναφέρω περισσότερο τὴν φορτικὴ σπατάλη τους, τὴν ὁποία ἐπεκτείνουν καί στὶς πιὸ ἀτιμωτικὲς ἀνάγκες ἀκόμα, μὴ καταδεχόμενοι οὔτε τὰ δοχεῖα τῶν περιττωμάτων νά κατασκευάζουν ἀπὸ ἄλλο ὑλικό, ἂν δὲν χρησιμοποιοῦνται καί σ' αὐτὴ τὴν ἀνάγκη τὸ ἀσήμ. Γιατί τέτοια εἶναι ἡ ἡδονή, ἐπεκτείνοντας τὸν ἑαυτὸ τῆς μέχρι τὰ τελευταῖα πράγματα, καί τιμώντας τὶς ἄτιμες πράξεις μὲ τὴν πολυτέλεια τῆς ὕλης. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀπὸ τὰ παρὰ φύση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 71ο

Γιατί ἡ φυσικὴ ζωὴ καί σὲ μᾶς καί στὰ ζῶα καθορίστηκε ἴδια ἀπὸ τὸν Δημιουργό. Γιατί λέγει ὁ Θεὸς στὸν ἄνθρωπο· «Νᾶ, σᾶς ἔδωσα κάθε χορτάρι τοῦ χωραφιοῦ, σὲ σᾶς καί στὰ θηρία, νά χρησιμεύει ὡς τροφή σας»²⁹. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐλάβουμε κοινὴ τὴ διατροφή μαζί μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, καί μὲ τὶς ἐπινοήσεις μας τὴ διαστρέψαμε πρὸς τὴν ἀσωτεία, πῶς δὲν εἶναι εὐλόγο νά θεωρηθοῦμε πιὸ ἄλογοι ἀπὸ ἐκεῖνα, ἀφοῦ τὰ θηρία παραμένουν στὰ ὅρια τῆς φύσης χωρὶς νά μετακινήσουν τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα πού ὅρισε ὁ Θεός, ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι, πού τιμηθήκαμε μὲ λογικό, ἀπομακρυνθήκαμε τελείως ἀπὸ τὴν παλιὰ νομοθεσία; Ποιὲς δηλαδή εἶναι οἱ πολυτέλειες στὰ ζῶα, καί ποιὲς οἱ μύριες ὅσες ἐπινοήσεις τῶν ἀρτοποιῶν καί τῶν μαγείρων, πού προκαλοῦν ἡδονὲς στήν ἄθλια κοιλιά; Δὲν ἀγαποῦν αὐτὰ τὴν ἀρχαία εὐτέλεια, τρώγοντας χόρτα καί ἀρκοῦμενα σ' αὐτὰ πού θὰ βροῦν, καί δὲν χρησιμοποιοῦν νερό τῆς πηγῆς, καί αὐτὸ ἐνδεχομένως σπάνια; Γι' αὐτὸ καί ἔχουν μειωμένες σεξουαλικὲς ἡδο-

29. Γεν. 1, 29.

ωνται, οὐδεμιᾶ πικρῶδει τροφῇ τὰς ὀρέξεις προσαναφλέγοντα, οὐδέ πάντοτε τὴν ἄρρενος καὶ θήλειας εἰδότα διαφορὰν. Εἷς γὰρ αὐτοῖς καιρὸς τοῦ ἔτους ταύτην παρέχει τὴν αἴσθησιν, ἥνικα ὁ τῆς φύσεως νόμος πρὸς τὴν τοῦ ὁμοίου σπορὰν τὴν σύνοδον αὐτοῖς ἐπὶ διαμονῇ
 5 τοῦ γένους ἐξεῦρε· τὸν δὲ ἄλλον χρόνον οὕτως ἀλλοτριοῦνται, ὡς λήθην λαβεῖν πάντα τῆς τοιαύτης ὀρέξεως. Ἀνθρώποις δὲ ἐκ τῆς περὶ τὰ βρώματα πολυτελείας ἢ τῶν ἀφροδισίων ἀκόρεστος ἐπιθυμία παραβλαστάνουσα μανιώδεις ἐγκατέσπειρεν ὀρέξεις, οὐδένα καιρὸν ἡρεμεῖν συγχωροῦσα τὸ πάθος.

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΒ΄.

Ἐπεὶ οὖν πολλὴ τοῖς κτήμασιν ἡ βλάβη παρακολουθεῖ, καὶ πᾶσι τοῖς πάθεσιν ὡς νοσοποιὸς αἰτία παρέχει τὰς ἀφορμάς, αὐτὴν ἀνέλωμεν τὴν αἰτίαν, εἴ περ τῆς κατὰ ψυχὴν προνοοῦμεν εὐεξίας. Ἀκτημοσύνη τὸ τῆς φιλοχρηματίας ἰασώμεθα πάθος. Φύγωμεν τοὺς τῶν ἀ-
 15 κωφελῶν ἀνθρώπων θιάσους μόνωσιν ἀσπαζόμενοι· ἐπιβλαβῆς γὰρ καὶ τῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως φθοροποιὸς ἢ μετὰ τῶν εἰκαιότερων συνδιαίτησις. Ὡς γὰρ οἱ ἐν ἀέρι λοιμικῶ γινόμενοι πάντως νοσοῦσιν, οὕτως οἱ ἐν ἀνθρώποις ἀδιαφόροις διάγονες, μεταλαμβάνουσι τῆς ἐκείνων κακίας. Τί γὰρ ἔτι κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὸν κόσμον οἱ ἀποταξά-
 20 μενοι τῷ κόσμῳ; «Οὐδεὶς γὰρ στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ δίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ»· ἢ γὰρ περὶ τὴν πραγματείαν ἀσχολία, τὰς πολεμικὰς καλύει γυμνασίας ἀγύμναστοι δὲ πρὸς ἐμπειροπολέμους μαχόμενοι, πῶς ὑποστησόμεθα; Μᾶλλον δέ, εἰ δεῖ τὰληθὲς εἰπεῖν, οὕτω κωθρῶς καὶ ἐκλύτως μαχόμεθα, ὡς μηδὲ κει-
 25 μένω τῷ πολεμίῳ ἀντέχειν δυνάμεθα, καὶ τοὺς ἐστῶτας ὑπὸ τοῦ πεπτωκότος ἐπιβουλεύεσθαι. Ὅπερ γὰρ πάσχουσιν ἐν τοῖς πολέμοις διὰ φιλοχρηματίαν οἱ τοὺς νεκροὺς σκυλεύοντες, μετὰ τὴν νίκην πολλάκις ἀναιροῦμενοι ὑπὸ τῶν κειμένων, καὶ κέρδους αἰσχροῦ χάριν μετὰ τὰ τρόπαια ἐλεεινῶς ἀπολλύμενοι, τοῦτο καὶ ἡμεῖς νῦν πάσχομεν, κει-

νές, ἔπειδὴ δὲν ἀνάβουν τὶς ὀρέξεις μὲ καμμὰ παχυντικὴ τροφή, οὔτε γνωρίζουν πάντοτε τὴ διαφορὰ μεταξὺ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ. Γιατὶ μόνο μὰ χρονικὴ περίοδος τοὺς δίνει τὴν αἴσθησι αὐτὴ, τότε ποὺ ὁ νόμος τῆς φύσεως, γιὰ τὴ σπορὰ τοῦ ὁμοίου, ὄρισε τὴ συνεύρεσίν τοὺς γιὰ τὴ διατήρησι τοῦ γένους, ἐνῶ τὸν ὑπόλοιπο χρόνο ἀποξενώνονται τόσο πολὺ, ὥστε νὰ λησμονοῦν τελείως αὐτὴν τὴν ὄρεξι. Ἀντίθετα στοὺς ἀνθρώπους ἢ ἀκόρεστη σεξουαλικὴ ἐπιθυμία, ποὺ καλλιεργεῖται ἀπὸ τὴν πολυτέλεια τῶν φαγητῶν, ἔσπειρε μανιακὰς ὀρέξεις, μὴ ἀφήνοντας τὸ πάθος νὰ ἡρεμήσει σὲ καμμὰ περίοδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 72ο

Ἐπειδὴ λοιπὸν τὴν κτηματικὴ περιουσία τὴν συνοδεῦει μεγάλη ζημιὰ, καὶ σὰν νοσογόνος αἰτία δίνει ἀφορμὴ σὲ ὅλα τὰ πάθη, ἃς καταργήσουμε τὴν αἰτία αὐτὴ, ἂν φυσικὰ ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὴν ὑγεία τῆς ψυχῆς. Ἄς θεραπεύσουμε τὸ πάθος τῆς φιλοχρηματίας μὲ τὴν ἀκτημοσύνη. Ἄς ἀποφύγουμε τοὺς ὀμίλους τῶν ἀνωφελῶν ἀνθρώπων ἀσπαζόμενοι τὴ μόνωσι. Γιατὶ εἶναι ἐπιζήμια καὶ φθείρει τὴν εἰρηνικὴ κατάστασίν μας ἢ συμβίωσι μὲ τοὺς ἀπερίσκεπτους. Γιατί, ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ πηγαίνουν σὲ μολυσμένον ἀέρα ἀρρωσταίνουν, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ συναστρέφονται μὲ ἀνθρώπους ἀδιάφορους, γίνονται μέτοχοι τῆς κακίας τοὺς. Τί κοινὸ δηλαδὴ ἔχουν πιά μὲ τὸν κόσμον αὐτοὶ ποὺ ἀπαρνήθηκαν τὸν κόσμον; Γιατὶ λέγει· «Κανένας στρατιώτης δὲν ἐμπλέκεται στὶς βιωτικὰς ὑποθέσεις, γιὰ νὰ γίνῃ ἀρεστὸς σ' ἐκεῖνον ποὺ τὸν στρατολόγησε»³⁰, διότι ἡ ἀπασχόλησι μὲ τὶς βιωτικὰς ὑποθέσεις ἐμποδίζει τὶς πολεμικὰς ἀσκήσεις. Καὶ πολεμώντας ἐμεῖς ἀγύμναστοι ἀπέναντι σὲ ἐμπειροπόλεμους, πῶς θὰ μπορέσουμε ν' ἀντισταθοῦμε; Ἡ καλύτερα, ἂν πρέπει νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, θὰ πολεμήσουμε τόσο νωθρὰ καὶ χαλαρὰ, ὥστε, καὶ ἂν ἀκόμα ὁ ἐχθρὸς εἶναι πεσμένος κάτω, νὰ μὴ μποροῦμε νὰ τὸν ἀντέξουμε, καὶ οἱ ὄρθιοι θὰ νικώμαστε ἀπὸ τὸν πεσμένο. Αὐτὸ δηλαδὴ ποὺ παθαίνουν στοὺς πολέμους ἀπὸ τὴ φιλοχρηματία τοὺς ἐκεῖνοι ποὺ λαφυραγωγοῦν τοὺς νεκροὺς μετὰ τὴ νίκη, καὶ πολλὰς φορὰς σκοτώνονται ἀπὸ τοὺς ξαπλωμένους κάτω, καὶ μετὰ ἀπὸ τοὺς θριάμβους χάνονται μὲ τρόπον ἀξιοθρήνητο ἕξαιτίας ἀτιμοῦ κέρδους, αὐτὸ παθαίνουμε τώρα καὶ ἐμεῖς πλησιάζοντας τὸν ἐχθρὸν ποὺ βρῖσκεται πεσμένος κάτω

30. Β' Τιμ. 2,4.

μένω τῷ ἐχθρῷ καὶ ἀποπνέοντι πλησιάζοντες. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνοι πό-
 θω τῶν χρημάτων ἐρευνῶντες τοὺς νεκρούς, πολλάκις ἤμιθανεῖ τινα
 προσελθόντες καὶ περιεκδύοντες, λάθρα, δεξάμενοι καιρίαν πληγὴν,
 κατέπεσον, τὴν ἐπὶ τῇ νίκῃ εὐκλειαν ἀλογίστως αἰσχύναντες, οὕτως
 5 ἡμεῖς, ὅταν διὰ σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας καταβάλωμεν τὸν βάρβα-
 ρον, ἢ δόξωμεν καταβεβληκέναι, τότε τῶν περὶ αὐτὸν ἐρασθέντες ἐν-
 δυμάτων, ἅπερ ἐστὶ τὰ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις δοκοῦντα τίμια, πλοῦτος,
 δυναστεία, εὐεξία, δόξαι, προσεγγίζομεν αὐτῷ, λαβεῖν τι τῶν αὐτοῦ
 γλιχόμενοι, καὶ οὕτως ἀποθνήσκομεν, ἑαυτοὺς τῇ σφαγῇ προσάγοντες.

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓ΄.

Οὕτως ἀπώλοντο αἱ πέντε παρθένοι, διὰ μὲν τῆς ἀγνείας καὶ ἐγ-
 κρατείας ἀνελοῦσαι τὸν πολέμιον, διὰ δὲ ἀσπλαγχνίας, ἣν φιλοχρημα-
 τία γεννᾷ, ἑαυτὰς ἐπὶ τὸ ξίφος ὠθήσασαι τοῦ διὰ τὸ κεῖσθαι ἀνελεῖν
 τοὺς ἐφεστῶτας ἀδυνατοῦντος. Μηδὲν οὖν τῶν ἐκείνου θελήσωμεν,
 15 ἵνα μὴ ἅμα τοῖς ἐκείνου καὶ τὴν ψυχὴν προσαπολέσωμεν· καλεῖ γὰρ
 καὶ νῦν ἐπ' αὐτὰ καὶ προτρέπεται πάντας, ἂν εὖρη μάλιστα πειθο-
 μένους εἰ γὰρ αὐτὸν ἐκάλει τὸν Κύριον λέγων, ταῦτά σοι πάντα δώ-
 σω, ἂν πεσὼν προσκυνήσης με, καὶ ἀπατᾶν ἐπεχείρει διὰ τῶν ἐν τῷ
 βίῳ δοκούντων λαμπρῶν τὸν τούτων οὐκ ἐπιδεόμενον, πῶς τοὺς εὐα-
 20 λώτους ἀνθρώπους οὐκ οἰήσεται ἀπατήσειν, ἐπιρροεπῶς ἔχοντας πρὸς
 τὴν τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων ἀπόλαυσιν; Γυμνάσωμεν τὸν νοῦν πρὸς
 εὐσέβειαν, εἴ γε ἡ σωματικὴ γυμνασία κατορθῶται. Ἡ γὰρ σωματικὴ
 γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, παιδικοῖς εἰκνυῖα μαθήμασιν,
 ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστι, τὴν ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευά-
 25 ζουσα εὐεξίαν τοῖς ἐφιεμένοις τῆς κατὰ τῶν ἀντιπάλων παθῶν νίκης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΔ΄.

Ὡς γὰρ τοῖς ἐπὶ τὰ παιδικὰ γυμναζομένοις ἀθληταῖς σῶμα ἀ-

31. Ματθ. 25, 1-13.

32. Ματθ. 4, 9.

καὶ ξεψυχᾷ. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνοι, ψάχνοντας τοὺς νεκροὺς ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὰ χρήματα, πολλές φορές πλησιάζοντας κάποιον μισοπεθαμένο καὶ γδύνοντάς τον, δεχόμενοι κρυφὰ καίριο χτύπημα, πέφτουν νεκροί, ντροπιάζοντας ἀπερίσκεπτα τὴ δόξα γιὰ τὴ νίκη, ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ὅταν μὲ τὴ σωφροσύνη καὶ τὴν ἐγκράτεια νικήσουμε τὸν βάρβαρο, ἢ νομίσουμε ὅτι τὸν νικήσαμε, καί, ἐπιθυμώντας τὰ ἐνδύματα ποὺ φορᾷ, ποὺ εἶναι αὐτὰ τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους πολῦτιμα, δηλαδὴ πλοῦτος, ἐξουσία, καλὴ σωματικὴ κατάσταση καὶ δόξα, τὸν πλησιάζουμε γιὰ νὰ πάρουμε κάτι ἀπὸ τὰ δικά του ποὺ ἐπιθυμοῦμε πολὺ, τότε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν πεθαίνουμε, ὀδηγώντας τὸν ἑαυτὸ μας στὴ σφαγὴ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 73ο

Ἔτσι χάθηκαν οἱ πέντε περθένες³¹, οἱ ὁποῖες μὲ τὴν ἀγνότητά βέβαια καὶ τὴν ἐγκράτεια σκότωσαν τὸν ἐχθρό, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀσπλαχνία ποὺ γεννᾷ ἢ φιλοχρηματία ὤθησαν τὸν ἑαυτὸ τους πάνω στὸ ξίφος ἐκείνου, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ ἦταν πεσμένος κάτω, δὲν μποροῦσε νὰ σκοτώσει ἐκείνους ποὺ ἦταν ὄρθιοι. Ἄς μὴ θελήσουμε λοιπὸν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἀνήκουν σ' ἐκεῖνον, γιὰ νὰ μὴ χάσουμε μαζὶ μὲ τὰ δικά του πράγματα καὶ τὴν ψυχὴ μας. Γιατὶ καὶ τώρα προσκαλεῖ σ' αὐτὰ καὶ μᾶς προτρέπει ὅλους, ἂν μάλιστα δεῖ ὅτι ὑποκοῦμε σ' αὐτόν. Ἄν δηλαδὴ κάλεσε τὸν ἴδιο τὸν Κύριο λέγοντάς του, «ὅλα αὐτὰ θὰ σοῦ τὰ δώσω, ἂν πέσεις καὶ μὲ προσκυνήσεις»³², καὶ ἐπιχειροῦσε νὰ τὸν ἐξαπατήσει μὲ αὐτὰ ποὺ στη ζωὴ θεωροῦνται ὅτι εἶναι πολῦτιμα, αὐτόν ποὺ δὲν τὰ χρειαζόταν, πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ μὴ νομίσει ὅτι θὰ ἐξαπατήσει τοὺς εὐκολόπιστους ἀνθρώπους ποὺ εἶναι ἐπιρρεπεῖς πρὸς τὴν ἀπόλαυση τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, Ἄς γυμνάσουμε τὸν νοῦ μας στὴν εὐσέβεια, ἐφόσον ἢ σωματικὴ ἀσκήση εἶναι κατορθωτὴ. Γιατὶ ἢ σωματικὴ ἀσκήση εἶναι λίγο ὠφέλημη, ἐπειδὴ μοιάζει μὲ μαθήματα παιδικά, ἐνῶ ἢ εὐσέβεια εἶναι ὠφέλιμη σὲ ὅλους³³, ἐπειδὴ ἐξασφαλίζει τὴν ψυχικὴ ὑγεία σ' ἐκείνους ποὺ ἐπιθυμοῦν τὴ νίκη ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν παθῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 74ο

Ὅπως δηλαδὴ στοὺς ἀθλητὲς ποὺ γυμνάζονται σὶς παιδικὲς ἀσκή-

33. Α' Τιμ. 4, 8.

σκεῖν εὐπρεπές καὶ τὰ μέλη κινεῖν συνεχῶς, ἀνδράσι δὲ ἀθλητικοῖς,
 ἰσχύος ἐπιμελεῖσθαι ἀγωνιστικῆς, καὶ ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς ἀλείφεσθαι ἀ-
 γῶνας, οὕτω τοῖς ἀρχομένοις τῆς θεοσεβείας ἐπιμελές τὰς ἐνεργείας
 κωλύειν· ἀγαπητὸν γάρ, εἰ κρατήσκειεν τῶν παθῶν ἔξοιστρούμενοι
 5 ὑπὸ τῶν συντροφῶν ἡδονῶν, καὶ ἐπὶ τὰ τῆς συνηθείας ἀπροαιρέτως
 σχεδὸν ἐλαννόμενοι κακά. Τοῖς δὲ ἐν ἔξει γεγενημένοις τῆς πρακτι-
 κῆς ἀρετῆς, καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν λοιπὸν φροντίζουσι, πάσῃ σπου-
 δῇ φυλάσσειν τὸν λογισμὸν ὀφείλουσιν, ὡς μὴ κινηθέντα ἀτάκτως ἐπί-
 τι κατενεχθῆναι τῶν ἀτελῶν καὶ ἀπλῶν. Τοῖς μὲν ἐστὶ σπουδὴ τὰς
 10 σωματικὰς παιδαγωγῆσαι κινήσεις, τοῖς δὲ τὰς ὁρμὰς παιδεῦσαι τοῦ
 λογισμοῦ πρὸς μόνην τὴν ἐμφιλόσοφον εὐρύθμως κινεῖσθαι διαγω-
 γήν, μηδεμιᾶς κοσμικῆς φαντασίας περισπώσης ἀπὸ τῶν θειοτέρων
 νοημάτων τὸν λογισμὸν. Δεῖ γὰρ τετάσθαι τὴν τοῦ θεοσεβοῦντος ἐπι-
 θυμίαν ὅλην πρὸς τὸ ποθούμενον, ὡς μηδὲ ὅπως εὐρίσκειν καιρὸν πρὸς
 15 μισανθρώπους λογισμοὺς ἐνεργεῖν τὰ οἰκεῖα πάθη. Εἰ γὰρ ἕκαστον
 πάθος, ὅταν ἐν τῷ κεκρατημένῳ κινήθῃ, κατέχει τὸν λογισμὸν πεπεδη-
 μένον, διατί μὴ καὶ ὁ τῆς ἀρετῆς ζῆλος σχολάζουσαν ὑπὸ τῶν λοιπῶν
 παθῶν καθέξει τὴν ἔννοιαν; Ποίαν γὰρ αἴσθησιν τῶν ἔξωθεν ὁ θυμού-
 μενος λαμβάνει πρὸς τὸ τοῦ λελυπηκότος εἶδωλον κατὰ διάνοιαν μα-
 20 χόμενος; ποίαν δὲ ὁ τῶν χρημάτων ἐφίεμενος, ὅταν συναρπασθεῖς ὑπὸ
 τῆς φαντασίας ταῖς ποριστικαῖς ὕλαις ἐνατενίσῃ; Ὁ δὲ ἀκόλαστος
 πολλάκις καὶ συνεδρεύων τισὶ κατέμυσε τὰ αἰσθητήρια, καὶ τὴν πο-
 θουμένην ὄψιν λαβῶν, ἐκεῖνη προσομιλεῖ τῶν παρόντων ἐπιλανθανό-
 μενος, καὶ στήλη καθέζεται ἄφρωνος, εἰδῶς μὲν τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς γινο-
 25 μένων ἢ λαλουμένων οὐδέν, νενευκῶς δὲ ἐπὶ τὰ ἔνδον, ὅλος ἐστὶ τῆς
 φαντασίας. Τὴν τοιαύτην ψυχὴν τάχα ἀποκαθημένην ὀνομάζει ὁ λό-
 γος, ὅταν μακρὰν τῶν αἰσθήσεων ἀποκαθημένη συστειλῇ τὴν ἰδίαν
 ἐνέργειαν, μηδενὸς ὅπως τῶν ἔξωθεν ἀντιλαμβανομένη διὰ τὴν κατέ-
 χουσαν αὐτὴν αἰσχροὴν φαντασίαν.

σεις εἶναι πρόπον νᾶ ἀσκοῦν τὸ σῶμα καὶ νᾶ κουνοῦν τὰ μέλη τους συνεχῶς, ἐνῶ στοὺς ἀνδρες ἀθλητὲς νᾶ φροντίζουν τὴν ἀγωνιστικὴ τους δύναμη καὶ νᾶ προπονοῦνται γιὰ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνες, ἔτσι καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ ἀρχίζουν τὴ θεοσέβεια πρέπει φροντίδα τους νᾶ εἶναι νᾶ ἐμποδίζουν τὶς ἐνέργειες. Γιατὶ εἶναι συνηθισμένο, ὅταν κυριαρχήσουν στὰ πάθη, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὶς ἡδονὲς ποὺ ζοῦν μαζὶ, νᾶ ὀδηγοῦνται σχεδὸν ἄθελὰ τους στὰ συνηθισμένα κακὰ. Ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ ἔφτασαν στὴ συνήθεια τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς καὶ φροντίζουν καὶ τὰ τῆς διάνοιάς τους, πρέπει νᾶ φυλάγουν μὲ κάθε προσπάθεια τὸν λογισμό, ὥστε νᾶ μὴ κινηθεῖ ἄτακτα καὶ κατεβεῖ σὲ κάτι ἀπὸ τὰ ἀτελῆ καὶ ἀπλοϊκὰ. Οἱ πρῶτοι φροντίζουν νᾶ ἐκπαιδεύσουν τὶς σωματικὲς τους κινήσεις, ἐνῶ οἱ ἄλλοι νᾶ ἐκπαιδεύσουν τὶς ὁρμὲς τοῦ λογισμοῦ νᾶ κινοῦνται κόσμια μόνον πρὸς τὸν εὐσεβῆ τρόπο ζωῆς, χωρὶς καμμιά κοσμικὴ φαντασία νᾶ ἀποσπᾶ τὸν λογισμό ἀπὸ τὶς θεϊκὲς σκέψεις. Γιατὶ πρέπει ὅλη ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ ποὺ σέβεται τὸν Θεὸ νᾶ εἶναι στραμμένη πρὸς αὐτὸ ποὺ ποθεῖ, ὥστε νᾶ μὴ βρίσκουν καθόλου καιρὸ τὰ πάθη τους νᾶ κάνουν μισάνθρωπους λογισμούς. Ἀφοῦ λοιπὸν κάθε πάθος, ὅταν κινεῖται μέσα σ' αὐτὸν ποὺ ἔχει στὴν ἔξουσία του, κρατᾶ δεμένον τὸν λογισμό του, γιατί καὶ ὁ ζῆλος τῆς ἀρετῆς νᾶ μὴ κρατήσῃ ὀργὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη τὸν λογισμό; Ἄλλωστε ποιά αἴσθησις αὐτῶν ποὺ συμβαίνουν ἔξω ἔχει ὁ θυμωμένος, πολεμώντας μὲ τὴ σκέψη του μὲ τὴν εἰκόνα ἐκείνου ποὺ τὸν λύπησε; Ποιᾶ ἐπίσης ἐκείνος ποὺ ποθεῖ τὰ χρήματα, ὅταν, συνεπαρμένος ἀπὸ τὴ φαντασία του, εἶναι προσηλωμένος στὰ ὑλικά ποὺ τοῦ τὰ προμηθεύουν; Ὁ ἀκόλαστος πάλι πολλὰς φορὲς, καὶ ὅταν συσκέπτεται μὲ κάποιους, κλείνει τὰ αἰσθητήριά του, καὶ συλλαμβάνοντας τὴν εἰκόνα ποὺ ποθεῖ, συνομιλεῖ μ' ἐκείνην ξεχνώντας τοὺς παρόντες, καὶ κάθεται σὰν στήλη ἄφωνη, χωρὶς νᾶ καταλαβαίνει τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ γίνονται μπροστὰ στὰ μάτια του ἢ λέγονται, καὶ στραμμένος μέσα του εἶναι ὀλόκληρος παραδομένος σ' αὐτὸ ποὺ φαντάζεται. Τὴν ψυχὴ αὐτὴν προφανῶς ἡ Γραφὴ τὴν ὀνομάζει «ἀποκαθημένην»³⁴, ἡ ὁποία κάθεται μακριὰ ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις καὶ ἔχει περιορισμένη τὴν ἐνέργειά της, χωρὶς νᾶ ἀντιλαμβάνεται τίποτε ἀπολύτως ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν ἔξω, ἕξαιτίας τῆς αἰσχροῦς φαντασίας ποὺ τὴν διακατέχει.

34. Ἡ γυναῖκα δηλαδή ποὺ ἔχει ἔμμηνο περίοδο. Λευϊτ. 15, 33. 20, 18.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΕ΄.

Εἰ δὲ ταῦτα οὕτω κρατεῖ τοῦ λογισμοῦ διὰ τὴν προσπάθειαν καὶ ἀγοεῖν τὰς αἰσθήσεις παρασκευάζει, πόσω μᾶλλον ὁ τῆς φιλοσοφίας ἔρως ἀποτάξασθαι καὶ τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ ταῖς αἰσθήσεσι ποιήσει τὸν
 5 νοῦν μετάρσιον ἀρπάζων αὐτόν, καὶ τῇ τῶν νοητῶν προσασχολῶν θεωρίᾳ! Ὡς γὰρ τὸν τεμνόμενον ἢ καιόμενον οὐκ ἂν εἰσέλθοι λογισμὸς ἔξω τοῦ κατέχοντος πάθους, διὰ τὴν κρατουῦσαν ὀδύνην, οὕτως οὐδὲ τὸν ὀτιοῦν ἐμπαθῶς λογιζόμενον, παρενθυμεῖσθαι δυνατὸν τοῦ κατέχοντος τὴν διάνοιαν πάθους, ὅλον τῇ οἰκείᾳ ποιότητι τὸν λογι-
 10 σμὸν ποιῶσαντος Ἡδονὴ γὰρ οὐ παραδέχεται πόνον, οὐδὲ λύπην χαρὰ, οὐδὲ κατήφειαν εὐφροσύνη. Οὐδ' αὖ πάλιν πόνος δυναστεύων προσίεται ἡδονήν, οὐδὲ κρατουῦσα λύπη ἔχει χαρὰν παρεξευγμένην, οὐδὲ κατήφεια ἐγκέκραται εὐφροσύνην. Ἀνεπιπλόκως γὰρ ἔχει πρὸς ἄλληλα τὰ ἐναντία πάθη, καὶ οὐκ ἂν εἰς ταυτὸ συνέλθῃ ποτέ, οὐδ' ὀ-
 15 μήρευσε πρὸς φιλικὴν κοινωνίαν, διὰ τὴν ἐκ φύσεως ἄσπονδον ἔχθραν καὶ ἀλλοτριώσιν.

Μὴ τοίνυν τὸ τῆς ἀρετῆς καθαρὸν ταῖς τῶν κοσμικῶν πραγμάτων ἐννοιαῖς ἐπιθολούσθω, μηδὲ τὸ τῆς θεωρίας εἰλικρινὲς σωματικαῖς ἐπιταραττέσθω φροντίσι, ἵνα καὶ ἡ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας εἰκῶν, τὸ
 20 οἰκειῶν ἀπολάμπουσα κάλλος μηκέτι ψέγηται παρὰ τῶν θραουστοῦμων, μηδὲ γλεύης ὑπόθεσις διὰ τὴν τῶν γραφόντων ἀπειρίαν γίνηται, ἀλλ' ἐπαινῆται, κἂν μὴ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ γοῦν παρὰ τῶν ἄνω δυνάμεων, ἢ παρ' αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, παρ' οὗ καὶ οἱ ἅγιοι ἐζήτησαν τὸν ἔπαινον, ὡς ὁ μέγας Δαβὶδ, ὁ πατήσας τὴν ἀνθρω-
 25 πίνην δόξαν καὶ παρὰ Θεοῦ τὴν εὐφημίαν αἰτῶν, φησι, «παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου», καὶ πάλιν, «ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου». Ἄνθρωποι μὲν γὰρ πολλάκις καὶ βασκανία διαβάλλουσι τὰ καλά, τὸ δὲ ἄνωθεν θέατρον ἀδεκάστως κρίνει τὰ πράγματα, καὶ τῇ ἀληθείᾳ τῶν γινομένων τὴν ψῆφον βραβεύει.

30 Τοῦτο οὖν, ὁ καὶ ἀνάγκη τέρψαι τῇ τῶν ἔργων τερπνότητι, τερπέσθω τὸ θέατρον. Περί δὲ τῶν οὐδὲ ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι τῶν εὖ βεβιω-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 75ο

Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι ἐξουσιάζουν τὸν λογισμό ἐξαιτίας τῆς μεγάλης προσήλωσης σ' αὐτὰ, καὶ κάνουν τὶς αἰσθήσεις νὰ ἀδρανοῦν, πόσο περισσότερο ὁ ἔρωτας τῆς φιλοσοφίας θὰ μᾶς κάνει νὰ ἀπαρνηθοῦμε καὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὶς αἰσθήσεις, ἀρπάζοντας τὸν νοῦ τὸν ἴδιο ψηλὰ καὶ ἀπασχολώντας τον μὲ τὴν θεὰ τῶν νοητῶν! Γιατί, ὅπως σ' ἐκεῖνον ποὺ κόβεται ἢ καίεται, δὲν μπορεῖ νὰ μπεῖ λογισμὸς ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πάθος ποὺ τὸν κατέχει, λόγῳ τῆς ὀδύνης ποὺ κυριαρχεῖ, ἔτσι οὔτε ἐκεῖνος ποὺ σκέφτεται ὁ,τιδήποτε μὲ πάθος, εἶναι δυνατὸν νὰ θυμᾶται παράλληλα καὶ κάτι ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πάθος ποὺ διακατέχει τὴν διάνοιά του, ἐπειδὴ τὸ πάθος αὐτὸ μὲ τὸν ὄγκο του ἔχει ὑποτάξει ὅλον τὸν λογισμό. Γιατί ἡ ἡδονὴ δὲν ἐπιδέχεται πόνο, οὔτε ἡ λύπη χαρὰ, οὔτε ἡ κατήφεια εὐφροσύνη. Οὔτε πάλι πόνος ποὺ κυριαρχεῖ ἀφήνει θέση στὴν ἡδονή, οὔτε λύπη ποὺ κυριαρχεῖ ἔχει συνεζευγμένη μαζί της χαρὰ, οὔτε ἡ κατήφεια εἶναι ἀναμιγμένη μὲ εὐφροσύνη. Γιατί τὰ ἀντίθετα πάθη δὲν συμπλέκονται μεταξύ τους, καὶ δὲν μποροῦν νὰ συνυπάρξουν ποτέ, οὔτε νὰ ἐγγυηθοῦν φιλικὴ ἐπικοινωνία, ἐξαιτίας τῆς φυσικῆς ἀσπονδῆς ἔχθρας καὶ ἀποξένωσής του.

Ἄς μὴν ἐπισκοτίζεται λοιπὸν ἡ καθαρότητα τῆς ἀρετῆς μὲ τὶς ἔγνωιες τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, οὔτε νὰ ταράζεται ἡ εἰλικρινῆς θεωρία μὲ τὶς σωματικὲς φροντίδες, ὥστε καὶ ἡ εἰκόνα τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας, ἀκτινοβολώντας τὴ δική της ὁμορφιά, νὰ μὴ κατηγορεῖται ἀπὸ τοὺς αὐθάδεις, οὔτε νὰ γίνεται ἀντικείμενο χλευασμοῦ ἐξαιτίας τῆς ἀπειρίας ἐκείνων ποὺ γράφουν, ἀλλὰ νὰ ἐπαινεῖται, ἂν ὄχι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε ἀπὸ τὶς οὐράνιες δυνάμεις, ἢ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Δεσπότη Χριστό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ οἱ ἅγιοι ζητοῦσαν τὸν ἔπαινο, ὅπως ὁ μέγας Δαβὶδ, ὁ ὁποῖος εἶχε περιφρονήσει τὴν ἀνθρώπινη δόξα, καὶ ζητοῦσε τὸν ἔπαινο ἀπὸ τὸν Θεό, λέγοντας: «Ἀπὸ σένα θὰ μοῦ δοθεῖ ὁ ἔπαινός μου»³⁵, καὶ πάλι: «Ἀπὸ τὸν Κύριο θὰ ἐπαινεῖται ἡ ψυχὴ μου»³⁶. Γιατί οἱ ἄνθρωποι πολλές φορές καὶ ἀπὸ ζήλεια διαβάλλουν τὰ καλά, ἐνῶ τὸ οὐράνιο δικαστήριον κρίνει ἀνεπιηρέαστα τὰ πράγματα καὶ βάσει τῆς ἀλήθειας τῶν γεγονότων ἐκδίδει τὴν ἀπόφασιν.

Αὐτὸ τὸ δικαστήριον λοιπὸν ἂς εὐχαριστηθεῖ, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀνάγκη νὰ εὐαρεστήσουμε μὲ τὸ εὐχάριστο τῶν ἔργων μας. Ὅσο γιὰ τὰ ἄλλα,

μένων, οὔτε ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἐχόντων τιμωρήσασθαι δυναμένων ἀν-
 θρώπων, οὐ πολὺς ὁ λόγος, εἰ ἢ φθόνῳ ἢ προσπαθείᾳ τῆς ἀρετῆς ἔρ-
 γα κακίας ὀνόμασι συσκιάζοντες τὸν τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐ-
 γνωσμένον θίον πεπλασμέναις διαβάλλουσι βλασφημίαις. Ἐψεται
 5 γὰρ πάντων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνταποδόσεως τοῖς εὖ βεβιωκόσιν
 οὐκ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων ὑπολήψεως, ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς τῶν βεβιωμέ-
 νων τῆς ἀληθείας, ἢ ἀμοιβῆ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντα
 ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
 10 εἰς τοὺς ἀπεράντους καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

πού οὔτε ἀμοιβές μποροῦν νὰ δώσουν στοὺς ἀνθρώπους πού ἔζησαν καλά, οὔτε νὰ τιμωρήσουν τοὺς ἄλλους, δὲν χρειάζεται νὰ γίνει πολὺς λόγος, ἂν δηλαδή ἀπὸ ζήλεια ἢ συμπάθεια συσκοτίζουν τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς μὲ ὀνόματα κακίας, καὶ τὴ ζωὴ πού εἶναι ἀναγνωρισμένη ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους τὴν συκοφαντοῦν μὲ πλαστὲς βλασφημίες. Γιατὶ κατὰ τὸν καιρὸ τῆς ἀνταπόδοσης ἢ ἀμοιβῆς τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν, σὲ ἐκείνους πού ἔζησαν καλά, δὲν θὰ γίνει μὲ βάση τὴν ἀντίληψη τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ μὲ βάση τὴν πραγματικὴ ζωὴ. Αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ εἶθε νὰ τὰ κερδίσουμε ὅλοι μὲ τὴ χάρη καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, σὸν ὁποῖο μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ συγχρόνως καὶ σὸ ἅγιο Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς ἀπέραντους καὶ ἀτελείωτους αἰῶνες καὶ αἰώνων. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΙΛΟΥ

ΛΟΓΟΣ

Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου τὸ φάσκον, «νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον, ἀράτω ὁμοίως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

*Τὸ προκειμένον ρητὸν κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν πολλὴν ἔχειν δοκεῖ τὴν ἐναντιότητα, καὶ μάχεται ταῖς λωιταῖς τοῦ Κυρίου παραινέσεσιν, κατὰ δὲ τὴν ἀναγωγὴν καὶ τὸ τῶν διδασκομένων παρίστησιν ὠφέλιμον, καὶ τὸ τοῦ διδάσκοντος κηδεμονικόν, ὅπως ταῖς κατὰ ψυχὴν ἡλικίαις ἐν τῷ προκόπτειν ἐπὶ τὴν τελειότητα, κατὰ τὴν τῆς ἀυξήσεως ἀναλογίαν, ἀρμοζούσας ταῖς καταστάσεσι ποιεῖται τὰς παραινέσεις. Πῶς γὰρ νῦν μάχαιραν λαβεῖν κελεύει τοὺς ἤδη παιδευθέντας παρατιθέναι τὴν σιαγόνα τοῖς ῥαπίζουσιν; Πῶς δὲ καὶ πωλεῖν τὸ ἱμάτιον καὶ ἀγοράζειν μάχαιραν, τοῖς διὰ τὸ παρεληφέναι μὴ ἔχειν δύο χι-
5 τῶνας, μόνον κεκτημένοις ὃ ἐφόρουν ἱμάτιον; εἰ μήτιγε γυμνοὺς περιέναι ἐβούλετο τοὺς ἀποστόλους, ἀλλ' ὁμολογουμένως ἄσεμνον τοῦτό γε, καὶ οὐ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παράδοσιν οὐ γὰρ ἂν ὁ φροντίσας τῆς κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐλευθερίας ἐκ τοῦ μηδὲν κεκτηθῆσθαι περι-
15 ποιῶν αὐτοῖς τὸ ἀμέριμον, πάλιν τοῦ πρόποντος ἡμέλησε, γυμνὸν περιφέρειν κελεύων τὸ σῶμα Ὡς γὰρ τὸ περαιτέρω προελθεῖν τῆς χρείας καὶ τὴν ψυχὴν ἐνδῆσαι περιτταῖς καὶ ματαιαῖς φροντίσιν ἀφιλόσοφον, οὕτω τὸ παραιτήσασθαι λειτουργίαν, μανιῶδες καὶ σωφροσύνης ἀλλότριον καταστάσεως.*

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ
ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΛΟΓΟΣ

Στὸ ρητὸ τοῦ Εὐαγγελίου ποὺ λέγει· «Τώρα αὐτὸς ποὺ ἔχει πουγγί, ἅς πάρει καὶ ταγάρι, καὶ ὅποιος δέν ἔχει, ἅς πουλήσει τὸ φόρεμά του καὶ ἅς ἀγοράσει μαχαίρι»¹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο.

Τὸ ρητὸ αὐτὸ ὡς πρὸς τὴν ἐξιστορήσή του φαίνεται ὅτι εἶναι πολὺ ἀντίθετο καὶ ἀντιβαίνει πρὸς τὶς ὑπόλοιπες συμβουλές τοῦ Κυρίου, ὡς πρὸς τὴ βαθύτερη ἔννοιά του ὅμως καὶ τῶν διδασκομένων παρουσιάζει τὴν ὠφέλεια, καὶ τοῦ διδασκάλου τὴ φροντίδα, παρουσιάζοντας τὶς παραινέσεις ἀνάλογα μὲ τὶς καταστάσεις ποὺ ταιριάζουν στὶς ἡλικίες τῆς ψυχῆς, καθὼς αὐξάνονται προοδεύοντας στὴν τελειότητα. Πῶς δηλαδή τώρα διατάζει νὰ πάρουν μαχαίρι αὐτοὺς ποὺ εἶχε διδάξει νὰ προσφέρουν τὸ σαγόνι τους σ' ἐκείνους ποὺ τοὺς ραπίζουν; Καὶ πῶς προτρέπει νὰ πωλήσουν τὸ φόρεμά τους καὶ νὰ ἀγοράσουν μαχαίρι, αὐτοὺς ποὺ γιὰ νὰ τὸ πάρουν δέν ἔχουν δύο χιτῶντες, ἀφοῦ ἔχουν μόνο τὸ ἔνδυμα ποὺ φοροῦσαν; Ἐκτὸς βέβαια ἐὰν ἤθελε νὰ περιφέρονται γυμνοὶ οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ὁμολογουμένως ἀσεμνο καὶ ὄχι σύμφωνο μὲ τὴν παράδοση τοῦ Κυρίου. Δέν θὰ ἦταν δηλαδή δυνατόν, αὐτὸς ποὺ φρόντισε γιὰ τὴν ψυχικὴ ἐλευθερία τους, ἐξασφαλίζοντάς τους τὴν ἀμεριμνησία μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχουν τίποτε, νὰ εἶχε παραμελήσει αὐτὸ ποὺ ἔπρεπε, διατάζοντάς τους νὰ περιφέρουν τὸ σῶμα τους γυμνό. Γιατί, ὅπως τὸ νὰ προχωρήσουν πέρα ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα καὶ νὰ ντύσουν τὴν ψυχὴ μὲ περιττὲς καὶ ἄσκοπες φροντίδες εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὴν ἀκτημοσύνη, ἔτσι καὶ τὸ νὰ ἀρνηθοῦν τὶς ἀναγκαῖες λειτουργίες τοῦ σώματος εἶναι δείγμα μανίας καὶ ξένο πρὸς τὴν κατάσταση τῆς σωφροσύνης.

Δεῖ τοίνυν ζητῆσαι ἀμφοτέροις ἐφαρμοζουσιν τοῖς προστάγμασι λύσιν, καὶ δεῖξαι τὸ ἐξ ἑκατέρων εὐλογον, ὅτι εἰσαγομένοις μὲν ἔπρεπεν ἡ πρώτη ἐντολή, τελειωθεῖσι δὲ ἡ δευτέρα. Εἰ γὰρ καὶ ἄσημον κατὰ τὴν λέξιν τὸ γεγυμνῶσθαι κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ γοῦν κατὰ τὴν θεωρίαν, οὐ μόνον εὐπρεπές, ἀλλὰ καὶ χρήσιμον λίαν. Ἔστι μὲν οὖν τῇ ἱστορίᾳ συνηγοροῦντα παραμυθῆσασθαι τὴν τοῦ ῥήτου δυσχέρειαν οὕτως, ὅτι ἀρχομένοις μὲν τῆς θεοσεβείας τοῖς ἀποστόλοις ὁ Κύριος ἀκτημοσύνην ἐπίτασεν, πρὸς μόνην αὐτοὺς ἀσχολῆσθαι τὴν μελέτην τῶν θείων μαθημάτων βουλόμενος, καὶ εἰδὼς τοῖς ἀτελεστέροις ἐπικίνδυνον τὴν τῶν χρημάτων κτῆσιν, προκόψασιν δὲ καὶ τὴν τούτων λοιπὸν οὐκ ἐπιδεχομένοις βλάβην, ἐπιτρέπει τούτοις ἀδεῶς αὐθις κεχρηῆσθαι, οὐκ ἔτι κατὰ τοὺς πολλοὺς τῷ ἀργυρίῳ προσπιάσχοντας, οὐδὲ νικωμένους φιλαργυρίας ἀπάτη, φησὶν καί: «Ὅταν ἀπέστειλα ὑμᾶς χωρὶς βαλαντίου καὶ πήρας, μή τινος ὑστερήσατε; Νῦν δὲ λέγω ὑμῖν Ὁ ἔχων βαλάντιον, λαβέτω καὶ πήραν ὁμοίως». Ἔδει γὰρ αὐτοὺς ἐν ἀρχῇ μηδὲν ἐπιφερομένους, πείραν λαβεῖν τῆς τοῦ διδασκάλου δυνάμεως, σχεδιαζούσης αὐτοῖς καθεκάστην ἀμερίμνως τὴν χρείαν τοῦ σώματος. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸ μικροῦ εἰρημένον, ἵνα, ἐγγυμνασθέντες τῇ ἀκτημοσύνῃ, ἕξιν ταύτης λάβωσι δυσμετακίνητον, τὸ ἀπροσπαθὲς ἑαυτοῖς κατ' ὀλίγον κατορθώσαντες, διὰ τὴν πολλοὺς ἀπόλέσασαν φιλαργυρίαν. Αὕτη γὰρ καὶ τὸν Ἰσούδαν εἰς τὸ τῆς προδοσίας κατέβαλε θάραθρον, ἐνεθίσαντα τοῖς χρήμασιν ἐκ τοῦ πεπιστεῦθαι τὸ τῆς διακονίας τῶν πιστῶν γλωσσόκομον.

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Οὐκ οἶδα δὲ λοιπὸν περὶ τοῦ, «Ὁ ἔχων μάχαιραν λαβέτω, καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν», πῶς ἀπολογήσεται ὁ τῆς ἱστορίας προϊστάμενος εἰρηνικούς εἶναι τοῦ Κυρίου καὶ ἐπιεικεῖς πανταχοῦ βουλομένου τοὺς μαθητάς. Φέρε δὴ οὖν ἰδομεν, πῶς τὸ αὐτὸ πρόσταγμα, σωματικῶς μὲν καὶ πρὸς λέξιν ἐστὶν ἀδύνατον, πνευματικῶς δὲ καὶ δυνατὸν καὶ ἀφέλμιον.

Πρέπει λοιπόν νὰ ἀναζητήσουμε τὴ λύση ποὺ ταιριάζει καὶ στὶς δύο προτροπές, καὶ νὰ δείξουμε τὴ δικαιολογία τῆς καθε μιᾶς, ὅτι δηλαδὴ στοὺς ἀρχάριους ταίριαζε ἡ πρώτη, καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ εἶχαν γίνει τέλειοι ἡ δεύτερη. Γιατί, ἂν καὶ εἶναι ἄσεμνο στὴν κυριολεξία τὸ νὰ γυμνωθοῦν σωματικά, ἀλλὰ στὴ θεωρητικὴ ζωὴ δὲν εἶναι μόνον ἀξιοπρεπές, ἀλλὰ καὶ πολὺ χρήσιμο. Εἶναι λοιπόν δυνατὸν, συμφωνώντας μὲ τὴ διήγηση, νὰ ἐρμηνεύσουμε τὴ δυσκολία τοῦ ρητοῦ ὡς ἑξῆς: "Ὅταν οἱ ἀπόστολοι ἀρχίζαν τὴ θεοσεβῆ ζωὴ ὁ Κύριος τοὺς συνιστοῦσε ἀκτημοσύνη, θέλοντας νὰ ἀσχολοῦνται μόνον μὲ τὴ μελέτη τῶν θείκων μαθημάτων, καὶ ἐπειδὴ γνώριζε, ὅτι γιὰ τοὺς ἀρχάριους εἶναι ἐπικίνδυνη ἡ ἀπόκτηση τῶν χρημάτων, ἐνῶ σὲ ἐκείνους ποὺ εἶχαν γίνει τέλειοι καὶ δὲν ἐπιδέχονταν τὴ βλάβη τῶν χρημάτων, ἐπιτρέπει πάλι νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν χωρὶς φόβο, ἐπειδὴ δὲν εἶναι κυριευμένοι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία γιὰ τὰ χρήματα, καὶ δὲν ὑποκύπτουν στὸν πειρασμὸ τῆς φιλαργυρίας. Ἔτσι τοὺς λέγει· «Ὅταν σᾶς ἔστειλα χωρὶς βαλάντιο καὶ σάκκο, μήπως στερηθήκατε τίποτε; Τώρα λοιπόν σᾶς λέγω· Ὅποιος ἔχει βαλάντιο ὡς τὸ πάρει, ἐπίσης καὶ τὸν σάκκο»². Ἐπρεπε δηλαδὴ στὴν ἀρχὴ νὰ μὴ κουβαλοῦν τίποτε, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν πείρα τῆς δύναμης τοῦ δασκάλου, ἡ ὁποία φρόντιζε γι' αὐτοὺς καθε μέρα χωρὶς τὴ δική τους φροντίδα γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ σώματός τους. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε πρὶν ἀπὸ λίγο, μὲ σκοπὸ, ἀφοῦ ἀσκηθοῦν στὴν ἀκτημοσύνη, νὰ τὴ συνηθίσουν κατὰ τρόπο ἀμετακίνητο, ἐπιτυγχάνοντας σιγὰ-σιγὰ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους τὴν ἀδιαφορία γιὰ τὰ χρήματα, ἐπειδὴ ἡ φιλαργυρία εἶχε καταστρέψει πολλούς. Γιατί αὐτὴ καὶ τὸν Ἰούδα ἔρριξε στὸ βάραθρο τῆς προδοσίας, συνηθίζοντάς τον μὲ τὰ χρήματα, ἀπὸ τὸ ὅτι τοῦ εἶχε ἐμπιστευθεῖ τὸ ταμεῖο τῆς προσφορᾶς τῶν πιστῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Δὲν γνωρίζω λοιπόν πῶς ὁ ὑπερασπιζόμενος τὴ διήγηση θὰ δικαιολογηθεῖ γιὰ τό, «Αὐτὸς ποὺ ἔχει μαχαίρι, ὡς τὸ πάρει, καὶ αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει, ὡς πωλήσει τὸ ἔνδυμά του καὶ ὡς ἀγοράσει μαχαίρι», ἀφοῦ ὁ Κύριος παντοῦ θέλει οἱ μαθητὲς του νὰ εἶναι εἰρηνικοὶ καὶ φιλήσχοι. Ἄς δοῦμε λοιπόν πῶς ἡ ἴδια προσταγὴ σωματικά καὶ κατὰ λέξη εἶναι ἀδύνατη, πνευματικά ὅμως εἶναι δυνατὴ καὶ ὠφέλιμη.

2. Λουκᾶ 22, 35.

Ἐγγὺς τοῦ πάθους γενόμενος ὁ Κύριος καὶ μέλλων τῷ σταυρῷ προσέρχεσθαι, ἐπιβουλῇ μὲν τῶν Ἰουδαίων, γνώμη δὲ οἰκεία διὰ τὴν σωτήριον οἰκονομίαν, ταῦτά φησιν, παρασκευάζων πρὸς μάχην τοὺς μαθητὰς τῶν ἀντιπαρατασσομένων τῇ ἀληθείᾳ, μάχην οὐκ ἐρέσχελον, 5 διάθεσιν στρατηγουμένην θυμῷ, ἀλλ' ἀγῶνος ἄμιλλαν ἐνθέου, καὶ ζῆλον θεοσεβείας ἔχουσαν πεπυρωμένον· ἑώρα γὰρ ἤδη τοὺς ἀναιδεῖς κύνas Ἰουδαίους λυσσῶντας κατὰ τῆς θείας διδασκαλίας καὶ καταλύειν σπεύδοντας τὸ σωτήριον κήρυγμα· διὸ πρὸς τὸν κατ' ἐκείνων αὐτοὺς διαίρων ἀγῶνα, ἀφεῖναι μὲν κελεύει τὴν προτέραν ἐπιείκειαν, 10 χωρεῖν δὲ πρὸς ἔλεγχον τῶν ἀνατρέπειν πειρωμένων τὴν ἀλήθειαν μαχιωτέρῳ λόγῳ. Χρεία μὲν γὰρ τῷ Χριστιανῷ πρό γε ἀπάντων ἀναγκαίου ἐνδύματος, τῆς προσηκούσης τῷ ὀνόματι καταστάσεως Κοσμεῖ γὰρ ἐνδύματος οὐκ ἔλαττον σεμνὴ καταστολὴ καὶ ἦθος ἐπιεικὲς τὸν Χριστιανόν, χρεία δὲ καὶ λόγων ἀμυντηρίων ἐν καιρῷ τῆς πρὸς 15 τοὺς ἐναντιουμένους μάχης· Ἐν μὲν οὖν τῷ καιρῷ, φησὶν, ᾧ ἀπέστειλα ὑμᾶς ἐν τῷ Ἰσραὴλ διδασκάλους, καλῶς εἰρηνικὴν ἐπεδείκνυσθε κατάστασιν, πρὸς ὑπακοὴν τοὺς ἀπειθεῖς διὰ τῆς τοιαύτης ἔλκοντες πολιτείας, καὶ ὑπαγόμενοι πρὸς τὸ εὐπειθὲς αὐτοὺς τῇ ἡμερότητι (ἀνυσιμώτερος γὰρ τῆς τῶν λόγων δεινότητος πρὸς τὸ πείσαι θίος ὀρθός, 20 ἀξιόπιστον δυσώπημα ἑαυτὸν τῷ γνωρίῳ προσφέρων), ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἐμὴν ἀνάληψιν οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας ἐπιθήσονται ταύτῃ, ἕκαστος τῶν ἐπιμελουμένων τῆς ἠθικῆς καταστάσεως ἐκδαινέτω τῆς σπουδῆς ταύτης, καὶ πρὸς ἄμιλλαν παρασκευαζέσθω. Οὐδὲν γὰρ ἄτοπον τῶν προηγουμένων ἔνεκεν ἀπολιτεῖν πρὸς καιρὸν τὰ ἥττονα, καὶ 25 τὴν προαῦτητα μεταθέμενον, γενέσθαι πολεμιστήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ προφήτης παραινεῖ λέγων· Ὁ πρῶτος ἔστω μαχητής, καὶ ὡσπερ τὸ προφητικὸν τὸ λέγον, «Συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας εἰς δρέπανα», ἐν τῷ τὰς δυνάμεις 30 τῆς ψυχῆς ποιεῖν σκευὴ γεωργικά, παυσάμενου τοῦ πρὸς τὰ πάθη

Ὁ Κύριος ὅταν ἔφτασε κοντὰ πρὸ πάθος καὶ ἐπρόκειτο νὰ σταυρωθεῖ, μὲ σκευωρία βέβαια τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ μὲ δική του ἀπόφαση, ἕξαιτίας τῆς σωτηρίας πρόνοιᾶς του, τὰ λέγει αὐτὰ προετοιμάζοντας τοὺς μαθητὲς του γιὰ ἀγώνα ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ἀντιτάσσονται στὴν ἀλήθεια, ἀγώνα ὄχι ἀστεῖον, μὲ διάθεση κατευθυνόμενη ἀπὸ θυμὸ, ἀλλὰ ἀγώνα ποὺ ἔχει ἄμιλλα θεόπνευστη καὶ ζῆλο πυρωμένον μὲ τὴ θεοσέβεια. Γιατὶ ἔβλεπε ἤδη τοὺς ἀναιδεῖς σκύλους Ἰουδαίους νὰ εἶναι λυσσασμένοι ἐναντίον τῆς θεϊκῆς διδασκαλίας καὶ νὰ θέλουν νὰ καταργήσουν τὸ σωτήριο κήρυγμα· γι' αὐτό, διεγείροντάς τους γιὰ τὸν ἀγώνα αὐτὸν ἐναντίον ἐκείνων, τοὺς διατάζει νὰ ἀφήσουν τὴν προηγούμενη καλωσύνη καὶ νὰ προχωρήσουν γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν, ἐκείνους ποὺ ἐπιχειροῦσαν νὰ ἀνατρέψουν τὴν ἀλήθεια, μὲ πιὸ μάχιμο λόγο. Γιατὶ στὸν Χριστιανὸ, πρὶν ἀπὸ ὅλα, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ φέρει ἔνδυμα κατάλληλο στὴ φύση τοῦ ὀνόματός του. Καθόσον τὸν Χριστιανὸ τὸν στολίζει ὄχι λιγώτερο ἀπὸ τὸ ἔνδυμα ἢ μὲ σεμνότητα ἠπιότητα καὶ τὸ πρᾶο ἦθος, καὶ χρειάζονται καὶ λόγια ἀμυντικὰ τὴν ὥρα τῆς μάχης πρὸς τοὺς ἀντίθετους. "Ὅταν λοιπὸν, λέγει, σᾶς ἔστειλα στὸν ἰσραηλιτικὸ λαὸ νὰ διδάξετε, καλῶς δεῖξατε εἰρηνικὴ διάθεση, προσελκύοντας μὲ αὐτὴ τὴ συμπεριφορὰ σας τοὺς ἀπειθαρχοὺς νὰ ὑπακούσουν καὶ ὀδηγώντας τους στὴν πειθαρχία μὲ τὴν καλωσύνη (γιατὶ ἡ σωστὴ ζωὴ εἶναι πιὸ ἀποτελεσματικὴ πρὸς τὸ νὰ πείσει ἀπὸ τὴ δεινότητα τῶν λόγων, ὅταν προσφέρει ἀξιόπιστο ἐπιχείρημα στὸν γνωστὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ της), ἐπειδὴ ὅμως μετὰ τὴν ἀνάληψή μου οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀλήθειας θὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον της, ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς, ποὺ φροντίζετε γιὰ τὴν ἠθικὴ κατὰστασι, ἃς ὑπερβεῖ τὴν ἐπιδίωξιν αὐτὴν, καὶ ἃς προετοιμαστῆ γιὰ ἀναμέτρηση. Γιατὶ δὲν εἶναι καθόλου ἄτοπο ἕξαιτίας τῶν προηγουμένων νὰ ἀφήσει κανεὶς προσωρινὰ τὰ κατώτερα καί, τροποποιώντας τὴν πραότητα, νὰ γίνῃ πολεμιστὴς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Αὐτὸ ἐξάλλου προτρέπει καὶ ὁ προφήτης λέγοντας, "Ὁ πρᾶος ἃς γίνῃ μαχητὴς", καὶ ὅπως λέγει ἡ προφητικὴ ρήσις· «Θὰ μετατρέψουν τὰ μαχαίρια τους σὲ ἄροτρα, καὶ τὰ δόρατά τους σὲ δρεπανία»³, μὲ τὸ νὰ κάνουν τίς δυνάμεις τῆς ψυχῆς γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ὅταν σταματήσει ὁ

3. Ἦσ. 2, 4.

πολέμου, οὕτω πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου καλὸν ἀφεῖναι τὸν προσήκοντα κόσμον καὶ πρὸς μάχην ἐτοιμάζεσθαι, ὅταν πόλεμος ὁ καλῶν ἦ, καὶ μάχαιραν μεταχειρίζεσθαι ὑπὲρ τῶν Δεσποτικῶν ἐντολῶν, ἀποδυνάμενον τὸ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν ἱμάτιον, κἂν γυμνὸν δέῃ πολεμεῖν. Τάχα δὲ
5 μᾶλλον ἀσφαλέστερον οὗτος τοῦ ἐνδεδυμένου πολεμήσει. Τοῦτο γὰρ ὁ προφήτης δηλοῖ· «Ἀπολεῖται φυγὴ ἐκ ῥομαίου, καὶ ὁ κραταιὸς οὐ μὴ κρατήσῃ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, καὶ ὁ μαχητῆς οὐ μὴ σώσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ὁ ὀξύς τοῖς ποσὶν οὐ μὴ διασωθῆ. Καὶ ἐπιφέρει· «Ὁ γυμνὸς διώξεται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ».

10 Τοιοῦτον γυμνὸν εἶναι βούλεται, καὶ τὸν πωλοῦντα τὸ ἱμάτιον καὶ ἀγοράζοντα μάχαιραν, μὴ παραιτούμενον τὸ κατὰ τὴν λέξιν δοκοῦν ἀπρεπές, διὰ τὴν τοῦ σημαινομένου ἀλήθειαν. Τοῖς γὰρ συμβαίνουσιν αἰετὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀρμόζεσθαι θέλων, πολλάκις καὶ τὰ ἐναντία συμβουλεύει· καὶ ποτὲ μὲν, ὡς ἤδη φθάσαντες εἶπαμεν, ῥαπίζε-
15 σθαι καὶ μὴ ἀγανακτεῖν διδάσκει, ποτὲ δὲ μάχαιραν φορεῖν, πολεμικὸν ἐπιδεικνυμένους σχῆμα καὶ ἐπάγγελμα, τῇ ὄψει πρὸ τῆς πείρας καταπλήττοντας τοὺς πολεμίους. Καὶ τῷ ἐπιτάσσοντι δὲ πρὸ ὀλίγου προφήτῃ, τὰ πολεμικὰ ὄπλα ποιεῖν σκευὴ γεωργικά, τὸ ἐναντίον ἕτε-
ρος προφήτης παρεγγυᾷ, τὰ γεωργικὰ ποιῆσαι πολεμικά. Ὁ μὲν γὰρ
20 φησι, «συγκόψαιτε τὰς μαχαίρας ὑμῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ξιφύνας εἰς δρέπανα», ὁ δὲ, «συγκόψαιτε τὰ ἄροτρα ὑμῶν εἰς ῥομφαίας, καὶ τὰ δρέπανα εἰς σειρομάστας», ἐναντία μὲν συμβουλεύοντες κατὰ τὴν λέξιν, ἀλλ' οὐκ ἐναντία κατὰ τὴν διάνοιαν. Ὁ μὲν γὰρ ἀρχομένοις τοῦ πρὸς τὰ πάθη πολέμου, ὁ δὲ τροπωσαμένοις τοὺς πολεμίους τὸ πρα-
25 κτέον ὑποτίθεται. Ἔως καιροῦ τοίνυν καὶ ἐνδεδυμένον εἶναι καλόν, καὶ πάλιν ἀποδύεσθαι, ὅταν μάχαιραν ἀντὶ ἱματίου κτήσασθαι δεοί. Οὔτε γὰρ τοσοῦτον ἱμάτιον, ὅσον μάχαιρα εἰς ἀσφαλείας λόγον ἱμάτιον γὰρ κόσμος μὲν, οὐ μὴν καὶ ἀσφάλεια, μάχαιρα δὲ πολλὴν τῷ μαχομένῳ παρέχει τὴν φυλακὴν. Καὶ ὅτι ἔως καιροῦ χρήσιμον τὸ τοι-

4. Ἀμώς 2, 14.

5. Ἀμώς 2, 16.

πόλεμος πρὸς τὰ πάθη. Ἔτσι πάλι, ἀντίθετα, εἶναι καλὸ νὰ ἀφήσει τὸν πρέποντα στολισμὸ καὶ νὰ ἐτοιμαστῆ γιὰ τὴ μάχη, ὅταν αὐτὸς ποὺ τὸν καλεῖ εἶναι πόλεμος, καὶ νὰ μεταχειριστῆ μαχαίρι γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, βγάζοντας τὸ ἔνδυμα τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν, ἔστω καὶ ἂν χρειαστῆ νὰ πολεμήσει γυμνός. Ἴσως μάλιστα αὐτὸς νὰ πολεμήσει μὲ μεγαλύτερη ἀσφάλεια ἀπὸ τὸν ντυμένο. Αὐτὸ βέβαια τὸ φανερώνει ὁ προφήτης λέγοντας· «Δὲν θὰ μπορέσει νὰ διασωθεῖ οὔτε αὐτὸς ποὺ τρέχει γρήγορα, οὔτε καὶ ὁ δυνατὸς σωματικὰ θὰ μπορέσει νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴ δύναμή του, οὔτε ὁ πολεμιστὴς θὰ σώσῃ τὴ ζωὴ του»⁴. Καὶ προσθέτει· «Ὁ γυμνὸς θὰ τοὺς καταδιώξῃ ἐκείνη τὴν ἡμέρα»⁵.

Τέτοιος γυμνὸς θέλει νὰ εἶναι καὶ αὐτὸς ποὺ πωλεῖ τὸ ἔνδυμά του καὶ ἀγοράζει μαχαίρι, χωρὶς νὰ ἀρνεῖται αὐτὸ ποὺ, ὅταν ἀκούεται κατὰ λέξη, φαίνεται ἀπρεπές, γιὰ χάρη τῆς ἀλήθειας ποὺ ἐννοεῖ. Γιατὶ πάντοτε, θέλοντας νὰ προσαρμόσῃ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν, συμβουλεύει πολλὰς φορές ἀκόμα καὶ τὰ ἀντίθετα, καὶ ἄλλοτε βέβαια, ὅπως εἶπαμε ἤδη, διδάσκει νὰ ραπίζονται καὶ νὰ μὴ ἀγανακτοῦν, ἄλλοτε πάλι νὰ φοροῦν μαχαίρι, ἐμφανίζοντας πολεμικὴ εἰκόνα καὶ ἐπάγγελμα, προκαλώντας ἐκπληξὴ μὲ τὴν ἐμφάνισή τους στοὺς ἐχθροὺς, πρὶν ἀκόμα τοὺς ἀντιμετωπίσουν. Καὶ ἐνῶ εἶδαμε πρὸ ὀλίγου τὸν προφήτη νὰ προτρέπει νὰ κάνουν τὰ πολεμικὰ ὄπλα γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ἄλλος προφήτης συμβουλεύει νὰ κάνουν τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα πολεμικὰ ὄπλα. Γιατὶ ὁ πρῶτος λέγει, «Μετατρέψτε τὰ μαχαίρια σας σὲ ἄροτρα καὶ τὰ βέλη σας σὲ δρεπάνια»⁶, ἐνῶ ὁ δεύτερος· «Μετατρέψτε τὰ ἄροτρά σας σὲ ξίφη καὶ τὰ δρεπάνια σας σὲ λόγχες μὲ ἄγκιστρο»⁷, συμβουλεύοντας βέβαια λεκτικὰ πράγματα ἀντίθετα, ἀλλὰ ὄχι ἀντίθετα ὡς πρὸς τὴ σημασία. Γιατὶ ὁ ἓνας ὑποδεικνύει ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ κάνουν σὲ ἀνθρώπους ποὺ μόλις ἀρχίζουν τὸν πόλεμο πρὸς τὰ πάθη, ἐνῶ ὁ ἄλλος σὲ ἐκείνους ποὺ ἔχουν κατατροπώσει τοὺς ἐχθροὺς. Γιὰ ἓναν ὀρισμένο καιρὸ λοιπὸν καὶ τὸ νὰ εἶναι κάποιος ντυμένος εἶναι καλὸ, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ξεντύνεται, ὅταν πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ μαχαίρι ἀντὶ γιὰ ἔνδυμα. Ἄλλωστε τὸ ἔνδυμα δὲν εἶναι τόσο ἀσφαλές, ὅσο τὸ μαχαίρι. Γιατὶ τὸ ἔνδυμα ἀποτελεῖ στολίδι, ἀλλὰ δὲν παρέχει καὶ ἀσφάλεια, ἐνῶ τὸ μαχαίρι παρέχει σὲ ἐκεῖνον ποὺ μάχεται μεγάλη προφύλαξη. Καὶ ὅτι

6. Ἦσ. 2, 4.

7. Ἰωήλ 4, 10.

οὔτον ἱμάτιον, καὶ φθάσας ἐπὶ τὴν τελειότητα, καὶ ἐπὶ τοῦ δώματος τῆς θεωρίας ἀνελθὼν ἐπιστρέφειν κεκώλυται. Σαφῶς γὰρ διδάσκει λέγων ὁ Κύριος, «Ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβαινέτω ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ».

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Ἔστι δὲ καὶ οἰήσεως δώματα, ἐφ' ὧν τοὺς ἀναβάντας μέμφεται εἰπὼν ὁ προφητικὸς λόγος, φάσκων «Τί ἐγένετο, ὅτι πάντες ἀνέβητε εἰς δώματα μάταια;». Οὐ γὰρ ἀρετῆς ἦν ὕψος τὸ δῶμα καλῶς τεθεμελιωμένης, ἀλλὰ καινοῦ φύσηματος οἶδημα, σφαλερὰν τὴν ἐπὶ τοῦ τοι-
 10 οὔτου ποιοῦντος ὕψους διαγωγὴν· τὸ δὲ τῆς ἀληθείας δῶμα βέδθηκεν ἐδραίως, παγίαν ἔχον τὴν μετὰ μετροῦ φρονήματος οἰκοδομηθεῖσαν ἀρετὴν, ἀφ' ἧς πεσεῖν οὐκ ἔστιν· στεφάνη γὰρ αὕτη ἀσφαλῆς τοῦ δώματός ἐστι, γυμνὸν καὶ ἄκακον ἄνω τὸν ἀνελθόντα ὡς ἐν τῷ παραδεισῷ φυλάσσουσα. Εἰ δὲ καὶ μὴ ἀποδύσαιτό τις τὸ τοιοῦτον ἱμάτιον,
 15 λωφήσαντος τοῦ πρὸς τὰ πάθη πολέμου, καὶ τὸν ἐν ταῖς ἠθικαῖς ἀρεταῖς πόνον μὴ μεταθεῖν ἐπὶ τὸ κτήσασθαι τὴν τοῦ λόγου δύναμιν, μηδὲ βούληται λοιπὸν ἀκαιροῦ πόνου ἀπολύειν τὸ σῶμα μετὰ τὸ παρελθεῖν τὸν εἰς τοῦτο διὰ τῶν ἡδονῶν ἐξυβρίζοντα, ἐπιπλήττεται ὡς οὐ δεόντως, ἔτι τὴν τε τοῦ ἱματίου προᾶσιν καὶ τὴν τῆς μαχαίρας
 20 ἀγορασίαν ἀναβαλλόμενος, ὡς ἔστιν ἀκοῦσαι τοῦ Παροιμιαστοῦ λέγοντος «Ἀφελοῦ τὸ ἱμάτιον σου· παρῆλθε γὰρ ὑβριστής». Οὐκ ἔλατον γὰρ τῆς ἐν τῇ πρακτικῇ σκληραγωγίας ἢ περὶ τὴν ἀσκησιν τῶν θείων καὶ λογίων σπουδῆ καταπονεῖ τὸ σῶμα, παρέχει δέ τι καὶ πλέον τῷ πονοῦντι πρὸς καθαρότητα, μὴ ἐχούσης καιρὸν τῆς διανοίας ἐπι-
 25 στρέφεσθαι, καὶ σχολάζειν τοῖς παρενοχλεῖν ἐθέλουσι πάθεσι, διὰ τὴν περὶ τὰ κρείττονα τοῦ λογισμοῦ προσεδρῖαν.

Ὁ μὲν γὰρ τῆς σκληραγωγίας πόνος, κεκοπωμένου τοῦ σώματος καιρὸν δίδωσιν ἴσως τοῖς πάθεσι κινήσαι πρὸς τὰς ἰδίας ὕλας σχολάζουσαν τὴν ἐνθύμησιν, ἢ δὲ θεωρία ὄλον πρὸς ἑαυτὴν κατέχουσα τὸν
 30 νοῦν περιπατῶμενον, οὐ παραχωρεῖ, οὐ λέγω πάθει, ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρω-

τὸ ἔνδυμα αὐτὸ εἶναι χρήσιμο μέχρι ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα καί, φθάνοντας στὴν τελειότητα καὶ ἀνεβαίνοντας στὴν ἀνώτερη κατάσταση τῆς θεωρητικῆς ζωῆς, ἀπογορεύεται νὰ κατεβεῖ, τὸ διδάσκει ὁ Κύριος καθαρὰ, λέγοντας· «Αὐτὸς ποὺ εἶναι πάνω στὴν ταράτσα, νὰ μὴ κατεβεῖ νὰ πάρει τὸ ἔνδυμά του»⁸.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Ἐπάρχουν ὅμως καὶ ἀνώτερες καταστάσεις οἴησης, καὶ ἐκείνους ποὺ ἀνεβαίνουν σ' αὐτὲς τοὺς ἐπιπλήττει ὁ προφητικὸς λόγος, λέγοντας· «Τί συνέβη καὶ ὅλοι ἀνεβήκατε σὲ ἀνώφελες ταράτσες;»⁹. Γιατὶ ἡ ταράτσα δὲν ἦταν ὕψος ἀρετῆς καλὰ θεμελιωμένης, ἀλλὰ φούσκωμα καινούργιου φυσημάτος, ποὺ κάνει λανθασμένη τὴ συμπεριφορὰ ἐκείνου ποὺ βρίσκεται πάνω σ' αὐτήν. Ἐνῶ τὴν ὑψηλὴ θέση τῆς ἀλήθειας τὴν ἀνεβαίνει κανεὶς σταθερὰ, ἔχοντας μόνιμη τὴν ἀρετὴ ποὺ μὲ ταπεινὸ φρόνημα ἀπέκτησε, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πέσει. Γιατὶ ἡ ἀρετὴ εἶναι τὸ ἀσφαλὲς ἐπιστέγασμα τοῦ πνευματικοῦ οικοδομήματος, ποὺ φυλάει ὅποιον ἀνεβεῖ σ' αὐτὸ γυμνὸ καὶ ἄκακον, ὅπως στὸν παράδεισο. Καὶ ἂν κάποιος δὲν ἀποβάλλει τὸ ἔνδυμα αὐτό, ἐπειδὴ κατέπαυσε ὁ πόλεμος πρὸς τὰ πάθη, καὶ δὲν μεταθέσει τὸν κόπο στὶς ἠθικὰς ἀρετὰς, γιὰ νὰ ἀποκτήσει τὴ δύναμη τοῦ λόγου, οὔτε καὶ θελήσει ν' ἀπαλλάξει τὸ σῶμα του ἀπὸ τὸν ἄσκοπο κόπο, μετὰ τὴν ἀποχώρηση ἐκείνου ποὺ τὸ ἐξύβριζε μὲ τὶς ἡδονὰς, αὐτὸς ἐπιπλήττειται ἐπειδὴ, χωρὶς λόγο, ἐξακολουθεῖ ν' ἀναβάλλει τὴν πώληση τοῦ ἱματίου καὶ τὴν ἀγορὰ τοῦ μαχαιριοῦ, καὶ εἶναι δυνατὸν ν' ἀκούσει τὸν Παροιμιστὴ νὰ λέγει· «Βγάλε τὸ ἔνδυμά σου, γιατί ἔφυγε ὁ ὑβριστής»¹⁰. Γιατὶ ἡ ἐπιδίωξη τῆς ἀσκήσεως τῶν θεϊκῶν λόγων δὲν καταπονεῖ τὸ σῶμα λιγώτερο ἀπὸ τὴν πρακτικὴ σκληραγωγία, ἀντίθετα προσφέρει καὶ κάτι περισσότερο σὲ ἐκεῖνον ποὺ κοπιᾶζει γιὰ τὴν καθαρότητα, ἀφοῦ ἡ διάνοια δὲν ἔχει καιρὸ νὰ ἐπιστρέφει καὶ νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὰ πάθη ποὺ θέλουν νὰ τὴν ἐνοχλοῦν, ἐπειδὴ ὁ λογισμὸς εἶναι προσηλωμένος στὰ ἀνώτερα.

Ὁ πόνος δηλαδὴ τῆς σκληραγωγίας, ὅταν κουράζεται τὸ σῶμα, δίνει ἐνδεχομένως εὐκαιρία στὰ πάθη νὰ στρέψουν τὴ μνήμη, ποὺ βρίσκεται σὲ ἀδράνεια, στὶς δικὰς τοὺς ὕλες, ἐνῶ ἡ θεωρία, ἔχοντας τὸν νοῦ ὅλον προσκολλημένο στὸν ἑαυτὸ της, δὲν τὸν παραχωρεῖ ὄχι μόνο σὲ

10. Παροιμ 27, 13.

πίνω λογισμῶ πρὸς ἀναγκαίαν ἴσως καλοῦντι χρεῖαν. Νικᾶ γὰρ οὐ μόνον ἡδονὴν ἐμπαθῆ, ἀλλὰ καὶ φυσικὴν ἀνάγκην ἢ τῆς θεωρίας ἡδονή, τὸ τερπνὸν τῷ ὠφελίμῳ συγκεκραμένον ἔχουσα. Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εἰδώς, φησὶν «Ἡ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἢ 5 δὲ εὐσέβεια εἰς πάντα ὠφέλιμός ἐστι, καὶ κείνη τὸ ἐν καιρῷ χρήσιμον μαρτυρῶν, καὶ ταύτη διδούς τὸ διηνεκὲς τῆς ὠφελείας καὶ μόνιμον, ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πέπνυται καὶ ἄσκησις σωματικὴ, γνῶσις δὲ προσθήκην δέχεται τελειότητος, ἀπὸ τοῦ διεσώπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι προκόπτουσα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ὄραῖν πρὸς πρόσωπον τὰ ἐλπιζόμενα.

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἀποδυτέον οὖν ὡς ἱμάτιον τὴν σωματικὴν γυμνασίαν καὶ τοὺς ἐκείνης πόνους, ὡς τιμῆς τοῦ πεπραμένου τὴν τῆς εὐσεβείας κτητέον μάχαιραν, χρησίμην ἐσομένην πρὸς φυλακὴν τῶν ὑπαρχόντων καὶ ἀσφάλειαν. Αὕτη καὶ καύχημα γίνεται ἢ μάχαιρα, καύχημα οὐκ 15 ἀλαξονικῆς ἀπονοίας ὀλέθριον φρύαγμα, βοηθείας δὲ Θεοῦ εὐχάριστος διάθεσις, ὡς εἴρηται πρὸς τινα: «Ἵπερασπιεῖ ὁ βοηθός σου, καὶ ἢ μάχαιρα καύχημά σου, καὶ ψεύσσονται σε οἱ ἐχθροί σου, καὶ σὺ ἐπὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν ἐπιθήσῃ». Οὕτω πωλεῖται τὸ ἱμάτιον, καὶ οὕτως ἀγοράζεται ἢ μάχαιρα καὶ τούτου τὴν κτῆσιν παρέχον οὐκ 20 ὑπάρχουσαν πρότερον, καὶ αὐτὸ παραμένον καθ' ἕξιν, κἂν οἰκονομικῶς σχολάζῃ τῇ ἐνεργείᾳ. Ὡς γὰρ, κἂν ἀργίαν ἄγοι τῆς ἐπιβαλλούσης ἐργασίας, ἀλλ' οὖν γε τὴν δύναμιν ἔχουσα ἐρωμένη, ὅτε βούλεται ἐνεργεῖν ἀνεμπόδιτος πέφυκεν, τεχνίτου δίκην ἐν ταῖς ὕλαις ἐπιδεικνυμένου τὴν τῆς ἐπιστήμης ἀκρίδειαν, ἀπορία δὲ τούτων 25 ἀργοῦντος, ἡσυχασούσης, οὐκ ἀφανιζομένης τῆς ἐπιστήμης. Πῶς γὰρ ἢ τὸ τοιοῦτον ἀποδυσαμένη ἱμάτιον, καὶ πάλιν αὐτῷ κεχρηῆσθαι διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἀτελεστέρους συγκατάβασιν ἀναγκαζομένη, φησὶν, «Ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσωμαι αὐτόν;», εἰ μὴ καὶ παρέμενε τὸ τοιοῦτον ἱμάτιον, σχολάζον τῇ ἐνεργείᾳ καὶ ὑπάρχον δυ- 30 νόμει τῆς ἕξεως.

πάθος, ἀλλὰ οὔτε σὲ ἀνθρώπινο λογισμό πού τόν καλεῖ ἐνδεχομένως σὲ κάποια ἀπαραίτητη ἀνάγκη. Γιατὶ ἡ θεωρία τῆς ἡδονῆς νικᾷ ὄχι μόνο τὴν ἐμπαθῆ ἡδονή, ἀλλὰ καὶ τὴ φυσικὴ ἀνάγκη, ἐπειδὴ συνδυάζει τὸ τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου. Αὐτὸ γνωρίζοντάς το καὶ ὁ Παῦλος, λέγει· «Ἡ σωματικὴ ἄσκησις λίγο ὠφελεῖ, ἐνῶ ἡ εὐσέβεια εἶναι καθ' ὅλα ὠφέλιμη»¹¹, βεβαιώνοντας καὶ ἐκείνης τὴν πρόσκαιρη χρησιμότητα, καὶ ἀποδίδοντας σ' αὐτὴν τὴ διαρκῆ καὶ μόνιμη ὠφέλεια, ἀφοῦ καὶ στὸ μέλλον ἡ σωματικὴ ἄσκησις θὰ παύσει, ἐνῶ ἡ γνώσις δέχεται αὐξήσις τῆς τελειότητος, προχωρώντας ἀπὸ τῆς θεᾶς μέσω τοῦ καθρέπτη καὶ τῶν αἰνιγμάτων, στὴν πρόσωπο πρὸς πρόσωπο θεᾶ τῶν ἐλπίζομένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 50

Πρέπει ἐπομένως νὰ ἀπαβάλλουμε σὰν ἔνδυμα τὴ σωματικὴ ἄσκησις καὶ τοὺς κόπους τῆς, ὥστε μὲ τὴν ἀξία αὐτοῦ πού θὰ πωλήσουμε νὰ ἀποκτήσουμε μαχαίρι, τὸ ὁποῖο θὰ μᾶς χρειαστεῖ νὰ φυλάξουμε αὐτὰ πού ἔχουμε, καὶ γιὰ τὴν ἀσφάλειά μας. Αὐτὸ τὸ μαχαίρι γίνεται καὶ καύχημα, καύχημα πού ἀποτελεῖ ὄχι ὀλέθρια ἔπαρσις ἀλαζονικῆς ἀνοησίας, ἀλλὰ εὐχάριστη διάθεσις βοήθειας τοῦ Θεοῦ, ὅπως εἰπώθηκε σὲ κάποιον· «Θὰ σὲ ὑπερασπιστεῖ ὁ βοηθός σου, καὶ τὸ μαχαίρι θὰ εἶναι καύχημά σου, καὶ θὰ σοῦ ποῦν ψέματα οἱ ἐχθροί σου, καὶ σὺ θὰ ἀνεβεῖς στὸν τράχηλό τους»¹². Ἔτσι πωλεῖται τὸ ἔνδυμα καὶ ἔτσι ἀγοράζεται τὸ μαχαίρι, καὶ αὐτοῦ τὴν ἀπόκτησις συνιστᾷ, πού δὲν ὑπῆρχε προηγουμένως, καὶ αὐτὸ παραμένει ἀπὸ συνήθεια, ἂν καὶ κατ' οἰκονομίαν μένει ἀνενέργητο. Γιατὶ ἡ συνήθεια, καὶ ὅταν ἀκόμα δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐπιβαλλόμενη ἐργασία, διατηρώντας ὅμως τὴ δύναμή τῆς ἀκμαία, εἶναι ἀπὸ τὴ φύσιν τῆς σὲ θέσις νὰ ἐνεργεῖ ἀνεμπόδιση ὅποτε θέλει, σὰν τὸν τεχνίτη πού κάνει στίς ὕλες ἐπίδειξις τῆς ἀκρίβειας τῆς τέχνης του, ὅταν ὅμως δὲν ὑπάρχουν ὕλες, μένει ἀργός καὶ ἡ τέχνη του ἡσυχάζει, ἀλλὰ δὲν ἐξαφανίζεται. Πῶς ὅμως αὐτὴ πού ἀπέβαλε τὸ ἱμάτιο αὐτὸ καὶ θὰ τὸ χρησιμοποιοῦν πάλι, ἀναγκαζόμενη ἀπὸ τὴ συγκατάβασιν πρὸς ἐκείνους πού εἶναι ἀτελεῖς, λέγει, «Ἐβγαλα τὸν χιτῶνα μου· πῶς θὰ τὸν ξαναφορέσω»¹³, ἂν δὲν ὑπῆρχε τὸ ἔνδυμα αὐτό, μένοντας ἀργό, ἀλλὰ ὑπάρχοντας μὲ τὴ δύναμιν τῆς συνηθείας,

13. Ἰσραηλ. 5, 3.

Ὁ οὖν πωλήσας τὸ ἱμάτιον ὠνεῖται πάντως τὴν μάχαιραν, κάκει-
νο μὴ ἐκποιήσας, καὶ τοῦτο κτησάμενος Μάχαιραν δὲ ἠγόρασε ποί-
αν, ἣ περὶ ἧς ὁ Χριστὸς φησιν, «οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μά-
χαιραν»; μάχαιραν καλῶν τὸν τοῦ κηρύγματος λόγον· ὡς γὰρ ἡ μά-
5 χαιρα διαιρεῖ τὰ συμπεφυκότεα καὶ τὸ συνεχές σῶμα διατέμνει εἰς μέ-
ρη, οὕτως ὁ τοῦ κηρύγματος λόγος, εἰς ἐκάστην χωρήσας οἰκίαν, τότε
τοὺς κακῶς ἐν τῇ ἀπιστίᾳ ἠνωμένους ἀπ' ἀλλήλων διέτεμεν, υἱὸν ἀπὸ
πατρός, θυγατέρα ἀπὸ μητρός, καὶ νύμφην ἀπὸ πενθερᾶς ἀποδι-
αιρῶν, αὐτὴν κατατέμνων τὴν φύσιν ἐδείκνυε τὸ πέρας τῆς τοῦ Κυ-
10 ρίου παραγγελίας, ὅτι σφόδρα χρησίμως, καὶ ἐπὶ συμφέροντι τῶν ἀν-
θρώπων μάχαιραν λαβεῖν τοὺς ἀποστόλους ἐκέλευσεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'.

Εὐθέως οὖν ὁ Πέτρος ἀποκρίνεται, δύο λέγων ἔχειν μαχαίρας, ἃς
καὶ ἱκανᾶς πρὸς τὸν προκείμενον ἔφησεν ἀγῶνα ὁ Κύριος εἶναι.
15 Αὐταὶ δὲ εἰσιν, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἔλεγχος τῶν ἀντιδιατιθεμένων
καὶ παράκλησις τῶν πιστῶν· οὕτω γὰρ τῷ Τίτῳ γράφων, ταύτας ἐγχει-
ρίζει τοῖς διδασκάλοις, λέγων «Ἴνα δυνατὸς ἦ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ
διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν», τὸν λό-
γον εἰς εἶδη δύο διαιρῶν· ἄλλο γὰρ εἶδος τὸ τῆς πρὸς τοὺς πιστοὺς
20 διδασκαλίας, καὶ ἄλλο πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας. Τὸ μὲν γὰρ
ἐστὶν ἔλεγχος ψεύδους, τὸ δὲ τῆς ἀληθείας θεβαίωσις. Ὅτι δὲ μάχαι-
ραν τὸν λόγον καλεῖ, πᾶσι δῆλον, τετριμμένης διὰ τὸ πρόχειρον τῆς
Γραφικῆς λέξεως τῆς λεγούσης, «Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνερ-
γῆς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον». Ἐνταῦθα γὰρ
25 τὸ ἄμφηκες, ὡς εἴρηται διὰ τοῦ λόγου. Δύναται δὲ τις δύο μαχαίρας
λέγειν σαφήνειαν καὶ ἀλήθειαν. Αὐταὶ γὰρ, ὅταν ᾧσι παρεξευγμένοι
τῷ λόγῳ, ἱκανῶς χειροῦνται τοὺς ἀντιδιατιθεμένους. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ
ἀρχιερεὺς ἐπὶ τὰς τοῦ περὶ στέρνα λογίου μυστικῶς ἐπικεκλιμένους εἶχε
δήλωσιν καὶ ἀλήθειαν, δήλωσιν πρὸς σαφήνειαν τῶν λεγομένων καὶ
30 πρὸς ἀνατροπὴν ψεύδους ἀλήθειαν.

Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ πούλησε τὸ ἔνδυμα, θὰ ἀγοράσει ὅπωςδήποτε τὸ μαχαίρι, καὶ χωρὶς νὰ ἀποξενωθεῖ ἀπὸ ἐκεῖνο, καὶ ἀποκτώντας αὐτό. Καὶ ἀγόρασε ποῖο μαχαίρι, ἂν ὄχι ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο λέγει ὁ Χριστός, «Δὲν ἤρθα νὰ βάλω εἰρήνη, ἀλλὰ μαχαίρι»¹⁴, ὀνομάζοντας μαχαίρι τὸν λόγο τοῦ κηρύγματός του; Γιατί, ὅπως τὸ μαχαίρι διαιρεῖ αὐτὰ ποὺ εἶναι ἑνωμένα, καὶ τὸ ἑνιαῖο σῶμα τὸ κόβει σὲ μέρη, ἔτσι καὶ ὁ λόγος τοῦ κηρύγματός του, μπαίνοντας σὲ κάθε σπίτι, τότε, αὐτοὺς ποὺ μὲ τὴν ἀπιστία ἦταν κακῶς ἑνωμένοι, τοὺς χώρισε μεταξύ τους, διαιρώντας τὸν γιὸ ἀπὸ τὸν πατέρα, τὴ θυγατέρα ἀπὸ τὴ μητέρα, τὴ νύφη ἀπὸ τὴν πεθερά, καὶ κόβοντας τὴν ἴδια τὴ φύση, ἔδειχνε τὸν σκοπὸ τῆς παραγγελίας τοῦ Κυρίου, ὅτι διέταξε τοὺς ἀποστόλους νὰ πάρουν μαχαίρι γιὰ τὴν ὠφέλεια καὶ τὸ συμφέρον τῶν ἀνθρώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο

Ἄμεσως λοιπὸν ὁ Πέτρος ἀπάντησε λέγοντας ὅτι ἔχει δύο μαχαίρια, τὰ ὁποῖα ὁ Κύριος εἶπε ὅτι εἶναι ἀρκετὰ γιὰ τὸν ἀγῶνα ποὺ εἶχαν μπροστὰ τους¹⁵. Καὶ αὐτὰ τὰ δύο μαχαίρια εἶναι, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὁ ἔλεγχος τῶν ἀντιπάλων, καὶ ἡ ἐνθάρρυνση τῶν πιστῶν. Γιατί γράφοντας στὸν Τίτο, αὐτὰ τὰ δύο δίνει στοὺς δασκάλους, λέγοντας· «Γιὰ νὰ εἶσαι σὲ θέση νὰ ἐνισχύεις μὲ τὴν ὑγιᾶ διδασκαλία, καὶ νὰ ἐλέγχεις ἐκείνους ποὺ ἀντιλέγουν»¹⁶, διαιρώντας τὸν λόγο σὲ δύο εἶδη· γιατί ἄλλο εἶναι τὸ εἶδος τῆς διδασκαλίας ποὺ ἀπευθύνεται στοὺς πιστοὺς, καὶ ἄλλο ἐκεῖνο ποὺ ἀπευθύνεται στοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀλήθειας. Ἄφοῦ τὸ ἓνα εἶναι ἔλεγχος τοῦ ψεύδους, ἐνῶ τὸ ἄλλο ἐπικύρωση τῆς ἀλήθειας. Ὅτι μαχαίρι ὀνομάζει τὸν λόγο, εἶναι φανερὸ σὲ ὅλους, ἀφοῦ εἶναι συνηθὴ ἡ χρῆση τῆς πρόχειρης φράσης τῆς Γραφῆς ποὺ λέγει· «Γιατί ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ζωντανὸς καὶ δραστικὸς καὶ πιὸ κοφτερὸς ἀπὸ κάθε δίκκοπο μαχαίρι»¹⁷, δηλώνοντας τὴ διαφορὸμένη σημασία τοῦ μαχαίριου, ὅπως εἰπώθηκε μὲ τὸν λόγο. Μπορεῖ ὁμως κάποιος νὰ πεῖ ὅτι τὰ δύο μαχαίρια εἶναι ἡ σαφήνεια καὶ ἡ ἀλήθεια. Γιατί αὐτὲς οἱ δύο, ὅταν εἶναι ἑνωμένες μὲ τὸν λόγο, ὑποτάσσουν αὐτοὺς ποὺ ἀντιτίθενται. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀρχιερέας στὸ λογεῖο¹⁸ ποὺ ἔφερε στὸ στέρνο του, εἶχε συμβολικὰ τὶς λέξεις «δήλωση» καὶ «ἀλήθεια». Τὴ δήλωση πρὸς σαφήνεια αὐτῶν ποὺ λέγει, καὶ τὴν ἀλήθεια γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τοῦ ψεύδους.

17. Ἐβρ. 4, 12.

18. Ἄμφιο τοῦ μεγάλου ἀρχιερέα (βλ. Ἐξ. 28, 15 ἔ.)

Φαίνεται οὖν ὁ Πέτρος καὶ χρησόμενος τῇ μαχαίρᾳ σαφῶς, ὅτε τὸ ὠτίον ἀπέκοψε τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοῦτο μυστικῶς ἅμα καὶ συμβολικῶς ἐπιτελῶν· ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ τοῦ κηρύγματος οἱ ἀπόστολοι καὶ τὸ νομικὸν ἐποίουν προσάγοντες τῇ θύρᾳ τῶ εἰπόντι, « Ἐγώ 5 εἰμι ἡ θύρα », τοὺς λέγοντας ἡγαπηκένοι τὴν τοῦ νόμου δεσποτείαν, καὶ τὸ τῆς παιδείας λαβόντες ὀπήτιον, ἐπειρῶντο τὴν δουλικὴν ἀκοὴν μετατιπρᾶν εἰς ἐλευθερίας ὑπακοήν. Ὅτε δὲ ἀναξίους ἔκριναν ἑαυτοὺς οἱ Ἰουδαῖοι τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ ἦν ἀνάγκη στραφῆναι λοιπὸν εἰς τὰ ἔθνη, τότε τῶ ῥήματι τοῦ Πνεύματος ἀποκόπτουσι τέλεον αὐτῶν 10 τὴν ἀκοὴν, ὡς οὐκ ἔτι ἀξίων ὄντων διὰ τὴν ἀπειθείαν τοῦ τῆς ἐλευθερίας λόγου· τὸ γὰρ εἶπεῖν, « ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ », μετατιπρᾶν ἦν τὴν δουλικὴν ἀκοὴν εἰς ἐλευθερίαν· τὸ δὲ πάλιν ἐπιφῆσαι, « ὅτι ἀναξίους ἐκρίνατε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη », ἀποκόψαι ἦν τέλεον αὐτῶν τὴν ἀκοὴν.

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Καὶ ὁ Παῦλος τὸ αὐτὸ φησὶν αὐτοῖς λέγων· « οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιούσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε ». Τὸ γὰρ ἐκπεσεῖν τῆς χάριτος τοῦτο ἦν, τὸ ἀποκοπῆναι τοῦ τῆς ἐλευθερίας λόγου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριός φησὶν· « πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη » μετὰ τὴν ἀπο- 20 κοπὴν τοῦ ἐκείνων ὠτίου, τὸ τῶν ἐθνῶν πρὸς ὑπακοὴν ἀνοίγων ὠτίον. Τοῦτο καὶ ἡ Παλαιὰ Γραφή πρὸ πολλοῦ καὶ ἄνωθεν μαρτύρεται, ἀμφότερα διαρρήδην προφητεύουσα, ὅτι κακείνων ἀποκοπήσεται τὸ ὠτίον, καὶ ὅτι προστεθήσεται τοῦτο τοῖς ἔθνεσι. Πρὸς μὲν γὰρ τὴν Συναγωγὴν ὁ Ἰεζεκιήλ φησὶ· « ῥῖνάς σου καὶ ὠτά σου ἀποκόψουσιν »· 25 οὔτε γὰρ τῆς εὐωδίας τῶν μύρων ἀντελάβοντο Χριστοῦ, ὡς ἡ λέγουσα, « εἰς ὄσμην μύρων σου δραμούμεθα », οὐδὲ ὡς πρόβατα φωνῆς τοῦ Ποιμένος ἀκοῦσαι ἠθέλησαν ἠκρωτηριασμένοι καὶ λελωθημένοι τὰ καίρια τῶν αἰσθήσεων. Ὁ δὲ Ἡσαΐας αὐτὴν εἰσάγει τὴν ἐξ ἐθνῶν λέγουσαν, « προσέθηκέ μοι ὠτίον ἀκούειν, καὶ ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει

19. Ἰω. 10, 9.

21. Πράξ. 13, 46.

20. Πράξ. 13, 46.

22. Γαλ. 5, 4.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Πέτρος χρησιμοποίησε κατάλληλα τὸ μαχαίρι, ὅταν ἔκοψε τὸ αὐτὶ τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέα, κάνοντάς το καὶ αὐτὸ μυστικά καὶ συμβολικά. Γιατὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ κηρύγματός τους οἱ ἀπόστολοι τηροῦσαν καὶ τὶς νομικὲς διατάξεις, ὀδηγώντας στὴ θύρα, σύμφωνα μὲ Αὐτὸν ποὺ εἶπε, «Ἐγὼ εἶμαι ἡ θύρα»¹⁹, ἐκείνους ποὺ ἔλεγαν ὅτι ἀγάπησαν τὴ δεσποτεία τοῦ νόμου, καὶ παίρνοντας τὸ σουβλί τῆς παιδείας, ἐπιχειροῦσαν νὰ μεταβάλουν τὴ δουλικὴ ἀκοὴ σὲ ἐλεύθερη ὑπακοή. Ὅταν ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι ἔκριναν τοὺς ἑαυτοὺς τους ἀνάξιους τῆς αἰώνιας ζωῆς, καὶ ἦταν ἀνάγκη νὰ στραφοῦν πρὸς τοὺς ἐθνικούς, τότε μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Πνεύματος ἔκοψαν τελείως τὴν ἀκοὴ τους, ἐπειδὴ δὲν ἦταν ἄξιοι πιά τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου, ἐξαιτίας τῆς ἀπειθείας τους. Γιατὶ λέγοντας, «Ἦταν ἀναγκαῖο νὰ κηρύξουμε πρῶτα σὲ σᾶς τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ»²⁰, σήμαινε νὰ μεταβάλουν τὴν δουλικὴ ἀκοὴ σὲ ἐλεύθερη, καὶ προσθέτοντας, «ἐπειδὴ κρίνατε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἀνάξιους τῆς αἰώνιας ζωῆς, στρεφόμαστε πρὸς τὰ ἔθνη»²¹, σήμαινε ὅτι διέκοψαν τελείως τὴν ἀκοὴ τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7ο

Καὶ ὁ Παῦλος λέγει τὸ ἴδιο σ' αὐτούς: «Ἀποχωριστήκατε ἀπὸ τὸν Χριστὸ ὅσοι ζητᾶτε νὰ δικαιωθεῖτε μὲ τὸν νόμο»²². Γιατὶ αὐτὸ ἦταν ὁ ἀποχωρισμὸς ἀπὸ τὴ χάρη, τὸ ὅτι ἀποκόπησαν ἀπὸ τὸν λόγο τῆς ἐλευθερίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος λέγει: «Πηγαίνατε λοιπὸν καὶ κάνετε ὅλα τὰ ἔθνη μαθητές μου»²³, ἀνοίγοντας, μετὰ τὸ κόψιμο τοῦ δικοῦ τους αὐτιοῦ, τὸ αὐτὶ τῶν ἐθνικῶν γιὰ νὰ ἀκούσουν. Αὐτὸ τὸ βεβαιώνει καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια, προφητεύοντάς τα καὶ τὰ δύο ὀλοφάνερα, ὅτι καὶ ἐκείνων (τῶν Ἰουδαίων) τὸ αὐτὶ θὰ κοπεῖ, καὶ ὅτι αὐτὸ θὰ προστεθεῖ στοὺς ἐθνικούς. Πράγματι ὁ Ἰεζεκιήλ λέγει στὴ Συναγωγὴ: «Θὰ σοῦ κόψουν τὴ μύτη σου καὶ τὰ αὐτιά σου»²⁴, γιατί οὔτε τὴν εὐωδία τῶν μύρων τοῦ Χριστοῦ ἀντιλήφθηκαν, ὅπως αὐτὴ ποὺ λέγει, «Θὰ τρέξουμε στὴν εὐωδία τῶν μύρων σου»²⁵, οὔτε θέλησαν νὰ ἀκούσουν ὡς πρόβατα τὴ φωνὴ τοῦ Ποιμένα²⁶, ἐπειδὴ ἦταν ἀκρωτηριασμένοι καὶ βλαμμένοι στὶς καίριες αἰσθήσεις. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἡσαΐας παρουσιάζει τὴν ἴδια τὴν Ἐκκλησία τῶν ἐθνικῶν νὰ λέγει: «Μοῦ πρόσθεσε αὐτὶ γιὰ νὰ ἀκούω, καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου μου ἀνοίγει τὰ

23. Ματθ. 28, 19.

24. Ἰεζ. 23, 25.

25. Ἄσμα Ἄσμ. 1, 4.

26. Ἰω. 10, 3.

μου τὰ ὄψα· οἷον γὰρ ταύτη προσέθηκε ὡτίον, τοιοῦτον ἐκείνης ἀπέκοψεν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν πεπρακότων τὸ ἱμάτιον καὶ λαβόντων μάχαιραν ἀρκούντως εἴρηται. Εἶδωμεν δὲ εἰ πάντες ἐν τῷ φορεῖν τὸ τοιοῦτον ἱμάτιον, φοροῦμεν ὀρθῶς, ἐπειδὴ περὶ τινων γέγραπται, ὅτι πᾶσαν στολὴν ἐπισυνηγμένην δόλω καὶ ἱμάτιον μετὰ καταλλαγῆς ἀποτίσουσιν, καὶ περὶ ἄλλων, ὅτι τὰ ἱμάτια αὐτῶν δεσμεύοντες σχοινίοις, παραπετάσματα ἐποίουν ἐχόμενα τοῦ θυσιαστηρίου. Μὴ ποτε οὖν στολὴν ἐπισυνηγμένην δόλω ἔχουσιν, οἱ ἐν ταῖς αἰρέσεσιν ἐπ' ἐνέδρα
10 τῶν ἀπλουστέρων, τὰ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν ἀμπεχόμενοι ἱμάτια, δοκησιοσκοπία μᾶλλον ἢ ἀληθεία ὡς ἀλλότρια ταῦτα παρατιθέμενοι, καὶ σχῆμα προῶν καὶ ἐπιεικῆς ἐπιμορφαζόμενοι, δι' ὧν δελεάζουσι τοὺς ἐπὶ τὴν ἀπώλειαν ἀγκιστρομενούς;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

15 Οὗτοι δὲ μετὰ καταλλαγῆς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τὰ τοιαῦτα ἀποτίσουσιν ἱμάτια· οὐ γὰρ ἀμοιβὰς πόνων ἀπολήψονται, ἀλλὰ τιμωρίαν καὶ κόλασιν τῆς ἀπάτης ἐκτίσουσιν, ἐκδικούντος ἐκδύκησιν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς ἐνδεδυμένους ἐνδύματα ἀλλότρια, ὡς ἐν τῷ προφήτῃ φησὶν πᾶν γὰρ ὃ μὴ αὐτοῦ ἔνεκεν τοῦ καλοῦ, ἄλλου δέ τινος γίνεται χάριν,
20 οὐ μόνον ἄμισθον, ἀλλὰ καὶ ὑπεύθυνον μάλιστα, ὅταν ἐπ' ἐνέδρα πράττεται τῶν ὀρώντων, δέλεαρ ἀπωλείας τοῖς ἀπλουστέροις γινόμενον. Κενοδοξία μὲν γὰρ ἀνόνητον ποιεῖ τὸν πόνον τῆς ἀρετῆς, καὶ τῶν αἰωνίων μισθῶν ἀποστερεῖ τὸν κάμνοντα, αὕτη μεγάλων πόνων εὐωνος γινομένη μισθός, καὶ πρόσκαιρος ἐπιτόνων ἄθλων εὐφημία, καὶ
25 τιμὴ ὠκύμορος, πρὶν ἀνθῆσαι μαραινομένη, καὶ παρηβῶσα πρὶν ἀκμᾶσαι δεόντως.

Εὐσεβείας δὲ μόρφωσις ἐπὶ ἀπάτη τεχναζομένη, οὐκ εἰκαῖον ἔχει μόνον τὸν κάματον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον, οὐ ζημίαν μισθῶν, κόλασιν δὲ μακρὰν καταδικαζομένη καὶ λίαν ἐπάδυνον. Οὕτω μοχθήσασί τισι
30 καὶ τοιοῦτον ἀναδεξαμένοις πόνον, ὃ Ἀπόστολος ἔλεγε· «τοσαῦτα ἐπάθετε εὐαῖ, εἴ γε καὶ εὐαῖ»· τὸ μὲν «εὐαῖ» τάξας ἐπὶ τῆς τῶν μισθῶν

αυτιά»²⁷, γιατί αυτό τὸ αὐτὶ πού πρόσθεσε σ' αὐτήν, τὸ ἔκοψε ἀπὸ ἐκείνην.

Καὶ αὐτὰ βέβαια εἶναι ἀρκετὰ γιὰ ἐκείνους πού πούλησαν τὸ ἔνδυμά τους καὶ πῆραν μαχαίρι ἵνα δοῦμε ὅμως ἂν ὅλοι ὅσοι φοροῦμε τὸ ἔνδυμα αὐτὸ τὸ φοροῦμε σωστά, ἐπειδὴ γιὰ κάποιους ἔχει γραφεῖ²⁸, ὅτι κάθε στολή πού ἀποκτήθηκε μὲ δόλο, καὶ κάθε ἔνδυμα πού πῆραν μὲ συνδιαλλαγή θὰ τὸ πληρώσουν, καὶ γιὰ ἄλλους πάλι, ὅτι, δένοντας τὰ ροῦχα τους μὲ σχοινιά, τὰ ἔκαναν παραπετάσματα δίπλα στὸ θυσιαστήριο. Νὰ μὴ ἔχουν λοιπὸν στολή ἀποκτημένη μὲ δόλο οἱ αἵρετικοί, γιὰ νὰ παγιδέψουν τοὺς ἀπλοϊκώτερους, φορώντας τὰ ἐνδύματα τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν, γιὰ ἐντυπωσιασμὸ μᾶλλον, παρὰ γιὰ τὴν ἀλήθεια, παρουσιάζοντας τα ὡς ξένα, καὶ ἐμφανίζοντας ὄψη μειλίχια καὶ ἡρεμη, μὲ τὰ ὁποῖα δελεάζουν αὐτοὺς πού πιάνουν στὰ ἀγκίστρια τους γιὰ τὴν ἀπώλεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8ο

Αὐτοὶ βέβαια θὰ τὰ πληρώσουν αὐτὰ τὰ ἐνδύματα στὸν μελλοντικὸ κόσμον μὲ ἀνταπόδοση. Γιατὶ δὲν θὰ λάβουν ἀνταμοιβὲς γιὰ τοὺς κόπους τους, ἀλλὰ θὰ πληρώσουν μὲ τιμωρία καὶ κόλαση τὴν ἀπάτη τους, ὅταν ὁ Θεὸς θὰ παίρνει ἐκδίκηση ἀπὸ αὐτοὺς πού φοροῦν ξένα ἐνδύματα, ὅπως λέγει στὸν προφήτη. Γιατὶ κάθε τι πού δὲν γίνεται γιὰ χάρη αὐτοῦ τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ γιὰ κάποιου ἄλλου, ὅχι μόνο δὲν ἔχει ἀμοιβή, ἀλλὰ ἐνέχει καὶ εὐθύνη, ὅταν πράττεται γιὰ νὰ παγιδεύσει αὐτοὺς πού βλέπουν καὶ γίνεται δόλωμα στοὺς πιὸ ἀπλοϊκοὺς πρὸς ἀπώλειά τους. Γιατὶ ἡ κενοδοξία κάνει ἀχρηστον τὸν κόπο τῆς ἀρετῆς καὶ στερεῖ ἐκεῖνο πού κοπιᾶζει ἀπὸ τὶς αἰώνιες ἀνταμοιβὲς, διότι ἡ ἴδια γίνεται φτηνὴ ἀμοιβή καὶ προσωρινὴ δόξα ἐπίπονων ἀγώνων, καὶ τιμὴ πού σύντομα πεθαίνει, ἡ ὁποῖα μαραίνεται πρὶν ἀνθίσει καὶ γερνᾶ πρὶν ἀκόμα ἀκμάσει ὅσο πρέπει.

Ἡ μόρφωση ὅμως τῆς εὐσέβειας, πού ἐπινοεῖται γιὰ νὰ ἐξαπατηθεῖ, δὲν ἔχει μόνο τὸν κόπο ἀσκοπο, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνο, γιατί καταδικάζεται ὅχι μόνο μὲ τὴν ἀπώλεια τῶν μισθῶν, ἀλλὰ μὲ κόλαση αἰώνια καὶ πολὺ ὀδυνηρή. Γι' αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος σὲ κάποιους πού κοπίασαν καὶ ἀνέλαβαν τέτοιο κόπο ἔλεγε· «Πάθατε τόσα πολλὰ ἄσκοπα, ἂν βέβαια μόνο ἄσκοπα»²⁹, χρησιμοποιώντας τὸ «ἄσκοπα» γιὰ τὴ ζημιὰ

29. Γαλ 3, 4.

ζημίας, τὸ δὲ «εἶ γε καὶ εὐνή», ἐπὶ σχετλιασμῷ προσδοκωμένης κολάσεως.

Ἐχόμενα δὲ τοῦ θυσιαστηρίου ποιούσι παραπετάσματα δεσμεύοντες σχοινίοις τὰ ἱμάτια, τάχα τινὲς καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μιμούμενοι τῇ ὑποκρίσει τοὺς ἐντὸς τῶν ἀγίων ὑπὸ τῷ καταπετάσματι λειτουργοῦντας ἀγνώως. Ἄλλο γὰρ ἐστὶ καταπέτασμα, καὶ ἄλλο παραπέτασμα, εἰ καὶ ἡ ὁμοιότης τῶν ὀνομάτων τὴν ἐν τοῖς πράγμασιν ἀποκρύπτει διαφορὰν. Τὸ μὲν γὰρ παραπέτασμα ὡς ἔτυχε σχεδιάζεται δι' ἀνάγκην τοῦ μὴ αἰθρῶς δημοσιεύεσθαι τὰ συγκαλύψεως δεόμενα, 10 πλαγίοις τισὶν ἐκατέρωθεν προσηρημένα δεσμοῖς δεξιῷ μέρει καὶ ἀριστερῷ, καὶ οὐδὲν ὑπερέχοντι κατὰ τὸ ὕψος τὸ δὲ καταπέτασμα ἐξ ὑπερεχόντων δεσμῶν κατεώρηται, τὴν ἄνωθεν κατάπτησιν τῆς ὀθόνης ἐτυμολογοῦντος τοῦ ὀνόματος. Καὶ τάχα ὅταν μὲν τὸν ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς πόνον ἀναδεχόμεθα, διὰ τὸν ἐν τῷ κρυπτῷ βλέποντα Δεσπότην, καὶ 15 τοὺς τῶν ἀνθρώπων κάτω λανθάνοντες ὀφθαλμούς, τῷ ἄνωθεν ὁρῶντι μόνῳ φανεροῦμεν τὸ γινόμενον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

Ἐπειδὴ καὶ ἡ πρόθεσις ἄνωθεν ἔχει τὴν αἰτίαν τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως ἐξημμένη, καὶ τὸ καταπέτασμα ὁμοίως ἄνωθεν ἤρτηται 20 χαλασθὲν, ὑπὸ τῷ καταπετάσματι λειτουργοῦμεν ἱερατικῶς, τὸ καλὸν ἐπιτελοῦντες ὅταν δὲ σωφροσύνης ἢ ἀκτημοσύνης σχῆμα προβαλλόμενοι τὰ ἐναντία πράττομεν ἐν κρυπτῷ καὶ παραπετάσματα τοῖς τῶν ἁμαρτημάτων σχοινίοις διατείναντες, ἄλλα μὲν πράττομεν ἐν παρρησίᾳ, ἄλλα δὲ ἐπιμορφαζόμεθα πεπλασμένῳ σχήματι σεμνοποιούντες τὴν 25 λανθάνουσαν αἰσχύνην, καὶ ἀπάτη τὰς τῶν ἀνθρώπων δελεάζοντες ὄψεις πρὸς δόξαν εὐσεβῆ καὶ ἐνάρετον, τότε ὑπὸ παραπετάσματι κρύπτομεν ψεκτῶς τὰ καταγνώσεως εἰ φωραθείη ἄξια. Ὡς γὰρ ἡ ἀρετὴ κεκριμένως γινομένη Θεὸν ἔχει τὸν ἐπαινέτην καὶ φανερομένη λαμπρῶς ἀνακηρύττεται, οὕτως ἡ κακία, λανθάνουσα μὲν τιμωρίαν ἐπιση- 30 τημένην ἔχει καὶ κόλαισιν, ἐληλεγμένη δὲ φέρει εἰς ἐσχάτην κατάγνωσιν. Ἄλλὰ κἂν ἐνταῦθα λάθωσιν οἱ τοιοῦτοι, διεφθαρμένον ἐπιτήδευμα σεμνῷ δῆθεν συγκαλύψαντες σχήματι, ἐκεῖ γυμνωθήσονται πάν-

τῶν μισθῶν, ἐνῶ τὸ «ἂν βέβαια μόνο ἄσκοπα», πρὸς χαρακτηρισμὸ τῆς μελλοντικῆς κόλασης.

Καὶ κάνουν τὰ ἐνδύματά τους παραπετάσματα δίπλα στὸ θυσιαστήριο, κρεμώντας τα μὲ σχοινιά, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς κληρικούς, μιμούμενοι μὲ ὑποκρισία ἐκείνους ποὺ λειτουργοῦν μὲ ἀγνότητα μέσα στὰ ἅγια κάτω ἀπὸ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ. Γιατί, ἄλλο εἶναι τὸ καταπέτασμα καὶ ἄλλο τὸ παραπέτασμα, ἂν καὶ ἡ ὁμοιότητα τῶν ὀνομάτων κρύβει τὴ διαφορὰ ποὺ ὑπάρχει στὴν πραγματικότητα. Γιατί τὸ παραπέτασμα σχεδιάζεται στὴν τύχη ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ μὴ φαίνονται ξεσκεπαστα αὐτὰ ποὺ χρειάζονται συγκάλυψη, δεμένα μὲ κάποια πλάγια σχοινιά, δεξιά καὶ ἀριστερά, χωρὶς νὰ ὑπερέχουν ὡς πρὸς τὸ ὕψος, ἐνῶ τὸ καταπέτασμα κρέμεται ἀπὸ σχοινιά ποὺ εἶναι ψηλά, παίρνοντας τὴν ὀνομασία του ἀπὸ τὴν πτώση τοῦ ὑφάσματος ἀπὸ πάνω πρὸς τὰ κάτω. Καὶ σημαίνει προφανῶς, ὅτι ἀναλαμβάνουμε τὸν κόπο γιὰ τὶς ἀρετές, γιὰ χάρη τοῦ Δεσπότη ποὺ βλέπει κρυφά, καὶ διαφεύγοντας τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων ποὺ εἶναι κάτω, φανερώνουμε μόνο σὲ ἐκεῖνον ποὺ βλέπει ἀπὸ πάνω αὐτὸ ποὺ γίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9ο

Ἐπειδὴ καὶ ἡ πρόθεση ἔχει τὴν αἰτία τῆς εὐαρέστησης τοῦ Θεοῦ ἐξαρτημένη ἀπὸ πάνω, γι' αὐτὸ καὶ τὸ καταπέτασμα πέφτει κρεμασμένο ἀπὸ πάνω. Κάτω ἀπὸ τὸ καταπέτασμα λειτουργοῦμε ἱερατικά, κάνοντας τὸ καλό. Ὄταν ὅμως, παρουσιάζοντας ἐμφάνιση σωφροσύνης ἢ ἀκτημοσύνης, κάνουμε κρυφὰ τὰ ἀντίθετα, καὶ κρεμάμε παραπετάσματα μὲ τὰ σχοινιά τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἐνῶ ἄλλα κάνουμε κάτω στὴν παρυφή, καὶ ἄλλα δείχνουμε μὲ τὴν πλαστὴ ἐμφάνισή μας, κάνοντας σοβαρὴ τὴν κρυμμένη ντροπὴ μας καὶ δελεάζοντας μὲ ἀπάτη τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν εὐσεβῆ καὶ ἐνάρετη δόξα, τότε κρύβουμε κάτω ἀπὸ παραπέτασμα κατὰ τρόπο μεμπτὸ αὐτὰ ποὺ ἂν ἀποκαλυφθοῦν εἶναι ἄξια κατάκρισης. Γιατί, ὅπως ἡ ἀρετὴ ποὺ γίνεται κρυφὰ ἐπαινεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ὅταν φανερώνεται ἀνακηρύσσεται μὲ λαμπρότητα, ἔτσι καὶ ἡ κακία, ὅταν εἶναι κρυφὴ, ἔχει ἐπικρεμάμενη τιμωρία καὶ κόλαση, καὶ ὅταν ἐλέγχεται ὀδηγεῖ σὲ ἔσχατη καταδίκη. Ἀλλά, κι ἂν ἀκόμα αὐτοὶ διαφύγουν, καλύπτοντας τὴ διεφθαρμένη ἐνασχόλησή τους μὲ τὴ δῆθεν σεμνή τους ἐμφάνιση, ἐκεῖ ὅπωςδὴποτε θὰ ἀποκαλυφθοῦν, διότι ἡ φαι-

τως, τῆς μὲν δοκίσεως περιαιρουμένης, φανερουμένης δὲ καὶ ὑπολαμπύσης αὐτομάτως τῆς ἀληθείας περὶ τούτων γὰρ ὁ Ἡσαΐας τάχα φησὶν « Ἀποκαλύψει Κύριος τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ».

Ἄλλ' οὐ πάντες οἱ τὸ καλὸν μετερχόμενοι τοιοῦτοι, κἄν τινες θήρα
 5 δόξης ἀνθρωπίνης τὸ τῆς θεοσεβείας ἐπιτήδευμα μετίασιν οὐχ ἀγνώως οὐ γὰρ διὰ τοὺς ἀπατεῶνας ἐπηρεαστέον καὶ τοῖς σπουδαίοις. Εἰσὶ γὰρ οἱ κατ' ἀλήθειαν τὴν ἀρετὴν μετερχόμενοι, καὶ οὐ ψευδόμενοι τοῖς ἔργοις τὸ ἐπάγγελμα, ἀλλὰ τῷ ὀρωμένῳ τὸ κρυπτόμενον ἔξομοιοῦντες, καὶ τὸ σχῆμα ἔχοντες ἐρμηνείαν τοῦ πράγματος, οὐ φαινό-
 10 μενοι μόνον ὁ ἐπαγγέλλονται, ἀλλὰ καὶ ὄντες, ὀνομάζονται, ἢ καὶ τοῦ νομίζεσθαι μᾶλλον εἶναι σπουδάζοντες, διὰ τὸν πάντα καὶ τὰ ἐν μυχοῖς τῆς καρδίας ἐρευνῶντα Θεόν, καὶ ἀποδιδόντα ἐκάστω κατὰ τὸ ἴδιον ἔργον, οὐκ κατὰ τὴν ὑπόληψιν ἄλλως δὲ πάλιν τινὲς ἐν τούτοις τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ διαμαρτάνουσιν, ἐπαιρόμενοι καὶ νομίζοντες
 15 ἰδία δυνάμει τὸν κόσμον περιπεποιῆσθαι τῆς ἀρετῆς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Σπάνιον γὰρ καὶ ἴλιαν δύσκολον, ἐνεγκεῖν μέγεθος ἀρετῆς μὴ ἐπαρθέντα τῷ φρονήματι, μηδὲ φυσηθέντα τοῖς κατορθώμασι, μείναντα δὲ ταπεινὸν καί, ὡς ἂν εἴποι τις, ἄζυμον· οὔτε γὰρ ἄζυμον φυσαῖται
 20 πυρὶ προσομιλοῦν, μένει δὲ ἐν ταπεινῷ τῷ σχήματι, οὔτε μετριόφρων ἐπαίρεται μετερχόμενος ἀρετὴν, εὐλαβεῖα καταστέλλων τὸ τῆς ἀλαζονείας οἶδημα. Τούτοις ὁ νομοθέτης τὸν φόβον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν τοῦ Θεοῦ συμβουλεύει, πάντοτε τῆς ἀλόγου τοῦτον ἐπάρσεως παιδαγωγὸν ἐφιστῶν καὶ σωφρονιστὴν ὄσιον. Τὸ γὰρ προστάσσειν ἐπὶ τῶν
 25 περυγίων τοῦ ἱματίου ποιεῖν κράσπεδα ἐκ κλώσματος ὑακινθίνου, καὶ ταῦτα διὰ παντός ὀρῶντας τῶν θείων ἐντολῶν ἔχειν ὑπόμνημα, τοῦτό μοι δοκεῖ διὰ συμβόλου σημαίνειν. Ὡς γὰρ τὸ κράσπεδον ἀρχὴ ἱματίου, οὕτως ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου· τοῦτον οὖν συνυφαίνειν

30. Ἦσ. 22, 8.

31. Κροσσοὶ ἀπὸ λευκοῦ ὑακινθο, ποὺ κατ' ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ὤφειλε νὰ φέρει κάθε Ἰσραηλίτης στὰ τέσσερα ἄκρα τοῦ ἱματίου του, γιὰ νὰ θυμᾶται τὴν τήρηση τῶν ἐντο-

νομενική τους ἐμφάνιση θὰ ἀφαιρεθεῖ, καὶ αὐτόματα θὰ φανερωθεῖ λάμποντας ἡ ἀλήθεια. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει· «Θὰ φανερώσει ὁ Κύριος τὴν ὄψιν τους τὴν ἡμέρα ἐκείνη»³⁰.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι τέτοιοι ὅλοι ὅσοι ἀσκοῦν τὸ καλό, ἔστω κι ἂν μερικοί, ἀπὸ τὸ κυνήγι τῆς ἀνθρώπινης δόξας, ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τῆς θεοσεβείας ὄχι μὲ ἀγνὸν τρόπο. Γιατὶ δὲν πρέπει ἐξαιτίας τῶν ἀπατεῶν νὰ ἐπηρεάζονται αὐτοὶ πὺ εἶναι ἀξιοσέβαστοι. Καθόσον ὑπάρχουν καὶ αὐτοὶ πὺ ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴ πραγματικά, χωρὶς νὰ διαψεύδουν μὲ τὰ ἔργα τους τὸ ἐπάγγελμα, ἀλλὰ ἔχοντας ὅμοιο αὐτὸ πὺ φαίνεται μὲ αὐτὸ πὺ κρύβεται, καὶ τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνισή τους νὰ ἐρμηνεύει τὴν πραγματικότητα, χωρὶς νὰ φαίνονται μόνο αὐτὰ πὺ ἐπαγγέλλονται, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶναι, ὀνομάζονται, ἢ καὶ φροντίζοντας μᾶλλον νὰ εἶναι γιὰ χάρι τοῦ Θεοῦ ὁ ὁποῖος ἐρευνᾷ τὰ πάντα, ἀκόμα καὶ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς, καὶ ἀνταποδίδει στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὸ ἔργο του, καὶ ὄχι ὅπως φαίνεται. Ἄλλὰ καὶ σ' αὐτὸ πάλι μερικοὶ ξεφεύγουν ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ σκοπὸ τους μὲ τὸ νὰ ἐπαίρονται, καὶ νομίζοντας ὅτι μὲ τὴ δική τους δύναμη ὁ κόσμος θὰ καλλιεργήσει τὴν ἀρετὴ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10ο

Εἶναι πραγματικὰ πολὺ δύσκολο νὰ σηκώσει τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς, χωρὶς νὰ καταληφθεῖ ἀπὸ ἔπαρση τὸ φρόνημά του, οὔτε νὰ φουσκώσει γιὰ τὰ κατορθώματά του, καὶ νὰ μείνει ταπεινὸς καί, ὅπως θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ, ἄζυμος. Γιατὶ οὔτε τὸ ἄζυμο ψωμὶ φουσκώνει ὅταν ἔρχεται σὲ ἐπαφή μὲ τὴ φωτιά, ἀλλὰ μένει σὲ ταπεινὴ μορφή, οὔτε ὁ μετριόφρονος κυριεύεται ἀπὸ ἔπαρση ὅταν κατορθώνει τὴν ἀρετὴ, καταπραΰνοντας τὸ φούσκωμα τῆς ἀλαζονείας. Σ' αὐτοὺς ὁ νομοθέτης συμβουλεύει νὰ ἔχουν μπροστὰ στὰ μάτια τους τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, τοποθετώντας αὐτὸν πάντοτε ὡς παιδαγωγὸ αὐτῆς τῆς παράλογης ἔπαρσης καὶ δίκαιον σωφρονιστή. Γιατὶ προστάζοντας νὰ κάνουν στὶς ἄκρες τοῦ ἱματίου κράσπεδα³¹ ἀπὸ κλωστὲς ὑάκινθου καὶ βλέποντάς τα νὰ θυμοῦνται τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ, μοῦ φαίνεται ὅτι συμβολικὰ σημαίνει τὸ ἐξῆς· Ὅπως δηλαδὴ τὸ κράσπεδο εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐνδύματος, ἔτσι καὶ ὁ φόβος τοῦ Κυρίου, πὺ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς σοφίας, πρέπει σὲ κάθε ἀκρὴ

λῶν τοῦ Θεοῦ. Βλ. Παναγ. Παπαευαγγέλου, *Ἡ διαμόρφωση τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ ἰδία τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου*, Θεσσαλονίκη 1965, σελ. 22.

δεῖ παντὶ ἄκρω τῆς ἀρετῆς, ἐπειδὴ σφαλераί πως αἱ ἀκρότητες πρὸς
 ἀπόνοιαν ἐκτρέπουσαι τοὺς ὀλιγόφρονας, ἵνα, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς
 ψυχῆς ἀδιαλείπτως σαλευόμενος, καταστέλλῃ τὸ ἐπὶ τοῖς κατορθώμα-
 σιν ἄλογον οἶδημα, καὶ διδάσκῃ τὸν ἐνάρετον ὅτι, κἂν αὐτὸς ἐαυτῷ
 5 ἐξύφηνε τὸ ἡμάτιον, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἐστὶ ὁ δεδωκὼς τὴν σοφίαν τοῦ τοιού-
 του ὑφάσματος, καὶ πρέπει τῷ αἰτίῳ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ μὴ τῷ ἐρ-
 γάτῃ τὸ πᾶν ἀνατιθέναι τῆς δυνάμεως. Οὕτω γὰρ καὶ ἡ ἀρετὴ λαμ-
 προτέρα ἔσται ἔργον ὁμολογουμένη Θεοῦ, καὶ ἡ κτῆσις αὐτῆς ἀσφα-
 λῆς τῷ κεκτημένῳ μένει φόβῳ Θεοῦ, καὶ διὰ παντὸς φυλασσομένη
 10 εὐλαβείᾳ πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς
 αἰῶνας. Ἀμήν.

τῆς ἀρετῆς νὰ ὑφαίνεται αὐτὸς μαζί της, ἐπειδὴ οἱ ἀκρότητες εἶναι κάπως ἐπικίνδυνες, ἀφοῦ ἐκτρέπουν τοὺς ὀλιγόμυαλους σὲ ἀνοησία, μὲ σκοπό, κινούμενος ἀσταμάτητα μπροστὰ στὰ μάτια τῆς ψυχῆς, νὰ καταπραῖνει τὸ παράλογο φούσκωμα γιὰ τὰ κατορθώματα, καὶ νὰ διδάσκει τὸν ἐνάρετο, ὅτι, κι ἂν ἀκόμα ὁ ἴδιος ὑφανε τὸ ἱμάτιο γιὰ τὸν ἑαυτό του, ὅμως ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς πὺ ἔδωσε τὴ σοφία αὐτοῦ τοῦ ὑφάσματος, καὶ πρέπει τὸ πᾶν νὰ ἀποδίδεται στὸν αἴτιο τῆς τεχνικῆς, καὶ ὄχι στὴ δύναμη τοῦ ἐργάτη. Γιατὶ ἔτσι καὶ ἡ ἀρετὴ θὰ γίνεῖ πὺ λαμπερή, ὅταν ὁμολογεῖται ὅτι εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ἀπόκτησή της μένει πὺ ἀσφαλῆς μὲ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, καὶ φυλάγεται γιὰ πάντα μὲ τὴν εὐλάβεια πρὸς τὸν ἴδιο τὸν Θεό μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΑΣΚΗΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥΜΕΡΗΣ
ΕΝ Ω ΝΟΥΘΕΣΙΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Πολυμερής και πολύτροπος πρόκειται τοῖς πιστοῖς ὁ ἀγὼν τῆς ἀθλήσεως ἐν τῷ παρόντι βίῳ, τοῖς διορατικῶς ἐν συνέσει διακρίνειν δυναμένοις, καὶ τὰ παρόντα χαρακτηρίζειν δεόντως, καὶ τὰ μέλλοντα θεωρεῖν συμφερόντως. Πολλῆς δὲ δεῖται ἡ αὕτη ἀγωγή, ὥστε δυναθῆναι νοῆσαι, προσοχῆς καὶ φροντίδος, τὸν νοῦν πρὸς ἑκάτερα ἐκτείνόμενον, ὥδε κακεῖσε τῆς δεούσης δοκιμασίας καὶ τῆς ὀφειλομένης θεωρίας μὴ σφαλῆναι, ἢ λήθῃ ἐμποδιζόμενος, ἢ ὀλιγοπιστία πολέμου-
5 μενος, ἢ ἀναξιότητι ἐπιβουλεύόμενος. Ὁ μὲν γὰρ Ἀδάμ, ἐν ἀρχῇ τῆς κτίσεως παρακούσας, εὗρε καιρὸν ἐπανόδου τῇ τοῦ Χριστοῦ παρου-
10 σία ἐν σαρκί, ἡμεῖς δὲ πρὸς τῷ τέλει τοῦ κόσμου τυγχάνοντες, εἰ ἐκπεσοῦμεν τῶν τοιούτων χαρισμάτων, καὶ τῆς βασιλείας τὴν ὑψηλοτέραν καὶ ὑπερθαύμαστον ἀξίαν ἀχρειώσαντες ταῖς παρακουστικαῖς πλημμελείαις, οὐχ ἔξομεν καιρὸν ἐπανόδου, ἀλλ' ἢ γεέννης ἀπάντη-
σιν. Οἱ γὰρ μετὰ τὴν δευτέραν ἀνακαίνισιν τῆς ἀνθρωπότητος ἐμμέ-
15 νοντες τῇ παλαιότητι ἐπὶ δόξῃ κακίας, μάταιον ἐπιχειροῦσι τὴν τοῦ Χριστοῦ οἰκονομίαν, ἣν τὸ κοῦμα ἔνδικόν ἐστι. Διὰ τοῦτο διδασκόμεθα ἀπεκδύσασθαι τὴν παλαιότητα, καὶ ἐνδύσασθαι τὴν καινότητα· ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐπαινετός, ὁ χθὲς ὑπάρχων ὀργίλος καὶ θυμῶδης, σήμερον δὲ πραῦς καὶ ἡσύχιος, ὁ καὶ τὰ πάθη νικήσας καὶ τὴν ἀρετὴν
20 ἀσκήσας ἐκεῖνος ἐπαινετός, ὁ χθὲς μὲν τῇ αὐθεντία ἀγόμενος, σήμερον δὲ τῇ ὑποταγῇ τοῦ Εὐαγγελίου ὑποταγεῖς, καὶ ἐπὶ παντὶ ῥήματι

ΛΟΓΟΣ ΑΣΚΗΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥΜΕΡΗΣ

ΣΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ
ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΝΟΥΘΗΣΙΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Ὁ ἀγώνας τῆς ἀθλήσης στὴν ἐδῶ ζωὴ ἐμφανίζεται μὲ πολλοὺς καὶ διάφορους τρόπους σ' αὐτοὺς πού μὲ διορατικότητα καὶ μὲ σύνεση μποροῦν νὰ διακρίνουν καὶ νὰ χαρακτηρίζουν τὰ παρόντα ὅπως πρέπει, καὶ νὰ βλέπουν τὰ μέλλοντα ὅπως τοὺς συμφέρουν. Αὐτὴ ἡ διαγωγή ὅμως χρειάζεται μεγάλη προσοχὴ καὶ φροντίδα, γιὰ νὰ μπορέσει ὁ νοῦς, ἐκτεινόμενος καὶ πρὸς τὰ δύο, ἐδῶ κι' ἐκεῖ, καὶ ἀπὸ τὴν δέουσα δοκιμασία, καὶ ἀπὸ τὴν ὀφειλόμενη θεωρία νὰ μὴ παρεκκλίνει, ἢ ἐμποδιζόμενος ἀπὸ τὴ λησιμονία, ἢ πολεμούμενος ἀπὸ τὴν ὀλιγοπιστία, ἢ ἐπιβουλευόμενος ἀπὸ ἀναξιότητα. Ὁ Ἀδὰμ δηλαδή, παρακούοντας στὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας, βρῆκε εὐκαιρία νὰ ἐπανέλθει μὲ τὴν ἔνσαρκη παρουσία τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ἐμεῖς, εὐρισκόμενοι πρὸς τὸ τέλος τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ἂν πέσουμε ἀπὸ τὰ χαρίσματα αὐτὰ καὶ ἀχρηστέψουμε τὴν ὑψηλότερη καὶ ὑπερθαύμαστη ἀξία τῆς βασιλείας μὲ τὶς ἁμαρτίες τῆς παρακοῆς, δὲν θὰ ἔχουμε εὐκαιρία νὰ ἐπανέλθουμε, ἀλλὰ θὰ συναντήσουμε τὴ γέεννα τῆς φωτιᾶς. Γιατὶ αὐτοὶ πού, μετὰ τὴ δεύτερη ἀνακαίνιση τῆς ἀνθρωπότητας, ἐπιμένοντας στὴν παλαιὰ κακία τῆς δόξας, προσπαθοῦν νὰ ἀποδείξουν ὅτι εἶναι ἄσκοπη ἢ ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ, δικαιολογημένα θὰ καταδικαστοῦν²³. Γι' αὐτὸ διδασκόμαστε νὰ ἀποβάλουμε τὴ παλιὰ κατάσταση καὶ νὰ ἐνδυθοῦμε τὴν καινούργια. Γιατὶ ἐκεῖνος εἶναι ἀξιέπαινος, ἐκεῖνος πού χτὲς ἦταν ὀργίλος καὶ θυμώδης, καὶ σήμερα εἶναι πρᾶος καὶ ἤρεμος, ἐκεῖνος πού καὶ τὰ πάθη νίκησε καὶ τὴν ἀρετὴ ἀσκήσε. Ἐκεῖνος εἶναι ἀξιέπαινος, ἐκεῖνος πού χτὲς φερόταν μὲ ἐξουσία, καὶ σήμερα εἶναι ὑποταγμένος στὸ Εὐαγγέλιο, καί, βάζοντας σὲ κάθε λόγο καὶ πράξη καὶ σκέψη τάξη, φροντίζει γιὰ

καὶ πράγματι καὶ ἐνθυμήματι τάξιν τιθέμενος, καὶ τῶν ἀρετῶν τὴν περιποίησιν μερμινῶν, καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐθεντία μὴ καταχρώμενος εἰς ἀθέτησιν τῶν Εὐαγγελικῶν ἀρετῶν, μερμινῶν δὲ τὸν μέλλοντα αἰῶνα, καὶ τοῦ παρόντος καταφρονῶν, ἵνα, τούτῳ ἀνταγωνισάμενος καὶ νικήσας, 5 ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐπαίνου τύχη, καὶ ἀνακαινιζόμενος τῇ καινότητι καθ' ἡμέραν τῇ ἀποχῇ τῶν πονηρῶν πραγμάτων καὶ ἐπιδείξει τῶν ἀρετῶν αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ ἀπέκδυσις καὶ ἐπένδυσις. Τίς οὖν ἡ αἰτία τοῦ θανάτου καὶ τίς ὁ τρόπος τῆς ζωῆς; Ἡ παρακοὴ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἡ ὑπακοὴ τῆς δικαιοσύνης. "Ὅταν οὖν ἁμαρτάνωμεν, ὑπόδικοι παρα- 10 κοῆς γινόμεθα, καὶ διὰ τοῦτο χρεῖα τῆς ἀντιστατικῆς μελέτης καὶ τῆς ἀσκητικῆς φροντίδος, καὶ μόλις γέ τις διαφεύξεται τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἁμαρτητικῶν παθῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Διὰ τοῦτο τοῖς μὲν ἀρχαίοις ὁ Κύριος προσκαταλιμπάνει τὰ προ- 15 στάγματα, τοῖς δὲ νέοις ἐντέλλεται τὰ εὐαγγελικὰ διδάγματα τὸ μὴ μισῆσαι, μῆτε ὀργισθῆναι, μῆτε ἐπιθυμῆσαι, μῆτε ἀνταποδοῦναι, ἀλλὰ τοῖς συμβόλοις τῆς ἀγάπης πρὸς τελειότητα ὀδηγηθῆναι· αἱ ἐντολαὶ δὲ τοῦ Κυρίου βαρεῖαι οὐκ εἰσιν, ἀλλὰ μοχθηροποιούσι τὸν ταύτας φυλάττοντα αἱ ἀντικείμεναι τοῖς μέλεσιν ἡμῶν ἁμαρτητικαὶ δυνά- 20 μεις, οὐ σύμφυτοι οὐσαὶ τῇ φύσει, ἀλλ' ἐπέισακτοι. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἐντέλλεται ἐκρίζουν καὶ καταφυτεύειν καὶ κατασκάπτειν καὶ ἀνοικοδομεῖν. Ἀλλὰ πολλῆς χρείαν ἔχει φρονήσεως ἡ τοιαύτη ἐργασία, καὶ προσοχῆς καὶ φροντίδος, τῆς συνήθους ἀγωγῆς παρεμποδιζούσης πρὸς τὴν τοιαύτην ἀσφάλειαν. Διὰ τοῦτο χρεῖα ἀνδρείας καὶ 25 ἀγῶνος καὶ ἀθλητικῆς ἐνοτάσεως διηνεκοῦς ἐπὶ τῆς διανοίας πλατυνομένης καὶ πρὸς πάσας τὰς ἐπιδρομὰς παρατασσομένης καὶ μὴ ἐνδιδούσης. Σὺ δὲ ὁ πιστὸς μὴ ἀγνοῆς σου τὸ ἀξίωμα, μηδὲ συνέλκου τῇ ματαιότητι τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τῷ σκιῶδει δίψῳ ἀντίθετος σκιάν, καὶ οὕτως αὐτὸν πάρελθε ὡς σκιὰ παρατρέχουσα. Τοῦ μέλλοντος αἰῶνος 30 γνωστικὸς πολίτης γενοῦ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν ἤδη ἀσπαζόμενος ἵνα, ὅταν φθάσης ἐκεῖ, μὴ ὡς ξένος ἀγνοηθῆς, ἀλλ' ὡς φίλος προσδεχθῆς καὶ τιμηθῆς ὡς πολίτης. Ἡ γὰρ σύστασις ταύτης παρέρχεται διὰ τὴν τρεπτότητα, ἀλλ' ἔσται τὰ δεξιὰ, δεξιὰ, τὰ δὲ ἀριστερά, χάσματι ἀπεράντῳ διαιρούμενα, καὶ τότε τῶν δικαίων ἐκλάμπει ἡ πίστις

τὴν καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν, καὶ δὲν κάνει κατάχρηση τῆς ἐξουσίας του, ὥστε νὰ ἀθετεῖ τὶς εὐαγγελικὰς ἀρετὰς, μεριμνῶντας γιὰ τὸν μελλοντικὸ αἰῶνα, καὶ καταφρονῶντας τὸ παρὸν, ὥστε, ἀνταγωνιζόμενος μὲ αὐτὸ καὶ νικῶντας το, νὰ ἐπαινεθεῖ στὸν μέλλοντα αἰῶνα, ἀνακαινιζόμενος κἀθε μέρα μὲ τὴν ἀποχὴ τῶν πονηρῶν πραγμάτων καὶ μὲ τὴν ἐπίδειξη τῶν ἀρετῶν. Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπέκδυση καὶ ἡ ἐπένδυση. Ποιὰ λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία τοῦ θανάτου καὶ ποιὸς ὁ τρόπος τῆς ζωῆς; Ἡ παρακοὴ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἡ ὑπακοὴ τῆς δικαιοσύνης. Ὅταν λοιπὸν ἁμαρτάνουμε, γινόμεσθε ἔνοχοι παρακοῆς, καὶ γι' αὐτὸ χρειάζεται ἀντιστασιακὴ μελέτη καὶ φροντίδα ἀσκητικὴ, καὶ μόλις κάποιος θὰ μπορέσει νὰ ξεφύγει τὶς ἐπιθέσεις τῶν ἁμαρτωλῶν παθῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος στοὺς παλιοὺς παρέδωσε ἐκ τῶν προτέρων τὶς ἐντολές, ἐνῶ στοὺς νέους δίνει τὰ εὐαγγελικὰ διδάγματα, τὸ νὰ μὴ μισοῦν, οὔτε νὰ ὀργίζονται, οὔτε νὰ ἐπιθυμοῦν, οὔτε νὰ ἀνταποδίδουν, ἀλλὰ νὰ ὀδηγοῦνται πρὸς τὴν τελειότητα μὲ τὰ σύμβολα τῆς ἀγάπης. Οἱ ἐντολές βέβαια τοῦ Κυρίου δὲν εἶναι βαρεῖες, ἀλλὰ κάνουν κακὸν ἐκεῖνον πού τις φυλάει οἱ ἐχθρικὲς πρὸς τὰ μέλη μας δυνάμεις τῆς ἁμαρτίας, πού δὲν εἶναι ἔμφυτες στὴ φύση μας, ἀλλὰ εἰσαγόμενες ἀπὸ ἔξω. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Κύριος μᾶς παραγγέλλει νὰ ξερριζώνουμε καὶ νὰ ξαναφυτεύουμε, νὰ γκρεμίζουμε καὶ νὰ ξαναχτίζουμε. Ἡ ἐργασία ὅμως αὐτὴ χρειάζεται πολλὴ σύνεση καὶ προσοχή καὶ φροντίδα, ἐπειδὴ ἡ συνηθισμένη διαγωγή μας ἐμποδίζει τὴν ἀσφάλεια αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Γι' αὐτὸ χρειάζεται ἀνδρεία καὶ ἀγῶνας καὶ διαρκὴς ἀθλητικὴ ἀντίσταση, πού νὰ ἀπλώνεται στὴ διάνοιά μας, νὰ ἀντιπαρατάσσεται σ' ὅλες τὶς ἐπιδρομὲς καὶ νὰ μὴ ὑποχωρεῖ. Καὶ σὺ ὁ πιστὸς νὰ μὴ ἀγνοεῖς τὴ θέση σου, οὔτε νὰ συμπαρασύρεσαι στὴ ματαιότητα τῶν πολλῶν, ἀλλὰ στὴ σκιώδη ζωὴ νὰ ἀντιτάσῃς σκιά, καὶ ἔτσι νὰ τὴν προσπερνᾷς σὰν σκιά πού τρέχει. Γίνε γνωστικὸς πολίτης τοῦ μελλοντικοῦ κόσμου, ἀποδεχόμενος τὴ φιλία πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τώρα, ὥστε, ὅταν φτάσεις ἐκεῖ, νὰ μὴ ἀγνοηθεῖς ὡς ξένος, ἀλλὰ νὰ γίνῃς δεκτὸς ὡς φίλος καὶ νὰ τιμηθεῖς ὡς πολίτης. Γιατὶ ἡ ὑπαρξὴ τῆς ζωῆς αὐτῆς περνᾷ ἐξαιτίας τῆς μεταβολῆς, καὶ θὰ εἶναι τὰ δεξιὰ δεξιὰ, ἐνῶ τὰ ἀριστερὰ θὰ χωριστοῦν μὲ ἀπέραντο χάσμα, καὶ τότε θὰ λάμψει ἡ πίστη τῶν δικαίων, καὶ θὰ

καὶ ὑψωθήσεται ἡ ἀγάπη καὶ ἐπαινεθήσεται ἡ ὑπομονή, καὶ στεφανωθήσεται ἡ ἀνδρεία, καὶ θαυμασθήσεται ἡ τοὺς νικητὰς στεφανώσασα, τοὺς καλῶς ἀγωνισαμένους ταῖς ἀσκητικαῖς καὶ ἐπιπόνοις καὶ τὸν δρόμον τὸν καλὸν τελέσαντας.

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἔννομος ἄθλησις καὶ εὐαγγελικὴ διάταξις ἐν τῷ λέγειν τὸν Κύριον· «ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ἢ υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος». Καὶ διὰ τοῦτο πάλιν ὁ Κύριος ἔλεγε τοῖς τηρήσασι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· «δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου»· ἐπέινασα γὰρ τὴν δικαιοσύνην, καὶ εὖρον αὐτὴν παρ' ὑμῖν καὶ ἐδίψησα τὴν ἀγάπην, καὶ ταύτην ἐπλεονάσατε περιβαλέσθαι ἠθέλησα ὑμᾶς, καὶ ἀξίους ἑαυτοὺς ἀπεδείξατε· ἐν φυλακῇ ἤμην κρυπτόμενος, καὶ ἐρευνῶντες, εὐρεῖν με ἠδυνήθητε· ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ταπεινότητι ᾤφθην, καὶ ὑμεῖς τὴν δεσποτείαν ἐπίγνωτε. «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου», ὅτι γρήγοροι γεγονάτε, καὶ τὴν αὐτεξουσιότητα εἰς ὑποταγὴν τῆς ἀγγελικῆς νομοθεσίας προσεδάλετε, τὴν ὑποταγὴν προτιμήσαντες τῆς αὐτεξουσιότητος. «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου», ὅτι ἐθεώρουν ὑμᾶς ὡς ῥόδα ἐν ἀκάνθαις πυρκαϊάζοντας τὴν θερμότητα τῆς μελέτης, καὶ λαμπροὺς ὡς τὰ κρῖνα τῆ καθαρότητι τῆς συνειδήσεως. «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου», ὅτι ὡμοιώθητε τῷ λίθῳ τῷ ἀδαμαντίνῳ, τῷ μῆτε ἐν πυρὶ φλεγομένῳ, μῆτε ἐν ὕδατι βαπτιζομένῳ, καὶ γεγονάτε ὡς τὸ ἀμίαντον τὸ δεχόμενον τὸ πῦρ καὶ μὴ φλογιζόμενον, καὶ λαμπροτέραν καὶ ἀθιγῆ τὴν ὑπόστασιν ἐπιδεικνύμενον, καὶ ὑμεῖς παρελθόντες τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἐφλέχθητε, ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην ἐπερισεύσατε, καὶ τὰς εὐωδιαζούσας ἀρετὰς ἐπλεονάσατε. Καὶ τὸν κόσμον οὐκ ἠγαπήσατε, ἀλλὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν μάλλον ἐποθήσατε. Δεῦτε, μεθύσθητε ἀπὸ πίότητος τοῦ οἴκου μου, καὶ εὐφρανθήτε ἐν χεμίῳ τῆς τρυφῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

30 «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου», ὅτι ἀκοδομήσατε τὴν

2. Ματθ. 10, 37.

3. Ματθ. 25, 35 ἔ.

ὑπερυψωθεῖ ἡ ἀγάπη, θὰ ἐπαινεθεῖ ἡ ὑπομονή, θὰ δοξαστεῖ ἡ ἀνδρεία καὶ θὰ θαυμαστεῖ ἐκείνη πού στεφάνωσε τοὺς νικητές, οἱ ὅποιοι ἀγωνίστηκαν καλῶς μὲ τὶς ἐπίπονες ἀσκήσεις, καὶ ἔφεραν σὲ πέρας τὸν καλὸ δρόμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Αὕτη λοιπὸν εἶναι ἡ νόμιμη ἄθληση καὶ ἡ εὐαγγελικὴ διάταξη, ὅταν ὁ Κύριος λέγει· «Ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν πατέρα ἢ τὴ μητέρα ἢ τὸν γιὸ ἢ τὴ θυγατέρα του περισσότερο ἀπὸ μένα, δὲν εἶναι ἄξιός μου»². Καὶ γι' αὐτὸ πάλι ὁ Κύριος εἶπε σ' αὐτοὺς πού τήρησαν τὶς ἐντολές του³. «Ἐλάτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου· γιατί πείνασα τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν βρῆκα σὲ σᾶς· δίψασα τὴν ἀγάπη, καὶ σ' αὐτὴν ἀποδειχτήκατε πλούσιοι· θέλησα νὰ μὲ ντύσετε, καὶ ἀποδείξατε ὅτι εἴσαστε ἄξιοι· ἤμουν κρυμμένος στὴ φυλακή, καὶ ψάχνοντας μπορέσατε νὰ μὲ βρεῖτε· ἐμφανίστηκα μὲ ἀδυναμία καὶ ταπείνωση, καὶ σεῖς ἀναγνωρίσατε τὴ δεσποτικὴ μου ιδιότητα. Ἐλάτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου. Ἐρχεστε ἀπὸ τὴ γῆ μακριά, ἀφοῦ περάσατε πολλοὺς ληστές, καὶ διαφυλαχτήκατε ἀβλαβεῖς, ἐπειδὴ εἶχατε πολλὰ βέλη τῶν ἀρετῶν μὲ τὰ ὅποια νικήσατε. Ἐλάτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, ἐπειδὴ βρεθήκατε ξυπνητοί, παραχωρώντας τὴν ἐλευθερία πού εἶχατε στὴν ὑποταγὴ τῆς ἀγγελικῆς νομοθεσίας, προτιμώντας τὴν ὑποταγὴ ἀντὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἐλάτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, γιατί σᾶς ἔβλεπα σὰν τριαντάφυλλα μέσα σὲ ἀγκάθια νὰ φλέγεστε ἀπὸ τὴ θερμότητα τῆς μελέτης, καὶ νὰ λάμπετε σὰν τὰ κρίνα μὲ τὴν καθαρότητα τῆς συνείδησής σας. Ἐλάτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, γιατί γίνατε ὅμοιοι μὲ τὸ διαμαντένιο πετράδι, πού οὔτε μὲ τὴν φωτιὰ καίεται, οὔτε σὺν νερὸ σβῆνει, γίνατε σὰν τὸ ἀμίαντο, πού δέχεται τὴ φωτιὰ καὶ δὲν καίεται, καὶ ἐμφανίζεται πρὸ λαμπερὸ χωρὶς νὰ πειραχτεῖ· καὶ σεῖς περάσατε τὰ βέλη τοῦ κακοῦ, δὲν καήκατε, ἀλλὰ δείξατε περίσσεια δικαιοσύνης, καὶ πλοῦτο ἀρετῶν πού εὐωδιάζουν. Καὶ δὲν ἀγαπήσατε τὸν κόσμον, ἀλλὰ ποθήσατε μᾶλλον τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἐλάτε, μεθύστε ἀπὸ τὴν εὐπορία τοῦ οἴκου μου, καὶ εὐφρανθεῖτε μὲ τὸν χεῖμαρρο τῆς ἀπόλαυσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Ἐλάτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, ἐπειδὴ κτίσατε τὸ σπίτι

οἰκίαν ὑμῶν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ ἐπελθόντων τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ὑετῶν ἀσάλευτοι διεμείνατε, καὶ τοὺς πόδας ὑμῶν οὐκ ἐδώκατε εἰς σάλον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς πέτρας ἐστήσατε αὐτούς, καὶ γεγονάτε δόκιμοι ἐν τῇ πίστει. «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, 5 κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου», ἀλλ' οὐχ ὑμεῖς ὠρίσθητε κληρονόμοι τῆς βασιλείας· ἐπεὶ οὔτε ὑμεῖς ἐπαινετοί, οὔτε ἡ κλησὶς τοῦ καλοῦντος δικαία, ἀλλ' αἱ ἀθλήσεις προωρίσθησαν, καὶ ἀρεταὶ τῶν διὰ τῶν ἄθλων προερχομένων προεθεωρήθησαν, καὶ πάντες διελθεῖν ἐκλήθησαν, ἀλλ' οὐ πάντες 10 ὑπήκουσαν, ὑμεῖς δὲ οἱ ὑπακούσαντες, καὶ τῆς παρακοῆς τὸ ἔγκλημα ἀπεκδύσασθε, καὶ τῆς ὑπακοῆς τὸν ἔπαινον ἐκομίσασθε τὰς ἀρετὰς ἐπιδειξάμενοι, καὶ τῆς βασιλείας ἄξιοι γενόμενοι. Μακάριοι οἱ ταύτης καταξιούμενοι τῆς μαρτυρίας, ἐνώπιον ἀγγέλων καὶ πάντων ἀνθρώπων· ἐπειδὴ γὰρ τὸν Θεὸν σφόδρα ἐφοβήθησαν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τελείως ἐφύλαξαν, καὶ τὴν δικαιοσύνην ἐπλεόνασαν, ᾧ μέτρῳ ἐμέ- 15 τρησαν ἀντεμετρήθη αὐτοῖς παρὰ Κυρίου ὁμοίως.

Μέχρις οὖν τούτου τὸν λόγον ἐπιστήσωμεν, εὐχαριστοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Κύριον ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ χαρίσμασιν, οἷς ἡμῖν δωρεῖται τοῖς ἀναξίοις ἢ αὐτοῦ φιλανθρωπία, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ ἡ 20 τιμὴ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

σας πάνω σὲ βράχο⁴, καὶ ὅταν ἔπεσαν με ὀρμὴ ἐπάνω σας τὰ ποτάμια καὶ οἱ ἀνεμοὶ καὶ οἱ βροχές, μείνατε ἀσάλευτοι, καὶ δὲν σαλεύθηκαν τὰ πόδια σας⁵, ἀλλὰ μείνατε σταθεροὶ πάνω στὸν βράχο⁶, καὶ ἀποδειχτήκατε δοκιμασμένοι στὴν πίστη. «Ἐλάτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατέρα μου, κληρονομήστε τὴ βασιλεία πού εἶναι ἐτοιμασμένη γιὰ σᾶς ἀπὸ τότε πού ἔγινε ὁ κόσμος»⁷. Ἐσεῖς ὅμως δὲν ὀριστήκατε κληρονόμοι τῆς βασιλείας, ἐπειδὴ οὔτε σεῖς εἶστε ἐπαινετοί, οὔτε ἡ κλήση αὐτοῦ πού καλεῖ εἶναι δίκαιη, ἀλλὰ τὰ ἀθλήματα προκαθορίστηκαν, καὶ οἱ ἀρετές πού προέρχονται μέσω τῶν ἀθλημάτων προκαθορίστηκαν, καὶ ὅλοι κλήθηκαν νὰ τὰ ἐκτελέσουν, ἀλλὰ δὲν ὑπάκουσαν ὅλοι. Σεῖς ὅμως πού ὑπακούσατε καὶ ἀποβάλατε τὸ ἔγκλημα τῆς παρακοῆς, ἐλάβετε τὸν ἔπαινο, ἀφοῦ ἐπιδείξατε τὶς ἀρετές, καὶ γίνατε ἀξιοὶ τῆς βασιλείας. Μακάριοι αὐτοὶ πού ἀποδεικνύονται ἀξιοὶ αὐτῆς τῆς μαρτυρίας μπροστὰ στοὺς ἀγγέλους καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Γιατί, ἐπειδὴ φοβήθηκαν πάρα πολὺ τὸν Θεὸ καὶ φύλαξαν τέλεια τὶς ἐντολές του καὶ περίσσεψε ἡ δικαιοσύνη τους, με ὅποιο μέτρο μέτρησαν, ἀντιμετρήθηκε καὶ σ' αὐτοὺς ἡ ἀμοιβή τους ἀπὸ τὸν Κύριο.

Μέχρι τὸ σημεῖο λοιπὸν αὐτὸ θὰ σταματήσουμε τὸν λόγο, εὐχαριστώντας καὶ δοξολογώντας τὸν Κύριο γιὰ ὅλα τὰ καλὰ του χαρίσματα, τὰ ὁποῖα δωρίζει σὲ μᾶς τοὺς ἀνάξιους ἢ φιλανθρωπία του. Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

6. Ψαλμ. 39, 3.

7. Ματθ. 25, 34.

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἐφ' ἡμῖν μὲν ὑπόληψις, ὄρμη, ὄρεξις, ἔκκλησις, καὶ ἐνὶ λόγῳ ὅσα ἡμέτερα ἔργα

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

*Καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδι-
5 στα, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀσθενῆ, δοῦλα, καλυτὰ, ἀλλότρια*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

*Μέμνησο οὖν ὅτι, εἰὰν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα οἰηθῆς καὶ τὰ
ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, πενθήσῃς, ταραχθήσῃ, μέμψῃ καὶ Θεὸν
καὶ ἀνθρώπους εἰὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῆς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλό-
10 τριον, ὡς ἔστιν, ἀλλότριον, οὐδεὶς σε ἀναγκάσει, οὐδεὶς σε καλύσει, οὐ
μέμψῃ οὐδένα, οὐδὲ ἐγκαλέσεις οὐδενί, ἄκων πράξεις οὐδὲ ἐν ἐχθρὸν
οὐδένα ἔξεις, οὐδεὶς σε βιάσει, οὐδὲ βλαβερόν τι ποιήσει*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

*Τηλικούτων οὖν ἐφίεμενος, μέμνητο ὅτι οὐ δεῖ μετρίως κεκινημέ-
15 νος ἄπτεσθαι αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν κεκινημένος παντελῶς, τὰ δὲ ὑπερτί-
θεσθαι πρὸς τὸ παρόν. Ἐὰν δὲ καὶ ταῦτα θέλεις, καὶ πλουτεῖν καὶ
ἄρχειν, τυχὸν μὲν οὐδὲ αὐτῶν τούτων τεύξῃ, διὰ τὸ καὶ τῶν προτέρων*

* Τὸ κείμενο αὐτὸ στὴν ἔκδοσιν τοῦ Migne εἶναι ὁ,τι χειρότερο μποροῦσε νὰ ὑπάρξει. Γι' αὐτὸ ἐγινε ἡ πλέον δυνατὴ διόρθωσις. Γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀληθὲς μπορεῖτε νὰ τὸ παραβάλετε μὲ τὸ τῆς Migne.

18.
ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ
ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Ἐκ τῶν αὐτῶν ποῦ ὑπάρχουν στὸν κόσμον, ἀλλὰ ἀνήκουν στὴν ἐξουσία μας καὶ ἄλλα ὄχι. Στὴν ἐξουσία μας ἀνήκουν ἢ ὑπόληψη, ἢ ὁρμή, ἢ ὄρεξη, ἢ παρέκκλιση ἀπὸ τὸ κακό, καὶ μὲ ἓνα λόγο ὅλα τὰ δικά μας ἔργα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Καὶ αὐτὰ ποῦ εἶναι στὴν ἐξουσία μας εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τοὺς ἐλεύθερα, ἀκώλυτα καὶ ἀνεμπόδιστα., ἐνῶ τὰ μὴ ἀνήκοντα στὴν ἐξουσία μας εἶναι ἀδύναμα, δουλικά, ἐξηρητημένα καὶ ξένα γιὰ μᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Νὰ θυμᾶσαι λοιπὸν ὅτι, ἐὰν τὰ ἀπὸ τὴ φύση τοὺς δουλικά τὰ θεωρήσεις ἐλεύθερα, καὶ τὰ ξένα δικά σου, θὰ συναντήσεις ἐμπόδια, θὰ πενήσεις, θὰ ταραχθεῖς, θὰ κατηγορήσεις καὶ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐὰν ὅμως πιστέψεις ὅτι δικό σου εἶναι μόνο τὸ δικό σου, καὶ ὅτι τὸ ξένο εἶναι ξένο, κανένας δὲν θὰ σὲ ἀναγκάσει, κανένας δὲν θὰ σὲ ἐμποδίσει, δὲν θὰ τὰ βάλλεις μὲ κανέναν, δὲν θὰ κατηγορήσεις κανέναν, δὲν θὰ κάνεις τίποτε χωρὶς νὰ θέλεις. Δὲν θὰ ἔχεις κανέναν ἐχθρόν, κανένας δὲν θὰ σὲ βλάψει, δὲν θὰ κάνεις τίποτε τὸ βλαβερό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Ἐπιθυμώντας λοιπὸν τόσο μεγάλα, νὰ θυμᾶσαι ὅτι δὲν πρέπει νὰ τὰ ἐπιδιώκεις μὲ δισταγμό, ἀλλὰ ἄλλα νὰ προσπαθεῖς νὰ τ' ἀποκτήσεις μὲ ὅλη τὴ δύναμή σου, ἐνῶ ἄλλα πρὸς τὸ παρὸν νὰ τὰ ἀναβάλλεις. Ἐὰν πάλι ποθεῖς καὶ αὐτὰ καὶ θέλεις ν' ἀποκτήσεις καὶ ἐξουσία καὶ πλοῦτη, τὸ πιθανώτερο εἶναι οὔτε αὐτὰ νὰ τὰ κατορθώσεις, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖς καὶ τὰ

ἐφίεσθαι, πάντων γε μὴν ἐκείνων ἀποτεύξει δι' ὧν μόνον ἐλευθερία καὶ εὐδαιμονία περιγίνεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Εὐθύς οὖν πάση φαντασίᾳ τραχείᾳ μελέτᾳ ἐπιλέγειν, ὅτι φαντα-
5 σία ἦ, καὶ οὐ πάντως τὸ φαινόμενον. Ἐπειτα ἐξέταξε αὐτὴν καὶ δοκί-
μαζε τοῖς κανόσιν οἷς ἔχεις, πρῶτῳ δὲ καὶ τούτῳ, καὶ μάλιστα πότερον,
περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν ἐστίν, ἢ περὶ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, κἄνπερ ἦ τι τῶν οὐκ ἐφ'
ἡμῖν, πρόχειρον ἔστω τὸ ὅτι οὐδὲν πρὸς σέ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

10 Μέμνησο ὅτι ὀρέξεως ἐπαγγελία ἐπιτυχία οὐ ὀρέγεται, ἐκκλίσεως
ἐπαγγελία τὸ μὴ περιπίπτειν ἐκείνῳ ὃ ἐκκλίνεται. Ὁ μὲν ἐν ὀρέξει
ἀποτυγχάνων ἀτυχῆς, ὃ δὲ ἐν ἐκκλίσει περιπίπτων δυστυχῆς ἐὰν οὖν
μόνα ἐκκλίνῃς τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπὶ σοί, οὐδενὶ ὧν ἐκκλίνεις πε-
ριπέση· νόσον δὲ ἂν ἐκκλίνῃς ἢ πενίαν ἢ θάνατον, δυστυχῆσεις.

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Ἄρον οὖν τὴν ἐκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μετά-
θες ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. Τὴν ὄρεξιν δὲ παντελῶς ἐπὶ τοῦ
παρόντος ἄνελε. Ἄν τε γὰρ ὀρέγῃ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν τινος, ἀτυχεῖν
ἀνάγκη. Τῶν δὲ ἐφ' ἡμῖν ὅσον ὀρέγεσθαι καλὸν οὕτω σοι πάρεστι·
20 μόνῳ δὲ τῷ ὀρμῶν ἢ ἀφορμῶν χρῶν κούφως, ἀνυπερθέτως, καὶ μεθ'
ὑπεξαιρέσεως καὶ ἀνεμιένως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Ἐφ' ἐκάστου τῶν ψυχαγωγούντων ἢ χρείας παρεχόντων ἢ στερο-
γομένων, μέμνησο ἐπιλέγειν ὁποῖός ἐστιν ἀπὸ τῶν σμικροτάτων ἀρξά-
25 μενος, ἂν χύτραν στέργῃς, ὅτι χύτραν στέργεις κατεαγείσης γὰρ οὐ
ταραχθήσῃ, ἂν παιδίον σεαυτοῦ καταφιλήῃ ἢ γυναῖκα, ὅτι ἄνθρωπον
καταφιλεῖς ἀποθανόντος γὰρ οὐ ταραχθήσῃ.

προηγούμενα, και θὰ ἀστοχήσεις σὲ ὅλα ἐκεῖνα μὲ τὰ ὅποια ἀποκτᾶ κανεὶς τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν εὐτυχία.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 5ο

Ἄμέσως λοιπὸν σὲ κάθε καταθληπτικὴ ἐντύπωση νὰ σκέφτεσαι καὶ νὰ λές· Εἶναι φαντασία, καὶ ὁπωσδήποτε ὄχι αὐτὸ πού φαίνεται. Ἐπειτα μελέτησε τὴ φαντασία αὐτὴν καὶ σύγκρινε τὴν μὲ τοὺς κανόνες πού ἔχεις, καὶ πρῶτα αὐτὸ, ἂν αὐτὸ εἶναι κάτι πού ἀνήκει στὴν ἐξουσία μας, ἢ δὲν ἀνήκει στὴν ἐξουσία μας. Ἄν εἶναι κάτι πού δὲν ἀνήκει στὴν ἐξουσία μας, ἔχε πρόχειρη τὴν ἀπάντηση· Δὲν μὲ νοιάζει καθόλου γιὰ σένα.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 6ο

Νὰ θυμᾶσαι ὅτι σκοπὸς τῆς ὄρεξης εἶναι ἡ ἀπόκτηση ἐκείνου πού κάποιος ἐπιθυμεῖ, καὶ στόχος τῆς παρέκκλισης τὸ νὰ μὴ πέσει σ' ἐκεῖνο πού ἀποφεύγει. Γιατὶ ἐκεῖνος πού δὲν πετυχαίνει σ' αὐτὸ πού ἐπιθυμεῖ εἶναι ἀτυχής, ἐνῶ αὐτὸς πού πέφτει σ' αὐτὸ πού ἀποφεύγει, εἶναι δυστυχησμένος. Ἄν λοιπὸν ἀποφεύγεις αὐτὰ πού ἀνήκουν στὴν ἐξουσία σου, δηλαδή τὰ παρὰ φύση, δὲν θὰ πέσεις σὲ κανένα ἀπὸ αὐτὰ πού ἀποφεύγεις, ἐνῶ ἂν ἀποφεύγεις τὴ φτώχεια ἢ τὸν θάνατο, θᾶσαι δυστυχησμένος.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 7ο

Ἄλόφευγε λοιπὸν νὰ ζητᾶς ὅσα δὲν ἀνήκουν στὴν ἐξουσία μας καὶ ἀπομακρύνσου ἀπὸ αὐτὰ πού εἶναι στὴν ἐξουσία μας, ἀλλ' εἶναι ἐνάντια στὴ φύση. Πρὸς τὸ παρὸν ὅμως ἀπομάκρυνε τελείως τὴν ἐπιθυμία. Γιατί, ἂν ἐπιθυμεῖς κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού δὲν εἶναι στὴν ἐξουσία μας, κατ' ἀνάγκη θ' ἀποτύχεις. Αὐτὰ πάλι πού ἀνήκουν στὴν ἐξουσία μας δὲν μπορεῖς νὰ διακρίνεις ἂν πρέπει νὰ τὰ ποθεῖς. Νὰ χρησιμοποιεῖς μόνο μὲ προσοχὴ τὴν ὁρμὴ καὶ τὸ συγκράτημα αὐτῆς, καὶ αὐτὸ νὰ γίνεται χωρὶς πείσμα καὶ μὲ ἐπιφύλαξη.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 8ο

Γιὰ κάθετι ἀπὸ αὐτὰ πού σὲ εὐχαριστοῦν ἢ ἱκανοποιοῦν κάποια σου ἀνάγκη ἢ τὸ ἀγαπᾶς, νὰ θυμᾶσαι νὰ ἐξετάζεις τί εἶναι αὐτό, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ πάρα πολὺ μικρά· γιὰ παράδειγμα, ἂν ἀγαπᾶς μιὰ χίτρα, λέγε ὅτι ἀγαπᾶς χίτρα, γιὰτὶ ἂν σπάσει, δὲν θὰ ταραχθεῖς. Ἄν πάλι ἀγαπᾶς πολὺ τὸ παιδί σου ἢ τὴ γυναῖκα σου, νὰ λές ὅτι ἀγαπᾶς ἄνθρωπο. Γιατὶ ἂν πεθάνει, δὲν θὰ στενοχωρηθεῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ὄταν ἄπτεσθαί τινος ἔργου μέλλῃς, ὑπομίμησθε σεαυτόν, ὁποῖόν τί ἐστι τὸ ἔργον· εἰν λουσόμενος ἀπίης, πρόβαλε σεαυτῶ τὰ γενόμενα ἐν θαλανεΐῳ, τοὺς ἀπορραίνοντας, τοὺς ἐνσειομένους, τοὺς λοιδοροῦντας, τοὺς κλέπτοντας, καὶ οὕτως ἀσφαλέστερον ἄψη τοῦ ἔργου, ἂν ἐπιλέγῃς εὐθύς, ὅτι Λούσασθαι θέλω καὶ τὴν ἐμαντοῦ προαίρεσιν, κατὰ φύσιν ἔχουσιν τηρῆσαι, οὐ τηρήσω δέ, εἰν ἀγανακτῶ πρὸς τὰ γινόμενα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

10 Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα· οἷον ὁ θάνατος οὐ δεινόν, ἐπεὶ καὶ Σωκράτει ἂν ἐφαίνετο, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τοῦ θανάτου διότι δεινόν· ἐκεῖ τὸ δεινόν ἐστίν. Ὄταν οὖν ἐμποιδιζώμεθα ἢ ταραττώμεθα ἢ λυπώμεθα, μηδέποτε ἄλλον μηδένα αἰτιώμεθα, ἀλλ' ἐαυτούς, τοῦτ' ἐστὶ τὰ ἐαυτῶν
15 δόγματα· ἀπαιδευτοῦ ἔργον τὸ ἄλλῳ ἐγκαλεῖν ἐφ' οἷς αὐτὸς πράττει κακῶς ἢ ἠργμένου παιδεύεσθαι, τὸ ἐαυτῶ, πεπαιδευμένου, τὸ μήτε ἄλλῳ, μήτε ἐαυτῶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Μηδενὶ ἐπαρθῆς ἀλλοτριῶ προτερήματι. Εἰ ὁ ἵππος ἐπαιρούμενος
20 ἔλεγεν, ὅτι Καλός εἰμι, οἷστον ἂν ἦν. Σὺ δὲ ὅταν λέγεις ἐπαιρούμενος, ὅτι Ἴππον καλὸν ἔχω, ἴσθι ὅτι ἐπὶ ἵππῳ ἀγαθῷ ἐπαίρη. Τί οὖν ἐστὶ σόν; Χρησις φαντασιῶν. Ὄταν οὖν ἐν χρήσει φαντασιῶν κατὰ φύσιν ἔχῃς, τῆνικαῦτα εὐλόγως ἐπαρθῆσῃ· τότε γὰρ ἐπὶ σῶ τινι ἀγαθῷ ἐπαρθῆσῃ.

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Καθάπερ ἐν πλῶ τοῦ πλοίου καθορισθέντος, εἰ ἐξέλθοις ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ πάρεργον, καὶ κοχλίδιον ἀναλέξαι καὶ βολδάριον, τετάσθαι δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι, μήτι

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 9ο

“Όταν πρόκειται νὰ ἀρχίσεις κάποιο ἔργο, θύμιζε στὸν ἑαυτὸ σου τί εἶναι αὐτὸ τὸ ἔργο. Ἐάν πρόκειται νὰ πᾶς νὰ λουστῆς, φέρε στὴ μνήμη σου τὰ ὅσα συμβαίνουν στὸ λουτρό· δηλαδή ἐκείνους ποὺ χύνουν τὸ νερό ἐπάνω σου, ἐκείνους ποὺ σπρώχνουν, ἐκείνους ποὺ κοροϊδεύουν, ἐκείνους ποὺ κλέβουν, καὶ τότε θὰ ἀρχίσεις τὸ ἔργο μὲ μεγαλύτερη ἀσφάλεια, ἂν σκέφτεσαι ἀμέσως καὶ λές, Θέλω νὰ λουστῶ καὶ νὰ διατηρήσω τὴν προαίρεσή μου μέσα στὰ φυσικά της ὅρια, ὅμως δὲν θὰ τὴν διατηρήσω, ἂν ἀγανακτῶ μ’ αὐτὰ ποὺ γίνονται.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 10ο

Τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ταράζουν ὄχι τὰ πράγματα, ἀλλὰ οἱ ἀντιλήψεις ποὺ ἔχουν γύρω ἀπὸ τὰ πράγματα. Ὅπως, γιὰ παράδειγμα, ὁ θάνατος δὲν εἶναι κακό, γιατί τότε θὰ φαινόταν καὶ στὸν Σωκράτη κακό, ἀλλὰ ἡ ἀντίληψη γιὰ τὸν θάνατο, ὅτι εἶναι κακό. Ἐκεῖ βρῖσκεται τὸ κακό. Ὅταν λοιπὸν συναντᾶμε ἐμπόδια ἢ ταραζόμεστε ἢ λυπούμαστε, νὰ μὴ κατηγοροῦμε ποτὲ κανένα ἄλλο γι’ αὐτό, ἀλλὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ μας, δηλαδή τις ἀντιλήψεις μας. Ὁ ἀπαιδευτος κατηγορεῖ ἄλλον γι’ αὐτὰ ποὺ ὁ ἴδιος κάνει κακῶς, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ ἄρχισε νὰ παιδεύει τὸν ἑαυτὸ του καὶ ὁ παιδευμένος, οὔτε ἄλλον οὔτε τὸν ἑαυτὸ του κατηγορεῖ.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 11ο

Νὰ μὴ ὑπερηφανευτεῖς γιὰ κανένα ξένο προτέρημα. Ἐάν ὁ ἵππος ἔλεγε μὲ ὑπερηφάνεια, Εἶμαι καλός, θὰ ἦταν ἀνεκτό. Σὺ ὅμως ὅταν λές μὲ ἔπαρση, Ἐχω καλὸν ἵππο, νὰ γνωρίζεις ὅτι ὑπερηφανεύεσαι γιὰ ἵππο καλό. Ποιὸ λοιπὸν εἶναι τὸ δικό σου; Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἰδεῶν σου. Ὅταν λοιπὸν ἐφαρμόξεις τις ἰδέες σου σύμφωνα μὲ τὴ φύση σου, τότε ὑπερηφανεύεσαι δικαιολογημένα. Γιατί τότε ὑπερηφανεύεσαι γιὰ κάποιο δικό σου καλό.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 12ο

Ὅπως ὅταν ἓνα πλοῖο ποὺ πλέει ἀράξει σὲ λιμάνι, ἂν βγεῖς νὰ πάρεις νερό, πρᾶγμα ποὺ εἶναι δευτερεύουσας σημασίας, καὶ νὰ μαζέψεις σαλιγκάρια καὶ βροῦδες, πρέπει νὰ ἔχεις στραμμένη τὴν προσοχή σου

ὁ κυβερνήτης καλεῖ, κἄν καλέσῃ πάντα ἐκεῖνα ἀφιέναι, ἵνα μὴ δεδεμέ-
 νος ἐμβληθῆς ὡς τὰ πρόβατα. Οὕτω καὶ ἐν τῷ θίῳ, ἐὰν διδῶται ἀντί-
 κοχλιδίου καὶ βολβαρίου, γυναικάριον καὶ παιδίον, οὐδὲν κωλύσει.
 Ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφείς ἐκεῖνα, μηδὲ
 5 ἐπιστρεφόμενος ἐὰν δὲ γέρον ᾦς, μηδὲ ἀπαλλαγῆς ποτε τοῦ πλοίου
 μακρὰν, μήποτε καλούμενος ἐλλίπης

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

Μὴ ζῆτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε τὰ γινόμενα
 γίνεσθαι ὡς γίνεται, καὶ εὐδαιμονήσεις νόσος σώματός ἐστιν ἐμπό-
 10 διον, προαιρέσεως δὲ οὐ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλει. χάλωσις σκέλους ἐστὶν
 ἐμπόδιον, σὸν δὲ οὐ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

Ἐφ' ἐκάστου τῶν προσπιπτόντων μέμνησο ἐπιστρέφων ἐπὶ
 σεαυτὸν ζητεῖν, τίνα δύνάμιν ἔχεις πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ· ἂν καλὸν
 15 ἴδῃς ἢ καλήν, εὐρήσεις δύνάμιν, πρὸς ταῦτα ἐγκράτειαν· ἐὰν πόνος
 προσφέρηται, εὐρήσεις καρτερίαν, ἐὰν δὲ λοιδορίαν, εὐρήσεις ἀνεξι-
 κακίαν, καὶ οὕτως ἐθιζόμενόν σε, οὐ συναρπάσουσί σε αἱ φαντασίαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ΄.

Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εὔτης, ὅτι ἀπώλεσας αὐτό, ἀλλ' ὅτι ἀπέ-
 20 δακας τὸ παιδάριον ἀπέθανεν, ἀπεδόθη· ἢ γυνὴ ἀπέθανεν, ἀπεδόθη,
 τὸ χωρίον ἀφηρέθη, οὐκοῦν ἀπεδόθη, ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος. Τί
 δέ σοι μέλει, διότι ἀπήτησεν ὁ δούς; Μέχρι δ' ἂν διδῶται, ὡς ἄλλο-
 τριῶν αὐτῶν ἐπιμελοῦ, ὡς τοῦ πανδοχείου οἱ παριόντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ΄.

25 Εἰ προκόψαι θέλεις, ἄφες τοὺς τοιούτους ἐπιλογισμούς· Ἄν ἀμε-
 λήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ ἔξω διατροφήν ἂν μὴ κολάσω τὸν παῖδα, πο-

στο πλοῖο καὶ συνεχῶς νὰ στρέφεσαι πρὸς αὐτὸ, μήπως ὁ κυβερνήτης φωνάζει, καὶ ἂν φωνάζει νὰ τὰ ἀφήσεις ὅλα ἐκεῖνα ποὺ μάζεψες, γιὰ νὰ μὴ μπεῖς στὸ πλοῖο δεμένος σὰν τὰ πρόβατα, ἔτσι καὶ στὴ ζωὴ, ἂν σοῦ ἔχει δοθεῖ ἀντὶ γιὰ σαλιγκάρι καὶ βρούδες, κάποια γυναικούλα καὶ παιδί, νὰ μὴ σοῦ γίνει σὲ τίποτε ἐμπόδιο. Ἐὰν φωνάξει ὁ κυβερνήτης, νὰ τρέξεις στὸ πλοῖο, ἀφήνοντάς τα ἐκεῖνα, χωρὶς νὰ κοιτάξεις πίσω. Ἐὰν πάλι εἶσαι γέρος, οὔτε κἂν νὰ ἀπομακρυνθεῖς ποτὲ ἀπὸ τὸ πλοῖο, μήπως, ὅταν σὲ φωνάξουν, λείπεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13ο

Μὴ ζητᾶς αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν νὰ γίνονται ὅπως τὰ θέλεις, ἀλλὰ νὰ θέλεις αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν νὰ γίνονται ὅπως γίνονται, καὶ θὰ εὐτυχήσεις. Ἡ ἀρρώστια γίνεται ἐμπόδιο στὸ σῶμα, ὄχι ὅμως καὶ στὴν προαίρεση, ἂν αὐτὴ δὲν θέλει. Ἡ χωλότητα εἶναι ἐμπόδιο τοῦ σκέλους, ὄχι ὅμως καὶ δικὸ σου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14ο

Σὲ κάθε τι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν νὰ θυμᾶσαι, στρεφόμενος στὸν ἑαυτὸ σου, νὰ ἐρευνήσεις ποιά δύναμη ἔχεις νὰ ἀντιμετωπίσεις αὐτὸ. Ἐὰν δεῖς ὥραϊον ἢ ὥραία, θὰ βρεῖς τὴ δύναμη νὰ δείξεις ἐγκράτεια. Ἐὰν σοῦ συμβεῖ πόνος, θὰ βρεῖς τὴν ὑπομονή· ἂν πάλι σοῦ συμβαίνει κακολογία, θὰ βρεῖς τὴν ἀνεξικακία, καὶ συνηθίζοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, δὲν θὰ σὲ συναρπάζουν οἱ φαντασίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15ο

Ποτὲ γιὰ τίποτε νὰ μὴ πεῖς, ὅτι ἔχασες αὐτό, ἀλλὰ ὅτι ἀπέδωσες αὐτὸ ποὺ χρεωστοῦσες. Πέθανε τὸ παιδί σου; Ἀποδόθηκε σὲ ἐκεῖνον ποὺ ἀνήκε. Πέθανε ἡ γυναίκα σου; Ἀποδόθηκε. Σοῦ ἀφαιρέθηκε τὸ χωράφι; Κι' αὐτὸ ἀποδόθηκε. Ἄλλ' αὐτὸς ποὺ σοῦ τὸ ἀφαίρεσε εἶναι κακός, Γιατί στενοχωριέσαι, ἀφοῦ τὸ ζήτησε πίσω ἐκεῖνος ποὺ σοῦ τὸ ἔδωσε; Ὅσο διάστημα ὅμως σοῦ ἐπιτρέπει νὰ τὰ ἔχεις, νὰ τὰ φροντίζεις σὰν ξένα, ὅπως φροντίζουν τὸ ξενοδοχεῖο οἱ διερχόμενοι ἀπ' αὐτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16ο

Ἐὰν θέλεις νὰ προκόψεις, ἀφήσε αὐτὲς τίς σκέψεις· Ἐὰν παραμελήσω τὰ ὑπάρχοντά μου, δὲν θὰ ἔχω νὰ φάω. Ἐὰν δὲν τιμωρήσω τὸν δοῦλο

νηρός ἔσται. Κρεῖσσον γάρ ἐστι λιμῶ ἀποθανεῖν ἄφοβον καὶ ἄλυπον
γενόμενον, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταρασσόμενον· κρεῖσσον καὶ τὸν παῖδα
κακὸν εἶναι, ἢ σὲ κακοδαίμονα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ΄.

5 Ἄρξαι τοιγαροῦν ἀπὸ τῶν μικρῶν ἐκχεῖται τὸ ἐλάδιον; κλέπτεται
τὸ ὄναριον; ἐπίλεγε· “Τοσοῦτου πωλεῖται ἀπάθεια, τοσοῦτου ἀταρα-
ξία, προῖκα δὲ οὐδὲν περιγίνεται”. “Ὅταν καλῆς τὸν παῖδα, ἐνθυμοῦ
ὅτι οὐ δύναται μὴ ὑπακοῦσαι, ἢ ὑπακούσας μηδὲ ποιῆσαι, ἃν θέλεις,
ἀλλ’ οὐχ οὕτω ἐστὶν αὐτῷ καλῶς, ἵνα ἐν ἐκείνῳ ἢ τὸ σὲ μὴ ταραχθῆναι.

10 Κεφάλαιον ΙΗ΄.

Εἰ προκόψαι θέλεις, ὑπόμεινον ἔνεκα τῶν ἐκτὸς ἀνόητον δόξαι
καὶ ἠλίθιον μηδὲν βούλου ἐπίστασθαι, κἂν δόξης τις εἶναι τισιν, ἀπί-
σται σεαυτῷ· ἴσθι γάρ ὅτι οὐ ῥάδιον, καὶ τὴν σεαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ
φύσιν ἔχουσαν φυλάξαι καὶ τὰ ἐκτὸς, ἀλλὰ τοῦ ἐτέρου ἐπιμελούμενον,
15 τοῦ ἐτέρου ἀμελῆσαι πᾶσα ἀνάγκη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ΄.

Ἄν θέλῃς τὰ τέκνα σου καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς φίλους πάντοτε
ζῆν, ἠλίθιος εἶ· τὰ γὰρ μὴ ἐπὶ σοί, θέλεις ἐπὶ σοὶ εἶναι, καὶ τὰ ἀλλότρια
σὰ εἶναι. Οὕτω καὶ τὸν παῖδα, ἐὰν θέλῃς μὴ ἁμαρτάνειν, μακρὸς εἶ· θέ-
20 λεις γὰρ τὴν κακίαν, μὴ εἶναι κακίαν, ἀλλ’ ἄλλο τι· ἐὰν δὲ θέλῃς ὀρεγό-
μενος μὴ ἀποτυγχάνειν, τοῦτο δύνασαι. Τοῦτο οὖν ἄσκει, ὃ δύνασαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ΄.

Κύριος ἕκαστός τις ἐστὶν, ὃ τῶν ὑπ’ ἐκείνου θελομένων ἔχων ἐξου-
σίαν, εἰς τὸ περιποιησθαι ἢ ἀφελέσθαι. Ὅστις οὖν ἐλεύθερος εἶναι βού-
25 λεται, μῆτε θελέτω, μῆτε φευγέτω τι τῶν ἐπ’ ἄλλοις εἰ δὲ μὴ, δουλεύειν
ἀνάγκη.

μου, θὰ γίνεῖ κακός. Εἶναι προτιμότερο νὰ πεθάνεις ἀπὸ πείνα χωρὶς φόβο καὶ λύπη, παρὰ νὰ ζεῖς μὲ ταραχὴ μέσα σὲ ἀφθονία. Εἶναι προτιμότερο νὰ γίνεῖ ὁ δοῦλος σου κακός, παρὰ νὰ εἶσαι ἐσὺ δυστυχημένος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 17ο

Ἄρχισε λοιπὸν ἀπὸ τὰ μικροπράγματα· χύθηκε τὸ λάδι, σοῦ ἔκλεψαν τὸ γαῖδουράκι; Νὰ λές· Τόσο πωλεῖται ἡ ἀπάθεια, τόσο ἡ ἀταραξία, τίποτε δὲν ἀποκτᾶται δωρεάν. Ὅταν φωνάζεις τὸν δοῦλο σου, νὰ θυμᾶσαι, ὅτι μπορεῖ νὰ μὴ ἀκούσει, ἢ νὰ ἀκούσει καὶ νὰ μὴ κάνει αὐτὰ πού θέλεις· ἀλλὰ δὲν θὰ εἶναι αὐτὸ τόσο σπουδαῖο, ὥστε νὰ γίνεῖ αὐτὸ αἰτία νὰ ταραχτεῖς ἐσὺ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 18ο

Ἄν θέλεις νὰ προκόψεις, νὰ ὑπομένεις νὰ σὲ κρίνουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ ἐξωτερικά σου ἀνόητο καὶ ἠλίθιο, οὔτε νὰ δείχνεις ὅτι ξέρεις κάτι. Ἄν πάλι νομίζουν μερικοὶ ὅτι εἶσαι κάποιος, νὰ μὴ τὸ πολυπιστεύεις αὐτὸ. Γιατὶ πρέπει νὰ γνωρίζεις, ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλο καὶ τῆ δικῆ σου ἐπιθυμία νὰ διατηρεῖς σύμφωνη μὲ τοὺς φυσικοὺς νόμους, καὶ τὰ ἐξωτερικά πράγματα νὰ παρακολουθεῖς. Γιατὶ, ἂν φροντίζεις γιὰ τὸ ἓνα, κατ' ἀνάγκη θὰ ἀμελήσεις τὸ ἄλλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 19ο

Ἄν θέλεις τὰ παιδιά σου καὶ ἡ γυναῖκα σου καὶ οἱ φίλοι σου νὰ ζοῦν αἰώνια, εἶσαι ἠλίθιος, ἀφοῦ θέλεις αὐτὰ πού δὲν ἀνήκουν στὴν ἐξουσία σου, νὰ περιέλθουν στὴν ἐξουσία σου, καὶ νὰ γίνουν δικὰ σου τὰ ξένα πράγματα. Ἔτσι καὶ ὁ δοῦλος σου, ἂν θέλεις νὰ μὴ κάνει σφάλματα, εἶσαι ἀνόητος. Γιατὶ θέλεις ἡ κακία νὰ μὴ εἶναι κακία, ἀλλὰ νὰ εἶναι κάτι ἄλλο. Ἄν ὅμως θέλεις νὰ ἀποκτᾷς ὅ,τι ἐπιθυμεῖς, αὐτὸ μπορεῖς νὰ τὸ ἐπιτύχεις. Κάνε λοιπὸν αὐτὸ πού μπορεῖς νὰ κάνεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 20ο

Κύριος εἶναι κάποιος πού ἔχει στὴν ἐξουσία του νὰ κάνει δικὰ του αὐτὰ πού θέλει, ἢ νὰ τὰ ἀπορρίψει. Ὅποιος λοιπὸν θέλει νὰ εἶναι ἐλεύθερος, οὔτε νὰ θέλει, οὔτε νὰ ἀποφεύγει κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού ἀνήκουν στὴν ἐξουσία ἄλλων ἄλλιῶς ἀναγκαστικά θὰ εἶναι δοῦλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ΄.

Μέμνησο, ὅτι ὡς ἐν συμποσίῳ σε δεῖ ἀναστρέφεσθαι· περιφε-
 ρόμενό τι γέγονε κατὰ σέ; ἐκτείνας τὴν χεῖρα κοσμίως μετάλαβε·
 παρέρχεται; μὴ κάτεχε· οὐπω ἤκει; μὴ ἐπίβαλε πόρρω τὴν ὄρεξιν,
 5 ἀλλὰ περίμενε μέχρις ἂν γένηται κατὰ σέ. Οὕτω πρὸς τέκνα, οὕτω
 πρὸς γυναῖκα, πρὸς ἀρχάς, πρὸς πλούτον, καὶ ἔση ἄξιός ποτε τοῦ
 Θεοῦ ἄνθρωπος. Ὅταν δὲ καὶ προσενεχθέντων σοι, μὴ λάβῃς, ἀλλὰ
 ὑπερίδῃς, τότε οὐ μόνον ἄνθρωπος ἔση Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄγγελος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ΄.

10 Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου ἢ
 ἀπολελωκότα τὰ ἑαυτοῦ, πρόσεχε μὴ σε ἢ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς
 ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός, ἀλλ' εὐθύς ἔστω πρόχειρον, ὅτι
 τοῦτον θλίβει οὐ τὸ συμβεδηκὸς (ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει), ἀλλὰ τὸ δό-
 γμα τὸ περὶ τούτων. Μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὄκνει περιφέρεσθαι αὐ-
 15 τῷ, κἂν οὕτω τύχῃ, συνεπιστενάξαι, προσέχων μέντοι μὴ καὶ ἔσωθεν
 στενάξῃς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ΄.

Μέμνησο ὅτι ὑποκριτῆς εἶ δράματος οἴου δ' ἂν θέλῃ ὁ
 διδάσκαλος ἂν βραχύ, βραχέος, ἂν μακρόν, μακροῦ· ἐάν σε πτωχὸν
 20 ὑποκρίναι θέλῃ, ἵνα καὶ τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνη, ἂν χυλόν, ἂν ἄρχο-
 ντα, ἂν ἰδιώτην· σὸν γὰρ τοῦτό ἐστι τὸ δοθὲν πρόσωπον ὑποκρίνα-
 σθαι κα-λῶς, ἐκλέξασθαι δὲ αὐτό, ἄλλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ΄.

Κόραξ ὅταν μὴ αἴσιον κεκράγῃ, μὴ συναρπαζέτω σε ἢ φαντασία
 25 τοῦ δαίμονος, ἀλλ' εὐθύς διαίρει παρὰ σεαυτῷ καὶ λέγε· Τούτων ἐμοὶ
 οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ τῷ σώματί μου, ἢ τῷ κτησιδίκῳ μου, ἢ τῷ
 δοξαρίῳ μου, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί, ἐμοὶ δὲ πάντα αἴσια σημαί-

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 21ο

Νὰ θυμᾶσαι πὼς πρέπει νὰ συμπεριφέρεσαι ὅπως σὲ συμπόσιο. Πέρασε τὸ φαγητὸ ἀπὸ μπροστὰ σου; Ἄπλωσε τὸ χέρι καὶ πάρε το μὲ εὐπρέπεια. Πέρασε ἀπὸ σένα; Μὴν τὸ κρατᾶς. Δὲν ἔφτασε ἀκόμα σὲ σένα. Μὴν τὸ ὀρέγεται ἀπὸ μακριὰ,, ἀλλὰ περιμένε μέχρι νὰ ἔρθει σὲ σένα. Ἔτσι νὰ συμπεριφέρεσαι πρὸς τὰ παιδιά, πρὸς τὴ γυναίκα, πρὸς τὰ ἀξιώματα, πρὸς τὸν πλοῦτο, καὶ θὰ γίνεις ἄξιος ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Ὅταν μάλιστα σοῦ σεβιρεστοῦν φαγητὰ καὶ δὲν πάρεις, ἀλλὰ τὰ παραβλέψεις, τότε δὲν θὰ εἶσαι μόνον ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ σὰν ἄγγελος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22ο

Ὅταν δεῖς κάποιον νὰ κλαίει σὲ πένθος, ἢ ἐπειδὴ ξενητεύεται τὸ παιδί του, ἢ ἐπειδὴ ἔχασε τὰ ὑπάρχοντά του, πρόσεχε νὰ μὴ σὲ παρασύρει ἢ σκέψη ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ αὐτὰ δυστυχήματά του, ἀλλὰ νὰ σκεφτεῖς ἀμέσως, ὅτι αὐτὸν τὸν κάνει νὰ θλίβεται, ὄχι αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ συμβάν (καθόσον ἄλλον δὲν τὸν στενοχωρεῖ), ἀλλὰ τὸν στενοχωρεῖ ἢ ἀντίληψη ποὺ ἔχει γιὰ τὰ πράγματα αὐτά. Νὰ μὴ παραμελήσεις λοιπὸν ἀπὸ οἶκτο νὰ τοῦ δείξεις μὲ λόγια τὰ αἰσθήματά σου, καί, ἂν χρειαστεῖ, νὰ ἀναστενάξεις μαζί του, προσέχοντας ὅμως νὰ μὴ ἀναστενάξεις καὶ ἀπὸ μέσα σου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23ο

Νὰ θυμᾶσαι πάντοτε ὅτι εἶσαι ἠθοποιὸς κάποιου δράματος, τέτοιου ποὺ θέλει ὁ δάσκαλος, ἂν θέλει σύντομο, σύντομου, ἂν θέλει μακροχρόνιο, μακροχρόνιου. Ἄν θέλει νὰ ὑποκριθεῖς τὸν φτωχό, καὶ αὐτὸν τὸν ρόλο νὰ τὸν παίξεις μὲ ἐξυπνάδα, τὸ ἴδιο καὶ ἂν θέλει νὰ ὑποκριθεῖς τὸν ρόλο τοῦ χωλοῦ, τοῦ ἄρχοντα, τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου. Γιατὶ δικό σου ἔργο εἶναι τὸ νὰ παίξεις τὸν ρόλο τοῦ προσώπου ποὺ σοῦ δόθηκε καλά, ἐνῶ ἡ ἐκλογή τοῦ ρόλου εἶναι ἀρμοδιότητα ἄλλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24ο

Ὅταν κάποιος κόρακας δὲν κράζει εὐοίωνα, νὰ μὴ σὲ κυριεύει ἡ φαντασία τοῦ δαίμονα, ἀλλὰ ἀμέσως νὰ σκέφτεσαι μέσα σου καὶ νὰ λές: Αὐτὸ γιὰ μένα δὲν σημαίνει τίποτε, ἀλλὰ ἀφορᾶ ἢ τὸ σῶμά μου, ἢ τὴ μικρὴ περιουσία μου καὶ τὴ φήμη μου, ἢ τὰ παιδιά καὶ τὴ γυναίκα μου,

νεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω· ὅτι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίῃ, ἐπ' ἐμοί ἐστιν αὐτὸ
καλῶς θέσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Ἄνίκητος εἶναι δύνασαι, ἐὰν εἰς μηδένα ἀγῶνα καταβαίῃς, ὃν
5 οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοὶ νικῆσαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣ'.

Ὅρα μήποτε, ἰδὼν τινα προτιμώτερον ἢ μεγαλυνόμενον ἢ ἄλλως
εὐδοκμοῦντα, μακαρίσης, ὑπὸ τῆς φαντασίας συναρπασθεῖς. Ἄν γὰρ
ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἢ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ ἢ, οὔτε φθόνος, οὔτε ζηλοτυ-
10 πία χώραν ἔχει· σὺ δὲ οὐ στρατηγὸς ἢ πρύτανις ἢ ὑπάτος εἶναι θέλεις,
ἀλλ' ἐλεύθερος. Μία δὲ ὁδὸς πρὸς τοῦτο, καταφρόνησις τῶν οὐκ ἐφ'
ἡμῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ'.

Μέμνησο ὅτι οὐχ ὁ λοιδορῶν ἢ ὁ τύπτων ὑβρίζει, ἀλλὰ τὸ δόγμα
15 τὸ περὶ τούτων ὡς ὑβρίζοντων· ὅταν οὖν ἐρεθίσῃ σέ τις, ἴσθι ὅτι ἢ σὴ
σε ὑπόληψις ἠρέθισε. Τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρῶ ὑπὸ τῆς φαντα-
σίας μὴ συναρπασθῆναι· ἐὰν γὰρ ἅπαξ χρόνου καὶ διατριβῆς τύχῃς,
ῥᾶον κρατήσεις σεαυτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ'.

20 Θάνατος καὶ φυγὴ καὶ πάντα ἄλλα τὰ δεινὰ φαινόμενα πρὸ ὀ-
φθαλμῶν ἔστω σοὶ καθ' ἡμέραν, καὶ πάντων δὲ μάλιστα ὁ θάνατος, καὶ
οὐδὲν οὐδέποτε, οὔτε ταπεινὸν ἐνθυμῆσθαι, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμῆσεις τινός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ'.

Εἰ φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς, παρασκευάζου αὐτόθεν, ὡς καταγελα-
25 σθησόμενος, ὡς καταμακησομένων πολλῶν καὶ ἐροούντων, ὅτι Ἄφνω
φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθε, καὶ Πόθεν ἡμῖν αὕτη ἢ ὄφρῦς. Σὺ δὲ
ὄφρῖν μὲν μὴ ἔχε, τῶν δὲ βελτίστων σοὶ φαινομένων οὕτως ἔχου, ὡς
ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν χώραν μέμνησο δὲ ὅτι ἐὰν
μὲν ἐμμένῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελαῶντές σου τὸ πρότερον, οὗτοί σε

ἐνῶ γιὰ μένα προμηνύονται ὅλα αἰσιόδοξα, ἂν ἐγὼ θέλω. Γιατί ὅ,τι καὶ ἂν συμβαίνει ἀπὸ αὐτᾶ, ἀπὸ μένα ἐξαρτᾶται νᾶ τὸ δῶ μὲ τρόπο καλό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25ο

Μπορεῖς νὰ γίνεις ἀνίκητος, ἂν δὲν καταπιάνεσαι μὲ κανένα ἀγώνα, στὸν ὁποῖο δὲν εἶσαι ἄξιος νὰ νικήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 26ο

Πρόσεχε, ἂν συμβεῖ ἂν δεῖς κάποιον νὰ προτιμᾶται ἢ νᾶ δοξάζεται ἢ νὰ προκόβει μὲ ἄλλον τρόπο, νὰ μὴ τὸν καλοτυχίσεις ποτέ ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴ φαντασία σου. Γιατί, ἂν ἡ οὐσία τοῦ καλοῦ βρίσκεται μέσα σ' αὐτὰ πού δὲν ἐξουσιάζουμε, δὲν ἔχει θέση οὔτε φθόνος οὔτε ζήλεια. Γιατί σὺ δὲν θέλεις νὰ εἶσαι οὔτε στρατηγός, οὔτε πρύτανις, οὔτε ὑπατος, ἀλλὰ ἐλεύθερος. Ἐνας λοιπὸν εἶναι ὁ δρόμος γι' αὐτό, ἡ περιφρόνηση αὐτῶν πού δὲν βρίσκονται στὴν ἐξουσία μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 27ο

Νὰ θυμᾶσαι πὺς δὲν σὲ προσβάλλει αὐτὸς πού σὲ κακολογεῖ ἢ σὲ χτυπᾶ, ἀλλὰ ἡ ἰδέα σου ὅτι τὰχα σὲ βρίζουν. Ὅταν λοιπὸν κάποιος σὲ θυμώσει, νὰ ξέρεις ὅτι σὲ θύμωσε ἡ δική σου ἰδέα. Γι' αὐτὸ πρῶτα νὰ προσπαθήσεις νὰ μὴ κυριευτεῖς ἀπὸ τὴ φαντασία. Γιατί, ἂν κερδίσεις λίγο χρόνο καὶ ἀναμονή, εὐκολα θὰ συγκρατήσεις τὸν ἑαυτό σου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 28ο

Ὁ θάνατος καὶ ἡ ἐξορία καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κακὰ νὰ εἶναι καθημερινὰ φαινόμενα μπροστὰ στὰ μάτια σου, καὶ περισσότερα ἀπὸ ὅλα ὁ θάνατός, καὶ δὲν θὰ θυμηθεῖς ποτέ τίποτε τὸ ταπεινό, οὔτε θὰ ἐπιθυμήσεις κάτι πάρα πολύ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 29ο

Ἄν ἐπιθυμεῖς τὴ φιλοσοφία, νὰ προετοιμάζεσαι ἀπὸ αὐτό, ὅτι πολλοὶ θὰ σὲ περιγελάσουν καὶ θὰ σὲ εἰρωνευτοῦν καὶ θὰ ποῦν Ἐαφνικὰ μᾶς ἐπέστρεψε φιλόσοφος· καὶ ἀπὸ ποῦ μᾶς ἦρθε αὐτὴ ἡ ἀλαζονεία; Σὺ ὅμως νὰ μὴ ἔχεις ἀλαζονεία, καὶ ἐκεῖνα πού σοῦ φαίνονται καλύτερα ἔτσι νὰ προσηλώνεσαι σ' αὐτά, σὰν νὰ εἶσαι ἀπὸ τὸν Θεὸ ταγμένος σ' αὐτὴ τὴ θέση. Καὶ νὰ θυμᾶσαι, ὅτι ἐὰν ἐπιμείνεις σ' αὐτά, ἐκεῖνοι πού

ὑστερον θαυμάσονται. Ἐάν δὲ ἠττηθῆς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψη καταγέλωτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ΄.

Ἐάν ποτε γένηται ἔξω στραφῆναι πρὸς τὸ βούλεσθαι ἀρέσαι τινί, 5 ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν ἔνστασιν. Ἀρκοῦ οὖν ἐν παντὶ τὸ εἶναι φιλόσοφος, εἰ δὲ δοκεῖν βούλει τὸ εἶναι, σαυτῷ φαίνου, καὶ ἰκανόν ἐστιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ΄.

Οὗτοί γε οἱ διαλογισμοὶ μὴ σε θλιβέτωσαν. Ἄτιμος ἐγὼ διαδιώσομαι, καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ. Εἰ γὰρ ἡ ἀτιμία ἐστὶ κακόν, ὥσπερ ἐστίν, 10 οὐ δύνασαι ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, οὐ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχροῦ. Μὴ τι οὖν σόν ἐστὶν ἔργον τὸ ἀρχῆς τυχεῖν ἢ παραληφθῆναι εἰς ἐστίασιν; Οὐδαμῶς. Πῶς οὖν ἐν τούτοις ἐστὶν ἀτιμία; πῶς δὲ καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔση, ὃν ἐν μόνοις εἶναί τινα δεῖ τοῖς ἐπὶ τοῖς σοί, ἐν οἷς ἔξεστί σοι εἶναι πλείστου ἀξίῳ; Ἀλλὰ σοι οἱ φίλοι ἀβοήθητοι ἔσονται. Τί λέγεις τὸ 15 ἀβοήθητοι; οὐχ ἔξουσι παρὰ σοῦ κερμάτιον ἢ ἀργύριον; Οὐδὲ πολίτας Ῥωμαίων αὐτοὺς ποιήσεις. Τίς οὖν σοι εἶπεν, ὅτι ταῦτα τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν, οὐχὶ δὲ ἀλλότρια ἔργα; Τίς δὲ δοῦναι δύναται ἑτέρῳ, ἢ μὴ ἔχει αὐτός; Κτήσαι οὖν, φασίν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἔχωμεν. Εἰ δύναμαι κτήσασθαι τηρῶν ἑαυτὸν αἰδήμονα καὶ πιστὸν καὶ μεγαλόφρονα, δει- 20 κνύετε τὴν ὁδὸν καὶ κτήσομαι. εἰ δέ με ἀξιοῦτε τὰ ἀγαθὰ τὰ ἑμαυτοῦ ἀπολέσαι, ἵνα ὑμεῖς τὰ μὴ ἀγαθὰ περιποιήσησθε, ὁρᾶτε ὑμεῖς πῶς ἀδικοὶ ἐστε καὶ ἀγνώμονες. Τί δὲ καὶ βούλεσθε μᾶλλον; ἀργύριον, ἢ φίλον πιστὸν καὶ αἰδήμονα; Εἰς τοῦτο οὖν μοι μᾶλλον συλλαμβάνετε, καὶ μὴ δι' ὧν ἀποβαλῶ ἀνὰ ταῦτα, ἐκείνά με πράσσειν ἀξιοῦτε. 25 Ἀλλὰ ἡ πατρίς, φησίν, ὅσον ἐπ' ἐμοὶ ἀβοήθητος ἔσται. Πάλιν ποίαν καὶ ταύτην βοήθειαν; Στοᾶς οὐχ ἔξει διὰ σέ, οὐδὲ βαλανεία; Καὶ τί τοῦτο; Οὐδὲ γὰρ ὑποδήματα ἔχει διὰ τὸν σκυτέα, οὐδὲ ὄπλα διὰ τὸν χαλκέα. Ἰκανὸν δὲ ἂν ἕκαστος ἐκπληρώσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. Εἰ δὲ ἄλλον τινὰ αὐτῇ κατεσκευάζεις πολίτην πιστὸν καὶ αἰδήμονα, οὐδὲν 30 αὐτὴν ἀφέλεις. Naί. Οὐκοῦν οὐδὲ σὺ αὐτὸς ἀναφελῆς ἂν εἴης. Τίνα

πρὶν σὲ κοροΐδευαν, ὕστερα θὰ σὲ θαυμάζουν. Ἐνῶ ἂν νικηθεῖς ἀπὸ αὐτὰ, θὰ σὲ κοροϊδέψουν διπλάσια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 30ο

Ἄν κάποτε συμβεῖ νὰ στραφεῖς σὲ ἔξωτερικὰ πράγματα, θέλοντας νὰ ἀρέσεις σὲ κάποιον, νὰ ξέρεις ὅτι ἔχασες τὴν ὀρθὴ συμπεριφορὰ σου. Νὰ ἀρκεῖσαι λοιπὸν σὲ κάθε τι νὰ συμπεριφέρεσαι μὲ φιλοσοφικότητα, καὶ ἂν θέλεις νὰ εἶσαι αὐτὸ πού φαίνεσαι, νὰ φαίνεσαι στὸν ἑαυτὸ σου, καὶ αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 31ο

Οἱ σκέψεις αὐτὲς νὰ μὴ σὲ βάζουν σὲ θλίψη. Ἄτιμος θὰ ζήσω μόνο ἐγὼ καὶ κανένας ἄλλος πουθενά. Γιατί, ἂν ἡ ἀτιμία εἶναι κακὸ, ὅπως καὶ εἶναι, δὲν μπορεῖς νὰ πέσεις ἐσὺ στὸ κακὸ ἀντὶ ἄλλου, οὔτε καὶ νὰ ντροπιαστεῖς ἔξαιτίας ἄλλου. Μήπως εἶναι δικό σου ἔργο τὸ νὰ λάβεις κάποιον ἀξίωμα, ἢ νὰ προσκληθεῖς σὲ συνεστίαση; Καθόλου. Πῶς λοιπὸν σ' αὐτὰ εἶναι ἀτιμωτικά; Καὶ πῶς θὰ εἶσαι παντοῦ ἓνα τίποτα, ἀφοῦ πρέπει νὰ εἶσαι κάτι σ' αὐτὰ πού μόνο σὲ σένα ἀνήκουν, ἐκεῖ δηλαδή πού σου ἐπιτρέπονται, ἂν θέλεις, ν' ἀποκτήσεις μεγάλη ἐξουσία; Ἀλλὰ οἱ φίλοι σου θὰ μείνουν ἀβοήθητοι. Τί ἐννοεῖς ἀβοήθητοι; Δὲ θὰ τοὺς δίνεις δηλαδή χρήματα, οὔτε θὰ τοὺς κάνεις Ρωμαίους πολίτες. Καὶ ποιὸς σοῦ εἶπε ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἐξουσιάζουμε, καὶ ὄχι ξένα ἔργα; Καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ δώσει σὲ ἄλλον αὐτὰ πού δὲν ἔχει ὁ ἴδιος; Λένε ὅμως, Ἄποκτησε σύ, γιὰ νὰ ἔχουμε καὶ ἐμεῖς. Ἄν μπορῶ νὰ τὰ ἀποκτήσω διατηρώντας τὸν ἑαυτὸ μου σεμνὸ καὶ ἀξιόπιστο καὶ ἀξιοπρεπῆ, δείξτε μου ἔσεῖς τὸν δρόμο καὶ θὰ τὰ ἀποκτήσω· ἂν πάλι ἔχετε τὴν ἀξίωση νὰ χάσω ἐγὼ τὰ δικά μου ἀγαθὰ, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσετε σεῖς αὐτὰ πού δὲν εἶναι ἀγαθὰ, προσέξτε, πόσο ἄδικοι καὶ ἀγνώμονες εἶστε. Καὶ γιατί προτιμᾶτε περισσότερο τὰ χρήματα, ἀπὸ ἓνα φίλο πιστὸν καὶ ἀξιοπρεπῆ; Σ' αὐτὸ λοιπὸν νὰ μὲ βοηθήσετε, καὶ νὰ μὴν ἔχετε τὴν ἀξίωση νὰ κάνω ἐκεῖνα μὲ τὰ ὅποια θὰ τὰ χάσω αὐτά. Ἀλλὰ ἡ πατρίδα, λέγει, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ μένα, θὰ μείνει ἀβοήθητη. Καὶ πάλι ποιά βοήθεια ἐννοεῖς; Δὲν θὰ ἔχει ἔξαιτίας σου στοῦς καὶ λουτρά; Καὶ τί μ' αὐτό; Οὔτε τὰ παπούτσια τὰ ἔχει ἔξαιτίας τοῦ ὑποδηματοποιοῦ, οὔτε τὰ ὄπλα ἔξαιτίας τοῦ χαλκουργοῦ. Εἶναι ἀρκετὸ ὁ καθένας νὰ ἐκπληρῶνει τὸ ἔργο του. Καὶ ἂν σὺ ἐφτιαχνες γι' αὐτὴν κάποιον ἄλλον πιστὸ πολίτη καὶ σεμνὸ, δὲν θὰ τὴν ὠφελοῦσες σὲ τίποτε; Αἶ τότε λοιπὸν δὲν θὰ εἶσαι καὶ σὺ ὁ ἴδιος περιττός

οὖν, φησίν, ἔξω χώραν ἐν τῇ πόλει; ἦν ἐὰν δύνῃ φυλάττων ἅμα σέ αὐτὸν πιστὸν καὶ αἰδήμονα. Εἰ δὲ ἐκείνην ὠφελεῖν βουλόμενος ἀποβαλεῖς ταῦτα, τί τὸ ὄφελος ἂν αὐτῇ γένοιο, ἀναιδῆς καὶ ἄπιστος ἀποτελεσθεῖς;

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ΄.

Προετιμήθη τίς σου ἐν ἐστίασει ἢ ἐν προσαγορεύσει ἢ ἐν τῷ παραληφθῆναι εἰς συμβούλιον; Εἰ μὲν ἀγαθὰ ταῦτά ἐστιν, χαίρειν σε δεῖ, ὅτι ἔτυχεν αὐτῶν ἐκεῖνος, εἰ δὲ κακὰ, μὴ ἄχθου, ὅτι σὺ αὐτῶν μὴ ἔτυχες μέμνησο δέ, ὅτι σὺ οὐ δύνασαι μὴ τὰ αὐτὰ ποιῶν πρὸς τὸ
10 τυγχάνειν τῶν οὐκ ἐφ’ ἡμῖν τῶν ἴσων ἀξιοῦσθαι. Πῶς γὰρ ἴσον δύναται ἔχειν ὁ μὴ φοιτῶν ἐπὶ θύρας τινὸς τῶ φοιτῶντι; Ὁ μὴ παραπέμπων τῷ παραπέμποντι, ὁ μὴ ἐπαινῶν τῷ ἐπαινοῦντι; Ἄδικος οὖν ἔση καὶ ἄπληστος, εἰ μὴ προϊέμενος ταῦτα ἀνθ’ ὧν ἐκεῖνα πιπράσκονται, προῖκα αὐτὰ βουλήσῃ λαμβάνειν. Ἀλλὰ πόσου πιπράσκονται
15 θρίδακες; ὀβολοῦ ἂν οὕτω τύχη. Ἄν οὖν τις προϊέμενος τὸν ὀβολὸν λάβῃ θρίδακας, σὺ δὲ μὴ προϊέμενος μὴ λάβῃς, μὴ οἴου ἔλαττον ἔχειν τοῦ λαβόντος ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἔχει θρίδακας, οὕτω σὺ τὸν ὀβολόν, ὃν οὐκ ἔδωκας. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα· οὐ παρεκλήθης ἐφ’ ἐστίασίν τινος; οὐ γὰρ ἔδωκας τῷ καλοῦντι ὅσου πωλεῖ τὸ δεῖπνον· ἐπαίνου δὲ αὐτὸ
20 πωλεῖ, θεραπείας πωλεῖ. Δὸς τὸ διάφορον (εἴ σοι λυσιτελές) ὅσου πωλεῖται. Εἰ δὲ κάκεῖνα θέλεις μὴ προϊέσθαι, καὶ ταῦτα λαμβάνειν, ἄπληστος εἶ καὶ ἀβέλτερος. Οὐδὲν οὖν ἔχεις ἀντὶ τοῦ δεῖπνου; Ἐχεις τὸ μὴ ἐπαινέσαι τοῦτον, ὃν οὐκ ἠθελες, τὸ μὴ ἀνασχέσθαι αὐτοῦ τῶν ἐπὶ τῆς εἰσόδου.

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ΄.

Τὸ βούλημα τῆς φύσεως καταμαθεῖν ἐστιν, ἐξ ἧν οὐ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους. Οἷον, ὅταν ἄλλου παιδάριον κατεάξῃ τὸ ποτήριον, πρόχειρον εὐθύς λέγειν, ὅτι τῶν γινομένων ἐστίν. Ἴσθι εἶναι ὅτι, ὅταν καὶ τὸ σὸν κατεαγῇ τοιοῦτον εἶναί σε δεῖ, ὅποῖον ὅτε καὶ τοῦ ἄλλου
30 κατεάγῃ. Οὕτω μετατίθει καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα. Τέκνον ἄλλου τέθηκεν

σ' αὐτήν. Ποιὰ λοιπὸν θέση θὰ ἔχω, λέγει, μέσα στὴν πόλη; Αὐτήν μὲ τὴν ὁποία θὰ μπορούσες νὰ φυλάξεις τὸν ἑαυτὸ σου σεμνὸ καὶ ἀξιοπρεπῆ. Ἐάν ὅμως, θέλοντας νὰ ὠφελῆσεις τὴν πόλη σου, τὰ χάσεις αὐτὰ, ποιὸ θὰ εἶναι τὸ ὄφελος γι' αὐτήν, ἂν γίνεις τελικὰ ἄπιστος καὶ ἀναιδής;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 32ο

Προτιμήθηκε κάποιος ἀντὶ γιὰ σένα σὲ συνεστίαση ἢ προσφώνηση, ἢ στὴν πρόσκληση σὲ συμβούλιο; Ἐάν αὐτὰ εἶναι καλὰ, πρέπει νὰ χαίρεσαι ἐπειδὴ τὰ ἐπέτυχε ἐκεῖνος· ἂν πάλι εἶναι κακὰ, νὰ μὴ στενοχωριέσαι, ἀφοῦ δὲν τὰ πέτυχες ἐσύ. Καὶ νὰ θυμᾶσαι, ὅτι σὺ δὲν μπορείς νὰ ἔχεις τὴν ἴδια ἀξίωση, ἀφοῦ σὺ δὲν κάνεις ὅ,τι κάνουν οἱ ἄλλοι γιὰ ν' ἀποκτήσουν ὅσα δὲν εἶναι στὴν ἐξουσία μας. Πῶς δηλαδὴ εἶναι δυνατόν κάποιος ποὺ δὲν χτυπάει τίς πόρτες ἰσχυρῶν, νὰ ἔχει τὰ ἴδια μὲ ἐκεῖνον ποὺ τίς χτυπάει; Αὐτὸς ποὺ δὲν γίνεται συνοδὸς τους, μὲ ἐκεῖνον ποὺ τοὺς συνοδεύει; Αὐτὸς ποὺ δὲν τοὺς κολακεύει, μὲ ἐκεῖνον ποὺ τοὺς κολακεύει; Θὰ εἶσαι λοιπὸν ἀδίκος καὶ ἀπληστος, ἂν, χωρὶς νὰ προσφέρεις αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα ἀγοράζονται ἐκεῖνα, θελήσεις νὰ τὰ πάρεις δωρεάν. Ἐλλὰ πόσο πωλοῦνται τὰ μαρούλια; Ἐναν ὄβολό, γιὰ παράδειγμα. Ἐάν λοιπὸν κάποιος δίνοντας τὸν ὄβολό, πάρει μαρούλια, ἐνῶ ἐσύ ποὺ δὲν ἔδωσες δὲν πάρεις, νὰ μὴ νομίζεις ὅτι ἔχεις λιγώτερα ἀπὸ αὐτὸν ποὺ πῆρε. Γιατί, ὅπως ἐκεῖνος ἔχει μαρούλια, ἔτσι καὶ σὺ ἔχεις τὸν ὄβολό, τὸν ὁποῖο δὲν ἔδωσες. Ἐτσι καὶ ἐδῶ· δὲν προσκλήθηκες στὴ συνεστίαση κάποιου, διότι δὲν ἔδωσες σ' αὐτὸν ποὺ προσκαλεῖ τὴν ἀξία ποὺ πωλεῖται τὸ δείπνο, καὶ τὸ πωλεῖ μὲ κολακεία, τὸ πωλεῖ μὲ ὑπηρεσίες· δῶσε του τὸ ἀντίτιμο (ἂν σὲ συμφέρει), αὐτὸ ποὺ πωλεῖται. Ἐάν πάλι θέλεις καὶ τὸ ἔξοδο νὰ μὴ κάνεις, καὶ αὐτὰ νὰ τὰ πάρεις, εἶσαι ἀπληστος καὶ ἀδιόρθωτος. Δὲν ἔχεις λοιπὸν τίποτε στὴ θέση τοῦ δείπνου; Ἐχεις τὸ ὅτι δὲν κολάκεψες αὐτὸν ποὺ δὲν ἠθελες, τὸ ὅτι δὲν ἀντίκρουσες τὴν αὐθάδεια τῶν ὑπηρετῶν του στὴν εἴσοδο τοῦ σπιτιοῦ του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 33ο

Τῆ θέληση τῆς φύσης μπορούμε νὰ τὴν μάθουμε ἀπὸ αὐτὰ στὰ ὁποῖα δὲν διαφέρουν οἱ γνῶμες μας. Γιὰ παράδειγμα· ὅταν ἓνας ξένος δοῦλος σπάσει ἓνα ποτήρι, ἢ ἀπάντηση εἶναι ἔτοιμη· Αὐτὰ συμβαίνουν. Σκέψου, ὅτι καὶ ὅταν σπάσει τὸ δικό σου ποτήρι, πρέπει νὰ τὸ ἀντιμετωπίσεις μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ὅπως ὅταν ἔσπασε τὸ ποτήρι τοῦ ἄλλου. Ἐτσι νὰ κάνεις καὶ στὰ μεγαλύτερα. Ὅταν πεθαίνει τὸ παιδί κάποιου

ἢ γυνή, οὐδείς ἐστιν, ὅστις οὐκ ἂν εἴποι, ὅτι “Ἀνθρώπινον”. ἀλλ’ ὅταν τὸ αὐτοῦ τινος ἀποθάνῃ, εὐθύς, “Οἴμοι!” καί, “Τάλας ἐγώ”. Ἐχρῆν δὲ μεμνησθαι τί πάσχομεν περὶ ἄλλων ὡς αὐτὸ ἀκούσαντες

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ’.

5 Ὡσπερ σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτιγγάνειν οὐ τίθεται, οὕτως οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται. Εἰ μὲν τὸ σῶμά σου τις ἐπέτρεπε τῶ ἀπαντήσαντι, ἠγανάκεις ἄν; Ὅτι δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σαυτοῦ ἐπιτρέπεις τῶ τυχόντι, ἵνα, ἐὰν λοιδορήσῃ σοι, ταραχθῇ ἐκείνη καὶ συγχυθῇ, οὐκ αἰσχύνῃ; Τούτου ἔνεκα ἐκάστου ἔργου σκόπει τὰ καθηγούμενα καὶ τὰ ἀκόλουθα αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἔρχου ἐπ’ αὐτό· εἰ δὲ μὴ, τὴν μὲν πρώτην προθύμως ἤξεις, ἅτε μηδὲ τῶν ἐξῆς ἐντεθυμημένος, ὕστερον δέ, ἀναφανέντων τινῶν αἰσχροῶν, ἀποστήσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ’.

Θέλεις Ὀλύμπια νικῆσαι; Κἀγώ, νῆ τὸν Θεόν· κομψὸν γάρ ἐστιν.
 15 Ἀλλὰ σκόπει τὰ καθηγούμενα καὶ τὰ ἀκόλουθα, καὶ οὕτως ἄπτου τοῦ ἔργου. Δεῖ εὐτακτεῖν, ἀναγκοτροφεῖν, ἀπέχεσθαι πεμμάτων, γυμνάζεται πρὸς ἀνάγκην ἐν ὥρᾳ τεταγμένη, ἐν καύματι, ἐν ψύχει, μὴ ψυχρὸν πίνειν, μὴ οἶνον ὡς ἔτυχεν ἀπλῶς, ὡς ἰατροῦ παραδεδωκέναι σεαυτὸν τῶ ἐπιστάτῃ, εἶτα ἐν τῶ ἀγῶνι παρορύσσεσθαι. Ἔστι δὲ ὅτε χεῖρα
 20 ἐκβαλεῖν, σφυρὸν στρέψαι, πολλὴν ἀφήν καταπιεῖν, ἔσθ’ ὅτε μαστιγωθῆναι καὶ μετὰ τούτων πάντων νικηθῆναι. Ταῦτα ἐπισκεψάμενος, ἂν ἔτι θέλῃς ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν, εἰ δὲ μὴ, ὡς τὰ παιδιά ἀναστραφήσῃ, ἂ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν δὲ μονομάχους, νῦν δὲ σαλπίζει, εἶτα τραγωδεῖ· οὕτω καὶ σὺ νῦν μὲν ἀθλητὴς, νῦν δὲ μονομάχος, εἶτα ῥή-
 25 τωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλη δὲ τῇ ψυχῇ οὐδέν, ἀλλ’, ὡς πίθηκος, πᾶσαν θεῖαν ἐὰν ἴδῃς μῆσῃ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου σοι ἀρέσκει. Οὐ γὰρ μετὰ σκέψεως ἠλθες ἐπὶ τι, οὐδὲ περιώδευσας, ἀλλ’ εἰκῆ καὶ κατὰ ψυχρὰν ἐπιθυμίαν. Οὕτω θεασάμενοί τινες φιλόσοφον καὶ ἀκούσαντες οὕτω

ἄλλου ἢ ἡ γυναίκα, δὲν ὑπάρχει κανεὶς ποὺ δὲν θὰ πεῖ ὅτι εἶναι ἀνθρώπινο. Ὅταν ὅμως κάποιου πεθάνει δικό του πρόσωπο, ἀμέσως λέγει: “Ἀλλοίμονο!” καί, “Πόσο δυστυχημένος εἶμαι”. Ἐνῶ ἔπρεπε νὰ θυμώμαστε τί κάνουμε ἐμεῖς ὅταν τὰ ἀκούμε αὐτὰ γιὰ ἄλλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 34ο

Ὅπως δὲν τίθεται σκοπὸς γιὰ ἀποτυχία, ἔτσι οὔτε ἡ φύση τοῦ κακοῦ γίνεται στὸν κόσμο. Ἄν κάποιος ἐμπιστευόταν τὸ σῶμά σου στὸν πρῶτο τυχόντα, δὲν θὰ ἀγανακτοῦσες; Ὅταν ὅμως σὺ ὁ ἴδιος παραδίδεις τὴ δική σου γνώμη (ψυχὴ) στὸν τυχόντα, ὥστε κατηγορώντας σε νὰ ταράζεται καὶ νὰ συγχύζεται αὐτή, δὲν ντρέπεσαι; Γι’ αὐτὸ σὲ κάθε ἔργο νὰ παρατηρεῖς αὐτὰ ποὺ προηγοῦνται καὶ αὐτὰ ποὺ τὸ ἀκολουθοῦν, καὶ τότε νὰ καταπιάνεσαι μ’ αὐτό. Γιατὶ ἄλλιῶς στὴν ἀρχὴ θὰ καταπιαστεῖς μ’ αὐτό, ἐπειδὴ δὲν σκέφθηκες τὰ ἐπακόλουθα, ὅταν ὅμως κατόπιν ἐμφανιστοῦν κάποιες δυσκολίες, θὰ τὸ ἐγκαταλείψεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 35ο

Θέλεις νὰ νικήσεις στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες; Κι ἐγώ, μὰ τὸν Θεό, γιὰτὶ εἶναι ὠραῖο πρᾶγμα. Ἀλλὰ σκέψου αὐτὰ ποὺ προηγοῦνται καὶ αὐτὰ ποὺ ἀκολουθοῦν, καὶ τότε ἄρχισε τὸ ἔργο. Πρέπει νὰ ἀκολουθεῖς κάποιους κανόνες, νὰ τρέφεσαι μὲ ὀρισμένη δίαιτα, νὰ ἀπέχεις ἀπὸ γλυκίσματα, νὰ γυμνάζεσαι ἀναγκαστικὰ σὲ ὀρισμένη ὥρα, μὲ καύσωνα, μὲ κρῦο, νὰ μὴ πίνεις κρῦα ποτὰ, οὔτε κρασί ἔτσι στὴν τύχη, καὶ ἀφοῦ παραδώσεις τὸν ἑαυτό σου στὸν προπονητὴ, ὅπως στὸν γιατρό, τότε νὰ πᾶς στὸν ἀγῶνα. Εἶναι βέβαια δυνατὸν νὰ σπάσεις τὸ χέρι σου, νὰ ἀξαρθρώσεις τὸν ἀστράγαλο, νὰ καταπιεῖς πολλὴ σκόνη, ἀκόμα καὶ νὰ μαστιγωθεῖς, καὶ μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ νὰ νικηθεῖς. Ἀφοῦ τὰ σκεφτεῖς αὐτὰ, ἂν ἀκόμα θέλεις, ἔλα στὴν ἀθληση, ἄλλιῶς θὰ ἀνατραφεῖς σὰν τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε παίζουν τοὺς παλαιστῆς, ἄλλοτε τοὺς μονομάχους, ἄλλοτε σαλπίζουν, καὶ ἄλλοτε τραγουδοῦν. Ἐτσι καὶ σὺ ἄλλοτε γίνεσαι ἀθλητὴς, ἄλλοτε μονομάχος, ἔπειτα ρήτορας, ὑστερα φιλόσοφος, καὶ μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ σου τίποτε, ἀλλὰ σὰν λίθηκος, ὅ,τι βλέπεις τὸ μιμεῖσαι, καὶ σοῦ ἀρέσει μὰ τὸ ἓνα, μίᾶ τὸ ἄλλο. Γιατὶ δὲν ἐπιδόθηκες σὲ κάτι ὑστερα ἀπὸ σκέψη, οὔτε τὸ μελέτησες συστηματικὰ, ἀλλὰ προχώρησες σ’ αὐτὸ στὴν τύχη καὶ μὲ ψυχρὴ ἐπιθυμία. Ἐτσι μερικοὶ, βλέποντας κάποιον φιλόσοφο καὶ ἀκούοντάς τον νὰ μιᾶ ἔτσι, ὅπως μιᾶ ὁ φιλόσο-

τινὸς λέγοντος, ὡς Εὐράτης λέγει (καίτοι τίς οὕτω δύναται εἰπεῖν, ὡς ἐκεῖνος), θέλουσι καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΣ΄.

Ἄνθρωπε, πρῶτον ἐπίσκεψαι ὁποῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα, εἶτα καὶ
 5 τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατάμαθε εἰ δύνασαι βαστάσαι. Πένταθλος εἶναι
 βούλει ἢ παλαιστής; Ἴδὲ σεαυτοῦ τοὺς βραχίονας, τοὺς μηρούς, τὴν
 ὀσφὺν κατάμαθε· ἄλλος γὰρ πρὸς ἄλλο πέφυκε. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα
 ποιῶν ὡσαύτως δύνασαι ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὡσαύτως ὀργίζε-
 σθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν; Ἀγρυπνήσαι δεῖ, πονῆσαι, ἀπὸ τῶν οἰ-
 10 κείων ἀπελθεῖν, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἀπαντῶν-
 των καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἥττον ἔχειν, ἐν τμηῷ, ἐν ἀρχῇ, ἐν δίκῃ,
 πραγματίῳ παντί. Ταῦτα ἐπίσκεψαι, εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι
 τούτων ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν. Εἰ δὲ μή, μὴ προσάγαγε, μὴ
 ὡς τὰ παιδιά, νῦν φιλόσοφος, ὕστερον δὲ τελώνης, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα
 15 ἐπίτροπος Καίσαρος. Ταῦτα οὐ συμφωνεῖ. Ἔνα σε δεῖ ἄνθρωπον
 ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι, ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ
 σεαυτοῦ ἢ τὰ ἐκτός, ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν, ἢ περὶ τὰ ἔξω, τοῦτ'
 ἐστιν, ἢ φιλοσόφου τάξιν ἐπέχειν, ἢ ἰδιώτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ΄.

20 Τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται. Πατὴρ
 ἐστὶν ὑπαγορεύεται ἐπιμελεῖσθαι, παραχωρεῖν ἀπάντων, ἀνέχεσθαι
 λοιδοροῦντος, παίοντος. Ἄλλὰ κακὸς ὁ πατήρ ἐστι. Μὴ τι οὖν πρὸς
 ἀγαθὸν πατέρα φύσει ὠκειώθης; ἀλλὰ πρὸς πατέρα. Ὁ ἀδελφὸς
 ἀδικεῖ. Τῆρει τοιγαροῦν τὴν τάξιν τὴν σεαυτοῦ πρὸς αὐτόν μηδὲ σκό-
 25 πει τὸ τί ἐκεῖνος ποιεῖ, ἀλλὰ τί σοὶ ποιήσαντι κατὰ φύσιν ἔξει ἢ σὴ
 προαίρεσις. Σὲ γὰρ ἄλλος οὐ βιάσκει, εἰ μὴ σὺ θέλεις τότε δὲ ἔση βε-
 βλαμμένος, ὅταν ὑπολάβῃς βιάσκεισθαι. Οὕτως οὖν ἀπὸ τοῦ πολίτου,
 ἀπὸ τοῦ γείτονος, ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ τὸ καθήκον ἐξευρήσεις ἂν τὰς
 σχέσεις ἐθίῳ θεωρεῖν.

φος Εὐφράτης (ἂν καὶ ποιὸς μπορεῖ νὰ μιλήσει σὰν ἐκεῖνον;) θέλουν καὶ αὐτοὶ νὰ γίνουν φιλόσοφοι.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 36ο

Ἄνθρωπε, σκέψου πρῶτα ποιὸ εἶναι τὸ ἔργο, καὶ ἔπειτα ἐξέτασε τὴ φύση σου ἂν μπορεῖ νὰ τὸ βαστάξει. Θέλεις νὰ ἀγωνιστεῖς στὸ πένταθλο ἢ στὴν πάλη; Ἐξέτασε τὰ μπράτσα σου, τοὺς μηρούς σου, ἐξέτασε τὴ μέση σου, γιατί ὁ καθένας εἶναι γεννημένος γιὰ κάτι διαφορετικὸ. Νομίζεις πὼς κάνοντας αὐτὰ μπορεῖς νὰ τρῶς κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, νὰ πίνεις κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, νὰ ὀργίζεσαι ἐπίσης καὶ νὰ δυσαρεστεῖς ὁμοια; Πρέπει νὰ ξαγρυπνήσεις, νὰ κοπιάσεις, νὰ φύγεις ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου, νὰ περιφρονηθεῖς ἀπὸ τὰ δουλᾶκια, νὰ γίνεις περίγελως ὄλων, σὲ ὅλα νὰ εἶσαι τελευταῖος στὴν τιμῆ, στὴν ἐξουσία, στὴ δίκη, σὲ κάθε μικροπρᾶγμα. Αὐτὰ σκέψου, ἂν θέλεις νὰ τὰ ἀνταλλάξεις μὲ τὴν ἀπάθεια, τὴν ἐλευθερία, τὴν ἀταραξία. Ἄλλιῶς μὴ πλησιάζεις, μὴ κάνεις σὰν τὰ παιδιά, τώρα τὸν φιλόσοφο, ὕστερα τὸν τελώνη, μετὰ τὸν ρήτορα, ἔπειτα τὸν ἐπίτροπο τοῦ καίσαρα. Αὐτὰ δὲν συμφωνοῦν. Πρέπει νὰ εἶσαι ἓνας ἄνθρωπος, ἢ καλὸς ἢ κακός· ἢ πρέπει νὰ καλλιεργήσεις τὸ κυριώτερο μέρος τῆς ψυχῆς σου, ἢ τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα· νὰ καταγίνεται μὲ τὰ ἐσωτερικά, ἢ μὲ τὰ ἐξωτερικά· δηλαδὴ ἢ νὰ καταταχθεῖς μὲ τοὺς φιλοσόφους, ἢ μὲ τοὺς ἀπαίδευτους.

ΚΕΦ ΑΛΛΑΙΟ 37ο

Τὰ καθήκοντα γενικὰ ρυθμίζονται σύμφωνα μὲ τὶς σχέσεις. Εἶναι πατέρας σου; Εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ φροντίζεις γι' αὐτόν, νὰ συγκατατίθεσαι σὲ ὅλα, νὰ δείχνεις ἀνοχή ὅταν σὲ κακολογεῖ, ὅταν σὲ χτυπᾷ. Ἄλλὰ εἶναι κακὸς ὁ πατέρας. Μήπως ἡ φύση σοῦ ἔδωσε καλὸν πατέρα; Ὁχι, ἀλλὰ ἀπλῶς πατέρα. Ὁ ἀδελφός σου σὲ ἀδικεῖ. Κράτησε σὺ τὴ δική σου ἀδελφικὴ στάση ἀπέναντί του, καὶ νὰ μὴ βλέπεις τί κάνει ἐκεῖνος, ἀλλὰ τί πρέπει νὰ κάνεις ἐσύ, ὥστε ἡ προαίρεσή σου νὰ ἐνεργεῖ σύμφωνα μὲ τὴ φύση. Γιατὶ ἐσένα δὲν μπορεῖ νὰ σὲ βλάψει ἄλλος, ἂν δὲν τὸ θέλεις ἐσύ. Τότε θὰ ὑποστεῖς βλάβη, ὅταν σκεφτεῖς ὅτι βλάπτεσαι. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν λοιπὸν θὰ βρεῖς τὸ καθήκον σου πρὸς τὸν πολίτη, τὸν γείτονα, τὸν στρατηγὸ, ἂν συνηθίσεις νὰ ἐξετάζεις τὶς σχέσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ΄.

Τῆς περὶ Θεὸν εὐσεβείας ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστιν,
 ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτοῦ ἔχειν, ὡς αὐτοῦ καὶ διοικοῦντος ὅλα
 καλῶς καὶ δικαίως, καὶ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, εἰς τὸ πείθε-
 5 σθαι αὐτῷ καὶ ἔπεσθαι καὶ εἶκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκο-
 λουθεῖν ἐκόντα ὡς ἐπὶ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. Οὕτω γὰρ
 οὔτε μέμψη τὸν Θεὸν ποτε, οὔτε ἐγκαλέσεις ὡς ἀμελούμενος. Ἄλλως
 δὲ τοῦτο οὐχ οἶόν τε γίνεσθαι, εἴαν μὴ ἀποστηῆς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν
 τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῆς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. Ὡς ἂν γέ τι ἐκείνων
 10 ὑπολαβὼν ἀγαθὸν ἢ κακόν, πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν ἀποτυγχάνεις ὧν θέ-
 λεις καὶ περιπίπτεις οἷς οὐκ ἐθέλεις μέμφεσθαι σε καὶ μισεῖν τοὺς αἰτί-
 ους. Πέφυκε γὰρ πρὸς πᾶν ζῶον, τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα καὶ αἷτια
 αὐτῷ φεύγειν καὶ ἐκτρέπεσθαι, τὰ δὲ ὠφέλιμα καὶ τὰ αἷτια αὐτῷ μετιέ-
 ναι τε καὶ τεθαυμακέναι. Ἀμήχανον οὖν βλάπτεσθαι τινα οἰόμενον
 15 χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν, ὥσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν
 ἀδύνατον. Ἐνθεν καὶ πατὴρ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ λοιδορεῖται, ὅταν τῶν δο-
 κούντων ἀγαθῶν εἶναι τῷ παιδί μὴ μεταδιδῶ, καὶ τισι τῶν ἀφρόνων
 τοῦτο ἐποίησε, τὸ ἀγαθὸν οἶεσθαι τὴν τυραννίδα. Διὰ τοῦτο καὶ γε-
 ωργὸς λοιδορεῖ τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο ὁ ναύτης, διὰ τοῦτο ὁ ἔμπορος,
 20 διὰ τοῦτο οἱ τὰς γυναῖκας ἀπολλύντες καὶ τὰ τέκνα. Ὅπου γὰρ τὸ
 συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβές. Ὡστε, ὅστις ἐπιμελεῖται τοῦ ὀρέγεσθαι
 ὧν δεῖ καὶ ἐκκλίνειν, ἐν τούτῳ καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖται. Προσῆκει
 κατὰ ἀλήθειαν ἄπτεσθαι ἔργου, καθαρῶς καὶ μὴ ἐπισεσυρμένως,
 μηδὲ ἀμελῶς, μηδὲ γε αἰσχροκερδῶς, μηδὲ ὑπὲρ δύναμιν.

25

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ΄.

Τάξον τινὰ ἤδη χαρακτηῖρα σαυτῷ καὶ τύπον, ὃν φυλάξεις ἐπὶ τε
 σαυτοῦ ὧν, καὶ ἀνθρώποις ἐντυγχάνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ΄.

3 Σιωπὴ τὸ πολὺ ἔστω, ἢ λαλεῖσθω τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δι' ὀλίγων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 38ο

Τὸ κυριώτερο γνώρισμα τῆς εὐλάβειας πρὸς τὸν Θεὸ γνῶριζε ὅτι εἶναι τὸ νὰ ἔχεις σωστὲς ἀντιλήψεις γι' αὐτόν, ὅτι δηλαδή αὐτὸς τὰ κυβερνᾷ ὅλα καλὰ καὶ δίκαια, καὶ ὅτι σὺ σ' αὐτὸ ἔχεις τοποθετηθεῖ, στὸ νὰ πιστεύεις σ' αὐτόν καὶ νὰ τὸν ἀκολουθεῖς καὶ νὰ ἐνδίδεις σὲ ὅλα ὅσα συμβαίνουν, καὶ νὰ τὰ ἀκολουθεῖς μὲ τὴ θέλησή σου, ἐπειδὴ γίνονται ἀπὸ τὴν πρὸ ἄριστη γνῶμη. Γιατὶ ἔτσι δὲν θὰ κατηγορήσεις ποτὲ τὸν Θεό, οὔτε θὰ τὸν ψέξεις ὅτι εἶσαι παραμελημένος. Ἄλλωστε αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν, ἂν δὲν ἀποχωριστεῖς ἀπὸ αὐτὰ πού δὲν εἶναι στὴν ἐξουσία μας, καὶ θεωρεῖς ὡς καλὰ καὶ κακὰ αὐτὰ μόνο πού βρίσκονται στὴν ἐξουσία μας. Γιατί, ἐὰν κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα ἐκλάβεις ὡς ἀγαθὸ ἢ κακό, κατ' ἀνάγκη, ὅταν ἀποτυγχάνεις σ' αὐτὰ πού θέλεις καὶ πέφτεις σ' αὐτὰ πού δὲν θέλεις, θὰ κατηγορεῖς καὶ θὰ μισεῖς τοὺς αἵτιους. Καθόσον ἀπὸ τὴ φύση τοῦ κάθε ζῶο ἀποφεύγει αὐτὰ πού φαίνονται βλαβερὰ καὶ τὰ αἴτια σ' αὐτὸ, καὶ τὰ ἀπομακρύνει, ἐνῶ τὰ ὠφέλιμα καὶ τὰ αἴτια σ' αὐτὸ τὰ ἐπιδιώκει καὶ τὰ θαυμάζει. Εἶναι ἀδύνατο λοιπὸν νὰ βλάπτεται κάποιος νομίζοντας ὅτι χαίρεται μὲ αὐτὸ πού φαίνεται ὅτι βλάπτει, ὅπως εἶναι ἀδύνατο νὰ χαίρεται μὲ τὴν ἴδια τὴ βλάβη. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ πατέρας κακολογεῖται ἀπὸ τὸν γιό του ὅταν δὲν δίνει σ' αὐτόν αὐτὰ πού νομίζει ὅτι εἶναι καλὰ, καὶ σὲ μερικοὺς ἀνόητους αὐτὸ τοὺς ἔκανε νὰ θεωροῦν τὴν τυραννία ἀγαθό. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ γεωργὸς κατηγορεῖ τὸν Θεό, γι' αὐτὸ καὶ ὁ ναύτης, γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἔμπορος, γι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνοι πού χάνουν τὶς γυναῖκες τοὺς καὶ τὰ παιδιά τοὺς. Γιατί, ὅπου εἶναι τὸ συμφέρον, ἐκεῖ εἶναι καὶ ἡ εὐσέβεια. Ὡστε ὅποιος φροντίζει γιὰ ὅσα ἐπιθυμεῖ καὶ ὅσα πρέπει νὰ ἀποφεύγει, φροντίζει συγχρόνως καὶ γιὰ τὴν εὐσέβεια. Πρέπει λοιπὸν ν' ἀρχίζεις κάθε ἔργο μὲ καθαρὴ καρδιά, καὶ ὄχι μὲ νωθρότητα καὶ ἀμέλεια, οὔτε μὲ αἰσχροκέρδεια, οὔτε πᾶνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις σου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 39ο

Καθόρισε ἓνα εἶδος χαρακτήρα καὶ τύπο γιὰ τὸν ἑαυτό σου, τὸν ὁποῖο νὰ φυλάγεις καὶ ὅταν εἶσαι μόνος, καὶ ὅταν συναντᾷσαι μὲ ἀνθρώπους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 40ο

Τὸν περισσότερον χρόνον νὰ σιωπᾷς, ἢ νὰ λὲς τὰ ἀπαραίτητα, καὶ μὲ

Σπανίως δέ ποτε καιροῦ παρακαλοῦντος ἐπὶ τὸ λέγειν, λέξον μὲν, ἀλλὰ περὶ μηδενὸς τῶν τυχόντων, μὴ περὶ μονομαχιῶν, μὴ περὶ ἵπποδρομιῶν, μὴ περὶ ἀθλητῶν, μὴ περὶ βρωμάτων ἢ πομάτων ἢ τῶν ἐκασταχοῦ λεγομένων, μάλιστα δὲ μὴ περὶ ἀνθρώπων, ψέγων ἢ ἐπαινῶν ἢ συγκρίνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ΄.

Ἐὰν μὲν οὖν οἷόν τε ἢ μετάγαγε τοὺς σοὺς λόγους καὶ τοὺς τῶν συνόντων ἐπὶ τὸ προσῆκον. Εἰ δὲ ἐν ἀλλοφύλοις ἀποληφθεὶς τύχους, σιάπα.

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ΄.

Γέλως μὴ πολὺς ἔστω, μηδὲ ἀνεμμένος, μηδὲ ἐπὶ πολλοῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ΄.

Ὅρκον παραίτησαι, εἰ μὲν οἷόν τε εἰς ἅπαν, εἰ δὲ μὴ, ἐκ τῶν ἐνόητων.

15

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΔ΄.

Ἐστιάσεις τὰς ἔξω καὶ ἰδιωτικὰς διακρούου. Ἐὰν δέ ποτε γένηται καιρός, ἐντετάσθω σοι ἢ προσοχὴ μὴ ποτε ἄρα ὑπορρυῆς εἰς ἰδιωτισμόν· ἴσθι γὰρ ὅτι, ἐὰν ὁ ἐταῖρος ἢ μεμολυσμένος, καὶ τὸν συνανατριβόμενον αὐτῷ συμμιολύνεσθαι ἀνάγκη, κἂν αὐτὸς ὦν τύχη καθαρὸς

20

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ΄.

Τὰ περὶ τὸ σῶμα μέχρι τῆς χρείας ψιλῆς παραλαμβάνει, οἷον τροφάς, πόμα, ἀμπεχόνην, οἰκίαν, οἰκετίαν, τὰ δὲ πρὸς ἡδονὴν ἢ δόξαν ἢ τρυφήν ἅπαντα περιέγραφε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΣ΄.

25

Ἐὰν τίς σοι ἀπαγγέλη ὅτι ὁ δεῖνά σε κακῶς λέγει, μὴ ἀπολογου πρὸς τὰ λεχθέντα, ἀλλ' ἀποκρίνου· "Διότι ἡγνῶει τὰ ἄλλα τὰ προσόντα μοι κακά· ἐπεὶ οὐ κἂν ταῦτα μόνον ἔλεγεν".

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ΄.

Οὐ καλὸν τὸ παριέναι εἰς θέατρον εἰς ἀκρόασίν τινων μὴ εἰσῆ,

λίγα λόγια, και σπάνια, όταν τὸ ἐπιβάλλουν οἱ περιστάσεις, νὰ μιᾶς βέβαια, ἀλλὰ νὰ μὴ μιᾶς ποτὲ γιὰ ὅ,τι τύχει, οὔτε γιὰ μονομαχίες, οὔτε γιὰ ἵπποδρομίες, οὔτε γιὰ ἀθλητές, οὔτε γιὰ φαγητὰ ἢ πιοτὰ, ἢ γι' αὐτὰ πού λέγονται σὲ κάθε συνάντηση, και προπαντὸς ὄχι γιὰ νὰ κατηγορεῖς ἢ νὰ ἐπαινεῖς ἢ νὰ συγκρίνεις συνανθρώπους σου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 41ο

Ἐὰν λοιπὸν μπορεῖς, νὰ κατευθύνεις τὰ λόγια τὰ δικά σου και αὐτῶν πού εἶναι μαζί σου πρὸς θέματα κατάλληλα. Ἐὰν ὅμως συμβεῖ νὰ βρεθεῖς ἀνάμεσα σὲ ἀλλόφυλους, τότε νὰ σιωπᾶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 42ο

Νὰ μὴ γελᾶς πολὺ, οὔτε ἀκράτητα, οὔτε γιὰ κάθε πράγμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 43ο

Νὰ ἀποφεύγεις τὸν ὄρκο, ἂν βέβαια εἶναι δυνατὸν τελείως, ἂν ὅμως ὄχι, ὅσο εἶναι δυνατόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 44ο

Νὰ ἀποφεύγεις τὰ ἐξωτερικὰ γεύματα και μὲ ἀπαίδευτους. Ἐὰν ὅμως κάποτε τὸ ἐπιβάλλει ἡ περίσταση, νὰ ἔχεις τεταμένη τὴν προσοχή σου μήπως ξεπέσεις σὲ ἔλλειψη ἀνατροφῆς. Πρέπει νὰ γνωρίζεις, ὅτι ἂν ὁ σύντροφος εἶναι μολυσμένος, κατ' ἀνάγκη και αὐτὸς πού συναναστρέφεται μαζί του θὰ μολυνθεῖ, ἔστω και ἂν αὐτὸς εἶναι καθαρὸς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 45ο

Αὐτὰ πού ἀφοροῦν τὸ σῶμα νὰ παίρνεις ὅσα εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα, ὅπως τροφές, πιοτὰ, ροῦχα, ὑπηρέτες. Ἐνῶ ἐκεῖνα πού εἶναι γιὰ ἡδονὴ ἢ δόξα ἢ ἀπόλαυση, ὅλα νὰ τὰ ἀποφεύγεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 46ο

Ἐὰν κάποιος σοῦ πεί, ὅτι ὁ τάδε σὲ κακολογεῖ, νὰ μὴν ἀπολογηθεῖς σ' αὐτὰ πού εἶπε, ἀλλὰ πὲς του· Ἐπειδὴ ἀγνοοῦσε και τὰ ἄλλα ἐλαττώματα πού ἔχω ἀλλιῶς δὲν θὰ ἔλεγε μόνο αὐτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 47ο

Δὲν εἶναι καλὸ νὰ μεταβαίνεις σὲ θέατρα, γιὰ νὰ ἀκούσεις κάποι-

μήτε ῥαδίως πάριθι· παριῶν δέ, τὸ σεμνὸν καὶ τὸ εὐσταθὲς καὶ ἅμα ἀνεπαχθὲς φύλασσε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ΄.

Ὄταν τινὶ μέλλῃς συμβάλλειν, μάλισα τῶν ἐν ὑπεροχῇ δοκούντων, πρόβαλε σεαυτῷ τί ἂν ἐποίησέ τις τῶν ἐναρέτων, καὶ οὐκ ἀπορήσεις τοῦ χρήσασθαι προσηκόντως τῷ ἐμπεσόντι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ΄.

Ὄταν φοιτᾷς πρὸς τινα τῶν μέγα δυναμένων, πρόβαλε σεαυτῷ, ὅτι οὐχ εὐρήσεις αὐτὸν ἔνδον, ὅτι ἀποκλεισθήσῃ, ὅτι ἐντιναχθήσονταιί σοι αἱ θύραι, ὅτι οὐ φροντιεῖ σου. Κἂν σὺν τούτοις ἐλθεῖν καθήκη, ἐλθὼν φέρε τὰ γενόμενα, καὶ μηδέποτε εἴπῃς αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν, ὅτι "Οὐκ ἦν τοσούτου"· ἰδιωτικὸν γὰρ καὶ διαβεβλημένον πρὸς τὰ ἐκτός

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν΄.

Ἐν ταῖς ὁμιλίαις ἀπέστω τὸ ἑαυτοῦ τινων ἔργων καὶ κινδύνων ἐπὶ 15 πολὺ καὶ ἀμέτρως μεμνήσθαι· σὺ γὰρ ὡς σοι ἡδύ ἐστι τῶν σῶν κινδύνων μεμνήσθαι, οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις ἡδύ ἐστι τῶν σοὶ συμβεβηκότων πικνῶς ἀκούειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ΄.

Ἀπέστω δὲ καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν· ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τρόπος εἰς 20 ἰδιωτισμὸν, καὶ ἅμα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρὸς σέ τῶν πλησίων ἀνεῖναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΒ΄.

Ἐπισφαλές δὲ καὶ τὸ εἰς αἰσχρολογίαν ἐμπεσεῖν. Ὄταν σὺν 25 συμβῇ τι τοιούτον, εἴ μὲν εὐκαιρον ἦ, καὶ ἐπίπληξον τῷ προελθόντι εἰ δὲ μή, τῷ σέ ἀποσιωπῆσαι καὶ ἐρυθριάσαι καὶ σκυθραυτάσαι, δῆλος γίνου δυσχεραίνων τῷ λόγῳ.

ους, οὔτε τυχαῖα, οὔτε εὐκολα. Πηγαίνοντας ὅμως νὰ διατηρεῖς τὴ σεμνότητα καὶ τὴ σοβαρότητα, χωρὶς αὐτὴ νὰ εἶναι ἐνοχλητική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 48ο

“Όταν πρόκειται νὰ συναντηθεῖς μὲ κάποιον, καὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ νομίζουν ὅτι βρίσκονται ψηλά, σκέψου μέσα σου τί θὰ ἔκανε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐνάρετους, καὶ δὲν θὰ δυσκολευτεῖς νὰ συμπεριφερθεῖς ὅπως πρέπει σ’ αὐτὸν ποὺ θὰ συναντήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 49ο

“Όταν πηγαίνεις σὲ κάποιον ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν μεγάλη δύναμη, σκέψου ὅτι δὲν θὰ τὸν βρεῖς μέσα, ὅτι δὲν θὰ σὲ δεχθοῦν, ὅτι θὰ σοῦ κλείσουν κατὰ πρόσωπο τὴν πόρτα, ὅτι δὲν θὰ σοῦ δώσει καμμιά σημασία. Ἄν ὅμως παρ’ ὅλα αὐτὰ σοῦ ἐπιβάλλεται νὰ πᾶς, πηγαίνοντας ὑπόφερε τὰ ὅσα θὰ συμβοῦν, καὶ νὰ μὴ πεῖς μέσα σου, Δὲν ἄξιζε νὰ ὑποφέρω τόσο πολὺ· γιατί αὐτὸ ταιριάζει σὲ ἀπαίδευτο ποὺ ἐρεθίζεται ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 50ο

Στὶς συναναστροφές νὰ ἀποφεύγεις νὰ θυμᾶσαι καὶ ν’ ἀναφέρεις κάποια ἀπὸ τὰ ἔργα σου καὶ τοὺς κινδύνους σου γιὰ πολλὴ ὥρα καὶ ξεπερνώντας τὸ μέτρο. Γιατί, ὅπως εἶναι σὲ σένα εὐχάριστο νὰ θυμᾶσαι τοὺς κινδύνους ποὺ πέρασες, δὲν εἶναι ἔτσι εὐχάριστο καὶ στοὺς ἄλλους νὰ ἀκοῦνε συχνὰ αὐτὰ ποὺ σοῦ συνέβηκαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 51ο

Ἄπόφευγε νὰ προκαλεῖς γέλιο, γιατί εἶναι εὐκολο νὰ γλυστρήσεις μ’ αὐτὸ σὲ τρόπους ἀπαίδευτου, καὶ αὐτὸ εἶναι ἱκανὸν νὰ μειώσει τὸν σεβασμὸ στὸ πρόσωπό σου ἐκείνων ποὺ σὲ πλησιάζουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 52ο

Ἐπάρχει κίνδυνος καὶ τὸ ν’ ἀρχίσουν αἰσχρολογίες. “Όταν λοιπὸν συμβεῖ κάτι τέτοιο, ἐὰν βέβαια σοῦ εἶναι δυνατὸν ἐπίπληξε ἐκείνον ποὺ τὶς ἄρχισε, ἀλλιῶς σιωπώντας καὶ κοκκινίζοντας καὶ σκυρθωπάζοντας, δεῖξε ὅτι δυσανασχετεῖς μὲ τὰ αἰσχρολόγια αὐτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΓ.

“Όταν ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, φύλασσε σεαυτὸν μὴ συναρπασθῆ ὑπ’ αὐτῆς, ἀλλὰ ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα καὶ ἀναβολὴν τινὰ παρὰ σεαυτῶ λάβε. Ἐπειτα μνήσθητι
5 ἀμφοτέρων τῶν χρόνων, καθ’ ὃν τε ἀπήλαυσας τῆς ἡδονῆς, καὶ καθ’ ὃν ἀπολαύσας, ὕστερον μετανοεῖς, καὶ αὐτὸς σεαυτῶ λοιδορήσῃ· καὶ τούτοις ἀντίθετος, ὅπως ἀποσχόμενος χαιρήσεις καὶ ἐπαινέσεις αὐτὸς σεαυτόν. Ἐὰν δὲ εὐκαιρον φανῆ ἄψασθαι τοῦ ἔργου, πρόσεχε μὴ ἡττήσῃ σε τὸ προσηνὲς αὐτοῦ καὶ ἡδὺ καὶ ἐπαγωγόν, ἀλλ’ ἀν-
10 τιτίθει πόσον ἄμεινον τὸ συνειδέναί σεαυτῶ ταύτην τὴν νίκην νενικηκότι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΔ.

“Όταν, διαγνοὺς ὃ τι ποιητέον σοί ἐστι, ποιῆς, μηδὲ πώποτε φύγῃς ὀφθῆναι πράσσων αὐτό, καὶν ἄλλοῖόν τι οἱ πολλοὶ περὶ αὐτοῦ μέλ-
15 λωσιν ὑπολαμβάνειν. Εἰ μὲν γὰρ οὐκ ὀρθῶς ποιεῖς αὐτὸ τὸ ἔργον, φεῦγε, εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῆ τοὺς ἐπιπλήξοντας οὐκ ὀρθῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΕ.

Πρὸς μὲν τὸ διεzeugμένον μεγάλην ἔχε ἀξίαν, πρὸς τὸ συμπελεγμένον δὲ ἀπραξίαν οὕτω καὶ τὸ τὴν μείζω μερίδα ἐκλέξασθαι πρὸς
20 μὲν τὸ σῶμα ἐχέτω ἀξίαν, πρὸς δὲ κοινωνίαν ἐν ἐστιάσει οἷον δεῖ φυλάξαι ἀπραξίαν ἔχει. Ὅταν οὖν συνεσθίης ἑτέρω, μὴ μόνον τὴν πρὸς τὸ σῶμα ἀξίαν τῶν παρακεμένων ὄρα, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὸν ἐστιάτορα αἰδῶ φυλαχθῆναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΣ.

25 Ἐὰν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τι πρόσωπον, καὶ ἐν τούτῳ ἡσχημόνησας καὶ ὁ ἡδύνασο ἐκπληρῶσαι, τοῦτο κατέλιπες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 53ο

“Όταν σοῦ ἔρθει στή φαντασία κάποια ἡδονή, ὅπως ἀκριβῶς και στίς ἄλλες, πρόσεξε τόν ἑαυτό σου νά μῆ σέ παρασύρει ἡ φαντασία αὐτή, ἀλλά σκέψου τὸ πρῶγμα και πάρε κάποια ἀναβολή ἀπὸ τόν ἑαυτό σου. Ἐπειτα φέρε στή μνήμη σου και τὰ δύο χρονικά διαστήματα, αὐτὸν κατὰ τὸν ὁποῖο ἀπόλαυσες τὴν ἡδονή, και ἐκεῖνον κατὰ τὸν ὁποῖο μετὰ τὴν ἀπόλαυση μετανοεῖς, και κατηγόρησε ὁ ἴδιος τόν ἑαυτό σου, και ἀντιπάρθεσε σ’ αὐτὰ τὸ πῶς ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ αὐτὴν θὰ χαροποιήσεις και θὰ ἐπαινέσεις τόν ἑαυτό σου. Ἄν ὅμως παρουσιαστῆ μιὰ κατάλληλη και πραγματικὴ ἀπόλαυση, πρόσεχε νά μῆ σέ νικήσει ἡ προσήνεια και ἡ γλυκύτητα και ἡ ἐλκυστικότητά της, ἀλλὰ νά σκέφτεσαι, ἀντίθετα, πόσο καλύτερο εἶναι νά συνειδητοποιεῖς μέσα σου ὅτι κέρδιες αὐτὴ τὴ νίκη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 54ο

“Όταν διαπιστώσεις μετὰ ἀπὸ σκέψη ὅτι κάνεις αὐτὸ πού πρέπει νά κάνεις, νά μῆ ἀποφύγεις ποτὲ νά τὸ κάνεις σκεπτόμενος ὅτι θὰ σέ δοῦν, ἀκόμα και ἂν οἱ περισσότεροι πρόκειται νά ὑποψιαστοῦν κάτι διαφορετικὸ γι’ αὐτό. Γιατί, ἂν δὲν εἶναι σωστὸ νά τὸ κάνεις τὸ ἔργο αὐτό, ἀπόφευγέ το, ἂν ὅμως εἶναι σωστό, γιατί φοβᾶσαι ἐκείνους πού θὰ σέ ἐπιπλήξουν ὄχι σωστά;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 55ο

Νά δίνεις μεγάλη ἀξία σ’ αὐτὸ πού εἶναι χωρισμένο, ἐνῶ σέ ἐκεῖνο πού εἶναι συνδεδεμένο ἀπαξία. Ἔτσι και ἡ ἐκλογὴ τῆς μεγαλύτερης μερίδας ἔχει γιὰ τὸ σῶμα ἀξία, ἐνῶ σύμφωνα μὲ τοὺς κοινωνικούς τρόπους σέ συνεστίαση, ὅπου πρέπει νά φανεῖς καθὼς πρέπει, ἔχει ἀπαξία. Ἐπειτα λοιπὸν τρῶς μαζὶ μὲ σύντροφο, νά μῆ προσέχεις μόνο τὴν ἀξία πού ἔχουν τὰ φαγητὰ γιὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ και νά διατηρεῖς τὸν σεβασμὸ πρὸς τὸν ἐστιάτορα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 56ο

Ἄν ἀναλάβεις νά παίξεις ἕνα ρόλο ἀνώτερο ἀπὸ τίς δυνάμεις σου, και σ’ αὐτὸν θὰ φερθεῖς μὲ ἀπρέπεια, και ἐκεῖνο πού μπορούσες νά κάνεις θὰ τὸ παραλείψεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΖ΄.

Ἐν τῷ περιπατεῖν καθάπερ προσέχεις μὴ ἐπιβῆς ἤλω ἢ στρέφῃς τὸν πόδα σου, οὕτω πρόσεχε μὴ καὶ τὸ ἡγεμονικὸν βλάβης τὸ σεαυτοῦ. Καὶ τοῦτο ἐὰν ἐφ' ἐκάστου ἔργου παραφυλάσσωμεν, ἀσφα-
5 λέστερον ἀψόμεθα ἐκάστου ἔργου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΗ΄.

Μέτρον κτήσεως τὸ σῶμα ἐκάστου, ὡς ὁ ποῦς ὑποδήματος Ἐὰν ἐπὶ τούτου σιῆς, φυλάξεις τὸ μέτρον, ἐὰν δὲ ὑπερβῆς, ὡς κατὰ κρη-
μνοῦ λοιπὸν ἀνάγκη φέρεσθαι καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ὑποδήματος ἐὰν
10 ὑπερβῆς τὸν πόδα, γίνεται εἴτε κατάχρυσον ὑπόδημα, εἴτε πορφυ-
ροῦν, εἴτε κεντητόν· τοῦ γὰρ ἅπαξ ὑπὲρ τὸ μέτρον ὄρος οὐδεὶς ἐστίν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΘ΄.

Αἱ γυναῖκες εὐθύς ἀπὸ τέσσαρες καὶ δέκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν
κύριαι καλοῦνται· τοιγαροῦν ὀραῖσαι ὅτι ἄλλο μὲν οὐδὲν αὐταῖς πρόσ-
15 ἐστι, μόνον δὲ συγκομιᾶσθαι τοῖς ἀνδράσιν, ἄρχονται καλλωπιζέσθαι,
κάν τούτω πάσας ἔχειν τὰς ἐλπίδας. Προσέχειν οὖν ἄξιον, ἵνα αἰσθων-
ται, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ ἄλλω τιμῶνται, ἢ τῷ κόσμῳ φαίνεσθαι καὶ αἰδήμο-
νες ἐν σωφροσύνῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ξ΄.

20 Ἀφυΐας σημείον τὸ ἐνδιατρίβειν τοῖς περὶ τὸ σῶμα, οἷον ἐπὶ πολὺ
γυμνάζεσθαι ἢ ἐπὶ πολὺ ἐσθίειν ἢ ἐπὶ πολὺ πίνειν ἢ ἐπὶ πολὺ ἀπο-
πατεῖν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν παρέργῳ ποιητέον, περὶ δὲ τὴν γνώμην
ἔστω ἡ πᾶσα ἐπιστροφή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΑ΄.

25 Ὅταν σέ τις κακῶς ποῆ ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν
αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ ἢ λέγει. Οὐχ οἷόν τε οὖν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ
σοὶ φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ· ὥστε, εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖ-
νος δέβλαπται, ὅστις ὥσπερ καὶ ἐξηπάτηται· καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 57ο

“Όταν βαδίζεις, ὅπως προσέχεις νὰ μὴ πατήσεις καρφί, ἢ νὰ μὴ ἔξαρθρώσεις τὸ πόδι σου, ἔτσι νὰ προσέχεις καὶ νὰ μὴ βλάψεις τὸ ἡγεμονικό σου (τὸ νοῦ σου), καὶ ἂν αὐτὸ τὸ τηρήσουμε σὲ κάθε πράξη μας, θὰ ἐκτελοῦμε μὲ περισσότερη ἀσφάλεια κάθε ἔργο μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 58ο

Μέτρο τῆς περιουσίας τοῦ καθενὸς εἶναι τὸ σῶμα, ὅπως τὸ πόδι εἶναι μέτρο τοῦ ὑποδήματος. Ἐὰν σταθεῖς σ’ αὐτό, θὰ διαφυλάξεις τὸ μέτρο, ἐὰν ὅμως τὸ ὑπερβείς, κατ’ ἀνάγκη θὰ πέσεις σὲ γκρεμό· ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ τὸ ὑπόδημα, ὅταν ξεπεράσει τὶς ἀνάγκες πού ἔχει τὸ πόδι, γίνεται τότε εἴτε ὀλόχρυσο, εἴτε πορφυρένιο, εἴτε κεντητό. Γιατὶ σ’ αὐτὸ πού ξεπερνᾷ τὸ μέτρο, δὲν ὑπάρχει κανένα ὄριο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 59ο

Οἱ γυναῖκες ἀμέσως ἀπὸ τὰ δεκατέσσερα χρόνια τους προσφωνοῦνται ἀπὸ τοὺς ἄνδρες κυρίες. Βλέποντας λοιπὸν ὅτι δὲν τὶς μένει τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον νὰ κοιμοῦνται μὲ ἄνδρες, ἀρχίζουν νὰ καλλωπίζονται καὶ νὰ στηρίζουν στὸν καλλωπισμὸ ὅλες τὶς ἐλπίδες τους. Πρέπει λοιπὸν νὰ φροντίζουμε ἐμεῖς νὰ καταλάβουν, ὅτι μὲ τίποτε ἄλλο δὲν γίνονται σεβαστές, παρὰ μὲ τὸ νὰ συμπεριφέρονται μὲ σεμνότητα, μὲ ντροπαλότητα καὶ μὲ σωφροσύνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 60ο

Εἶναι δεῖγμα ἑλλειψῆς εὐφυΐας τὸ νὰ ἐπιμένουμε σὲ ὅσα ἀφοροῦν τὸ σῶμα, ὅπως στὸ νὰ γυμναζόμαστε πολὺ, ἢ νὰ τρώμε πολὺ, ἢ νὰ πίνουμε πολὺ, ἢ νὰ πηγαίνουμε συχνὰ γιὰ ἀπόπατο. Ἀντίθετα αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ κάνουμε ὡς πάρεργο, καὶ νὰ στρέφουμε ὅλο τὸ ἐνδιαφέρον μας στὸν νοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 61ο

“Όταν κάποιος σὲ κακοποιεῖ ἢ σὲ κακολογεῖ, νὰ θυμᾶσαι ὅτι τὸ κάνει ἐπειδὴ νομίζει ὅτι πρέπει νὰ τὸ κάνει ἢ νὰ κακολογεῖ. Δὲν μπορεῖ δηλαδή αὐτὸς νὰ ἀκολουθεῖ αὐτὸ πού φαίνεται καλὸ σὲ σένα, ἀλλὰ στὸν ἴδιο. Ὡστε, ἐὰν τοῦ φαίνεται κακό, βλάπτεται ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος

συμπεπλεγμένον ἔάν τις ὑπολάβῃ ψεῦδος, οὐ τὸ συμπεπλεγμένον
 βέβλαπται, ἀλλ' ὁ ἐξαπατηθεῖς. Ἐπὶ τούτων οὖν ὁρμώμενος, πράως
 ἔξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. Ἐπιφθέγγου γὰρ ἐφ' ἐκάστου, ὅτι “Ἐδο-
 ξεν αὐτῶ”.

5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒ.

Πᾶν πράγμα δύο ἔχει λαβάς, τὴν μὲν ἀφόρητον, τὴν δὲ φορητὴν.
 Ἐάν οὖν ἀδελφός σε ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λάμβανε, ὅτι ἀδικεῖ
 (αὐτὴ γὰρ ἡ λαβὴ ἐστὶν αὐτοῦ οὐ φορητὴ), ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι
 ἀδελφός, ὅτι σύντροφος, καὶ λήψῃ αὐτὸ καθ' ὃ φορητόν ἐστιν.

10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΓ.

Οὔτοι οἱ λόγοι ἀσύντακτοι, Ἐγὼ σου πλουσιώτερός εἰμι, ἐγὼ ἄρα
 σου κρείττων. Ἐγὼ σου λογιώτερος, ἐγὼ σου ἄρα κρείττων. Ἐκεῖνοι
 δὲ μᾶλλον συντακτικοί, Ἐγὼ σου πλουσιώτερος. Ἡ ἐμὴ ἄρα κτήσις
 κρείττων τῆς σῆς Ἐγὼ σου λογιώτερος ἢ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς
 15 κρείσσω. Σὺ δέ γε οὔτε κτήσις εἶ οὔτε λέξις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΔ.

Λούεται τις ταχέως μὴ εἴπῃς ὅτι “κακῶς”, ἀλλὰ ὅτι “ταχέως”.
 Πίνει τις πολὺν οἶνον; Μὴ εἴπῃς ὅτι “κακῶς”, ἀλλ' ὅτι “πολὺν”. Πρὶν
 γὰρ διαγνῶναι τὸ πράγμα, πόθεν οἶσθα εἰ κακῶς. Οὕτως οὐ συμβήσε-
 20 ταί σοι ἄλλων μὲν φαντασίας καταληπτικὰς λαμβάνειν, ἄλλοις δὲ
 συγκατατίθεσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΕ.

Μηδᾶμου σεαυτὸν εἴπῃς φιλόσοφον, μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδι-
 ώταις περὶ τῶν θεωρημάτων, ἀλλὰ ποιεῖ τὸ ἀπὸ τῶν θεωρημάτων, οἶον
 25 ἐν συμποσίᾳ, μὴ λέγε πῶς δεῖ ἐσθίειν, ἀλλ' ἐσθιε ὡς δεῖ. Μέμνησο γὰρ
 ὅτι οὕτως ἀφηρήκεισαν οἱ φιλόσοφοι πανταχόθεν τὸ ἐπιδεικτικόν,

ἐξαπατήθηκε. Γιατί τὴν ἀληθινὴ συμπλεκτικὴ πρόταση ἐὰν τὴν ἐκλάβει κανεὶς ὡς ψευδῆ, δὲν βλάπτεται ἢ συμπλεκτικὴ πρόταση, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ ἐξαπατήθηκε. Ξεκινώντας ἀπὸ αὐτὰ νὰ εἶσαι πρῶτος πρὸς ἐκεῖνον ποὺ σὲ κακολογεῖ. Νὰ λές λοιπὸν στὴν κάθε περίπτωση· Ἔτσι ἔκρινε καλὸ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 62ο

Κάθε πρᾶγμα ἔχει δύο ὄψεις, μὰ ἀφόρητη (μὴ ἀνεκτὴ) καὶ μιὰ φορητὴ (ἀνεκτὴ). Ἐὰν λοιπὸν ὁ ἀδελφὸς σὲ ἀδικεῖ, νὰ μὴ τὸν βλέπεις ἀπὸ τὴν ὄψη αὐτῆ, διότι σὲ ἀδικεῖ, ἐπειδὴ ἢ ὄψη του αὐτῆ δὲν εἶναι ἀνεκτὴ, ἀλλὰ βλέπε τον ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἀπὸ τὸ ὅτι εἶναι ἀδελφὸς καὶ σύντροφος, καὶ θὰ δεχθεῖς τὸ πρᾶγμα, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ὄψη αὐτῆ εἶναι ἀνεκτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 63ο

Τὰ ἀκόλουθα λόγια εἶναι ἀσυνάρτητα· Ἐγὼ εἶμαι πλουσιώτερος ἀπὸ σένα, ἄρα εἶμαι καλύτερος ἀπὸ σένα. Ἐγὼ εἶμαι πιὸ λόγιος ἀπὸ σένα, ἄρα ἐγὼ εἶμαι καλύτερος ἀπὸ σένα. Ἐνῶ τὰ ἐπόμενα εἶναι πιὸ λογικὰ· Ἐγὼ εἶμαι πλουσιώτερος ἀπὸ σένα· ἄρα ἢ περιουσία ἢ δική μου εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ δική σου. Ἐγὼ εἶμαι πιὸ λόγιος ἀπὸ σένα· ἄρα τὰ λόγια μου εἶναι καλύτερα ἀπὸ τὰ τὰ δικά σου, ἐνῶ σὺ δὲν ἔχεις οὔτε περιουσία, οὔτε λεξιλόγιο πλούσιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 64ο

Κάποιος λούζεται γρήγορα. Νὰ μὴ πεῖς ὅτι λούζεται κακῶς, ἀλλὰ γρήγορα. Κάποιος πίνει πολὺ κρασί. Νὰ μὴ πεῖς ὅτι πίνει κακῶς, ἀλλὰ ὅτι πίνει πολὺ. Γιατί προτιοῦ γνωρίσεις τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ ποῦ ξέρεις ὅτι γίνεται κακῶς; Ἔτσι δὲν θὰ σοῦ συμβεῖ, μὲ ἄλλη εἰκόνα νὰ βλέπεις τὰ πράγματα, καὶ μὲ ἄλλη νὰ κρίνεις αὐτὰ καὶ νὰ δέχεσαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 65ο

Πουθενὰ νὰ μὴ πεῖς ὅτι εἶσαι φιλόσοφος, οὔτε νὰ μιλᾷς πολὺ στοὺς ἀπαιδέυτους γιὰ τὰ φιλοσοφικὰ θέματα. Γιὰ παράδειγμα στὸ συμπόσιο νὰ μὴ λές πῶς πρέπει νὰ τρῶνε, ἀλλὰ τρῶγε ὅπως πρέπει. Νὰ θυμᾶσαι δηλαδή ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν οἱ φιλόσοφοι εἶχαν ἀπαλείψει ἀπὸ παντοῦ τὴν ἐπίδειξη· ὥστε πῆγαιναν σ' αὐτοὺς θέλοντας νὰ γίνουν ἀπὸ

ὥστε ἤρχοντο πρὸς αὐτοὺς βουλόμενοι ὑπ' αὐτῶν φιλόσοφοι συσταθῆναι, κάκεινοι ἀπήγαγον αὐτούς. Οὕτως ἠγείχοντο παρορκούμενοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΣ'.

Ὡστε, κἂν περὶ θεωρήματός τινος ἐμπέση λόγος ἐν ἰδιώταις, σιῶπα τὸ πολὺ. Μέγας γὰρ ὁ κίνδυνος εὐθύς ἐξεμέσαι ἃ οὐκ ἔπεψας. Καὶ ὅταν εἴπῃ σοὶ τις ὅτι οὐδὲν οἶσθα, καὶ σὺ μὴ δηχθῆς τότε ἴσθι ὅτι ἀρχὴ τοῦ ἔργου. Ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα οὐ χόρτον φέροντα τοῖς ποιμέσιν ἐπιδεικνύει πόσον ἔφαγεν, ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέψαντα, ἔρια ἔξω φέρει καὶ γάλα. Καὶ σὺ τοίνυν μὴ τὰ θεωρήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυε, ἀλλὰ τὰ ἀπ' αὐτῶν πεφθέντα ἔργα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΖ'.

Ὅταν εὐτελῶς εἴ ἤρμωσμένος τὰ κατὰ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ. Μηδ' ἂν ὕδωρ πίνῃς, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις κἂν ἀσκῆσαι ποτε πρὸς πόνον θελήσῃς, σεαυτῷ καὶ μὴ τοῖς ἔξω. Μὴ τοὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε, ἀλλὰ διψῶν ποτε σφοδρῶς, ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΗ'.

Ἰδιώτου στάσις καὶ χαρακτήρ οὐδεμίαν ποτὲ ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ ἀφέλειαν ἢ βλάβην, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔξω. Φιλοσόφου στάσις καὶ χαρακτήρ πᾶσαν ἀφέλειαν καὶ βλάβην ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΘ'.

Σημεῖα προκόπτοντος οὐδένα ψέγει προχείρως, οὐδένα μέμφεται, οὐδενὶ ἐγκαλεῖ, κἂν τις αὐτὸν ἐπαιῆ, καταγελαῖ τοῦ ἐπαινοῦντος αὐτὸν παρ' ἑαυτῷ, κἂν ψέγῃ, οὐκ ἀπολογεῖται. Περιείσει δέ, καθάπερ οἱ ἄρχικτοι, εὐλαβοῦμένός τι κινήσαι τῶν καθισταμένων πρὶν πῆξιν λαβεῖν.

αὐτοὺς φιλόσοφοι, καὶ ἐκεῖνοι τοὺς καθοδηγοῦσαν. Τόσο πολὺ δὲν τοὺς πείραζε νὰ τοὺς παραβλέπουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 66ο

“Ὡστε κι’ ἂν ἀκόμα συμβεῖ νὰ γίνῃ λόγος γιὰ κάποιο φιλοσοφικὸ παράγγλημα πρὸς ἀπαιδευτούς, ἐσὺ νὰ σωπαίνεις ὅσο μπορεῖς περισσό-
τερο. Γιατὶ εἶναι μεγάλος ὁ κίνδυνος νὰ ξεράσεις ἐκεῖνα ποὺ δὲ χώνε-
ψες. Καὶ ὅταν σοῦ πεῖ κάποιος, ὅτι δὲν ξέρεις τίποτε, καὶ σὺ δὲν δείξεις
ὅτι προσβλήθηκες, τότε γνῶριζε ὅτι ἀρχίζει τὸ ἔργο σου. Γιατὶ καὶ τὰ
πρόδρατα δὲν φέρνουν χορτᾶρι στοὺς βοσκούς δείχνοντάς τους πόσο
ἔφαγαν, ἀλλὰ, ἀφοῦ χωνέψουν μέσα τους τὸ χόρτο, τοὺς φέρνουν τὸ
μαλλὶ καὶ τὸ γάλα. Καὶ σὺ λοιπὸν νὰ μὴ ἐπιδεικνύεις στοὺς ἀπλοϊκοὺς
τίς φιλοσοφικὲς θεωρίες, ἀλλὰ τὰ ἔργα ποὺ εἶναι συνέπεια αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 67ο

“Ὅταν εἶσαι λιτὸς στὶς σωματικὲς ἀνάγκες σου, νὰ μὴ καυχέσαι γι’
αὐτό. Οὔτε ὅταν πίνεις νερό, νὰ λές σέ κάθε ἀφορμὴ ὅτι πίνεις νερό. Καὶ
ἂν ποτὲ θελήσεις νὰ ἀσκηθεῖς στὸν κόπο, κάνε το γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ
ὄχι γιὰ τοὺς ἄλλους. Μὴ ἀγκαλιάζεις τὰ ἀγάλματα, ἀλλὰ ὅταν κάποτε
διψάσεις πολὺ, ρούφηξε κρύο νερό καὶ φτύσε το, καὶ μὴ τὸ πεῖς σέ κανέ-
ναν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 67ο

‘Ὁ ἀπαιδευτὸς ἐξαιτίας τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τοῦ χαρακτήρα του
δὲν περιμένει ποτὲ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του ὠφέλεια ἢ βλάβη, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ
ἔξω πράγματα. ‘Ὁ φιλοσόφος λόγῳ τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τοῦ χαρα-
κτήρα του κάθε ὠφέλεια καὶ ζημιὰ τὴν περιμένει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 69ο

Σημάδι ἐκείνου ποὺ προοδεύει εἶναι ὅτι δὲν κατηγορεῖ κανέναν
εὐκόλα, κανέναν δὲν κακολογεῖ, κανένα δὲν καταγγέλλει, καὶ ἂν κάποι-
ος τὸν ἐπαινεῖ, κοροϊδεύει μέσα του ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἐπαινεῖ, καὶ ἂν κά-
ποιος τὸν κατηγορεῖ δὲν ἀπολογεῖται. Προχωρεῖ στὴ ζωὴ ὅπως οἱ ἄρ-
ρωστοὶ ποὺ προχωροῦν μὲ φόβο μήπως κάτι διαταράξει τὰ θεραπευό-
μενα μέλη τους (πληγῆς) προτοῦ αὐτὰ ἀποκτήσουν στερεότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ο'.

“Ο,τι δ' ἂν ἐρῇ τις περὶ σοῦ, μὴ ἐπιστρέφου· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτι σὸν ἔστιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΑ'.

5 Εἰς ποῖον ἔτι χρόνον ἀναβάλλῃ τὸ τῶν βελτίστων ἀξιούν ἑαυτὸν καὶ ἐν οὐδενὶ παραβαίνειν τὸν αἰροῦντα λόγον; Παρείληφας τὰ θεωρήματα, οἷς ἔδει σε συμβαλεῖν, καὶ συμβέβληκας. Ποῖον οὖν διδάσκαλον προσδοκᾷς, ἵνα εἰς ἐκεῖνον ὑπερθῆς τὴν ἐπανόρθωσιν ποιῆσαι τὴν σεαυτοῦ; Οὐκ ἔτι εἶ μειράκιον, ἀλλὰ ἀνὴρ ἤδη τέλειος. Ἐὰν οὖν ἀμε-
 10 λήσης καὶ ῥαθυμῆσης, καὶ αἰεὶ προθέσεις ἐκ προθέσεως ποιῆς καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὀρίξῃς μεθ' ἃς προσέξῃς σεαυτῷ, λήσεις σεαυτὸν οὐ προκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατελέσεις καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων. Ἦδη οὖν σεαυτὸν ἐκδιούν ἐθίζε ὡς τέλειον, ὡς προκόπτοντα, καὶ πᾶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔστω σοι νόμος ἀπαράδατος. Κἂν ἐπίτονόν
 15 τι ἦ, εἴ τι ἠδὺ ἢ ἐνδοξον ἢ ἄδοξον προσάγηταί σοι, μέμνησο ὅτι νῦν ὁ ἀγών, καὶ ὅτι ἤδη πάρεστι τὰ Ὀλύμπια, καὶ οὐκ ἔστιν ἀναβάλλεσθαι οὐκέτι, καὶ ὅτι παρὰ μίαν ἦτταν καὶ ἐνδοσιν, καὶ ἀπόλλυται προκοπὴ καὶ σφύζεται. Καὶ Παῦλος οὕτω διετέλεσεν, ἐπὶ πάντων προάγων ἑαυτὸν μηδενὶ ἄλλῳ προσέχειν ἢ τῷ λόγῳ. Σὺ δέ, καὶ εἰ μήπω Παῦλος εἶ,
 20 ὡς Παῦλος εἶναι βουλόμενος ὀφείλεις βιοῦν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΒ'.

Ἐποκτεῖναι μὲν τίς με δύναται, βλάψαι δὲ οὐ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓ'.

Παρήγγειλε γὰρ ὁ Κύριος μὴ δυναμένους βλάψαι, μὴ φοβεῖσθαι
 25 λέγων, «Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ». Αὐτῷ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΚΕΦ ΑΛΑΙΟ 70ο

“Ο,τι καί νά πεῖ κάποιος γιά σένα, νά μὴ δίνει σημασία, γιὰτι αὐτὸ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα.

ΚΕΦ ΑΛΑΙΟ 71ο

Γιὰ πόσον χρόνο ἀκόμα θὰ ἀναβάλλεις νὰ θεωρεῖς τὸν ἑαυτὸ σου ἀπὸ τοὺς καλύτερους, καί νὰ μὴ παραβαίνεις σὲ τίποτε τὸν λόγο πού ἰσχύει παντοῦ; Ἔχεις παραλάβει τίς φιλοσοφικὲς θεωρίες, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ ἀποδεχθεῖς, καί τὰ ἀποδέχθηκες· ποιὸν δάσκαλο περιμένεις γιά νὰ ἀναθέσεις σ’ αὐτὸν τὴ βελτίωσή σου; Δὲν εἶσαι πιά παιδάκι, ἀλλὰ ἤδη εἶσαι ἀνδρας τέλειος. Ἄν λοιπὸν ἀδιαφορήσεις καί δείξεις τεμπελιά, καί προχωρεῖς διαρκῶς ἀπὸ τὴ μιά ἀναβολῇ στὴν ἄλλη, καί ὀρίζεις ἄλλες μέρες πάνω σὲ ἄλλες, μετὰ τίς ὅποιες θὰ ἀρχίσει νὰ προσέχεις τὸν ἑαυτὸ σου, θὰ σπαταλήσεις τὸν ἑαυτὸ σου χωρὶς νὰ προοδεύσεις, ἀλλὰ θὰ μείνεις ἀπαιδέυτος καί ὅσο ζεῖς καί ὅταν θὰ πεθάνεις. Συνήθιζε λοιπὸν τὸν ἑαυτὸ σου ἀπὸ τώρα νὰ ζεῖ ὡς τέλειος, ὡς προχωρημένος, καί κάθε τι πού φαίνεται καλύτερο νὰ εἶναι γιά σένα νόμος ἀπαράβατος. Καί ἂν κάτι εἶναι ἐπίπονο, ἢ σοῦ παρουσιάζεται κάτι εὐχάριστο ἢ ἔνδοξο ἢ ἀδοξο, θυμήσου ὅτι τώρα εἶναι ὁ ἀγώνας, καί ὅτι ἤδη οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες τελοῦνται, καί δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναβληθοῦν πιά, καί ὅτι μιά ἡττα καί ὑποχώρηση, χάνεται ἢ προσκοπὴ ἢ σώζεται. Καί ὁ Παῦλος ἔτσι ἔζησε, βελτιώνοντας σὲ ὅλα τὸν ἑαυτὸ του, χωρὶς νὰ ἀφοσιώνεται σὲ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον στὸ κήρυγμα. Σὺ, ἂν καί δὲν εἶσαι ἀκόμα Παῦλος, ὀφείλεις νὰ ζεῖς μὲ τὴ θέληση νὰ γίνεις Παῦλος.

ΚΕΦ ΑΛΑΙΟ 72ο

Νὰ μὲ σκοτώσει βέβαια κάποιος μπορεῖ, νὰ μὲ βλάψει ὅμως ὄχι.

ΚΕΦ ΑΛΑΙΟ 73ο

Γιὰτι ὁ Κύριος παράγγειλε νὰ μὴ φοβόμαστε ἐκείνους πού δὲν μποροῦν νὰ μᾶς βλάψουν, λέγοντας· «Νὰ μὴ φοβᾶστε ἐκείνους πού σκοτώνουν τὸ σῶμα, ἀλλὰ δὲν μποροῦν νὰ σκοτώσουν τὴν ψυχὴ σας. Νὰ φοβᾶστε μᾶλλον ἐκείνον πού μπορεῖ νὰ σκοτώσει καί τὴν ψυχὴ καί τὸ σῶμα στὴ γέεννα τῆς φωτιᾶς»¹. Σ’ αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἄμην.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ
ΠΕΡΙ ΠΑΧΩΝΟΣ

ΠΟΛΕΜΟΝ ΠΟΡΝΙΚΟΝ ΠΑΣΧΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΝΙΚΩΝΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Συνέβη ποτὲ ὀχληθῆναί με ἐπιθυμίᾳ γυναικὸς καὶ δυσφορεῖν καὶ πρὸς τοὺς λογισμοὺς καὶ πρὸς τὰς φαντασίας τὰς νυκτερινάς, καὶ ἐγγὺς γενόμενος τοῦ ἐξελθεῖν τῆς ἐρήμου ἐλαύνοντός με τοῦ πάθους. Τοῖς μὲν γείτοσιν ἐμοῖς οὐκ ἀνεθέμην τὸ πρᾶγμα οὔτε τῷ διδασκάλῳ 5 Εὐλογίῳ, ληληθότως δὲ παραβαλὼν εἰς τὴν πανέρημον, συνετύγχανον ἐπὶ ἡμέρας δεκαπέντε τοῖς κατὰ τὴν Σκήτιν γηράσασι πατράσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν οἷς ἦν καὶ τις Πάχων ὀνόματι, ἑβδομηκοστὸν ἔτος ἐλάσας καθήμενος ἐν τῇ Σκήτει. Εὐρῶν οὖν αὐτὸν ἀσκητικώτερον καὶ ἀκεραιότερον, ἐθάρρησα ἀναθέσθαι μοι τὰ τῆς διανοίας. Καὶ λέγει μοι 10 οὕτως

Μὴ ξενίσῃ σε τὸ πρᾶγμα· οὐ πάσχεις αὐτὸ ἀπὸ ῥαθυμίας μαρτυρεῖ γάρ σοι καὶ ὁ τόπος, καὶ διὰ τὴν σπάνιν τῶν χρειῶν, καὶ διὰ τὸ μὴ εἶναι συντυχίαν τῶν θηλειῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ σπουδῆς. Τριπλοῦς γάρ ἐστιν ὁ πόλεμος ὁ πορνικός· ποτὲ μὲν ἢ σὰρξ ἡμῖν ἐπιτίθεται εὐρωστοῦσα, ποτὲ δὲ τὰ πάθη διὰ τῶν λογισμῶν, ποτὲ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ δαίμων τῆ βασκανία· ἐγὼ γὰρ παρατηρήσας εὗρηκα τοῦτο.

Ἴδού ὡς ὄρας με γέροντα ἄνθρωπον, τεσσαράκοντα ἔτη ἔχων ἐν ταύτῃ τῇ κέλλῃ φροντίζων τῆς ἐμουσῆ σωτηρίας, καὶ ταύτην ἔχων τὴν ἡλικίαν, μέχρι τούτου πειράζομαι. Καὶ διαώμνυτο, ὅτι ἐπὶ δώδεκα ἔτη 20 μετὰ τὸ πεντηκοστὸν ἔτος, οὐ νύκτα μοι συνεχώρησαν, οὐχ ἡμέραν

ΔΙΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΧΩΝΑ

Ο ΟΠΟΙΟΣ ΥΠΕΣΤΗ ΠΟΛΕΜΟ ΠΟΡΝΙΚΟ ΚΑΙ ΝΙΚΗΣΕ¹

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

Συνέβη κάποτε νὰ ἐνοχληθῶ μὲ τὴν ἐπιθυμία γυναικάς καὶ νὰ δυσφορῶ στοὺς λογισμοὺς καὶ στὶς νυχτερινὲς φαντασίες, καὶ ὅταν ἔφτασα στὸ σημεῖο νὰ φύγω ἀπὸ τὴν ἔρημο πεζόμενος ἀπὸ τὸ πάθος, χωρὶς νὰ ἀναφέρω τὸ θέμα στοὺς γείτονές μου, οὔτε στὸν δάσκαλο Εὐλόγιο, φεύγοντας κρυφὰ στὴν Πανέρημο, συναντοῦσα ἐπὶ δεκαπέντε μέρες τοὺς Πατέρες ποὺ γέρασαν στὴ Σκήτη ποὺ βρίσκεται στὴν ἔρημο, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν καὶ κάποιος ποὺ ὀνομαζόταν Πάχων, ὁ ὁποῖος εἶχε περάσει ἑβδομήντα χρόνια ζώντας στὴ Σκήτη. Βρίσκοντάς τον λοιπὸν πιὸ ἀσκητικὸν καὶ πιὸ ἀκέραιον, πῆρα τὸ θάρρος νὰ τοῦ ἐμπιστευθῶ αὐτὰ ποὺ εἶχα στὸ μυαλό μου. Καὶ ἐκεῖνος μου εἶπε:

Νὰ μὴ σὲ ἐκπλήσσει τὸ γεγονός. Δὲν τὸ ὑφίστασαι αὐτὸ ἀπὸ ἐπιπολαιότητα, τὸ ἐπιβεβαιώνει ἄλλωστε καὶ ὁ τόπος, ὁ ὁποῖος ἔχει καὶ ἔλλειψη τῶν ἀναγκαίων, καὶ δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὸν συνάντηση μὲ γυναῖκες, ἀλλὰ μᾶλλον ὀφείλεται στὸν ζῆλο σου. Γιατὶ ὁ πόλεμος τῆς πορνείας εἶναι τριῶν εἰδῶν. Ἄλλοτε μᾶς ἐπιτίθεται ἡ σάρκα, ὅταν εἶναι εὐρωστη, ἄλλοτε πάλι μᾶς ἐπιτίθενται τὰ πάθη μὲ τοὺς λογισμοὺς, καὶ ἄλλοτε μᾶς ἐπιτίθεται ὁ ἴδιος δαίμονας μὲ τὸν φθόνου του. Αὐτὸ τὸ διαπίστωσα ὁ ἴδιος ὕστερα ἀπὸ παρατήρηση.

Νά, ὅπως βλέπεις, εἶμαι γέρος ἄνθρωπος, ποὺ ἔχω σαράντα χρόνια σ' αὐτὸ τὸ κελλί, φροντίζοντας τὴ σωτηρία μου, καὶ παρόλο ποὺ ἔχω αὐτὴ τὴν ἡλικία, πειράζομαι ἀκόμα καὶ τώρα. Καὶ ἔλεγε μὲ ὄρκο, ὅτι ἐπὶ δώδεκα χρόνια μετὰ τὸ πεντηκοστὸ ἔτος τῆς ἡλικίας του δὲν ἔπα-

1. Στὴν ἐκδοσὴ Migne ὑπάρχει ἡ πρόσθετη σημείωσις στὸν τίτλο· «Ἔτεροι δὲ λέγουσι, εἶναι τοῦ Εὐαγγελίου» (P. G. 79, 1312).

ἐπιτιθέμενοι. Ἐπινοήσας οὖν, ὅτι ἀπέστη μου ὁ Θεός, διὸ καὶ καταδυναστεύομαι, ἡρετισάμην ἀποθανεῖν ἀλόγως, ἢ πάθει σώματος ἐνασημονῆσαι. Καὶ ἐξελθὼν καὶ περιελθὼν τὴν ἔρημον, εὗρον σπήλαιον ὑαίνης, εἰς ὃ σπήλαιον ἔθηκα ἑμαυτὸν ἐν ἡμέρᾳ γυμνόν, ἵνα ἐξελθόντα φάγη με τὰ θηρία. Ὡς οὖν ἐγένετο ἑσπέρα κατὰ τὸ γεγραμμένον, «Ἐθου σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ· ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ», ἐξελθόντες οἱ θῆρες, ὃ τε ἄρσην καὶ ἡ θήλεια ὠσφράνθησαν μου, ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν περιλείξαντες, καὶ ὡς προσεδόκων βρωθῆναι, ἀνεχώρησαν ἀπ' ἐμοῦ. Περσὼν οὖν διὰ πάσης νυκτὸς οὐκ
10 ἐβρώθη.

Λογισάμενος οὖν ὅτι ἐφείσατό μου ὁ Θεός, αὐθις ὑποστρέφω εἰς τὴν κέλλαν καρτερήσας οὖν ὁ δαίμων ἡμέρας ὀλίγας, ἐπέθετό μοι σφοδρότερον τοῦ πρώτου, ὡς παρὰ μικρὸν βλασφημηῆσαι. Μετασχηματισθεὶς οὖν εἰς Αἰθιοπίσσαν κόρην (ἦν ἐώρακά ποτε ἐν νεότητι εἰς
15 τὸ θέρος καλαμαμένην), ἐπεκάθητό μου τοῖς γόνασι, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον με ἐκίνησεν, ὡς νομίσαι με συγγενέσθαι. Ἀπὸ μανίας οὖν ἔδωκα αὐτῇ κόσσον, καὶ γέγονεν ἄφαντος. Ἐπὶ διετίαν οὖν τῆς δυσωδίας τῆς χειρὸς μου ἀνέχεσθαι οὐκ ἠδυνάμην. Μχροψυχήσας οὖν καὶ ἀπευδοκήσας, ἐξῆλθον εἰς τὴν Πανέρημον ἀλάμενος, καὶ εὗραν ἀσπίδα μικρὰν
20 καὶ λαβὰν αὐτήν, προσφέρω τοῖς γεννητικοῖς μου μορίοις, ἵνα κἄν οὕτω δηχθεὶς ἀποθάνω, καὶ προστρέψας τοῦ θηρίου τὴν κεφαλὴν τοῖς μορίοις τοῦ σώματος, ἃ αἰτία μοι τοῦ πειρασμοῦ, οὐκ ἐδήχθην. Ἦκουσα οὖν φωνῆς ἐλθούσης ἐν τῇ διανοίᾳ μου, Ἄπελθε, Πάχων, ἀγωνίζου· διὰ γὰρ τοῦτο ἀφήκά σε καταδυναστευθῆναι, ἵνα μὴ μέγα
25 φρονήσῃς ὡς δυνάμενος, ἀλλ' ἐπιγνοῖς σου τὴν ἀσθένειαν, μὴ θαρσήσῃς τῇ πολιτείᾳ σου, ἀλλὰ προσδράμῃς τῇ τοῦ Θεοῦ δυναστείᾳ.

Οὕτω πληροφορηθεὶς ἀνέκαμψα. Καὶ μετὰ θάρσους καθίσας, καὶ μηκέτι φροντίσας τοῦ πολέμου, εἰρήνευσα τὰς ἐπιλοίπους ἡμέρας, ὃ δὲ γνοῖς μου τὴν καταφρόνησιν, οὐκέτι ἤγγισεν.

ψαν οὔτε νύχτα οὔτε μέρα νὰ μοῦ ἐπιτίθενται. Σκεφτόμενος λοιπὸν ὅτι μὲ ἐγκατέλειψε ὁ Θεός, γι' αὐτὸ καὶ καταδυναστεύομαι ἀπὸ τὸν δαίμονα, προτίμησα νὰ πεθάνω παράλογα, παρὰ νὰ ἀσχημονήσω μὲ πάθος σωματικό. Ἔτσι βγῆκα ἔξω καὶ καθὼς τριγύριζα στὴν ἔρημο βρῆκα μὰ σπηλιὰ ὕαινας, στὴν ὁποία τοποθέτησα τὴν ἡμέρα τὸν ἑαυτὸ μου γυμνό, ὥστε βγαίνοντας τὰ θηρία νὰ μὲ φᾶνε. Ὅταν λοιπὸν βράδυνασε, ὅπως εἶναι γραμμένο, «Ὅρισες νὰ πέφτει σκοτᾶδι καὶ νὰ γίνεταί νύχτα, καὶ κατὰ τὴ διάρκειά της νὰ περιφέρονται ἐλεύθερα τὰ θηρία τοῦ δάσους»²⁹, βγαίνοντας τὰ θηρία, καὶ τὸ ἀρσενικὸ καὶ τὸ θηλυκὸ, μὲ μύρισαν ἀπὸ τὸ κεφάλι μέχρι τὰ πόδια γλείφοντάς με, καὶ ἐνῶ περίμενα νὰ μὲ καταβροχθίσουν, ἔφυγαν ἀπὸ κοντὰ μου, καὶ ἐνῶ ἔμεινα πεσμένος ὅλη τὴ νύχτα, δὲν φαγώθηκα.

Σκέφτηκα λοιπὸν ὅτι μὲ λυπήθηκε ὁ Θεός, καὶ γύρισα πίσω στὸ κελλί. Ὁ δαίμονας τότε, κάνοντας ὑπομονὴ λίγες μέρες, μοῦ ἐπιτέθηκε πιὸ δυνατὰ ἀπὸ τὴν πρώτη φορὰ, ὥστε παρὰ λίγο νὰ βλασφημήσω. Ἄφου λοιπὸν μεταμορφώθηκε σὲ Αἰθιόπισσα κόρη (τὴν ὁποία εἶχα δεῖ κάποτε, ὅταν ἤμουν νέος, τὸ θέρος νὰ κόβει καλάμια), κάθισε στὰ γόνατά μου καὶ μὲ ἐρέθισε τόσο πολὺ, ὥστε νὰ νομίσω ὅτι θὰ ἔρθω σὲ ἐπαφὴ μαζί της. Ὁργισμένος τῆς ἔδωσα ἓνα χαστούκι, καὶ ἔγινε ὁ δαίμονας ἄφαντος. Ἐπὶ δύο λοιπὸν χρόνια δὲν μποροῦσα νὰ ὑποφέρω τὴ δυσωδία τοῦ χεριοῦ μου. Ἀπὸ δειλία τότε καὶ ἀπογοήτευση βγῆκα στὴν Πανέρημο περιφερόμενος, καὶ βρίσκοντας μικρὰ κόμπρα τὴν ἔπιασα καὶ τὴν ἔβαλα στὰ γεννητικά μου μόρια, μὲ σκοπὸ νὰ δαγκωθῶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν καὶ νὰ πεθάνω, καὶ στρέφοντας τὸ κεφάλι τοῦ θηρίου στὰ μόρια τοῦ σώματος, πού ἦταν τὰ αἷτια τοῦ πειρασμοῦ, δὲν δαγκώθηκα. Ἄκουσα τότε φωνὴ πού ἦρθε στὴ σκέψη μου νὰ μοῦ λέγει· Πήγαινε, Πάχωνα, ἀγωνίσου, γιατί γι' αὐτὸ σὲ ἄφησα νὰ καταταυρανηθεῖς, γιὰ νὰ μὴ ὑπερηφανευτεῖς ὅτι τάχα ἔχεις δύναμη, ἀλλὰ, ἀναγνωρίζοντας τὴν ἀδυναμία σου, νὰ μὴ βασιστεῖς στὸν τρόπο ζωῆς σου, ἀλλὰ νὰ τρέξεις στὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ.

Ἄφου βεβαιώθηκα μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ξαναγύρισα. Κάθισα τότε μὲ θάρρος, χωρὶς νὰ φρονάζω πὰ γιὰ τὸν πόλεμο, καὶ ἠσυχάσα τὶς ὑπόλοιπες μέρες, καὶ ἐκεῖνος (ὁ δαίμονας), βλέποντας τὴν περιφρόνησή μου, δὲν μὲ πλησίασε πὰ.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΥΠΕΡΕΧΙΟΥ

ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ ΑΣΚΗΤΩΝ

α. Ἀρχὴ ἀποταγῆς μοναχοῦ φοβεῖσθαι τὸν Θεόν· ἄφοβος δὲ μοναχὸς ἔξω τῶν πυλῶν τῆς βασιλείας ἀνλισθήσεται.

β. Ἀρχὴ ζωῆς μοναχοῦ ἀγαθὴ γνῶσις, ἀγνωσία δὲ Θεοῦ σκοτίζει τὴν ψυχὴν μοναχοῦ.

5 γ. Ἀγαθὴ κληρονομία μοναχοῦ σωφροσύνη καὶ ἁγιασμός, ἀποκληρονόμος δὲ πατέρων γίνεται ὁ ἐκτὸς τούτων μοναχός.

δ. Ἀσκησις μοναχοῦ μελέτη Γραφῶν καὶ ποιήσις ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἀνάσκητος δὲ ἐστὶν ὁ μὴ ἐν τούτοις ἀναστρεφόμενος μοναχός.

ε. Βρωσις μοναχοῦ τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πόσις δὲ αὐτοῦ
10 ἐστὶ τὸ κατορθοῦν τὰ ἐντάλματα τοῦ Χριστοῦ· βρωμα γὰρ αἰσθητὸν οὐ παραστήσει μοναχὸν τῷ Θεῷ, ἀλλ' εἰς κοιλίαν χωρεῖ καὶ εἰς ἀφροδῶνα ἐκπορεύεται.

ς. Βῆμα μοναχοῦ σεμνῶς κινουμένου ἐκτριβέτω βαθμοὺς ἐκκλησιαστικούς. Βῆμα μοναχοῦ σεμνὸν μὴ ἐκπορευέτω ἐξ οἰκίας εἰς οἰ-
15 κίαν.

ζ. Βίος μοναχοῦ ἀκηλίδωτος ἔστω μὴ χλευαζόμενος ὑπὸ γυναικῶν σεσωρευμένων ἁμαρτίαις. Βέλος γὰρ πειρατηρίου ἐστὶν ἡ γυνή, ἐν οἰκίαις ἐταιριζομένη.

η. Βουλὴ μοναχοῦ μετὰ συνετοῦ γινέσθω, βουλὴ δὲ ἀσύνετος μὴ
20 κατοικεῖτω ἐν καρδίᾳ μοναχοῦ.

θ. Γρηγορῶν μοναχὸς ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἀποδιώκει φαντάσματα νυκτερινά, γαυριῶν δὲ μοναχὸς ἐν κατορθάμασι καὶ καθεύδων ἰστοὺς ἀράχης ὑφαίνει.

ι. Γενναῖος μοναχὸς τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς βρόχους ἐκφεύ-

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΥΠΕΡΕΧΙΟΥ

ΠΑΡΑΙΝΕΣΗ ΠΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ

1. Ἀρχὴ τῆς ἀποταγῆς τοῦ μοναχοῦ εἶναι νὰ φοβᾶται τὸν Θεό. Ὁ ἄφοβος μοναχὸς θὰ μείνει ἔξω ἀπὸ τὶς πύλες τῆς βασιλείας.

2. Ἀρχὴ τῆς ζωῆς τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἡ ἀγαθὴ γνώση, ἐνῶ ἡ ἄγνοια τοῦ Θεοῦ συσκοτίζει τὴν ψυχὴ τοῦ μοναχοῦ.

3. Καλὴ κληρονομία τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἡ σωφροσύνη καὶ ὁ ἁγιασμός. Ὁ μοναχὸς ποὺ βρῖσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτά, ἀποκληρώνεται ἀπὸ τοὺς Πατέρες.

4. Ἀσκήση τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἡ μελέτη τῶν Γραφῶν καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Εἶναι λοιπὸν ἀνάσκητος ὁ μοναχὸς ποὺ δὲν καταγίνεται μὲ αὐτά.

5. Τροφὴ τοῦ μοναχοῦ εἶναι νὰ κάνει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ πιστὸ του τὸ νὰ ἐφαρμόζει τὶς ἐντολές τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ἡ αἰσθητὴ τροφὴ δὲν θὰ παρουσιάσει τὸν μοναχὸ στὸν Θεό, διότι πηγαίνει στὴν κοιλιὰ καὶ καταλήγει στὸ ἀποχωρητήριον.

6. Τὰ βήματα τοῦ μοναχοῦ, ποὺ κινεῖται σεμνά, νὰ τρίβουν τὰ σκαλοπάτια τῆς ἐκκλησίας. Τὰ σεμνά βήματα τοῦ μοναχοῦ νὰ μὴ πηγαίνουν ἀπὸ τὸ ἓνα σπῆτι στὸ ἄλλο.

7. Ἡ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ νὰ εἶναι ἀκηλίδωτη, νὰ μὴ γίνεται ἀντικείμενο χλεύης ἀπὸ γυναικάρια ποὺ εἶναι βουτηγμένα σὲς ἁμαρτίες. Γιατὶ ἡ γυναίκα εἶναι βέλος πειρατηρίου, ὅταν ἐκδίδεται σὲ σπῆτια.

8. Ὁ μοναχὸς νὰ ἀνταλλάσσει τὶς σκέψεις μὲ συνετὸν ἄνδρα. Ἀσύνητη σύσκεψη νὰ μὴ κατοικεῖ στὴν καρδιὰ τοῦ μοναχοῦ.

9. Ὁ μοναχὸς, μένοντας ἄγρυπνος μὲ ψαλμοὺς καὶ ὕμνους καὶ πνευματικὲς ᾠδές, διώχνει τὰ νυχτερινὰ φαντάσματα, ἐνῶ ὁ μοναχὸς ποὺ ὑπερηφανεύεται γιὰ τὰ κατορθώματά του καὶ κοιμᾶται, ὑφαίνει ἴστους ἀράχνης.

10. Ὁ γενναῖος μοναχὸς ξεφεύγει τὶς παγίδες τοῦ διαβόλου μὲ τὸ

γει τοῦ διαβόλου· γήϊνος μοναχὸς καὶ εἰς γῆν νενευκῶς περιπεῖρεται παγίοι σατανικαῖς.

ια'. Γνώμη μοναχοῦ διαπαντὸς ἔστω πρακτικὴ ἔργων ἀγαθῶν, γνώμην δὲ μοναχοῦ ἀπρακτον οὐκ ἐμπίπλαται ἀγαθά.

5 ιβ'. Γυμνάσιον μοναχοῦ λογισμοὶ ἐπάλληλοι, γρηγόρησις δὲ μοναχοῦ πραῦνει λογισμοὺς ῥυπαροὺς

ιγ'. Γεώργιον μοναχου ψυχὴ ἀγαθὴ καρποφοροῦσα εὐαγγελικῶς, γεώργιον δὲ αὐτῆς μοναχὸς φάγεται τὸν καρπὸν αὐτῆς γλυκὺς γὰρ καρπὸς ἐν στόματι μοναχοῦ τῶν ἰδίων πόνων ὁ μισθός.

10 ιδ'. Δύναμις μοναχοῦ ἀκτημοσίνη βαστάζουσα τὸν Σωτῆρα. Δεινὸν γὰρ παρὰ μοναχοῖς φιλαργυρία, ἀποκλείουσα βασιλείαν οὐρανῶν.

ιε'. Δὸς καρδίαν σου, μοναχέ, εἰς σῶμά σου, ἵνα καὶ τὸν νοητὸν καὶ τὸν πρακτικὸν ἀποδιώξῃς ἀπὸ σοῦ τὸν ἀντίδικον διάβολον.

15 ις'. Δῶρον ἀγαθὸν μοναχοῦ παρθενία, ἀρματηλάτην ποιούσα εἰς οὐρανοὺς σὺν τῷ ἀγίῳ Ἡλίᾳ· δι' ὃ μοναχὸς ταύτης ἐραστῆς γενόμενος, ἐπίδα τῷ πυρίνῳ ἄρματι, δροσιζόμενος δυσὶν ὀχετοῖς δακρύων ἐκ σῶν ὀφθαλμῶν προχεομένων.

ιζ'. Δένδρον ζωῆς εἰς ὕψος ἐγειρόμενον ταπεινώσις.

20 ιη'. Δύναμιν κεκτημένος μοναχὸς, τρυγᾷ τοὺς ἀγαθοὺς καρπούς.

ιθ'. Δύναμις παρθενίας ἀποχὴ βρωμάτων, ὃ δὲ κραιπαλῶν μοναχὸς βίον αὐτοῦ βδελυχθήσεται, καὶ ἀκούσεται ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, «Ἀπέχεις τὸν μισθόν σου»· δυσωπούμενος δὲ εἰπεῖν, λήψεται τὸν μισθὸν αὐτοῦ παρὰ τοῦ τὰ κρύφια γινώσκοντος Χριστοῦ.

25 κ'. Διδούς μοναχὸς τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ, μὴ ἐπαιρέσθω· δεόμενος δὲ τοῦ Θεοῦ, λεγέτω, "Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοι προσφέρω· μόνον παρὰ σοῦ μόνου λύτρωσιν ψυχῆς ζητῶ".

κα'. Εὐχομένον μοναχοῦ καθαρώς ἐν νυκτεριναῖς εὐχαῖς εἰσακούεται Κύριος ἐν ἡμέρᾳ δέ, τοῦτο λαμπρύνει Κύριος, καὶ ὡς ἡμέραν
x καθαράν ἀναδείξει.

σημεῖο τοῦ σταυροῦ. Ὁ γήινος μοναχός, ποῦ ἔχει στραμμένο τὸ βλέμμα του στὴ γῆ, περιπλέκεται σὲ παγίδες τοῦ Σατανᾶ.

11. Ἡ γνώμη τοῦ μοναχοῦ νὰ εἶναι πάντοτε στραμμένη στὴν ἐκτέλεση ἔργων ἀγαθῶν, ἐνῶ ἡ γνώμη τοῦ μοναχοῦ, ποῦ μένει χωρὶς ἔργα, δὲν τὸν γεμίζει μὲ ἀγαθά.

12. Οἱ ἀλλεπάλληλοι λογισμοὶ ἀποτελοῦν ἀσκησιμὸν τοῦ μοναχοῦ, ἐνῶ ἡ ἐγρήγορη τοῦ μοναχοῦ καθησυχάζει τοὺς ἀκάθαρτους λογισμοὺς.

13. Χωράφι πρὸς καλλιέργεια τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἡ καθαρὴ ψυχὴ ποῦ καρποφορεῖ σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο. Ὡς ἀποτέλεσμα τῆς καλλιέργειας αὐτῆς ὁ μοναχὸς θὰ φάει τὸν καρπὸ τῆς. Γιατὶ γλυκὸς καρπὸς στὸ στόμα τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἡ ἀνταμοιβὴ τῶν κόπων του.

14. Δύναμη τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἡ ἀκτημοσύνη ποῦ κρατᾷ τὸν Σωτήρα. Γιατὶ εἶναι κακὸ πρᾶγμα ἡ φιλαργυρία στοὺς μοναχοὺς, ποῦ ἀποκλείει ἀπὸ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

15. Δῶσε, μοναχέ, τὴν καρδιά σου στὸ σῶμα σου, γιὰ νὰ διώξεις ἀπὸ σένα καὶ τὸν νοσητὸ καὶ τὸν πρακτικὸ ἀντίδικό σου, τὸν διάβολο.

16. Ἡ παρθενία εἶναι δῶρο ἀγαθὸ τοῦ μοναχοῦ, ποῦ τὸν κάνει νὰ ἀνεβαίνει μὲ ἄρμα στοὺς οὐρανοὺς μαζὶ μὲ τὸν Ἡλία¹. Γι' αὐτό, μοναχέ, γίνε ἐραστής τῆς βασιλείας, ἀνέβα στὸ πύρινο ἄρμα, δροσιζόμενος μὲ τοὺς δύο ὄχτους τῶν δακρύων ποῦ χύνονται ἀπὸ τὰ μάτια σου.

17. Ἡ ταπείνωσις εἶναι δένδρο τῆς ζωῆς, ποῦ ἀνεβαίνει ψηλά.

18. Ὁ μοναχὸς ἀποκτώντας δύναμη, τρυγᾷ τοὺς καλοὺς καρπούς τῆς.

19. Ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὶς τροφές εἶναι ἡ δύναμη τῆς παρθενίας, ἐνῶ ὁ μοναχὸς ποῦ διατελεῖ σὲ κραιπάλη, θὰ σιχαθεῖ τὴ ζωὴ του, καὶ θὰ ἀκούσει ἀπὸ τὸν Χριστό· «Ἐχεις λάβει ἤδη τὴν ἀμοιβὴ σου»², ἐνῶ ἂν νοιώσει ντροπὴ γι' αὐτό ποῦ κάνει, θὰ τοῦ πεῖ, ὅτι θὰ λάβει τὸν μισθὸ του ἀπὸ αὐτόν, ὁ ὁποῖος γνωρίζει αὐτὰ ποῦ γίνονται κρυφά.

20. Ὄταν ὁ μοναχὸς ἀποδίδει στὸν Θεὸ αὐτὰ ποῦ τοῦ ἀνήκουν, νὰ μὴ ἐπαίρεται. Καὶ ὅταν προσεύχεται στὸν Θεὸ νὰ λέγει. «Σοῦ προσφέρω τὰ δικά σου ἀπὸ αὐτὰ ποῦ σοῦ ἀνήκουν. Μόνο ἀπὸ σένα ζητῶ λύτρωσι τῆς ψυχῆς μου».

21. Ὄταν ὁ μοναχὸς προσεύχεται καθαρὰ κατὰ τὶς νυχτερινὲς προσευχές, θὰ τὸν ἀκούσει ὁ Κύριος. Ἄν προσεύχεται τὴν ἡμέρα, θὰ λαμπρύνει ὁ Κύριος τὴν προσευχή του καὶ θὰ τὴν κάνει σὰν ὀλόλαμπρη μέρα.

κβ. Ἐλεήμων μοναχὸς φιλάδελφος ἔστω, καὶ κληρονομήσει τὴν ἀγαθὴν γῆν.

κγ. Ἐν ὑπερηφανίᾳ μοναχοῦ οὐκ ἀναπαύσεται Κύριος, ἐν ταπεινοφροσύνῃ δὲ αὐτοῦ ἀναπαύσεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐν ταπεινοφροσύνῃ δὲ αὐτοῦ ἔσται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐν τάχει κληρονομήσει αὐτήν.

κδ. Ἐν παντὶ καιρῷ ἔστω ὁ χιτῶν τοῦ μοναχοῦ ἄσπιλος οὐχ ὁ ὕφαντος ἀλλ' ὁ πνευματικός. Ἐν μέσῃ γὰρ νυκτὶ ὁ τοιοῦτος συνεισελεύσεται τῷ νυμφίῳ Χριστῷ εἰς τὴν παστάδα. Ἐλαιον ἐπικομιζέτω ὁ μοναχὸς εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου.

κε. Ζωὴ μοναχοῦ κατὰ μίμησιν ἀγγέλου γινέσθω, καταφλέγουσα ἁμαρτίαν. Ζωὴ γὰρ μοναχοῦ ἐστὶν ἡ τῶν μετανοούντων ὀλοκάρπωσις.

κς. Ζωὴ μοναχοῦ χαρακτηριζέσθω τὰ μέλη αὐτοῦ νενεκρωμένα πρὸς ἐπιθυμίαν ὑπάρχοντα. Ζωὴ γὰρ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ θίος ὑπογραμμὸς σοι γέγονεν.

κζ. Ζάλη δαμιόνων ἀπὸ μοναχοῦ φευγέτω, γαλήνη δὲ ἀγγέλων παρὰ μοναχοῖς χορευέτω.

κη. Ζάλης δαμιονικῆς ἐπεγειρομένης κρατεῖτω μοναχὸς θυμοῦ. Ζωὴ γὰρ μοναχοῦ ἐν πραύτητι καὶ ὑπομονῇ γνωριζέσθω.

κθ. Ζέων τῷ πνεύματι μοναχὸς ἀποδιώκει τὸν διάβολον, ζηλῶν δὲ μοναχὸς ἀδίκως τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐπισπᾶται τὸν διάβολον ἔξω γὰρ μενεῖ μετὰ τῶν πέντε μαρῶν παρθένων ὁ μὴ ἐλαίῳ φαιδρύνων τὴν ἑαυτοῦ λαμπάδα.

λ. Ζύμη κακίας μὴ ὀνομαζέσθω παρὰ μοναχοῖς.

λα. Ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ μοναχοῦ.

λβ. Ἥσυχος μοναχὸς οὐ ταράσσει ἀδελφούς, κραυγὴ δὲ μοναχοῦ ταράσσει μονήν.

λγ. Ἥχον ψαλμοφθίας μὴ ἀνανεύου, μοναχέ· αὕτη γὰρ ἡ τῶν ἀγγέλων ἱμνολογία.

λδ. Ἥχον θεάτρων διαβολικῶν φευγέτω μοναχὸς αὕτη γὰρ ἡ πῶν δαμιόνων ἀπάτη.

22. Ὁ σπλαγχνικὸς μοναχὸς νὰ ἀγαπᾷ τοὺς ἀδελφοὺς μοναχοὺς καὶ θὰ κληρονομήσει τὴ γῆ τὴν καλή.

23. Στὴν ὑπερηφάνεια τοῦ μοναχοῦ δὲν ἔχει θέση ὁ Κύριος³, ἐνῶ στὴν ταπεινοφροσύνη του θὰ ἀναπαυθεῖ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη του θὰ μεταβεῖ στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ θὰ τὴν κληρονομήσει τὸ γρηγορώτερο.

24. Ὁ χιτώντας τοῦ μοναχοῦ πρέπει σὲ κάθε στιγμή νὰ εἶναι ἀσπιλος. Ὁχι ὁ ὑφαντός, ἀλλὰ ὁ πνευματικὸς χιτώντας του. Γιατὶ τὰ μεσάνυχτα ὁ μοναχὸς αὐτὸς θὰ μπεῖ στὸν νυφικὸ θάλαμο μαζί μὲ τὸν νυμφίο Χριστό. Νὰ ἔχει μαζί του ὁ μοναχὸς λάδι, γιὰ νὰ προὔπαντήσει τὸν Νυμφίο⁴.

25. Ἡ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ νὰ μιμεῖται τὴ ζωὴ τοῦ ἀγγέλου, κατακαίοντας τὴν ἁμαρτία. Γιατὶ ἡ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ εἶναι θυσία ὀλοκάρπωσης αὐτῶν ποὺ μετανοοῦν.

26. Ἡ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ πρέπει νὰ θεωρεῖ, ὅτι τὰ μέλη του εἶναι νεκρὰ ὡς πρὸς τὴν ἐπιθυμία. Γιατὶ ἡ ζωὴ καὶ ὁ βίος τοῦ ἁγίου Ἰωάννη ἔγινε παράδειγμά σου.

27. Ἡ ταραχὴ τῶν δαιμόνων νὰ φεύγει ἀπὸ τὸν μοναχό, καὶ νὰ προτανεύει στοὺς μοναχοὺς ἡ γαλήνη τῶν ἀγγέλων.

28. Ὄταν προκαλεῖται δαιμονικὴ ταραχὴ, ὁ μοναχὸς νὰ συγκρατεῖ τὸν θυμό του. Γιατὶ ἡ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ πρέπει νὰ διακρίνεται γιὰ τὴν πραότητα καὶ τὴν ὑπομονή της.

29. Ὄταν εἶναι γεμάτος πνεῦμα ὁ μοναχὸς, διώχνει τὸν διάβολο, ἐνῶ ὅταν ζηλεύει ὁ μοναχὸς τὸν ἀδελφό του ἄδικα, προσελκύει τὸν διάβολο. Γιατὶ θὰ παραμείνει ἔξω μαζί μὲ τὶς πέντε μωρὲς παρθένες⁵ αὐτὸς ποὺ δὲν λαμπρύνει τὸ λυχνάρι του μὲ λάδι.

30. Ζυμὰρι κακίας νὰ μὴ ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν μοναχῶν.

31. Ὁ ἥλιος νὰ μὴ δύει καὶ νὰ ἔξακολουθεῖ ἡ ὄργη τοῦ μοναχοῦ⁶.

32. Ὁ ἥσυχος μοναχὸς δὲν ταραξίζει τοὺς ἀδελφοὺς, ἡ κραυγὴ ὅμως τοῦ μοναχοῦ ταραξίζει τὸ μοναστήρι.

33. Νὰ μὴ ἀρνεῖσαι, μοναχέ, τοὺς ἤχους τῆς ψαλμωδίας, γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ ὑμνωδία τῶν ἀγγέλων.

34. Ὁ μοναχὸς νὰ ἀποφεύγει τοὺς ἤχους τῶν διαβολικῶν θεάτρων. Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπάτη τῶν δαιμόνων.

3. Ἦσ. 66, 1.

5. Ματθ. 25, 12.

4. Ματθ. 25, 10.

6. Ἐφ. 4, 26.

λε'. Ἦτω ἐπὶ τοῦ μετώπου σου ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ διαπαντός, μοναχέ· ἦτω καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἀσκητά.

λς'. Ἠσυχία μοναχοῦ μετὰ καθαρᾶς καρδίας δυσωπεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

5 λζ'. Ἦθος χρηστὸν μοναχοῦ φιλαδελφίαν ἐργάζεται καὶ μάχην ἀποδιώκει.

λη'. Ἠρμωσμένος μοναχὸς τῷ Κυρίῳ μὴ ἐκδιδότω ἑαυτὸν τῷ διαβόλῳ, ἵνα μὴ καταισχυνηθῇ ἐπὶ τοῦ νυμφῶνος.

10 λθ'. Θυρεὸς μοναχοῦ ἀκαταμάχητος ὕμνος ἀγγέλων ἐν στόματι αὐτοῦ, θάνατος δὲ μοναχοῦ ὕμνος ὑπὲρ μέτρον ἀγαπώμενος.

μ'. Θησαυρὸς μοναχοῦ ἀκτημοσύνη ἢ ἐκούσιος θειότατος ἔσται ὁ ταύτην ἐπανηρημένος μοναχός.

μα'. Θησαύρισον, μοναχέ, ἐν οὐρανῷ· ἀπέραντοι γὰρ τῆς ἀναπαύσεώς σοι αἰῶνες.

15 μβ'. Θεωρία μοναχοῦ ἐν Γραφαῖς ἀγίαι γινέσθω, καὶ ἡ εὐδοκία αὐτοῦ ἐπὶ Κύριον.

μγ'. Θύρα μοναχοῦ μὴ μοχλοῖς σιδηροῖς κλειέσθω.

μδ'. Θάρσος μοναχοῦ μὴ ἐν εὐσαρκίᾳ φαινέσθω.

20 με'. Θαυμαστὸν πρόσωπον μοναχοῦ ὑπὸ ἐγκρατείας λαμπρινόμενον.

μς'. Ἰάσεις ψυχῆς μοναχῶν διὰ προσευχῶν γίνονται καὶ δι' ἐλεημοσυκῶν γνωρίζονται.

μζ'. Ἰλαρὸς τῇ ὄψει μοναχός, ἀσκητοῦ ἀνάπαυσις καὶ λογισμῶν πονηρῶν καθαίρεσις.

25 μη'. Ἰωάννης ὑπογραμμίος σοι γινέσθω, μοναχέ, τρίχας καμῆλου περιβεβλημένος, ἵνα Ἡλίας, τῇ μηλώτῃ σκεπάσας, εἰς οὐρανοὺς ἀναγᾶγῃ.

μθ'. Ἰάκωβος χερσὶ προτρεπέσθω ἐπὶ ταῖς προσπιπτούσαις συμφοραῖς ὑπομονὴν σε διδάσκων.

30 ν'. Ἰωάννης σε πρὸς τὸν ἀναρχον Λόγον καθωδήγησεν.

να'. Ἰκμῆς ἰλαρότητος ἐπὶ μετώπῳ γινομένη μοναχοῦ, εὐφραίνει πλῆθος ἀδελφῶν, ἰταμὸς δὲ μοναχός σκορπιίζει σὺλλογον ἀδελφῶν.

35. Νὰ ὑπάρχει πάντοτε στὸ μέτωπό σου, μοναχέ, ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ. Καὶ στὴν καρδιά σου νὰ ὑπάρχει, ἀσκητή, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ.

36. Ἡ ἡσυχία τοῦ μοναχοῦ μὲ καθαρὴ καρδιά κάμπτει τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

37. Τὸ χρηστὸ ἦθος τοῦ μοναχοῦ φέρνει ἀγάπη στοὺς ἀδελφούς καὶ διώχνει τὴν ὀργή.

38. Προσκολλημένος ὁ μοναχὸς στὸν Κύριο, νὰ μὴ παραδίνει τὸν ἑαυτό του στὸν διάβολο, γιὰ νὰ μὴ καταντροπιαστῆ στὸν νυμφώνα.

39. Ἀσπίδα ἀκαταμάχητη τοῦ μοναχοῦ εἶναι ὁ ὕμνος τῶν ἀγγέλων στὸ στόμα του, ἐνῶ ὁ θάνατος τοῦ μοναχοῦ εἶναι ὕμνος πού ἀγαπιέται πάρα πολύ.

40. Ἡ θεληματικὴ ἀκτημοσύνη εἶναι θησαυρὸς τοῦ μοναχοῦ, γιὰτι εἶναι θεϊκώτατος ὁ μοναχὸς πού τὴν ἔχει ἐπιλέξει.

41. Θησαύρισε στὸν οὐρανό, μοναχέ, γιὰτι ἐκεῖ θὰ εἶναι χωρὶς τέλος οἱ αἰῶνες τῆς ἀνάπαυσής σου.

42. Ἡ θεωρία τοῦ μοναχοῦ νὰ γίνεται μὲ βάση τις ἅγιες Γραφές, καὶ ἡ ἀγαθὴ προαίρεσή του θὰ φτάσει στὸν Κύριο.

43. Ἡ πόρτα τοῦ μοναχοῦ νὰ μὴ κλείνει μὲ σιδερένιες ἀμπάρες.

44. Τὸ θάρρος τοῦ μοναχοῦ νὰ μὴ κρίνεται ἀπὸ τὴν παχυσαρκία του.

45. Εἶναι ἀξιοθαύμαστο τὸ πρόσωπο τοῦ μοναχοῦ πού λάμπει ἀπὸ τὴν ἐγκράτεια.

46. Οἱ θεραπείες τῆς ψυχῆς τῶν μοναχῶν γίνονται μὲ τις προσευχές, καὶ ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τις ἐλεημοσύνες.

47. Ὁ χαρούμενος στὴν ὄψη μοναχὸς εἶναι ἀνάπαυση γιὰ τὸν ἀσκητή, καὶ κατάργηση τῶν πονηρῶν λογισμῶν.

48. Ὁ Ἰωάννης, μοναχέ, νὰ σοῦ εἶναι ὑπόδειγμα, ντυμένος μὲ τρίχες καμήλας⁷, ὥστε ὁ Ἡλίας⁸, σκεπάζοντάς σε μὲ τὸν τρίχινο μανδύα, νὰ σὲ ἀνεβάσει στοὺς οὐρανοὺς.

49. Ὁ Ἰάκωβος ἄς σὲ προτρέπει μὲ τὰ χέρια του, διδάσκοντάς σε τὴν ὑπομονὴ στὶς συμφορὲς πού σὲ βρίσκουν⁹.

50. Ὁ Ἰωάννης σὲ καθοδήγησε πρὸς τὸν ἀναρχο Λόγο¹⁰.

51. Παρότητα ἐκδηλούμενη στὸ μέτωπο τοῦ μοναχοῦ εὐφραίνει τὸ σύνολο τῶν ἀδελφῶν, ἐνῶ ὁ αὐθάδης μοναχὸς διαλύει τὴν ὁμήγυρη τῶν ἀδελφῶν.

7. Ματθ. 3, 4. Μάρκ. 1, 6.

8. Δ' Βασ. 2, 13.

9. Ἰακ. 1, 3.

10. Ἰω. 1, 1.

- νδ'. Ἰσότης ἀδελφῶν ὑπερηφανίαν σκορπίζει καὶ ταπεινοφροσύνην ῥίζοι
- νγ'. Ἰσάγγελος ἔσται μοναχὸς κοιλίας καταφρονῶν καὶ κραιπάλην οὐκ ἀγαπῶν.
- 5 νδ'. Κάλλος ἀμῆχανον ἐν ψυχῇ μοναχοῦ παρθενία ἄσπιλος, κάκιστον δὲ πρόσωπον μοναχοῦ παρθενία ἐσπιλωμένη.
- νε'. Κάκιστον μοναχὸς συνείσακτος, ὡς πῦρ εἰς καλάμην.
- νς'. Κόσμον ἀπατήσας μοναχὸς, Χριστοῦ συνόμιλος γίνεται· κόσμου δὲ πράγμασιν ἐμπεπλεγμένος μοναχὸς οὐκ ἀρέσκει τῷ στρατο-
- 10 λογήσαντι Χριστῷ.
- νζ'. Κήρυξ πιστότατος εἰς βασιλείαν οὐρανῶν μοναχὸς ἀφιλάργυρος, κακὸς δὲ κακῶς ἀπολεῖται φιλάργυρος ὢν.
- νη'. Κόσμος νεανίσκου μοναχοῦ σωφροσύνη, ἀνεπισκότητον ἔχουσα παρθενίαν.
- 15 νθ'. Κεμηλίον μοναχοῦ ὑπακοή· ὁ κεκτημένος μοναχὸς αὐτήν, εἰσακουσθήσεται.
- ξ'. Κακία μὴ αὐλιζέτω ἐν καρδίᾳ μοναχοῦ.
- ξά'. Λόγους ἀγαθῶν ἐρευγέσθω μοναχὸς καὶ λαλείτω ἐν στόματι αὐτοῦ λόγους Ὑψίστου.
- 20 ξβ'. Λιμὸν ἐκούσιον ἀναλαβέτω μοναχὸς τοῦ ταπεινῶσαι γήϊνον σῶμα καὶ ὑψῶσαι οὐρανοπολίτην ψυχὴν.
- ξγ'. Λόγον ἀληθείας φθεγγέσθω μοναχὸς, καὶ ψεῦδος ἐξοριζέτω ἐκ στόματος αὐτοῦ.
- ξδ'. Λόγον ὅταν ἀκούσῃ μοναχὸς σκληρὸν μὴ θρασυνέσθω, ἀλλ' ὑποτιπτέτω ἵνα ὑποστρέψῃ θυμὸν ὀργῆς λήψεται γὰρ τὸν τῆς εἰρήνης μισθόν, καὶ υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται, τῆς εἰρήνης γενόμενος υἱός.
- ξε'. Λιγυρῶς φθεγγόμενος μοναχὸς ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἐκ λιθίνης καρδίας προσκαλεῖται δάκρυα.
- 30 ξς'. Λέων φοβερός ὀνάγροις οὕτω μοναχὸς ἐδραῖος λογισμοῖς ἐπιθιμίας.

52. Ἡ ἰσότητα τῶν ἀδελφῶν ἐξαφανίζει τὴν ὑπερηφάνεια, καὶ ριζώνει τὴν ταπεινοφροσύνη.

53. Ὁ μοναχὸς ποῦ καταφρονεῖ τὴν κοιλιὰ καὶ δὲν ἀγαπᾷ τὴν οἰνοποσία, γίνεται ἴσος μὲ τοὺς ἀγγέλους.

54. Ἡ ἀμόλυντη παρθενία εἶναι ἀκαταγώνιστη ὁμορφιά στὴν ψυχὴ τοῦ μοναχοῦ, ἐνῶ ἡ λερωμένη παρθενία εἶναι τὸ πιὸ κακὸ πρόσωπο τοῦ μοναχοῦ.

55. Εἶναι μέγιστο κακὸ ὁ μοναχὸς ποῦ ζεῖ μαζὶ μὲ ἄλλον, σὰν τὴ φωτιά στὴν καλαμιὰ.

56. Ἀπαρνούμενος τὸν κόσμον ὁ μοναχὸς γίνεται σύντροφος τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ὅταν ὁ μοναχὸς εἶναι μπλεγμένος μὲ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου δὲν ἀρέσει στὸν Χριστὸ ποῦ τὸν στρατολόγησε¹¹.

57. Ὁ ἀφιλάργυρος μοναχὸς εἶναι πιστότατος κήρυκας στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἐνῶ ἂν εἶναι φιλάργυρος, ὡς κακός, θὰ ἀπολεσθεῖ μὲ τρόπο κακὸ.

58. Ἡ σωφροσύνη εἶναι στολίδι τοῦ νεαροῦ μοναχοῦ, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τὴν παρθενία του συσκοτισμένη.

59. Ἡ ὑπακοὴ ἀποτελεῖ τὸ κειμήλιο τοῦ μοναχοῦ. Ὁ μοναχὸς ποῦ τὴν ἔχει, θὰ εἰσακουστῆ.

60. Κακία νὰ μὴ βρῖσκει χῶρον στὴν καρδιὰ τοῦ μοναχοῦ.

61. Ὁ μοναχὸς νὰ ἐκστομίζει λόγια ἀγαθὰ, καὶ μὲ τὸ στόμα του νὰ λέγει λόγια τοῦ Ὑψίστου.

62. Ὁ μοναχὸς πρέπει νὰ ἀρχίσει πεῖνα ἐθελοντική, γιὰ νὰ ταπεινώσει τὸ γήινο σῶμα καὶ νὰ ἐξυψώσει τὴν οὐρανοπολίτισσα ψυχὴ.

63. Ὁ μοναχὸς νὰ λέει λόγια ἀληθινὰ, καὶ νὰ ἐξορίσει τὸ ψέμα ἀπὸ τὸ στόμα του.

64. Ὅταν ὁ μοναχὸς ἀκούσει λόγον βαρὺ, νὰ μὴν ὀργίζεται, ἀλλὰ νὰ ὑποκύπτει, γιὰ νὰ ἀπομακρύνει τὴν ἐκδήλωση ὀργῆς. Ἔτσι θὰ ἔχει τὸν μισθὸ τῆς εἰρήνης, καὶ θὰ ὀνομαστῆ υἱὸς τοῦ Ὑψίστου¹², ἐπειδὴ ἔγινε υἱὸς τῆς εἰρήνης.

65. Ὅταν ὁ μοναχὸς μιλάει εὐχάριστα μὲ ταπεινοφροσύνη, ἀκόμα καὶ στὴν πέτρινη καρδιὰ προκαλεῖ δάκρυα.

66. Τὸ λιοντάρι εἶναι φοβερὸ στοὺς ἄγριους ὄνους¹³, ἔτσι καὶ ὁ σταθερὸς μοναχὸς γιὰ τοὺς λογισμοὺς τῆς ἐπιθυμίας.

67. Ὅταν ὁ μοναχὸς διακόπτει τὴ νηστεία παράκαιρα, μοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποῦ γκρεμίζει σπῆτι ἀπὸ τὰ θεμέλιά του.

ξζ. Λύων μοναχὸς ἀκαίρως νηστείαν, ὡς ὁ κατασκάπτων οἶκον ἐκ θεμελίων.

ξη. Λαίλαψ ἀνέμου ἐγείρων κονιορτὸν ἐν πεδίῳ· οὕτω μοναχὸς ὑπερήφανος ἀνεγείρων ὄργην ἐν μοναστηρίῳ.

5 ξθ. Λιμὴν ἀχείμαστος πλοίοις· οὕτω μοναχὸς ἐν μοναστηρίῳ (μοναστήριον μοναχῶ).

ο. Μῆμημα ἀγγέλων μοναχὸς ἐπὶ τῆς γῆς ἀπαθής, ὃς οὐκ ἐτρούθη τοξεύματι ἠδονῆς.

οα. Μὴ σπεύσης, μοναχέ, ἐν ὑπερηφανίᾳ, ἵνα μὴ πέσης πτώμα
10 ἐξαίσιον.

οβ. Μιμητῆς γενοῦ, μοναχέ, τῆς ταπεινοφροσύνης Παύλου, ἵνα συγκληρονόμος γένη τῶν ἁγίων.

ογ. Μῆμησαι τὸν τελώνην, μοναχέ, ἵνα μὴ τῷ Φαρισαίῳ συγκατακριθῆς.

15 οδ. Μωϋσέως τὸ πρόβιον ἐπίλεξαι, μοναχέ, ἵνα τὴν καρδίαν, ἀκρότομον οὖσαν, εἰς λίμνας ὑδάτων μεταβάλης μετὰ ταῦτα γὰρ ἔξεις πείραν λαβὼν ὡς καλὸν ἢ πραῦτης «Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με».

οε. Μὴ σκληρὸς ἀναφανῆς, μοναχέ· μνήσθητι ὅτι οὐδεὶς σκληρὸς
20 ὑπέμεινε.

ος. Μὴ τὸν Ἄβελ καταλιπὼν, τῷ ὑπερηφάνῳ Κάϊν προστεθῆς καὶ τῶν ἐκείνου μερίδων συμμέτοχος γένη.

οζ. Μάθε ὡς καλὸν ἢ ταπεινοφροσύνη, καὶ ταύτην ἔκλεξαι· ἀνάγει γὰρ εἰς οὐρανόν.

25 οη. Μισθὸς ἀγαθὸς σοι πρόκειται, μοναχέ, τῆς ταπεινοφροσύνης ἢ τῶν οὐρανῶν βασιλεία· μὴ ταύτης ἀμοιρήσης.

οθ. Νέος μοναχὸς στηριξέσθω σωφροσύνη, κενοδοξίαν παρορῶν· νεόφυτον γὰρ παρὰ Θεοῦ ἠγαπημένον, μοναχὸς σωφροσύνη ἀρδευόμενος.

30 π. Νηστεία χαλινὸς μοναχοῦ· ὁ ῥύπτων αὐτήν, ἵππος θηλυμανῆς εὐρίσκειται· νέος δὲ ἀχαλίνωτος ἀφειδῶς ἀμαρτάνει.

πα. Νίπτων μοναχὸς πόδας ὀσίων, λαμπρύνει καρδίαν αὐτοῦ, καὶ ἔξει θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς.

πβ. Νίπτων μοναχὸς πόδας ἀμαρτωλῶν ἀδιακρίτως, εὐλογίαν ἀπαλλιγμένων ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπᾶται.

68. Ὁ ὑπερήφανος μοναχὸς ποὺ προκαλεῖ ὀργή στοὺς μοναστήρι, μοι-
άζει μὲ ἀνεμοστρόβιλο ποὺ σηκώνει σκόνη στὴν πεδιάδα.

69. Ὁ μοναχὸς στοὺς μοναστήρι εἶναι σὲ λιμάνι ποὺ δὲν ταράζεται
ἀπὸ τρικυμίες.

70. Ὁ ἀπαθὴς μοναχὸς πάνω στὴ γῆ, ποὺ δὲν χτυπήθηκε ἀπὸ τόξο
τῆς ἡδονῆς, εἶναι μιμητὴς τῶν ἀγγέλων.

71. Νὰ μὴ διαστεῖς, μοναχέ, νὰ ὑπερηφανευτεῖς, γιὰ νὰ μὴ ὑποστεῖς
πτώση φοβερή.

72. Νὰ γίνεις μιμητὴς τῆς ταπεινοφροσύνης τοῦ Παύλου, μοναχέ,
γιὰ νὰ γίνεις κληρονόμος τῆς βασιλείας μαζί μὲ τοὺς ἁγίους.

73. Μιμήσου τὸν τελώνη, μοναχέ, γιὰ νὰ μὴ καταδικαστεῖς μαζί μὲ
τὸν Φαρισαῖο¹⁴.

74. Διάλεξε τὴν πραότητα τοῦ Μωυσῆ, μοναχέ, ὥστε τὴν καρδιά
σου, ποὺ εἶναι γκρεμὸς ἀπὸτόμος, νὰ τὴν μεταβάλεις σὲ λίμνη γεμάτη
νερό¹⁵. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἀποκτήσεις πείρα, ὅτι ἡ πραότητα εἶναι καλὸ
πρᾶγμα: «Σὲ δροσερὰ νερὰ μὲ ἀναπαύει»¹⁶.

75. Νὰ μὴν εἶσαι σκληρὸς, μοναχέ. Νὰ θυμᾶσαι ὅτι κανένας σκλη-
ρὸς δὲν ἔδειξε ὑπομονή.

76. Μὴ, ἐγκαταλείποντας τὸν Ἄβελ, προστεθεῖς στὸν ὑπερήφανο
Καῖν, καὶ γίνεις συμμέτοχος τῆς μερίδας ἐκείνου¹⁷.

77. Μάθε ὅτι ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι καλὸ πρᾶγμα, καὶ προτίμησέ
την, γιὰ νὰ ἀνεβάσει στὸν οὐρανό.

78. Γιὰ τὴν ταπεινοφροσύνη σου, μοναχέ, σὲ περιμένει ἀνταμοιβὴ
καλή, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μὴ τὴν στερηθεῖς.

79. Ὁ νέος μοναχὸς ἄς στηρίζεται στὴ σωφροσύνη, παραβλέποντας
τὴν κενοδοξία. Γιὰ νὰ εἶναι φυτὸ ποὺ πρόσφατα φυτεύτηκε, ἀγαπημένο
ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ μοναχὸς ποὺ ποτίζεται μὲ τὴ σωφροσύνη.

80. Ἡ νηστεία εἶναι τὸ χαλινάρι τοῦ μοναχοῦ. Αὐτὸς ποὺ τὴν ἀπορ-
ρίπτει εἶναι ἄλογο ποὺ ἀγαπᾷ τὰ θηλυκά¹⁸. Καὶ νέος ἀχαλίνωτος ἁμαρ-
τάνει ἄφθονα.

81. Ὁ μοναχὸς πλένοντας τὰ πόδια ὀσίων¹⁹, καθαρίζει τὴν καρδιά
του, καὶ θὰ ἔχει θησαυρὸ στοὺς οὐρανοὺς.

82. Ὁ μοναχὸς πλένοντας τὰ πόδια ἁμαρτωλῶν ἀδιακρίτως, προ-
σελκύνει πρὸς τὸν ἑαυτό του τὴν εὐλογία τῶν χαμένων.

16. Ψαλμ. 22, 1.

18. Ἰερ. 5, 8.

17. Γεν. 4, 1 ἐ.

19. Α' Τιμ. 5, 10.

πγ'. Νόμος πηγὴ ζωῆς μοναχοῦ ἐν χειρὶ πρακτικοῦ.

πδ'. Νύκτα ἡμέραν ἀπεργάζεται μοναχὸς ἐρηγορῶς ἐν εὐχαῖς παρεδρεύων.

πε'. Νύσσων μοναχὸς καρδίας ἑαυτοῦ, προχέει δάκρυα, καὶ οὐρα-
5 νόθεν ἔλεον προσκαλεῖται.

πς'. Νῆμα θεῖον ἐν στόματι μοναχοῦ, ψαλμὸς ἐξομολογήσεως.

πζ'. Εὐλον ζωηρόν, μοναχὸς ἀπαθῆς ἐπὶ γῆς. Εὐλον ζωῆς ἐν οὐ-
ρανοῖς, μοναχὸς ἐπὶ γῆς ἀγγελικὸν ἐπανηρημένος βίον.

πη'. Εἶφος δξύτατον κατὰ τοῦ διαδόλου ψαλμωδία ἐν στόματι
10 μοναχοῦ.

πθ'. Εὐλον ξηρόν ἐπὶ Ἐλισσαίου σίδηρον ἐκ θυθοῦ ἀνήγαγε·
ξηρόν σῶμα ὑπὸ νηστείας γινόμενον ἐπὶ μοναχοῦ, ψυχὴν ἐκ θυθοῦ
ἀνμιᾶται.

4'. Σηραίνει ὀχετοὺς ἡδονικὸς νηστεία μοναχοῦ

15 4α'. Εἶφος κατὰ τῶν παθῶν ἐρηγορσις μοναχοῦ, ὑπὸ προσευχῆς
ἀκονουμένη.

4β'. Ξενισμὸς λαχάνων ἐν ἀγάπῃ ὑπὸ μοναχοῦ γινόμενος, ἀγαθὸν
ὑπὲρ στέαρ ὀλοκαρπώσεως.

4γ'. Ξένια καὶ δῶρα ἀπατᾶ σοφούς ὁ δεχόμενος αὐτὰ ἐπὶ ἀδικία
20 ἐτέρων, οὐκ ἔστιν ἀσκητής

4δ'. Ὁρος νηστείας μοναχοῦ ἀποβίωσις πρὸ τελευτῆς μὴ ἀπόσχη
αὐτῆς.

4ε'. Ὁρος εὐχῆς μοναχοῦ ἀόριστος ἐν παντὶ γὰρ καιρῷ εὐλογεῖν
τὸν Θεὸν καλὸν ἔστιν.

25 4ς'. Ὀνειδίζων μοναχοὺς ἀσκητής, παρὰ Θεῷ ἄτιμος καὶ παρὰ
ἀνθρώποις βδελυκτός.

4ζ'. Ὁ μὴ κρατῶν γλώσσης αὐτοῦ μοναχὸς ἐν καιρῷ ὀργῆς, οὐδέ
παθῶν κρατήσει ὁ τοιοῦτος.

4η'. Ὁ ὀργιζόμενος μοναχὸς ἀναιρεῖ ψυχὴν καὶ κατατιτρώσκει
30 βέλεσιν ὀξύτατοις τοῖς ἔγγιστα αὐτοῦ.

4θ'. Οὐαὶ μοναχῷ δικαιοῦντι ἑαυτὸν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων βδε-
λυκτός ὁ τοιοῦτος παρὰ Θεῷ

ρ'. Ὀκνηρὸς μοναχὸς μελετήσει λόγους ματαίους, καὶ ἡ ὀμιλία
αὐτοῦ ἀπατηλή.

83. Ὁ νόμος στὰ χέρια τοῦ πρακτικοῦ μοναχοῦ εἶναι πηγὴ ζωῆς.

84. Ὁ μοναχὸς ποὺ ξυπνητὸς ἐπιμένει νὰ προσεύχεται, κάνει τὴ νύχτα μέρα.

85. Τρυπώντας τὴν καρδιά του ὁ μοναχὸς χύνει δάκρυα καὶ προκαλεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ εὐσπλαγχνία.

86. Ὁ ψαλμὸς τῆς ἔξομολόγησης στὸ στόμα τοῦ μοναχοῦ εἶναι θεϊκὸ πηγαῖο νερό.

87. Ὁ ἀπαθὴς μοναχὸς εἶναι δένδρο ζωντανὸ πάνω στὴ γῆ. Ὁ μοναχὸς ποὺ ἐδῶ στὴ γῆ διάλεξε τὸν ἀγγελικὸ βίον, εἶναι δένδρο ζωῆς στοὺς οὐρανοὺς.

88. Ἡ ψαλμωδία στὸ στόμα μοναχοῦ εἶναι ξίφος κοφτερὸ ἐναντίον τοῦ διαβόλου.

89. Ξύλο ξερὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἑλισσαίου ἔβγαλε ἀπὸ τὸν θυθὸ σίδερο²⁰. Τὸ σῶμα τοῦ μοναχοῦ ποὺ γίνεται ξερὸ ἀπὸ τὴ νηστεία ἀνασύρει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸν θυθὸ.

90. Ἡ νηστεία τοῦ μοναχοῦ ξηραίνει τοὺς ὀχετοὺς τῆς ἡδονῆς.

91. Ἡ ἐγρήγορη τοῦ μοναχοῦ εἶναι ξίφος ἐναντίον τῶν παθῶν, ποὺ ἀκονίζεται ἀπὸ τὴν προσευχή.

92. Ἡ φιλοξενία μὲ λαχανικά, ποὺ γίνεται ἀπὸ μοναχὸ μὲ ἀγάπη, εἶναι καλύτερη καὶ ἀπὸ τὸ λίπος τῆς θυσίας.

93. Ἡ φιλοξενία καὶ τὰ δῶρα ἔξαπατοῦν τοὺς σοφοὺς²¹. Ἐκεῖνος ποὺ τὰ δέχεται αὐτὰ, γιὰ νὰ ἀδικήσει ἄλλους, δὲν εἶναι ἀσκητής.

94. Τέρμα τῆς νηστείας τοῦ μοναχοῦ εἶναι ὁ θάνατος. Πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος σου νὰ μὴ ἀπομακρυνθεῖς ἀπὸ αὐτήν.

95. Τὸ ὄριο τῆς προσευχῆς τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἀκαθόριστο. Γιατὶ εἶναι καλὸ σὲ κάθε εὐκαιρία νὰ εὐλογοῦμε τὸν Θεό.

96. Ὁ ἀσκητής, ὅταν κακολογεῖ τοὺς μοναχοὺς, εἶναι ἄτιμος στὸν Θεό, καὶ στοὺς ἀνθρώπους σιχαμερός.

97. Ὁ μοναχὸς ποὺ δὲν συγκρατεῖ τὴ γλῶσσα του τὴν ὥρα τοῦ θυμοῦ, αὐτὸς δὲν μπορεῖ οὔτε τὰ πάθη του νὰ συγκρατήσει.

98. Ὁ μοναχὸς ποὺ ὀργίζεται σκοτώνει τὴν ψυχὴ του, καὶ πληγώνει μὲ καυστικὰ βέλη αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται κοντὰ του.

99. Ἀλλοίμονο στὸν μοναχὸ ποὺ ἐπαινεῖ τὸν ἑαυτό του μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους. Ὁ μοναχὸς αὐτὸς εἶναι μισητὸς ἀπὸ τὸν Θεό.

100. Ὁ ὀκνηρὸς μοναχὸς μελετᾷ λόγια ἄσκοπα, καὶ ἡ ὁμιλία του εἶναι ἀπατηλή.

ρα. Ὁ ξὺς μοναχὸς ἐμπεσεῖται εἰς πειρασμούς, ὁ δὲ πραῦς καταπαύσει ὀργήν.

ρβ. Ὁ πεπορθὸς ἐπὶ δυνάμει σώματος πεσεῖται, ὁ δὲ πεπορθὸς ἐπὶ Κυρίου σωθήσεται.

5 ργ. Ὁ ἐξουθενῶν τὸν πλησίον ὡς ἁμαρτωλὸν ταλαίπωρος μοναχὸς, ὁ δὲ προσιμῶν τὸν πλησίον ὑψωθήσεται.

ρδ. Πραῦς μοναχὸς ὑψωθήσεται καὶ ἐν ὄψεσι δυναστῶν ἐπαινεθήσεται.

ρε. Πρὸ πειρασμοῦ καθόπλιζε σεαυτόν, μοναχέ· συμβήσεται γάρ, 10 ἵνα ἐν τῷ πειρασμῷ δόκιμος ἀναφανῆς.

ρς. Πλοῦτον καὶ πολυσαρκίαν μὴ κτήσῃ, μοναχέ· ἡ γὰρ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδὸς τὰ συναμφοτέρα ἀπωθεῖται.

ρζ. Παύλου γενόμενος μαθητῆς, λέγε σὺν αὐτῷ· «Ἦγημαι πάντα σκύδαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσω».

15 ρη. Πῦρ καιόμενον ἐν τοῖς ἐγκάτοις τοῦ μοναχοῦ ἡδονὴ ἐν κραιπάλῃ ἐναπτομένη.

ρθ. Πηγὴ ἀέναος ὁ Χριστὸς ἐκ ταύτης ἀρνούμενος, τὴν δυσώδη πυρκαϊᾶν ἀπόσβεσον.

ρι. Πλοῦτον ἐν χερσὶ κατεχόμενος, καὶ πολυσαρκία ἐν κραιπάλῃ 20 συνισταμένη, οὐκ εἰσδεχθήσεται εἰς πύλας οὐρανῶν. Πεπορθὸς οὖν ἔστω, μοναχέ, μὴ ἐν πλούτῳ καὶ πολυσαρκίᾳ, ἵνα δυνατὸς ᾦς τοῦ λέγειν, «Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν».

ρια. Ῥίζιμος μοναχὸς πληγήσεται ὑπὸ λογισμοῦν, ὡς ὑπὸ ἀκαν- 25 θῶν σῖτος.

ριβ. Ῥῆμα πονηρὸν μὴ προφερέτω μοναχὸς ἄμτελος γὰρ ἀκανθηφόρος οὐ γίνεται.

ριγ. Ῥήμασι γλυκυτάτοις λαλεῖτω μοναχὸς τῷ πλησίον μέλι γὰρ πικρίαν οὐκ ἔχει.

30 ριδ. Ῥίζιμος μοναχὸς μὴ γινέσθω πρὸς τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα· ἡ γὰρ μέλισσα διὰ παντὸς ἐργάζεται.

ριε. Ῥεῖθρον Ἰορδάνου καθάρσιον ἁμαρτημάτων δάκρυα Χριστὸς γὰρ εἶπε· «Μακάριοι οἱ κλαίοντες, ὅτι γελάσονται».

101. Ὁ ἄψυς μοναχὸς ὑποκϋπτει στοὺς πειρασμοὺς, ἐνῶ ὁ πρᾶος καταπαύει τὴν ὀργή.

102. Αὐτὸς ποὺ βασιζέται στὴ σωματικὴ του δύναμη θὰ πέσει, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ στηρίζει τὴν πίστη του στὸν Κύριο, θὰ σωθεῖ.

103. Ὁ μοναχὸς ποὺ ἐξευτελίζει τὸν πλησίον του ὡς ἁμαρτωλόν, εἶναι ταλαίπωρος, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ τιμᾷ τὸν πλησίον του θὰ δοξαστεῖ.

104. Ὁ πρᾶος μοναχὸς θὰ δοξαστεῖ, καὶ μπροστὰ στοὺς δυνάστες θὰ ἐπαινεθεῖ.

105. Πρὶν ἀπὸ τὸν πειρασμό, μοναχέ, νὰ ἐξοπλίζεις τὸν ἑαυτὸ σου. Γιατὶ ἔτσι τὴν ὥρα τοῦ πειρασμοῦ θὰ φανεῖς ἔτοιμος.

106. Πλοῦτο καὶ παχυσαρκία νὰ μὴ ἀποκτήσεις, μοναχέ, γιατί ὁ στενὸς καὶ ἀνηφορικὸς δρόμος²² τὰ ἀπορρίπτει καὶ τὰ δύο.

107. Ἀφοῦ ἔγινες μαθητὴς τοῦ Παύλου, νὰ λές μαζί μὲ αὐτόν· «Ὁ-λα τὰ θεωρῶ ἀνάξια λόγου, προκειμένου νὰ κερδίσω τὸν Χριστό»²³.

108. Ἡ ἡδονὴ ποὺ ἀνάβει μὲ τὴν οἰνοποσία, εἶναι φωτιὰ ποὺ καίει στὰ βάθη τοῦ μοναχοῦ.

109. Ὁ Χριστὸς εἶναι πηγὴ ἀστείρευτη. Ἀντλώντας ἀπὸ αὐτήν, σβῆσε τὴ βρωμερὴ πυρκαϊά.

110. Ὁ πλοῦτος ποὺ κρατιέται στὰ χέρια καὶ ἡ παχυσαρκία ποὺ ἀποκτᾶται ἀπὸ τὴν οἰνοποσία, δὲν γίνονται δεκτὰ στὶς πύλες τῶν οὐρανῶν. Νὰ μὴ στηρίζεις λοιπὸν τίς ἐλπίδες σου στὸν πλοῦτο καὶ τὴν παχυσαρκία, μοναχέ, γιὰ νὰ μπορεῖς νὰ πεῖς· «Συγχώρεσε τὰ ἁμαρτήματά μας, ὅπως καὶ ἐμεῖς συγχωροῦμε αὐτοὺς ποὺ μᾶς ὀφείλουν»²⁴.

111. Ὁ νωθρὸς μοναχὸς βάλλεται ἀπὸ λογισμοὺς, ὅπως τὸ σιτάρι προσβάλλεται ἀπὸ τὰ ἀγκάθια²⁵.

112. Κακὸ λόγο νὰ μὴ προφέρει ὁ μοναχὸς, γιατί δὲν εἶναι δυνατὸν ἀμπέλι νὰ παράγει ἀγκάθια.

113. Ὁ μοναχὸς νὰ μιλάει στὸν πλησίον του μὲ λόγια πολὺ γλυκά, γιατί τὸ μέλι δὲν ἔχει πίκρα.

114. Ὁ μοναχὸς νὰ μὴ δείχνει ραθυμία πρὸς τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης, γιατί ἡ μέλισσα ἐργάζεται συνεχῶς.

115. Τὰ δάκρυα γιὰ τίς ἁμαρτίες εἶναι ποτάμι τοῦ Ἰορδάνη ποὺ καθαρίζει. Γιατὶ ὁ Χριστὸς εἶπε· «Μακάριοι αὐτοὶ ποὺ κλαῖνε, γιατί θὰ γελάσουν»²⁶.

25. Μάρκ. 4, 7.

26. Λουκᾶ 6, 21.

ρις. Ῥιπίζεται μοναχὸς ὑπὸ λαίλαπος λογισμῶν· ῥήμασι δὲ ἀγγελικοῖς στηριζέτω ἑαυτὸν κραταιῶς.

ρις. Ῥῦσαι, μοναχέ, τὸν πλησίον ἀπὸ ἁμαρτίας χωρὶς ὀνειδισμού, ὅση σοι δύναμις Θεὸς γὰρ τοὺς ἐπιστρέφοντας οὐκ ἀπωθεῖται.

5 ριη'. Ῥῆμα κακίας καὶ πονηρίας μὴ ἀποκλείσης ἐν καρδίᾳ σου κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου, μοναχέ, ἵνα δυνατὸς ᾦς τοῦ λέγειν· «Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα», καὶ τὰ ἐξῆς.

ριθ. Στέφανος μοναχοῦ εἰρήνη καὶ ἁγιασμός ὁ κεκτημένος αὐτὰ ὄψεται τὸν Κύριον.

10 ρκ. Σωφροσύνη μοναχοῦ ἀννψώσει κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν μέσῳ καλῶν δοξασθήσεται.

ρκα'. Σάφρων μοναχὸς ἐν ἐκκλησίαις τιμηθήσεται.

ρκβ'. Σοφία μοναχοῦ μὴ ἐν κομπολογία γνωριζέσθω, ἀλλ' ἐν εὐσεβείᾳ καὶ πραύτητι γινέσθω. Σοφὸς ἔσται ὁ τοιοῦτος καὶ οἰκονόμος πλήθους ἀδελφῶν. Σοφὸς γὰρ ἀληθῶς ἔστιν, οὐχ ὁ πῶ λόγῳ διδάσκων, ἀλλ' ὁ πῶ ἔργῳ παιδεύων.

ρκγ'. Συνετὸς μοναχὸς φάλαγγας δαυμόνων πυκτεύσας, ἄτρωτος διαμάνει τῶν ἐκεῖθεν βολῶν.

ρκδ'. Στηριζόμενος μοναχὸς πῶ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, τὴν κεφαλὴν συντρίψει τοῦ δράκοντος.

ρκε'. Στόμα μοναχοῦ ἀνοιγέσθω λόγῳ Θεοῦ, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ διαπαντὸς μελετάτω λόγια Θεοῦ ἀμετεωρίστως.

ρκς'. Τίμιον κτῆμα μοναχοῦ παρθενία φωτὶ ἐλεημοσύνης καταλάμπουσα· τοῦτο φυλάξας μοναχὸς, εἰσελεύσεται εἰς τὸν νυμφῶνα.

25 ρκς'. Τήρησον ἐντολὰς Ὑψίστου, μοναχέ, καὶ Πατέρων παραγγελίας φυλάξαι σπούδασον, ἀσκητά· ταῦτα γὰρ ποιῶν, κληρονόμος βασιλείας οὐρανῶν ἀναδειχθήσῃ.

ρκη'. Τολμηρὸς μοναχὸς ἐμπεσεῖται εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου, τὸν δὲ πραῦν καταλήψεται εἰρήνη καὶ στέφανος ἀγαλλιάσεως.

ρκθ'. Τρυφητὴς μοναχὸς ἐν ἀπάταις ἔσται καὶ ἐν φαντασίαις νικτεριναῖς, τοῦ δὲ νηστεύοντος ἄσπιλος ἡ κοίτη καὶ ἀφάνταστος ἴπνος.

ρλ'. Τῷ φοβούμενῳ τὸν Κύριον μοναχῷ οὐ συναντήσεται πρᾶγμα

116. Ὁ μοναχὸς ἐξάπτεται ἀπὸ τῆ λαίλαπα τῶν λογισμῶν. Ἀλλὰ ὡς στηρίζει δυνατὰ τὸν ἑαυτό του μὲ ἀγγελικὰ λόγια.

117. Γλύτωσε, μοναχέ, τὸν πλησίον σου ἀπὸ τὴν ἁμαρτία του, χωρὶς νὰ τὸν κατηγορεῖς, μὲ ὅση δύναμη ἔχεις. Γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν ἐμποδίζει αὐτοὺς ποὺ ἐπιστρέφουν.

118. Λόγο κακίας καὶ πονηρίας νὰ μὴ κλείσεις μέσα στὴν καρδιά σου ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ σου, μοναχέ, γιὰ νὰ μπορεῖς νὰ λές: «Συγχώρησε τὶς ἁμαρτίες μας»²⁷ καὶ τὰ παρακάτω.

119. Δόξα τοῦ μοναχοῦ εἶναι ἡ εἰρήνη καὶ ὁ ἁγιασμός. Ὅποιος τὰ ἔχει αὐτά, θὰ δεῖ τὸν Κύριο²⁸.

120. Ἡ σωφροσύνη τοῦ μοναχοῦ ἀνυψώνει τὸ κεφάλι του, καὶ θὰ δοξαστεῖ ἀνάμεσα στοὺς καλοὺς.

121. Ὁ συνειρτός μοναχὸς τιμᾶται στὶς ἐκκλησίες.

122. Ἡ σοφία τοῦ μοναχοῦ νὰ μὴ γίνεται γνωστὴ μὲ κομπορημοσύνη, ἀλλὰ μὲ εὐσέβεια καὶ πραότητα. Αὐτὸς εἶναι σοφὸς καὶ οἰκονόμος τοῦ συνόλου τῶν ἀδελφῶν. Γιατὶ σοφὸς πραγματικὰ εἶναι ὄχι αὐτὸς ποὺ διδάσκει μὲ λόγια, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ ἐκπαιδεύει μὲ ἔργα.

123. Ὁ συνειρτός μοναχὸς ποὺ νίκησε σὲ πυγμαχία τὶς φάλαγγες τῶν δαιμόνων, μένει ἄτρωτος ἀπὸ τὶς βολές ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ἐκεῖ.

124. Ὁ μοναχὸς στηριζόμενος στὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ, συντριβεῖ τὸ κεφάλι τοῦ δράκοντα.

125. Τὸ στόμα τοῦ μοναχοῦ νὰ ἀνοίγει μὲ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ καρδιά του νὰ μελετᾷ διαρκῶς τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἀεροβατεῖ.

126. Ἡ παρθενία τοῦ μοναχοῦ εἶναι πολύτιμο ἀπόκτημα ὅταν φωτίζεται μὲ τὸ φῶς τῆς ἐλεημοσύνης. Φυλάγοντάς το αὐτὸ ὁ μοναχός, θὰ μπεῖ στὸν νυμφῶνα.

127. Μοναχέ, τήρησε τὶς ἐντολές τοῦ Ὑψίστου, καὶ, σὺ ἀσκητή, φρόντισε νὰ φυλάξεις τὶς παραγγελίες τῶν Πατέρων. Γιατὶ, κάνοντάς τα αὐτά, θὰ ἀναδειχθεῖς κληρονόμος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

128. Ὁ τολμηρὸς μοναχὸς θὰ πέσει σὲ πειρασμὸ καὶ στὴν παγίδα τοῦ διαβόλου, ἐνῶ τὸν πρᾶον θὰ τὸν κυριέψει εἰρήνη καὶ στεφάνι ἀγαλλίασης.

129. Ὁ μοναχὸς ποὺ ἐπιδίδεται στὶς ἀπολαύσεις θὰ βρῖσκεται σὲ ἀπάτες καὶ φαντασιώσεις νυχτερινές, ἐνῶ τὸ κρεβάτι ἐκείνου ποὺ νηστεύει θὰ εἶναι ἄσπυλο καὶ ὁ ὕπνος του χωρὶς φαντασιώσεις.

130. Τὸν μοναχὸ ποὺ φοβᾶται τὸν Κύριο, δὲν θὰ τὸν συναντήσῃ

πονηρόν τὸν γὰρ τοιοῦτον φυλάξει ὁ Κύριος καὶ ἐν ἡμέρᾳ τελευτῆς ἔξει ὁ τοιοῦτος ἰλασμόν.

ρλα. Ὑποταγὴ μοναχοῦ οὐκ ἐν τῷ μείζονι γνωρίζεται, ἀλλ' ἐν τῷ ἐλαχίστῳ δοξάζεται.

5 ρλβ. Ὑπομονὴ μοναχοῦ οὐκ ἐν ἀσθενείᾳ μόνον γνωρίζεται, ἀλλ' ἐν τοῖς πειρασμοῖς δοκιμάζεται.

ρλγ. Ὑπομονὴ μοναχοῦ ἔργον τέλειον ἔχουσα, τὸ καλὸν τῆς ψυχῆς διασώζει κτῆμα.

ρλδ. Ὑπομονὴ ἐν ταῖς θλίψεσι παρὰ μοναχοῦ πιστῶς τελουμένη, 10 ἐλπίδα ποιεῖται μὴ καταισχύνουσαν.

ρλε. Ὑπομονὴ μοναχοῦ ἕως ἐσχάτου αὐτοῦ διασώζει αὐτόν· «Ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται».

ρλς. Ὑμνολογία μοναχοῦ ἀκατάπαυστος ἔστω· τὰ γὰρ Σεραφίμ ἀκαταπαύστως δοξολογεῖ.

15 ρλζ. Ὑμνος πνευματικὸς ἦτω ἐν τῷ στόματί σου, μοναχέ, ἐπικουφίζων σου τὸ βάρος τῶν ἐπερχομένων πειρασμῶν· ὑπόδειγμα δὲ τοῦτο σαφές, ὁδοιπόρος βαρυαχθήσας, ἄσματοι κλέπτων τῆς ὁδοιπορίας τὸν κόπον.

ρλη. Ὑπόμεινον, μοναχέ· βραχὺς γὰρ τῆς ὑπομονῆς ὁ κόπος, ἀπέραντοι δὲ τῆς ἀναπαύσεως οἱ αἰῶνες.

ρλθ. Ὑπήκοος μοναχὸς εὐπαρησιάζεσθαι τῷ σταυρωθέντι παραστήσεται· ὁ γὰρ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ Κύριος ὑπήκοος γέγονεν μέχρι θανάτου.

ρμ. Φωνὴ μοναχοῦ μὴ ἀννησούσθω πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐν 25 πικρῇ ψυχῆς αὐτοῦ· φωνὴ δὲ ἀσκητῶν ἐν πραύτητι ψυχῆς εὐλικρινῶς ἀναπεμπέσθω πρὸς τὸν Θεὸν ἀκινήτοις χεῖλεσι.

ρμα. Φωστὴρ ἀληθινὸς ἐπὶ γῆς, ὃς οὐκ ἀλλίσθησεν ἐν γλώσσει αὐτοῦ.

ρμβ. Φόβος Κυρίου συνέχων μοναχόν, ὡς πύργος ἀκαταμάχητος φόβον δὲ Θεοῦ ὁ μὴ κεκτημένος μοναχὸς, εὐάλωτος ἔσται τοῖς ὑπεναντίοις.

ρμγ. Φάος καθαρὸν ἐπὶ γῆς μοναχὸς ἀπαθῆς, παρ' ᾧ οὐχ εὐρέθη φιλαργιρία· «Φιλαργιρία γὰρ πάντων κακῶν ῥίζα», ἢ οὐ τίκει καρπὸν ἀγαθόν ποτε.

πραγμα πονηρό. Γιατί αὐτὸν τὸν φυλάει ὁ Κύριος, καὶ ὅταν θὰ πεθάνει, θὰ βρεῖ συγχώρηση.

131. Ἡ ὑποταγὴ τοῦ μοναχοῦ δὲν κρίνεται ἀπὸ τὰ μεγάλα, ἀλλὰ τιμᾶται ἀπὸ τὰ παραμικρά.

132. Ἡ ὑπομονὴ τοῦ μοναχοῦ δὲν φαίνεται μόνο ὅταν εἶναι ἄρρωστος, ἀλλὰ καὶ ὅταν δοκιμάζεται καὶ στοὺς πειρασμούς.

133. Ἡ ὑπομονὴ τοῦ μοναχοῦ κάνοντας ἔργο τέλειο, διασώζει τὸ καλὸ ἀπόκτημα τῆς ψυχῆς²⁹.

134. Ἡ ὑπομονὴ στὶς θλίψεις, ὅταν τηρεῖται πιστὰ ἀπὸ τὸν μοναχό, τοῦ δίνει ἐλπίδα, ἢ ὁποῖα δὲν ντροπιάζει.

135. Ἡ ὑπομονὴ τοῦ μοναχοῦ τὸν σώζει μέχρι τὶς τελευταῖες στιγμὲς του. Γιατί «αὐτὸς ποὺ δείχνει ὑπομονὴ μέχρι τὸ τέλος, θὰ σωθεῖ»³⁰.

136. Ἡ ὑμνωδία τοῦ μοναχοῦ νὰ εἶναι ἀσταμάτητη. Γιατί τὰ Σεραφίμ δοξολογοῦν τὸν Θεὸ ἀκατάπαυστα.

137. Ὑμνος πνευματικὸς νὰ ὑπάρχει στὸ στόμα σου, μοναχέ, γιὰ νὰ ἀνακουφίζει τὸ βάρος τῶν πειρασμῶν ποὺ ἔρχονται. Παράδειγμα καθαρὸ γι' αὐτὸ ὁ ὀδοιπόρος, ποὺ ὅταν κουράζεται ἀπὸ τὸ βάρος, διώχνει τὸν κόπο τῆς ὀδοιπορίας μὲ τραγούδι.

138. Μοναχέ, κάνε ὑπομονή, γιατί ὁ κόπος τῆς ὑπομονῆς εἶναι σύντομος, ἐνῶ οἱ αἰῶνες τῆς ἀνάπαυσης ἀτελείωτοι.

139. Ὁ πειθαρχημένος μοναχὸς θὰ παρουσιαστεῖ μπροστὰ στὸν Σταυρωμένο μὲ πολὺ θάρρος. Γιατί ὁ Κύριος πάνω στὸν σταυρὸ ἔγινε ὑπήκοος μέχρι θανάτου³¹.

140. Ἡ φωνὴ τοῦ μοναχοῦ νὰ μὴ ὑψώνεται στὸν πλησίον του μὲ πικρία τῆς ψυχῆς του, καὶ ἡ φωνὴ τῶν ἀσκητῶν νὰ ἀναπέμπεται πρὸς τὸν Θεὸ μὲ πραότητα ψυχῆς, εἰλικρινά, καὶ μὲ χεῖλη ἀκίνητα.

141. Εἶναι πραγματικὸς φωστήρας πάνω στὴ γῆ αὐτὸς ποὺ δὲ γλύσθησε μὲ τὴ γλῶσσα του.

142. Ὅταν ὁ φόβος Κυρίου κατέχει τὸν μοναχό, εἶναι σὰν πύργος ἀκαταμάχητος. Ἐνῶ ὁ μοναχὸς ποὺ δὲν ἔχει φόβο Θεοῦ, κυριεύεται εὐκολὰ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

143. Φῶς καθαρὸ πάνω στὴ γῆ εἶναι ὁ ἀπαθὴς μοναχός, στὸν ὁποῖο δὲν ὑπάρχει φιλαργυρία. Γιατί «ἡ φιλαργυρία εἶναι ρίζα ὅλων τῶν κακῶν»³², ποὺ δὲν γεννάει ποτὲ καρπὸ καλὸ.

31. Φίλιπ. 2, 8.

32. Α' Τιμ. 6, 10.

ροδ'. Καλὸν φαγεῖν κρέα καὶ πιεῖν οἶνον, καὶ μὴ φαγεῖν ἐν καταλαλιᾷ σάρκα^ς ἀδελφῶν.

ροε'. Φάγε, μοναχέ, τὸν ἄρτον σου μετὰ μέλιτος, πικρίας ἀπεχόμενος, καὶ πίε οἶνον μετὰ γάλακτός σου, νηπιάζων τῷ πνεύματί σου.
5 Μέλι γὰρ πικρίαν οὐκ ἔχει, καὶ γάλα κακίαν οὐκ οἶδεν.

ρομς'. Χρυσὸς δοκιμάζεται ἐν καμίνῳ πυρός, καὶ μοναχὸς ἐν πλήθει μοναχῶν γνωσθήσεται, ἀλλ' ὁ ἀκίδδηλος σωθήσεται.

ρομς'. Χεῖρες μοναχοῦ ἔστωσαν διαπαντὸς ὀσίως ἀνατεταμέναι πρὸς τὸν Θεόν· χερσὶ γὰρ προτυπώσας ἐν τῷ σταυρῷ Μωϋσῆς, κα-
10 τηγωνίσαστο τὸν Ἀμαλήκ.

ρομη'. Χάρις ἀγαθὴ ἔστι μοναχῷ ἑσταυρωμένῳ, καθημέραν ἀποθήσκοντι· χαίρουσι γὰρ ἐπ' αὐτῷ ἄγγελοι, εἰσδεχόμενοι αὐτὸν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν.

ρομβ'. Χαλινὸς παθῶν νηστεία, ἀναίρεσις δὲ αὐτῶν ἐλεημοσύνη
15 καὶ προσευχή.

ρον'. Χιόνος λαμπρότερος εὐρεθήσεται μοναχός, ἀνώτερος τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν ὑπάρχων· Χριστὸν ἀντὶ χρυσοῦ ποθῶν, ὄψεται αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθωσύνης στεφανοῦντα αὐτόν.

ρονα'. Ψιθυρὸς μοναχὸς διασκορπίζει πλῆθος μοναχῶν καὶ δια-
20 σκεδάζει φίλους.

ρονε'. Ψάλλον μοναχὸς συνετῶς, συγκροτήσεται φιλίαν πνευματικὴν

ρονη'. Ψιθυρίσας ὁ ὄφις, τὴν Εὐάν τοῦ παραδείσου ἐξώρισε· ψιθυρίζων μοναχός, ἐκείνου ὁμοίος ἔστι· τὴν γὰρ ψυχὴν τοῦ πλησίον
25 ἀπόλλει, καὶ τὴν ἑαυτοῦ οὐ διασώζει.

ρονδ'. Ψάλλον συνετῶς μοναχὸς ἐπισυνάγει πλῆθος, καὶ ἐν Ἐκκλησίᾳ ἐπαινεθήσεται· ψάλλον μοναχὸς καθαρῶς ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, εἰσακουσθήσεται ὑπὸ Θεοῦ.

ρονε'. Ψυχὴ μοναχοῦ ἀποταξαμένη τῷ κόσμῳ καὶ νυμφευσαμένη
30 τῷ Χριστῷ, τῶν ἐπιγείων καταφρονεῖ.

ρονς'. Ψελιοτρύπης ἐπὶ ῥίνα τοῦ δράκοντος μοναχὸς ἔργοις ἀγαθοῖς περιβεβλημένος· ψυχὴ γὰρ μοναχοῦ καθαρὰ εὐνοδιάζουσα πνευματικῶς, σφραγίζει τὴν ὄσφρησιν τοῦ δράκοντος, ὅπως μὴ ὄσφρανθῇ ἐν αὐτῷ μολυσμὸς ἡδονῆς.

144. Είναι προτιμότερο νὰ φᾶς κρέας καὶ νὰ πιεῖς κρασί, παρὰ νὰ φᾶς μὲ συκοφαντίες τὶς σάρκες τῶν ἀδελφῶν σου.

145. Μοναχέ, φάγε τὸ ψωμί σου μὲ μέλι, μένοντας μακριὰ ἀπὸ τὴν πικρία, καὶ πιεῖς κρασί μαζί μὲ γάλα³⁵, ἐνεργώντας σὰν νήπιο ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα. Γιατὶ τὸ μέλι δὲν ἔχει πίκρα καὶ τὸ γάλα δὲν γνωρίζει κακία.

146. Τὸ χρυσάφι καθαρίζεται στὸ καμίνι τῆς φωτιᾶς³⁴, καὶ ὁ μοναχὸς μέσα στὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν διακρίνεται. Ὅμως ὁ γνήσιος θὰ σωθεῖ.

147. Τὰ χέρια τοῦ μοναχοῦ νὰ εἶναι διαρκῶς σηκωμένα μὲ εὐλάβεια πρὸς τὸν Θεό³⁵, γιατί μὲ τὰ χέρια του ὁ Μωυσῆς, προτυπώνοντας τὸν σταυρό, νίκησε τὸν Ἀμαλήκ³⁶.

148. Ὑπάρχει χάρη ἀγαθὴ στὸν μοναχὸ ποῦ εἶναι σταυρωμένος καὶ πεθαίνει κάθε μέρα. Γιατὶ χαίρονται γι' αὐτὸν οἱ ἄγγελοι καθὼς τὸν δέχονται στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

149. Ἡ νηστεία εἶναι χαλινάρι τῶν παθῶν, ἔξαφάνιση ὅμως αὐτῶν εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ προσευχή.

150. Ὁ μοναχὸς ποῦ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὶς σαρκικὲς ἐπιθυμίες, θὰ βρεθεῖ πιὸ λαμπερὸς καὶ ἀπὸ τὸ χιόνι. Ἐπειδὴ ποθεῖ τὸν Χριστὸ ἀντὶ γιὰ τὸν χρυσό, θὰ τὸν δεῖ τὴν ἡμέρα τῆς δικαιοσύνης νὰ τὸν στεφανώνει.

151. Ὁ ψιθυριστὴς μοναχὸς διασκορπίζει τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν καὶ διαχωρίζει τοὺς φίλους.

152. Ὁ μοναχὸς ψάλλοντας μὲ σύνεση, συγκροτεῖ πνευματικὴ φιλία.

153. Τὸ φίδι ψιθυρίζοντας ἐξόρισε ἀπὸ τὸν παράδεισο τὴν Εὐα. Ὁ μοναχὸς ποῦ ψιθυρίζει εἶναι ὅμοιος μὲ ἐκεῖνον, γιατί καταστρέφει τὴν ψυχὴ τοῦ πλησίον, καὶ δὲν σώζει οὔτε τὴ δική του.

154. Ὁ μοναχὸς ψάλλοντας μὲ σύνεση, συγκεντρώνει πλῆθος καὶ ἐπαινεῖται στὴν Ἐκκλησία. Ὁ μοναχὸς ψάλλοντας καθαρὰ μὲ τὴν καρδιά του, εἰσακούεται ἀπὸ τὸν Θεό.

155. Ἡ ψυχὴ τοῦ μοναχοῦ, ποῦ ἀπαρνήθηκε τὸν κόσμον καὶ νυμφεύθηκε τὸν Χριστό, καταφρονεῖ τὰ ἐπίγεια.

156. Ὁ μοναχὸς ποῦ εἶναι περιβεβλημένος μὲ ἔργα ἀγαθὰ, εἶναι τρυπητήρι γιὰ δαχτυλίδι στὴ μύτη τοῦ δράκοντα³⁷. Γιατὶ ἡ καθαρὴ ψυχὴ τοῦ μοναχοῦ, ποῦ εὐωδιάζει πνευματικὰ, σφραγίζει τὴν ὄσφρηση τοῦ δράκου, γιὰ νὰ μὴ φτάσει στὴν ὄσφρησή του ὁ μολυσμὸς τῆς ἡδονῆς.

35. Α' Τιμ. 2, 8.

36. Ἐξ. 17, 11.

37. Ἰωβ 40, 26.

ρνζ. Ὡς καλὸν ἀδελφοῖς κρατεῖν ἡδονῶν, ἀνωτέρων γε ὄντων σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν· ὧ γὰρ πάρεστι φόβος Θεοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, τούτου μολυσμὸς ψυχῆς οὐχ ἄπτεται.

ρνη. Ὡραῖος αἶνος ἐν στόματι μοναχοῦ ἐκ καρδίας ἀναπνευτόμενος τῷ Θεῷ· ὡς θυμίαμα εὐωδίας τὴν τούτου δέησιν προσδέξεται Κύριος.

ρνθ. Ὡ ποταπὴ λύπη ἐν ἀγγέλοις, μοναχοῦ δι' ἀπροσεξίαν ἔξωβαλλομένου τῆς βασιλείας! ὦ ποταπὴ ὀδύνη ἐν ἀγίοις, ἀσκητοῦ δι' ὑπερηφανίαν μὴ συνεργομένου τῷ νυμφίῳ εἰς τὴν παστάδα! Ὡ πόση
10 χαρὰ ἐν ἀγγέλοις, ἁμαρτωλοῦ διὰ μετανοίας εἰσερχομένου εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν! ὦ πόση εὐφροσύνη ἢ ἐν ἀγίοις, ἁμαρτωλοῦ ἐπιστρέφοντος ἐκ πλάνης ὁδοῦ· ὧν μιμούμενοι τὴν πίστιν, ζηλώσατε τὴν μετὰ ταῦτα εὐφροσύνην.

ρξ. Ὡ μάκαρες Θεοῦ παῖδες μοναχοί, ὧν οὐ κατηγωνίσαιτο σαρκὸς ἐπιθυμία. Ὑμᾶς οὐ γῆ καλύνη, ἀλλ' οὐρανὸς σὺν ἀγγέλοις ἀποδέξεται.

157. Πόσο ωραίο είναι στους αδελφούς να συγκρατοῦν τις ἡδονές, καὶ νὰ εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τις σαρκικὲς ἐπιθυμίες! Γιατὶ αὐτόν, στὴν καρδιά τοῦ ὁποίου ὑπάρχει φόβος Θεοῦ, μολισμὸς τῆς ψυχῆς δὲν τὸν ἀγγίζει.

158. Εἶναι ωραῖος ὁ ἔπαινος στὸ στόμα τοῦ μοναχοῦ ποὺ ἀναπέμπεται στὸν Θεό. Τὴ δέησή του θὰ τὴν δεχτεῖ ὁ Κύριος σὰν θυμίαμα εὐωδίας.

159. Πόσο μεγάλη εἶναι ἀλήθεια ἡ λύπη τῶν ἀγγέλων, ὅταν ἓνας μοναχὸς ἀπὸ ἀπροσεξία του διώχεται ἀπὸ τὴ βασιλεία! Καὶ πόσο πόνο νοιώθουν οἱ ἅγιοι, ὅταν ἓνας ἀσκητῆς λόγω ὑπερηφάνειας δὲν μπαίνει μαζὶ μὲ τὸν νυμφίο στὸν νυφικὸ θάλαμο! Ἀντίθετα εἶναι μεγάλη ἡ χαρὰ μεταξὺ τῶν ἀγγέλων, ὅταν ἓνας ἁμαρτωλὸς μὲ τὴ μετάνοια μπαίνει στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν³⁸. Ἀλλὰ καὶ ἡ εὐφροσύνη τῶν ἁγίων εἶναι μεγάλη, ὅταν ἓνας ἁμαρτωλὸς ἐπιστρέφει ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς πλάνης. Αὐτῶν μμούμενοι τὴν πίστη, ἐπιδιώξετε τὴν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ εὐφροσύνη.

160. Ὡ μακάρια παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, μοναχοί, ποὺ δὲν σᾶς νίκησε ἡ ἐπιθυμία τῆς σάρκας. Σᾶς δὲν θὰ σᾶς καλύψει ἡ γῆ, ἀλλὰ θὰ σᾶς δεχτεῖ ὁ οὐρανὸς μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους.

38. Λουκᾶ 15, 7.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΕΚ ΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΩΝ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΣΧΑ

Ἀναστάσεως λόγοις τὴν τῆς ἀναστάσεως ἡμέραν τιμήσωμεν. Ψυχὴ τίς ἐστὶ δευτέρα τοῖς ἀνθρώποις ἢ ἀνάστασις πρὸς τὰς τῆς ἀρετῆς διεγείρουσα πράξεις. Καὶ ταύτην τῶν ἀνθρώπων ἀνέλης, νεκρὸν πρὸς πράξεις ἀρετῆς ἀπειργάσω τὸ σῶμα. Ὡς οὖν ὑπὲρ βλάβης κοι-
5 νῆς πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως ὀπλισώμεθα πόλεμον, ὄλην λα-
βόντες ἡμῖν συνοπλιζομένην τὴν κτίσιν. Ἐπιστρατεύει γὰρ οὐρανὸς μεθ' ἡμῶν τοῖς ἀπίστοις. Ὅν γὰρ ἐξ ἀναστάσεως Δεσπότην ἐδέξατο, τῇ τῆς ἀναστάσεως βλέπει συναθετούμενον δόξῃ. Κοινωνήσει προθύ-
μως ὑμῖν τοῦ πολέμου καὶ ἡ γῆ. Συκουφαντουμένην γὰρ τὴν ἀνάστα-
10 σιν οἶδεν, ἀφ' ὧν πολάκις νεκροὺς ἀφηρέθη ὑπ' αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος τὸν τῆς ἀναστάσεως τῇ κτίσει περιτίθησιν ἔρωτα. «Ἡ γὰρ ἀποκαταδοκία τῆς κτίσεως», φησὶ, «τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέχεται». Καθάπερ γὰρ πόλις βασιλικῆς ἐπιδημίας δεξαμένη προδρόμους, πρὸς τὴν ἐκείνης ὄλη παρουσίαν ἐπτέρωται, οὕτω καὶ
15 τῆς ἀναστάσεως ὥσπερ τινὸς βασιλίδος τῇ κτίσει προκηρυχθείσης, ὄλη πρὸς τὴν ἐκείνης παρουσίαν συντέτακται. Καὶ μὴ θαυμάσης τὸν τῆς ἀναστάσεως ἐγκείμενον τῇ κτίσει διδασκόμενον πόθον. Τροφὸς γὰρ τις τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχουσα, σπεύδει τὴν ἐπαγγελθεῖσαν ἰδεῖν βασιλείαν, καὶ τὸ βραδὺ τῶν μελλόντων οὐκ ἐκλύει τῇ τροφῇ τὰς ἐλπί-
20 δας. Ἐχει γὰρ αἰεὶ συνόντα αὐτῇ τὰ τῆς ἀναστάσεως σπέρματα, ὧν τοῖς κόκκοις ἀναδείκνυσι ζῶντας, τῆς τῶν νεκρῶν σαμιάτων ἐγέρσε-

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΕΣ
(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΦΩΤΙΟ)

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΣΤΟ ΠΑΣΧΑ

Μὲ ἀναστάσιμα λόγια ἄς τιμήσουμε τὴν ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως. Ἡ ἀνάσταση εἶναι γιὰ τοὺς ἀνθρώπους μὰ δεύτερη ψυχὴ, ποὺ παρακινεῖ πρὸς τὶς πράξεις τῆς ἀρετῆς, κι' ἂν σκοτώσεις τὴν ψυχὴ αὐτὴ τῶν ἀνθρώπων, θὰ κάνεις τὸ σῶμα νεκρὸ πρὸς τὶς πράξεις τῆς ἀρετῆς. Ἄς ὀπλιστοῦμε λοιπὸν γιὰ τὸν πόλεμο ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως, ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ κοινὴ βλάβη, παίρνοντας μαζί μας ὀπλισμένη ὅλη τὴν κτίση. Γιατὶ ἐπιστρατεύεται μαζί μὲ μᾶς τοὺς ἄπιστους καὶ ὁ οὐρανός. Γιατὶ βλέπει ὁ Δεσπότης, τὸν ὁποῖο δέχτηκε ἀπὸ τὴν ἀνάσταση, νὰ ἀμβισθητεῖται μαζί μὲ τὴ δόξα τῆς ἀναστάσεως. Θὰ πάρει μέρος πρόθυμα μαζί μὲ σᾶς στὸν πόλεμο καὶ ἡ γῆ. Γιατὶ ξέρεῖ ὅτι ἡ ἀνάσταση συκοφαντεῖται, ἐπειδὴ πολλὰς φορές ἀφαίρεσε νεκροὺς ἀπὸ αὐτὴν. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος τὸν ἔρωτα τῆς ἀναστάσεως τὸν ἀποδίδει στὴν κτίση. Γιατὶ λέγει· «Ἡ κτίση περιμένει μὲ λαχτάρια τὴν ἀποκάλυψη τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ»¹. Ὅπως δηλαδὴ μὰ πόλη, ποὺ δέχτηκε προαγγέλους τῆς βασιλικῆς ἐπίσκεψης, ξεσηκώνεται ὁλόκληρη μὲ τὴν ἀναμονὴ τῆς βασιλικῆς ἐκείνης παρουσίας, ἔτσι καὶ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ ἀνάσταση προαναγγέλθηκε σὰν μὰ βασιλικὴ ἐπίσκεψη, ὅλη ἡ κτίση συγκεντρώθηκε γιὰ τὴν παρουσία ἐκείνης. Καὶ μὴν ἀπορεῖς γιὰ τὸν διδασκόμενο πόθο τῆς ἀναστάσεως ποὺ ὑπάρχει στὴν κτίση. Γιατὶ, ἐπειδὴ κατὰ κάποιον τρόπο εἶναι τροφὸς τῶν ἀνθρώπων, τρέχει νὰ δεῖ τὴ βασιλεία ποὺ ἔχει ἀναγγελθεῖ, καὶ ἡ καθυστέρηση αὐτῶν ποὺ πρόκειται νὰ γίνουν δὲν κάνει τὴν τροφὸ νὰ χάνει τὶς ἐλπίδες της. Γιατὶ ἔχει πάντοτε παρόντα μαζί της τὰ σπέρματα τῆς ἀναστάσεως, τῶν ὁποίων τοὺς κόκκους παρουσιάζει ζωντανούς μὲ τὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν σωμάτων, ἐπιβε-

ως ἐν μικροῖς ἡμῖν δεβαιούοντας τὰς ἐλπίδας. Θάπτονται μὲν γὰρ ἐν
 αὐτῇ, ὡς ὁρῶμεν, τῶν σπερμάτων οἱ κόκκοι, τῶν αὐλάκων ἀντὶ τάφων
 γινομένων τοῖς σπαρεῖσιν, ἣ δὲ λαβοῦσα τὰ σπέρματα, μιμνῆται τὰ
 μνήματα· καὶ σήπει τὸν κόκκον ὡς ὁ τάφος τὸ σῶμα, καὶ δεξαμένη
 5 ζῶντα, καταφθείρει νεκρότητι· μέσην τε σαφῶς τὴν τοῦ κόκκου δια-
 σήψασα καρδίαν, ἄχρηστον καὶ μύρμηξιν εἰς τροφήν ἀπεργάζεται.
 Ὡσπερ δὲ τινα σύλληψιν τὴν φθορὰν κτησαμένη, κυφορεῖ νεκρω-
 θέντα τῇ σήψει τῶν σπερμάτων τὰ ἔμβρυα, καὶ γίνεται μήτηρ ζωῆς
 τοῖς κόκκοις ἢ νέκρωσις, καὶ θάνατος τόκου πατὴρ ἀναδεικνύεται.

10 Καινὸς οὗτος τῇ γῇ τῶν ὠδίνων ὁ νόμος ἂν μὴ γένηται νεκρὸν τὸ
 βρέφος, οὐ πλάττεται· ἂν ζῇ, οὐ μορφοῦται. Ταύτη ἄρα καὶ μύρμηκες
 τετιμημένους τοὺς κόκκους εἰς γῆν ἀποτίθενται, τῇ τομῇ τὴν ἀπὸ τῆς
 νεκρώσεως βλάστησιν κωλύοντες ἕδει γὰρ καὶ μυρμηκῶν φύσιν
 μαρτυρῆσαι τῇ γῇ μετὰ φθορὰν γεννώση τὰ σπέρματα. Καὶ σκόπει
 15 μοι τῆς ὠδίνος τὸ θαῦμα. Λαβοῦσα μόνον τὸν κόκκον, φθορᾷ παραδί-
 δωσι, φθαρέντα δὲ πολλοστὸν ἀναθάλλει πρὸς ποικίλα τὸν κόκκον
 σχηματίζουσα μέλη. Τὴν καλάμην τοῖς στάχυσιν ἀντ' ὀστέων ἐντίθη-
 σι, καὶ λεπτὸν ἔξωθεν οἶον ἀντὶ δέρματος καθυφαίνει χιτῶνα· δεσμοῖς
 κάτω τὴν ρίζαν ὡς νεύροις τισὶ καὶ φλεψὶ περισφίγγει, ἀντ' ὀνύχων
 20 τοῖς κόκκοις ἐμτηγνῦσα τὰς μαχομένας τοῖς πτηνοῖς τῶν ἀσταχύων
 ἀκίδας. Πῶς ἅπασι τούτοις ἐξ ἑνὸς κόκκου φθαρέντος ἢ γέννησις
 τοῦτο τῆς ἀναστάσεως θαυμασιότερον. Τότε μὲν γὰρ οὐς ἔλαβεν ἢ
 κτίσις νεκροῦς, ἀναδίδωσι· νῦν δὲ πολλοὺς ἀνθ' ἑνὸς νεκρωθέντος εἰς
 ἀναγέννησιν κόκκους προβάλλεται. Ὡς τῆς Ἑλλήνων ἀνιάτου φρενο-
 25 βλαβίας βλέπουσι τὴν γῆν γεωργῶ διδοῦσαν ἂ μὴ παρέλαβε, τῷ
 κτίσῃ δὲ ταύτην ἀποδώσειν οὐς αὐτῇ παρακατέθετο, οὐκ ἐλπίζουσι.
 Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος πῶ τῶν σπερμάτων παραδείγματι χρῆται, καί-
 τοιγε λαμπρότερον ἔχων παράδειγμα, τὴν ἐκ μήτρας τῶν ἀνθρώπων
 πύξιν. Πλάττεται μὲν γὰρ ὡς ἐν τάφῳ τῇ μήτρᾳ οὐχ ὑπάρχον τὸ
 30 βρέφος τοῖς παρὰ τὸν φύσεως δὲ ἐνεληγμένον σπαργάνοις προσέεικε
 νεκρῷ δεδεμένῳ κερταίῳ. Κέκλεισται μὲν γὰρ τὸ βλέμμα νεκρῶν ἀκρι-

βαιώνοντάς μας, με τὰ μικρὰ αὐτά, τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως. Γιατί, ὅπως βλέπουμε, θάβονται οἱ κόκκοι τῶν σπόρων στὴ γῆ, τὰ αὐλάκια τῆς ὁποίας χρησιμεύουν στοὺς σπόρους ὡς τάφοι, καὶ αὐτὴ, δεχόμενη τοὺς σπόρους, μιμνῆται τὰ μνήματα. Σαπίζει τὸν κόκκο, ὅπως ὁ τάφος τὸ σῶμα, καὶ ἐνῶ τοὺς δέχτηκε ζωντανούς, τοὺς καταστρέφει μετὰ τὴ νέκρωση, καὶ ἀφοῦ σαπίσει καλὰ μέχρι τὴν καρδιά, τὴν κάνει ἄχρηστη ἀκόμα καὶ στὰ μυρμηγκία γιὰ τροφή τους. Καὶ ἀφοῦ δέχτηκε τὴ φθορὰ σὰν κάποια σύλληψη, κυοφορεῖ τὰ ἔμβρυα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τοὺς σπόρους ποὺ νεκρώθηκαν ἀπὸ τὴ σήψη, καὶ ἔτσι ἡ νέκρωση γίνεται μητέρα ζωῆς γιὰ τοὺς σπόρους, καὶ ὁ θάνατος ἀποδεικνύεται πατέρας τοῦ τοκετοῦ.

Εἶναι καινοφανὴς γιὰ τὴ γῆ ὁ νόμος αὐτὸς τῶν ὠδίνων. "Ἄν τὸ βρέφος δὲν πεθάνει, δὲν πλάθεται." Ἄν ζεῖ, δὲν παίρνει μορφή. "Ἄρα γι' αὐτὸν τὸν λόγο καὶ τὰ μυρμηγκία τοὺς κόκκους τοὺς ἀποθέτουν στὴ γῆ κομμένους, ἐμποδίζοντας μετὰ τὸ κόψιμο τὴ βλάστησή τους. Γιατί ἔπρεπε καὶ ἡ φύση τῶν μυρμηγκιῶν νὰ βεβαιώσει, ὅτι ἡ γῆ μετὰ ἀπὸ τὴ φθορὰ γεννάει τοὺς σπόρους. Καὶ πρόσεξε σὲ παρακαλῶ τὸ θαῦμα τοῦ τοκετοῦ. Δεχόμενη μόνο τὸν κόκκο, τὸν παραδίνει στὴ φθορὰ, καὶ ὅταν πεθάνει, τὸν ξαναβλαστάνει πολλαπλάσιον, μετασχηματίζοντας τὸν κόκκο σὲ ποικίλα μέλη. Ἄντι γιὰ ὅσα ἰσχυρὰ βάζει τὸ καλάμι, γιὰ τὸ ὁποῖο ὑφαίνει ἐξωτερικὰ, ἀντι γιὰ δέρμα, λεπτὸν χιτῶνα. Κάτω στερεώνει τὴ ρίζα μετὰ δεσμούς, σὰν ἓνα εἶδος νεύρων, καὶ τοὺς περισφίγγει μετὰ φλέβες. Ἄντι γιὰ νύχια στοὺς κόκκους μπήγει βελόνες, οἱ ὁποῖες προστατεύουν τὰ ἰσχυρὰ ἀπὸ τὰ πτηνά. Πῶς γίνεται ἡ γέννηση ὄλων αὐτῶν ἀπὸ ἓνα κόκκο ποὺ σάπισε; Αὐτὸ εἶναι πρὸ ἀξιοθαύμαστο ἀπὸ τὴν ἀνάστασι. Γιατί τότε ἡ κτίσις ξανάδωσε πίσω τοὺς νεκρούς ποὺ εἶχε δεχτεῖ, τώρα ὅμως γεννάει πολλοὺς κόκκους γιὰ τὴν ἀναγέννηση τοῦ ἑνὸς ποὺ νεκρώθηκε.

"Ὡ τῆς ἀθεράπευτης φρενοβλάβειας τῶν εἰδωλολατρῶν! Βλέπουν τὴ γῆ νὰ δίνει στὸν γεωργὸ αὐτὰ ποὺ δὲν παρέλαβε, καὶ δὲν ἐλπίζουν ὅτι ἡ γῆ θὰ δώσει πίσω στὸν Κτίστη αὐτοὺς ποὺ τῆς κατέθεσε γιὰ νὰ τοὺς φυλάξει. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος χρησιμοποιοῖ τὸ παράδειγμα τῶν σπόρων, ἃν καὶ εἶχε πρὸ ἐντυπωσιακὸ παράδειγμα, τὴ γέννηση τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν μήτρα. Γιατί τὸ βρέφος πλάθεται μέσα στὴ μήτρα, σὰν μέσα σὲ τάφο, ἐνῶ δὲν ὑπῆρχε, καὶ τυλιγμένο μετὰ τὰ σπάργανα τῆς φύσης, μοιάζει μετὰ νεκρὸ δεμένον μετὰ σάβανα. Γιατί, τὰ μάτια εἶναι κλεισμέ-

βέστερον, ἄπρακτον ἐν τῇ νηδύϊ τὸ στόμα, χεῖρες καὶ πόδες, ὡς σορῶ τῇ γαστρὶ συντεκτέτανται· τάφος ἀκριβῆς τοῖς ἐνδρύοις ἢ μήτρα, τάφος οὐδὲ τῆς τῶν μνημάτων δυσωδίας ἐλεύθερος. Τηλικούτω δὲ τὸ βρέφος ἐμμορφούμενον μνήματι, τῷ τοῦ μορφουῦντος ἔπεται καλούμενον νεύματι. Τί δὲ τοσοῦτον ὁ μακάριος Παῦλος κεκτημένος παράδειγμα, σιγαῖ μὲν τὴν ἐν τῷ τάφῳ τῆς μήτρας εἰς ζωὴν πλαστοουργίαν, σπερμάτων δὲ τύπος θεβαιοῖ τὴν ἀνάστασιν; Ἦδει ζῶσαν τῇ νηδύϊ τὴν τὰ βρέφη σπορὰν διαπλάττουσαν, ἐξήτει δὲ νεκρῶν τινῶν ὄρατῶς ἀναζώντων εἰκόνα· καὶ διὰ τοῦτο ἀπέβλεψε πρὸς τὰ σπέρματα. Οἱ 10 γὰρ κόκκοι μετὰ τὴν ἐκ σήψεως νέκρωσιν καὶ φθορὰν ἀναζῶσι, καὶ γίνονται τῆς τῶν νεκρῶν ἀναδιώσεως ἐναργέστατον σύμβολον.

Ἄδικεῖς τὴν ψυχὴν συνηγορίας προσχήματι, καὶ τῇ πρὸς τὸ σῶμα μάχῃ κατ' ἐκείνης ὀπλίξῃ. Τὰς γὰρ τῶν πραττομένων ἀμοιβὰς μὴ μερίζων τῇ ψυχῇ, καὶ τὴν τῆς σαρκὸς ὡς μόνη πλημμελοῦση τιμωρίαν 15 εἰσάγει. Εἰ γὰρ ψυχῆς μόνης αἱ τῶν πόνων καὶ ἀνδραγαθημάτων ἀμοιβαί, δῆλον ὅτι καὶ ἂν ἤμαρτεν ὁ ἄνθρωπος αἱ τιμωρίαι. Ἄλλ' ὄρα, μὴ σώματι καὶ ψυχῇ καθίζης κατ' ἀλλήλων κριτήριον. Σῶμα μὲν γὰρ εἰκότως καταδοθήσεται ψυχῆς, τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ τὰς τιμὰς ἀρπαξούσης· ψυχὴ δ' αὐτῷ σώματος, τὰς ὀφειλομένας πληγὰς ἐκείνῃ 20 μόνη εἰσπραττομένη. Μᾶλλον δ' ἐκάτερον αὐτῶν παροξύνεις κατὰ τοῦ κριτοῦ· τὸ μὲν, οἷς δέον ἔχειν ἀμοιβὰς ἂν ἐστέρηται· τὴν δέ, ἂν οὐχ ὑπαίτιος, δέον μὴδ' εὐθύνεσθαι οἷς εἰσπράττεται. Σώματί με συνηψας, ὦ Δέσποτα, τὴν ἀσώματον καὶ μόνη τὰς ἐπὶ τῆς γῆς οὐκ ἐπίστευκας πράξεις, καὶ παρὰ μόνης ἀπαιτεῖς τὰς εὐθύνας καὶ δίδωμι 25 δίκας. ἂν αἱ πράξεις τοῦ σώματος, μέθης, πορνείας, γαστρομαργίας. Ποῦ γὰρ ταῦτα ψυχῆς, ὡς περ φθόνος, τυχόν, ἢ δόξης ἀσέβεια; Ὡς περ γὰρ οὐ σώματος ταῦτα, οὕτως οὐδ' ἐκεῖνα ψυχῆς εἰ καὶ χωρὶς θατέρου θάτερον ἀργὸν πρὸς ἑκάτερα. Τὸ σῶμα δ' ἂν ἄλλα τε φαίῃ δίκαια καὶ ὡς Ἐγὼ τὴν ὑπὲρ σοῦ τελευτήν, ἀλλ' οὐχ ἡ ψυχὴ δέχεται 30 Οὐδὲ γὰρ πέφυκεν ἐμὸν, τὸ πονεῖν διὰ τοῖς σοῖς νόμοις νηστείας,

να πιὸ προσεκτικὰ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, τὸ στόμα του μένει ἄπρρακτο μέσα στὴ μήτρα, τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια εἶναι ἀπλωμένα, ὅπως στὸ φέρετρο, πάνω στὴν κοιλιά. Τάφος κανονικὸς ἢ μήτρα γιὰ τὰ ἔμβρυα, τάφος ποὺ δὲν εἶναι ἀπαλλαγμένος οὔτε ἀπὸ τὴ δυσοσμία. Καὶ ἐνῶ τὸ βρέφος διαπλάσσεται σὲ τέτοιο μνήμα, ὅταν καλεῖται, ἀκολουθεῖ τὸ νεῦμα τοῦ Πλάστη. Γιατί λοιπὸν ὁ Παῦλος, ἐνῶ εἶχε ἓνα τόσο μεγάλο παράδειγμα, ἀποσιωπᾷ τὴν μέσα στὸν τάφο τῆς μήτρας δημιουργία τῆς ζωῆς, καὶ βεβαιώνει τὴν ἀνάσταση μὲ τὸ παράδειγμα τῶν σπόρων; Γνώριζε τὴ ζωντανὴ σπορά, ἢ ὁποῖα μέσα στὴ μήτρα διαπλάθει τὰ βρέφη. "Ὁμως ζητοῦσε τὴν εἰκόνα μερικῶν νεκρῶν ποὺ ξαναζοῦσαν. Γι' αὐτὸ ἔστρεψε τὸ βλέμμα του στοὺς σπόρους. Γιατὶ οἱ κόκκοι, μετὰ τὴ νέκρωσή τους ἀπὸ τὴ σήψη, ξαναζοῦν καὶ γίνονται ζωντανώτατο παράδειγμα τῆς ἀναβίωσης τῶν νεκρῶν.

Ἄδικεῖς τὴν ψυχὴ μὲ τὸ πρόσχημα τῆς υπεράσπισης, καὶ μὲ τὸν πόλεμο πρὸς τὸ σῶμα, ὀπλίζεσαι ἐναντίον ἐκείνης. Διότι, μὴ μοιράζοντας τὶς ἀμοιβὲς τῶν πράξεων καὶ στὴν ψυχὴ, εἰσάγεις τὴν τιμωρία τῆς σάρκας, ἐπειδὴ τάχα εἶναι ἡ μόνη ποὺ ἀμαρτάνει. Γιατί, ἂν οἱ ἀμοιβὲς τῶν κόπων καὶ τῶν ἀνδραγαθημάτων ἀποδίδονται μόνο στὴν ψυχὴ, εἶναι φανερό, ὅτι καὶ οἱ τιμωρίες τῶν ἀμαρτιῶν ποὺ ἔκανε ὁ ἄνθρωπος ἀνήκουν κι' αὐτὲς στὴν ψυχὴ. "Ὁμως πρόσεξε μήπως στήνεις δικαστήριο ἀνάμεσα στὸ σῶμα καὶ στὴν ψυχὴ. Γιατὶ τὸ σῶμα εὐλόγα θὰ κατηγορήσει τὴν ψυχὴ, ποὺ τοῦ ἀρπάζει τὶς τιμὲς τῶν κατορθωμάτων του, καὶ ἡ ψυχὴ πάλι θὰ κατηγορήσει τὸ σῶμα, ὅτι μόνο αὐτὴ δέχεται τὶς τιμωρίες ποὺ ὀφείλονται σ' ἐκεῖνο. "Ἡ καλύτερα ἐξοργίζεις τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ ἐναντίον τοῦ Κριτοῦ, τὸ σῶμα γιὰ τὶς ἀμοιβὲς ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχει καὶ τὶς στερήθηκε, καὶ τὴν ψυχὴ, ἐπειδὴ δὲν πρέπει νὰ δέχεται τὶς εὐθύνες γι' αὐτὰ ποὺ δὲν εἶναι ὑπαίτια. Μὲ ἔνωσες, Δέσποτα, μὲ σῶμα ἐμένα τὴν ἀσώματη, καὶ δὲν ἐμπιστεύθηκες μόνο σὲ μένα τὶς ἐπίγειες πράξεις, καὶ τώρα μόνο ἀπὸ μένα ζητᾷς τὶς εὐθύνες, καὶ δικάζομαι γιὰ πράξεις τοῦ σώματος, μέθη, πορνεία, λαιμαργία. Ἀπὸ ποῦ αὐτὰ ἀνήκουν στὴν ψυχὴ, ὅπως ἐνδεχομένως εἶναι ὁ φθόνος ἢ ἡ ἀσέβεια τῆς δόξας; "Ὁπως δηλαδή αὐτὰ δὲν εἶναι τοῦ σώματος, ἔτσι οὔτε ἐκεῖνα εἶναι τῆς ψυχῆς, ἂν καὶ τὸ ἓνα χωρὶς τὸ ἄλλο, θὰ ἦταν ἀδρανὲς καὶ πρὸς τὰ δύο. Τὸ σῶμα μπορεῖ νὰ λέγει μαζί μὲ τὰ ἄλλα δίκαια καὶ αὐτό· Ἐγὼ δέχτηκα τὸν θάνατο γιὰ σένα, καὶ ὄχι ἡ ψυχὴ. Οὔτε βέβαια εἶναι στὴ φύση μου τὸ νὰ κοπιᾶζω γιὰ τοὺς νόμους σου μὲ νηστεῖες καὶ ἀγρυ-

ἀγρυπνίαις διὰ τῶν ἐμῶν μελῶν ἢ παρθενία. Πῶς οὖν οὐκ ἄδικον, ἐμῶν τῶν ἄθλων ὄντων, τὴν ψυχὴν χωρὶς ἐμοῦ λαμβάνειν τὰ ἔπαθλα; Τίς λύσις αὐτῶν τῆς δίκης; Κοινὸς ὁ μισθός, κοιναὶ αἱ ποιναί, ὅτι κοιναὶ αὐτῶν αἱ πράξεις. Κἂν ἐπ' ἐνίων τὸ ἕτερον τοῦ συγκρίματος
 5 πλεονεκτεῖ τοῦ ἑτέρου, καὶ τὴν συζευχθεῖσαν ἀπ' ἀρχῆς εἰς κοινούς πόνους δυνάδα δεῖ ὁμολογεῖν, καὶ εἰδέναι, κοινῶν καὶ τῶν στεφάνων ἀπολαύειν ἐφ' οἷς νενίκηκε, καὶ εἰς κοινὰς ἀπάγεσθαι τιμωρίας ὧν ἐπλημέλησεν.

ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΛΟΓΟΥ.

10 Ἀνάστασις, τῆς τοῦ Κυρίου προνοίας τὸ κεφάλαιον τοῦ κεφαλαίου δὲ ψυχὴ μνημονεύσασα καὶ τῇ περὶ τὸν εὐεργέτην εὐχαριστία συζῶσα, ταῖς τοῦ ἐχθροῦ δυσάλωτος γίνεται πάγαις. Ἀνάβηθι πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀρχαιολογίαν, καὶ τὴν τῆς ἀναστάσεως σκιαγραφίαν εὐρήσεις. Ἡ μὲν γὰρ τῶν ἀλόγων φύσις ἔμψυχος δεδημιούργηται, πῶ σῶματι τῆς ψυχῆς συγκατασκευασθείσης.
 15 Ἄψυχος δὲ ὁ Ἀδάμ πληοῦ διαπλασθέντος μεμόρφωται· εἶτα ἡ ψυχὴ τῶ ἐμφυσηματι μεμόρφωται, μᾶλλον δέ, ἀληθῶς εἰπεῖν, ἐπεισάγεται, καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν εὐθέως ὁ Πλάστης προσομιάζεται ἔγερσιν. Οὐδ' ἐκ στερεᾶς τὸν πρωτόπλαστον συντίθησιν ὕλης, ἀλλὰ τῆς γῆς τὸ χνοῶδες χαλκεύει πρὸς
 20 μόρφωσιν, πείθων ἐκ προσομιᾶν τὸν ἄπιστον, ὅτι, κἂν χροῦς ἢ νεκρός καὶ ἀκίνητος, ῥᾶον ἢ ψυχὴ πρὸς ἀνάστασιν ἄγει· καὶ τὸ μηδ' ἔχνη μήτε λαβὸν μήτε φέρον ζωώσεως, κοινωνὸν ποιεῖται ζωοφόρου συμβιώσεως. Οὐ γὰρ φθορᾶς τὸ σῶμα διέπλασε παρανάλαμα, ἀλλὰ χρόνον τινὶ λύσει παραδίδωσιν, τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας εὐρῶν σεσαθραμένον
 25 θνητότητι, πῶ τοῦ θανάτου διαλύει χωνευτεράκι, καὶ λύσας, πρὸς νεόπλαστον σκεῖος τὸ σαθρωθὲν ἀναπλάττει.

Καὶ μὴ θαυμάσης, ὡς λογισμῶν ἀνωτέραν, τὴν τῶν νεκρῶν ἀναχιλεκευσιν. Τοσαύτη γὰρ πρὸς ἀγαλματοποιίαν ἢ τέχνη τοῦ πλάστου, ὡς καὶ φύσιν ὕδατος εἰς ἀνδριάντας ἐν γαστρὶ διαπλάττειν. Τοῦτό μοι

πνίες. Καὶ ἡ παρθενία τηρεῖται μὲ τὰ δικά μου μέλη. Δὲν εἶναι ἀδικο-
λοιπόν, ἐνῶ οἱ ἄθλοι εἶναι δικοί μου, νὰ παίρνει τὰ ἔπαθλα ἡ ψυχὴ
χωρὶς ἐμένα; Ποιὰ εἶναι ἡ λύση τῆς δίκης τους; Κοινὸς ὁ μισθός, κοινές
καὶ οἱ ποινές, ἐπειδὴ καὶ οἱ πράξεις τους εἶναι κοινές. Καὶ ἂν ἀκόμα σὲ
μερικὲς περιπτώσεις τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο ὑπερτερεῖ ἀπὸ τὸ ἄλλο, πρέπει
νὰ ὁμολογήσουμε, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἡ δυάδα εἶχε ἐνωθεῖ σὲ κοινούς
πόνους, καὶ νὰ γνωρίζουμε, ὅτι κοινὰ θὰ εἶναι καὶ τὰ στεφάνια γιὰ τὶς
νίκες ποῦ ἔκανε, καὶ σὲ κοινές τιμωρίες θὰ ὀδηγηθεῖ γιὰ ὅσες ἁμαρτίες
ἔκανε.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΣΤΟ ΠΑΣΧΑ.

Ἡ ἀνάστασις εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τῆς πρόνοιᾶς τοῦ Κυρίου. Τὴν
κορωνίδα αὐτὴν μνημονεύοντας ἡ ψυχὴ καὶ ζώντας μαζὶ μὲ τὴν εὐεργε-
σία πρὸς τὸν εὐεργέτη, γίνεται δυσπρόρθητη σὲ τὶς παγίδες τοῦ ἐχθροῦ.
Πήγαινε πίσω στὴν ἀρχαία ἱστορία τῶν ἀνθρώπων, καὶ θὰ βρεῖς τὴν
σκιώδη προτύπωση τῆς ἀνάστασις. Ἡ φύσις δηλαδὴ τῶν ἀλόγων δημι-
ουργήθηκε μὲ ψυχὴ, ἡ ὁποία κατασκευάστηκε μαζὶ μὲ τὸ σῶμα, ἐνῶ ὁ
Ἄδάμ, πλασμένος ἀπὸ πηλό¹, σχηματίστηκε ἄψυχος. Ἐπειτα μὲ τὸ
φύσημα διαμορφώθηκε, ἡ καλύτερα, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, μπῆκε
στὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ. Καὶ ἀμέσως ὁ Πλάστης προλέγει καὶ τὴν ἀνάστα-
σι τῶν νεκρῶν. Οὔτε κατασκεύασε τὸν πρωτόπλαστον ἀπὸ στερεὰ ὕλη,
ἀλλὰ ἔπλασε τὸ χνούδι τῆς γῆς, γιὰ νὰ τοῦ δώσει μορφή, πείθοντας ἀπὸ
τὴν ἀρχὴ τὸν ἄπιστο, ὅτι, ἂν καὶ εἶναι χῶμα, νεκρὸς καὶ ἀκίνητος, εὐκο-
λα ἡ ψυχὴ τὸν ὀδηγεῖ σὲ ἀνάστασις. Καὶ αὐτὸ ποῦ οὔτε εἶχε, οὔτε ἔφερε
ἴχνη ζωῆς, τὸ ἔκανε μέτοχο τῆς ζωοφόρας συμβίωσης. Γιατὶ δὲν ἔπλασε
τὸ σῶμα παρανάλωμα τῆς φθορᾶς, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ κάποιον χρονικὸ
διάστημα τὸ παραδίνει στὴν ἀποσύνθεσι, καθαρίζοντας καὶ βγάζοντας
τὴν κάκωση τοῦ σκεύους ποῦ προῆλθε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καὶ βρίσκο-
ντάς το φθαρμένο ἀπὸ τὴ θνητότητα τῆς ἁμαρτίας, τὸ διαλύει σὲ χω-
νευτήρι τοῦ θανάτου, καί, ἀφοῦ τὸ διαλύσει, ξαναπλάθει τὸ φθαρμένο
σκεῦος σὲ νεοπλασμένο.

Καὶ μὴν ἀπορήσεις, ἐπειδὴ ἡ ἀνάπλασις ἀπὸ τοὺς νεκροὺς εἶναι
ἀνώτερη ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς. Γιατὶ ἡ τέχνη τοῦ πλάστη γιὰ τὴν κατα-
σκευὴ ἀγαλμάτων εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε καὶ τὴ φύσις τοῦ νεροῦ μέσα

1. Γεν. 2, 7.

παραδοξότερον τοῦ περὶ τὴν ἀνάστασιν θαύματος. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐκ
 χροῦ νεκροῦ πληουραγεῖται καὶ τὸ σκεῦος ὁ κεραμεὺς ἐκ τῆς γῆς ἀνα-
 πλάττει, σύμφωνα πῶς ταῖς παρ' ἡμῖν ἐνδεικνύμενος τέχναις, ἐνταῦθα
 δὲ γυμνή τις σταγὼν τῶν πλαττομένων γίνεται πηλός, καὶ λογικὸν ἐκ
 5 σταγόνοσ συντίθεται ζῶδιον. Ὡς τέχνης ἐξ ὕδατος γλυφούσης ἀγάλ-
 ματα! καὶ οὐ τοῦτο μόνον παρέχεται τὸ παράδοξον, ὅτι γλύφει τὸ
 ὕδωρ εἰς ἔμψυχον ζῴανον, ἀλλ' ὅτι καὶ κυματουμένην τὴν γονὴν ἐν-
 δον τεκτονεύει. Αἱμάτων γὰρ πάντοθεν περιδράσσοντες χεῖμαρροι,
 περιρρεπὲς ποιοῦσι τὸ σπαρὲν καὶ δυστήρικτον, καὶ τῇ τοσαύτῃ ναυα-
 10 γούμενον τρικυμῖα καὶ ζάλη, πρὸς ἔμψυχον ὅμως ἀπαρτίζεται ἀνδρι-
 ἀντα. Ὡς γραφέως ἐπὶ σαλευομένησ σινδόνοσ ἀσφαλῶσ ζωγραφούν-
 τος! Τὸ γὰρ αἷμα, οἶον σινδῶν τις ὑπόκειται τῇ μορφουμένη γονῇ.

Τοῦτο καὶ Σολομὼν ἐκπληττόμενος, ἔλεγεν· «Ἐν κοιλίᾳ μητροῦσ
 ἐγλύφην σὰρξ, δεκαμηνιαίῳ χρόνῳ παγεῖσ ἐν αἵματι». Πρόκειται μὲν
 15 ὡσπερ ζωγραφεῖόν τι τὸ θῆλυ τῶν χρωμάτων δὲ τὴν ὕλην, τὸ ἄρρεν
 ἐπιβάλλει. Κάθεται δὲ τις ἐν τῇ μήτρᾳ ζωγράφος, ἐξ ἐνὸσ χρώματος
 πολυσύνθετον καταποικίλλων εἰκόνα. Πῶσ ἐξ ἰλώδουσ γονῆσ ὀφθαλ-
 μοῖσ ἐνηγλαῖσε κόρην; Πῶσ ἐκ ῥοώδουσ οὐσίας ὀσῶν συνεπήξατο
 φύσιν; Πῶσ ἐκ λελυμένησ σπορᾶσ νεύρων ἐστερέωσε τόνον; Πῶσ αἱμά-
 20 των σκληνάσ διέγλυψε τὰσ φλέβασ; Πῶσ τὰσ τῶν ὀστέων ἐγκεφάλῳ
 περιήρμοσε θήκασ; Πῶσ ἐν ἀφεγγεῖ τὸ βρέφος γραφόμενον ζωγρα-
 φεῖῳ ἀσυγχύτους τὰσ τῶν μελῶν ἀπειλήφε τοποθεσίας; Ἄλλ' ὡσπερ
 ἀκτινὸσ τινὸσ τὴν νηδὺν ἐναυγαζούσης, τὴν οἰκείαν ἐκάστω τῶν με-
 λῶν ὁ γραφεὺσ ἀποδίδωσι χώραν· «Ὁ γὰρ ἀναβαλλόμενος φῶσ ὡσ
 25 ἱμάτιον», κρυφαῖοσ γίνεται τῶν ἐμβρυῶν ζωγράφος. Ὅν καὶ Δαυιδ
 δημοσιεύων, ἐβόα· «Οὐκ ἐκρύβη τὸ ὀστοῦν μου ἀπὸ σοῦ, ὁ ἐποίησασ
 ἐν κρυφῇ».

Ταύτην τὴν ἐκ σταγόνοσ λογιζόμενοσ πλαστικὴν πρὸσ τὴν ἐκ γῆσ
 ἀγαματοποιίαν οὐ διαφέρομαι. Ὅταν γὰρ ἴδω τεχνίτην ἐξ ὕδατοσ
 30 πηγνύμενον ζῴανα, ὀξύτερον αὐτὸν τοῖσ ἐκ γῆσ ἀναπλάττειν ἀνδρι-
 ἀντασ πιστεύω. Ὅσπερ γὰρ εἴ τις ἐφ' ὕδατοσ γράφει γραμμιασ καὶ
 γραμμιάσ ἐγκολάττει, οὗτοσ τὰσ εἰσ κηρὸν εὐχερέστερον ἐγχαράττει,

2. Σοφ. Σολ. 7, 1.

3. Ψαλμ. 103, 2.

4. Ψαλμ. 138, 15.

στην κοιλιά νά τήν διαπλάθει σέ ἀνδριάντες. Αὐτό μου φαίνεται πιό παράδοξο ἀπό τὸ θαῦμα τῆς ἀνάστασης. Γιατί ἐκεῖ ἀπὸ τὸ χῶμα πλάθεται νεκρός, καὶ τὸ σκεῦος ὃ κεραμοποιὸς τὸ κάνει ἀπὸ τὸ χῶμα, κατὰ κάποιο τρόπο σύμφωνα μὲ τις δικές μας τέχνες. Ἐδῶ ὅμως μιὰ ἀπλῆ σταγόνα γίνεται πηλὸς αὐτῶν ποὺ πλάθονται, καὶ ἀπὸ τὴ σταγόνα κατασκευάζεται μικρὸ λογικὸ ζῶακι. Ὡς τέχνη, ποὺ ἀπὸ νερὸ λαξεύει ἀγάλματα! Καὶ δὲν εἶναι μόνο αὐτὸ τὸ παράδοξο, ὅτι δηλαδὴ λαξεύει τὸ νερὸ σὲ ἔμψυχο ἄγαλμα, ἀλλ' ὅτι, καὶ ἐνῶ ὁ γόνος κινεῖται, μέσα γίνεται τὸ λάξευμα. Γιατὶ χεῖμαρροι αἱμάτων πέφτοντας ἀπὸ παντοῦ, κάνουν τὸ σπέρμα νά κλίνει πρὸς τὰ πλάγια καὶ νά εἶναι δύσκολο νά στηριχτεῖ. Καὶ παρόλο ποὺ παλεύει σὲ τόσο μεγάλη τρικυμία καὶ φουρτούνα, γίνεται ἔμψυχο ἄγαλμα. Τί ζωγράφος ἀλήθεια, ποὺ ζωγραφίζει σταθερὰ πάνω σὲ ὕφασμα ποὺ κινεῖται! Γιατὶ τὸ αἷμα εἶναι ἀπλωμένο σὰν σινδόνι κάτω ἀπὸ τὸν γόνο ποὺ διαπλάθεται.

Αὐτὸ ἔλεγε καὶ ὁ Σολομών κατάπληκτος: «Μέσα στήν κοιλιά τῆς μητέρας μου λαξεύτηκα σάρκα, μένοντας ἐπὶ δέκα μῆνες σταθερὰ μέσα σὲ αἷμα»². Τὸ θηλυκὸ δηλαδὴ εἶναι σὰν ἕνας ζωγραφικὸς πίνακας, στὸν ὁποῖο τὴν ὕλη τῶν χρωμάτων τὴν προσθέτει τὸ ἀρσενικό. Καὶ στὴ μήτρα κάθεται κάποιος ζωγράφος, ποὺ μὲ ἕνα χρῶμα κάνει πολύχρωμη τὴν εἰκόνα. Πῶς ἀπὸ βορβορώδη γόνο κάνει τὴν κόρη τῶν ματιῶν νά λάμπει; Πῶς ἀπὸ τὴ ρευστὴ φύση τῆς οὐσίας κάνει τὴ στερεὰ φύση τῶν ὀστέων; Πῶς ἀπὸ τὴ λειωμένη σπορὰ στερεώνει τὸν τόνο τῶν νεύρων; Πῶς κατασκεύασε τοὺς σωλῆνες τοῦ αἵματος, τὶς φλέβες; Πῶς συναρμολόγησε τὶς θῆκες τῶν ὀστέων τοῦ ἐγκεφάλου; Πῶς, ἐνῶ τὸ βρέφος ζωγραφίζεται σὲ σκοτεινὸ ζωγραφικὸ ἐργαστήρι, ἔκανε ἀσύγχυτες τὶς θέσεις τῶν μελῶν, καὶ σὰν νά φώτιζε κάποια ἀκτίνα τὴ μήτρα, ὁ ζωγράφος ἔδωσε σὲ καθένα ἀπὸ τὰ μέλη τὸν κατάλληλο χῶρο; Γιατὶ «Αὐτὸς ποὺ φορεῖ τὸ φῶς σὰν ἱμάτιο»³, γίνεται κρυφὰ ζωγράφος τῶν ἐμβρύων. Αὐτὸν καὶ ὁ Δαβὶδ κάνοντάς του δημόσια γνωστὸν, φώναζε: «Τὰ ὀστέα μου, ποὺ τὰ δημιούργησες στὰ κρυφά, δὲν ἔμειναν κρυφὰ ἀπὸ σένα»⁴.

Καθὼς σκέφτομαι αὐτὸ τὸ πλάισιμο ἀπὸ τὴ σταγόνα, δὲν τὸ βρίσκω διαφορετικὸ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ γίνεται ἀπὸ χῶμα. Γιατὶ, ὅταν βλέπω ἕναν τεχνίτη νά κάνει ἀπὸ τὸ νερὸ ἀγάλματα, πιστεύω ὅτι ὁ ἴδιος μπορεῖ γρηγορώτερο νά κάνει ἀγάλματα ἀπὸ χῶμα. Ὅπως δηλαδὴ αὐτὸς ποὺ σχηματίζει γράμματα καὶ χαράζει γραμμὲς πάνω στὸ νερὸ, μπορεῖ πιό εὐκο-

οὕτως ὁ τῆ ῥοώδει γονῆ καταγράφων καὶ διαγλύφων τὰ μέλη, ῥῶον
 εἰς χοῦν τοὺς τῶν μελῶν ἐγκαταγράφει τε καὶ διαμορφώσει χαρα-
 κτηρας καὶ ὁ πρό τῆς ἀρετῆς οὕτω τοῦ σώματος φροντίσας ἐν νηδύϊ,
 μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς πῶς ἂν εἰς γῆν διαρρυνὲν ἄτμιον κατα-
 5 λείψῃ; Ἐνελε τὸ σῶμα, καὶ τὴν κτίσιν ἐνέκρωσας οὐκ ἔσται πλοῖον,
 χειρῶν οὐκ οὐσῶν, οὐ πλωτὸν πέλαγος, σώματος οἰχομένου. Τὰ μυρία
 γένη τῶν ζῶων μάτην, οὔτε τροφῆς ἐξ αὐτῶν οὔτε θεραπείας ἄλλης
 πῶ σώματι χρηγομένης. Τέχναι δὲ ποῦ, σώματος οὐκ ὄντος; Ὡραι
 δὲ καὶ καιρῶν εὐτακτοὶ μεταβολαὶ καὶ οὐρανίας κινήσεως ἄρρητος
 10 σοφία, τίνα ἂν παράσχοι χρεῖαν, τῆς σωματικῆς φύσεως οὐ παρούσης;
 Καὶ πόσα ἂν τις ἕτερα θεωρήσοι; Πόθεν οὖν εὖρω τὸ σῶμα τῶν με-
 λόντων δωρεῶν ἀνάξιον, ᾧ τοσαύτην ὄρω διὰ πάντων δεδωρημένην
 τιμὴν;

Ἄλλ' ἄρα ὑμεῖς ἰχθυόδρωτον ὑποπτεύετε σῶμα τὸν Θεὸν ζη-
 15 τοῦντα μὴ εὐρήσειν; Καὶ πῶς ὁ μυρίους ἐν ψυχῇ λογισμοὺς στρεφομέ-
 νους πῶ τῆς γνώσεως ἔχων ἀμιγεῖς καὶ ἀσυγχύτους ταμιεῖω, τὴν τῶν
 σωματίων μιγεῖσαν οὐκ ἀναλήψεται διακρίνας φύσιν; Ἀσθενέστερον
 τὸ Θεῖον τῆς παρ' ἡμῖν ἀναπλάττετε τέχνης; Καὶ γὰρ ἡμεῖς ἐκ γεώ-
 δους ψάμμου καὶ ὕελον καὶ χρυσὸν (εἰ τύχοι) καὶ χαλκὸν καὶ ἄργυρον
 20 πυρὶ δόντες, τὰ λιθίδια διακρίνομέν τε καὶ ἀποθλίβομεν, μηδὲν αὐτῶν
 καθοράμενον ἐν τῇ τοῦ λίθου φύσει· καὶ οἶνον ὕδατι κραθέντα, πάλιν
 διακρίνοντες εἰς τὴν ἰδίαν φύσιν, ἀποκαθιστῶμεν ἐκάτερον. Ἀλλὰ
 γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις καὶ σοφία ἀνεπινοήτοις μέτροις τῆς ἀνθρω-
 πίνης καὶ τέχνης καὶ συνέσεως ὑπερέχουσα, καὶ τὴν τῶν ὄλων οὐσίαν
 25 ἐν ἑαυτῇ συλλαβοῦσα καὶ περιέχουσα, καὶ τὴν πολύτροπον τῶν σωματί-
 ων σύγκρασιν καὶ μίξιν ἐν τοῖς τῆς φύσεως εὐκρινῆ συντηρεῖ ταμιεί-
 οῖς. Οὐ γὰρ ἔξω τῆς ἐν τῇ κτίσει φύσεως ἢ τοῦ σώματος φύσις, κἄν διὰ
 μυρίων ῥέγ λυομένη θανάτων. Διὸ πρὸς τὴν οἰκείαν εὐκόλως ἐπανά-
 γεται μορφήν, καὶ κοινωνεῖ τῶν τιμῶν, ὧν αὐτῇ μετασχεῖν ἔδει συνδιε-
 30 νεγκοῦσα καὶ τοὺς ἄθλους.

λα νὰ τὰ χαράξει αὐτὰ πάνω σὲ κερί, ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ στὸν ρευστὸ γόνο ζωγραφίζει καὶ διαπλάθει τὰ μέλη, πιὸ εὐκόλα ὁ ἴδιος θὰ ζωγραφίσει καὶ θὰ διαπλάσει τὰ σχήματα τῶν μελῶν πάνω στὸ χῶμα. Καὶ αὐτὸς ποὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀρετὴ φροντίζει μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γιὰ τὸ σῶμα μέσα στὴ μήτρα, πῶς μετὰ τὴν κατόρθωση τῆς ἀρετῆς θὰ ἐγκαταλείψει τὸ σῶμα ποὺ διαλύθηκε στὴ γῆ; Σκότωσε τὸ σῶμα, καὶ θὰ νεκρώσεις τὴν κτίση. Δὲν θὰ ὑπάρχει πλοῖο, ἂν δὲν ὑπάρχουν χέρια. Δὲν θὰ διαπλέεται τὸ πέλαγος, ἂν λείψει τὸ σῶμα. Τὰ μύρια γένη τῶν ζώων θὰ ὑπάρχουν χωρὶς λόγο, ἀφοῦ οὔτε τροφή οὔτε καμμιὰ ἄλλη ὑπηρεσία θὰ παρέχουν στὸ σῶμα. Καὶ οἱ τέχνες σὲ τί θὰ χρησιμεύουν, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρχει σῶμα; Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐποχὲς καὶ οἱ τακτικὲς μεταβολὲς τῶν καιρῶν καὶ ἡ ἀπερίγραπτη σοφία τῆς οὐράνιας κίνησης, ποιά ἀνάγκη θὰ ἱκανοποιῶν, ἂν δὲν ὑπάρχει ἡ φύση τοῦ σώματος; Καὶ πόσα ἄλλα θὰ μπορούσε νὰ παρατηρήσει κανεὶς; Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν θὰ βρῶ ὅτι τὸ σῶμα εἶναι ἀνάξιο τῶν μελλοντικῶν δώρων, στὸ ὁποῖο βλέπω ὅτι δωρήθηκε τόσο μεγάλη τιμὴ;

Μήπως ὅμως σεῖς ὑποψιάξεστε ὅτι ὁ Θεὸς ἀναζητώντας δὲν θὰ βρεῖ τὸ καταφαγωμένο ἀπὸ τὰ ψάρια σῶμα; Καὶ πῶς αὐτὸς ποὺ ἔχει στὴν ψυχὴ του μύριους λογισμοὺς νὰ περιστρέφονται, χωρὶς νὰ συγγέονται μέσα στὸ θησαυροφυλάκιό τῆς γνώσης, δὲν θὰ ξεχωρίσει καὶ δὲν θὰ ξαναπάρει τὴ φύση ποὺ ἀναμίχτηκε μὲ τὸ σῶμα; Κάνετε πιὸ ἀδύνατο τὸ θεῖο ἀπὸ τὴ δική μας τέχνη. Γιατὶ ἐμεῖς ἀπὸ τὴ γήινη ἄμμο καὶ γυαλί καὶ χρυσὸ (ἅμα τύχει) καὶ χαλκὸ καὶ ἀσήμι, ρίχνοντάς τα στὴ φωτιὰ ξεχωρίζουμε καὶ λειώνουμε τὰ πετραδάκια, χωρὶς κανένα ἀπὸ αὐτὰ νὰ φαίνεται ὅτι ἀνήκει στὴ φύση τῆς πέτρας. Καὶ τὸ κρασί, ὅταν ἀνακατευτεῖ μὲ νερό, πάλι τὸ ξεχωρίζουμε στὴ δική του φύση, καὶ ἀποκαθιστοῦμε τὸ καθένα. Ἀλλὰ ἡ δύναμη καὶ σοφία τοῦ Θεοῦ, ποὺ ὑπερέχει, σὲ βαθμὸ ποὺ δὲν μπορούμε νὰ διανοηθοῦμε, ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη τέχνη καὶ σοφία, καὶ περιλαμβάνει καὶ περιέχει μέσα της τὴν οὐσία ὅλων, καὶ τὴν πολυποίκιλη ἀνάμειξη καὶ μίξη τῶν σωμάτων τὴν συντηρεῖ καθαρὴ στὰ θησαυροφυλάκια τῆς φύσης, δὲν μπορεί νὰ κάνει αὐτὴ τὴ διάκριση; Γιατὶ ἡ φύση τῶν σωμάτων δὲν βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴ φύση τῆς κτίσης, ἔστω καὶ ἂν λειώνει καὶ ρεεῖ μὲ μύριους θανάτους. Γι' αὐτὸ τὸ ἐπαναφέρει στὴ δική του μορφή, καὶ μετέχει στὶς τιμές, στὶς ὁποῖες ἔπρεπε νὰ συμμετάσχει μαζί μὲ τὴν ψυχὴ, ἀφοῦ μαζί της ὑπέμεινε καὶ τοὺς ἄθλους.

ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΙΝ ΠΡΩΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Εἰς οὐρανὸν μὲν καὶ γῆν ἢ τῆς κτίσεως διαμεμέρισται φύσις, οὐκ
 ἔξ̄ δέ με τὴν διαίρεσιν βλέπειν ἢ συνάψασα σήμερον τὴν κτίσιν χάρις
 5 Τίς γὰρ ἂν εἴποι λοιπὸν, οὐρανὸν καὶ γῆν δηρηῆσθαι, καὶ κάτω τῆς
 φύσεως τῆς ἐμῆς, καὶ ἄνω τῆς ἐμῆς βασιλευούσης; Ἀλλὰ κάτω μὲν, ἔτι
 τῇ φθορᾷ τυραννούμεθα, ὅταν δὲ εἰς οὐρανὸν ἀναβλέσωμεν, τὴν
 φθορὰν ἢ φύσις ἀποτίθεται. Βλέπει γὰρ ἄνω τὴν τῶν κάτω νεκρῶν
 ἀναστάσιμον ῥίζαν. Ὡ κέρδους ζημίας προελθόντος! Κατενεχθέντες,
 10 ἤρθημεν εἰς ὕψος ὡσθέντες, εἰς οὐρανὸν ἀνηνέχθημεν. Ἐσω τοῦ
 παραδείσου πληγέντες, ἔξω τὴν θεραπείαν εὐρήκαμεν. Ποῦ σοι, κα-
 ταποντιστά, τὸ κακούργημα; Ὅν ἔπηξας τῷ κυβερνήτῃ σταυρόν, γέ-
 γονε τῇ ναυαγούσῃ φύσει πηδάλιον, καὶ πρὸς οὐρανίους οἰακίζει λι-
 μένας κυμαινομένους ἡμᾶς καὶ ἀποκαθίστησιν. Ὡσπερ αἱ τῶν μαθη-
 15 τῶν ἐκ τῆς γῆς πρὸς οὐρανὸν ἀνήρθησαν ὄψεις, τῆς σαρκὸς κατὰ
 μικρὸν ὑψουμένης, οὕτω καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀσωμάτων ὁ δῆμος ἐξ
 οὐρανοῦ πρὸς οὐρανὸν ἐκεχῆνει, τῆς τοῦ σώματος φύσεως ἐπέκεινα
 καὶ αὐτῶν ἀνιούσης, ἕως ἐν κόλποις τοῦ Πατρὸς ὑπεδέχθη. Ἀσφαλεῖς
 αἱ τοῦ γένους ἐλπίδες, ἐν οὐρανοῦ βασιλέα συγγενῇ κεκτημέναι, ὅς καὶ
 20 πάλιν μετὰ τῆς αὐτῆς σαρκὸς παῖσιν ὀφθήσεται.

ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΛΟΓΟΥ

Ὡ βασιλέων πάντων βασιλικωτέρας θρησκείας! Ἄ γὰρ ὄπλοις
 βασιλεῖς συνεκρότου, αὐτὴ χωρὶς ὄπλων ἐδείκνυτο καταλύουσα. Ἄ
 σφάττοντες διεκώλυον, αὐτὴ σφαττομένη συνεκρότει καὶ ταῖς σφα-
 25 γαῖς κατὰ τῶν σφαττόντων ἀνίστη τὰ τρόπαια. Τὰ τῆς Ἐκκλησίας κα-
 τεκάπτετο κλήματα, καὶ ὁ τῆς πίστεως μᾶλλον ἀπεδίδου καρπός, καὶ
 τὸ ἄνθος ἀμάραντον ἔφερε. Ῥίζης γὰρ ἐκτεφύκει τὰ κλήματα, τῆς
 ἀψευδῶς εὐποιήσης «Ἐγὼ τὸν κόσμον νενίκηκα» «Ἐγὼ εἰμι ἢ ἄμπε-
 λος, ἡμεῖς τὰ κλήματα». Στέφανος ἐκλαδεύετο, καὶ ἄλλο κλῆμα μαρτύ-
 30 ρων ἐβλάστανεν. Ἰάκωβος ἀπετέμνετο καὶ Πέτρος, ἄλλος πάλιν μάφ-

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΗ

ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Ἡ φύση τῆς κτίσης βέβαια χωρίζεται σὲ οὐρανὸ καὶ γῆ, ἐμένα ὅμως δὲν μὲ ἀφήνει νὰ βλέπω τὴ διαίρεση ἢ χάρη πού σήμερα ἔνωσε τὴν κτίση. Πράγματι, ποὺς μπορεῖ νὰ πεῖ ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ εἶναι χωρισμένα, καὶ κάτω ἀπὸ τὴ δική μου φύση, καὶ πάνω ἀπὸ τὴ δική μου βασιλικὴ φύση; Ὡστόσο κάτω βέβαια ἀκόμα ὑποφέρουμε ἀπὸ τὴν φθορὰ, ὅταν ὅμως κοιτάξουμε πρὸς τὰ ἄνω στὸν οὐρανό, ἡ φύση ἀποβάλλει τὴ φθορὰ, γιατί βλέπει ἐπάνω τὴν ἀναστασιμὴ ρίζα τῶν κάτω νεκρῶν (τὸν Χριστό). Τί μεγάλο κέρδος, πού ξεπέρασε τὴ ζημία! "Ἄν καὶ πέσαμε, ἀνεβήκαμε ψηλά." Ἄν καὶ διωχτήκαμε, ἀνεβήκαμε στὸν οὐρανό, Ἐνῶ μέσα στὸν παράδεισο πληγωθήκαμε, ἔξω βρήκαμε τὴ θεραπεία. Ποῦ εἶναι, καταποντιστή, τὸ κακούργημα σου; Ὁ σταυρὸς πού ἔστησες γιὰ τὸν Κυβερνήτη, ἔγινε γιὰ τὴ φύση πού ναυαγοῦσε πηδάλιο, καὶ ὁδηγεῖ στὰ οὐράνια λιμάνια ἐμᾶς πού κινδυνεύουμε ἀπὸ τὰ κύματα, καὶ μᾶς ἀποκαθιστᾶ. Ὅπως τὰ μάτια τῶν μαθητῶν ὑψώθηκαν ἀπὸ τὴ γῆ στὸν οὐρανό, καθὼς σιγά-σιγά ἀνηψωνόταν ἡ σάρκα, ἔτσι καὶ πλῆθος τῶν ἀσώματων δυνάμεων στοὺς οὐρανοὺς κοιτάζει μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα, καθὼς ἡ ἀνθρώπινη φύση ἀνεβαίνει πιὸ πάνω καὶ ἀπὸ αὐτοὺς, μέχρι πού γίνεται δεκτὴ στοὺς κόλπους τοῦ Πατέρα. Εἶναι ἔξασφαλισμένες οἱ ἐλπίδες τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἐπειδὴ ἔχουν στὸν οὐρανὸ συγγενὴ βασιλιά, ὁ ὁποῖος θὰ ἐμφανιστεῖ καὶ πάλι σὲ ὅλους μὲ τὴν ἴδια σάρκα.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΕΟΡΤΗ

Ἦ θρησκεία πὸ βασιλικὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς βασιλεῖς! Γιατὶ αὐτὰ πού οἱ βασιλεῖς κατόρθωναν μὲ τὰ ὅπλα, αὐτὴ φαινόταν ὅτι τὰ κατόρθωνε χωρὶς ὅπλα. Αὐτὰ πού ἐμπόδιζαν σφάζοντας, αὐτὴ τὰ πετύχαινε ἂν καὶ σφαζόταν, καὶ μὲ τίς σφαγὲς ἤγειρε τρόπαια ἐναντίον ἐκείνων πού ἔσφαζαν. Κόβονταν τὰ κλήματα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὁ καρπὸς τῆς πίστεως ἀπέδιδε περισσότερο, καὶ παρήγαγε ἄνθη ἀμάραντα. Γιατὶ τὰ κλήματα τὰ βλάσταινε ἡ ρίζα πού εἶπε ἀληθινά: «Ἐγὼ ἔχω νικήσει τὸν κόσμον»¹. «Ἐγὼ εἶμαι τὸ ἀμπέλι, καὶ σεῖς τὰ κλήματα»². Κλαδεύονταν ὁ Στέφανος, καὶ βλάσταινε ἄλλο κλῆμα μαρτύρων. Σφαζόταν ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ

2. Ἰω. 15, 5.

τους ἀνεφύετο. Οὗτος ἐξεκόπτετο, καὶ Παῦλον ἄλλο κλῆμα πολύκαρπον ἢ ῥίζα προῦβάλλετο. Ἐτετριύγητο Παῦλος, καὶ βότρους ἄλλος μαρτυρίου περκάζων, ὁ Θωμᾶς, ἀνεφαίνεται, καὶ πανταχόθεν ἢ ῥίζα τρυγωμένη τῶν τρυγόντων ἔφερε τὴν φορὰν ἀπληστοτέραν καὶ μονιμωτέραν τὴν βλάστησιν. Καὶ οἱ μὲν κόπτοντες κατὰ μικρὸν ἠφανίσθησαν μαραινόμενοι, ἢ δὲ τῷ καρπῷ διὰ παντὸς βρῖθουσα, τὰ πέρατα τῆς γῆς περιέλαβε τοῖς βλαστήμασιν.

ΕΚ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΡΙΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

10 Ὁ θεῖος τῆς ἀγαθότητος ὄμβρος ἀρξάμενος τοῖς ἀνθρώποις ἐκχεῖσθαι, πρὸς ἀμήχανον σήμερον δωρεῶν ὑπερήρθη πλημμύραν καὶ τὰ μεγάλα κατέκρουσε μείζουσιν. Ἦν μὲν γὰρ καὶ τὰ πρὸ τῆς παρουσίας εὐεργεσίας λαμπρὰ καὶ τῆς ἄκρας φιλοτιμίας ἀπόδειξις Ἀδάμ ἐκ παρθενικῶν αἱμάτων καινουρογούμενος, σωμάτων αἱ νόσοι
15 φυγαδευόμεναι καὶ ψυχῶν ἐλαννόμενα τὰ δαμόνια λησται τὸν ἀρχιληστήν νικῶντες καὶ θριαμβεύοντες θάνατος λαμβάνων διάδοχον τὴν ἀνάστασιν. Ἀλλ' ἕως μὲν νῦν ταῦτα γέμει καὶ φιλοτιμίας καὶ λαμπρότητος, τὸ δὲ νῦν ἐορταζόμενον δῶρον οὐκ ἀνέχεται συγκρίσεως ἐξέτασιν ἐπιδείξασθαι. Καὶ νικᾷ μὲν ἑαυτὴν ἢ περὶ ἡμᾶς τοῦ Πλά-
20 στού φιλοτιμία, συγκαλλωπίζεται δὲ τῇ νίκῃ· καὶ ἃ τὴν πρὸς ἐκείνην ἦταν ἠνεγκεν, οὐδὲν ἔλαττον, ἢ εἴπερ τούτων ἕκαστον τὸν τῆς νίκης ἀνεδήσατο στέφανον. Ἡ γεγενῆς φύσις τὴν γῆν ἀφείσα, μᾶλλον δὲ φέρονσα, εἰς οὐρανοὺς μετοικίζεται. Καὶ τό, «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν», τῆς ἀναπλάσεως μᾶλλον
25 ἔργον, ἢ τῆς πλάσεως ἐπιδείκνυται.

Ἀρχέτυπον τῆς ἀθανασίας ἢ σήμερον ἀναληφθεῖσα μορφή· σκιαγραφία δὲ καὶ προτύπωσις τούτου, ἢ πρὸς τὴν θεῖαν εἰκόνα τῆς ἐμῆς δημιουργίας καταβολή. Ἐμελλεν ὄνος λαλεῖν ἵνα μηδεὶς ἀπιστῇ, προελάλησεν ὄφιν Παρθένος τίχτει ἵνα μὴ σοι ξένον δειχθῇ, τί-
30 κτει προφθάσασα στείρα. Ἐμελλεν Ἀδάμ θανάτου τίχτεσθαι κρεῖτ-

1. Γεν. 1, 26.

2. Ἀριθμ. 22, 28.

Πέτρος, καὶ ξεφύτρωνε πάλι ἄλλος μάρτυρας. Αὐτὸς κοδόταν, καὶ ἡ ρίζα ἔβγαζε ἄλλο κλῆμα μὲ πολλοὺς καρπούς, τὸν Παῦλο. Τρυγήθηκε ὁ Παῦλος καὶ ἄλλο τσαμπὶ τοῦ μαρτυρίου φαινόταν νὰ ὠριμάζει, ὁ Θωμᾶς. Καὶ ἐνῶ τῆς τρυγοῦσαν τῆ ρίζα, ἐκείνη παρήγαγε βλάστηση περισσότερη καὶ μονιμώτερη ἀπὸ αὐτὴν ποὺ τρυγοῦσαν. Καὶ ἐκεῖνοι βέβαια ποὺ ἔκοβαν τὰ σταφύλια σιγὰ-σιγὰ μαράθηκαν καὶ ἔξαφανίστηκαν, ἐνῶ αὐτὴ, κατάφορτη πάντοτε ἀπὸ τὸν πολὺ καρπὸ, συμπεριέλαβε τὰ πέρατα τῆς γῆς μὲ τὰ βλαστάρια τῆς.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΡΙΤΟ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΕΟΡΤΗ

ΤΟ ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Ἡ θεϊκὴ βροχὴ τῆς ἀγαθότητος, ἀρχίζοντας νὰ χύνεται στοὺς ἀνθρώπους, σήμερα αὐξήθηκε σὲ ἀφάνταστα μεγάλη πλημμύρα δωρεῶν, καὶ κάλυψε τὶς μεγάλες δωρεές μὲ μεγαλύτερες. Ἦταν βέβαια καὶ τὰ πρὶν ἀπὸ τὴν τωρινὴ εὐεργεσία ἔξαιρετικά καὶ ἀπόδειξη τῆς μεγάλης γενναιοδωρίας του· Ὁ Ἀδὰμ ἀναγεννήθηκε ἀπὸ τὰ παρθενικὰ αἵματα, σωματικὲς ἀρρώστιες φυγαδεύτηκαν, δαιμόνια διώχτηκαν ἀπὸ τὶς ψυχές, ληστὲς νίκησαν τὸν ἀρχιληστή καὶ θριάμβευσαν, τὸν θάνατο τὸν διαδέχτηκε ἡ ἀνάσταση. Ὅλα αὐτὰ μέχρι τώρα εἶναι γεμάτα γενναιοδωρία καὶ λαμπρότητα. Ὅμως τὸ δῶρο ποὺ τώρα γιορτάζεται δὲν ἐπιδέχεται καμμιά προσπάθεια σύγκρισης. Καὶ τὴν νικᾶ βέβαια ἡ γενναιοδωρία τοῦ Πλάστη σὲ μᾶς, ἀλλὰ καὶ κατακοσμεῖται καὶ μὲ τὴν νίκη. Καὶ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ὀδήγησαν στὴν ἦττα αὐτῆ, δὲν εἶχε μικρότερο μερίδιο στὸ στεφάνι τῆς νίκης. Ἡ ἀνθρώπινη φύση ἀφήνοντας τὴ γῆ, ἡ καλύτερα παίρνοντάς τὴν μαζί τῆς, μετακομίζει στοὺς οὐρανοὺς. Καὶ τό, «Ἄς δημιουργήσουμε ἄνθρωπο σύμφωνα μὲ τὴ δική μας εἰκόνα καὶ μὲ τὴ δυνατότητα νὰ μᾶς μοιάσει»¹, τὸ ἀπέδειξε ἔργο μᾶλλον τῆς ἀνάπλασης, παρὰ τῆς πλάσης τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ μορφή ποὺ πῆρε σήμερα εἶναι τὸ πρότυπο τῆς ἀθανασίας. Καὶ σκιαγράφηση καὶ προτύπωση αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἡ δημιουργία μου σύμφωνα μὲ τὴ θεϊκὴ εἰκόνα. Ἐπρόκειτο ὄνος νὰ μιλήσει²· γιὰ νὰ μὴ ἀπιστεῖ κανένας, μίλησε πρὸ μπροστὰ φίδι³. Παρθένος γέννησε⁴· γιὰ νὰ μὴ σοῦ φανεῖ αὐτὸ παράδοξο, πρὶν ἀπὸ αὐτὴν γέννησε στείρα⁵. Ἐπρόκειτο νὰ γεννηθεῖ Ἀδὰμ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ ἀποκάμεις

3. Γεν. 3, 1.

4. Λουκᾶ 1, 36.

5. Λουκᾶ 1, 57 ἔ.

των ἵνα μὴ κάμῃς ἐπιζητῶν πιστεῦσαι, ὁ πρῶτος Ἀδὰμ τὰς ἐπ' ἀθανασία δέχεται ψήφους Καὶ τὸν Ἐνώχ ἔχεις, καὶ δὴ καὶ τὸν Ἥλιαν, τὸ τῆς ἀθανασίας σκιαγραφοῦντας μυστήριον. Κατέχει γὰρ τούτους ὁ Πλάστης ἐν σώματι, ψυχαγωγῶν τὴν ἐξόριστον φύσιν ὡς καὶ μετὰ τὴν
5 ὑπερόριον φυγὴν πάλιν εἰς τὴν ἀθάνατον ἐπαναγάγοι πολιτείαν. Ἡ διαπταίσαντος πατρὸς ἐπεισελθοῦσα θνητότης, ἀναμαρτήτου παιδὸς εἰς διάλυσιν ἐδεῖτο τῆς τιμωρίας, ὃν ἀναμένειν ἡ φύσις διὰ τε Ἐνώχ καὶ Ἥλιου διδασκομένη προειθίζετο. Ὅτι σοῦ βουληθέντος, οὐκ ἀποθνήσκει θνητός, Ἐνώχ με καὶ Ἥλιος διδάσκουσι καὶ γένοιτ' ἂν δι'
10 αὐτῶν ἀθανασίας ἐλπίς, τοῖς οὐπὼ θανάτῳ προσομιλήσασιν. Νεκροῖς δὲ τίνα ἂν παράσχοιεν οἱ μήπω θανόντες προσδοκίαν ἀναδιώσεως; Ἄλλ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστᾶς ἐν οὐρανῷ βασιλεύῃ, οὗτος τῷ ἐμῷ παντὶ γένοι τὸ τῆς ἀθανασίας ἀναμφίβολον δῶρον παρέχεται. Διὰ τοῦτο πλάττει τῇ φύσει Θεὸς ἀθανασίας ἐκ τῆς φύσεως προστάτην
15 τῆς φύσεως. Ὁ θανάτου γευσάμενος, ἐν οὐρανοῖς ἐκ νεκρῶν ἐνθρονίζεται ὡς ἂν, κάτωθεν ἡ φύσις πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς ἀτενίζουσα, μηδὲν ἐπιδιστάξῃ τῇ ἀθανασίᾳ, τὸν ἐξ αὐτῆς αἰδίως ἐν οὐρανοῖς βλέπουσα βασιλεύοντα. Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας Κυρίου; Συμβασιλεύει Θεότητι φύσις, ἢ πρὶν ἐν παραδείσῳ μηδὲ τῆς θείας φωνῆς τὴν ἀκοὴν
20 στέγουσα, ἀλλὰ τῷ φόβῳ δρατετεύουσα καὶ κρυπτομένη. Ὡς τῆς περὶ ἐμὲ χρηστότητος! Οὐ μνημονεύει τῆς παραβάσεως, οὐ μνησικακεῖ τοῦ πρὸς τὸν ὄφιν συνθήματος, τοῦ γένους τὴν ἀγνωμοσύνην οὐ λογιζεται, τὴν πτώσιν οὐκ ἐπηρεχύνθη τῆς φύσεως, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τοῖς τοῦ θανάτου κεκμημένοις βαράθροις, ἐν αὐτοῖς τοῖς τῆς ἀσεβείας ἀδύτοις πε-
25 ριδράττεται ταύτης ἀρρήτῳ φιλανθρωπίας πλούτῳ, καὶ τῶν μυχῶν ταύτην ἀνασπίασας τοῦ ἄδου, συναννύσας αὐτοῦ τῇ θεότητι ὁ Πλαστοουργὸς τὸ πλαστούργημα, τοῖς πατρικοῖς κόλποις ἐνίδρυσε. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἐδόξα· «συνήγειρε καὶ συνεχάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις».

ζητώντας νὰ πιστέψεις, ὁ πρῶτος Ἀδὰμ δέχεται τὶς ἀποφάσεις γιὰ τὴν ἀθανασία. Ἔτσι ἔχεις τὸν Ἐνώχ⁶ καὶ τὸν Ἡλία⁷, οἱ ὁποῖοι προεικονίζουν τὸ μυστήριον τῆς ἀθανασίας. Γιατὶ αὐτοὺς τοὺς ἔχει ὁ Πλάστης κοντὰ του μὲ τὸ σῶμα, παρηγορώντας τὴν ἐξόριστη ἀνθρώπινη φύση, ὅτι καὶ μετὰ τὴν φυγὴ τῆς ἔξω ἀπὸ τὸν παράδεισον, θὰ τὴν ἐπαναφέρει πάλι στὴν ἀθάνατη ζωὴ. Ὁ θάνατος ποὺ μὲ τὸ πταῖσμα τοῦ πατέρα (Ἀδὰμ) μπῆκε στὸν κόσμον, ἔπρεπε νὰ καταργηθεῖ μὲ τὴν τιμωρία τοῦ ἀναμάρτητου παιδιοῦ (Χριστοῦ), τὸν ὁποῖο ἡ φύση προετοιμαζόταν νὰ περιμένει, διδασκόμενη ἀπὸ τὸν Ἐνώχ καὶ τὸν Ἡλία. Ὅτι, ἂν θέλεις ἐσύ, δὲν πεθαίνει ὁ θνητός, μοῦ τὸ διδάσκουν ὁ Ἐνώχ καὶ ὁ Ἡλίας. Καὶ θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρχει, μέσω αὐτῶν, ἐλπίδα ἀθανασίας σ' αὐτοὺς ποὺ ἀκόμα δὲν εἶχαν πεθάνει. Στους νεκροὺς ὅμως πᾶ ἐλπίδα ἐπιβίωσης μπορούσαν νὰ δώσουν αὐτοὶ ποὺ ἀκόμα δὲν εἶχαν πεθάνει; Ἀλλ' ὅταν κάποιος, ποὺ ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, βασιλεύει στὸν οὐρανό, αὐτὸς σ' ὀλόκληρο τὸ δικό μου γένος προσφέρει τὸ ἀναμφίβολο δῶρον τῆς ἀθανασίας. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση πλάθει ἓνα πρόσωπο ἀθανασίας ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση καὶ τὸ ἀναδεικνύει ἀνώτερο ἀπὸ τὴ φύση, προστάτη τῆς φύσεως. Αὐτὸς ποὺ γεύτηκε τὸν θάνατον, ἐνθρονίζεται ἀπὸ τοὺς νεκροὺς στους οὐρανοὺς, ὥστε ἡ κάτω φύση, ἀτενίζοντας σ' αὐτὸν ποὺ βρίσκεται στους οὐρανοὺς, νὰ μὴ ἀφμυβάλλει γιὰ τὴν ἀθανασία, βλέποντας αὐτὸν ποὺ προερχόταν ἀπὸ αὐτὴν νὰ βασιλεύει αἰῶνια στους οὐρανοὺς. Ποιὸς θὰ διαλαλήσει τὰ κατορθώματα τοῦ Κυρίου; Μαζὶ μὲ τὴ Θεότητα βασιλεύει ἡ φύση, ποὺ προηγουμένως στὸν παράδεισον δὲν ἄντεχε οὔτε τὴ φωνὴ του νὰ ἀκούσει, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν φόβον τῆς ἔφευγε καὶ κρυβόταν. Πόσο μεγάλη γιὰ μένα καλωσύνη! Δὲν θυμᾶται τὴν παράβαση, δὲν κρατᾶει τὴν κακία τῆς συμφωνίας μὲ τὸ φίδι, δὲν σκέπτεται τὴν ἀγνωμοσύνη τοῦ γένους μας, δὲν ντράπηκε τὴν πτώση τῆς φύσης. Ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ βάραθρα στὰ ὁποῖα ἦταν πεσμένη, μέσα ἀπὸ τὰ τὰ ἄδυτα τῆς ἀσέβειας, τὴν ἀρπάζει μὲ τὸν ἀπερίγραπτον πλοῦτον τῆς φιλανθρωπίας του, καὶ ἀποσπώντας τὴν ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ἄδου, ἀνυψώνοντας μαζὶ μὲ τὴ δικὴ του θεότητα ὁ Πλάστης τὸ πλάσμα του, τὸ ἐγκατέστησε στους κόλπους τοῦ Πατέρα του. Γι' αὐτὸ ὁ Παῦλος φώναζε: «Μᾶς ἀνέστησε καὶ μᾶς κάθισε μαζὶ του στὰ ἐπουράνια»⁸.

6. Γεν. 5, 24.

7. Δ' Βασ. 2, 11.

8. Ἐφ. 2, 6.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Στὴν εἰσαγωγή τοῦ 1ου τόμου (Φιλοκαλία 11Α) τῶν ἔργων τοῦ ἁγίου Νείλου, ἔγινε λόγος γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὰ συγγράμματα, πού κατὰ τὴν παράδοση φέρονται ὡς ἔργα αὐτοῦ, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὅποια ἔχουν περιληφθεῖ στοὺς τόμους 11Α καὶ 11Β τῆς σειρᾶς αὐτῆς. Στούς δύο αὐτοὺς τόμους πού ἀκολουθοῦν συνεχίζεται ἡ ἔκδοση καὶ τῶν ὑπολοίπων ἔργων του, γιὰ τὰ ὅποια ἐπίσης γίνεται λόγος στὴν εἰσαγωγή τοῦ πρώτου τόμου, καὶ ἡ ὅλη ἔκδοση ὀλοκληρώνεται μὲ τὴ δημοσίευση καὶ τῶν ἐπιστολῶν, πού ἀποτελοῦν ἀξιόλογο καὶ πολὺ ὠφέλιμο μέρος τοῦ ὅλου ἔργου τοῦ διάσημου αὐτοῦ ἀσκητῆ.

Στὸ ὄνομα τοῦ ὁσίου Νείλου φέρονται συνολικὰ 1.061 ἐπιστολές, ἡ ἀποσπάσματα ἐπιστολῶν του, οἱ ὅποιες στὴν ἔκδοση τοῦ Migne (79, 82-582) εἶναι ταξινομημένες σὲ τέσσερα βιβλία, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ τρία πρῶτα περιλαμβάνουν ἀπὸ 333 ἐπιστολές, καὶ τὸ τέταρτο 61.

Τὴ συλλογὴ τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν ξένοι μελετητὲς τὴ θεώρησαν ὡς ἀνθολογία ἀπὸ κείμενα τοῦ Νείλου καὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἢ καὶ ἄλλων διαπρεπῶν Πατέρων τῆς ἴδιας ἐποχῆς. Ὅτι ὅμως ὁ ἐπιστολικὸς χαρακτήρας τῶν περισσότερων ἀπὸ αὐτές, ἂν ὄχι ὅλων, εἶναι ἀδιαμφισβήτητος, φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι σὲ κάθε ἐπιστολή, πλὴν ἐλαχίστων, ἀναφέρεται τὸ ὄνομα καὶ ἡ ιδιότης τοῦ ἀποδέκτη, καὶ ὅπου ἡ περίστασις τὸ ἐπιβάλλει, γίνεται συγκεκριμένη ἀναφορὰ στὴν προσωπικότητα τοῦ ἀποδέκτη, στὴ ζωὴ του, σὰ τυχόν προβλήματα πού τὸν ἀπασχολοῦν, ἢ πού ὁ ἴδιος ἐνδεχομένως προκαλεῖ μὲ τὴν ἀνάρμοστη διαγωγή του, καθὼς ἐπίσης καὶ σὰς ἀρετὲς ἢ τὶς κακίες του, τὶς ὅποιες ἐπαινεῖ ἢ κακίζει, βρίσκοντας ἔτσι ἀφορμὴ νὰ ἐκθέσει σὲ κάθε περίπτωση τὶς δικές του ἀντιλήψεις καὶ νὰ κάνει τὶς ὑποδείξεις πού τοῦ ἐπιβάλλει ἡ γεμάτη ἀγάπη καὶ πόνο καρδιά του. Ὅτι ἄλλωστε τὰ κείμενα τῶν ἐπιστολῶν προέρχονται ἀπὸ τὴ γραφίδα τοῦ ὁσίου Νείλου, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴ συγγένεια πού παρουσιάζουν πρὸς ἄλλα κείμενα τοῦ ἰδίου Πατέρα, ὅπως

παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς Π. Χρήστου¹. "Αν σ' αὐτὲς ἀνιχνεύονται καὶ ἀντιλήψεις ἢ ἀκόμα καὶ φράσεις τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, αὐτὸ διακαιολογεῖται, νομίζω, ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Νεῖλος ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ μεγάλου ἐκείνου Πατρός, τὸν ὁποῖο καὶ ὑπερεκτιμοῦσε καὶ θαύμαζε, ὅπως δείχνει κάθε φορά πού τοῦ δίνεται εὐκαιρία νὰ ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου δασκάλου του². Οἱ μόνες ἐπιστολὲς πού θὰ μποροῦσαν ἴσως νὰ θεωρηθοῦν ἀποσπάσματα κειμένων τοῦ Νεΐλου, εἶναι οἱ ἀνεπίγραφες ἐπιστολὲς του³. Ἐξάλλου, ὅτι πρόκειται γιὰ ἐπιστολὲς πού γράφτηκαν γιὰ ἐκείνους στοὺς ὁποίους ἀπευθύνονται, φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς ἀρχίζουν μὲ φράσεις ὅπως: «Πολλάκις μὲν γράφειν σοι παρασκευάζεις, δυσωπῶν τὴν ἐμὴν ταπείνωσιν»⁴, «Ἡρώτησάς με, διατί...»⁵, «Πυνθάνει, τί ἂν σημαίνειεν»⁶, «Ποθεῖς γνῶναι...»⁷, «Ἴδου μετὰ τὰς προλαβούσας ἐπιστολάς καὶ ταύτας γράφομεν...»⁸ κ.ά.

Ἐντύπωση προκαλεῖ ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀποδεκτῶν τῶν ἐπιστολῶν, καὶ κυρίως τὸ γεγονός ὅτι ἀπευθύνεται σὲ ἀνθρώπους ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων, βασιλεῖς, δοῦκες, πρίγκιπες, ὑπάτους, ἄρχοντες, κληρικούς ὅλων τῶν βαθμῶν καὶ ἀξιωματῶν, ἡγουμένους, μοναχοὺς, ἀσκητὲς, μοναχὲς, χῆρες, στρατηγούς, σοφιστὲς, νομκοὺς, γραφεῖς καὶ ἐπαγγελματίες κάθε εἶδους (χρυσοκόους, ἀργυροκόπους, ὑποδηματοποιούς, κλειθροποιούς, πραματευτάδες, ἀρχιτέκτονες, μηχανικούς, ναυκλήρους, θυροδέψες, γραμματοδιδασκάλους, νομκοὺς κ.ά.).

Ἀπὸ ἀποψη περιεχομένων τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἐπιστολῶν, ὅπως εἶναι φυσικό, ἀναφέρεται στὴ μοναχικὴ ζωὴ. Ἡ εἰκόνα πού ἀποκομίζει κανεὶς διαβάζοντάς τις γιὰ τὸν ἄλλοτε ἔξοχο καὶ περιπόθητο βίον τῶν μοναχῶν, ὅπως λέγει ὁ Νεῖλος, εἶναι ἀπογοητευτικὴ. Οἱ πόλεις καὶ τὰ χωριά παρενοχλοῦνται ἀπὸ τοὺς «ψευτομοναχοὺς» πού τριγυρίζουν ἄσκοπα μὲ μεγάλη χυδαιότητα καὶ ἀδιαφορία. Ἐνοχλοῦνται καὶ ἀηδιάζουν καὶ οἱ οἰκογενειάρχες, καθὼς τοὺς βλέπουν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοὺς μὲ ἀναίδεια περισσότερη καὶ ἀπὸ τοὺς ζητιάνους. Ἐξαιτίας αὐτῶν ἀκόμα καὶ ἡ συμπεριφορὰ αὐτῶν πού ζοῦν σωστὰ καὶ ἐνάρετα θεωρεῖται ἀπάτη καὶ κοροϊδία⁹. Ἀπὸ τὰ συνηθισμένα βαρεῖα ἁμαρτήματα τῶν μοναχῶν, πού ἐπισημαίνει, εἶναι ὁ θυμὸς, ὁ φθόνος, ἡ λογομαχία, ἡ κενο-

1. Ἑλληνικὴ Πατρολογία, τόμ. Γ, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 229.

2. Ἐπιστ. 1, 184. 1, 309. 2, 183. 2, 294. 3, 113.

3. Ἐπιστ. 3, 304-333. 4, 2-6.

4. Ἐπιστ. 1, 2.

5. Ἐπιστ. 1, 24.

6. Ἐπιστ. 1, 78.

7. Ἐπιστ. 1, 90.

8. Ἐπιστ. 4, 1.

9. Ἐπιστ. 3, 119.

δοξία, ἡ ταραχή, ὁ κομτασμός, ἡ φιλοπρωτία, ἡ ἀδιακρισία, ἡ ἀνυποταξία¹⁰, καὶ ἡ ματαιοδοξία¹¹. Ἐνα ἀπὸ τὰ χειρότερα ἐλαττώματὰ τους εἶναι ἡ πολυφαγία, ποῦ ὀδηγεῖ βέβαια στὴν κόλαση, ἀλλὰ προκαλεῖ καὶ στὸ σῶμα ἀρρώστια¹², καὶ τὸ μεγαλύτερο ἢ ὑπερηφάνεια¹³.

Ἀντίθετα, οἱ ἀρετὲς ποῦ διακρίνουν τοὺς σωστοὺς μοναχοὺς, κατὰ τὸν ὅσιο Νεῖλο, εἶναι ἡ ὑπακοή, ἀνώτερη ἀπὸ τὴ νηστεία, διότι μαστιγώνει περισσότερο τοὺς δαίμονες¹⁴, ἡ ἀγρυπνία, ποῦ τοὺς κάνει νὰ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὰ ζῶα¹⁵, χαλιναγωγεῖ τὸ τέρας (σῶμα τους), ἀχρηστεύει τὰ νεῦρα τῆς πονηρίας, καὶ τοὺς δίνει τὴ δυνατότητα νὰ ἐπιτύχουν τὴν οὐράνια ἀγαθοδορία¹⁶. Ἄλλες ἀρετὲς τῶν μοναχῶν, στὶς ὁποῖες ἐπιμένει ὁ Νεῖλος, εἶναι ἡ πίστη, ἡ ὑπομονή, ἡ προσευχή, ἡ ψαλμωδία, ἡ γονυκλισία, ἡ νηστεία, ἡ χαμευνία, ἡ μελέτη, ἡ πραότητα, ἡ ἡσυχία, ἡ εἰρήνη, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ σημείωση τοῦ σταυροῦ στὸ μέτωπό τους¹⁷, ἡ χειρωνακτικὴ ἐργασία¹⁸, κ.ά.

Γιὰ τὴ στάση αὐτῶν ποῦ ἀκολουθοῦν τὸν μονήρη βίο ἀπέναντι στοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς τους, ὁ Νεῖλος συνιστᾷ νὰ κόβουν κάθε σχέση μαζί τους, καί, ἂν ἔχουν ἀνάγκη, νὰ τοὺς βοηθοῦν σὰν κάποιους ξένους φτωχοὺς, χωρὶς ὅμως νὰ πασχίζουν γι' αὐτοὺς κατὰ τρόπο γήϊνο, γιὰ νὰ μὴ κατηγορηθοῦν ὡς σαρκικοὶ καὶ γήϊνοι καὶ ἀμαθεῖς¹⁹.

Ἀπέναντι στοὺς μοναχοὺς ποῦ ἀμαρτάνουν, παρὰ τὴν αὐστηρότητα ποῦ δείχνει γιὰ νὰ τοὺς προφυλάξει, εἶναι πάρα πολὺ συγκαταβατικός²⁰. Τοὺς ἀντιμετωπίζει μὲ ἐπιείκεια, συμβουλές, συγχώρηση καὶ ἐνθάρρυνση²¹, καὶ διατυπώνει τὴ γνώμη, ὅτι σὲ ὅλους ὅσους ἀμαρτάνουν δὲν ταιριάζει ἡ ἴδια θεραπευτικὴ ἀγωγή. Ὅπως οἱ γιατροὶ ἐπιβάλλουν διαφορετικὴ ἀγωγή σὲ κάθε συγκεκριμένον ἄρρωστο²², ἔτσι καὶ σὲ κάθε ἀμάρτημα δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζεται τὸ εἶδος τῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ ἡ πρόθεση ἐκείνου ποῦ ἀμάρτησε, τὸ ἀξίωμα, ὁ καιρὸς, ὁ τόπος, ἡ αἰτία, καὶ ὅ,τι ἄλλο συντέλεσε στὴ διάπραξή του²³. Ὡς γενικὰ ὅμως μέσα ἐξάλειψης τῶν ἀμαρτιῶν ἀναφέρει τὶς ἐλεημοσύνες καὶ τὴν πίστη²⁴.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς νεώτερους μοναχοὺς, ὁ ὅσιος Νεῖλος δίνει ἕνα πλήρες διάγραμμα αὐτῶν ποῦ πρέπει νὰ τηροῦν. Νὰ καλλιεργοῦν τὴν

10. Ἐπιστ. 3, 189.

11. Ἐπιστ. 2, 126.

12. Ἐπιστ. 1, 284.

13. Ἐπιστ. 1, 326.

14. Ἐπιστ. 1, 307.

15. Ἐπιστ. 1, 25.

16. Ἐπιστ. 1, 26.

17. Ἐπιστ. 3, 98.

18. Ἐπιστ. 3, 101. 3, 319. 1, 24. 3, 125. 3, 35. 3, 257.

21. Ἐπιστ. 2, 190.

19. Ἐπιστ. 3, 290.

20. Ἐπιστ. 3, 243.

21. Ἐπιστ. 2, 190.

22. Ἐπιστ. 2, 110.

23. Ἐπιστ. 3, 286.

24. Ἐπιστ. 2, 149.

ήσυχία τοῦ σώματος, νὰ ντύνονται μὲ κοσμιότητα, νὰ τρῶνε καὶ νὰ πίνουν ἀθόρυβα καὶ λιγώτερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Νὰ σιωποῦν μπροστὰ στοὺς μεγαλύτερους, νὰ ἀκοῦνε τοὺς πιὸ σοφοὺς, νὰ ἀγαποῦν τοὺς ἴσους, καὶ στοὺς κατώτερους νὰ δίνουν συμβουλές μὲ ἀγάπη. Νὰ λένε λίγα, νὰ σκέφτονται περισσότερο, νὰ μὴ εἶναι θρασεῖς, νὰ μὴ γελοῦν, νὰ μὴ μιλοῦν μὲ γυναῖκες, νὰ ἔχουν τὸ βλέμμα στραμμένο πρὸς τὰ κάτω, καὶ τὴν ψυχὴ πρὸς τὰ ἄνω, νὰ μὴ θαυμάζουν τίς τιμές τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἐπιδιώκουν τὴν ἀποδοχὴ τους ἀπὸ συνετοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ ἐπιζητοῦν τὸν ἔπαινο τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν φτάσουν νὰ διδάσκουν τοὺς ἄλλους, νὰ τὸ κάνουν γιὰ χάρη τοῦ μισθοῦ τοῦ Θεοῦ²⁵.

Ἐκεῖ ὅμως ὅπου ὁ ἅγιος Νεῖλος ἀφήνει νὰ ἐκχυθεῖ ὅλος ὁ καῦμός του γιὰ τὴ σωτηρία τῶν μοναχῶν καὶ τὴ γνώση τῆς ἀλήθειας, εἶναι ἡ πρώτη καὶ μεγαλύτερη σὲ ἔκταση ἐπιστολὴ τοῦ τέταρτου βιβλίου του, πού ἀπευθύνεται σὲ κάποιον μαθητὴ του, τοῦ ὁποίου δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα. «Τί περιμένεις, τοῦ γράφει· ὁ καιρὸς σὲ περιμένει; Οἱ μέρες περνοῦν σὰν σκιά καὶ σὰν ὄνειρο. Οὔτε ἓνα μέρος ἀπὸ αὐτὰ πού περιμένεις δὲν ὠφελεῖ τὴν ψυχὴ σου. Πρόσεξε μήπως, ζητώντας τὴ δόξα τῶν ἀνθρώπων, στερηθεῖς τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἐάν θέλεις νὰ δοξαστεῖς, νὰ μὴ ἐπιθυμήσεις τὴ δόξα. Ἐγκατάλειψε, παιδί μου, τὰ εὐτελεῖ, καὶ πῆγαινε νὰ ἡσυχάσεις σὲ ἓνα κελλί. Μὴ διαβάξεις ἑλληνικὰ βιβλία, οὔτε τὴν Παλαιὰ Διαθήκη νὰ τὴν πιάσεις στὰ χέρια σου. Διάβαζε τὴν Καινὴ Διαθήκη καὶ τὰ μαρτυρολόγια καὶ τοὺς βίους τῶν ἁγίων. Ἄφησε τὰ γήινα, καὶ ἀσχολήσου μὲ τὰ οὐράνια. Πένθησε, θρήνησε, μὴν ἐπιδιώξεις ἔξουσία, καὶ μὴν ὑπολογίσεις γιὰ τίποτε τὸν ἑαυτό σου. Φύγε ἀπὸ τὸν κόσμον, ἀνέβα στὸν σταυρό, ἀνυψώσου ἀπὸ τὴ γῆ. Κλᾶψε τὸν νεκρὸ ἑαυτό σου. Νέκρωσε τὰ μέλη τῆς σάρκας σου, γιὰ νὰ ζητήσεις τὰ οὐράνια. Ἄπόφυγε τὴν ἡδονή, πού εἶναι μητέρα τοῦ θανάτου. Γνώρισε τὴ φύση σου, ὅτι δηλαδὴ τὸ μὲν σῶμα σου εἶναι θνητό, ἐνῶ ἡ ψυχὴ σου ἀθάνατη. Ἄπόφυγε κάθε περισπασμὸ καὶ κάθε ἀργὴ ἀπόλαυση. Ἄδελφέ μου, σεβάσου τὸν φύλακα ἄγγελό σου, καὶ μὴ λυπήσεις τοὺς ἅγιους ἀγγέλους, καὶ κάνεις τοὺς δαίμονες νὰ χαροῦν. Ἐχεις μεγάλη ἀνάγκη ἀπὸ ἑξομολόγησι, πικρὰ δάκρυα, ἔντονη προσευχὴ, διαρκῆ ἀγρυπνία, ἀσταμάτητη νηστεία. Πρόσεχε τὸν ἑαυτό σου, παιδί μου. Βαδίζεις μέσα σὲ παγίδες. Φυλάξου μήπως μέσα στὴν καρδιά σου κρύβεις ἁμαρτία²⁶.

²⁵ Ὅλα τὰ κείμενα λαμβάνονται ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne.

25. Ἐπιστ. 3, 333.

26. Ἐπιστ. 4, 1.

ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΑΓΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ Α΄.

Α΄. - ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩ

Τοσαύτην χάριν ὁ Θεὸς καὶ πρὸ τοῦ αἰῶνος τοῦ μέλλοντος τοῖς
μοναχοῖς ἐδωρήσατο, ὥστε τούτους μὲν μὴ θέλειν τὴν ἀνθρωπίνην
δόξαν, μὴτ' ἐπιθυμεῖν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ παντοίων ἀξιωμαίων, ἀλλὰ
5 καὶ κρύπτεσθαι πολλάκις καὶ σπουδάζειν μᾶλλον λανθάνειν τοὺς ἀν-
θρώπους διὰ τὸ ἐγκαταμίξαι ἐκουσίως ἑαυτοὺς τοῖς εὐτελέσι καὶ ἐξου-
δενωμένοις τῶν ἀδελφῶν, πολλοὺς δὲ μεγιστᾶνας καὶ πᾶσαν τὴν ἐν
κόσμῳ ἀξίαν, εἴθ' ἐκουσίως, εἴτ' ἀβουλήτως διὰ τινος περιστάσεως
προσφεύγειν τοῖς ταπεινοῖς μοναχοῖς, καὶ λυτροῦσθαι μὲν κινδύνων
10 θανατηφόρων, σωτηρίας δέ, καὶ προσκαίρου καὶ αἰωνίου, τυγχάνειν.
Ἡ γὰρ θεία πρόνοια συνκωθεῖ τοὺς δυνάστας, ἐκόντας τε καὶ ἄκοντας,
προσφεύγειν τοῖς ἐλαχίστοις καὶ σῶζεσθαι.

Β΄. - Τῷ αὐτῷ.

Πολλάκις μὲν γράφειν σοι παρασκευάζεις, δυσωπῶν τὴν ἐμὴν
15 ταπεινώσειν, οὐ γὰρ δὴ ἐγὼ πρὸς τοῦτό γε ὀκνηρός. Εἶρηκε τοίνυν τις
πρὸ ἡμῶν, ὅτι λόγος τοιόσδε κατὰ τὴν ἄγραφον μνήμην ἐν τῇ Ἐκ-
κλησίᾳ διασφύζεται, ὡς ἄρα πρώτη Ἰουδαία ἄνθρωπον ἔσχεν οὐκ ἐπι-
τορα, τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ, μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι τοῦ παραδείσου ἐν
ταύτῃ καθιδρυθέντα πρὸς παραμυθίαν ὧν ἐστερήθη. Πρῶτον οὖν
20 Παλαιστίνη καὶ νεκρὸν ἐδέξατο ἄνθρωπον, ἐκεῖ τοῦ Ἀδὰμ τὴν κατα-
δίκην πληρώσαντος. Καινὸν τοίνυν ἐδόκει εἶναι τοῖς τότε θεωρεῖν ὅ-
στέον κεφαλῆς τῆς σαρκὸς περιοίσης, καὶ ἀποθέμενοι τὸ κρανίον ἐν
τόπῳ Κρανίου τόπον ἀνόμασαν εἰκὸς δὲ μηδὲ τὸν Νῶε, τοῦ ἀρχηγοῦ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

1. ΣΤΟΝ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΟ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟ.

Στους μοναχούς, ακόμα και πριν από τη μέλλουσα ζωή, ὁ Θεὸς δώρισε τόσο μεγάλη χάρη, ὥστε αὐτοὶ νὰ μὴ θέλουν τὴν ἀνθρώπινη δόξα, οὔτε νὰ ἐπιθυμοῦν τὰ κάθε εἶδους κοσμικὰ ἀξιώματα, ἀλλὰ πολλές φορές νὰ κρύβονται καὶ νὰ ἐπιδιώκουν μᾶλλον νὰ ἀποφεύγουν τὴν προσοχὴ τῶν ἀνθρώπων, ἀναμιγνύοντας θεληματικὰ τοὺς ἑαυτοὺς τους μεταξὺ τῶν ἀπλῶν καὶ περιφρονημένων ἀδελφῶν, ἐνῶ πολλοὶ μεγαιστᾶνες καὶ ὅλοι οἱ ἀξιοὶ τοῦ κόσμου, θεληματικὰ ἢ ἄθελα τους, σὲ κάθε εὐκαιρία νὰ καταφεύγουν στοὺς ταπεινοὺς μοναχοὺς καὶ νὰ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ θανατηφόρους κινδύνους, καὶ νὰ βρίσκουν καὶ τὴν πρόσκαιρη ἀλλὰ καὶ τὴν αἰώνια σωτηρία. Γιατὶ ἡ θεία Πρόνοια ὠθεῖ τοὺς ἀρχοντες, μὲ τὴ θέλησή τους ἢ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, νὰ καταφεύγουν στοὺς ἀσήμαντους καὶ νὰ σώζονται.

2. Στὸν ἴδιο.

Πολλὲς φορές παρακαλώντας τὴν ταπεινότητά μου μὲ παρακινεῖς νὰ σοῦ γράφω, καὶ ἐγὼ δὲν τεμπελιάζω γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτόν. Κάποιος λοιπὸν πρὶν ἀπὸ ἐμᾶς εἶπε, ὅτι στὴν Ἐκκλησία διασώζεται μὴ τέτοια ἀγραφή παράδοση, ὅτι δῆθεν πρώτη ἡ Ἰουδαία ἀπέκτησε ἀνθρώπο κάποιό της τὸν πρωτόπλαστο Ἀδάμ, ὁ ὁποῖος ἐγκαταστάθηκε σ' αὐτὴν μετὰ τὴν ἔξορία του ἀπὸ τὸν παράδεισο, γιὰ νὰ παρηγορηθεῖ γι' αὐτὰ πού στερήθηκε. Ἡ Παλαιστίνη ἐπομένως δέχτηκε καὶ τὸν πρῶτο νεκρὸν ἀνθρώπο, ἐπειδὴ ἐκεῖ ὁ Ἀδάμ πλήρωσε τὴν καταδίκη του. Φαινόταν λοιπὸν παράξενο στοὺς τότε ἀνθρώπους νὰ βλέπουν τὸ κόκκαλο τοῦ κεφαλοῦ του, τὸ ὁποῖο ἀπέμεινε ἀπὸ τὴ σάρκα του, καὶ ἀφοῦ ἔθαψαν τὸ

πάντων ἀνθρώπων ἀγνοῆσαι τὸν τάφον, ὡς μετὰ τὸν κατακλυσιμὸν ἀπ' αὐτοῦ διασωθῆναι τὴν μνήμην. Διόπερ ὁ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀνθρωπείου θανάτου ἐρευνήσας, εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον τὸ πάθος ἐδέξατο, ἵνα, ἐν ᾧ τόπῳ ἡ φθορὰ τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν, ἐκεῖθεν ἡ ζωὴ τῆς βασιλείας ἄρξηται, καὶ ὡσπερ ἴσχυσεν ἐν τῷ Ἀδάμ ὁ θάνατος, οὕτως ἀσθενήσῃ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο εἶρηκεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης· «Ἐν κέρατι, ἐν τόπῳ πίονι»· «κέρατι» μὲν ὡς κατὰ τοῦ θανάτου ἀμυντήριον ἔχοντι τὸν σταυρὸν τοῦ Δεσπότου, «πίονι» δέ, ὡς μετὰ τὸν παράδεισον τῶν κατὰ πάσης
10 τῆς ὑφ' ἡλίῳ πρωτείων ἡξιωμένῳ.

γ'. Τῷ αὐτῷ.

Τὰ μὲν ἄλλα τῶν ἀμαρτημάτων καὶ ἔστι χαλεπά, καὶ νομίζεται εἶναι. Χαλεπὰ ὁ φόνος καὶ ἡ μοιχεία· καὶ γὰρ ἔστι χαλεπὸν, καὶ νομίζεται εἶναι χαλεπὸν. Ὁ δὲ ὄρκος ἔστι μὲν χαλεπός, οὐ νομίζεται δὲ
15 εἶναι χαλεπός. Διόπερ μᾶλλον αὐτὸν φυλαξώμεθα· κἂν τε δικαίως, κἂν τε οὐ δικαίως ὀμνύηται, ἵνα μὴ, εἰς αὐτὸν κρημνισθέντες, τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐξορισθῶμεν.

Δ'. ΜΑΡΚΕΛΛΙΝῶ ΜΟΝΑΧῶ

Τῇ εὐχῇ καὶ τῇ τῶν χειρῶν ἐκτάσει ἐτρέψατο Μωϋσῆς τὸν Ἄρομαλήκ· Ἐὰν τοίνυν μὴ ἔχῃς μνησικακίαν πρὸς ἀδελφόν, καὶ εὐχῇ ὑπὲρ τοῦ πέλας θλίβοντος καὶ λυπουντός σε, πρόδηλον ὅτι ἄνω εἰς τὸν οὐρανὸν αἱ χεῖρές σου ἀνατέτανται, καὶ πάντως βοηθείας ἐπιτυγχάνεις ἐν πῶ πειράζεσθαί σε καὶ καταπονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ διαβόλου· ἐὰν δὲ τὴν μῆνιν φυλάττῃς πρὸς τὸν πλησίον καὶ καταβάλλῃς αὐτοῦ, καὶ
25 ψέγῃς καὶ διαβάλλῃς τὸν ἄνθρωπον, πάντως ἔτι κάτω ἔχεις τὰς χεῖρας τοῦ ἑαυ ἀνθρώπου, κἂν εἰς τὸ φαινόμενον δοκῆς πρὸς Θεὸν ἀναπετάξαι τὰς χεῖρας καὶ τὸ ὄμμα, καὶ οὐ μὴ εἰσακουσθῆς δεόμενος· «Αἱ γὰρ χεῖρές σου», φησὶν ὁ Θεός, «αἵματος ἀδελφικοῦ πλήρεις εἰσίν». Τί γὰρ μνησικακίας φονικώτερον; Πεισθῶμεν οὖν τῷ λέγοντι· «Λοῦσασθαι

1. Ἦσ. 5, 1.

2. Ἐξ. 17, 4 καὶ 11.

κρανίο του σέ κάποιον τόπον, τὸν ὀνόμασαν τόπο τοῦ Κρανίου. Καὶ ἦταν φυσικὸ οὔτε ὁ Νῶε νὰ λησμονήσῃ τὸν τάφο τοῦ ἀρχηγοῦ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, μὲ ἀποτέλεσμα μετὰ τὸν κατακλυσμὸ νὰ διατηρηθεῖ ἀπὸ αὐτὸν ἡ παράδοση. Γι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνος πού ἐρεῦνησε τίς ἀρχῆς τοῦ ἀνθρώπινου θάνατου δέχτηκε τὸ πάθος στὸν λεγόμενον Κρανίου τόπο, ὥστε στὸν τόπο ὅπου ἄρχισε ὁ θάνατος τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἀρχίσῃ καὶ ἡ ζωὴ τῆς βασιλείας, καὶ ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ Ἀδάμ ὁ θάνατος νίκησε, ἔτσι νὰ νικηθεῖ μὲ τὸν θάνατο τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ ὁ προφήτης Ἡσαΐας εἶπε· «Μὲ κέρασ, σὲ τόσο εὐφορο»¹. «μὲ κέρασ», ἐπειδὴ ἐναντίον τοῦ θανάτου ἔχει ὡς ὄπλο ἀμυντικὸ τὸν σταυρὸ τοῦ Δεσπότη, καὶ «εὐφορο», ἐπειδὴ μετὰ τὸν παράδεισο ἀξιώθηκε νὰ ἔχει τὰ πρωτεῖα ὅλης τῆς οἰκουμένης.

3. Στὸν ἴδιο.

Τὰ ἄλλα βέβαια ἁμαρτήματα καὶ εἶναι φοβερὰ καὶ νομίζονται ὅτι εἶναι. Φοβερὰ εἶναι ὁ φόνος καὶ ἡ μοιχεία, διότι καὶ εἶναι φοβερὸ ἁμάρτημα καὶ πιστεύεται ὅτι εἶναι. Ἐνῶ ὁ ὄρκος, εἶναι βέβαια φοβερός, ἀλλὰ δὲν θεωρεῖται ὅτι εἶναι φοβερός. Γι' αὐτὸ πρέπει ἀπὸ αὐτὸν νὰ φυλαγόμεστε περισσότερο, εἴτε δίνεται δίκαια, εἴτε ἀδίκαια, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, πέφτοντας σ' αὐτὸ τὸν γκρεμὸ, ἐξοριστοῦμε ἀπὸ τὴν αἰώνια ζωὴ.

4. ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ.

Μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἔκταση τῶν χειρῶν τοῦ ὁ Μωυσῆς κατέτρωσε τοὺς Ἀμαληκῖτες². Ἐὰν λοιπὸν δὲν κρατᾷς κακία ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ σου καὶ προσεύχεσαι γιὰ τὸν πλησίον σου πού σὲ στενοχωρεῖ καὶ σοῦ προκαλεῖ λύπη, εἶναι φανερὸ ὅτι τὰ χέρια σου ἀπλώνονται ἐπάνω πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ βρίσκεις ὅπωςδήποτε βοήθεια ὅταν πειράζεσαι καὶ ταλαιπωρεῖσαι ἀπὸ τὸν διάβολο. Ἐνῶ ἐὰν κρατᾷς τὸ μῖσος πρὸς τὸν πλησίον σου καὶ τὸν ἐξουθενῶνεις καὶ τὸν κατηγορεῖς καὶ διαβάλλεις τὸν ἄνθρωπο, ἔχεις ὅπωςδήποτε ἀκόμα κάτω τὰ χέρια τῆς ψυχῆς σου, ἔστω καὶ ἂν φαινομενικὰ δείχνεις ὅτι ὑψώνεις πρὸς τὸν Θεὸ τὰ χέρια καὶ τὸ βλέμμα, καὶ δὲν θὰ εἰσακουσθεῖς ὅταν θὰ προσεύχεσαι. Γιατὶ λέγει ὁ Θεός· «τὰ χέρια σου εἶναι γεμάτα ἀπὸ ἀδελφικὸ αἷμα»⁴. Πραγματικά, τί εἶναι πιὸ φονικὸ ἀπὸ τὴ μνησικακία; Ἄς πειστοῦμε

4. Ἦσ. 1, 15.

διὰ μεταμελείας καὶ καθαροὶ γίνεσθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν διὰ τῆς
καθαρᾶς ἰκεσίας».

ε'.— Τῷ αὐτῷ.

Ἐφ' ὕβρει καὶ ἀτιμίας καὶ ἐπιβουλῇ τῇ καθ' ἡμῶν διὰ παντός
5 ἰδρῦσθαι βούλονται οἱ δαίμονες, ἀλλά, καθὼς λέγει ὁ Προφήτης,
αἰσχνυθήσονται οἱ καθ' ἡμῶν ἐφ' ὕβρει καὶ ὑψηλῇ καρδίᾳ, καὶ ταπει-
νωθήσονται, ἡμῖν δὲ ἔσται ὁ στέφανος τῆς ζωῆς καὶ δόξης καὶ ἀφθα-
σίας, ὁ πλακεῖς τοῖς τὸν Κύριον ὑπομένουσιν.

ΣΤ'.— ΗΦΑΙΣΤΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

10 Μὴ παρησιάζου, ὦ ἄνθρωπε. Αἰσχνέσθαι γὰρ ὀφείλεις κατὰ
κράτος, καθ' ὅτι τὰς μοιχεῖας ἐπαινεῖς τῶν θεῶν σου καὶ τὰς παιδο-
φθορίας, καὶ προσκυνεῖς τὰ ὀλέθρια πάθη τῆς αἰσχροουργίας, καὶ
οὐδὲν παντελῶς δύνῃ ὑπὲρ τὸ σῶμα διανοεῖσθαι.

Ζ'.— ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

15 Ὅτε ἐπέλιπε τὰ ἀναγκαῖα ἐν τῇ Σαμαρίᾳ, βασιλεύοντος Ἰωραμ
τοῦ υἱοῦ Ἀχαάβ, διὰ τὸ ἐπιστρατεῦσαι τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων,
καὶ ἐπράθη κεφαλὴ ὄνου πεντήκοντα σίκλων, καὶ τέταρτον κάβου
κόπρου περισσεῶν πέντε σίκλων ἀργυρίου, προσδοκηθέντος θανά-
του οἰκτίστου, τοσαύτη παρ' ἐλπίδας γέγονεν εὐθυνία, ὡς μέτρον σεμι-
20 δάλεως πρᾶθῆναι σίκλου, καὶ διάμετρον κριθῆς ὁμοίως σίκλου. «Κύ-
ριος γὰρ διασκεδάζει βουλὰς ἐθνῶν καὶ ἀρχόντων, ἡ δὲ βουλή τοῦ
Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει». Μὴ τοίνυν ἀθυμήσωμεν, ἀλλὰ προσδο-
κήσωμεν ἐξ ἐνδεΐας εὐπορίαν, καὶ ἐκ θλίψεως ἄνεσιν.

Η'.— ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩ.

25 Καὶ τὸ μόνον πιστεῦσαι εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστόν, δικαιοσύνη ἐστὶ
τὸ δὲ ὁμολογῆσαι αὐτὸν τῷ στόματι, παντελῆς σωτηρία

θ'.— Τῷ αὐτῷ.

Φησὶν ὁ θεοπέσιος Ἡσαΐας «Ἴνα εἴπωσιν Οὐκ ἔστιν ὡς τὸ ρῆμα
τοῦτο, περὶ οὗ οὐκ ἔστι δοῦναι δῶρα». Οὐδὲν γὰρ ἀντάξιον εὐρεθήσε-

5. Ψαλμ. 39, 15. 6. Δ' Βασ. 6, 25. 7. Νομοματική μονάδα. 8. Μέτρο χωρητι-
κότητας σιτηρῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ καθημερινὸ σιτηρέσιο τῶν στρατιωτῶν. 9. Ψαλμ. 32, 10.

λοιπὸν σὲ ἐκεῖνον ποὺ λέγει· «Λουθεῖτε μὲ τὴν μετάνοια καὶ καθαριστεῖτε ἀπὸ τὶς πονηριές σας μὲ τὴν καθαρὴν προσευχή».

5. ΣΤὸν ἴδιο.

Οἱ δαίμονες θέλουν νὰ στηρίζονται πάντοτε στὴν ἀλαζονεία καὶ ἀτιμία καὶ σκευωρία ἐναντίον μας, ἀλλὰ, ὅπως λέγει ὁ προφήτης⁵, θὰ καταντροπιαστοῦν ὅσοι μᾶς ἀντιμετωπίζουν μὲ ἀλαζονεία καὶ ὑπερηφάνεια καὶ θὰ ταπεινωθοῦν, ἐνῶ σ' ἐμᾶς θὰ δοθεῖ τὸ στεφάνι τῆς ζωῆς καὶ τῆς δόξας καὶ τῆς ἀθανασίας, ποὺ εἶναι πλεγμένο γι' αὐτοὺς ποὺ περιμένουν τὸν Κύριο.

6. ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΗΦΑΙΣΤΟ.

Νὰ μὴ μιᾶς μὲ ἐλευθεροστομία, ἄνθρωπέ μου. Γιατί πρέπει νὰ ντρέπεσαι μ' ὅλη σου τὴ δύναμη, ἐπειδὴ ἐπαινεῖς τὶς μοιχεῖες τῶν θεῶν σου καὶ τὶς διακορεύσεις τῶν παιδιῶν, καὶ προσκυνεῖς τὰ καταστρεπτικὰ πάθη τῆς αἰσχροῦς πράξης καὶ δὲν μπορεῖς καθόλου νὰ σκεφτεῖς τίποτε πέρα ἀπὸ τὸ σῶμα.

7. ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ.

“Ὅταν ἔλειψαν τὰ ἀναγκαῖα στὴ Σαμάρεια, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ γιοῦ τοῦ Ἀχαάβ Ἰωράμ⁶, ἐπειδὴ ἐκστράτευσε ἐναντίον τους ὁ βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων καὶ πουλιόταν ἓνα κεφάλι γαῖδάρου γιὰ πενήντα σίκλους⁷, καὶ τὸ ἓνα τέταρτο τοῦ κάβου⁸ κοπριάς περιστεριῶν γιὰ πέντε σίκλους ἀσημένιους, ἐπειδὴ ἀναμενόταν ἐλεεινὸς θάνατος, ἔγινε ἀνέλπιστα τόσο μεγάλη ἀφθονία, ὥστε ἓνα μέτρο σεμιγδάλι νὰ πουλιέται γιὰ ἓνα σίκλο, καὶ ἓνα μέτρο κριθαριοῦ τὸ ἴδιο. Γιατί λέγει· «ὁ Κύριος ἀφανίζει τὶς ἀποφάσεις τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν ἀρχόντων, ἐνῶ ἡ ἀπόφαση τοῦ Κυρίου μένει στοὺς αἰῶνες»⁹. Ἄς μὴ λιποψυχοῦμε λοιπὸν, ἀλλὰ ἄς περιμένουμε ἀπὸ τὴν ἔλλειψη νὰ ἔρθει ἀφθονία καὶ ἀπὸ τὴ θλίψη χαρά.

8. ΣΤΟΝ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΟ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟ.

Καὶ μόνο τὸ νὰ πιστεύσει κάποιος στὸν Σωτῆρα Χριστὸ ἀποτελεῖ δικαίωση, ἐνῶ ἂν τὸν ὁμολογήσει καὶ μὲ τὸ στόμα του, εἶναι ὀλοκληρωτικὴ σωτηρία.

9. ΣΤὸν ἴδιο.

Ὁ θεόπνευστος Ἡσαΐας λέγει· «Γιὰ νὰ ποῦν Δὲν ὑπάρχει πολυμότερο πρᾶγμα στὸν κόσμο, τὸ ὁποῖο θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὸ ἀνταλ-

ται τῆς τοῦ Δεσποτικοῦ ὀνόματος ὁμολογίας, καὶ τῆς παρασχεθείσης ἡμῖν μακαρίας καὶ ἀγίας γνώσεως Διόπερ ἐπὶ τούτῳ δίκαιον λέγειν τὸ Δαυϊτικὸν λόγιον «Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι;». Πίστιν λαβῶν, καὶ ἀνταποδοῦς γνῶσιν ἐπουράνιον.
5 Ἡ γὰρ ἀγία γνῶσις μυρίων ἀγαθῶν ἐστι περιεκτικῆ.

ι'.— Τῷ αὐτῷ.

Τινὲς τῷ θέρει ἐκ λιμένων ἀναχθέντες, ἐναυάγησαν, τινὲς δὲ ἐν χειμῶνι πλεύσαντες, ἀκινδύνως ἐσώθησαν. Πόσοι δ' ἀθληταὶ ἀνευδοί-
αστον νίκην προσδοκῆσαντες, ἠττήθησαν, οἱ δὲ καὶ δευτερείων ἀπε-
10 γνωκότες, τὰ πρωτεῖα ἐστεφανηφόρησαν; Μῆτε οὖν καταφρονῶμεν, μῆτε ἀπελπίζωμεν, ἀλλ' ἐφ' ἅπασι πράγμασι τῇ εὐχῇ κολληθῶμεν.

ια'.— Τῷ αὐτῷ.

Εἰπέ πρὸς τὸν σὸν ἐταῖρον, ὅτι θερμότης ἀχαλίνωτος, μεγίστων κακῶν πρόξενος τοῖς ἀνθρώποις γίνεται.

15

ιβ'.— Τῷ αὐτῷ.

Ὁ ποιῶν, φησί, πάντα καὶ μετασκευάζων καὶ ἐκτρέπων εἰς τὸ πρῶν σκιὰν θανάτου καὶ νύκτα εἰς ἡμέραν συσκοτάζων αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἀλλοιῶν καταστάσεις καὶ χρόνους καὶ πράγματα· ἐκτρέπει οὖν ὁ Θεὸς τὴν σκιὰν τοῦ θανάτου, τουτέστιν εἰς ἀρετὴν καὶ εὐθυμίαν καὶ
20 φαινότητα μεταβάλλει τὴν ἀμαρτητικὴν καὶ σκοτεινὴν κατάστασιν. Ἐξουσίαν δὲ ἔχει καὶ ἡμέραν εἰς νύκτα συσκοτάσαι, τουτέστι τὰ περιχαρῆ καὶ λαμπρὰ ἐπὶ τὸ σκυθρωπότερον μεταθεῖναι.

ιγ'.— Τῷ αὐτῷ.

«Εἴ τις μὴ περιτμηθῆ», φησί, «τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἐξολοθρευθήσε-
25 ται». Οὐχὶ τὸ ἄκακον καὶ ἀνόητον νήπιον κολάζεται, μὴ περιτμηθέν μᾶλλον γὰρ ἐχρῆν τοὺς γονεῖς τιμωρεῖσθαι. Ἀλλ' αὐτὸς κολάζει, ὡς ἄνθρωπε, εἴαν μὴ διὰ πίστεως καὶ εὐχῆς περιτμηθῆς τὴν κακίαν νηπιάζειν γὰρ τῇ κακίᾳ κελεύει ὁ Ἀπόστολος. Ἐαυτοὺς τοίνυν περι-

10. Ἦσ. 8, 20.

11. Ψαλμ. 115, 3.

λάξει με δῶρα»¹⁰. Γιατί δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀντάξιο πρὸς τὴν ὁμολογία τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου, καὶ τῆς μακάριας καὶ ἁγίας γνώσης ποὺ μᾶς δόθηκε. Γι' αὐτὸ εἶναι δίκαιο νὰ λέμε αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Δαβίδ· «Τί νὰ δώσω στὸν Κύριο ἀντάξιο γιὰ ὅλα αὐτὰ ποὺ μοῦ ἔδωσε»¹¹, παίρνοντας πίστη καὶ ἀνταποδίδοντάς μου γνώση ἐπουράνια; Γιατὶ ἡ ἅγια γνώση περιέχει μυριάδες ἀγαθὰ.

10. Στὸν ἴδιο.

Μερικοί, ἂν καὶ ἀναχώρησαν ἀπὸ λιμάνια μέσα στὸ καλοκαίρι, ναυάγησαν, καὶ ἄλλοι ποὺ ἀπέπλευσαν μέσα στὸν χειμῶνα, σώθηκαν χωρὶς κίνδυνο. Ἄλλὰ καὶ πόσοι ἀθλητές, ποὺ περίμεναν σίγουρη νίκη, δὲν νικήθηκαν, ἐνῶ ἄλλοι ποὺ ἀμφέβαλλαν καὶ γιὰ τὴ δεύτερη θέση, δὲν φόρεσαν τὸ πρῶτο στεφάνι; Ἄς μὴν ὑπερηφανευόμαστε λοιπὸν οὔτε νὰ ἀπελπιζόμαστε, ἀλλὰ σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις ἅς ἐπιμένουμε στὴν προσευχή.

11. Στὸν ἴδιο.

Πὲς στὸν φίλο σου, ὅτι ἡ ἀσυγκράτητη ἔξαψη γίνεται πρόξενος πολὺ μεγάλων κακῶν στοὺς ἀνθρώπους.

12. Στὸν ἴδιο.

Αὐτὸς ποὺ τὰ κάνει ὅλα, λέγει, καὶ δίνει σ' αὐτὰ μορφή, καὶ μεταβάλλει τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας σὲ πρωί, καὶ τὴν ἡμέρα σὲ σκοτεινὴ νύχτα¹², εἶναι αὐτὸς ποὺ μεταβάλλει τὶς περιστάσεις καὶ τοὺς χρόνους καὶ τὰ πράγματα. Μεταβάλλει λοιπὸν ὁ Θεὸς τὸ σκοτάδι τοῦ θανάτου, δηλαδή μετατρέπει τὴν ἁμαρτητικὴ καὶ σκοτεινὴ κατάστασι σὲ ἀρετὴ καὶ εὐθυμία καὶ φωτεινότητα. Ἔχει ὅμως καὶ τὴ δύναμη νὰ μετατρέπει τὴν ἡμέρα σὲ νύχτα, νὰ μεταβάλλει δηλαδή τὰ χαρούμενα καὶ λαμπρὰ σὲ σκυθρωπά.

13. Στὸν ἴδιο.

«Ἐὰν κάποιος», λέγει, «δὲν περιτμηθεῖ τὴν ὄγδοη ἡμέρα, θὰ ἐξολοθρευτεῖ»¹³. Δὲν τιμωρεῖται τὸ ἄκακο καὶ μωρὸ νήπιο, ποὺ δὲν περιτμήθηκε. Θὰ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ τιμωρηθοῦν οἱ γονεῖς του. Αὐτὸς ὅμως τιμωρεῖ, ἀνθρωπέ μου, τὴν κακία, ἐὰν δὲν περιτμηθεῖς μετὰ τὴν πίστη καὶ τὴν προσευχή. Γιατὶ ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει νὰ γινόμαστε νήπιοι ὡς

12. Ἄμωσ 5, 8.

13. Γεν. 17, 14.

τέμνωμεν τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος, ἀποβλέποντες εἰς τὴν ὀγδόην ἡμέραν, τουτέστιν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Περιτεμνώμεθα δὲ πᾶν σαρκικὸν φρόνημα, καὶ λόγον καὶ ἔργον παράνομον, ἵνα μὴ ἐξολοθρευθῶμεν καὶ ἀλλοτριωθῶμεν ἐκ μέσου τοῦ λαοῦ τῶν σαρξομένων διὰ
5 Χριστοῦ.

ιδ'.— Τῷ αὐτῷ.

«Ἴδου οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν, τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ». Ὁ μὴ προσδοκῶν ἐξ ἔργων δικαιωθῆναι, μόνην ἔχει ἐλπίδα σωτηρίας τοὺς οἰκτιρομένους τοῦ Θεοῦ· ὅταν
10 γὰρ ἀκούσῃ ὅτι ὁ Θεὸς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ λογίσηται ἐαυτοῦ τὰ ἔργα τῆς ἁμαρτίας, φοβεῖται μὲν τὴν κόλασιν, καὶ ὑποπτῆσαι τοῖς ἀπειλουμένοις. Πρὸς δὲ τὸ μὴ καταποθῆναι ὑπὸ τῆς λύπης, εὐελπίς ἐστι πρὸς τοὺς οἰκτιρομένους τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ φιλόανθρωπον ἀποβλέπων.

15 ιε'.— Τῷ αὐτῷ.

Τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, «Ἐν ἀτόμῳ», τὸ ἄτμητον, ὡς ἂν τις εἴποι, καὶ ἀκαριαῖον τοῦ χρόνου δηλοῖ.

ις'.— Τῷ αὐτῷ.

Τὸ Πνεῦμα ἔλαβες, τὸ ἐρευνοῦν καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, οὐχ ἵνα
20 καταλάβῃς φύσιν Θεοῦ, ὡς λέγει Εὐνόμιος ὁ παραπλήξ, ἀλλ' ἵνα θαθέως καὶ σοφῶς δοξάζῃς τὸν Κύριον φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι «Ἐγὼ οὐπω λογίζομαι κατειληφέναι, διώκω δέ, εἴ γε καὶ καταλάβω».

ις'.— Τῷ αὐτῷ.

Τί ἐστιν, «Ἡμεῖς νῦν Χριστοῦ ἔχομεν»; Τουτέστι, Κεκαθαρωμένον
25 ἔχων τὸ ἡγεμονικόν, καθαρῶς τε καὶ ὑψηλῶς διανοοῦμαι, καὶ λαμπρῶς πολιτεύομαι.

ιη'.— Τῷ αὐτῷ.

Τὸ Πνεῦμα εὐλήψαμεν, καθὼς ὁ Ἀπόστολος, οὐχ ἵνα ἐπισητάμεθα
τίς ἐστι κατὰ τὴν ἀκριβείαν ἢ φύσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἵνα νοήσωμεν τὰ

πρὸς τὴν κακία¹⁴. Ἐὰς περιτέμνουμε λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὸ μαχαίρι τοῦ Πνεύματος, ἀποβλέποντας στὴν ὄγδοη ἡμέρα, δηλαδή στὴ μέλλουσα ζωὴ. Καὶ νὰ περικόπτουμε κάθε σαρκικὸ φρόνημα καὶ κάθε παράνομο ἔργο καὶ λόγο, γιὰ νὰ μὴ ἐξολοθρευτοῦμε καὶ ἀποξενωθοῦμε ἀπὸ τὸν λαὸ αὐτῶν ποὺ σώζονται διὰ τοῦ Χριστοῦ.

14. Στὸν ἴδιο.

«Νά, τὰ μάτια τοῦ Κυρίου εἶναι στραμμένα πάνω σ' ἐκείνους ποὺ τὸν φοβοῦνται καὶ στηρίζουν τὶς ἐλπίδες τους στὸ ἔλεός του»¹⁵. «Ὅποιος δὲν περιμένει νὰ δικαιωθεῖ ἀπὸ τὰ ἔργα, μοναδικὴ ἐλπίδα σωτηρίας ἔχει τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ὅταν ἀκούει ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἀνταποδώσει στὸν καθένα ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα του, καὶ σκέφτεται τὰ ἁμαρτωλά του ἔργα, φοβᾶται τὴν κόλαση καὶ συστέλλεται ἀπὸ τὶς ἀπειλές της. Γιὰ νὰ μὴ καταβληθεῖ λοιπὸν ἀπὸ τὴν λύπη, ἀποβλέποντας πρὸς τὴν εὐσπλαγχνία καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ξαναβρίσκει τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας του.

15. Στὸν ἴδιο.

Τὸ «ἐν ἀτόμῳ»¹⁶ ποὺ λέγει ὁ Ἀπόστολος, σημαίνει, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ, τὸ ἀδιαίρετο καὶ στιγμαῖο τοῦ χρόνου.

16. Στὸν ἴδιο.

Ἔλαβες τὸ Πνεῦμα ποὺ ἐρευνᾶ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ¹⁷, ὄχι γιὰ νὰ κατανοήσεις τὴ φύση τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγει ὁ παράφρονος Εὐνόμος, ἀλλὰ γιὰ νὰ πιστεύεις βαθειὰ καὶ σοφὰ στὸν Κύριο. Γιατὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει: «Ἐγὼ δὲν σκέφτομαι ὅτι κέρδισα τὸν Κύριο, ἀλλὰ προσπαθῶ μήπως καὶ μπορέσω νὰ τὸν κερδίσω»¹⁸.

17. Στὸν ἴδιο.

Τί σημαίνει, «Ἐμεῖς ἔχουμε νοῦν Χριστοῦ»¹⁹; Ὅτι δηλαδή, ἔχοντας καθαρὸ τὸν νοῦ μου, σκέφτομαι καθαρὰ καὶ ὑψηλά, καὶ ὅτι ἡ ζωὴ μου εἶναι περίλαμπρη.

18. Στὸν ἴδιο.

Ἐλάβαμε τὸ Πνεῦμα, ὅπως καὶ ὁ Ἀπόστολος²⁰, ὄχι γιὰ νὰ γνωρίζουμε ποιά εἶναι ἀκριβῶς ἡ φύση τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ γιὰ νὰ κατανοήσουμε

17. Α' Κορ. 2, 10.

19. Α' Κορ. 2, 16.

18. Φιλιπ. 3, 12.

20. Α' Κορ. 2, 12.

ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν μυρία ἀγαθὰ δωρήματα, ἅπερ καὶ δια-
λεγόμεθα τοῖς μαθητευομένοις

ιθ'.— Τῷ αὐτῷ.

Πῶς ἂν καὶ ὑπέστη τότε τὸ πᾶν ἢ συνέστη, μὴ Θεοῦ τὰ πάντα καὶ
5 οὐσιώσαντος καὶ συνέχοντος; Οὐδὲ γὰρ κιθάραν τις ὄρων κάλλιστα
ἠσκημένην, καὶ τὴν ταύτης εὐαρμοστίαν καὶ εὐταξίαν, ἢ τῆς κιθα-
ραφδίας αὐτῆς ἀκούων ἄλλο τι, ἢ τὸν τῆς κιθάρας δημιουργὸν καὶ τὸν
κιθαραφδὸν ἐννοήσῃ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναδραμεῖται τῇ διανοίᾳ, κἂν
ἀγνοῶν τύχῃ ταῖς ὄψεσιν. Οὕτω καὶ ἡμῖν τὸ ποιητικὸν δῆλον καὶ τὸ
10 κινουῦν καὶ τηροῦν τὰ πεποιημένα, κἂν μὴ τῇ διανοίᾳ περιλαμβάνηται.

κ'.— Τῷ αὐτῷ.

Τάχα οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ νικήσαντος ἀνθρώπου ἀφίστανται πρὸς
καιρὸν οἱ πειρασταὶ δαίμονες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἠττηθέντος διότι ὁ
Θεός, προνοούμενος τοῦ ἰδίου πλάσματος, δίδωσιν ἀνοχὴν καὶ ἀνά-
15 ψυξιν ὀλίγην τῷ νενικημένῳ, ἵνα δυνηθῇ ἀναπνεῦσαι καὶ συλλέξαι τὰς
οἰκείας δυνάμεις, καὶ πάλιν ἀντᾶραι χεῖρας κατὰ τῶν ἀντιπάλων.

κα'.— Τῷ αὐτῷ.

«Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομενεῖ τῷ Κυρίῳ, ὅτι βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστῆς
ἡμῶν ἐστι». Παράκλησιν ἔχει πρὸς ὑπομονὴν ὁ λόγος, ὥστε, κἂν ποτε
20 καταληφθῶμεν ὑπὸ τινος τῶν ἐκθλιβόντων, μὴ χωρισθῆναι ἀπὸ τῆς
ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ἀλλ' ὅλη ψυ-
χῇ ὑπομένειν τὰ ἐπίτονα, τὴν παρὰ Θεοῦ βοήθειαν ἀναμένοντας.

ΚΒ'. ΜΑΡΚΙΑΝΩ.

Ἄναξιός ὢν, πίστευσον σωθῆναι· ἀναίσθητος ὢν, μὴ προσδοκή-
25 σης σωθῆναι. Ἄναξιόσους εὐγνωμονοῦντας καὶ ἐπὶ πάσῃ θλίψει εὐχα-
ριστοῦντας, ἔλεει καὶ σώζει ὁ φιλόανθρωπος Θεός, κἂν μέχρι βαθείας
πῶν καλῶν φθίσωσιν ἀπογνώσεως, τοὺς δ' ἀναίσθητους οὐκ ἔλεει. Τίς

τὰ μύρια ἀγαθὰ δῶρα πού μᾶς χάρισε ὁ Θεός, τὰ ὅποια καὶ συζητοῦμε μὲ τούς μαθητές μας.

19. ΣΤὸν ἴδιο.

Πῶς θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρχει αὐτὸ τὸ σύμπαν, ἢ νὰ δημιουργηθεῖ, ἂν ὁ Θεός δὲν ἔδωσε ὑπαρξή καὶ δὲν συγκρατεῖ τὰ πάντα; Γιατὶ οὔτε κιθάρα βλέποντας κάποιος κατασκευασμένη μὲ πολὺ καλὴ τέχνη καὶ ἀκούοντας τὴν ἄρμονία καὶ τὴν εὐρυθμία της ἢ τὴ μελωδία της, εἶναι δυνατὸν νὰ σκεφτεῖ κάτι ἄλλο ἀπὸ τὸν κατασκευαστὴ τῆς κιθάρας καὶ αὐτὸν πού τὴν παίζει, καὶ νὰ πάει ὁ νοῦς του σ' αὐτόν, ἔστω καὶ ἂν συμβαίνει νὰ μὴ τὸν γνωρίζει στὴν ὄψη. Ἔτσι καὶ σὲ μᾶς γίνεται φανερὸ αὐτὸ πού δημιούργησε καὶ κινεῖ καὶ συντηρεῖ τὰ δημιουργήματα, ἔστω καὶ ἂν δὲν μπορούμε μὲ τὸν νοῦ μας νὰ τὸ συλλάβουμε.

20. ΣΤὸν ἴδιο.

Ἦ ὄχι μόνο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο πού νίκησε ἀπομακρύνονται ἀμέσως οἱ δαίμονες πού τὸν πειράζουν προσωρινά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον πού νικήθηκε, γιατί ὁ Θεός, φροντίζοντας γιὰ τὸ πλάσμα του, δείχνει ἀνοχή καὶ κάποια ἀνακούφιση στὸν νικημένο, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ἀναπνεύσει, νὰ συγκεντρώσει τὶς δυνάμεις του, καὶ νὰ ἐπιτεθεῖ πάλι ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων του.

21. ΣΤὸν ἴδιο.

«Ἡ ψυχὴ μας θὰ περιμένει μὲ ὑπομονὴ τὸν Κύριο, γιατί εἶναι βοθητὸς καὶ ὑπερασπιστὴς μας»²¹. Ὁ λόγος μᾶς προτρέπει νὰ ὑπομένουμε, καὶ ἂν κάποτε κυριευτοῦμε ἀπὸ κάποια θλίψη, νὰ μὴ χωριστοῦμε ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πού ἔχουμε ἐνωμένη μὲ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Κύριό μας, ἀλλὰ μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ μας νὰ ὑπομένουμε τὰ ὀδυνηρά, περιμένοντας τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

22. ΣΤΟΝ ΜΑΡΚΙΑΝΟ.

Ἦν εἶσαι ἀνάξιος, πίστεψε ὅτι θὰ σωθεῖς. Ἦν εἶσαι ἀναίσθητος, νὰ μὴν ἐλπίζεις ὅτι θὰ σωθεῖς. Τοὺς ἀνάξιους, πού τὸν εὐγνωμονοῦν καὶ τὸν εὐχαριστοῦν γιὰ κάθε θλίψη, τοὺς ἔλεει καὶ τοὺς σώζει ὁ φιλόανθρωπος Θεός, ἔστω καὶ ἂν φτάσουν σὲ τέλεια ἀπελπισία γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν ἀγαθῶν. Τοὺς ἀναίσθητους ὅμως δὲν τοὺς ἔλεει. Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ ἀναί-

21. Ψαλμ. 32, 20.

δέ ἐστὶν ὁ ἀναίσθητος, εἰ μὴ ὁ μὴ θέλων ὁμολογήσαι εὐγνωμόνως μυρρία εὐεργετεῖσθαι καὶ ὠφελεῖσθαι τὸν κόσμον διὰ τῆς τοῦ Δεσπότητος Χριστοῦ ὁμολογίας;

κγ'. — Τῷ αὐτῷ.

5 Τό, «Ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ», ἐν τῷ ἑπτακαιδεκάτῳ ψαλμῷ εἰρημένον, τὸ δυσκατάληπτον καὶ ἀσαφές καὶ ἀνεξευρεύνητον τῶν ἀδύσων τοῦ Θεοῦ κρυμμάτων ὑπεμφαίνει.

κδ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἡρώτησάς με, διατί πρῶτον ἔξω τὰς χεῖρας νιπτόμενοι, οὕτως
10 εἰσερχόμεθα εἰς οἶκον Κυρίου προσεύξασθαι. Πρὸ τοῦ αἰσθητοῦ τὸ νοητὸν διδάσκου. Ὡσπερ γὰρ τῷ ὕδατι ἀποπλύνει τοὺς σωματικούς ῥύπους, οὕτω διὰ τῆς εὐχῆς τὴν ψυχὴν ἐκλαμπρύνει. Οὐδεὶς γὰρ ἄνθρωπος καθαρὸς ὑπάρχει πλημμελείας, κἂν Μωϋσῆ ἐκεῖνον τῷ μεγάλῳ νομοθέτῃ ἀμιλληθῆ τις τῷ δία. Πάντες οὖν ἄνθρωποι καθ' ἑκάστην
15 κρήζομεν τῶν δι' εὐχῆς καθαρσιῶν ἢ γὰρ εὐχῆ πᾶσαν τὴν ἐπιγινομένην ἡμῖν ἀκαθαρσίαν ἐκπλύνει. Κατὰ μὲν γὰρ τὸ δεῖνον βάπτισμα ἅπαξ ἐν ἀρχῇ τῆς πίστεως ἐλουσάμεθα, καὶ οὐκ ἐγχωρεῖ τὸν πιστὸν καὶ ὀρθόδοξον δευτέρου βαπτισθῆναι, κατὰ δὲ τὸ αἰεὶ χρήζειν ἡμᾶς ἀποσιμῆσαι τὰς πλαττομένας ἡμῖν κηλίδας ἐκ τῆς ἀπροσεξίας καὶ ἀ-
20 μελείας, καὶ ἀποξέειν καὶ ῥίπτειν ἔξω μακρὰν ἀφ' ἡμῶν ἐφ' ἑκάστης σχεδὸν ὥρας, τούτου προσδεόμεθα τοῦ λουτροῦ, νοητοῖς καὶ αἰσθητοῖς πταιίσμασιν προσομιλοῦντες, ἐκουσίοις καὶ ἀκουσίοις. Οἶμαι γὰρ ἀνθ' ἡμῶν εἰρηκέναι τὸν Ἰωβ, ὅτι «Ἐὰν ἀπολούσωμαι χιόνι, καὶ ἀποκαθάρωμαι χερσὶ καθαραῖς, ἱκανῶς ἐν ῥύτῳ με ἔδαιψας». Ὡσπερ τοί-
25 νιν διὰ πάσης ἐσθίομεν τῆς ζωῆς καὶ πίνομεν, οὕτω καὶ τὸ διασιμῆσθαι ἀδιαλείπτως ἡμῖν ἐπεὶ μὴ δυνατὸν ἀμεμπτὸν τινα καὶ ἀμόλυντον τὸ καθόλου ἄνθρωπον εὐρεθῆναι. Διόπερ πιστευσον τῷ Προφῆτῃ κράζοντι, «Πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι», καὶ τῷ Παύλῳ γράφοντι, «Προσέλθωμεν τῷ Θεῷ μετὰ ἀληθινῆς καρδίας, ἐρραντι-
30 σιμένοι τὴν διάνοιαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηραῶς», καὶ τὰ ἐξῆς.

22. Ψαλμ. 17, 12.

23. Ἰωβ 9, 30.

σθητος, ἂν ὄχι αὐτὸς ποῦ δὲν θέλει νὰ ὁμολογήσει μὲ εὐγνωμοσύνη, ὅτι ὁ κόσμος ἔχει εὐεργετηθεῖ καὶ ὠφεληθεῖ μῦριες φορές μὲ τὴν ὁμολογία τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ;

23. Στὸν ἴδιο.

Τό, «Ἐκρυψε μέσα σὸ σκοτάδι τὸ ἀπροσπέλαστο μεγαλεῖο του»²², ποῦ ἀναφέρεται στὸν δέκατο ἔβδομο ψαλμῷ, ὑποδηλώνει ὅτι εἶναι ἀκατάληπτη καὶ ἀσαφής καὶ ἀνεξευρεύνητη ἡ ἄβυσσος τῶν ἀποφάσεων τοῦ Θεοῦ.

24. Στὸν ἴδιο.

Μὲ ρώτησες, γιατί πρώτα πλένουμε ἔξω τὰ χέρια μας, καὶ ὕστερα μπαίνουμε μέσα σὸν ναὸ τοῦ Κυρίου γιὰ νὰ προσευχηθοῦμε. Ἀπὸ αὐτὸ ποῦ εἶναι αἰσθητὸ νὰ διδάσκεισαι τὸ νοητὸ. Ὅπως δηλαδὴ μὲ τὸ νερὸ πλένει κάποιος τὶς σωματικὲς ἀκαθαρσίες, ἔτσι καὶ μὲ τὴν προσευχὴ λαμπρύνει τὴν ψυχὴ. Γιατί κανένας ἄνθρωπος δὲν εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτία, ἔστω καὶ ἂν κάποιος ξεπερνᾷ ἀκόμα καὶ τὸν Μωυσῆ, ἐκείνον τὸν μεγάλο νομοθέτη, στὴ ζωὴ του. Ὅλοι λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι κάθε μέρα πρέπει νὰ καθαριζόμαστε μὲ τὴν προσευχὴ. Γιατί ἡ προσευχὴ ξεπλένει κάθε ἀκαθαρσία ποῦ ἔχουμε. Γιατί μὲ τὸ σελτὸ βάπτισμα λουστήκαμε μὰ φορὰ στὴν ἀρχὴ τῆς πίστεως μας, καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ὁ πιστὸς καὶ ὀρθόδοξος νὰ βαπτιστεῖ δεύτερη φορὰ. Ἐπειδὴ ὅμως πάντοτε ἔχουμε ἀνάγκη νὰ πλένουμε τὶς ἀκαθαρσίες, ποῦ σχηματίζονται σὲ μᾶς ἀπὸ τὴν ἀπροσεξία καὶ τὴν ἀδιαφορία μας, καὶ νὰ τὶς ἀφαιροῦμε καὶ νὰ τὶς ρίχνουμε ἔξω, μακριὰ ἀπὸ μᾶς, σχεδὸν κάθε ὥρα, ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ αὐτὸ τὸ πλύσιμο, ἀφοῦ μὲ τὴ θέλησή μας ἢ χωρὶς αὐτὴν ἐρχόμαστε σὲ ἐπαφὴ μὲ νοητὰ καὶ αἰσθητὰ ἁμαρτήματα. Καὶ νομίζω ὅτι ἀντὶ γιὰ μᾶς ὁ Ἰωβ εἶπε, «Ἐὰν πλυθῶ μὲ χιόνι καὶ καθαρίσω τὰ χέρια μου καλά, πάλι μπροστά σου θὰ εἶμαι ἀρκετὰ ἀκάθαρτος»²³. Ὅπως λοιπὸν σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ τρώμε καὶ πίνουμε, ἔτσι πρέπει καὶ νὰ καθαριζόμαστε, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βρεθεῖ κάποιος ἄνθρωπος ἐντελῶς ἀμemptος καὶ καθαρὸς ἀπὸ κάθε μολυσμὸ. Γι' αὐτὸ πίστεψε σὸν προφήτη ποῦ φωνάζει· «Θὰ μὲ πλύνεις καὶ θὰ γίνω πιὸ λευκὸς καὶ ἀπὸ τὸ χιόνι»²⁴, καὶ σὸν Παῦλο ποῦ γράφει· «Ἄς προσερχόμαστε σὸν Θεὸ μὲ εἰλικρινῆ καρδιά, μὲ τὸν νοῦν καθαρισμένο ἀπὸ κακὴ συνείδηση»²⁵ καὶ τὰ παρακάτω.

24. 24. Ψαλμ. 50, 9.

25. Ἐβρ. 10, 22.

ΚΕ'.- ΑΒΡΑΜΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τισὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ὀλίγον προσβάλλειν καὶ θάττον ἀφίπτασθαι, ἐπετράπησαν δαίμονες, τισὶ δὲ ἐπὶ πολὺ διοχλεῖν ὑπὸ τοῦ ἀγωνοθέτου Θεοῦ τοῦ ἡμετέρου προνοητοῦ καὶ κριτοῦ ὁμοίως προσετάχθη· ἕτεροι δὲ καὶ μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς προσπαραδῆναι καὶ πειράζειν καὶ ἐκθλίβειν ἐκάστοτε συγχωροῦνται ἀναίσχυντοι δαίμονες.

ΚΣΤ'.- ΤΙΜΟΘΕΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

Γεγράφηκάς μοι λέγων, ὅτι ἤθελον μαθεῖν, τί ὠφελεῖ ἡ ἀγρυπνία τὸν ἄνθρωπον, ὅτι πολλοὺς μὲν βλέπω γοργενομένους πρὸς αὐτήν, περιττὸν δὲ ἡγοῦμαι τὸ ἀγρυπνεῖν, ἐπειδὴ τὸν ὕπνον τῷ Ἀδὰμ ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν, καὶ κρῆ πάντως κοιμᾶσθαι. Τῶν γὰρ ἀγαθῶν μου χρεῖαν οὐκ ἔχει ὁ Θεός. Τὸ μὲν τῷ Ἀδὰμ κατ' ἀρχὰς γενόμενον αἰσθητῶς, μυστήριον νοητὸν ὑψηνίτετο· ἐσήμανε γὰρ τὸν δεῦτερον Ἀδὰμ, τουτέστι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, μέλλειν ὑπνοῦν τὸν ἀνθρώπινον θάνατον ἐν τῷ σταυρῷ, ὅπως ἐκ τῆς ἀγίας αὐτοῦ πλευρᾶς, λόγχῃ νυγείσης καὶ ρεύσασθαι αἷμα καὶ ὕδωρ, οἰκοδομηθῆ ἡ νοητὴ νύμφη αὐτοῦ, τουτέστιν ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία. Τὸ δὲ λέγειν σε, ὅτι κρῆ κοιμᾶσθαι, ἐπειδὴ ὡσπερ νομοθεσίαν σοι πρὸς νωθείαν καὶ χαύνωσιν ὁ Θεὸς τὸν ὕπνον ἐπέβαλεν, κτηνώδες λίαν ὑπάρχει, καὶ οὐκ ἀνθρωπεύσαν καὶ λογικὴν πεπιστευμένου ψυχῆν. Καὶ τί λοιπὸν τὸ λεῖπὸν σοι, κτηνώδη καὶ ἀλόγιστον τὴν πρόθεσιν ἔχοντι, ἢ βληχᾶσθαι κεμένῳ ἐπὶ τῆς κοίτης, ἢ μυκηθμῷ κεκρηῆσθαι, ἢ ὀγκηθμῷ, ἄλλων ἀνθρώπων, ὡς οὐ εἶρηκας, πρὸς ἡμιφθίαν Θεοῦ κατὰ τὰς ἀγρυπνίας γοργενομένων καὶ τὴν τυραννίδα τοῦ ὕπνου καταδυναστευόντων τε καὶ ὑποτινασσομένων; Καιρὸς γὰρ σοι ἀνόητον κεκτημένῳ τὴν γνώμην, πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἐν ὑπνηλίᾳ δαπανᾶν, καὶ μηκέτι καλεῖσθαι ἄνθρωπον ζῶντα, ἀλλὰ νεκροτάφιον, ψυχὴν νεκρὰν ἐν τῷ ζῶντι σώματι πανολεθρίας ἐνθάψαντα, καὶ μηκέτι βλέπειν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ δόχην ἐκτραύματος ἀπὸ σκοτόους εἰς σκοτός πορεύεσθαι· καὶ ἀληθῶς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἄνθρωπος τετιμημένος τῇ τοῦ Θεοῦ εὐκρίνῃ, «Οὐ συνήκεν παρεσυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνόητοις καὶ ἀμοικιάθη αὐτοῖς».

25. ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΒΡΑΜΙΟ.

Μερικούς ανθρώπους μόνο για λίγο ἔχουν τὴν ἄδεια νὰ τοὺς προσβάλλουν οἱ δαίμονες καὶ γρήγορα νὰ φεύγουν. Μερικούς πάλι διατάχτηκαν νὰ τοὺς ἐνοχλοῦν γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα ἀπὸ τὸν ἀγωνοθέτη Θεό, τὸν φροντιστὴ καὶ κριτὴ μας. Ἄλλοι, τέλος, ἀδιάντροποι δαίμονες ἔχουν τὴν ἄδεια νὰ προσβάλλουν τοὺς ἀνθρώπους μέχρι τὴν τελευταία πνοή τους καὶ νὰ τοὺς πειράζουν καὶ νὰ τοὺς θλίβουν κάθε φορά.

26. ΣΤΟΝ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟ ΤΙΜΟΘΕΟ.

Μοῦ ἔγραψες λέγοντας, Θέλω νὰ μάθω τί ὠφελεῖ τὸν ἄνθρωπο ἡ ἀγρυπνία, γιὰτὶ βλέπω πολλοὺς νὰ ἐπιδίδονται πρόθυμα σ' αὐτήν, καὶ νομίζω πὺς εἶναι περιττὸ νὰ ἀγρυπνοῦμε, διότι ὁ Θεὸς ἐπέβαλε τὸν ὕπνο στὸν Ἀδάμ, καὶ πρέπει ὅπωςδὴποτε νὰ κοιμώμαστε. Γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ μου²⁶. Ἐκεῖνο πού ἐγινε ἀρχικὰ στὸν Ἀδάμ μὲ τρόπο αἰσθητὸ ὑποδήλωνε νοητὸ μυστήριον, διότι σήμαινε τὸν δεῦτερον Ἀδάμ, δηλαδή τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ ὑποστῆ τὸν ἀνθρώπινο θάνατον πάνω στὸν σταυρό, ὥστε ἀπὸ τὴν ἅγια πλευρά του, πού τρυπήθηκε μὲ λόγχη καὶ ἔτρεξε αἷμα καὶ νερό, νὰ οἰκοδομηθεῖ ἡ νοητὴ νύφη του, δηλαδή ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία. Ὅσο γι' αὐτὸ πού λές, ὅτι πρέπει νὰ κοιμώμαστε, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς σοῦ ἐπέβαλε τὸν ὕπνον σὰν ἐντολή γιὰ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ χαλάρωση, εἶναι κάτι τὸ πολὺ κτηνώδες, καὶ δὲν ἀνήκει σὲ ἐκεῖνον πού σοῦ ἔχει ἐμπιστευθεῖ τὴν ἀνθρώπινη καὶ λογικὴ ψυχὴ. Καὶ τί σοῦ ἀπομένει λοιπόν, ἔχοντας κτηνώδη καὶ ἀλόγιστη ψυχὴ, ἀπὸ τὸ νὰ βελάζεις ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι, ἢ νὰ μουγκρίζεις ἢ νὰ γκαρίζεις, ἐνῶ ἄλλοι ἄνθρωποι, ὅπως ὁ ἴδιος εἶπες, τρέχουν νὰ ὑμνήσουν τὸν Θεὸν κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἀγρυπνιῶν, ὑποτάσσοντας καὶ ἀποτινάσσοντας ἀπὸ πάνω τους τὴν τυραννικὴ δύναμιν τοῦ ὕπνου; Εἶναι καιρὸς λοιπόν σὲ σένα, ἔχοντας ἀνόητη διάθεση, νὰ ξεδεύεις ὅλο τὸν χρόνον τῆς ζωῆς σου στὸν ὕπνον, καὶ νὰ μὴ ὀνομάζῃσαι πᾶς ἄνθρωπος ζωντανός, ἀλλὰ νεκροταφεῖο, στὸ ὁποῖο ἔχεις θάψει νεκρὴ ψυχὴ μέσα σὲ ζωντανὸ σῶμα ἀπὸ πανολεθρία, καὶ δὲν βλέπεις πᾶς τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ σὰν ἔκτρομα βαδίζεις ἀπὸ σκοτάδι σὲ σκοτάδι. Καὶ πραγματικὰ, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού εἶναι γραμμένον, «ὁ ἄνθρωπος, ἐνῶ ἔχει τμηθεῖ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, δὲν τὸ κατάλαβε αὐτό, ἀλλὰ ἐξίσωσε τὸν ἑαυτό του μὲ τὰ ἀνόητα κτήνη καὶ ἐγινε ὅμοιος μὲ αὐτά»²⁷.

Ἄλλ', εἰ βούλει τὸ ὠφέλιμον γινῶναι τῆς ἀγρυπνίας, πολυπραγμότησον, τί ἔλεγεν ὁ καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην ἄρδων τοῖς δάκρυσι. Προέφθασα ἐν ἀωρία καὶ ἐκέκραξα ἐξομολογούμενος, καὶ ὑμῶν σε μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην, οὐχ ὑφ' ἑτέρου νυττόμενος καὶ βία ἐλκόμενος πρὸς ἐκτιναγμὸν ὕπνου, ἀλλ' αὐτὸς ἑμαυτὸν προθύμως διανιστάς πρὸς τὴν δοξολογίαν τοῦ κτίσαντος. Γλυκερὰ γὰρ αὕτη μοι τοῦ ὕπνου μᾶλλον λελόγισται, ἐπειδὴ περ πολλὴ ἢ ἐκ ταύτης ὠφέλεια καὶ πολλῶν ἀγαθῶν αἰωνίων πρόξενος τοῖς ἀγρυπνουῖσι καθίσταται. Πρῶτον μὲν γὰρ τὰ κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ἡμέραν ἡμῖν συμβεβηκότα πταιίσματα
 10 ἔργοις ἢ λόγοις τῷ Θεῷ ἐκκαλύπτοντες, κουφιζόμεθα τῆς ἀ-χθηδόνης αὐτῶν, ὡς φορτίου βαρέως τοῖς ὤμοις τῆς ψυχῆς ἐπικεκμημένοι, καὶ τῷ πυρὶ τῆς ἀγρυπνίας τεφροῦμεν, ὥσπερ ἀκάνθας καταφλέξαντες τοῦ διαδόλου τὸν πλοῦτον. Πλουτεῖ γὰρ καθ' ἡμέραν ἐκεῖνος τοῖς ἡμῶν παραπτώμασι. Διόπερ δυσφορεῖ λοιπὸν ὁ διάβολος καὶ καθ' ἡμῶν
 15 βρυχᾶται, ὅταν βλέπῃ ἡμᾶς τῇ ἀγρυπνίᾳ σχολάζοντας καὶ ταύτη ποθεινῶς καὶ φιλοπόνως προσέχοντας εἰς μεγάλην γὰρ αὐτὸν ζημίαν καὶ τύρβην ἐμβάλλομεν, τῷ καθ' ἑκάστην διὰ τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν προσγενομένου αὐτοῦ πορισμοῦ γυμνὸν ἀποδεικνύντες καὶ ἔρημον. Δεύτερον δὲ αὐτὸν τὸν πολυκέφαλον καὶ παμπόνηρον θῆρα, ἐφαλλό-

20 μενον ἡμῖν ἀοράτως καὶ σπαράξαι βουλόμενον ἢ καταπιεῖν ἡμᾶς, ἢ ἀγρυπνίᾳ χαλινοῖ καὶ συμποδίζει εὐχή, καὶ ἐκλύει τὰ νεῦρα τῆς πονηρίας αὐτοῦ, ἡμᾶς δὲ τῆς οὐρανόφιλῆς φιλοτιμίας ἐπιτυχεῖν προ-ξενεῖ, ὑπὲρ τὰς πηγὰς ἡμῖν ἀναβλυζούσης τῆς χάριτος καὶ ὑπὲρ τὸ πέλαγος χρομένης εἰς ἡμετέραν εὐεργεσίαν.

25 Ἐπειτα δὲ καὶ ἡμεῖς ὀκνηρότεροι τοῦ λοιποῦ περὶ τὸ πταίειν γινόμεθα, τῆς ἀγρυπνίας ἡμῖν λογισμοὺς φιλοθείας ἐναπαιλασσομένης καὶ κόσμου ματαιότητος ἀποστροφὴν ἐμποιοῦσης καὶ διωθεῖσθαι τὰ βλάπτοντα διδασκούσης. Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν ἀγρυπνία ἐρήμους ἡμᾶς νύκτωρ παραλαβοῦσα καὶ ἀπεστερημένους τῆς τε τῶν ὄχλων
 30 συγχύσεως καὶ τῆς τῶν συναλλαγμάτων σπουδῆς καὶ τῆς τῶν φίλων συντηχίας, καιρὸν εἰρούσα, ὡς μήτηρ φιλόστοργος ἐν ἀπερικτυπῆτι

Ἐάνθρωπος ὅμως θέλεις νὰ μάθεις τὴν ὠφέλεια τῆς ἀγρυπνίας, ἐξέτασε προσεκτικὰ τί ἔλεγε ἐκεῖνος ποῦ κάθε βράδυ πότιζε τὸ στρῶμά του μὲ τὰ δάκρυα²⁸. Ἐτρεξα ἀργὰ παράωρα καὶ φώναξα δυνατὰ, δοξάζοντας καὶ ὑμνώντας σε. Σηκωνόμενοι τὰ μεσάνυχτα, χωρὶς νὰ μὲ τοιμπάει κάποιος ἄλλος καὶ νὰ σύρωμαι βίαια γιὰ νὰ ἀποτινάξω τὴ νύστα, ἀλλὰ σήκωνα ὁ ἴδιος πρόθυμα τὸν ἑαυτό μου γιὰ νὰ δοξολογήσω τὸν κτίστη μου. Γιατὶ ἡ δοξολογία αὐτῆ μου φαινόταν πρὸ γλυκειὰ ἀπὸ τὸν ὕπνο, ἀφοῦ ἡ ὠφέλεια ἀπὸ αὐτὴν εἶναι μεγάλη καὶ προσφέρει πολλὰ αἰῶνια ἀγαθὰ σ' αὐτοὺς ποῦ ἀγρυπνοῦν. Γιατὶ πρῶτα πρῶτα ἐξομολογούμενοι στὸν Θεὸ τὰ ἁμαρτήματα ποῦ κάναμε τὴν προηγούμενη μέρα μὲ ἔργα καὶ λόγια ἀπαλασσόμαστε ἀπὸ τὸ βάρος τους, ποῦ σὰν φορτίο βαρὺ κάθεται στοὺς ὤμους τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ ἀποτεφρώνουμε μὲ τὴ φωτιὰ τῆς ἀγρυπνίας, καίγοντας σὰν ἀγκάθια τὸν πλοῦτο τοῦ διαβόλου. Διότι μὲ τὰ δικά μας παραπτώματα κάθε μέρα ἐκεῖνος πλουτίζει. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὁ διάβολος δυσανασχετεῖ καὶ μουγκρίζει ὅταν μᾶς βλέπει νὰ καταγινόμαστε μὲ τὴν ἀγρυπνία καὶ νὰ εἴμαστε ἀφοσιωμένοι μὲ πόθο καὶ φιλοπονία σ' αὐτὴν. Γιατὶ τοῦ προκαλοῦμε μεγάλη ζημιὰ καὶ ταραχὴ, ἀπογυμνώνοντας καὶ ἐρημιώνοντας τὸν ἀπὸ τὸ κέρδος ποῦ ἀποκομίζει μὲ τὰ καθημερινὰ μας παραπτώματα. Δεύτερον, αὐτὸ τὸ πολυκέφαλο καὶ παμπόνηρο θηρίο, ποῦ μᾶς ἐπιτίθεται ἀόρατα καὶ θέλει νὰ μᾶς κατασπαράξει ἢ νὰ μᾶς καταπιεῖ, ἡ ἀγρυπνη προσευχὴ μας τὸ χαλιναγωγεῖ καὶ τοῦ δένει τὰ πόδια καὶ τοῦ ἀχρηστεύει τὰ νεῦρα τῆς πονηρίας του, ἐνῶ ἐμᾶς μᾶς δίνει τὴ δυνατότητα νὰ ἐπιτύχουμε τὴν οὐράνια γενναιοδωρία, ἡ ὁποία ἀναβλύζει σὲ μᾶς περισσότερο ἀπὸ τὶς πηγές τῆ χάρη, καὶ τὴν χύνει περισσότερο ἀπὸ τὸ πέλαγος γιὰ τὴ δικὴ μας εὐεργεσία.

Ἐπειτα καὶ ἐμεῖς στὸ ἐξῆς γινόμαστε πρὸ ὄκητροὶ στὸ νὰ ἁμαρτάνουμε, ἐπειδὴ ἡ ἀγρυπνία ἐναλλάσσει μέσα μας λογισμοὺς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸ, καὶ μᾶς κάνει νὰ ἀποστρεφόμεθα τὴ ματαιότητα τοῦ κόσμου καὶ μᾶς διδάσκει νὰ ἀπωθοῦμε αὐτὰ ποῦ μᾶς βλάπτουν. Γιατὶ ἡ σύμφωνη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀγρυπνία, παραλαμβάνοντάς μας τὴ νύχτα ἔρημους καὶ ἀπαλλαγμένους καὶ ἀπὸ τὴ σύγχυση τοῦ πλήθους, καὶ ἀπὸ τὴν προσπάθεια τῆς συναλλαγῆς καὶ τὴ συνάντησι μὲ φίλους, βρίσκοντας εὐκαιρία, σὰν φιλόστοργη μητέρα, σὲ κάποιον χῶρο ἀνενόητο ἀπὸ παντοῦ καὶ γεμάτο ἡσυχία καὶ νηφαλιότητα καὶ γαλήνη καὶ εἰρήνη,

τινὶ καὶ ἡσυχίας καὶ νήψεως καὶ γαλήνης καὶ μεστῆς εἰρήνης μεμε-
 στωμένῳ χωρίῳ, καὶ παραθήσασα ἡμᾶς ἑαυτῇ, ἀνοίγνυσι τοὺς ἑαυτῆς
 θησαυροὺς τῆς σοφίας καὶ τῶν σεπτῶν παραινέσεων καὶ τῶν θείων
 ἐλλάμψεων, καὶ λεληθότως πληροῖ τοὺς κόλπους ἡμῶν τῆς ψυχῆς κἄν
 5 μὲν πάντα τὰ δοθέντα ἡμῖν νηφόντως φυλάξωμεν, μακάριοι ἡμεῖς καὶ
 τρισμακάριοι. Καὶ μυριάκις οἶδαςιν, ὅπερ λέγω, οἱ μύσται καὶ τροφι-
 μοὶ τῆς καλῆς ἀγρυπνίας, οἱ τὴν κιθάραν τοῦ Δαβὶδ τῷ τῆς γλώττης
 ἑαυτῶν πλήκτρῳ κρούειν προθυμούμενοι, καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ λάρυγγι,
 καθὼς λέγει ὁ Προφήτης, τὰς ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ ἀναμέλλοντες Ἡ
 10 οὐχὶ ὁ λάρυγξ μου μελετᾷ σύνεσιν; Καὶ ὥσπερ τὸ σκότος, οὕτω καὶ τὸ
 φῶς δείκνυμι, κατα φωτίζον τοῖς ψαλμοῖς καὶ καταναγάζον τῆς νυκτὸς
 τὴν στυγνότητα, καὶ προφθάνουσιν οἱ ὀφθαλμοί μου πρὸς ὄρθρον τοῦ
 μελετᾶν τὰ λόγια Κυρίου, καὶ τῷ κόκκῳ κοσμούμενος τῶν διαπύρων
 νοήσεων, τὴν ἄνωθεν σοφίαν ἐπελθεῖν μοι προτρέπω. Ἐπιφοιτᾷ γὰρ
 15 ἀρρήτως ἡμῖν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου τοῖς ἀγρυπνοῦσιν καὶ ἐπιφαίνεται
 ὑπὲρ λόγον, καὶ πρὸς τὴν ἐφικτὴν αὐτῆς θεωρίαν καὶ ὁμοίωσιν ἀνα-
 τείνει τοὺς ἱεροὺς νόας, τοὺς, ὡς θεμιτόν, καὶ ἱεροπρεπῶς ἐπιβάλλον-
 τας αὐτῇ.

κζ'. — Τῷ αὐτῷ.

20 Μυριασμακάριστοι μὲν ὑπάρχουμεν, ὅταν πάντα φυλάξωμεν, ὅπερ
 ἐκ τῆς ἀγρυπνίας ἐνεκολλισάμεθα. Εἰ δὲ καὶ ἀπολέσαι συμβαίνει
 μέρος ἡμᾶς ὀλίγον ἢ πολλοστόν, ἱκανὰ καὶ τὰ παραλειφθέντα ἐπαρκέ-
 σαι πρὸς σωτηρίαν τοῖς νηπίοις τὴν φρένα. Κἄν γὰρ ἰξευτῆς πολλάκις
 ἑκατὸν τεθηρακῶς τρυγῶνας ἐν τῷ ἀγρῷ καὶ χαίρων ἐναποκλείσας
 25 αὐτάς, εἴτ' ἐξ ἀπροσεξίας τὸ τρίτον ἢ τὸ δέμοιον ἀπολέσας, τῷ ὑπεκ-
 δεδυκότῳ πεφευγῆναι τὰ πτηνά, ἐν τοῖς ὑπολειφθεῖσι τὴν ἀθυμίαν
 ἀνέλυσε, καὶ παρεμυθήσατο τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, οὐ κεναῖς χερσὶν
 ἐπανερχόμενος εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, ἀλλὰ μερικὴν εὐπορίαν ἐπιφερόμε-
 νος, νῦν τέως καὶ πάλιν εἰς τὸ ἐξῆς ἀσφαλιζεσθαι χρησίμως τὰ θηρώ-
 30 μενα παιδευθεῖς.

κη'. — Τῷ αὐτῷ.

Μέγιστον ἀγαθὸν ἐστὶν ἡ ἀγρυπνία τοῖς ἀποσεῖσθαι τὸν γείτονα

καὶ προσφέροντάς μας τὸν ἑαυτὸ τῆς, ἀνοίγει τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας τῆς καὶ τῶν σεβαστῶν συμβουλῶν καὶ τοῦ θείκου φωτισμοῦ τῆς, καὶ μυστικά γεμίζει τοὺς κόλπους τῆς ψυχῆς μας. Κι' ἂν ὅλα ὅσα μᾶς δόθησαν τὰ φυλάξουμε μὲ νηφαλιότητα, εἴμαστε μακάριοι καὶ τρισευτυχισμένοι. Καὶ αὐτὸ πού λέγω τό γνωρίζουν μύριες φορές οἱ μαθητὲς καὶ τρόφιμοι τῆς καλῆς ἀγρυπνίας, αὐτοὶ πού εἶναι πρόθυμοι νὰ παίξουν τὴν κιθάρα τοῦ Δαβὶδ μὲ τό πλήκτρο τῆς γλώσσας τους καὶ μὲ τὸν λάρυγγά τους, ὅπως λέγει ὁ προφήτης²⁹, νὰ ψάλλουν τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ. Ἡ μήπως ὁ λάρυγγάς μου δὲν ἐξωτερικεῖ λόγια γεμάτα φρόνηση καὶ σύνεση³⁰; Καὶ ὅπως τὸ σκοτάδι, ἔτσι καὶ τὸ φῶς, δείχνω νὰ φωτίζει καλὰ μὲ τοὺς ψαλμοὺς καὶ νὰ καταυγάζει τὴν κατήφεια τῆς νύχτας, καὶ νὰ ἀντέχουν τὰ μάτια μου μέχρι τὸ ξημέρωμα νὰ μελετοῦν τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, καὶ στολισμένος μὲ τὸν σπόρο τῶν φλογερῶν σκέψεων παροτρύνω νὰ μοῦ ἔρθει ἡ οὐράνια σοφία. Γιατὶ ἔρχεται κατὰ τρόπο ἀπεριγραφίον ἡ χάρις τοῦ Κυρίου σ' αὐτοὺς πού ἀγρυπνοῦν καὶ ἐμφανίζεται κατὰ τρόπο πού δὲν λέγεται, καὶ ὁδηγεῖ πρὸς τὰ ἐπάνω τις ἱερὲς διάνοιες, ὥστε νὰ τῆ δοῦν ὅσο εἶναι δυνατόν, νὰ γίνουν ὅμοιες ὅσο εἶναι ἐπιτρεπτό, καὶ νὰ τὴν ψηλαφίσουν μὲ σεβασμό.

27. Στὸν ἴδιο.

Εἴμαστε μύριες φορές μακάριοι, ὅταν φυλάξουμε ὅλα ὅσα ἀποκομίσαμε ἀπὸ τὴν ἀγρυπνία. Ἀλλὰ καὶ ἂν συμβεῖ νὰ χάσουμε ἓνα μικρὸ ἢ μεγάλο μέρος ἀπὸ αὐτά, εἶναι ἀρκετὰ αὐτὰ πού θὰ ἀπομείνουν γιὰ τὴ σωτηρία ἐκείνων πού εἶναι νήπιοι στὸν νοῦ. Γιατὶ, κι' ἂν ἀκόμα ἓνας κυνηγός, πού ἔπιασε σ' ἓνα χωράφι μὲ ξόδεργες ἑκατὸ τρυγόνια καὶ μὲ χαρὰ τὰ ἔκλεισε κάπου, καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἀπροσεξία ἔχασε τὸ ἓνα τρίτο ἢ τὰ μισὰ ἀπὸ αὐτά, ἔπειδὴ μὲ τὴν ἀπομάκρυνσή του ἔφυγαν τὰ πτηνά, μὲ αὐτὰ πού ἀπέμειναν ἀπαλλάχτηκε ἀπὸ τὴ στενοχώρια καὶ καθησύχασε τὴν καρδιά του, ἔπειδὴ δὲν ἐπέστρεψε στὸ σπίτι του μὲ ἄδεια χέρια, ἀλλὰ ἐπέστρεφε φέροντας βέβαια μαζί του λιγότερα πτηνά, ἔχοντας ὅμως διδαχθεῖ μὲ τὸ πάθημά του αὐτὸ νὰ ἀσφαλίζει καλύτερα στὸ ἐξῆς τὰ θηράματά του.

28. Στὸν ἴδιο.

Ἡ ἀγρυπνία εἶναι πολὺ μεγάλο ἀγαθὸ σὲ ἐκείνους πού προσιμοῦν

30. Ψαλμ 48, 4.

θανάτου ὕπνον προαιρουμένοις, καὶ τοσοῦτω μέγα, ὅσω καὶ ὁ Δεσπότης αὐτὸς τοῦτο μετελήλυθε καὶ ὠκειώσατο ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῇ κατὰ σάρκα, ὡς φησι καὶ ὁ Λουκᾶς, ὅτι «³¹ Ἦν Ἰησοῦς διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ», διδάσκων ἡμᾶς δι' αὐτοῦ τοῦ ἔργου ἀκολουθεῖν
 5 τοῖς ἴχνεσιν τοῦ Διδασκάλου. Διόπερ καὶ ἔλεγεν· «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν». Οἱ δέ γε περὶ Παῦλον καὶ Σύλαν, τὸ κέρδος οὐκ ἀγνοοῦντες τῆς ἀγρυπνίας, περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐδόξαζον τὸν Θεόν. Καὶ Δαυίδ φησιν· «³² Ἠγρύπνησα, καὶ ἐγενόμην ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματος», ἤγουν εὐπτερον, οὐκ ἐπὶ τῆς
 10 γῆς συρόμενον, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ δώματος καὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀρετῆς διαιτώμενον. Γλώττη γὰρ ἱκετηρῶ ἀντὶ τῶν χειρῶν μου τοῖς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἀοράτοις ποσὶ περιεπλεκόμεν κλαίων, καὶ ἡ πληώδης μου καρδία κεμηλίον γέγονεν ἀργυροῦν ἢ χρυσοῦν, καὶ θυσιαστήριον πάλιν Κυρίου ἀπειρογάσθην ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος, ἀνασκαλευού-
 15 σης τῆς χάριτος ἐν ἐμοὶ τοὺς γνώσεως ἄνθρακας, καὶ θυσίαν εὐώδη Θεῷ ἀναφερούσης.

κθ'.— Τῷ αὐτῷ.

Βλέπω σε, ἀδελφέ, ὅτι ψώρας πολλῆς ἐμπεπλησμένος ὑπάρχοις κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν, ἧς οὐκ ἂν δύναιο
 20 καθαρθῆναι, εἰ μὴ ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά σου πρὸς τὸν Θεόν, τὸν φωτίζοντα ἡμᾶς τοῖς θείοις προστάγμασι καὶ ζωοποιοῦντα τοὺς ἐν τῇ ἀμελείᾳ νενεκρωμένους, καὶ τῆς ἐξ ὕψους σοφίας τὴν δρόσον παρέχοντα, ἰωμένην πᾶσαν νόσον ψυχῆς καὶ πᾶσαν μαλακίαν· «³³ Ἡ γὰρ δρόσος παρὰ σου», φησὶν ἡ Γραφή, «ἴαμα αὐτοῖς ἐστι». Καὶ πάλιν
 25 λέγει ὁ Θεός· «Καὶ ἔσομαι αὐτῷ ὡς δρόσος, καὶ ἀνθήσει ὡς κρίνον». Αὕτη τοίνυν ἡ δρόσος, ἐπελθοῦσα καὶ νῦν τῇ ἐκ φιληδονίας φλεγόμενη καρδίᾳ σου καὶ διασυρίασα πνεύματι γαληνιακῷ καὶ αὔρα τινὶ εἰρηνοσῇ καὶ λεπτῇ, ἐκτινάξει σου τὴν φλόγα ὡσπερ τῆς Βαβυλωνίας ποτὲ καμίνοι, καὶ ἀναψύξει καὶ σώσει σε, ἀληθῆ φιλόσοφον ἀπεργα-
 30 ζιμένη, καὶ πείθουσα μηκέτι πολλὰ καθεύδειν, ἀλλ' ἀγρυπνεῖν ἐχθύμους.

31. Λουκᾶ 6, 12.

32. Ματθ. 26, 41.

νά ἀποτινάξουν τὸν ὕπνο, πού εἶναι γείτονας μὲ τὸν θάνατο, καὶ μάλιστα τόσο μεγάλο ἀγαθό, ἀφοῦ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δεσπότης τὸ χρησιμοποίησε καὶ τὸ ἐφάρμοσε κατὰ τὴν ἔνσαρκη οἰκονομία του, ὅπως λέγει ὁ Λουκᾶς, «Ὁ Ἰησοῦς διανυκτέρευε προσευχόμενος στὸν Θεό»³¹, διδάσκοντάς μας μὲ τὴν πράξη του αὐτὴ νὰ ἀκολουθοῦμε τὰ ἴχνη τοῦ Δασκάλου. Γι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε· «Νὰ εἶστε ἀγρυπνοὶ καὶ νὰ προσεύχεστε, γιὰ νὰ μὴ πέσετε σὲ πειρασμό»³². Ἀλλὰ καὶ οἱ συνοδοὶ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα, πού δὲν ἀγνοοῦσαν τὸ κέρδος τῆς ἀγρυπνίας, δόξαζαν τὸν Θεὸ μέσα στὰ μεσάνυχτα³³. Ἐπίσης καὶ ὁ Δαβὶδ λέγει· «Ἀγρύπνησα καὶ ἔγινα σὰν σπουργίτι πού εἶναι μόνο πάνω στὸ δῶμα»³⁴, δηλαδή ἀνάλαφρο, πού δὲν σύρεται στὴ γῆ, ἀλλὰ ζεῖ πάνω στὸ δῶμα καὶ στὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς. Γιατὶ μὲ γλώσσα ἰκετήρια, ἀντὶ γιὰ τὰ χέρια μου, ἀγκάλιαζα κλαίοντας τὰ ἀόρατα πόδια τοῦ ἀόρατου Θεοῦ, καὶ ἡ πλήμνη καρδιά μου ἔγινε ἀσημένιο ἢ χρυσὸ κειμήλιο, καὶ ἔγινα πάλι ἐγὼ ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος θυσιαστήριο τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ ἡ χάρις ὑποδαυλίζει μέσα μου τὰ κάρβουνα τῆς γνώσης καὶ προσφέρει στὸ Θεὸ θυσία εὐωδιαστή.

29. Στὸν ἴδιο.

Σὲ βλέπω, ἀδελφέ, ὅτι εἶσαι γεμάτος μὲ πολλὴ ψώρα ὡς πρὸς τὸν ἐσωτερικὸ σου ἄνθρωπο, ἀπὸ τὸ κεφάλι μέχρι τὰ πόδια, ἀπὸ τὴν ὁποία ψώρα δὲν μπορεῖς νὰ καθαριστεῖς ἂν τὸ πνεῦμα σου δὲν ἀγρυπνεῖ προσευχόμενο ὅλη τὴ νύχτα στὸν Θεὸ πού μᾶς φωτίζει μὲ τὰ θεϊκά του προστάγματα, καὶ δίνει ζωὴ σ' αὐτοὺς πού εἶναι νεκρωμένοι μὲ τὴν ἀμέλειά τους, καὶ δίνει τὴ δροσιὰ τῆς οὐράνιας σοφίας, ἡ ὁποία θεραπεύει κάθε ἀρρώστια τῆς ψυχῆς καὶ κάθε σωματικὴ ἀδυναμία. Γιατὶ λέγει ἡ Γραφή, «Ἡ δική σου δροσιὰ εἶναι φάρμακο γι' αὐτούς»³⁵. Καὶ πάλι ὁ Θεὸς λέγει· «Καὶ θὰ εἶμαι σ' αὐτὸν σὰν δροσιὰ καὶ θὰ ἀνθήσει σὰν κρίνο»³⁶. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ δροσιὰ, ἐρχόμενη καὶ τώρα στὴν καρδιά σου πού φλέγεται ἀπὸ τὴ φιληδονία, καὶ σφυρίζοντας διαρκῶς μὲ ἀέρα γαλήνιο καὶ κάποια αὔρα εἰρηνικὴ καὶ λεπτή, θὰ ἀποτινάξει τὴ φλόγα σου ὅπως ἔκανε κάποτε στὸ καμίνι τῆς Βαβυλώνας, καὶ θὰ σὲ δροσίσει καὶ θὰ σὲ σώσει κἀνοντάς σε πραγματικὰ φιλόσοφο καὶ πείθοντάς σε νὰ μὴ κοιμᾶσαι ποτὲ πὰ πολὺ, ἀλλὰ νὰ ἀγρυπνᾶς πρόθυμα.

33. Πράξ. 16, 25.

35. Ἦσ. 26, 19.

34. Ψαλμ. 101, 8. 35.

36. Ὡσηέ 14, 6.

λ'.— Τῷ αὐτῷ.

Ὡσπερ χρὴ τὸν ζῶντα διὰ παντός ἀναπνεῖν, οὕτω χρὴ διηνεκῶς ἐπιτηδεύειν καὶ μεταχειρίζεσθαι τὴν καλὴν ἀγρυπνίαν, καὶ μιμῆσθαι τοῖς ψαλμοῖς καὶ τοῖς ὕμνοις τὸ τῆς μελιφθόγγου ἀηδόνοσ ἀγρυπνον, ἢ ἥνικα ἂν ἐπιάξει δι' ὅλης νυκτὸσ οὐκ ἀποπαυομένησ τοῦ μελωδεῖν. Τοῦτο γάρ σου ποιῶντοσ, οὐκ ἀνέξεται ὁ ἐχθρὸσ πολυχρονίωσ παρεδρεύειν σοι, ὁρῶν ἑαυτὸν ὑποθλιδόμενόν τε καὶ ἐξουθενούμενον ὑπὸ σοῦ, καὶ τοῖσ τῆσ ἀγρύπνου εὐχῆσ κεντητηρίοισ καθεκάστην τιτρωσκόμενον νύκτα

10

λα'.— Τῷ αὐτῷ.

Καλὸν μὲν τὸ ἀρεμβάστωσ καὶ ἀμετεωρίστωσ τῇ νυκτερίῳ εὐχῇ προσπαραμένειν. Εἰ δὲ κατὰ τινα πειρασμόν συμβαίῃ καὶ αἰσχροῖσ τισ λογιμοῖσ παρακρουσθῆναι, μηδαμῶσ παύσῃ τοῦ καλοῦ ἐγχειρήματοσ τῆσ ἀγρυπνίασ, ἀλλ' ἐπίμεινον καὶ παλαιώθητι ἐν τῷ τοιοῦτῳ ἔργῳ, καὶ πάντωσ ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ τρυγήσεισ τοῦσ καρποῦσ τῆσ σοφίασ. Εἰ δὲ τισ θούλοῖτο ἀργῶν τρυφᾶν καὶ μεθύσκεσθαι καὶ καλακεύειν τὴν κοίτην ἑαυτοῦ, χαριζόμενοσ ὕπνῳ καὶ οὐ Θεῷ, βλέπῆτω τοῦσ ἐκ τῆσ παχύτητοσ ἐπανατέλλοντασ τῇ καρδίᾳ λομοῦσ τε καὶ μυσαροῦσ λογιμοῦσ, καὶ ὄνειροπολεῖτω λοιπὸν καὶ προσδοκάτω τὴν οἰκείαν πτώσιν τε καὶ ἀπώλειαν. Ἐγὼ γάρ ἄλλο τι νῦν εἰπεῖν οὐκ ἀνέξω, ὅτι πάντεσ οἱ σαρκικοῖ τὸν τρόπον, ἔξω τῆσ βασιλείασ ῥιφήσονται

ΛΒ'.— ΖΩΣΙΜῸ ΟΙΚΟΝΟΜῸ.

Ὁ μὲν φαῦλοσ τάχιστα ἂν καταγνοίῃ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ὁ δὲ ἀγαθὸσ οὐδὲ τοῦ κακοῦ ῥαδίωσ. Τὸ γάρ εἰσ κακίαν οὐχ ἔτομοσ, οὐδὲ εἰσ ὑπόνοιαν εὐχερές.

λγ'.— Τῷ αὐτῷ.

Ὁ μοιχὸσ πάντασ ἀνθρώποισ νομίζει μοιχοῦσ εἶναι, καὶ ὁ κλέπτησ πάντασ ὁμοίωσ κλέπτασ ὑπάρχειν οἶεται· ὁ δὲ σάφρων καὶ ἅγιοσ καὶ θεοφιλήσ ἀνὴρ πάντασ ἀνθρώποισ λογιζεται ὁσίοισ τυγχάνειν καὶ δικαίοισ. Σὺ δ' ἐπὶ πονηρίαν ἐκ μακρῶν τῶν χρόνων ἐξάκουστοσ ὑπάρχων, πάντασ νομίζεις πονηροῦσ τε καὶ φαυλοτάτοισ εἶναι, καὶ τοῖσ πᾶσι τοῖσ πάντασ διαβάλλεισ καθεκάστην, ὡσ μοχθηροῦσ καὶ σκαιοῦσ καὶ ἄγαν ἀλιτηρίοισ.

30. Στὸν ἴδιο.

“Ὅπως ὁ ζωντανὸς πρέπει νὰ ἀναπνέει διαρκῶς, ἔτσι πρέπει καὶ νὰ ἀσκεῖ καὶ νὰ ἐπιδίδεται διαρκῶς στὴν καλὴ ἀγρυπνία καὶ νὰ μιμεῖται μὲ τοὺς ψαλμοὺς καὶ τοὺς ὕμνους τὴν ἀγρυπνία τοῦ γλυκόφωνου ἀηδονισῶ, πού ὅταν κλωσσᾷ δὲν παύει ὅλη τὴ νύχτα νὰ τραγουδᾷ. Γιατί, κάνοντας αὐτό, δὲν θὰ ἀντέξει ὁ ἐχθρὸς νὰ βρῖσκεται γιὰ πολὺ χρόνον δίπλα σου, βλέποντας τὸν ἑαυτό του νὰ συνθλίβεται καὶ νὰ ταπεινώνεται ἀπὸ σένα καὶ νὰ τρυπιέται κάθε νύχτα μὲ τὰ κεντήματα τῆς ἀγρυπνῆς προσευχῆς.

31. Στὸν ἴδιο.

Εἶναι καλὸ βέβαια νὰ ἐπιμένουμε στὴν νυχτερινὴ προσευχὴ χωρὶς ὄνειροπωλήσεις καὶ ἀεροβασίεις. Ἐὰν ὅμως συμβεῖ μὲ κάποιον πειρασμὸν νὰ παραπλανηθεῖς, νὰ μὴ παύσεις μὲ κανένα τρόπο τὸ καλὸ ἐγχείρημα τῆς ἀγρυπνίας, ἀλλὰ νὰ ἐπιμένεις καὶ νὰ γεράσεις στὸ ἔργο αὐτό, καὶ ὅπωςδήποτε στὸν κατάλληλον καιρὸ θὰ τρυγήσεις τοὺς καρποὺς τῆς σοφίας. Ἐὰν ὅμως κάποιος θέλει, μένοντας ἀργός, νὰ ἐπιδίδεται σὲ ἀπολαύσεις καὶ νὰ μεθᾷ καὶ νὰ καλακεύει τὸ κρεβάτι του ὑποτασσόμενος στὸν ὕπνον καὶ ὄχι στὸν Θεόν, ὡς βλέπει τις ἀσθένειες ποὺ ἐμφανίζονται στὴν καρδιὰ καὶ τοὺς σιχαμεροὺς λογισμοὺς ἀπὸ τὴν παχύτητα, καὶ ὡς ὄνειρεύεται στὸ ἔξῃς καὶ ὡς περιμένει τὴν πτώση καὶ τὴν καταστροφή του. Ἐγὼ πάντως δὲν πρόκειται νὰ πῶ τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ὅτι ὅσοι ζοῦν σαρκικά, θὰ ριχτοῦν ἔξω ἀπὸ τὴ βασιλεία.

32. ΣΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΟ ΖΩΣΙΜΟ.

Ἐὐκαρῶς πολὺ γρήγορα θὰ κατηγορήσει καὶ τὸν καλόν, ἐνῶ ὁ καλὸς δὲν κατηγορεῖ οὔτε τὸν καλὸν οὔτε τὸν κακόν. Γιατί αὐτὸ ποὺ δὲν εἶναι ἔτοιμον νὰ διαπράξει κακία, δὲν εἶναι εὐκόλον οὔτε στίς κακὰς ὑποψίας.

33. Στὸν ἴδιο.

Ἐὐκαρῶς νομίζει ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι μοιχοί, καὶ ὁ κλέφτης ἐπίσης νομίζει ὅτι ὅλοι εἶναι κλέφτες, ἐνῶ ὁ συνετὸς καὶ ἅγιος καὶ ἀγαπητὸς στὸν Θεὸ ἄνθρωπος σκέφτεται ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἅγιοι καὶ δίκαιοι. Ἐσὺ ὅμως, πού ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶσαι ξακουστός γιὰ τὴν κακία σου, νομίζεις ὅτι ὅλοι εἶναι πονηροὶ καὶ πάρα πολὺ κακοί, καὶ κάθε μέρα τοὺς κατηγορεῖς ὅλους σὲ ὅλους ὡς μοχθηροὺς καὶ βίαιους καὶ πολὺ ἀλιτήριους.

ΛΔ'.- ΣΩΦΡΟΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μὴ θέλε τὸν ἡγούμενόν σου εἶναι σοφὸν τῷ λόγῳ· οὐ γὰρ πάντως οἱ σοφοὶ τῷ λόγῳ εὐαρεστοῦσι τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἐκεῖνο ζήτησον, ὅπως, ἂν μέχρι τέλους ὑποταγῆς τῷ ἰδιώτῃ, σὺ ὁ τῷ δοκεῖν σεσοφισμένος τῆ τοῦ κόσμου σοφία, τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς γνησιωτάτης ὑποταγῆς τὸν πολυτίμητον στέφανον ἀναδήσῃ.

λε'.- Τῷ αὐτῷ.

Οὐδὲν τὸ σύνολον παραβλάψει τὴν σὴν ὑποταγὴν καὶ μετριοφροσύνην ἢ πολλή κατὰ τὸν προφορικὸν λόγον ἰδιωτία τοῦ σου ἀδβᾶ

10

ΛΣΤ'.- ΞΕΝΩΝΙ.

«Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν», καθὼς εἶρηκε Δαυὶδ, ἵνα μήτε ὁ ἔλεος χαννώσῃ ἡμᾶς, μήτε μόνῃ ἢ κρίσις ἀπόγνωσιν ἐνεργάσῃται. «Ἐάν», γὰρ φησι, «παρατηρήσῃ ἀνομίας ὁ Θεός, τίς ὑποστήσεται;». Βούλεται σε ὁ κριτὴς ἐλεῆσαι καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἰκτειρομόν μεταδοῦναι, ἐὰν εὗρῃ σε μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τεταπεινωμένον καὶ τῶν δουλευόντων τῷ Θεῷ πρὸς τὸ συγκαμῆν τοῦ ἰαθῆναι τὴν ἁμαρταλὸν ψυχὴν σου, ἐὰν θεάσῃται σε ὁ Κύριος ἐλεεινὸν γενόμενον, ἐπιχορηγήσει σοι ἄφθονον τὴν ἑαυτοῦ ἐλεημοσύνην. Ἐὰν δὲ καρδίαν ὑπερήφανον καὶ ἄπιστον καὶ ἀμετανόητον θεωρήσῃ καὶ μηδαμῶς φοβουμένην τὸ μέλλον κριτήριον, τότε δὴ, τότε ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς τὴν κρίσιν, ὡσπερ ἰατρὸς καταντλήμασι καὶ περιπλάσμασι ἀπαλοῖς βούλεται καταστεῖλαι τὸ οἶδημα. Ἐὰν δὲ ἴδῃ ἀνευδότως καὶ σκληρῶς ἀντιτυπῶντα τὸν ὄγκον, ρίψας τὸ ἔλαιον καὶ τὴν μαλακὴν ἀγωγὴν, αἰρεῖται λοιπὸν τὴν τοῦ σιδήρου χρῆσιν. Ἀγαπᾷ τοίνυν ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ Κύριος ἐλεημοσύνην μὲν ἐπὶ τῶν μετανοούντων, κρίσιν δὲ ἐπὶ τῶν σκληρῶν καὶ ἀνευδότων.

ΛΖ'.- ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΩ.

Ὅλην τὴν ἡμέραν τοῦ βίου τούτου ὁ δίκαιος μαστιγοῦται ἐν λύπαις ἐν ὀδύναϊς ἐν ὄνειδιαμοῖς ἐν πολλοῖς μόχθοις θλίβεται μαστιγοῦντος. Μὴ τοίνυν ξενίζου, ὅταν βλέπῃς τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα ταλαι-

34. ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΣΩΦΡΟΝΙΟ.

Νὰ μὴ θέλεις ὁ ἡγούμενός σου νὰ εἶναι σοφὸς στὸν λόγο, γιὰτὶ οἱ σοφοὶ στὸν λόγο δὲν εἶναι ὀπωσδήποτε ἀρεστοὶ στὸν Θεό, ἀλλὰ ζήτησε ἐκεῖνο, πῶς θὰ ὑποταχθεῖς μέχρι τὸ τέλος στὸν ἀγράμματο, σὺ ποὺ νομίζεις ὅτι εἶσαι σοφὸς ὡς πρὸς τὴν σοφία τοῦ κόσμου, καὶ θὰ φορέσεις τὸ πανάκριβο στεφάνι τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς γνησιώτατης ὑποταγῆς.

35. ΣΤὸν ἴδιο.

Δὲν θὰ βλάψει καθόλου τὴν ὑποταγὴ καὶ μετριοφροσύνη σου ἡ μεγάλη ἀδεξιότητα στὸν προφορικὸ λόγο τοῦ ἁββά σου.

36. ΣΤΟΝ ΞΕΝΩΝΑ.

«Ὁ Θεὸς μας ἀγαπᾷ τὴν ἐλεημοσύνη καὶ τὴ δικαιοσύνη»³⁷, ὅπως εἶπε ὁ Δαβίδ, ὥστε οὔτε τὸ ἔλεός του νὰ μᾶς ἀποχαυνώσει, οὔτε μόνη ἡ δίκαιη κρίση του νὰ μᾶς φέρει ἀπογοήτευση. Γιὰτὶ λέγει, «Ἐὰν ὁ Θεὸς ἐξετάσει τίς ἁμαρτίες μας, ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ ἀντέξει τὴν κρίση του;»³⁸. Ὁ κριτὴς θέλει νὰ σὲ ἐλεήσει καὶ νὰ σοῦ μεταδώσει τὴν εὐσπλαγχνία του, ἐὰν σὲ βρεῖ μετὰ τὴν ἁμαρτία ταπεινωμένο καὶ μαζὶ μὲ ἐκείνους ποὺ ὑπηρετοῦν τὸν Θεὸ καὶ κοπιᾶζουν μαζὶ σου στὸ νὰ θεραπευθεῖ ἡ ἁμαρτωλὴ ψυχὴ σου. Ἐὰν ὁ Κύριος σὲ δεῖ νὰ ἔχεις γίνει ἀξιολύπητος, θὰ σοῦ δώσει ἄφθονη τὴν ἐλεημοσύνη του, ἐὰν ὅμως δεῖ καρδιὰ ὑπερήφανε καὶ ἄπιστη καὶ ἀμετανόητη, ποὺ δὲν φοβᾶται καθόλου τὴ μέλλουσα κρίση, τότε, ἀλλοίμονο, ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὴ δίκαιη κρίση, ὅπως ὁ γιὰτὸς μὲ τίς πλύσεις καὶ τὰ ἀπαλὰ καταπλάσματα θέλει νὰ κάνει τὸ πρήξιμο νὰ ὑποχωρήσει. Ἄν ὅμως δεῖ ὅτι ὁ ὄγκος ἐπιμένει νὰ ἀντιδρᾷ σκληρὰ, τότε προτιμᾷ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ νυστεριοῦ. Ἀγαπᾷ λοιπὸν τὴν ἐλεημοσύνη καὶ τὴ δίκαιη κρίση ὁ Κύριος. Τὴν ἐλεημοσύνη βέβαια γιὰ ἐκείνους ποὺ μετανοοῦν, καὶ τὴν δίκαιη κρίση γιὰ τοὺς σκληροὺς καὶ ἀνένδοτους.

37. ΣΤΟΝ ΕΥΣΤΑΘΙΟ ΤΟΝ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΟ³⁹.

Ὅλες τίς μέρες τῆς ζωῆς αὐτῆς ὁ δίκαιος μαστιγώνεται μὲ λύπες, μὲ σωματικὸ καὶ ψυχικὸ πόνο, μὲ προσβολή, μὲ πολλοὺς κόπους καὶ θλίψεις. Μὴ σοῦ φαίνεται λοιπὸν παράξενο, ὅταν βλέπεις τὸν ἀγαθὸ ἄν-

39. Ἐκκλησιαστικὸ ὄφφικιο ποὺ ἀπονεμόταν στὸν ὑπεύθυνον τῶν κοιμητηρίων.

παρουῖντα διαφόρως καὶ καταπονούμενον. «Ὁν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται». Καί «Ἐγενόμην», φησί, «μεμαστιγωμένος ὄλην τὴν ἡμέραν, καὶ ὁ ἔλεγχός μου εἰς τὰς πρωίας». Οὐ γὰρ περιέμεινεν ὁ ἔλεγχος μέχρις ἀκμάσῃ τὸν ἥλιον.
5 Ἦλεγχον ἑμαυτὸν ἐξομολογούμενος, εἴ τι ἔπταισα, καὶ χωρὶς μαρτύρων δημοσιεύων μου τὰς ἁμαρτίας.

ΛΗ'.— ΞΕΝΑΓΟΡΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἡ παροῦσα νῦν ἔνδεια τῶν χρημάτων καὶ τὸ μὴ ῥαδίως, μηδὲ ταχέως αὐτῶν ἐπιτυγχάνειν ἡμᾶς, καὶ τὸ μὴ δῆλον εἶνα πότε καὶ πῶς
10 ἐπιτευξώμεθα τῶν αἰτημάτων ἡμῶν, πάντα ταῦτα γυμνάσια τῆς ἐλπίδος ὑπάρχει· ἤ γὰρ ἐλπίσαι ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν δυνατὸν δοῦναι τὰ ἀγαθὰ, ὅταν ὑστερώμεθα καὶ σπανιζώμεθα τούτων.

λθ'.— Τῷ αὐτῷ.

Ἐλπίσωμεν ἐπὶ τὸν Θεόν, ἀδελφέ, ἐλπίσωμεν, κἂν μὴ πρόχειρον
15 ὀρῶμεν μηδὲ ῥάδιον τὸ λαβεῖν τὴν αἴτησιν, μηδὲ γινώσκομεν ὁποῖον ἔσται τὸ συμβησόμενον ἡμῖν. Βούλεται γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς αἰεὶ ἐλπίζειν ἐπ' αὐτόν, ὃς καὶ τὰ πράγματα οὕτω κατεστήσατο, ὥστε προελπίσασιν ἐλθεῖν ἡμῖν τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰτηθέντων προσκαίρων τε καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν.

20

μ'.— Τῷ αὐτῷ.

Ὁ ἐν τοῖς παροῦσι τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ δεηθεὶς καὶ ἐλπίσας καὶ
τυχῶν, διδάσκεται περὶ τῶν μελλόντων, ὧν δεῖται ἢ ἀνθρωπίνη φύσις ἐλπίζειν ἐπὶ τὸν Θεόν, τὸν κάκεινα δώσειν ὑποσχόμενον. Διὸ καὶ νῦν ἐπαγγέλλεται πρὸ τῶν πραγμάτων καὶ πολλοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις
25 καὶ πληροῖ τὰς ὑποσχέσεις, καὶ τοῦτο πλεονάκις. Οὕτω γὰρ καὶ ἡ πολ- λάκις γινομένη πείρα τῆς θείας ἀληθείας, τὴν εἰς τὸ μέλλον ἡμῖν ἐλπίδα τῶν ἀληθῶς ἐπηγγελμένων δεβαιοῖ ὡσπερ οὖν πλεονάκις αἰτήσας ἔτυχες καὶ πείραν ἐδέξω τῆς θείας εὐσπλαγχνίας καὶ συγκαταβάσεως καὶ μεγαλοδωρεᾶς, οὕτω καλῆ προσδοκίᾳ καὶ καρτερικῶς καὶ

θρωπο νὰ ταλαιπωρεῖται μὲ διάφορους τρόπους καὶ νὰ καταπονεῖται. «Γιατί ἐκεῖνον ποὺ ἀγαπᾷ ὁ Κύριος τὸν παιδεύει, καὶ μαστιγώνει κάθε παιδί του ποὺ τὸ παραδέχεται»⁴⁰, καὶ: «Μαστιγωνόμενον», λέγει, «ὅλη τὴν ἡμέρα, καὶ τὸ πρωὶ ἤλεγχα τὸν ἑαυτὸ μου»⁴¹. Γιατὶ ὁ ἔλεγχος δὲν περιμένε νὰ ἀνεβεῖ ψηλὰ ὁ ἥλιος. Ἦλεγχα τὸν ἑαυτὸ μου ἔξομολογούμενος σὲ τί ἔφταιξα, καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχουν μάρτυρες ἔκανα γνωστὲς δημόσια τὶς ἁμαρτίες μου.

38. ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΞΕΝΑΓΟΡΑ.

Ἡ τωρινὴ ἔλλειψη αὐτῶν ποὺ εἶναι χρήσιμα, καὶ τὸ ὅτι δὲν πετυχαίνουμε εὐκόλα οὔτε γρήγορα αὐτὰ, καὶ τὸ ὅτι δὲν εἶναι φανερὸ πότε καὶ μὲ ποιὸν τρόπο θὰ ἐπιτύχουμε τὴν ἱκανοποίησιν τῶν αἰτημάτων μας, ὅλα αὐτὰ εἶναι ἄσκηση τῆς ἐλπίδας. Γιατὶ πρέπει νὰ ἐλπίσουμε στὸν Θεὸ ποὺ μπορεῖ νὰ δώσει τὰ ἀγαθὰ, ὅταν τὰ στερούμαστε καὶ τὰ ἔχουμε σπάνια.

39. ΣΤὸν ἴδιο.

Ἦς ἐλπίσουμε στὸν Θεό, ἀδελφέ, ἃς ἐλπίσουμε ἔστω καὶ ἂν δὲν βλέπουμε ὅτι τὸ αἶτημά μας θὰ ἱκανοποιηθεῖ ἀμέσως καὶ εὐκόλα, οὔτε γνωρίζουμε τί εἶναι αὐτὸ ποὺ θὰ μᾶς συμβεῖ. Γιατὶ ὁ Θεὸς θέλει νὰ ἐλπίζουμε πάντοτε σ' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔκανε ἔτσι τὰ πράγματα, ὥστε, ἀφοῦ προσηγουμένως τὰ ἐλπίσαμε, θὰ ἔρθει σὲ μᾶς καὶ ἡ ἀπόλαυση τῶν πρόσκαιρων καὶ αἰώνων ἀγαθῶν ποὺ ζητήσαμε.

40. ΣΤὸν ἴδιο.

Αὐτὸς ποὺ γιὰ τὰ παρόντα παρακάλεσε τὸν Θεὸ καὶ ἔλπισε καὶ τὰ ἔλαβε, διδάσκει γιὰ τὰ μελλοντικά, τὰ ὁποῖα ἔχει ἀνάγκη ἢ ἀνθρώπινη φύση, νὰ ἐλπίζει στὸν Θεὸ ποὺ ὑπόσχεται νὰ τὰ δώσει καὶ ἐκεῖνα. Γι' αὐτὸ καὶ τώρα ὑπόσχεται πρὶν ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ μπροστὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια, καὶ ἐκπληρώνει τὶς ὑποσχέσεις του, καὶ τὸ κάνει αὐτὸ πολλές φορές. Ἦτσι λοιπὸν ἡ πείρα τῆς θεϊκῆς ἀλήθειας, ποὺ συμβαίνει πολλές φορές, βεβαιώνει σὲ μᾶς τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ πραγματοποιήσῃ στὸ μέλλον αὐτὰ ποὺ πραγματικὰ ὑποσχέθηκε. Ὅπως δηλαδὴ πολλές φορές ζήτησες καὶ πέτυχες καὶ ἔλαβες πείρα τῆς θεϊκῆς εὐσπλαγχνίας καὶ συγκατάβασης καὶ μεγαλοδωρίας, ἔτσι καὶ ἂν ἀκόμα δὲν ἀκουστῆς γρήγορα, ἐνισχύσου τώρα μὲ τὴν καλὴ προσημονίαν, καὶ ἔλπισε μὲ καρτερικόν-

41. Ψαλμ. 72, 14.

μακροθύμως ἔλπισον καὶ ὑπόμεινον, κρούων διὰ τῆς δεήσεως, μέχρις ἂν ὁ Θεὸς θελήσῃ ἀναστῆναι καὶ δοῦναί σοι ὅσον χρήξεις, ἢ καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν. Ἐκ περιπτώου γὰρ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν δύναται ὁ Θεὸς καὶ βούλεται ποιῆσαι ἡμῖν

5

ΜΑ΄.- ΗΛΙΟΔΩΡΩ.

Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, φοβούμενος μὴ τι ὡς ἄνθρωπος βλαβεῖη, τὰς πόλεις ἔφευγε, καὶ τὴν ἔρημον ᾤκει. Ἰησοῦς δὲ ὁ Θεὸς καὶ Κύριος τῶν ὄλων, ταῖς πόλεσι παραβάλλον, ἁμαρτωλοῖς συνεδείπνει, ἐπειδὴ ἡλιός ἐστι δικαιοσύνης. Ἡλίου αὐγαὶ καὶ παντὸς βορβόρου ἐφάπτονται, καὶ τὸ μὲν τοῦ βορβόρου δυσῶδες ξηραίνουσιν, αὐταὶ δὲ καθαραὶ διαμένουσι καὶ ἀμόλυντοι. Ἀλλὰ φθονοῦντες Φαρισαῖοι λέγουσι· «Διατί ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ τελωνῶν ἐσθίει;» Ὡς βᾶσκανοι καὶ ἀνόητοι καὶ τυφλοὶ τὴν καρδίαν! ἀγνοεῖτε γὰρ ὅτι οὐκ ἀλλαχόσε πού, ἀλλὰ πλησίον τῶν νοσούντων ὀφείλει διάγειν ὁ ἰατρός·
10 Ὅπου οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐκεῖ πάντως τίθεται καὶ τὸ ἰλαστήριον. Ἄμαρτωλοὺς γὰρ ἦλθεν ὁ Χριστός, οὐχὶ δικαίους καλέσαι εἰς μετάνοιαν. Ἰησοῦς Χριστὸς ἁμαρτωλοῖς συνδιατρίβει οἰκονομικῶς, ἵνα καὶ ἁμαρτωλοὶ, μετανοήσαντες, δικαίοις συναυλισθῶσι καὶ συνευφρανθῶσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

20

ΜΒ΄.- ΜΑΡΙΩΝΙ ΑΡΓΥΡΟΚΟΠΩ.

Πλείονας τῶν λόγων τοὺς ὄρκους τολμηρῶς ἐπὶ στόματος ἔχων, ἐντρέπιο.

ΜΓ΄.- ΦΑΥΣΤΙΑΝΩ.

Ἠλλοτριῶται τοῦ Θεοῦ ἡ ψυχὴ σου, καὶ πῶς με προέτρεψας πέμψαι σοι λόγον τινὰ ἀφέλιμον, ἄνθρωπῳ εἰωθότι παίζειν τὰ θεῖα, καθάπερ τὰ δέβηλα; Πῶς γὰρ ἂν καὶ λαλήσω εἰς νεκεκρωμένον καὶ ἀνήκοον οὖς; «Πῶς ᾄσομαι τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας», ἔνθα ἐχῖνοι καὶ ἴβεις καὶ νυκτικόρακες τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐννοσεῖσιν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἔνθα ὄνοκένταυροι καὶ δαίμονες
20 ὄρχονται διὰ παντὸς καὶ κόρακες κράζουσι;

42. Ματθ. 3, 1.

43. Ματθ. 9, 11.

44. Ἐκείνος πού ἔκοβε ἀργυρᾶ νομίσματα.

44α. Ψαλμ. 136, 4.

τητα καὶ μακροθυμία, καὶ ὑπόμεινε, χτυπώντας με τὴν προσευχή, μέχρι πού ὁ Θεὸς νὰ θελήσει νὰ σηκωθεῖ καὶ νὰ σοῦ δώσει ὅσα χρειάζεσαι, ἢ καὶ περισσότερα ἀπὸ τὶς ἀνάγκες σου. Γιατὶ ὁ Θεὸς μπορεῖ καὶ θέλει νὰ μᾶς δώσει περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ πού ζητᾶμε ἢ ἔχουμε σὸν νοῦ μας.

41. ΣΤΟΝ ΗΛΙΟΔΩΡΟ.

Ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής, ἐπειδὴ φοβόταν μήπως σὰν ἄνθρωπος πάθει καμμιά βλάβη, ἀπέφυγε τὶς πόλεις καὶ κατοικοῦσε στὴν ἔρημο⁴⁵, ἐνῶ ὁ Ἰησοῦς, ὁ Θεὸς καὶ Κύριος τῶν ὅλων, πηγαίνοντας στὶς πόλεις ἔτρωγε μαζί με ἁμαρτωλοὺς, ἐπειδὴ εἶναι ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης. Οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἔρχονται σὲ ἐπαφή καὶ με κάθε βουρκο. Καὶ τὸν βουρκο βέβαια τὸν ξηραίνουν, ἐνῶ ἐκεῖνες μένουν καθαρὲς καὶ ἀμόλυντες. Οἱ Φαρισαῖοι ὅμως πού τὸν φθονοῦσαν ἔλεγαν «Γιατὶ ὁ Ἰησοῦς τρώει μαζί με ἁμαρτωλοὺς καὶ τελῶνες;»⁴⁵. Ὡ φθονεροὶ καὶ ἀνόητοι καὶ τυφλοὶ στὴν καρδιά! Δὲν ξέρετε ὅτι ὁ γιατρός πρέπει νὰ ζεῖ κοντὰ τοὺς ἀρρώστους καὶ ὄχι ἄλλοῦ; Ὅπου δηλαδὴ βρίσκονται οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐκεῖ ὅπωςδήποτε βρίσκεται καὶ τὸ μέσον τῆς ἐξιλέωσης. Γιατὶ ὁ Χριστὸς ἦρθε νὰ καλέσει τοὺς ἁμαρτωλοὺς σὲ μετάνοια καὶ ὄχι τοὺς δίκαιους. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς συναναστρέφεται τοὺς ἁμαρτωλοὺς κατ' οἰκονομία, με σκοπὸ νὰ μετανοήσουν καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ, νὰ ζήσουν μαζί με τοὺς δίκαιους, καὶ νὰ εὐφρανθοῦν μαζί του στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

42. ΣΤΟΝ ΑΡΓΥΡΟΚΟΠΟ ΜΑΡΙΩΝΑ.

Θὰ ἔπρεπε νὰ ντρέπεσαι ἔχοντας σὸ στόμα σου πιδ πολλοὺς ὄρκους ἀπὸ τὰ λόγια πού λές.

43. ΣΤΟΝ ΦΑΥΣΤΙΑΝΟ.

Ἀποξενώθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ ἡ ψυχὴ σου καὶ πῶς τότε με προέτρεψες νὰ σοῦ στείλω κάποιον λόγο ὠφέλιμο, ἓνα ἄνθρωπο πού συνηθίζει νὰ περιπαίξει τὰ θεῖα, ὅπως κάνει καὶ με τὰ βέβηλα; Πῶς δηλαδὴ θὰ μπορούσα νὰ μλήσω σὲ αὐτὰ ἀπονεκρωμένο καὶ πού δὲν ἀκούει; «Πῶς νὰ ψάλω τὴν ὠδὴ τοῦ Κυρίου σὲ ξένη χώρα»⁴⁶, ὅπου φωλιάζουν σκανζόχοιροι καὶ ἴβεις⁴⁵ καὶ νυχτοκόρακες τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ὅπως εἶναι γραμμένο, ἐκεῖ ὅπου χορεύουν διαρκῶς ὄνοκένταυροι⁴⁶ καὶ κράζουν κοράκια;

45. Εἶδος ἱεροῦ αἰγυπτιακοῦ πτηνοῦ.

46. Κάποιον εἶδος δαιμόνων.

ΜΔ'.- ΦΙΛΙΠΠΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἐκ πατύρου καὶ κόλλης χάριτος κατασκευασθεὶς, χάριτος ψιλὸς
καλεῖται, ἐπὰν δὲ ὑπογραφὴν δέξηται βασιλέως, δῆλον ὡς Σάκρα
ὀνομάζεται. Οὕτω μοι νόει καὶ τὰ θεῖα μυστήρια: πρὸ μὲν τῆς ἐντεύξε-
5 ὡς τοῦ ἱερέως καὶ τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος ψιλὸν ἄρτον
ὑπάρχειν καὶ οἶνον κοινὸν τὰ προκείμενα, μετὰ δὲ τὰς φοβεράς ἐκεί-
νας ἐπικλήσεις καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ προσκυνητοῦ καὶ ζωοποιοῦ
καὶ ἀγαθοῦ Πνεύματος, οὐκ ἔτι ψιλὸν ἄρτον καὶ κοινὸν οἶνον τὰ ἐπι-
τεθειμένα τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, ἀλλὰ σῶμα καὶ αἷμα τίμιον καὶ ἄχραντον
10 Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τῶν ἀπάντων, καθαρίζον ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ
τοὺς μεταλαμβάνοντας φόβῳ καὶ πόθῳ πολλῶ.

ΜΕ'.- ΛΙΚΙΝΝΙΩ ΝΕΩΤΕΡΩ.

Τὴν λοιμικὴν συνδιαγωγὴν τῶν φιληδόνων σου νεωτέρων ἀπο-
στρέφου καὶ φεῦγε πάση δυνάμει· καὶ γὰρ καὶ τῷ ἔργῳ καὶ ταῖς μεμο-
15 λυσμέναις ὁμιλίαις τὰς ψυχὰς διαφθείρει τῶν ἀγαπώντων αὐτούς.

ΜΣΤ'.- ΣΩΦΡΟΝΙΩ.

Ἵποτακτικὸς λέγων τῇ συνοδίᾳ καὶ τῷ κρατοῦντι, μηδένα ἄλλον
ὑποδέξασθαι ἀδελφόν, χλευάζεται μᾶλλον καὶ ἄγαν ἐμπαιίζεται ὑπὸ
τοῦ διαδόλου. Τί γὰρ σε ἐξημίωσε τὸ πληθυνθῆναι τὴν συνοδεῖαν καί,
20 καθὼς ὁ Ἀπόστολος εἶρηκε, πλεονάσαι καὶ αὐξηθῆναι ἐν προσώπῳ
πολλῶν ἀδελφῶν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος

ΜΖ'.- ΔΟΣΙΘΕΩ.

Ἴνα ἢ ὁ Θεὸς πάντα ἐν πᾶσι, φῶς μὲν τοῖς ἀξίοις τοῦ φωτός, πῦρ
δὲ κολαστήριον τοῖς ἀξίοις τῆς αἰωνίου κολάσεως.

25

μη'.- Τῶ αὐτῶ.

Τὸ μὲν πόνῳ κτηθὲν, μᾶλλον κρατεῖσθαι πέφυκεν, τὸ δὲ ὀραδίας
κτηθὲν, καὶ ἀποπτύεσθαι τάχιστα, ὡς πάλιν ληφθῆναι δυνάμενον
ᾧστε μᾶλλον εὐεργεσίᾳ κρατίστη καὶ δεδαΐκα καθίσταται τὸ μὴ πρόχει-
ρον τῆς εὐεργεσίας.

47. Ἐπειδὴ τὸ πρόσωπο τοῦ αὐτοκράτορα ἐλατρεύετο ὡς ἱερό (sacrum).

44.— ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΦΙΛΙΠΠΟ.

Τὸ χαρτί πού κατασκευάζεται ἀπὸ πάπυρο καὶ κόλλα ὀνομάζεται ἀπλὸ χαρτί, ὅταν ὅμως δεχτεῖ τὴν ὑπογραφή τοῦ βασιλιᾶ, εἶναι γνωστὸ ὅτι ὀνομάζεται ἱερό⁷. Ἔτσι πρέπει νὰ ἐννοεῖς καὶ τὰ θεῖα μυστήρια, τὰ ὁποῖα πρὶν ἀπὸ τὴν προσευχὴ τοῦ ἱερέα καὶ τὴν κάθοδο τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἀπλὸς ἄρτος καὶ κοινὸ κρασί τὰ προσφερόμενα δῶρα, μετὰ ὅμως ἀπὸ τὶς φοβερὲς ἐκείνες ἐπικλήσεις καὶ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ προσκυνητοῦ καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἁγαθοῦ Πνεύματος δὲν εἶναι πιά ἀπλὸς ἄρτος καὶ κοινὸ κρασί αὐτὰ πού βρίσκονται πάνω στὴν ἅγια Τράπεζα, ἀλλὰ σῶμα καὶ αἷμα τίμο καὶ ἄχραντο τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων, τὸ ὁποῖο καθαρίζει ἀπὸ κάθε μολυσμὸ αὐτοὺς πού μεταλαβαίνουν μὲ φόβο καὶ πολὺ πόθο.

45.— ΣΤΟΝ ΛΙΚΙΝΙΟ ΤΟΝ ΝΕΩΤΕΡΟ.

Νὰ ἀποστρέφῃς τὴ μολυσματικὴ συναναστροφή μὲ τοὺς φιλήδονους νεωτέρους σου, καὶ νὰ τοὺς ἀποφεύγεις μὲ κάθε δύναμη. Γιατὶ καὶ μὲ τὰ ἔργα τους καὶ μὲ τὰ μολυσμένα λόγια καὶ συναναστροφές τους διαφθείρουν τὶς ψυχές ἐκείνων πού τοὺς ἀγαποῦν.

46.— ΣΤΟΝ ΣΩΦΡΟΝΙΟ.

Ὑποτακτικὸς πού λέγει στὴν ἀδελφότητα καὶ σπὸν ἡγούμενο νὰ μὴ δεχτοῦν κανέναν ἄλλο ἀδελφόν, χλευάζεται μᾶλλον καὶ ἐμπαίζεται πολὺ ἀπὸ τὸ διάβολο. Σὲ τί δηλαδὴ σὲ ζημώνει ἢ αὐξηση τῆς ἀδελφότητας, καί, ὅπως εἶπε ὁ Ἀπόστολος^{7α}, ἂν πολλαπλασιαστεῖ καὶ αὐξηθεῖ σὺ πρὸς ὅσωπο πολλῶν ἀδελφῶν ἢ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος,

47.— ΣΤΟΝ ΔΟΣΙΘΕΟ.

Γιὰ νὰ εἶναι ὁ Θεὸς τὰ πάντα σὲ ὅλους, φῶς δηλαδὴ σ' αὐτοὺς πού εἶναι ἄξιοι τοῦ φωτός, καὶ φωτιὰ κολαστήρια σοὺς ἄξιους τῆς αἰώνιας κόλασης.

48.— ΣΤὸν ἴδιο.

Αὐτὸ πού ἀποκτήθηκε μὲ κόπο εἶναι φυσικὸ μᾶλλον νὰ κρατιέται, ἐνῶ ἐκεῖνο πού ἀποκτήθηκε εὐκόλα, καὶ ἀποβάλλεται γρήγορα, ἐπειδὴ μπορεῖ πάλι ν' ἀποκτηθεῖ. Τὸ ὅσα λοιπὸν ἢ εὐεργεσία δὲν γίνεται γρήγορα, τὴν κάνει νὰ εἶναι πῶ δυνατὴ καὶ ἀσφαλής.

47α Α' Θεσσ. 3, 12.

μθ'. - Τῶ αὐτῶ.

Πᾶν τὸ πολλῶ μόχθῳ καὶ ἀγῶνι πορισθέν, ποθεῖν συντόμως καὶ στέργειν ἀνευδότης καὶ παντὶ σθένει φυλάττειν εἰώθαμεν.

Ν'. - ΘΕΟΔΩΡΙΑΝΩ.

5 Ἀμαθεῖς τινος καὶ φιλόκοσμοι ἄνδρες προσεικότες τῇ σῇ ἀθλιότητι ἐμπαθῶς φερόμενοι, ὑγίειαν καὶ πλοῦτον καὶ σπατάλην καὶ ἐχθρῶν ἀνθρώπων ἀπώλειαν δι' εὐχῆς τὸν Κύριον αἰτοῦσιν εἶτα, τῆς τοιαύτης βλαβεραῆς ἀποτυχόντες αἰτήσεως, εἰς ἀπιστίαν χωροῦσιν, ἣ μὲμφονται τὸν Θεόν. Ἄλλοι πάλιν ἄλλο τι ἐξαιτοῦντες, καὶ μὴ κομιζόμενοι συμφερόντως (οὐ γὰρ πάντως ἄπερ φιλοῦμεν καὶ ὠφελεῖ): «τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα», φησί, «καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἶδαμεν», γογγύζουσιν εὐθύς, χαλεπαίνοντες καὶ δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τῇ ἀποτεύξει, καίτοι πολλάκις κατεγνωσμένοι τὸν δῖον ὑπάρχοντες, ἐτοίμως βούλονται ἐπακούεσθαι. ἄρα γὰρ οὐκ ὀφείλεις εὐχαριστεῖν, ὅτι κατηξιώθης καὶ 15 μόνον ὀρθρῖσαι πρὸς τὸν Κτίσαντα πάντα καὶ συνομιλῆσαι αὐτῶ διὰ τῆς εὐχῆς; ἀλλὰ καὶ μηδ' εὐχαριστῆσαι θέλων, ὀνειδίζεις σύ, ὁ πληρὸς τὸν Πλάστην σου; Ἀλλὰ νῦν γοῦν σαντὸν δοκιμάσας, ἄνθρωπε, γνώριξέ σου τὰ μέτρα

ΝΑ'. - ΠΛΟΥΤΙΝΩ ΥΠΑΤΙΚΩ.

20 Οἱ πέραν τοῦ Ἰορδάνου κατακληροδοτηθέντες ὑπὸ Μωϋσέως τοῦ μεγάλου νομοθέτου, Ῥουβὴμ καὶ Γὰδ ὑπῆρχον, καὶ τῆς φυλῆς Μανασσῆ τὸ ἥμισυ. Πρόσωπον δ' οὗτοι ἔφερον τῶν διὰ τοῦ νόμου δικαιωθέντων, αἱ δὲ ἄλλαι ἐννέα καὶ ἥμισυ φυλαί, αἵτινες μετὰ τὸν Ἰορδάνην κληρονομοῦσι, σύμβολον τυγχάνουσι τῶν ἐξ ἔθνῶν πεπιστευκότων Χριστῷ, καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος τελειωθέντων. Σημειωτέον δέ, ὅτι πρὸ τοῦ ποταμοῦ, τουτέστι τοῦ χριστιανικοῦ βαπτίσματος, ἀτελής πως καὶ νηπιώδης δέκνεται γνώσις καὶ πολιτεία· παιδία γὰρ ἐκεῖ καὶ κτήνη πολλὰ καὶ γυναῖκας ὑπάρχειν μεμαρτίρηκεν ἡ γραφή Μωϋσέως.

21

νβ'. - Τῶ αὐτῶ.

Συναγωνίζονται ταῖς ἐννέα ἥμισυ φυλαῖς πρὸς τὴν κληρονομίαν

49.— ΣΤὸν ἴδιο.

Κάθετι πού τὸ ἀποκτήσαμε μὲ πολὺν κόπο καὶ ἀγώνα, τὸ ἀγαπᾶμε πάρα πολὺ, καὶ τὸ ὑπομένουμε μὲ πολὺ πείσμα, καὶ συνηθίζουμε νὰ τὸ φυλάγουμε μὲ κάθε δύναμη.

50.— ΣΤΟΝ ΘΕΟΔΩΡΙΑΝΟ.

Μερικοὶ ἀμαθεῖς, ἄνδρες πού ἀγαποῦν τὸν κόσμον καὶ μοιάζουν τῇ δικῇ σου ἔλεεινῇ κατάστασι, φερόμενοι μὲ ἐμπάθεια, ζητοῦν μὲ τὴν προσευχὴ ἀπὸ τὸν Κύριον ὑγεία, πλοῦτον, σπατάλη καὶ καταστροφή τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅταν δὲν ἐπιτύχουν αὐτὰ τὰ βλαβερὰ αἰτήματά τους, τότε γίνονται ἄπιστοι, ἢ κατηγοροῦν τὸν Θεόν. Ἄλλοι πάλι, πού ζητοῦν κάτι ἄλλο καὶ δὲν τὸ παίρνουν γιὰ τὸ συμφέρον τους (γιατὶ αὐτὸ πού ἐπιθυμοῦμε δὲν μᾶς ὠφελεῖ καὶ ὀπωσθήποτε), γιὰτὶ δὲν γνωρίζουμε, λέγει, νὰ προσευχόμεσθε ὅπως πρέπει, ἀμέσως δυσφοροῦν ὀργιζόμενοι καὶ δυσανασχετώντας γιὰ τὸ ὅτι δὲν τὸ πετυχαίνουν, καὶ μολονότι πολλὰς φορὲς ἢ ζωὴ τους εἶναι ἀξιοκατάκριτη, θέλουν νὰ εἰσακουστοῦν ἀμέσως. Δὲν ὀφείλεις λοιπὸν νὰ εὐχαριστήσῃς γιὰ τὸ ὅτι καὶ μόνο ἀξιώθηκες νὰ ψάλῃς τὸν ὄρθρον τὸν Δημιουργὸ τῶν ὅλων, καὶ νὰ μιλῆσῃς μαζί του μὲ τὴν προσευχὴ; Ἄλλὰ καὶ ἐνῶ δὲν θέλεις νὰ τὸν εὐχαριστήσῃς, κατηγορεῖς τὸν Πλάστη σου, σὺ ὁ πηλός; Τώρα ὅμως πού δοκίμασες τὸν ἑαυτό σου, ἀνθρωπέ μου, γνώριζε ποιά εἶναι τὰ μέτρα σου.

51. ΣΤΟΝ ΠΡΟΞΕΝΟ ΠΛΩΤΙΝΟ.

Ἐκεῖνοι πού κατὰ τὴν διανομὴ τῆς γῆς τῆς Ἐπαγγελίας πῆραν ἀπὸ τὸν μέγαν νομοθέτη Μωυσῆ κληροσὶά πρὶν ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην μέρη ἦταν ὁ Ρουβὴν καὶ ὁ Γὰδ καὶ ἡ μισὴ φυλὴ τοῦ Μανασσῆ⁶. Αὐτοὶ ἀντιπροσώπευαν ἐκείνους πού δικαιοῦντο μὲ τὸν νόμον, ἐνῶ οἱ ἄλλες ἐννιά καὶ μισὴ φυλές, πού πῆραν κληροσὶά μετὰ τὸν Ἰορδάνην, εἶναι σύμβολο τῶν ἐθνικῶν πού πίστεψαν στὸν Χριστό, καὶ πέθαναν μὲ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθεῖ, ὅτι πρὶν ἀπὸ τὸν ποταμὸν, δηλαδή πρὶν ἀπὸ τὸ χριστιανικὸν βάπτισμα, ἡ γνώσις καὶ ἡ συμπεριφορὰ παρουσιάζεται κάπως ἀτελής καὶ νηπιακῆ. Γιατὶ ἡ Γραφὴ τοῦ Μωυσῆ ἀναφέρει, ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχαν πολλὰ παιδιὰ καὶ κτήνη καὶ γυναῖκες.

52.— ΣΤὸν ἴδιο.

Οἱ δύο καὶ μισὴ φυλές τοῦ Μανασσῆ ἀγωνίζονται ὡς πρὸς τὴν κλη-

αἱ δύο ἡμῖσι. Ὡς γὰρ ἡμεῖς στρατενόμεθα ἐν πίστει καὶ εὐχαῖς καὶ
 θειοτέροις ἔργοις (τὰ γὰρ ὄπλα τῆς στρατείας ἡμῶν, φησὶν ὁ Ἀπόστο-
 λος, οὐ σαρκικά, ἀλλὰ πνευματικά τε καὶ δυνατά), οὕτω στρατεύονται
 καὶ συναγωνίζονται ἡμῖν ταῖς προθυμίαις καὶ ταῖς καλλίσταις ἐλπίσιν
 5 οἱ πρώην εὐηρεστηκότες τῷ Θεῷ διὰ τοῦ νόμου. Τὰ γὰρ μυστικὰ πρά-
 γματα καὶ οἱ λόγοι Μωσέως καὶ προφητῶν συντρέχουσι τῷ κατὰ τὸ
 εὐαγγελικῷ κηρύγματι, καὶ γίνεται κοινὸν τὸ κατόρθωμα. Διὸ φασιν
 Ἰσραηλίται Ἰησοῦ, τῷ υἱῷ τοῦ Ναυῆ, μέλλοντι διαβαίνειν τὸν Ἰορ-
 δάνην πανστρατιᾷ, ὅτι «Καθὼς ἠκούσαμεν Μωϋσέως, οὕτως ἀκουσό-
 10 μεθα καὶ σοῦ». Ἰησοῦς δὲ ὁ τοῦ Ναυῆ τύπον ἐφέρετο Ἰησοῦ Χριστοῦ
 τοῦ Δεσπότη τῶν ὄλων. Ὅθεν αὐτόν, Αὐτῶν τὸ πρῶτον καλούμενον,
 ὁ πάνσοφος Μωϋσῆς, προβλέπων τὰ μέλλοντα τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς
 ψυχῆς, Ἰησοῦν ἐπωνόμασεν, ὅπως σημαίῃ τὸν ἀληθινὸν Ἰησοῦν τὸν
 Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος κηρύσσειν τὴν βασι-
 15 λείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ δωρούμενον ἡμῖν τὴν ἄνω κληρονομίαν ἀπά-
 θητον καὶ αἰώνιον.

νγ'.— Τῷ αὐτῷ.

Ῥαὰβ «πλατυσμός» ἐρμηνεύεται ἢ γὰρ τὸ πρῶτον πόρνη, νῦν δὲ
 σώφρων Ἐκκλησία, διὰ τῆς πίστεως πλατύνεται ταῖς θεωρίαις καὶ
 20 τοῖς θείοις νοήμασιν. Διὰ τοῦτο Κορινθίοις γράφει ὁ μέγας Ἀπόστο-
 λος «Μὴ στενοχωρεῖσθε· μᾶλλον δὲ πλατύνθητε, καθάπερ οὖν ἡ ἐμὴ
 καρδία πεπλάτνται».

ΝΔ'.— ΑΥΡΗΛΙΑΝῶ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙῶ ΑΠΟ ΕΛΛΗΝΩΝ.

Οὐκ ἀξίαν τῆς τοῦ Εὐαγγελίου εὐπρεπείας βαδίζεις τὴν ὁδὸν τῆς
 25 αἰωνίου ζωῆς, μὴ λαμβάνων κατὰ νοῦν, ὡς ὀλίγον ὕστερον κρίσις
 ἔσται τῶν ἐκάστω δεδωμένων, ἀπαραιτήτους ἔχουσα τὰς πρὸς ἀξίαν
 ἐπιτιμήσεις. Δεῖ τοίνυν, καὶ μηδαμῶς ἀπεχθάνου ταῦτα ἀκούων, τὴν
 ἐναντίαν ἐλθεῖν, ἐκλεξάμενον μᾶλλον ἀντὶ τῶν οὐχ ὀσίων τὰ ὄσια, καὶ
 ἐξορίσαι τὰς κατὰ συνήθειαν πονηρὰς προθυμίας.

ΝΕ'.— ΣΩΣΑΡΙῶ ΤΡΙΒΟΥΝῶ.

«Πᾶσα κεφαλὴ εἰς πόνον», φησὶν ὁ Ἡσαΐας «καὶ πᾶσα καρδία

ρονομία μαζί με τις ἑννέα καὶ μισή φυλές. Γιατί, ὅπως ἔμεις στρατευόμεστε με πίστη καὶ προσευχῆς καὶ θεϊκὰ ἔργα (διότι τὰ ἔργα τῆς ἐκστρατείας μας, λέγει ὁ Ἀπόστολος, δὲν εἶναι σαρκικά, ἀλλὰ πνευματικά καὶ δυνατά⁵¹), ἔτσι στρατεύονται καὶ συναγωνίζονται μαζί μας σὲς προθυμίες καὶ σὲς πολὺ καλές ἐλπίδες αὐτοὶ ποὺ προηγουμένως εὐαρέστησαν τὸν Θεὸ με τὸν νόμο. Γιατί τὰ μυστικά πράγματα καὶ οἱ λόγοι τοῦ Μωυσῆ καὶ τῶν προφητῶν συμβαδίζουν με τὸ εὐαγγελικὸ κήρυγμα καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι κοινό. Γι' αὐτὸ οἱ Ἰσραηλιῖτες εἶπαν στὸν Ἰησοῦ, τὸν γιὸ τοῦ Ναυῆ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ περάσουν ὅλοι μαζί τὸν Ἰορδάνη: «Ὅπως ἀκούσαμε τὸν Μωυσῆ, ἔτσι θὰ ἀκούσουμε καὶ σένα»⁵². Ὁ Ἰησοῦς βέβαια τοῦ Ναυῆ ἀποτελοῦσε τύπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Δεσπότη τῶν ὅλων. Γι' αὐτὸ, ἐνῶ αὐτὸς ἀρχικὰ ὀνομαζόταν Αὐσῆς, ὁ πάνσοφος Μωυσῆς, προβλέποντας με τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του αὐτὰ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνουν, τὸν μετονόμασε σὲ Ἰησοῦ⁵³, γιὰ νὰ δηλώνει τὸν ἀληθινὸ Ἰησοῦ, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ποὺ με τὸ βάπτισμά του ἄρχισε νὰ κηρύττει τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, δωρίζοντάς μας τὴν οὐράνια κληρονομία ἀθάνατη καὶ αἰώνια.

53.— ΣΤὸν ἴδιο.

Τὸ ὄνομα Ραὰβ σημαίνει “διεύρυνση”, γιὰτὶ ἡ πρώτην πόρνη⁵², καὶ τώρα συνετὴ Ἐκκλησία, με τὴν πίστη διευρύνεται ὡς πρὸς τις θεωρίες καὶ τὰ θεϊκὰ νοήματα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος γράφει στοὺς Κορινθίους: «Νὰ μὴ στενοχωριέστε, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἀνοιῖξετε τὶς καρδιές σας, ὅπως καὶ ἡ δική μου καρδιά εἶναι ἀνοικτὴ»⁵³.

54.— ΣΤΟΝ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΟ ΑΥΡΗΛΙΑΝΟ, ΤΟΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ.

Δὲν βαδίζεις ὅπως ταιριάζει στὴν εὐπρέπεια τῆς Ἐκκλησίας τὸν δρόμο τῆς αἰώνιας ζωῆς, με τὸ νὰ μὴ σκέφτεται, ὅτι ὕστερα ἀπὸ λίγο θὰ γίνῃ κρίση αὐτῶν ποὺ κάναμε στὴ ζωὴ μας, ἡ ὁποία θὰ ἔχει ὅπωςδὴποτε τὶς τιμωρίες ποὺ θὰ μᾶς ἀξίζουν. Γι' αὐτὸ λοιπὸν νὰ μὴ ἀποστρέφῃσαι καθόλου αὐτὰ ἀκούοντάς τα, καὶ νὰ βαδίσῃσαι ἀντίθετα, ἐκλέγοντας μᾶλλον αὐτὰ ποὺ εἶναι σύμφωνα με τὸν θεϊκὸ νόμο, καὶ ὄχι τὰ ἀνίερα, καὶ νὰ ἀποβάλλῃς τὶς κακὲς δραστηριότητες ποὺ συνηθίζεις νὰ κάνεις.

55. ΣΤΟΝ ΧΙΛΙΑΡΧΟ ΖΩΣΑΡΙΟ.

«Ὁλόκληρο τὸ κεφάλι», λέγει ὁ Ἡσαΐας, «ἔχει καταληφθεῖ ἀπὸ

51. Ἀριθμ. 13, 17.

52. Ἰησ. Ναυῆ 2, 1 ἔ. Ἐβρ. 11, 31.

53. Β' Κορ. 6, 11.

εἰς λύπην ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς». Καὶ μετ' ὀλίγα· «Ἡ γῆ ὑμῶν ἔρημος τὴν χώραν ὑμῶν ἐνάπιον ὑμῶν ἀλλότριοι κατεσθίουσιν». Διὰ μὲν τῶν ποδῶν τοὺς ὑποτεταγμένους, διὰ δὲ τῆς κεφαλῆς τοὺς καθηγουμένους αἰνιττόμενος, πονηρίας ἀπάσης ἐμπεπλησμένους· πᾶσα
 5 γὰρ κεφαλὴ εἰς πόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ πόδες αὐτῶν εἰς πονηρίαν τρέχουσιν, ὡς ἐν ἑτέρῳ τόπῳ εἶρηκεν ὁ Προφήτης Πόνον τοιγάρτοι τὴν πονηρίαν νόει, καθὼς λέγει ὁ Δαυὶδ περὶ ψυχῆς θεβήλου, ὅτι «Συνέλαβες πόνον, καὶ ἔτεκες ἀνομίαν». Ἡ γὰρ πονηρία τὴν ἀνομίαν πέφυκεν ἀποτίκτειν. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐν τῷ καταφρονεῖν καὶ ἀγαπᾶν τὰ φαῦλα,
 10 πολλάκις κρίσει Θεοῦ τὰ σκυθρωπὰ καὶ λυπηρὰ ἔπεται, πρὸς διόρθωσιν ἐκκαλούμενα τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, διὰ τοῦτο εἶρηκε· «Καὶ πᾶσα καρδιά εἰς λύπην». Λυποῦνται γὰρ Ἰουδαῖοι ὑπὸ Θεοῦ, δι' ἀνθρωπίνης χειρὸς τιμωρούμενοι καὶ καταθλιδόμενοι.

νς'. — Τῷ αὐτῷ.

15 Εἰ μὴ διὰ τὴν Χριστοκτονίαν ἠρήμωται πᾶσα Ἰουδαία ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ ἀλλότριοι Ἑβραίων κατεσθίουσιν καὶ καρτίζονται ταύτην, ἐψεύσθω ὁ Προφήτης πρὸ χιλίων τοῦτο ἀνακηρύξας ἐτῶν.

νς'. — Τῷ αὐτῷ.

Μὴ σε ἀπατάτω ὁ Ἰουδαῖος λέγων δι' ἑτέρας ἁμαρτίας ἀπηλλο-
 20 τριῶσθαι τῆς Παλαιστίνης. Οὐ γὰρ δι' ἄλλας ἁμαρτίας, διὰ δὲ τὴν Κυριοκτονίαν πεπόνθασι τὰ ἀνήκεστα. Πρώην μὲν γὰρ εἰδωλολατροῦντες, καὶ τοὺς προφήτας φονεύοντες, καὶ τοῖς δαίμοσι τὰς θυγατέρας καὶ τοὺς υἱοὺς θύοντες, τοῖς ἀλλοφύλοις εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπὸ Θεοῦ παρεδίδοντο, καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη τῷ θεῷ βουλήματι πάλιν ἐπα-
 25 νήγοντο εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ ἀνίατον τετολμήκασι πράγμα, εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὰς χεῖρας ἐπιβαλεῖν, παντελεῖ πορθήσῃ ἐνδέδονται. Ἴδου λοιπὸν πεντακοσιοστὸν ἔτος καὶ οὐδαμοῦ θεία τις ἐπισκοπή, οὐκ ἀντίληψις, οὐ παρηγορία, οὐ προφήτης νοθετῶν καὶ στηριζῶν, ὡσπερ ἐν Βαβυλῶνι Ἰεζεκιὴλ τε καὶ Δανιὴλ καὶ
 30 οἱ ἄλλοι. Οὐκ ἔτι γὰρ αὐτοῖς θέλει προσομιλεῖν ὁ Θεός, βδελυττόμενος τοῖτοις.

54. Ἦσ. 1, 5.

57. Ψαλμ. 7, 15.

55. Ἦσ. 1, 7.

58. Ἦσ. 1, 5.

56. Ἦσ. 59, 7.

59. Ἦσ. 1, 7.

πόνον και ὅλη ἡ καρδιά σας ἔχει πλημμυρίσει ἀπὸ λύπη, ἀπὸ τὰ πόδια μέχρι τὸ κεφάλι»⁵⁴· και λίγο παρακάτω· «Και ἡ χώρα σας ἔμεινε ἔρημη και τὴν λεηλατοῦν οἱ ξένοι μπροστὰ στὰ μάτια σας»⁵⁵, ὑπονοώντας μὲ τὰ πόδια τοὺς ὑπηκόους και μὲ τὸ κεφάλι τοὺς ἀρχηγούς, πού εἶναι γεμάτοι ἀπὸ κάθε εἶδους κακία. Γιατὶ ὅλο τὸ κεφάλι, ἀλλὰ και τὰ πόδια τους, τρέχουν στὴν κακία, ὅπως εἶπε σὲ ἄλλο σημεῖο ὁ προφήτης⁵⁶. Ὡς πόνον λοιπὸν νὰ ἐννοεῖς τὴν πονηριά, ὅπως λέγει ὁ Δαβὶδ γιὰ τὴν ἀνίερη ψυχή· «Συνέλαβες πόνον και γέννησες παρανομία»⁵⁷, γιατί ἡ πονηρία ἀπὸ τὴ φύση τῆς γεννᾶ παρανομία. Ἐπειδὴ λοιπὸν μὲ τὸ νὰ περιφρονοῦμε και νὰ ἀγαπᾶμε τὰ κακά, πολλὲς φορές μὲ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ ἀκολουθοῦν τὰ δυσάρεστα και οἱ λύπες, καλώντας αὐτοὺς πού ἁμαρτάνουν νὰ διορθωθοῦν, γι' αὐτὸ εἶπε, «Και ὅλη ἡ καρδιά σας εἶναι πλημμυρισμένη ἀπὸ λύπη»⁵⁸. Γιατὶ οἱ Ἰουδαῖοι δοκιμάζουν λύπες ἀπὸ τὸν Θεό, τιμωρούμενοι και θλιδόμενοι μὲ ἀνθρώπινα χέρια.

56.— Στὸν ἴδιο.

Ἐὰν δὲν ἐρημωνόταν ἐξαιτίας τῆς Χριστοκτονίας τους ὅλη ἡ Ἰουδαία ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, και ξένοι, και ὄχι οἱ Ἑβραῖοι, κατατρῶνε τώρα και ἀπολαμβάνουν τοὺς καρπούς τῆς⁵⁹, θὰ ψευδόταν ὁ Προφήτης πού τὸ κήρυξε αὐτὸ πρὶν ἀπὸ χίλια χρόνια.

57.— Στὸν ἴδιο.

Νὰ μὴ σὲ ξεγελᾷ ὁ Ἰουδαῖος λέγοντας, ὅτι γιὰ ἄλλες ἁμαρτίες ἀπαλλοτριώθηκε ἡ Παλαιστίνη. Καθόσον τὰ ἀνεπανόρθωτα κακά δὲν τὰ ἔπαθον γιὰ ἄλλες ἁμαρτίες, ἀλλὰ ἐξαιτίας τοῦ φόνου τοῦ Κυρίου. Γιατὶ προηγουμένως, ἂν και λάτρευαν τὰ εἰδωλα και σκότωναν τοὺς προφήτες και θυσίαζαν τὶς θυγατέρες και τοὺς γιούς τους στοὺς δαίμονες, παραδίνονταν αἰχμάλωτοι ἀπὸ τὸν Θεὸ στοὺς ἀλλόφυλους, και ὕστερα ἀπὸ λίγα χρόνια πάλι μὲ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ ξαναγύριζαν στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Ἀπὸ τότε ὅμως πού διέπραξαν τὸ ἀθεράπευτο τόλμημα, νὰ ἀπλώσουν τὰ χέρια τους στὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, παραδόθηκαν σὲ ὀλοκληρωτικὴ λεηλασία. Νὰ λοιπὸν πέρασαν πεντακόσια χρόνια, και πουθενὰ δὲν φάνηκε κάποια ἐπίσκεψη τοῦ Θεοῦ, οὔτε βοήθεια, οὔτε περηγορία, οὔτε προφήτης πού νὰ τοὺς συμβουλεύει και νὰ τοὺς ἐνισχύει ψυχικά, ὅπως στὴ Βαβυλώνα ὁ Ἰεζακιὴλ και ὁ Δανιὴλ και οἱ ἄλλοι. Γιατὶ δὲν θέλει πὰ νὰ μιλᾷ μαζί τους ὁ Θεὸς ἐπειδὴ τοὺς σιχαίνεται.

νη'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ ἐκ πολλῆς χαρμονῆς λυπηρὰ ἡμῖν ἐπῆλθεν, προσδόκησον πάντως, ὅτι τὴν πολλὴν λύπην εἰς μείζονα τῆς πρώτης εὐθυμίας παρακληθεῖς μεταβαλεῖ ὁ Θεός.

5 ΝΘ'. — ΜΕΛΕΤΙΩ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΩ.

Οἱ ὑπὸ Μωϋσέως τοῦ θείου ἱεροφάντου πεμφθέντες εἰς Παλαιστίνην κατάσκοποι, σημαίνειν μοι δοκοῦσι τοὺς οὐρανίους ἀγγέλους ἐποπτεύοντας τὸν ὅλον κόσμον καὶ τῶν τῆδε πρόνοιαν ποιουμένους. Οὐδὲν γὰρ ἀπρονόητον ἐν ἀνθρώποις. Καὶ πειθέτω σε ἐκεῖνος ὁ ἄγγε-
10 λος, ὁ ἐν σχήματι τοῦ Μακεδόνοσ ἀνδρὸς πρὸς συμμαχίαν ἕνεκεν σωτηρίας ἀνθρώπων τὸν ἀπόστολον προτρεπόμενος Παῦλον ἐν τῷ λέγειν πρὸς αὐτόν· «Διάβηθι εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ βοήθησον ἡμῖν».

ξ'. — Τῷ αὐτῷ.

15 Ἐπειδὴ ποθεινῶς τὰς σεπτὰς ἀναγινώσκεις Γραφάς, οἶσθά που τὴν προστάττουσαν καὶ διακελευομένην τοῖς πᾶσιν νομοθεσίαν, δεῖν στεφάνην κατασκευάζειν ἐπὶ τοῦ δάματος τῆς νοητῆς οἰκείας, δηλαδή τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύματος. Χρὴ γὰρ μὴ μόνον ἐνάρξασθαι τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ κορωνίδα καὶ τέλος ἐπιτιθέναι, ἵνα μὴ καταγνω-
20 σθῶμεν, ὥσπερ ὁ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τὸν πύργον ἀτελεῖ καταλείψας.

ξα'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐὰν τὴν στεφάνην ἐπιθῶμεν τῷ δάματι τῆς καλῆς πολιτείας, δυνησόμεθα πάντως καθ' ὁμοίωσιν τῆς πιστοτάτης Ῥαάβ, οὐχὶ κάτω που, ἀλλὰ ἄνω μᾶλλον ὑποδέξασθαι καὶ ξενίσαι τοὺς ἀγγέλους τοῦ
25 Ἰησοῦ, ἀληθέστερον δὲ λέξω, αὐτὸν ξενοδοχῆσαι Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν πῶν ἀγγέλων Δεσπότην.

ΞΒ'. — ΚΑΛΑΝΔΙΩΝΙ.

«Λόγοι κερκαύτων μαλακοί, πίπτουσι δὲ εἰς τὰ ταμιεῖα κοιλίας». «Κέρκαυτας» ὀνομαίξει ὁ Σολομὸν τοὺς ἀλαυτεκιζοντας καὶ δολιευο-
30 μένοις. Διὸ φησιν ὁ Δαυῖδ· «Μὴ με συναπολέσεις ὁ Θεός, μετὰ τῶν λαλοῦντων εἰρήνην πρὸς τὸν πλησίον, κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις αὐ-

58.— Στὸν ἴδιο.

Ἐὰν μετὰ τῆ μεγάλης χαρᾶ σᾶς βρῆκαν γεγονότα θλιβερά, περίμενε ὀπωσδήποτε, ὅτι τῆ μεγάλης λύπῃ ὁ Θεὸς θὰ τὴν μεταβάλει σὲ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν προηγούμενη χαρὰ ἐὰν παρακληθεῖ.

59. ΣΤΟΝ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟ ΜΕΛΕΤΙΟ.

Οἱ κατάσκοποι ποὺ στάλθηκαν ἀπὸ τὸν θεϊκὸ ἱεροφάντη Μωυσῆ στὴν Παλαιστίνῃ, ἔχω τὴ γνώμη ὅτι συμβολίζουν τοὺς οὐράνιους ἀγγέλους ποὺ ἐπιβλέπουν ὅλο τὸν κόσμον καὶ φροντίζουν γιὰ τὰ ἐδῶ πράγματα. Γιατὶ τίποτα δὲν εἶναι τυχαῖο στοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ὡς σὲ πείσει γι' αὐτὸ ὁ ἄγγελος ἐκεῖνος ποὺ μὲ ἐμφάνιση Μακεδόνα παρακάλεσε τὸν ἀπόστολο Παῦλο νὰ τοὺς βοηθήσει γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, λέγοντάς του· «Πέρασε στὴ Μακεδονία καὶ βοήθησέ μας»⁶⁰.

60.— Στὸν ἴδιο.

Ἐπειδὴ διαβάξεις μὲ μεγάλο πόθο τις ἅγιες Γραφές, γνωρίζεις ἀσφαλῶς τὴν ἐντολὴν ποὺ προστάζει καὶ παραγγέλλει σὲ ὅλους, ὅτι πρέπει νὰ κατασκευάσουμε καὶ ἐπιστέγασμα στὴν ταράτσα τοῦ πνευματικοῦ σπιτιοῦ μας, δηλαδὴ στὸν σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τρόπο ζωῆς μας. Πρέπει δηλαδὴ ὄχι μόνον νὰ ἀρχίσουμε τὴν ἐνάρετη ζωή, ἀλλὰ νὰ βάλουμε καὶ στέγη καὶ τέλος, γιὰ νὰ μὴ κατηγορηθοῦμε ὡς ἐκεῖνον ποὺ σὰ Εὐαγγέλια ἐγκατέλειψε τὸν πύργο του μισοτελειωμένο⁶¹.

61.— Στὸν ἴδιο.

Ἐὰν βάλουμε τὴ στέγη στὸ οἰκοδόμημα τοῦ καλοῦ τρόπου ζωῆς μας, θὰ μπορέσουμε ὀπωσδήποτε, ὅπως ἡ πολὺ πιστὴ Ραάβ⁶², ὄχι κάπου κάτω, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπάνω νὰ ὑποδεχτοῦμε καὶ νὰ φιλοξενήσουμε τοὺς ἀγγέλους τοῦ Ἰησοῦ, ἢ, γιὰ νὰ τὸ πῶ πρὸ σωστά, νὰ φιλοξενήσουμε τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, τὸν Δεσπότη τῶν ἀγγέλων.

62. ΣΤΟΝ ΚΑΛΑΝΔΙΩΝΑ.

«Τὰ λόγια τῶν πανούργων εἶναι γλυκά, ἀλλὰ πέφτουν σὰ βᾶθη τῆς κοιλιᾶς»⁶³. Πανούργους ὁ Σολομὼν ὀνομάζει ἐκείνους ποὺ φέρονται ὡς τὶς ἀλεπουῖδες δόλια. Γι' αὐτὸ ὁ Δαβὶδ λέγει· «Θεέ μου, νὰ μὴ με καταστρέψεις μαζὶ μὲ ἐκείνους ποὺ μιλοῦν εἰρηνικὰ στὸν πλησίον τους, ἀλλ' ἔχουν κακία μέσα στὴν καρδιά τους»⁶⁴. «Γιατὶ τὰ λόγια τους εἶναι

62. Ἰησ. Ναυῆ 2, 6.

63. Παροιμ. 26, 22.

64. Ψαλμ. 27, 3.

τῶν». – «Ἡπαλύνθησαν γὰρ λόγοι ὑπὲρ ἔλαιον, καὶ αὐτοὶ βολίδες ὑπάρχουσι τιτρώσαι».

ΕΓ' – ΘΕΟΔΟΤΙΩΝΙ.

Εἰκότως τεθαύμακας διαπορῶν, πῶς ἂν ἐδυνήθησαν λίθοι αἰσθη-
5 τοὶ ὄλον γραφέν χωρῆσαι τὸ Δευτερονόμιον. Νοήσωμεν τοιγαροῦν τὸ
τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον Δευτερονόμιον μυστικῶς προειρηθῆναι, διότι
μετὰ τὸν νόμον Μωϋσέως τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον γέγραπται, λίθους δὲ
τοὺς πρώτην λιθίνην ἐσχηκότας καρδίαν, ὕστερον δὲ τῇ πίστει ἀπα-
λυνθέντας καὶ ὑπεΐξαντας τῇ Γραφῇ τοῦ Πνεύματος

10 ξδ'. – Τῷ αὐτῷ.

Οὐκ ἀγνοεῖς τὸ ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ εἰρημένον, ὅτι «Ἐκοπάσω ἀφ'
ἡμῶν τὴν λιθίνην καρδίαν, καὶ δώσω ἡμῖν καρδίαν σαρκίνην, εὖει-
κτον πῶ Θεῷ εἰς τὸ μηκέτι πλανᾶσθαι».

ξε'. – Τῷ αὐτῷ.

15 Ἀνάγνωθι, τί Κορινθίοις ἐπιστέλλει ὁ μακάριος Παῦλος «Ἡ ἐπι-
στολή ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, καὶ ἐγγεγραμμένη οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίνοις, ἀλλ'
ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίνοις, οὐ μέλανι, ἀλλ' Πνεύματι τοῦ Θεοῦ
ζῶντος ὑμεῖς γὰρ ἐνδείκνυσθαι τὸ ἔργον τοῦ νόμου ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν».

20 ξς'. – Τῷ αὐτῷ.

Οὐ δεῖται χρόνου πλείονος ὁ ἀληθὴς Ἰησοῦς πρὸς τὸ γράψαι τὸ
Δευτερονόμιον εἰς τὴν καρδίαν τῶν ὀλοκλήρων τῇ εὐσεβείᾳ λίθων.
Ἄμα γὰρ πῶ παραδέξασθαι σε τὸ κήρυγμα, οὐδὲν ἕτερον χρὴ λέγειν,
ἢ ὅτι ἐκομίσω ἐν τοῖς ἔνδον πτυχίοις τὸν νόμον τῆς χάριτος τὸν ἀδαρη-
25 καὶ ἐράσιμον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, δηλαδὴ τῶν θείων καὶ ἀσω-
μάτων δυνάμεων, εἰς λίθους μηκέτι κολοβουμένους διὰ τῆς ἀπιστίας
καὶ κλαμμένους, ἀλλ' ὀλοκλήρους ψυχῇ καὶ ταῖς ἀκοαῖς «Ὁ ἔχων γὰρ
ᾠτα», φησὶν, «ἀκούειν (τῇ πίστει καὶ τῇ ἀγχινοίᾳ), ἀκουέτω».

65. Ψαλμ. 54, 22.

65α. Ἰεζ. 11, 19.

πιό άπαλά από τὸ λάδι, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα εἶναι βέλη πού πληγώνουν»⁶⁵.

63. ΣΤΟΝ ΘΕΟΔΟΤΙΩΝΑ.

Δικαιολογημένα θαύμασες ἀπορώντας, πῶς μπόρεσαν πέτρες αἰσθητὲς νὰ χωρίσουν νὰ γραφεῖ σ' αὐτὲς ὅλο τὸ Δευτερονόμο. Ἄς σκεφτοῦμε ὅμως τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖο κατὰ τρόπο μυστικὸ ὀνομάστηκε ἀρχικὰ Δευτερονόμο, γιατί τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο γράφτηκε μετὰ ἀπὸ τὸν νόμο τοῦ Μωυσῆ, καὶ πέτρες ὀνομάζονται ἐκεῖνοι πού προηγουμένως εἶχαν πέτρινη καρδιά, καὶ ὕστερα μὲ τὴν πίστη ἀπαλύνθηκαν καὶ πειθάρχησαν στὴ Γραφὴ τοῦ Πνεύματος.

64.— Στὸν ἴδιο.

Δὲν ἀγνοεῖς αὐτὸ πού εἰπώθηκε στὸν Ἰεζεκιήλ, ὅτι «θὰ ἀποσπάσω ἀπὸ σᾶς τὴν πέτρινη καρδιά καὶ θὰ σᾶς δώσω καρδιά σάρκινη»⁶⁶, ὑπάκουη στὸν Θεό, γιὰ νὰ μὴ παραπλανᾶσθε ποτὲ πιά.

65.— Στὸν ἴδιο.

Διάβασε τί γράφει ὁ μακάριος Παῦλος στοὺς Κορινθίους: «Ἡ ἐπιστολή μας εἴσατε σεῖς, γραμμένη ὄχι σὲ πέτρινες πλάκες, ἀλλὰ σὲ σάρκινες πλάκες τῆς καρδιάς, ὄχι μὲ μελάνη, ἀλλὰ μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ. Γιατί σεῖς παρουσιάζετε τὸ ἔργο τοῦ νόμου σὲς καρδιές σας»⁶⁶.

66.— Στὸν ἴδιο.

Ὁ ἀληθινὸς Ἰησοῦς δὲν χρειάζεται περισσότερο χρόνο γιὰ νὰ γράψει τὸ Δευτερονόμο στὴν καρδιά τῶν ἄρτιων ὡς πρὸς τὴν εὐσέβεια λίθων. Γιατί, μόλις ἀποδεχτεῖς τὸ κήρυγμα, δὲν χρειάζεται νὰ λὲς τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο ὅτι δέχτηκες μέσα σὲς πτυχὲς τῆς καρδιάς σου τὸν ἑλαφρὸ καὶ ἀγαπητὸ νόμο τῆς χάριτος μπροστὰ στοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἰσραήλ, δηλαδή τῶν θεϊκῶν καὶ ἀσώματων δυνάμεων, γραμμένον ὄχι πιά σὲ πέτρες πού σπάζουν καὶ κομματιάζονται μὲ τὴν ἀπιστία, ἀλλὰ μένουν ὁλόκληρες στὴν ψυχὴ καὶ στὰ αὐτιά. Γιατί λέγει, «Αὐτὸς πού ἔχει αὐτιά γιὰ νὰ ἀκούει (μὲ τὴν πίστη καὶ τὴν προθυμία τοῦ πνεύματος) ὡς ἀκούει»⁶⁷.

66. Β' Κορ. 3, 2.

67. Ματθ. 11, 15.

ΕΖ'.- ΗΡΑΚΛΕΙΩ, ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ ΧΡΥΣΟΧΩΩ.

Ὡσπερ στρατιώτης γενναῖος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως μαχόμενος, εἰάν θέλει κατατοξευθεῖς ὑπὸ τῶν ἐναντίων ὑπομείνη τὰς ἀλγηδόνας καὶ μὴ παραχωρήσῃ τῇ ὀλιγοψυχίᾳ, ἐπιμελείας τυχῶν καὶ ἰατρευθεῖς, ἔξει τὰς οὐλὰς τῶν τραυμάτων εἰς καύχησιν ἀνδρείας, οὕτω καὶ οἱ τρωθέντες παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, εἰάν μὴ ἀκηδιάσωσι τοὺς πόνους τῆς μετανοίας, ἀναμφιδόλως σωθέντες καυχήσονται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ὁ γὰρ ἀνδρεῖος, κἂν ἐν τραύμασι γένηται, πάντως νικήσει καὶ τραυματίας μαχόμενος.

10

ΕΗ'.- ΑΦΘΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅσοι ἀγάπη Θεοῦ καὶ προθέσει εὐλογιῶν πολιτεύονται, οὗτοι λέγονται ἴστασθαι πλησίον τοῦ ὄρους τοῦ Γαριζίν προσαγορευμένου, ὅσοι δὲ οὐχὶ δι' εὐλογίαν καὶ φιλίαν καὶ ἔπαινον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον τῶν ἀπειληθεισῶν κολάσεων τὰ καλὰ ἐπιτελοῦσιν ἔργα, οὗτοι λέγονται εἶναι ἐγγὺς τοῦ ὄρους Γαιβάλ, ὅπου αἱ κατάραί ἐδόθησαν, οὐχ ἵνα ἐν κατάρᾳ γένηται ὁ παρὰ τῷ Γαιβάλ σταθεῖς, ἀλλ' ἵνα θεασάμενος τὰς φοβεράς κατάρας, παντὶ σθένει φυλάξῃται τοῦ μὴ περιπεσεῖν αὐταῖς.

ΕΘ'.- ΑΦΘΟΝΙΩ.

Μὴ νόμιζε, ὅτι πρὸς τοὺς Σοδομίτας ἀποτείνεται ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγων, «Ἀκούσατε λόγον Κυρίου, ἄρχοντες Σοδόμων». Πρὸς γὰρ τοὺς ἄρχοντας τῶν Ἰουδαίων ὁ λόγος αὐτός, μμιουμένους τῇ πράξει τὰς τῶν Σοδομιτῶν αἰσχροπραγίας σὺν τοῖς ὑποτεταγμένοις εὐθὺς γὰρ ἐπιφέρει· «Προσέχετε νόμῳ Θεοῦ, λαὸς Γομόρρας. Τί μοι πληθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει Κύριος». Δῆλον δέ, ὅτι οὐχὶ Σοδομίται, οὐδὲ μὴν Γομορρηνοὶ πᾶποτε, Ἰσραηλίται δὲ μᾶλλον τῷ Θεῷ τὰς θυσίας προσέφερον.

Ο'.- ΓΑΪΝΑ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΗ.

Πολλὰ καὶ τῶν ἀψύχων προσωποποιεῖν οἶδεν ἡ θεόπνευστος Γραφή, ὡς τὸ· «Ἡ θάλασσα εἶπε τάδε καὶ τάδε, καὶ ἡ ἄβυσσος εἶπεν

67. ΣΤΟΝ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟ ΗΡΑΚΛΕΙΟ, ΤΟΝ ΚΡΥΣΟΚΟΟ.

Ὅπως ὁ γενναῖος στρατιώτης πολεμώντας γιὰ τὸν βασιλιά, ὅταν χτυπηθεῖ μὲ βέλη ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ὑπομείνει τοὺς πόνους καὶ δὲν ὑποχωρήσει ἀπὸ ἀδιαφορία, ἀφοῦ δεχτεῖ ἀνάλογη φροντίδα καὶ θεραπευτεῖ, θὰ ἔχει τὰ σημάδια τῶν τραυμάτων του καὶ θὰ καυχῆται γιὰ τὴν ἀνδρεία του, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ τραυματίστηκαν ἀπὸ τὸν ἐχθρό· ἐὰν δὲν ἀδιαφορήσουν γιὰ τοὺς πόνους τῆς μετάνοιας, χωρὶς ἀμφιβολία, ἀφοῦ σωθοῦν, θὰ καυχηθοῦν τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως. Γιατὴ ὁ ἀνδρεῖος, καὶ ἂν ἀκόμα τραυματιστεῖ, ὀπωροδήποτε θὰ νικήσει πολεμώντας ἀκόμα καὶ τραυματισμένος.

68. ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΑΦΘΟΝΙΟ.

Ὅσοι ζοῦν μὲ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ σκοπὸ τὴς εὐλογίας, αὐτοὶ λέγονται ὅτι στέκονται κοντὰ στὸ ὄρος ποὺ ὀνομάζεται Γαριζὶν⁶⁸. Ἐνῶ ὅσοι ζοῦν ὄχι γιὰ τὴν εὐλογία καὶ τὴν ἀγάπη καὶ τὸν ἔπαινο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐκτελοῦν τὰ καλὰ ἔργα ἐξαιτίας τοῦ φόβου γιὰ τὰ βασανιστήρια μὲ τὰ ὁποῖα ἀπειλοῦνται, αὐτοὶ λέγονται ὅτι βρίσκονται κοντὰ στὸ ὄρος Γαιβάλ, ὅπου δόθηκαν οἱ κατάρες, ὄχι γιὰ νὰ εἶναι καταραμένος αὐτὸς ποὺ θὰ σταθεῖ κοντὰ στὸ Γαιβάλ, ἀλλὰ, βλέποντας τὴς φοβερὲς κατάρες, νὰ προφυλαχτεῖ μὲ ὅλες του τὴς δυνάμεις γιὰ νὰ μὴ πέσει σ' αὐτές.

69. ΣΤΟΝ ΑΦΘΟΝΙΟ.

Νὰ μὴ νομίζεις ὅτι ὁ προφήτης Ἡσαΐας ἀπευθύνεται στοὺς Σοδομίτες ὅταν λέγει, «Ἀκοῦστε τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, σεῖς οἱ ἄρχοντες τῶν Σοδόμων»⁶⁹. Γιατὴ ὁ λόγος αὐτὸς ἀπευθύνεται στοὺς ἄρχοντες τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι μιμοῦνταν στὴν πράξη τὴς αἰσχρότητες τῶν Σοδομιτῶν, μαζί μὲ τοὺς ὑπηκόους τους. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἀμέσως προσθέτει· «Προσέχετε τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, λαὸ τῆς Γομόρρας. Σὲ τί μὲ ὠφελοῦν οἱ πολλὲς σὰς θυσίαι, λέγει ὁ Κύριος»⁷⁰. Καὶ εἶναι φανερό ὅτι οὔτε οἱ Σοδομίτες οὔτε οἱ κάτοικοι τῆς Γομόρρας πρόσφεραν ποτὲ θυσίαι στὸν Θεό, ἀλλὰ οἱ Ἰσραηλίτες.

70. ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟ ΓΑΪΝΑ.

Ἡ ἀγία Γραφή συνηθίζει νὰ προσωποποιεῖ καὶ πολλὰ ἄψυχα, ὅπως τό· «Ἡ θάλασσα εἶπε αὐτὰ καὶ αὐτὰ, καὶ ἡ ἄβυσσος εἶπε· Δὲν

70. Ἦσ. 1, 11.

Οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοί». Καὶ πάλιν «Οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ». Καὶ τῇ ῥομφαίᾳ διακελεύεται Κύριος ἐμφορεῖσθαι κρέατός τε καὶ αἵματος, καὶ ὄρη καὶ βουνοὶ τοὺς τῆς σκιρτήσεως ἐπερωτῶνται λόγους καὶ «Τί πέπονθας θάλασσα, ὅτι ἔφυγες, καὶ σύ, Ἰορδάνη, ὅτι
 5 ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω;». Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχοι, τί μοι προτείνεις τὸ ἐν ταῖς Παρομιαῖς εἰρημένον, ὅτι «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ»; Σολομῶν παραβολὰς καὶ σκοτεινὸν λόγον τὴν σύνταξιν κέκληκε τοῦ ἰδίου βιβλίου. Ἄλλο τοιγάρτοι ἐστὶ τὸ παραβολικῶς ῥηθὲν καὶ συνεσκιασμένον καὶ πολλὰς ὑπονοίας δεχόμενον, καὶ
 10 ἄλλο τὸ λευκῶς καὶ ἀσυγκαλύπτως, σαφῶς τε καὶ διαρρήδην δογματισθέν. Σὺ δέ, τὴν φωτεινὴν τοῦ Ἀποστόλου διδασκαλίαν ἀποστραφεῖς πῶ θεβλάφθαι τὴν τῆς ψυχῆς ὄρασιν, τοῖς σκοτεινοῖς προσέχεις αἰνίγμασιν. Καὶ ποίαν ἄρα σχοίης ἀπολογίαν; Ἐβουλόμην μὲν οὖν ἐπιλῦσαί σοι τὴν πρότασιν τῆς παρομιίας, ἀλλ' ἐπειδὴ τῇ ἀλόγῳ προ-
 15 λήψει κεκάρωσαι τῆς τῶν Ἀρειομανιτῶν ἰσοβολίας, ἐπέσχον τοῦ καλάμου τὴν κίνησιν, μόνον τοῦτο παραινῶν, εἴ γε καὶ ἀνάσχοιο, ὃ νῦν γοῦν τοῖς εὐαγγελισταῖς καὶ ἀποστόλοις μᾶλλον κηρύττουσι πείθεσθαι, ἢ τοῖς τῶν ἰσοβόλων δρακόντων χαλεπωτέροις Ἀρειανοῖς Πλήν πεπληροφόρημαι, ὡς οὐδὲν ὠφελήσει ὁ διαλεγόμενος εἰς ἄτα νενε-
 20 κρωμένα

ΟΑ'.- ΦΡΟΥΜΕΝΤΙΩ ΕΚΚΛΗΣΙΕΚΔΙΚΩ.

Ναῦται μὲν καὶ κυβερνῆται πάντα ποιούσιν, ὅπως ἂν τὸ πέλαγος διαδράμοιεν καὶ πρὸς λιμένα καταπλεύσαιεν, σὺ δὲ διὰ παντός πελαγίοις φιλονεικεῖς ἀλιεύειν ἐν ταῖς τρικυμίαις τῶν βιωτικῶν πραγμά-
 25 των συνεχῶς, καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ τοῖς δικαστηρίοις στρεφόμενος προφάσει μὲν τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων προμηθείας, τῇ δ' ἀληθείᾳ χάριν πλεονεξίας ἀκορέστου καὶ συλλογῆς ἀδίκου.

ΟΒ'.- ΠΟΜΠΗΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Χεβρών «συζυγή» ἐρμηνεύεται. Διὰ τί δὲ συζυγὴ προσηγορεύθη
 30 ὁ τύπος ὅτι ἐκεῖ κατὰ συζυγίαν κείνται Ἀβραάμ καὶ Σάρρα, Ἰσαὰκ

71. Ἰωβ 28, 14.
 74. Ψαλμ 113, 5.

72. Ψαλμ 18, 1.
 75. Πρωμ 8, 22.

73. Ψαλμ 113, 4.

ὑπάρχει μέσα σὲ μένα»⁷¹. Καὶ ἄλλου· «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ»⁷². Καὶ στὸ ξίφος διατάζει ὁ Κύριος νὰ χορτάσει μὲ κρέας καὶ αἷμα, καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ ρωτιοῦνται γιὰ ποιὸν λόγο σείονται⁷³, καί· «Τί ἔπαθες θάλασσα καὶ ἔφυγες, καὶ σύ, Ἰορδάνη, γύρισες πίσω;»⁷⁴. Ἐφόσον λοιπὸν αὐτὰ εἶναι ἔτσι, γιατί μοῦ προβάλλεις αὐτὸ πού ἀναφέρεται στὶς Παροιμίες, «Ὁ Κύριος μὲ δημιούργησε στὴν ἀρχὴ τῶν ἔργων του»⁷⁵; Ὁ ἴδιος ὁ Σολομών τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου του τὸ ὀνόμασε παραβολὴς καὶ λόγο σκοτεινός. Ἄλλο δηλαδὴ εἶναι ἐκεῖνο πού εἰπωθῆκε παραβολικὰ καὶ συσκοτισμένο, πού ἐπιδέχεται πολλὰς ἐρμηνεῖες, καὶ ἄλλο ἐκεῖνο πού διδάχθηκε καθαρὰ καὶ ἀσυγκάλυπτα, μὲ σαφήνεια καὶ ἀπερίφραστα. Σὺ ὅμως, ἀποφεύγοντας τὴ φωτεινὴ διδασκαλία τοῦ Ἀποστόλου, ἐπειδὴ τὰ μάτια τῆ ψυχῆς σου ἔπαθαν βλάβη, στρέφεις τὴν προσοχὴ σου στὰ σκοτεινὰ αἰνίγματα. Καὶ ποιά ἄραγε δικαιολογία θὰ μπορούσες νὰ ἔχεις; Ἦθελα βέβαια νὰ σοῦ ἐρμηνεύσω τὴν πρότασιν τῶν Παροιμιῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ μὲ τὴν ἄλογη πρόληψιν ναρκώθηκες ἀπὸ τὴ μοχθηρίαν τῶν Ἀρειομανιτῶν, συγκράτησα τὴν κίνησιν τῆς γραφίδας, δίνοντάς σοι μόνο αὐτὴ τὴ συμβουλή, ἐὰν φυσικὰ τὴν ἀνέχεσαι· νὰ πιστεύεις δηλαδὴ αὐτὸ πού τώρα κηρύττεται ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια καὶ τοὺς ἀποστόλους, παρὰ στοὺς Ἀρειανούς πού εἶναι πιὸ ἐπικίνδυνοι ἀπὸ τοὺς δηλητηριώδεις δράκους. Ἀλλὰ ἔχω πληροφορηθεῖ ὅτι δὲν ὠφελεῖ καθόλου αὐτὸς πού μιλάει σὲ αὐτὰ νεκρωμένα.

71. ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΕΚΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ⁷⁶ ΦΡΟΥΜΕΝΤΙΟ.

Οἱ ναῦτες καὶ οἱ κυβερνητὲς κάνουν τὸ πᾶν γιὰ νὰ διασχίσουν τὸ πέλαγος καὶ νὰ καταπλεύσουν σὲ λιμάνι, ἐνῶ σὺ ἀγωνίζεσαι νὰ ψαρεύεις πάντοτε μέσα στὶς τρικυμίας τῶν βιωτικῶν ὑποθέσεων, τριγυρίζοντας συνεχῶς στὶς ἀγορὲς καὶ στὰ δικαστήρια, μὲ τὴν πρόφασιν βέβαια τῆς τακτοποίησης τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα τὸ κάνεις ἀπὸ ἀχόρταστη πλεονεξία καὶ ἀδίκην συγκέντρωσιν πραγμάτων.

72. ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΟΜΠΗΪΟ.

Ἡ λέξις Χεβρών σημαίνει σύζυγος. Καὶ γιὰ τὸν τρόπον ὀνομάστηκε σύζυγος; Ἐπειδὴ ἐκεῖ εἶναι θαμμένοι κατὰ ζεύγη ὁ Ἀβραάμ καὶ ἡ

⁷⁵α. Ἐκκλησιαστικὸ ὀφθίμιον κληρικῶν, πού ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ ἐπισκόπου ἐξήταζε τίς μικρὰς ὑποθέσεις

καὶ Ῥεβέκκα, Ἰακώβ καὶ Λία Καλῶς τοίνυν ὁ θεοφιλῆς Χαλὲβ πολλῇ σπουδῇ καὶ πόνῳ καὶ ἰδρωτί ἔλαβε τὴν μνήμην τῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν, ἧτις μητρόπολις ὑπῆρχε τῶν Ἐνακίμ, καταφονεύσας τοὺς τῶν ὑπερηφάνων γιγάντων ἀσεβεῖς καὶ φαύλους ἀπογόνους, καὶ γίνε-
5 ται κληρὸς τοῦ Χαλὲβ πᾶσα ἡ γῆ, ἐν ἧπερ ἐτύγχανον οἱ τάφοι τῶν μακαρίων ἐκείνων.

ογ'.— Τῶ αὐτῶ.

Μὴ ἀθυμῆσης καὶ γὰρ καὶ σοὶ δέδοται πιστεύσαντι τῶ ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ γεγεννημένῳ Χριστῷ, κληρὸς νοητός. Θεὸς γὰρ σου
10 γέγονεν ὁ Θεὸς τῶν ἀειμνήστων πατριαρχῶν.

οδ'.— Τῶ αὐτῶ.

Τί ξενίῳ βλέπων πονηρότατόν τε καὶ ἀνοσιώτατον ὑπερευφημοῦμενον καὶ ἐνδοξαζόμενον παρανόμως καὶ μεγάλα ἰσχύοντα παρὰ τοῖς δυναστεύουσιν; Μνήσθητι τῆς Γραφῆς ἐμβοαίσης, ὅτι «Ἐδόθη ὁ
15 ἀσεβῆς ἐν ὕψει μεγάλοις»· τοντέστι, συνεχωρήθη ὑψωθῆναι κατὰ τὸν κόσμον τοῦτον. Συγχεχάρηται δὲ οὐκ ἀκρίτως, ἀλλ' ἵνα, λίαν μετάρσιος ἐκφανθεῖς, κάκειθεν καταπεσῶν, ἀνιάτον συντριβῆν ὑπομείη.

ΟΕ'.— ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΩ ΡΗΤΟΡΙ.

20 Εἴρηκας διὰ τοῦτο πολλάκις πλήθη βαρβάρων ἐμβάλλειν τῇ Ῥωμαίᾳ, διότι μὴ βούλονται πάντες, μήτε μὴν προθυμοῦνται θεραπεύειν θυσίαις τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων. Γινῶθι τοίνυν τρανότερον, καὶ ἀνευ τινὸς καλύπτρας, ὅτι καὶ βαρβάρων ἐπίδρομαι καὶ σεισμοὶ καὶ ἐμπρησμοὶ καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἀναρᾷ, δι' οὐδὲν ἄλλο γίνεται, ἢ
25 διὰ τὴν πονηρίαν καὶ ἠλιθιότητα τῶν κατὰ σέ δεισιδαιμόνων καὶ δυσσεβῶν ἀνθρώπων, μὴ παινομένων τῆς εἰδωλαλατρίας, ἀλλὰ θυόντων κατὰ τὰ προάστεια τοῖς ἀλεθρίοις δαίμοσι καθεκάστην ἡμέραν, καὶ μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ σωτήριον ἐπιδημίαν καὶ ἔκλαμψιν περιστατούντων ἐν σκοτει, καὶ ψηλαφούντων τοὺς τοίχους ἐν μεσημβρία ὡσπερ
30 τυφλῶν. Ἄλλ' εἴθε γινῶναί ποτε γοῦν ὑστερον δυναθείης τὸν θεῖον

Σάρρα, ὁ Ἰσαὰκ καὶ ἡ Ρεβέκα, ὁ Ἰακώβ καὶ ἡ Λεία. Καλῶς λοιπὸν ὁ ἀγαπητὸς στὸν Θεὸ Χάλεβ μὲ μεγάλη προσπάθεια, κόπο καὶ ἰδρώτα τὴν ἔλαβε στὴ μνήμη τῶν ἀείμνηστων πατριαρχῶν, ποὺ ἦταν μητρόπολη τῶν Ἐνακίμ⁷⁶, ἀφοῦ σκότωσε τοὺς ἀσεβεῖς καὶ διεφθαρμένους ἀπογόνους τῶν ὑπερήφανων γιγάντων. Ἔτσι ἔγινε κλῆρος τοῦ Χάλεβ ὅλη ἡ χώρα στὴν ὁποία ὑπῆρχαν οἱ τάφοι ἐκείνων τῶν μακάριων.

75.— Στὸν ἴδιο.

Νὰ μὴ κυριευτεῖς ἀπὸ λιποψυχία. Γιατὶ καὶ σὲ σένα ποὺ πίστευες στὸν Χριστό, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, δόθηκε κλῆρος πνευματικός. Γιατὶ ἔγινε Θεὸς σου ὁ Θεὸς τῶν ἀείμνηστων πατριαρχῶν.

74.— Στὸν ἴδιο.

Γιατὶ ἐκπλήσσεσαι βλέποντας ἓναν πάρα πολὺ πονηρὸ καὶ ἀνίερο νὰ ὑπερεπαινεῖται καὶ νὰ δοξάζεται παράνομα καὶ νὰ ἔχει μεγάλη δύναμη στοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐξουσίας; Θυμήσου τὴ Γραφὴ ποὺ φωνάζει, «Στὸν ἀσεβῆ δόθηκαν ψηλὰ ἀξιώματα»⁷⁷, δηλαδή τοῦ ἐπετράπη νὰ ὑψωθεῖ πολὺ στὸν κόσμον αὐτόν. Καὶ τοῦ ἐπετράπη ὄχι ἀπερίσκεπτα, ἀλλὰ μὲ σκοπὸ, ἀφοῦ ἐμφανιστεῖ ψηλὰ μετέωρος, πέφτοντας ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ὑποστεῖ συντριβὴ ἀθεράτευτη.

75. ΣΤΟΝ ΡΗΤΟΡΑ ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟ.

Εἶπες ὅτι αἰτία γιὰ τὸ ὅτι πολλὲς φορές βαρβαρικὰ στίφη εἰσβάλλουν στὸ Ρωμαϊκὸ κράτος εἶναι ἐπειδὴ δὲν θέλουν ὅλοι, οὔτε προθυμοποιῶνται νὰ λατρεύσουν μὲ θυσίες τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων. Μάθε λοιπὸν πολὺ καλὰ καὶ ἀπροκάλυπτα, ὅτι καὶ οἱ ἐπαδρομὲς τῶν βαρβάρων καὶ οἱ σεισοὶ καὶ οἱ ἐμπρησμοὶ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα θλιβερὰ δὲν συμβαίνουν γιὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ ἐξαιτίας τῆς κακίας καὶ τῆς ἠλιθιότητος τῶν ἀνθρώπων ποὺ εἶναι σὰν καὶ σένα δεισιδαίμονες καὶ ἀσεβεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν σταματοῦν τὴν εἰδωλολατρία, ἀλλὰ θυσιάζουν σὰν προάστεια κάθε μέρα στοὺς καταστρεπτικούς δαίμονες, καὶ μετὰ τὴ σωτήρια ἔλευση καὶ λάμψη τοῦ Χριστοῦ βαδίζουν στὸ σκοτάδι, καὶ ψηλαφοῦν τοὺς τοίχους μεσημεριάτικα σὰν τοὺς τυφλοὺς. Ἀλλὰ μακάρι νὰ μπορέσεις κάποτε νὰ μάθεις τὸν θεϊκὸ Μωυσῆ, ὁ ὁποῖος διαπομπεύει τὴ γυναῖκα

77. Ἐκκλ. 10, 6.

Μωϋσέα ἐκπομπεύοντα τὴν μετὰ τὴν ἄφεδρον πάλιν αἰμορροοῦσαν
 ψυχὴν πρῶην γὰρ δόξας πρὸς ὀλίγας ἡμέρας τῷ Χριστοῦ κηρύγματι
 καθαρθῆναι τῆς εἰδωλομανίας, νῦν πάλιν μεταβαλὼν κακῶς φοινίτη
 ταῖς ὄδελυραῖς τῶν ξοάνων θυσίαις

5 ΟΣΤ' .- ΡΟΥΦΙΝΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἐπειδὴ σὺν τοῖς νόμοις τοῖς δημοσίοις καὶ τὴν θεῖαν μεταχειρίζῃ
 Γραφὴν, ὅπερ οὖν πολυμαθίας ὑπάρχει τεκμήριον, καὶ κτήτωρ
 παντοίας καθέστηκας ἀρετῆς, μάθανε καὶ ὅπερ ἠρώτησας Τὰ γὰρ
 δὴ ψέλλια, ἅπερ προσενήνοχε τῇ Ῥεβέκκα ὁ τοῦ Ἀβραὰμ παῖς,
 10 σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας, φρονήσεώς τε καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐτύγ-
 χανον σύμβολα

ΟΖ.

Τὸ «οὐαὶ» θρηνηῶδες ὑπάρχει ἐπίφθεγμα, μυρία προμαρτυρόμε-
 νον σκυθρωπὰ καὶ ἀνιαρά. Διὰ τοῦτο τοίνυν ὁ Κύριος εἶρηκε διὰ τοῦ
 15 Ἡσαΐου «Οὐαὶ οἱ ἐπισπώμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν», ὥσπερ σχοινίῳ
 μακρῷ, ἐκ τοῦ προστιθέναι ταῖς προλαβούσαις ἀμαρτίαις τὰς μεταγε-
 νεστέρας μηχανομένῳ αἰεί

οη' .- Τῷ αὐτῷ.

Πυνθάνη τί ἂν σημαίνοιεν ὃ τε ἀρχαιονοχός τοῦ Φαραῶ τοῦ
 20 ἠγαπηκότος τὸν σώφρονα Ἰωσήφ, καὶ ὁ ἀρχισιτοποιός Ἡγοῦμαι τοί-
 νυν διὰ τοῦ ἀρχαιονοχίου δηλοῦσθαι τῶν Χριστιανῶν λαόν, προσφέ-
 ροντα τῷ Θεῷ τὸν οἶνον τῆς πίστεως, διὰ δὲ τοῦ ἀρχισιτοποιοῦ μηνύε-
 σθαι τὸν δῆμον τῶν Κυριοκτόνων καὶ ἀπίστων Ἑβραίων, οὕτινος διὰ
 τὴν πολλὴν σκληροκαρδίαν καὶ τὴν ἀνοητίαν ἀφηρέθη ἡ κεφαλὴ.
 25 Τῆς μὲν γὰρ Ἐκκλησίας κεφαλὴ ὁ Χριστὸς χρηματίζει, τῶν δὲ μὴ
 πιστεινόντων οὐκ ἔστι. Ἀποκεφαλίζεται τοίνυν ὁ μὴ πιστεύσας τῷ
 θεῷ κηρύγματι καὶ ἀνασκολοπιζεται, οἱ δὲ πιστοὶ πτερωτοὶ τῇ δια-
 νοίᾳ καὶ τῇ γνώσει γενόμενοι, ἐφίπτανται τοῖς ἀχράντοις καὶ σωτηρί-
 οῖς δίσκοις, καὶ τὸν ἄρτον ἐσθίουσι τὸν καταβεβηκότα ἐξ οὐρανοῦ,
 30 καὶ ζωὴν αἰώνιον ἡμῖν χαριζόμενον.

ΟΘ' .- Τῷ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤῃ ΓΑΙΝΑ.

Οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ κινούμενος, ἀλλ' ὑφ' ἐτέρων ἀναγκαζόμενος

πού μετὰ τὴν ἔμμηνη κάθαρση πάλι αἰμορραγεῖ⁷⁸. Γιατί, ἐνῶ ἔδειξες ἀρχικὰ γιὰ λίγες μέρες ὅτι καθαρίστηκες μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῆς μανίας τῶν εἰδώλων, τώρα, ἀλλάζοντας πάλι κακῶς, βάφεσαι μετὰ τὸ αἷμα τῶν σιχαμερῶν θυσιῶν πού γίνονται στὰ ξόανα.

76.— ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΡΟΥΦΙΝΟ.

Ἐπειδὴ μαζὶ μετὰ τοὺς νόμους τοῦ κράτους χρησιμοποεῖς καὶ τὴν ἁγία Γραφή, πράγμα πού εἶναι ἀπόδειξη πολυμάθειας, καὶ εἶσαι κάτοχος κάθε εἴδους ἀρετῆς, μάθε καὶ αὐτὸ πού ρώτησες. Τὰ βραχιόλια λοιπὸν πού πρόσφερε στὴ Ρεβέκα ὁ γιὸς τοῦ Ἀβραάμ⁷⁹ ἦταν σύμβολα τῆς σωφροσύνης, τῆς ἀνδρείας, τῆς σύνεσης καὶ τῆς δικαιοσύνης.

77.— ΣΤὸν ἴδιο^{79α}.

Τὸ «οὐαὶ» εἶναι ἐπιφώνημα πού μοιάζει μετὰ θρήνο, καὶ ἐπιβεβαιώνει μύρια θλιβερὰ καὶ δυσάρεστα πού συμβαίνουν. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Κύριος μέσω τοῦ Ἡσαΐα εἶπε· «Ἀλλοίμονο σ' ἐκείνους πού σύρουν πίσω τους τὶς ἁμαρτίες τους σὰν μακρὸ σχοινί»⁸⁰, πού γίνεται ὅλο καὶ μακρύτερο μετὰ τὸ νὰ προσθέτουν στὶς προηγούμενες ἁμαρτίες καὶ τὶς ἐπόμενες.

78.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ρωτᾶς νὰ μάθεις τί ἀραγε νὰ σημαίνουν ὁ ἀρχικεραστής τοῦ Φαραὼ πού εἶχε ἀγαπήσει τὸν συνετὸ Ἰωσήφ, καὶ ὁ ἀρχιαρτοποιός. Νομίζω λοιπὸν ὅτι ὁ ἀρχικεραστής συμβολίζει τὸν χριστιανικὸ λαὸ πού προσφέρει στὸν Θεὸ τὸ κρασί τῆς πίστεως, ἐνῶ ὁ ἀρχισιτοποιός συμβολίζει τὸ πλῆθος τῶν ἀπίστων Ἑβραίων πού σκότωσαν τὸν Κύριο, τοῦ ὁποῖου ἀπὸ τὴν μεγάλη σκληροκαρδία καὶ ἀνοησία ἀφαιρέθηκε τὸ κεφάλι. Γιατὶ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Χριστός, ἐνῶ ἐκείνων πού δὲν πιστεύουν δὲν εἶναι. Αὐτὸς λοιπὸν πού δὲν πίστεψε στὸ θεϊκὸ κήρυγμα ἀποκεφαλίζεται καὶ παλουκώνεται, ἐνῶ οἱ πιστοί, ἀποκτώντας φτερὰ μετὰ τὸν νοῦ καὶ τὴν γνώση, πετοῦν ψηλὰ μετὰ τοὺς ἀμόλυντους καὶ σωτήριους δίσκους καὶ τρώνε τὸν ἄρτο πού κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ μᾶς δίνει τὴν αἰώνια ζωὴ.

79.— ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟ ΓΑΪΝΑ.

Δὲν μοῦ ἔγραψες κινούμενος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀνα-

^{79α} Ἡ ἐπιστολὴ ἀνεπίγραφη· ἐφόσον ὁμως ἡ ἐπόμενη φέρει τὴν ἐνδειξὴ «στὸν ἴδιο», ἀρα καὶ αὐτὴ ἀπευθύνεται στὸν ἴδιο, δηλαδὴ στὸν Ρουφίνο. ⁸⁰ Ἡσ. 5, 18.

γεγράφηκάς μοι. Πῶς δύναται ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ ὁμοούσιός τε καὶ ἰσο-
 δύναμος ὑπάρχειν, δεόμενος τοῦ Πατρὸς, ὅπως ὑποτάξει αὐτῷ τὰ
 πάντα, καὶ μετὰ τοῦτο, καθὼς ὁ Ἀπόστολος γράφει, ὑποτασσόμενος
 τῷ Πατρὶ ὑποτάξαντι αὐτῷ πᾶσαν τὴν κτίσιν; Τί λέγεις, ὦ ἄνθρωπε;
 5 Δεῖτα γὰρ ὅλως ὁ Χριστὸς ὑποταγῆναι Θεῷ, Θεὸς ὢν; Μὴ γὰρ ληστής
 τις καὶ ἀγέρωχος, ἢ ἀντίθεός ἐστιν, ὅπως ἂν καὶ χρήσοι ὑποταγῆναί
 ποτε; Πῶς οὖν εἴρηται, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν
 ἐχθρῶν ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα; Ὡσπερ κατάρα
 ἤκουσε δι' ἐμέ ὁ τὴν ἐμὴν λύων κατάραν διὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονο-
 10 μίας, καὶ ἁμαρτία λέλεκται ὁ μόνος ἀναμάρτητος καὶ ἀμώμητος ἀμνὸς
 τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, καὶ Ἀδὰμ γέγονεν ἀντί-
 τοῦ παλαιοῦ νέος, οὕτω δὴ καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων ἀνυπότακτον, ἐαν-
 τοῦ ποιεῖται, ὡς κεφαλὴ τοῦ παντός. Ἔως μὲν οὖν ἀνυπότακτος ἐγὼ
 καὶ στασιώδης τῇ τε ἀρνήσει τοῦ Θεοῦ καὶ τοῖς πάθεσιν, ἀνυπότακτος
 15 δι' ἐμέ ὁ Χριστὸς λέγεται, ὅταν δὲ ὑποταγῆ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ
 αὐτὸς πληροῖ τὴν ὑποταγὴν προσάγων τῷ Πατρὶ ἐμὲ τὸν σεσωσμένον.
 Πῶς δὲ ὁμοούσιος ὁ Χριστὸς τῷ Πατρὶ ὑπάρχει κατὰ τὴν θεότητα,
 ἰσοσθενής τε καὶ ὁμοιος, περιττὸν ἡγοῦμαι γράφειν τῷ μὴ παρα-
 δεχομένῳ.

20

Π.- ΦΛΑΥΙΑΝΩ.

Διατί τοὺς πόδας μόνον, καὶ οὐχὶ ἕτερον μέλος τῶν μαθητῶν ὁ
 Κύριος ἐνιψεν; Ὅτι οὐ ῥύτιον ἀπλῶς, καθάπερ νενόμικας, ἀπέκλυζεν
 ὁ Σωτὴρ, ἀλλὰ θεῖαν τινὰ δύναμιν ταῖς πτέρναις τῶν ἀποστόλων ἐνέ-
 βαλλεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἴρηται τῷ ὄφει, ὅτι «Σὺ τηρήσεις τοῦ ἀνθρώπου
 25 τὴν πτέρναν», τουτέστι τὴν πᾶσαν τοῦ βίου διαγωγὴν, διὰ τοῦτο οἱ
 πόδες τῶν μαθητῶν πέπλυνται, ἐν τῷ συμβόλῳ δηλοῦντες τοὺς νοου-
 μένους πόδας «Δέδωκα τοίνυν ἐξουσίαν ὑμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων,
 καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἀοράτου ἐχθροῦ». Καὶ
 Ἡσαΐας λέγει· «Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην
 30 καὶ ἀγαθὰ!» Οἱ γὰρ δὴ τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολοι κατέλυσαν μὲν τοῦ
 διαβόλου τὸν πόλεμον, πᾶσαν περιδραμόντες τὴν οἰκουμένην, εἰρή-
 νην δὲ τοῖς πᾶσιν ἐβράβευσαν, καὶ εὐηγγελίσαντο ἡμῖν τὰ οὐράνια
 ἀγαθὰ.

γκάστηκες ἀπὸ ἄλλους, ρωτώντας· Πῶς μπορεῖ ὁ Υἱὸς νὰ εἶναι ὁμοούσιος καὶ ἰσοδύναμος μὲ τὸν Πατέρα, ἀφοῦ παρακαλεῖ τὸν Πατέρα νὰ ὑποτάξει σ' αὐτὸν τὰ πάντα, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ, ὅπως γράφει ὁ Ἀπόστολος, ὑποτάσσεται στὸν Πατέρα πού ὑπέταξε σ' αὐτὸν ὅλη τὴν κτίση⁸¹; Τί λές, ἄνθρωπέ μου; Ἐχει πραγματικὰ ἀνάγκη ὁ Χριστὸς νὰ ὑποταγεῖ στὸν Θεὸ ἐνῶ εἶναι Θεός, Μήπως δηλαδή εἶναι κανένας ληστής καὶ ὑπερήφανος ἢ ἀντίθεος, γιὰ νὰ ἔχει ἀνάγκη κάποτε νὰ ὑποταχθεῖ; Πῶς λοιπὸν λέγεται, ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Υἱὸς μετὰ τὴν ὑποταγὴ τῶν ἐχθρῶν του θὰ ὑποταχθεῖ σ' ἐκεῖνον πού ὑπέταξε σ' αὐτὸν τὰ πάντα; Ὅπως ἄκουσε νὰ τὸν λένε κατὰρα ἐξαιτίας μου αὐτὸς πού κατάργησε τὴ δική μου κατὰρα μὲ τὴν ἐνανθρώπησή του, καὶ ὀνομάστηκε ἁμαρτία ὁ μόνος ἀναμάρτητος καὶ ἀμεμπτος ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, πού σηκώνει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου, καὶ ἔγινε νέος Ἀδὰμ στὴ θέση τοῦ παλιοῦ, ἔτσι καὶ τὴν ἀνυπότακτη φύση τῶν ἀνθρώπων τὴν κάνει δική του, σὰν κεφαλὴ τοῦ σώματος πού εἶναι. Ὅσο διάστημα λοιπὸν ἐγὼ εἶμαι ἀνυπότακτος καὶ σασισατικός καὶ μὲ τὴν ἄρνηση τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὰ πάθη, ὀνομάζεται γιὰ μένα ἀνυπότακτος ὁ Χριστός, ὅταν ὅμως ὑποταχθοῦν τὰ πάντα σ' αὐτὸν, τότε καὶ ὁ ἴδιος ἐφαρμόζει τὴν ὑποταγὴ, προσφέροντας στὸν Πατέρα ἐμένα τὸν σωσμένο. Πῶς ὅμως ὁ Χριστὸς εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα ὡς πρὸς τὴν θεότητα, καὶ ἰσοδύναμος καὶ ὅμοιος, νομίζω ὅτι εἶναι περιττὸ νὰ τὸ γράψω σ' αὐτὸν πού δὲν τὸν παραδέχεται.

80.— ΣΤΟΝ ΦΛΑΒΙΑΝΟ.

Γιατί ὁ Κύριος ἐνιψε μόνο τὰ πόδια τῶν μαθητῶν καὶ ὄχι ἄλλο μέλος τους⁸²; Ἐπειδὴ ὁ Σωτήρας δὲν ἔπλυνε ἀπλῶς τὴν ἀκαθαρσία, ὅπως νόμισες, ἀλλὰ ἔβαλε καὶ κάποια θεϊκὴ δύναμη στὶς φτέρνες τῶν ἀποστόλων. Ἐπειδὴ δηλαδή εἶχε εἰπωθεῖ σὺ φίδι, «Σὺ θὰ συντριψεῖς τὴ φτέρνα τοῦ ἀνθρώπου»⁸³, δηλαδή ὅλη τὴ διαγωγὴ τῆς ζωῆς, γι' αὐτὸ πλύθηκαν τὰ πόδια τῶν μαθητῶν, δηλώνοντας συμβολικὰ τὰ πνευματικὰ πόδια· γιατί λέγει· «Σὰς ἔδωσα ἐξουσία νὰ πᾶτατε πάνω σὲ φίδια καὶ σκορπιούς καὶ πάνω σὲ ὅλη τὴ δύναμη τοῦ ἀόρατου ἐχθροῦ»⁸⁴. Καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει· «Πόσο ὠραῖα εἶναι τὰ πόδια αὐτῶν πού διαδίδουν τὸ κήρυγμα τῆς εἰρήνης καὶ τῶν ἀγαθῶν!»⁸⁵. Οἱ ἀπόστολοι δηλαδή τοῦ Χριστοῦ κατάργησαν τὸν πόλεμο τοῦ διαβόλου, διατρέχοντας ὅλη τὴν οἰκουμένη, ἔφεραν σὲ ὅλους τὴν εἰρήνη καὶ μᾶς κήρυξαν τὰ οὐράνια ἀγαθὰ.

83. Γεν. 3, 15.

84. Λουκᾶ 10, 19.

85. Ἡσ. 52, 7.

πα'.— Τῶ αὐτῶ.

Ἦσατο τῶν ποδῶν ὁ Κύριος, ἵνα ἐνισχύσῃ πόδας γηϊνοὺς καὶ ἀσθενεῖς, μέλλοντας διατρέχειν πᾶσαν τὴν ὑφ' ἡλίῳ λαμβάνεται τοῦ μέρους τῆς πτέρνης, καθ' ἧς ἡ ἀπόφασις καταρχὰς ἐξενήνεκτο, ἵνα 5 τοῦ μεγάλου ἱατροῦ τὴν χεῖρα ἐπιθέντος, μηκέτι ἐνεργήσῃ ὁ ἰὸς τοῦ νοητοῦ ὄφρα. Ἐνδυναμωθείσα τοίνυν ἡ πτέρνα ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ἀψαμένου Δεσπότη, ἐπάτησε τὸν Σατανᾶν τὸν ἐξαπατήσαντα πρῶην τοὺς πρωτοπλάστους, καὶ οὕτω πεπλήρωται τὸ ὑπὸ τῆς προφήτιδος Δεδόρα βεβοημένον ἐν ἄσμασιν «Καταπατήσει τοὺς ἐχθροὺς 10 μου ἢ ἐμὴ δυναμωθείσα ψυχὴ». Καὶ ὁ Δαυὶδ κέκραγε ψάλλων ἐπινίκιον «Πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου οἱ ἐπανιστάμενοί μοι, καὶ ὥσπερ πηλὸν πλατειῶν λεανῶ τοὺς ἐχθροὺς μου». — «Ἴδου γὰρ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν, ὁ Κύριος εἶρηκε, πατεῖν, καὶ μὴ καταπατεῖσθαι, μηδὲ ἐξαπαταῖσθαι ὑπὸ τοῦ λυμεῶνος».

15

ΠΒ'.— ΦΙΡΜΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.

Μὴ σπεῦδε γενέσθαι ἄρχων τῆς ἐπαρχίας διὰ τῆς προστασίας τοῦ προσώπου ἐκείνου, ἵνα μὴ ἀρχθῆς καὶ πέσης, καὶ ἄγαν ταπεινωθῆς καὶ ἀφανισθῆς παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα.

ΠΓ'.— ΕΥΓΕΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

20 Φρονάττη ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῶν Γραφῶν καὶ μεγαλαυχεῖς φυσώμενος ἐπὶ ταῖς θεωρίαις, ἀντὶ καρπῶν ψιλὰ τὰ φύλλα κατέχειν τερπόμενος, καὶ μυκτηρίζεις τοὺς γινῶσιν μὴ ἔχοντας. Τοῦτο δ' ἂν καὶ σκηνηκοὶ πολλάκις ποιῆσαι δυνήσονται. Ἄλλ' ἔργοις μᾶλλον εὐαρέστοις πῶ Θεῷ τὴν σουτοῦ ψυχὴν ὠραῖσαι καὶ κοσμηῆσαι θέλησον «Οὐαί», γὰρ, 25 φησί, «γραμματεῦσι καὶ Φαρισαίοις ὑποκρινομένοις τὴν μάθησιν τῶν μακαρίων λόγων, ὅτι λέγουσι τὰ χρηστά, καὶ οὐ ποιοῦσιν αὐτά». Πρότερον τοίνυν προᾶξον, καὶ μετὰ τοῦτο δίδασκε.

ΠΔ'.— ΦΙΛΑΓΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἄδίκαιος Νῶε τὸν Χριστὸν χαρακτηρίζει, τὸν λέγοντα ἐν τοῖς 30 Εὐαγγελίοις «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ πεφορτισμένοι τοῖς πολλοῖς

81.- ΣΤὸν ἴδιο.

Ἄγγισε τὰ πόδια ὁ Κύριος, γιὰ νὰ ἐνισχεύσει τὰ γήινα καὶ ἀδύνατα πόδια, πού ἐπρόκειτο νὰ διατρέξουν ὅλη τὴν ὑφήλιο. Πιάνει τὸ μέρος τῆς φτέρνας, ἐναντίον τῆς ὁποίας εἶχε ἐκδοθεῖ ἡ ἀρχικὴ καταδικαστικὴ ἀπόφασις, ὥστε, ἀφοῦ ὁ μεγάλος γιατρός ἔβαλε ἐπάνω τους τὸ χέρι του, νὰ μὴ ἐνεργοποιεῖται ποτὲ πιά στὸ ἐξῆς τὸ δηλητήριο τοῦ νοητοῦ φιδιοῦ. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ φτέρνα δυναμώθηκε ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Δεσπότη πού πάτησε τὸν Σατανᾶ πού ἐξαπάτησε προηγουμένως τοὺς πρωτόπλαστους, καὶ ἔτσι ἐκπληρώθηκε ἐκεῖνο πού διακηρύχθηκε ἀπὸ τὴν προφήτιδα Δεβόρρα μὲ ἄσματα: «Θὰ καταπατήσει τοὺς ἐχθροὺς μου ἡ δυναμωμένη ψυχὴ μου»⁸⁶. Καὶ ὁ Δαβὶδ διακήρυξε ψάλλοντας ὕμνον ἐπινίκιο: «Θὰ πέσουν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου αὐτοὶ πού ἐπαναστατοῦν ἐναντίον μου, καὶ θὰ συντριψῶ τοὺς ἐχθροὺς μου σὰν τὸν πηλὸ τῶν πλατειῶν»⁸⁷.— Καὶ πάλι λέγει ὁ Κύριος: «Νά, σᾶς ἔδωσα ἐξουσία νὰ πατᾶτε καὶ νὰ μὴ καταπατᾶστε, οὔτε καὶ νὰ ἐξαπατᾶστε ἀπὸ τὸν καταστροφέα»⁸⁸.

82. ΣΤΟΝ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΑ ΦΙΡΜΟ.

Νὰ μὴ διάζεις νὰ γίνεις ἄρχοντας τῆς ἐπαρχίας μὲ τὴν προστασία τοῦ προσώπου ἐκείνου, γιὰ νὰ μὴ ὑποταχθεῖς σ' αὐτὸν καὶ πέσεις, καὶ ἀφοῦ ταπεινωθεῖς πολὺ, ἀφανιστεῖς ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι ἐλπίζεις.

83. ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΓΕΝΙΟ.

Περιφανεύεσαι γιὰ τὴν ἀνάγνωσι τῶν Γραφῶν καὶ καυχιέσαι φουσκώνοντας γιὰ τὶς θεωρίες, δοκιμάζοντας εὐχαρίστησι ἐπειδὴ κατέχεις ἀντὶ γιὰ καρπούς, ἀπλῶς φύλλα, καὶ κοροϊδεύεις αὐτοὺς πού δὲν ἔχουν γνῶσι. Αὐτὸ βέβαια θὰ μπορούσαν νὰ τὸ κάνουν πολλὲς φορές καὶ οἱ ἡθοποιοί. Σὺ ὅμως νὰ θέλεις νὰ ἐξωραΐσεις καὶ νὰ στολίσεις τὴν ψυχὴ σου μὲ ἔργα πού εἶναι ἀρεστὰ στὸν Θεό. Γιατὶ λέγει: «Ἀλλοίμονο στοὺς γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους, οἱ ὁποῖοι ὑποκρίνονται ὅτι γνωρίζουν τὰ μακάρια λόγια, ἐπειδὴ λένε τὰ καλά, ἀλλὰ δὲν τὰ ἐφαρμόζουν»⁸⁹. Πρῶτα λοιπὸν νὰ τὰ ἐφαρμόζεις, καὶ μετὰ νὰ τὰ διδάσκεις.

84. ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΦΙΛΑΓΡΙΟ.

Ὁ δίκαιος Νῶε προτυπώνει τὸν Χριστὸ πού λέγει στὰ Εὐαγγέλια: «Ἐλάτε σὲ μένα ὅλοι οἱ φορτωμένοι ἀπὸ τὰ πολλὰ παραπτώματα, καὶ

88. Λουκᾶ 10, 19.

89. Λουκᾶ 11, 46. Ματθ. 23, 3.

παραπτώμασιν, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς» ἐν τῇ κιβωτῇ τῆς Ἐκκλησίας, λελυτρωμένους ἐργασίας φαυλοτάτης καὶ ἐπικαταράτου. Τεχθέντος γὰρ ποτε τοῦ μακαρίου Νῶε, τυπικῶς καὶ προφητικῶς εἴρηται, ὅτι «Οὗτος διαναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἔργων ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς, ἧς 5 κατηράσατο Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν».

πε'. — Τῷ αὐτῷ.

Τοῦ λαοῦ τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων πρόσωπον φέρει ὁ Χαναάν, ὅστις καὶ γυμνωθέντος τοῦ Χριστοῦ κατεγέλασεν, ἐφραγέλλωσέ τε διὰ τοῦ Πιλάτου καὶ ἠτίμωσε, καὶ τὰ ἐξῆς Σὴμ δὲ καὶ Ἰαφὲτ δακτυλο-
10 δεικτοῦσι τοὺς περὶ τὸν Ἰωσήφ ἐντυλίξαντα τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἐναποθέμενον τῷ νεαρῷ μνήματι. Ἔτι τε αἰνίττονται καὶ Νικόδημον τὸν τοῦ Ἰσραὴλ διδάσκαλον, καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι περιέπειν τὸ πανάγιον σῶμα καὶ ἐν τμησὶ ποιεῖσθαι ἐσπούδαζον.

ΠΣΤ'. — ΑΚΑΚΙΩ ΜΕΜΟΡΙΑΛΙΩ.

15 Μωσῆς ὁ ἱεροφάντης, πλαγίαν ἐπὶ τῶν δύο χειρῶν κρατῶν τὴν ῥάβδον, κατὰ μίμησιν τοῦ ἐπὶ σταυροῦ τὰς χεῖρας διαπετάσαντος Χριστοῦ, τὸν Ἀμαλήκ ἐτροπώσατο. Διὸ καὶ ἡμεῖς, τὰς χεῖρας εἰς εὐ-
χὴν ἐκτείνοντες, νικῶμεν τὸν Σατανᾶν. Εἰ ὀρθὴν καὶ μὴ πλαγίαν τὴν ῥάβδον κατεῖχεν ὁ ἅγιος Μωϋσῆς, πῶς ἐδαρεῖτο τὰς χεῖρας καὶ χρεῖαν
20 εἶχε τοῦ Ἀαρῶν καὶ τοῦ Ὠρ ὑποστηριζόντων ἔνθεν τὰς χεῖρας αὐτοῦ;

πς'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐπωφελὲς ἂν εἴη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ σταυροειδῶς εὐχεσθαι οὕτω γὰρ εὐλογούμεθα παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλους πάλιν ἡμεῖς εὐ-
λογοῦμεν. Καὶ γὰρ ὁ θεαπέσιος Μωσῆς, τὴν σκηπὴν ἐγκαινιάζων καὶ
25 ἐνθρονίζων ἱερέα τὸν οἰκεῖον ἀδελφόν, σταυροειδῶς τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἐκτείνας, ηὐλόγησεν τὸν λαόν. Πλὴν μέντοι καὶ ταῦτα εἰρη-
κότες, τὴν εὐσεβῆ καὶ εὐπρεπῆ γονυκλισίαν οὐδαμῶς ἀναιρήσομεν. Καὶ γὰρ Δανιὴλ ὁ προφήτης τρίτην ὥραν καὶ ἕκτην καὶ ἑνάτην κάμπτων ἐπὶ τῆς γῆς τὰ γόνατα, παρεκάλει τὸν Θεόν.

90. Ματθ. 11, 28.

94. Ἰω. 19, 38.

91. Γεν. 5, 29.

92. Γεν. 9, 22.

93. Ἰω. 19, 1.

95. Ὁ μυσταγωγός, ὁ ἀνώτατος θρησκευτικὸς ἀρχοντας,

ἐγὼ θὰ σᾶς ξεκουράσω»⁹⁰ στήν Κιβωτό τῆς Ἐκκλησίας, ἀπαλλαγμένους ἀπὸ τὴν πονηρότατη καὶ καταραμένη ἐργασία σας. Γιατί, ὅταν κάποτε γεννήθηκε ὁ μακάριος Νῶε, συμβολικὰ καὶ προφητικὰ εἰπώθηκε· «Αὐτὸς θὰ μᾶς ἀναπαύσει ἀπὸ τὰ ἔργα μας καὶ ἀπὸ τῆ γῆ πού καταράστηκε ὁ Κύριος καὶ Θεὸς μας»⁹¹.

85.- Στὸν ἴδιο.

Ὁ Χαναάν⁹² ἐκπροσωπεῖ τὸν λαὸ τῶν ἀπιστῶν Ἰουδαίων, ὁ ὁποῖος ὅταν ὁ Χριστὸς γυμνώθηκε τὸν καταχλεύασε, τὸν μαστίγωσε μέσω τοῦ Πιλάτου, τὸν ἀτίμασε καὶ τὰ ἐξῆς⁹³. Ἐνῶ ὁ Σὴμ καὶ ὁ Ἰάφεθ σημαίνουν τοὺς γύρω ἀπὸ τὸν Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος τίλιξε τὸ σῶμα τοῦ Σωτήρα καὶ τὸ τοποθέτησε στὸ καινούργιο μνήμα. Ὑπαινίσονται ἐπίσης καὶ τὸν Νικόδημο, τὸν δάσκαλο τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τοὺς ἄλλους πού ἔσπευσαν νὰ φρονίσουν τὸ πανάγιο σῶμα καὶ νὰ τὸ τιμήσουν⁹⁴.

86.- ΣΤΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ ΑΚΑΚΙΟ.

Ὁ ἱεροφάντης⁹⁵ Μωϋσῆς, κρατώντας πλάγια μὲ τὰ δυὸ του χέρια τὴν ράβδο του, μιμούμενος τὸν Χριστὸ πού ἀπλώσε τὰ χέρια του στὸν σταυρό, νίκησε τοὺς Ἀμαληῖτες⁹⁶. Γι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς ἀπλώνοντας τὰ χέρια μας στήν προσευχὴ νικάμε τὸν Σατανᾶ. Ὅταν ὁ ἀγιος Μωϋσῆς κρατοῦσε τὴν ράβδο του ὀρθία καὶ ὄχι πλάγια, ἐπειδὴ κουράζονταν τὰ χέρια του, τότε χρειάζονταν τὸν Ἀαρὼν καὶ τὸν Ὡρ νὰ τοῦ ὑποβαστάζουν ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὰ χέρια του⁹⁷.

87.- Στὸν ἴδιο.

Θὰ ἦταν ὀφέλιμο νὰ προσευχόμεστε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σταυρωτά. Γιατί ἔτσι εὐλογοῦμαστε ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς εὐλογοῦμε τοὺς ἄλλους⁹⁸. Ἄλλωστε καὶ ὁ θεόπνευστος Μωϋσῆς, ἐγκαινιάζοντας τὴ σπηνὴ τοῦ μαρτυρίου καὶ ἐνθρονίζοντας ἱερέα τὸν ἀδελφὸ του, ἀπλώνοντας σταυρωτά τὰ χέρια στὸν οὐρανὸ, εὐλόγησε τὸν λαόν⁹⁹. Ὡστόσο λέγοντας αὐτὰ δὲν καταργοῦμε τὴν εὐσεβῆ καὶ κόσμη γονυκλισία. Γιατί καὶ ὁ προφήτης Δανιὴλ παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ τὴν τρίτη, ἕκτη καὶ ἑνάτη ὥρα, λυγίζοντας τὰ γόνατά του στὴ γῆ¹.

αὐτὸς πού διδάσκει τὴν τάξη τῶν θυσιῶν.

97. Ἐξ 17, 12.

99. Λευϊτ. 9, 22.

96. Ἐξ 17, 11.

98. Ἐξ 39, 23.

1. Δαν. 6, 13.

πη'.— Τῷ αὐτῷ.

Δανιήλ μὲν ὡς οἰκέτης γνήσιος διὰ προσευχῆς τὰ τῶν λεόντων ἐν τῷ λάκκῳ ἐνέφραξε στόματα, Χριστὸς δέ, ὁ τούτου Δεσπότης, ἰδία ἐξουσία, τῶν πυλωρῶν τοῦ ἄδου καὶ τῶν ἀμειδῶν φρουρῶν τῆς ἐκεῖσε
5 ζοφερωτάτης εἰρκτῆς τοὺς φάρυγγας ἔκλεισεν. Καὶ γὰρ εἶρητο προφητικῶς ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰώβ· «Ἀνοίγονταί σοι φόβῳ πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ ἄδου ἰδόντες σε ἔπτηξαν». Ζῶντες λέγονται οἱ πιστεύσαντες τῷ Χριστῷ, νεκροὶ δὲ ὅσοι μὴ ἐπίστευσαν διόπερ γέγραπται· «Καὶ ἐστάθη Ἄαρὼν ὁ ἱερεὺς ἀναμέσον τῶν ζώντων καὶ τῶν ἀποθανόντων».
10 Μεταξὺ γὰρ ἐστὶν ὁ Δεσπότης Χριστὸς τῶν τε παραδεξαμένων αὐτόν, καὶ τῶν μὴ βουληθέντων παραδέξασθαι. Καὶ μαρτυρεῖ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς λέγων τῷ λαῷ ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου, ὅτι «Μέσος ὑμῶν ἔστηκεν, ὅνπερ ὑμεῖς ἀγνοεῖτε».

πθ'.— Τῷ αὐτῷ.

15 Βλαβερόν ἄγαν τὸν λόγον ἀργόν τε καὶ ἀκερδῆ, καὶ μὴ συμβαλλόμενον, τῇ πνευματικῇ οἰκοδομῇ προφέρειν ἐκ στόματος, ὁμοίως καὶ τὸ τρέφειν ἐν τῇ καρδίᾳ τοὺς ὄφεις καὶ τοὺς σκορπίους τῶν πονηρῶν λογισμῶν.

ς'.— Τῷ αὐτῷ.

20 Ποθεῖς γινῶναι τὰς τῶν πατριαρχικῶν ὀνομάτων ἐρμηνείας. Καὶ δὴ λέξω σοι ταύτας. Ρουβὴν ἐρμηνεύεται, “ὄρῶν υἱός”. Συμεὼν δέ, “ὑπακοή Θεοῦ”. Λευὶ, “καλλητός”, τουτέστι Θεῷ προσκολλώμενος καὶ προσχρωτίζων Ἰούδας, “ἐξομολόγησις”. Ἰσάχαρ, “μισθὸς ἀγίων”. Ζαβουλὼν, “ῥύσις νυκτερίας”. Ἰωσήφ, “Κυρίου προσθήκη”.
25 Βενιαμίν, “υἱὸς δεξιᾶς”. Δάν, “κρίσις”. Νεφθαλίμ, “ἀνεμῆνον στέλεχος”, ἧτοι “προσευχή”. Γάδ, “εὐεπίτευκτος”, ἧγουν “τυγχάνων”. Ἀσήρ, “πλοῦτος ἢ μακαρισμός”.

ςα'.— Τῷ αὐτῷ.

Ἐναλλάξας τὰς χεῖρας ὁ ἅγιος Ἰακώβ, τοῖς περὶ τῶν Ἐφραῖμ καὶ
2) τὸν Μανασσὴν ηὐλόγησεν. Καὶ βλέπε τὸ θαυμαστόν τῇ γὰρ ἐναλλαγῇ τῶν χειρῶν ἐκτιπύσας τὸν σταιρὸν τοῦ Κυρίου, παρέσχε τοῖς ἐγγό-

2. Δαν. 6, 2.

3. Ἰώβ 38, 17.

4. Ἀριθμ. 17, 13.

88.— Στὸν ἴδιο.

Ὁ Δανιήλ σὰν γνήσιος ὑπηρέτης μὲ τὴν προσευχὴν ἔφραξε τὰ στόματα τῶν λιονταριῶν μέσα στὸν λάκκο², ἐνῶ ὁ Χριστός, ὁ Κύριός του, μὲ δική του ἐξουσία ἔκλεισε τοὺς φάρυγγες τῶν θυρωρῶν τοῦ ἄδη καὶ τῶν ἀγέλαστων φρουρῶν τῆς ἐκεῖ ζοφερώτατης φυλακῆς. Γιατὶ εἰπώθηκε προφητικὰ στὸ βιβλίον τοῦ Ἰώβ· «Ἀνοίγονται σὲ σένα ἀπὸ φόβο οἱ πύλες τοῦ θανάτου, ἐνῶ οἱ θυρωροὶ βλέποντάς σε φοβήθηκαν»³. «Ὅσοι πίστεψαν στὸν Χριστὸ λέγονται ζωντανοί, ἐνῶ ὅσοι δὲν πίστεψαν λέγονται νεκροί. Γι' αὐτὸ ἔχει γραφεῖ· «Καὶ στάθηκε ὁ Ἀαρὼν ὁ ἱερέας ἀνάμεσα στοὺς ζωντανούς καὶ τοὺς νεκρούς»⁴, διότι ὁ Δεσπότης Χριστὸς βρίσκεται ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν δέχτηκαν καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ δὲν θέλησαν νὰ τὸν ἀποδεχθοῦν. Καὶ τὸ βεβαιώνει ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης λέγοντας στὸν λαὸ στὸν Ἰορδάνη· «ἀνάμεσά σας βρίσκεται αὐτὸς τὸν ὁποῖο σεῖς δὲν γνωρίζετε»⁵.

89.— Στὸν ἴδιο.

Εἶναι πολὺ βλαβερὸ τὸ νὰ προσφέρουμε ἀπὸ τὸ στόμα μας λόγια ἄσκοπα καὶ ἀνώφελα ποὺ δὲν συμβάλλουν στὴν πνευματικὴ οἰκοδομὴ μας, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ νὰ τρέφουμε μέσα στὴν καρδιά μας τὰ φίδια καὶ τοὺς σκορπιούς τῶν πονηρῶν λογισμῶν.

90.— Στὸν ἴδιο.

Ἐπιθυμεῖς νὰ μάθεις τὴ σημασία τῶν ὀνομάτων τῶν πατριαρχῶν. Θὰ σοῦ τὴν πῶ λοιπόν· Ρουβὴμ σημαίνει “υἱὸς ποὺ βλέπει”· Συμεὼν “ὑπακοὴ τοῦ Θεοῦ”· Λευὶ “κολλητός”, δηλαδὴ προσκολλημένος στὸν Θεὸ καὶ αὐτὸς ποὺ προσκολλᾶ· Ἰούδας σημαίνει “ἐξομολόγησις”· Ἰσάχαρ “μισθὸς τῶν ἀγίων”· Ζαβουλὼν “νυκτερινὴ ρεῦσις”· Ἰωσήφ “προσθήκη τοῦ Κυρίου”· Βενιαμὶν “υἱὸς τῆς δεξιᾶς”· Δὰν “κρίσις”· Νεφθαλὶμ “ἀναμμένο κλαδί”, δηλαδὴ προσευχή· Γὰδ “εὐπλησίαστος”, δηλαδὴ αὐτὸς ποὺ βρίσκει τὸν στόχον· καὶ Ἀσήρ σημαίνει “πλοῦτος ἢ μακαρισμός”.

91.— Στὸν ἴδιο.

Ὁ ἅγιος Ἰακώβ εὐλόγησε τὸν Ἐφραὶμ καὶ τὸν Μανασσὴ ἐναλλάσσοντας τὰ χέρια του. Καὶ κοίταξε τὸ ἀξιοθαύμαστο. Μὲ τὴν ἐναλλαγὴ τῶν χειρῶν του, σχηματίζοντας τὸν σταυρὸ τοῦ Κυρίου, ἔδωσε στὰ ἐγγό-

5. Ἰω. 1, 25.

νοὺς τὰς θείας εὐλογίας, καὶ τίθησι τὸν πρῶτον δεῦτερον καὶ τὸν δεῦτερον πρῶτον.

46.- Τῷ αὐτῷ.

Ὁ σταυρὸς Χριστοῦ τοῦ φιλανθρωπιώτατου τοὺς πρῶτους δευτέρους ἀπέδειξε διὰ τὴν σφῶν ἀλαζονείαν καὶ ὑπερηφάνειαν. Καὶ φησὶν ὁ Ἀπόστολος τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι «Ὑμῖν ὑπῆρχεν ἀναγκαῖον χρηγηῆσαι τὸν λόγον, τοῖς ἐκ σπέρματος τοῦ μεγάλου Ἀβραάμ· ἐπειδὴ δὲ ἀποστρέφεσθε τὴν θείαν ἀκρόασιν καὶ ἀναξίους πεποιθήκατε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ λοιπὸν εἰς τὰ ἔθνη τὸν λόγον ἐκτείνωμεν», ἵνα πληρωθῇ τὸ λεχθὲν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῷ Υἱῷ ἐν τῇ βίβλῳ Ἰσαΐου· «Τέθηκά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, καὶ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἑσχάτου τῆς γῆς».

47.- Τῷ αὐτῷ.

Βλέπε μοι τοὺς ἐξ Ἑβραίων πεπιστευόντας, πῶς προσέρχονται τῷ 15 κηρύγματι τῶν ἀποστόλων, καὶ κηρύττει, πῶς οἱ πρῶτοι δεῦτεροὶ ἀποδείκνυνται, ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος τοῦ Μωσέως προφητεύσαντος τοῖς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ καὶ λεγόντος, ὅτι «Ἔσται ὁ προσήλυτος ὁ ἐν σοὶ ἄνω ἄνω σὺ φέ, κάτω κάτω ἐκείνος ἄρξει σοι, σὺ δὲ ἀρχθήσῃ· ἐκεῖνος γενήσεται εἰς κεφαλὴν, σὺ δὲ εἰς οὐρανόν». Προσήλυτον δὲ φησὶ 20 τὸν ἐξ ἐθνῶν πρὸ Χριστοῦ πεπιστευκότα λαόν.

48.- Τῷ αὐτῷ.

Λευτεὶας γράφεις μοι ἀπάρχων τοὺς μοναχοὺς προσχρατιζοντας καὶ κολλαμένους Θεῷ, καὶ ταῦτ' ἐννοῶν κεκάροδαιας μέγιστα.

49.- ΒΑΒΥΛΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.

25 Καλὰ μὲν πάντο λαλεῖς, κατὰ δὲ λίαν πράττεις ἐν γὰρ δὴ σχήμασι καὶ ῥήμασι τῆς καλοκαγαθίας ἐξαπατῶν τοὺς κούφους, καὶ κρύπτων τὴν αὐτοῦ ἀκαθόνητα, κατάφορος εὐρίσκη τοῖς εὐφρονοῦσιν, οὐκ ἐξ ἂν λέγεις καὶ πλάττη, ἀλλ' ἐξ ἂν ἐργάζῃ, ἐράδιος καταλαμβάνοντων σε.

6. Γεν. 48, 11 ε.

7. Πράξ. 13, 46.

νια του τις θεϊκές εὐλογίες, καὶ ἔκανε τὸν πρῶτο δεῦτερο καὶ τὸν δεῦτερο πρῶτον⁶.

92.— Στὸν ἴδιο.

Ὁ σταυρὸς τοῦ φιλόανθρωπου Χριστοῦ ἀνέδειξε τοὺς δεῦτεροους πρῶτους ἕξαιτίας τῆς ἀλαζονείας καὶ τῆς ὑπερηφάνειάς τους. Καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει στοὺς Ἰουδαίους: «Ἦταν ἀναγκαῖο νὰ κηρυχθεῖ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πρῶτα σὲ σᾶς πού εἶστε ἀπογόνοι τοῦ μεγάλου Ἀβραάμ. Ἐπειδὴ ὅμως ἀποκρούετε τὴ θεία ἀκρόαση καὶ κρίνατε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἀνάξιους τῆς αἰώνιας ζωῆς, ἀπευθύνουμε λοιπὸν τώρα τὸν λόγο στὰ ἔθνη»⁷, γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ αὐτὸ πού εἰπώθηκε ἀπὸ τὸν Πάτερα στὸν Υἱὸ στὸ βιβλίον τοῦ Ἡσαΐα: «Σὲ ἔστειλα γιὰ νὰ φωτίσεις τὰ ἔθνη, νὰ εἶσαι σωτήρας τους μέχρι τὰ πέρατα τῆς γῆς»⁸.

93.— Στὸν ἴδιο.

Κοίταξε τοὺς Ἑβραίους πού πιστεύουν, πῶς προσέρχονται στὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων, καὶ θὰ καταλάβεις πῶς οἱ πρῶτοι ἀποδεικνύονται δεῦτεροι, γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ ὁ λόγος τοῦ Μωυσῆ πού προφήτεψε γιὰ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ λέγοντας: «Ὁ προσήλυτος πού ἔχεις θὰ βρεθεῖ ἐπάνω ἐπάνω, καὶ σὺ κάτω κάτω. Ἐκεῖνος θὰ γίνῃ ἀρχηγὸς σου, καὶ σὺ θὰ γίνῃς ὑποτακτικὸς. Ἐκεῖνος θὰ εἶναι κεφαλὴ, καὶ σὺ οὐρά»⁹. Προσῆλυτο βέβαια ὀνομάζει τὸν λαὸ πού πίστεψε στὸν Χριστὸ προερχόμενος ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς.

94.— Στὸν ἴδιο.

Μοῦ γράφεις ὅτι οἱ μοναχοὶ εἶναι Λευῖτες, ἐπειδὴ συνδέονται καὶ προσκολλῶνται στὸν Θεό, καὶ ἐννοώντας αὐτά, ἔχεις κερδίσει πολὺ.

95.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΒΑΒΥΛΑ.

Πολὺ καλὰ βέβαια μιᾶς, ἀλλὰ κάνεις μεγάλα κακά. Γιατὶ μὲ τρόπους καὶ λόγια καλοκαγαθίας ἕξαπατᾶς τοὺς ἐλαφρόμυαλους καὶ κρύβεις τὴν βαναυσότητά σου, ἀποδεικνύεσαι ἀνυπόφορος πολυλογὰς στοὺς συνετοὺς, ὄχι ἀπὸ αὐτὰ πού λὲς καὶ πλάθεις, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὰ πού κάνεις, ἐπειδὴ εὐκόλα σὲ καταλαβαίνουν.

8. Ἡσ. 49, 6.

9. Δευτ. 28, 43.

43Τ' - ΣΩΤΗΡΙΩΝΙ.

«Οὐ φοβηθήση», φησίν, «ἀπὸ φόβου νυκτερινουῦ», τουτέστι τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ τοῦ δαμονιώδους ὁ γὰρ δὴ θεῖος φόβος, εὐφραίνων τὴν καρδίαν, ἡμερινὸς καὶ φωτεινὸς καλεῖται.

5 43'. - Τῷ αὐτῷ.

«Σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται». Ποίαις ἐξόδοις ἄρα φησι Σολομών, ἢ δῆλον, ὅτι ταῖς διὰ τοῦ στόματος τῶν ὀρθῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας.

44' - ΣΙΛΒΑΝῶ ΕΠΙΣΚΟΠῶ.

10 Ἡλίας ὁ Θεοσίτης, ὑπὸ φυτὸν καθευδήσας καὶ ἐγερθεῖς, ὄρα πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐγκρυφίαν καὶ καμψάκην ὕδατος. Τίς τοίνυν τηλικούτος, ὥστε εὐρεῖν ἐγκρυφίαν, πρὸς κεφαλῆς κείμενον, ἐν ἧ κεφαλῇ ὑπάρχειν λέγει Σολομών τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σοφοῦ τοὺς νοητούς, ἢ ἀπὸ εὐσεβοῦς ζητήσεως καὶ αἰτήσεως γνησίας τὸν πνευματικὸν ἄρ-
15 τον τὸν τρέφοντα τὴν ψυχὴν καὶ τὸ ὕδωρ ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον;

44'. - Τῷ αὐτῷ.

Οἱ τὰς ψυχὰς ἑαυτῶν ἀγνίζουσιν σπουδάζοντες, οὐ μόνον ἄρτου καὶ ὕδατος νοητοῦ εὐπορήσουσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ κρεῶν ἐπιτεύξονται· τέλειον γὰρ ἐστὶν ἢ στερεὰ τροφή, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος καὶ προσα-
20 ναφωνεῖ Μωϋσῆς τῷ λαῷ λέγων· «Ἀγνίσασθε εἰς τὴν αἴριον, καὶ φάγεσθε κρέα»· κρέα νοήσας τό τε θεῖον σῶμα, ὥσπερ οὖν ἐσθίουσιν οἱ πιστοὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὴν γινῶσιν Χριστιανῶν τὴν μακαριωτάτην, καὶ πασῶν ὑπερτέραν τῶν γνώσεων.

45'. - Τῷ αὐτῷ.

25 Εὐ καὶ τοῦτο φάναι τὸν μέγαν Μωϋσέα· «Οὐχὶ σήμερον, ἀλλ' αἴριον βράσεσθε κρέα», ἵνα δείξῃ τὸν χρόνον τὸν μετὰ τὴν ἐπιδημίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Δεσπότητος τῶν ὅλων. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ τὰ κρέα τῆς ὀρτυγομήτρας εἰς ὀργὴν καὶ στρόφους καὶ φθορὰν καὶ χολέραν τοῖς Ἑβραίοις ἐξέβη, τὰ δ' ἡμέτερα παμμακάριστα κρέα ῥῶσιν καὶ
30 δύνανται καὶ αὐξίαν, εὐθυμίαν τε καὶ ζωὴν αἰώνιον χαρίζεται πᾶσι τοῖς καταξιωθεῖσι μεταλαμβάνειν αὐτῶν.

96.- ΣΤΟΝ ΣΩΤΗΡΙΩΝΑ.

«Δέν θά φοβηθεῖς ἀπό κίνδυνο νυχτερινό»¹⁰, δηλαδή ἀνθρώπινο καί δαιμονικό, γιατί ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, πού εὐφραίνει τήν καρδιά, ὀνομάζεται ἡμερήσιος καί φωτεινός.

97.- ΣΤὸν ἴδιο.

«Ἡ σοφία ἐξυμνεῖται μὲ τις ἐξόδους»¹¹. Ἐραγε μὲ ποιῆς ἐξόδους ἐννοεῖ ὁ Σολομών, εἶναι φανερό, ὅτι ἐννοεῖ μὲ αὐτὰ πού βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα τῶν σωστῶν δασκάλων τῆς Ἐκκλησίας.

98. ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΣΙΛΟΥΑΝΟ.

Ὁ Ἡλίας ὁ Θεοσίτης πού κοιμήθηκε κάτω ἀπὸ φυτό, ὅταν σηκώθηκε εἶδε πρὸς τὸ μέρος τοῦ κεφαλιοῦ του μὰ πίττα καί δοχεῖο μὲ νερό¹². Ποιὸς εἶναι τόσο μεγάλος, ὥστε νὰ βρεῖ πίττα κοντά σὸ κεφάλι του, σὸ ὁποῖο κεφάλι λέγει ὁ Σολομών βρίσκονται τὰ νοητὰ μάτια τοῦ σοφοῦ, παρὰ αὐτὸς πού ὑστερα ἀπὸ εὐσεβῆ συζήτηση καί γνήσια αἴτηση βρίσκει τὸν πνευματικὸ ἄρτο πού τρέφει τήν ψυχὴ καί τὸ νερὸ πού πηγάζει στήν αἰώνια ζωή;

99.- ΣΤὸν ἴδιο.

Αὐτοὶ πού φροντίζουν νὰ ἐξαγνίσουν τίς ψυχές τους, ὄχι μόνο θὰ ἔχουν ἐπάρκεια ψωμοῦ καί νεροῦ πνευματικοῦ, ἀλλὰ θὰ βροῦν καί κρέατα, γιατί ἡ στερεὴ τροφή εἶναι τέλεια τροφή, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος¹³, καί φωνάζει ὁ Μωυσῆς στὸν λαὸ λέγοντας: «Καθαριστεῖτε γιὰ αὔριο καί θὰ φάτε κρέατα»¹⁴, ὡς κρέατα ἐννοώντας καί τὸ θεϊκὸ σῶμα πού τρῶνε οἱ πιστοὶ στήν Ἐκκλησία, ἀλλὰ καί τὴ γνώση τῶν Χριστιανῶν, τὴν πρὸ μακάρια καί ἀνώτερη ἀπὸ ὅλες τίς γνώσεις.

100.- ΣΤὸν ἴδιο.

Καλῶς ὁ μεγάλος Μωυσῆς εἶπε καί τοῦτο: «Ὁχι σήμερα, ἀλλὰ αὔριο θὰ φάτε κρέατα», γιὰ νὰ δείξει τὸν χρόνο τὸν μετὰ τὴν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ καί Δεσπότη τῶν πάντων. Γιατὶ ἐκεῖνα τὰ κρέατα τῶν ὀρτυκιῶν (πού ἔφαγαν στήν ἔρημο) κατέληξαν σὲ ὀργὴ καί πόνους κολικούς καί ζημὰ καί χολέρα γιὰ τοὺς Ἑβραίους, ἐνῶ τὰ δικά μας τρισμακάριστα κρέατα χαρίζουν αὔξηση, εὐθυμία καί αἰώνια ζωὴ σὲ ὅλους ἐκείνους πού εἶναι ἄξιοι νὰ τὰ φᾶνε.

13. Ἐβρ. 5, 14.

14. Ἀριθμ. 11, 18.

ρα. – Τῷ αὐτῷ.

Τί θαυμάζεις, εἰ κρεῶν τυγχάνουσιν αἰδίων καὶ μηδαμῶς φθειρο-
μένων οἱ τοῦ Χριστοῦ οἰκέται εὐνοϊκοί, ἀγνίζοντες ἑαυτοὺς τῷ φόβῳ
Θεοῦ καὶ τῇ πίστει καὶ τοῖς κατορθώμασι; Καὶ οἴνου γὰρ εὐπορήσου-
σι θείου, καθάπερ ὁ δίκαιος Νῶε γεωργὸς γέγονε καὶ ἐφιλοκάλησε,
φυτεύσας τὴν ἄμπελον. Ὑπερβάντες γὰρ τὸν κατακλυσμὸν τῆς ἀπι-
στίας, πεπώκασι τὸν νηφάλιον οἶνον καὶ ἐμεθύσθησαν, καθὼς ὁ Δα-
βιδὸς λέγει, «Τὸ ποτήριον τοῦ Θεοῦ μεθύσκει με κράτιστα», καὶ μεθυ-
σθέντες γεγύμνωται ἀνεπαίσχυντον γύμνωσιν· καλὸν γὰρ γυμνοῦ-
10 σθαι τῆς πονηρίας καὶ τῆς ἀνοησίας.

ρβ. – Τῷ αὐτῷ.

«Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρόσχες μοι ἵνα τί ἐγκατέλιπές με;», ἐκ
προσώπου τοῦ ἐν τῷ εἰκοστῷ καὶ πρώτῳ εἶρηται ψαλμῷ· ἀλλ' οὐκ
αὐτὸς ἐγκαταλέλειπται, ἢ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἢ ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ θεότη-
15 τος, ὡς δοκεῖ Ἀρειανοῖς καὶ τοῖς Εὐνομιανοῖς, ὥσπερ φοβούμενοις τὸ
πάθος, καὶ διὰ τοῦτο συστελλομένοις ἀπὸ τοῦ πάσχοντος. Τίς γὰρ τὸν
Σωτῆρα ἢ γεννηθῆναι κάτω τὴν ἀρχήν, ἢ ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀνελθεῖν
κατηνάγκασεν; Οὐ γὰρ ἀκοντί, ἀλλ' ἐκουσίως ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἦλθε
σὺν πολλῇ ἀγαλλιάσει· πρὸ γὰρ πολλῶν ἡμερῶν τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν
20 «Ἴδού ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
δοθήσεται εἰς τὸ ἐμπαιχθῆναι καὶ σταυρωθῆναι», καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀλλ' ἐν
ἑαυτῷ τυποῖ τὸ ἡμέτερον· ἄνθρωπος γὰρ γενόμενος, πάντως τοὺς
λόγους ὑπὲρ ἀνθρώπων ποιεῖται· ἀλλ' ἄνθρωπος γεγονώς, οὐκ ἠλλο-
τριώθη τοῦ ὑπάρχειν Θεός καὶ Κύριος τῶν ὄλων. Σημειωτέον γὰρ
25 ταῦτα· Ἐπειδὴ οὖν, καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει, μορφὴν δούλου ἐφό-
ρεσεν ὁ Κύριος τῶν ὄλων, ἐν ἑαυτῷ τυποῖ τὸ ἡμέτερον, ὡς δικολόγος
μηδὲν διηρπαγμένος, μᾶλλον δὲ συνήγορος, λέγων ὑπὲρ τοῦ τυραννη-
θέντος πρὸς τὸν καθηγοούμενον τῆς ἐπαρχίας Τεθλίμμεθα, καταπεπο-
νήμεθα διηρπάχθημεν, δικαιοτάτε τῶν δικαστῶν. Ὑπὲρ ἡμῶν τοίνυν
30 ὁ Χριστὸς φησιν «Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρόσχες μοι». Θεὸς μὲν τῶν
ὄλων Πατὴρ σὺν τῷ Υἱῷ ἐν τῷ κτίσαι τὰ πάντα, Θεὸς δὲ τοῦ Υἱοῦ ὁ

101.— Στὸν ἴδιο.

Γιατί ἀπορεῖς πού οἱ πιστοὶ ὑπηρέτες τοῦ Χριστοῦ τρῶνε κρέατα αἰώνια πού δὲν φθείρονται μὲ κανένα τρόπο, ἐπειδὴ ἔξαγνίζουν τοὺς ἑαυτοὺς τους μὲ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν πίστη καὶ μὲ τὰ καλὰ ἔργα; Καθόσον καὶ κρασι θεϊκὸ θὰ ἔχουν ἀφθονο, ὅπως ὁ δίκαιος Νῶε ἔγινε γεωργὸς καὶ καλλιέργησε τὸ ἀμπέλι πού φύτεψε¹⁵. Γιατί, ὅταν ξεπέ-
ρασαν τὸν κατακλυσμὸ τῆς ἀπιστίας, ἤπιαν τὸ διαυγὲς κρασι καὶ μέθυ-
σαν, ὅπως λέγει ὁ Δαβίδ, «Τὸ ποτήρι τοῦ Θεοῦ μὲ μεθάει μὲ τὸ καλύτερο
κρασι»¹⁶, καὶ μεθυσμένοι ξεγυμνώθηκαν, ἀλλὰ μὲ γύμνωσι πού δὲν ἐπι-
φέρει ντροπὴ¹⁷. Γιατί εἶναι καλὸ νὰ ἀπογυμνώνεται κανεὶς ἀπὸ τὴν
κακία καὶ τὴν ἀνοησία.

102.— Στὸν ἴδιο.

«Θεέ μου, Θεέ μου, πρόσεξέ με· γιατί μὲ ἐγκατέλειψες;»¹⁸, λέγεται
στὴν ἀρχὴ τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου ψαλμοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἐγκαταλειφθεῖ ὁ
ἴδιος (ὁ Χριστὸς) ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἢ ἀπὸ τὴ δική του θεότητα, ὅπως
νομίζουν οἱ Ἀρειανοὶ καὶ οἱ Εὐνομανοί, σὰν νὰ φοβοῦνται τὸ πάθος
καὶ γι' αὐτὸ ντρέπονται ἀπὸ αὐτὸν πού πάσχει. Γιατί ποιὸς ἔξανάγκασε
τὸν Σωτήρα νὰ γεννηθεῖ κάτω στὴ γῆ ἀρχικά, ἢ νὰ ἀνεβεῖ στὸν σταυρὸ;
Διότι δὲν ὀδηγήθηκε στὸν σταυρὸ παρὰ τὴ θέλησή του, ἀλλὰ μὲ πολλή
χαρὰ, ἀφοῦ πρὶν ἀπὸ πολλὰς μέρες ἔλεγε στοὺς μαθητὲς του· «Τώρα πη-
γαίνουμε στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ παραδοθεῖ γιὰ
νὰ ἐμπαιχθεῖ καὶ νὰ σταυρωθεῖ»¹⁹ καὶ τὰ παρακάτω. Ἀλλὰ μὲ τὸν ἑαυτό
του ἐκπροσωπεῖ τὸ δικό μας γένος. Γιατί, ἀφοῦ ἔγινε ἀνθρώπος, ὅπως
δήποτε κάνει λόγο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ὅμως, ἂν καὶ ἔγινε ἀνθρώπος,
δὲν ἀποξενώθηκε ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι Θεὸς καὶ Κύριος τῶν ὅλων. Πρέπει
ὅμως νὰ σημειώσουμε τὰ ἑξῆς· Ἐπειδὴ δηλαδή, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστο-
λος, ὁ Κύριος τῶν ὅλων φόρεσε τὴν μορφὴ δούλου, ἐκπροσωπεῖ στὸν
ἑαυτό του τὸ δικό μας γένος, ὅπως ὁ δικηγόρος, χωρὶς νὰ τοῦ ἔχουν ἀρ-
πάξει τίποτε, ἀλλὰ ὡς συνήγορος, λέγει, γιὰ λογαριασμὸ ἐκείνου πού
ἔχει τυραννηθεῖ, στὸν προϋστάμενο τῆς ἐπαρχίας Δοκιμάσαμε θλίψεις,
καταπονηθήκαμε, ληληλατηθήκαμε, δικαιοτάτε δικαστή. Γιὰ μᾶς λοιπὸν
ὁ Χριστὸς λέγει· «Θεέ μου, Θεέ μου, πρόσεξέ με». Θεὸς βέβαια τῶν ὅλων
εἶναι ὁ Πατέρας μαζί μὲ τὸν Υἱὸ πού ἔκτισε τὰ πάντα, ἀλλὰ ὁ Πατέρας

17. Γεν. 9, 21.

18. Ψαλμ. 21, 1.

19. Ματθ. 20, 18.

Πατήρ λέγεται, κατὰ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν. Ὡσπερ τοίνυν προεί-
 ρηκα, ἐν ἑαυτῷ ὁ Χριστὸς τυποῖ τὸ ἡμέτερον. Ἡμεῖς γὰρ ἐσμεν οἱ
 ἐγκαταλελειμμένοι πρώην, νῦν δὲ προσειλημμένοι καὶ σεσωσμένοι
 τοῖς τοῦ ἀπαθοῦς Χριστοῦ πάθεσιν. Ὡσπερ καὶ τὴν ἀφροσύνην ἡμῶν
 5 καὶ τὸ πλημμελὲς οἰκειούμενος ταῦτα διὰ τοῦ ψαλμοῦ φησι, ἐπειδὴ
 πρόδηλος εἰς Χριστὸν ὁ εἰκοστός πρώτος ψαλμὸς ἀναφέρεται. Τῆς δὲ
 αὐτῆς ἔχεται θεωρίας καὶ τὸ μαθεῖν αὐτὸν τὴν ὑπακοήν ἐξ ὧν ἔπαθεν,
 ὡσπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἧ τε κραυγὴ καὶ τὰ δάκρυα καὶ τὸ ἰκε-
 τεῦσαι καὶ τὸ εἰσακουσθῆναι καὶ τὸ εὐλαβὲς, ἅπερ δραματουρεῖται
 10 καὶ πλέκεται θαυμασίως ὑπὲρ ἡμῶν. Ὡς μὲν γὰρ Λόγος οὔτε ὑπήκοος
 ἦν, οὔτε ἀνήκοος τῶν γὰρ ὑπὸ χεῖρα ταῦτα καὶ τῶν δευτέρων, τὸ μὲν
 τῶν εὐγνωμονεστέρων, τὸ δὲ τῶν ἀξίων κολάσεων. Ὡς δὲ δούλου
 μορφῇ, συγκαταβαίνει τοῖς ὁμοδόουλοις καὶ δούλοις, καὶ μορφοῦται τὸ
 ἀλλότριον, ὅλον ἐν ἑαυτῷ ἐμὲ φέρων μετὰ τῶν ἐμῶν, ἵνα ἐν ἑαυτῷ
 15 δαπανήσῃ τὸ χεῖρον, ὡς κηρὸν πῦρ, ἢ ὡς ἀτμίδα γῆς ἥλιος, καὶ γὰρ
 μεταλάβω τῶν ἐκείνου διὰ τὴν σύγκρασιν. Διὰ τοῦτο ἔργω τιμᾶ τὴν
 ὑπακοήν, καὶ πειραῖται ταύτης ἐκ τοῦ παθεῖν. Οὐ γὰρ ἰκανὸν ἢ διάθε-
 σις, ὡσπερ οὐδὲ ἡμῖν, εἰ μὴ διὰ τῶν πραγμάτων χωρήσωμεν. Ἔργον
 γὰρ ἀπόδειξις διαθέσεως.

20

ΡΓ'. - ΕΥΘΙΩ ΕΠΑΡΧΙΚΩ.

Ἡ συμβᾶσά σοι λύπη χαρὰν μεγάλην μνηστεύεται, ἀλλὰ καὶ ἄφε-
 σιν ἰκανὴν προξενεῖ τῶν διεπτταισμένων σοι

ΡΔ'. - ΚΑΠΙΤΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Φησὶν Ἰερεμίας ὁ προφήτης ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν
 25 ταῖς ἁμαρτίαις τραυματωθεῖσαν καὶ λεπρωθεῖσαν ψυχὴν «Ἴδου ἐγὼ
 ἀνάγω συνούλωσιν αὐτῇ καὶ ἴαμα, καὶ ἰατρεύσω αὐτήν, καὶ φανερώ-
 σω αὐτοῖς εἰρήνην καὶ πίστιν, καὶ οὐ μὴ μνησθῶ τῶν ἁμαρτιῶν, ὧν
 ἤμαρτόν μοι». Τό, «ἴδου νῦν ἀνάγω συνούλωσιν», χρήσιμόν ἐστι πα-
 ραληφθῆναι εἰς τὴν λέπραν ἐν τῷ Λευιτικῷ γεγραμμένην. Οἷς δὲ ὁ

λέγεται Πατέρας τοῦ Υἱοῦ, ὡς πρὸς τὴν ἔνσαρκη οἰκονομία. Ὅπως εἶπα προηγουμένως λοιπὸν ὁ Χριστὸς στὸν ἑαυτὸ του ὑποδηλώνει τὸ δικὸ μας γένος. Γιατὶ ἡμεῖς εἴμαστε αὐτοὶ ποὺ προηγουμένως εἴχαμε ἐγκαταλειφθεῖ, καὶ σωθήκαμε μὲ τὰ πάθη τοῦ ἀπαθοῦς Χριστοῦ. Αὐτὰ δηλαδὴ τὰ λέγει μὲ τὸν ψαλμὸ, σὰν νὰ εἶναι δική του ἢ ἀφροσύνη μας καὶ οἱ ἁμαρτίες, διότι εἶναι φανερὸ πὼς ὁ εἰκοστός πρῶτος ψαλμὸς ἀναφέρεται στὸν Χριστὸ. Τὴν ἴδια ἐρμηνεῖα ἐπιδέχεται καὶ τὸ ὅτι ὁ ἴδιος ἔμαθε νὰ ὑπακούει μὲ ὅσα ἔπαθε, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος, δηλαδὴ τὴν κραυγὴ καὶ τὰ δάκρυα καὶ τὴν παράκληση καὶ τὸ ὅτι εἰσακούστηκε καὶ τὴν εὐλάβεια²⁰, τὰ ὁποῖα ὑφίσταται καὶ σὰ ὁποῖα περιπλέκεται κατὰ τρόπο ἀξιοθαύμαστο γιὰ μᾶς. Γιατὶ ὡς Λόγος, οὔτε ὑπάκουος ἦταν, οὔτε ἀνυπάκουος, γιατί αὐτὰ ἀνήκουν στοὺς κατώτερους καὶ τοὺς δεύτερους, τὸ πρῶτο στοὺς πιὸ εὐγνώμονες, καὶ τὸ δεύτερο στοὺς ἀξιους τιμωρίας. Ὅμως, ἐπειδὴ εἶχε λάβει μορφή δούλου, κατεβαίνει μαζὶ μὲ τοὺς συνδούλους καὶ δούλους, καὶ παίρνει τὴ μορφή τοῦ ξένου, φέροντας στὸν ἑαυτὸ του ἔμένα ὀλόκληρον μαζὶ μὲ τὰ δικά μου, μὲ σκοπὸ νὰ ἐξαλείψει τὸ χειρότερο, ὅπως ἡ φωτιὰ καταστρέφει τὸ κερὶ, ἢ ὅπως τὴν ὀμίχλη τῆς γῆς ὁ ἥλιος, καὶ ἐγὼ νὰ γίνω μέτοχος τῶν δικῶν του λόγω τῆς ἔνωσης. Γι' αὐτὸ τιμᾶ ἔμπρακτα τὴν ὑπακοὴ καὶ ἐκδηλώνει αὐτὴν ἔμπρακτα μὲ τὸ πάθος του. Γιατὶ δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ διάθεση, ὅπως δὲν εἶναι οὔτε σὲ μᾶς, ἂν δὲν προχωρήσουμε στὸ νὰ τὴν κάνουμε ἔργα. Διότι ἀπόδειξη τῆς διαθέσεως εἶναι τὰ ἔργα.

103.— ΣΤΟΝ ΑΠΑΡΧΙΑΚΟ ΕΥΘΙΟ.

Ἡ λύπη ποὺ σοῦ συνέβη σοῦ ἐγγυᾶται μεγάλη χαρὰ, ἀλλὰ σοῦ παρέχει καὶ ἀρκετὴ συγχώρηση τῶν πταισμάτων σου.

104.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΚΑΠΙΤΩΝΑ.

Λέγει ὁ προφήτης Ἰερεμίας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ στὴν ψυχὴ ποὺ τραυματίστηκε ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες καὶ προσβλήθηκε ἀπὸ λέπρα· «Νά, ἐγὼ θὰ ἐπιφέρω σ' αὐτὴν ἐπούλωση καὶ θεραπεία καὶ θὰ τὴν θεραπεύσω, καὶ θὰ φανερώσω σ' αὐτοὺς εἰρήνη καὶ πίστη, καὶ δὲν θὰ θυμηθῶ τὶς ἁμαρτίες ποὺ ἔκαναν σὲ μένα»²¹. Τὸ «Νά, τώρα θὰ ἐπιφέρω ἐπούλωση», εἶναι χρήσιμο νὰ ἀποδοθεῖ στὴ λέπρα ποὺ ἀναφέρεται στὸ Λευϊτικόν²². Ἐκεῖνοι

²¹ Ἰερ. 40, 6-8.

²² Λευϊτ. 13, 14.

Θεός τὴν συνούλωσιν ἀνάγει, καὶ σὺς ἰατρεύει, τούτοις καὶ τὴν εἰρή-
νην τῆς διανοίας καὶ τὴν πίστιν τὴν ἀδίστακτον καὶ στερεμνίαν φανε-
ροῖ. Οἱ τοίνυν συνουλωθέντες δῆλον ὅτι, τὸ τέλειον καθαρθέντες τὴν
ψυχὴν, τὸ χάρισμα τῆς ἀπαθείας κομίζονται

5 ρέ. – Τῷ αὐτῷ.

Χρὴ σε διάζεσθαι καὶ φιλεῖν κατὰ τὴν διάνοιαν τοὺς φθονουμέ-
νους ἀνθρώπους

ρς. – Τῷ αὐτῷ.

Ἐδάφης τὸν λογισμὸν τῷ ὀφιώδει φθόνῳ τῇ τε πικρία τῆς βασκα-
10 νίας, ἀλλ' ἔχεις ξύλον τίμιον τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου, ἐὰν θελήσης,
δυνάμενον γλυκᾶναι τὸ πικρὸν ὕδωρ τοῦ ἥθους σου. Καὶ γὰρ ὁ μέγας
Μωσῆς, ξύλον ἐμβαλὼν εἰς τὸ πικρότατον ὕδωρ τῆς Μερρᾶς, γλυκὴν
εὐθέως καὶ προσηγὲς λίαν τοῦτο ἀπειργάσατο.

ΡΖ. – ΣΩΣΙΜΙΑΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

15 «Ἡμεῖς δέ», φησὶν ὁ ἅγιος Μωϋσῆς, «οὐκ οἶδαμεν τί θύσωμεν
Κυρίῳ, ἕως τοῦ πορευθῆναι ἡμᾶς ὁδὸν ἡμερῶν τριῶν εἰς τὴν ἔρημον».
Παρ' ἡμῖν θυσία ἢ προσευχὴ νοεῖται, ἔρημος δὲ κατάστασις τίς ἐστὶν
ἐστερημένη παθῶν ἀλόγων, ὅπερ τελειότητα ὀριζόμεθα εἶναι. Τοι-
οῦτον ἂν εἶη, φησὶν, ὑπὲρ ὑμῶν, ὁ Ἀπόστολος τὸ γὰρ, «Τί προσευξώ-
20 μεθα καθ' ὃ δεῖ», οὐκ οἶδαμεν μέχρι καταστάσεως τῆς ἀπαθοῦς τε καὶ
καθαρᾶς. Οὐ γὰρ πάντως καὶ τότε τοιαύτας εὐχὰς ἢ ἐννοίας ἔξομεν,
οἷας νῦν διοχλούμενοι ὑπὸ τῶν ἐναντίων.

ΡΗ. – ΦΛΑΒΙΑΝΩ.

Ἔοικε τὸ ἡγεμονικὸν τῶν ἁγίων πυξίῳ τινὶ ἢ δέλτῳ, ἐν ᾧ κατα-
25 γράφει ὁ Θεός ἅπερ λεχθῆναι δεόν τῷ λαῷ αὐτοῦ. Εἰρηται γοῦν πῶ
προφήτῃ Ἀβδακοῖμ· «Γράψον ὄρασιν ἐπὶ πυξίου». Τῇ γὰρ ἑαυτοῦ
διανοίᾳ ἐγκύπτων ὁ ἅγιος καὶ εἰς αὐτὸν ὁρῶν καὶ ὅλως εἴσω συνε-
στραμμένος, οἷονεὶ ἐντηγχάνει τοῖς καταγραφείσιν ὑπὸ Θεοῦ ἐπὶ τὴν
ἑαυτοῦ διάνοιαν, καὶ οὕτως ἐπαγγέλλει τῷ λαῷ

στοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἐπιφέρει τὴν ἐπούλωση καὶ τοὺς θεραπεύει, σ' αὐτοὺς φανερώνει καὶ τὴν εἰρήνη τῆς διάνοιας καὶ τὴν ἀδίστακτη πίστη καὶ τὴ σταθερότητα. Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ ἐπούλώθηκαν, εἶναι φανερὸ πῶς, ἀφοῦ καθαρίστηκαν στὴν ψυχὴ, ἔλαβαν καὶ τὸ χάρισμα τῆς ἀπάθειας.

105.— ΣΤὸν ἴδιο.

Πρέπει νὰ καταβάλεις προσπάθεια νὰ ἀγαπᾷς καὶ μὲ τὴ σκέψη σου τοὺς ἀνθρώπους ποὺ φθονοῦνται.

106.— ΣΤὸν ἴδιο.

Βάφτηκες στὸν λογισμό σου μὲ τὸν φθόνον τοῦ φιδιοῦ καὶ μὲ τὴν πίκρα τῆς βασκανίας, ἔχεις ὅμως τὸ πολύτιμο ξύλο, τὸν σταυρὸ τοῦ Κυρίου, ποὺ, ἐὰν θελήσεις, μπορεῖ νὰ γλυκάνει τὸ πικρὸ νερὸ τοῦ ἤθους σου. Καὶ ὁ μέγας Μωυσῆς βάζοντας ξύλο μέσα στὸ πικρότατο νερὸ τῆς Μερρᾶς²³, τὸ ἔκανε ἀμέσως γλυκὸ καὶ πολὺ κατάλληλο γιὰ πόση.

107.— ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΖΩΣΙΜΙΑΝΟ.

Ἐμεῖς ὅμως, λέγει ὁ ἅγιος Μωυσῆς, δὲν γνωρίζουμε τί θὰ θυσιάσουμε στὸν Κύριον μέχρι νὰ διανύσουμε στὴν ἔρημο πορεία τριῶν ἡμερῶν²⁴. Σὲ μᾶς θυσία θεωρεῖται ἡ προσευχή, καὶ ἔρημος εἶναι μὴ κατάστασις στερημένη ἀπὸ παράλογα πάθη, τὴν ὁποία θεωροῦμε τελειότητα. Κάτι τέτοιο θὰ μπορούσε νὰ εἶναι γιὰ σᾶς αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ Ἀπόστολος· γιὰτὶ λέγει, «δὲν γνωρίζουμε πῶς πρέπει νὰ προσευχηθοῦμε»²⁵ μέχρι νὰ φτάσουμε στὴν κατάστασις τῆς ἀπαθοῦς καὶ καθαρῆς προσευχῆς. Γιατὶ τότε ὅπωςδήποτε δὲν θὰ κάνουμε τέτοιες εὐχὲς ἢ σκέψεις, τέτοιες ποὺ κάνουμε τώρα ποὺ ἐνοχλοῦμαστε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς.

108.— ΣΤΟΝ ΦΛΑΒΙΑΝΟ.

Ὁ νοῦς τῶν ἁγίων μοιάζει μὲ μὴ πινακίδα ἀπὸ τὸ ξύλο πύξο, ἢ χαρτὶ στὸν ὁποῖο ὁ Θεὸς καταγράφει αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ εἰπωθοῦν στὸν λαό του. Εἰπώθηκε λοιπὸν στὸν προφήτη Ἀβδακούμ· «Γράψε τὴν ὄραση σὲ πινακίδα»²⁶. Ὁ ἅγιος δηλαδή, σκύβοντας μέσα στὸν νοῦ του καὶ βλέποντας μέσα του καὶ ὄντας ὀλοκληρωτικὰ στραμμένος μέσα του, ἀκούει κατὰ κάποιον τρόπο αὐτὰ ποὺ γράφτηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ στὸ νοῦ του, καὶ ἔτσι τὰ ἀνακοινώνει στὸν λαό.

²⁵ Ρωμ. 8, 26.

²⁶ Ἀβδακ. 2, 2.

ΡΘ'. - ΑΦΘΟΝΙΩ ΣΑΜΑΡΙΤΗ.

Ἡ ἐπιστολή σου τοιοῦτον ἔχει τύπον· Εἰ μὲν ὁ εἰς τὴν γῆν σπαρεῖς
 σῖτος μὴ διεσῆπετο, εἶχεν ἐλπίδα ἀναστάσεως τὸ ἀνθρώπινον σῶμα.
 Εἰ δὲ ὁ σῖτος, ἦτοι παντοῖον γένημα καταβληθὲν εἰς τὴν γῆν σῆπεται,
 5 καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἰς τέφραν καὶ κόνιν κεχώρηκεν, τί μοι
 κατεπαγγέλλη ἀνάστασιν ἔσεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων; Ἐγὼ
 δέ φημι πρὸς ταῦτα· Ἀνάγνωθί μοι τὴν ἀρχὴν τῆς Γενέσεως· «Καὶ
 ἔλαβεν ὁ Θεὸς χυρὴν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον». Τί τοί-
 νυν διαλλάττει ὁ ἐκ τῆς γῆς χυρὸς τῆς τέφρας καὶ κόνεως; Ὡσπερ τοί-
 10 νυν ἐν ἀρχῇ ἐκ γῆς χυρὸς κατεσκευάσθη τὸ σῶμα καὶ ἐνεπνεύσθη ὑπὸ
 Θεοῦ καὶ ἐστάθη ἄνθρωπος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, οὕτω πάλιν ἐκ
 χυρὸς καὶ ἐκ τέφρας ἐπὶ τῆς συντελείας τοῦ παρόντος αἰῶνος τῇ προ-
 στάξει καὶ δυνάμει τοῦ Θεοῦ ἐξαναστήσεται τὰ ἀνθρώπινα σώματα
 τὰς ἰδίας ἀπολαβόντα ψυχάς, καὶ ἐπὶ τοὺς οἰκείους στήσονται πόδας,
 15 εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ πάντα θαυμαστά ἐργαζομένου Δημιουργοῦ τῶν ὄλων.

ρι'. - Τῷ αὐτῷ.

Ὡσπερ πῶ μεγάλῳ Ἀβραάμ ἡ πίστις λελόγισται εἰς δικαιοσύνην,
 οὕτω καὶ σοὶ πιστεύοντι εἰς νεκρῶν ἀνάστασιν, εἴπερ καὶ πιστεύσειας,
 20 δικαιοσύνη παρὰ πῶ Θεῷ μεγάλη λογισθήσεται.

ρια'. - Τῷ αὐτῷ.

Γεγράφηκας, ὅτι Τὸν κόκκον τοῦ σίτου ἀλέσω, καὶ ποιήσω ἄλευ-
 ρον. Κἂν μυριάκις στείρω αὐτὸν εἰς τὴν γῆν, οὐκ ἔτι ζωογονεῖται,
 ἀλλ' οὐδ' ἐξανίσταται, οὐ μὴ βλαστήσει ποτέ, οὐ μὴ καρποφορήσει·
 25 οὕτω δὴ καὶ τὸ σῶμα σποδιὰ καὶ κόνις γενόμενον, οὐκ ἂν δύναιτο ἔτι
 ἐξαναστήναι ἢ ζῆσαι παντάπασιν. Ἀλλ' ἐγὼ σοὶ πάλιν καὶ νῦν τὰ
 αὐτὰ προσαγάγομι σὺν πραότητι ῥήματα, ὅπερ καὶ πάλαι ἐπέσταλ-
 κα, ὅτι, ὡσπερ τὴν ἀρχὴν ἐκ χυρὸς ἄνθρωπος ἀνεδείχθη τῇ δυνάμει καὶ
 τῇ τέχνῃ τοῦ πανσόφου καὶ πάντα ἰσχύοντος Κυρίου, οὕτω καὶ ἐν πῶ
 30 τέλει τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐκ τῆς σποδιᾶς γενήσεται ἡ ἀνάστασις τοῦ
 ἐφθαρμένου σώματος, καὶ ἐξαναστήσεται ὁ ἄνθρωπος ζωοποιηθεὶς τε

109.— ΣΤΟΝ ΣΑΜΑΡΕΙΤΗ ΑΦΘΟΝΙΟ.

Ἡ ἐπιστολή σου ἔχει τὸ ἕξις νόημα· Ἐὰν βέβαια δὲν σάπιζε τὸ σιτάρι πὸν σπέρνεται στὴ γῆ, θὰ εἶχε ἐλπίδα ἀνάστασης τὸ ἀνθρώπινο σῶμα, ἐφόσον ὅμως τὸ σιτάρι, δηλαδή ὁ κάθε σπόρος πὸν σπέρνεται στὴ γῆ, σαπίζει, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου μεταβάλλεται σὲ στάχτη καὶ σκόνη, γιατί μοῦ ὑπόσχεσαι ὅτι θὰ γίνεῖ ἀνάσταση τῶν ἀνθρώπων σωμάτων; Ἐγὼ ὅμως ἀπαντῶ σ' αὐτά· Διάβασε, σὲ παρακαλῶ, τὴν ἀρχὴ τῆς Γενέσεως πὸν λέγει· «Καὶ ἔλαβε ὁ Θεὸς χῶμα ἀπὸ τῆ γῆ καὶ ἔπλασε τὸν ἀνθρώπο»²⁷. Τί πλάθει λοιπὸν τὸ χῶμα πὸν πάρθηκε ἀπὸ τῆ γῆ, τὴ στάχτη καὶ τὴ σκόνη; Ὅπως λοιπὸν στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸ χῶμα τῆς γῆς κατασκευάστηκε τὸ σῶμα, καὶ δέχτηκε πνοὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ, καὶ ἔτσι ὁ ἀνθρώπος στάθηκε στὰ πόδια του, ἔτσι πάλι ἀπὸ χῶμα καὶ στάχτη κατὰ τὴν συντέλεια τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ, μὲ τὴν προσταγὴ καὶ δύναμη τοῦ Θεοῦ, θὰ ἀναστηθοῦν τὰ ἀνθρώπινα σώματα ξαναπαίροντας τὶς δικές τους ψυχές, καὶ θὰ σταθοῦν πάλι στὰ πόδια τους, πρὸς δόξα καὶ ἔπαινο τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὅλων, ὁ ὁποῖος τὰ κάνει ὅλα κατὰ τρόπο θαυμαστό.

110.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ὅπως στὸν μεγάλο Ἀβραάμ ἡ πίστη του ὑπολογίστηκε πρὸς δικαίωσή του²⁸, ἔτσι καὶ σὲ σένα, ἐφόσον πιστεύεις στὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, ἂν βέβαια πιστέψεις, θὰ ὑπολογιστεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ πολὺ γιὰ τὴ δικαίωσή σου.

111.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ἐχεις γράψει, Θὰ ἀλέσω τὸν κόκκο τοῦ σιταριοῦ καὶ θὰ τὸν κάνω ἀλεύρι. Ἐστὼ καὶ ἂν σπείρω τὸ ἀλεύρι αὐτὸ μῦριες φορές στὴ γῆ, δὲν ζωογονεῖται πιά, οὔτε ἀνασταίνεται, οὔτε θὰ βλαστήσει ποτέ, οὔτε θὰ καρποφορήσει. Ἐτσι λοιπὸν καὶ τὸ σῶμα, πὸν γίνεται σκόνη, δὲν μπορεῖ νὰ ἀναστηθεῖ ἢ νὰ ζήσει καθόλου. Ἐγὼ ὅμως θὰ σοῦ προσκομίσω πάλι μὲ πραότητα καὶ τώρα τὰ ἴδια λόγια πὸν σοῦ εἶχα γράψει καὶ παλιά, ὅτι δηλαδή, ὅπως στὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας ὁ ἀνθρώπος δημιουργήθηκε ἀπὸ χῶμα μὲ τὴ δύναμη καὶ τὴν τέχνη τοῦ πάνσοφου Κυρίου, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ κάνει τὰ πάντα, ἔτσι καὶ στὸ τέλος τῆς παρούσας ζωῆς ἀπὸ τὴ στάχτη θὰ γίνεῖ ἡ ἀνάσταση τοῦ νεκρωμένου σώματος καὶ ὁ ἀνθρώπος

28. Γεν. 15, 6. Ρωμ. 4, 3.

καὶ ψυχωθεῖς, τὴν μὲν προλαβοῦσαν φθορὰν ἀποτιναξάμενος, ἐπενδυσάμενος δὲ τὴν θείαν ἀφθαρσίαν.

ριβ. – Τῷ αὐτῷ.

Εἶρηκας τὴν σποδιὰν τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ὑπὸ τῶν ἀνέμων
 5 πανταχῇ διασκορπισθῆναι τε καὶ λικμηθῆναι· καὶ τί λοιπόν; Ἄλλ'
 ἐννόησόν μοι, πόθεν ἡ γῆ κατεσκευάσθη, πόθεν πῦρ καὶ ἀήρ καὶ
 ὕδωρ ὑφέστηκεν; Πάντως ἐρεῖς τῷ ἐπερωτῶντί σε τῶν Ἑλληνικῶν
 πόρρω φεύγων παραφλυαρημάτων, καὶ ἀποπτύων τοὺς λήρους τῶν
 10 ψευδοφιλοσόφων, πάντως ἐρεῖς, ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ὑπὸ
 τοῦ Θεοῦ τὰ στοιχεῖα παρήχθη. Καγὼ τοίνυν φημί σοι, ὅτι καθάπερ
 ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα ὑφέστηκε τῇ ῥοπῇ μόνῃ τοῦ θείου
 δουλήματος, οὕτως ἐκ τῆς τέφρας ἐκείνης, τῆς παρὰ σοὶ νομιζομένης
 ἀπόλλυσθαι, ἡ ἀνάστασις ἔσται τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων.

ριγ. – Τῷ αὐτῷ.

15 Ὁ παντοδύναμος Θεός, ὁ τὴν ῥάβδον Μωϋσέως ἐξηραμένην καὶ
 ἄφλοιον παραδόξως μεταβαλὼν εἰς ζῶον ἔμψυχόν τε καὶ ἔρπον (δράκων
 γὰρ ἦν φοβερός, καὶ φεύγει Μωϋσῆς τὸ θαῦμα καταπλαγεῖς), καὶ
 ὁ τὴν τοῦ Ἀαρὼν ῥάβδον ξηρὰν πολυχρόνιον ὑπάρχουσαν δίχα γῆς
 καὶ ῥίζης καὶ ὄμβρων καὶ εὐκρασίας ἀέρων, τῇ θελήσει καὶ μόνῃ διὰ
 20 μιᾶς νυκτὸς ἐκδλαστῆσαι ποιήσας, φύλλα τε χαριέστατα καὶ καρπὸν
 ὠραιότατον (πάντα γὰρ δυνατὰ Θεῷ παντοκράτορι καὶ πάντα ἰσχύ-
 οντι), αὐτὸς ἐν ῥωπῇ ὀφθαλμοῦ ἐξαναστήσει καιρῷ πῶ προσήκοντι τὰ
 ἀνθρώπεια σώματα, θάλλοντα τῇ ἑαυτοῦ χάριτι καὶ ἀγλαϊζόμενα ἐπι-
 τοσοῦτον, ὥστε ὑπερνικῆσαι τῇ θείᾳ λαμπρότητι τὰς αἰγὰς τοῦ ἀψύ-
 25 χου ἡλίου. Καὶ πειθέτω σε Μωϋσῆς, ὁ γνήσιος θεράπων τοῦ κρείττο-
 νος, φωσφόρος κατελθὼν ἐκ τοῦ Σιναιίου ὄρους, καὶ τὸν χρωῖτα δεδο-
 ξασμένος ταῖς λαμπηδόσιν, ὅπως διὰ τοῦ φαινομένου προδείξῃ τὴν
 μέλλουσαν χάριν ὑψόθεν ἀνθρώποις παρέχεσθαι.

ΡΙΔ. – ΓΑΪΝΑ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΗ.

30 Πάλιν ἡμῖν ἤκεν ὁ μέγας στρατηλάτης διὰ γραμμιάτων τὰ κήρινα
 προβαλλόμενος ἄπλα, οἷκ ἀφ' ἑαυτοῦ κτησάμενος ταῦτα, ἀλλ' ἐτέρω-

θά ἀναστηθεῖ παίρνοντας ζωὴ καὶ ψυχὴ, καί, ἀφοῦ ἀποτινάξει τὴ φθορὰ πού εἶχε προσηγηθεῖ, θά ντυθεῖ τὴ θεϊκὴ ἀθανασία.

112.— ΣΤὸν ἴδιο.

Εἶπες ὅτι ἡ στάχτη τῶν ἀνθρώπινων σωμάτων σκορπίστηκε ἀπὸ τοὺς ἀνέμους παντοῦ καὶ λιχνίστηκε, καὶ τί ἔμεινε λοιπόν, Σκέψου ὅμως, σὲ παρακαλῶ, ἀπὸ ποῦ δημιουργήθηκε ἡ γῆ, ἀπὸ ποῦ ἔλαβαν τὴν ὕπαρξή τους ἡ φωτιὰ καὶ ὁ ἀέρας καὶ τὸ νερό; Ὅπως δὴποτε σ' αὐτὸν πού σὲ ἐρωτᾷ, φεύγοντας μακριὰ ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς φλυαρίες καὶ φτύνοντας τὰ παραληρήματα τῶν ψευδοφιλοσόφων, θά πεῖς ὅτι ὅλα τὰ στοιχεῖα παράχθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀπὸ τὸ μηδέν. Καὶ ἐγὼ λοιπόν σου λέγω, ὅτι ὅπως ὅλα ἦρθαν στὴν ὕπαρξιν ἀπὸ τὸ μηδέν, μόνο μὲ τὸ νεῦμα τῆς θεϊκῆς ἀπόφασης, ἔτσι καὶ ἀπὸ ἐκείνη τὴ στάχτη, πού ἀπὸ σένα νομίζεται ὅτι διαλύθηκε καὶ χάθηκε, θά γίνει ἡ ἀνάστασις τῶν ἀνθρώπινων σωμάτων.

113.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ὁ παντοδύναμος Θεός, πού μετέβαλε τὴν ξηρὴ καὶ ξεφλουδισμένη ράβδο τοῦ Μωυσῆ κατὰ τρόπο παράδοξο σὲ ζῶο ἔμψυχο καὶ ἐρπετό²⁹ (γιατὶ ἦταν φοβερός δράκος καὶ ἔφυγε ὁ Μωυσῆς γεμάτος κατάπληξη ἀπὸ τὸ θαῦμα), καὶ αὐτὸς πού τὴ ράβδο τοῦ Ἀαρών, πού ἦταν ξηρὴ ἀπὸ πολλὰ χρόνια χωρὶς χῶμα καὶ ρίζα καὶ βροχὴ καὶ εὐκρατους ἀέρες, μόνο μὲ τὴ θέλησή του μέσα σὲ μὰ νύχτα τὴν ἔκανε νὰ βλαστήσει καὶ νὰ θγάλει πανέμορφα φύλλα καὶ πολὺ ὠραῖο καρπὸ³⁰ (γιατὶ ὅλα εἶναι δυνατὰ στὸν παντοκράτορα Θεὸ πού μπορεῖ νὰ τὰ κάνει ὅλα), αὐτὸς μὲ ἓνα του νεῦμα θά ἀναστήσει, στὸν κατάλληλο καιρὸ, τὰ ἀνθρώπινα σώματα, μὲ τὴ δική του χάρις, καθιστώντας τα ἀκμαῖα καὶ τόσο πολὺ λαμπρὰ, ὥστε νὰ νικοῦν μὲ τὴ θεϊκὴ τους λαμπρότητα τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἄψυχου ἡλίου. Καὶ ἂς σὲ πείσει γι' αὐτὸ ὁ γνήσιος ὑπηρέτης τοῦ Ἀνωτέρου, ὁ ὁποῖος κατέβηκε φωτεινὸς ἀπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ καὶ μὲ τὸ δέγμα του νὰ λάμπει ἀπὸ τὶς ἀκτινοβολίες³¹, γιὰ νὰ δείξει μὲ τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἀπὸ πρὶν τὴ μελλοντικὴ χάρις πού πρόκειται νὰ δοθεῖ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στοὺς ἀνθρώπους.

114.— ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟ ΓΑΪΝΑ.

Ἦρθε πάλι σὲ μᾶς ὁ μέγας στρατηλάτης μὲ γράμματα, προτείνοντας τὰ κέραινα ὄπλα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀπέκτησε μόνος του, ἀλλὰ τὰ ἔλαβε

31. Ἐξ. 34, 29 ἔ.

θεν ψεκτῶς πορισάμενος. Ἴδου γάρ, φησίν, ὁ θεῖος Ἀπόστολος τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐξεφώνησεν· γράφει γὰρ τοῖς ἐξ Ἑβραίων πεπιστευκόσιν, ὅτι «Πάντοτε ζῆ Ἰησοῦς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ ἡμῶν». Ἀλλὰ γινωσκέτωσαν οἱ ὑποβάλλοντές σοι τοιαῦτα
 5 ἐπιστέλλειν, ὅτι περὶ ἡ τοῦ Σωτῆρος μακαριωτάτη καὶ πολυύμνητος οἰκονομία, ἐντυχία ὑπὲρ ἡμῶν ὑπάρχει, προσηγόρευταί τε καὶ καλεῖται παρὰ τοῖς θεοφόροις καὶ θεηγόροις ἀνδράσιν.

ριέ. – Τῷ αὐτῷ.

Τὸ ἐντυγχάνειν οὐχ ὥσπερ ἡ τῶν πολλῶν συνήθεια, καὶ τὸ ζητεῖν
 10 ἐκδύκησιν ἔχει (τοῦτο γὰρ πῶς καὶ ταπεινότητος), ἀλλὰ τὸ πρεσβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ λόγῳ τῆς μεσιτείας, καθάπερ καὶ τὸ Πνεῦμα ὑπὲρ ἡμῶν ἐντυγχάνειν λέγεται. «Εἰς γὰρ Θεός, εἰς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Ἰησοῦς ὁ Χριστός». Πρεσβεύειν γὰρ λέγεται ἔτι καὶ νῦν ὡς ἄνθρωπος ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας, ὅτι μετὰ τοῦ σώματός
 15 ἐστίν, οὐπερ προσέλαβεν, ἕως ἂν ἐμὲ ποιήσῃ Θεὸν τῇ δυνάμει τῆς ἐναθρωπήσεως, κἂν μηκέτι κατὰ σάρκα γινώσκεται, τὰ σαρκικὰ λέγω πάθη, καὶ χωρὶς τῆς ἁμαρτίας ἡμέτερα. Οὕτω δὲ καὶ παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πατέρα Ἰησοῦν, οὐχ ὡς ὑπὲρ ἡμῶν προκυλινδούμενον τοῦ Πατρὸς καὶ προσπίπτοντα δουλικῶς, ἅπαγε τὴν δούλην ὄντως
 20 ὑπόνοιαν καὶ ἀναξίαν. Οὔτε γὰρ τοῦ Πατρὸς τοῦτο ἐπιζητεῖν, οὔτε τοῦ Υἱοῦ πάσχειν, ἢ ὡς περὶ Θεοῦ διανοεῖσθαι δίκαιον. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς πέπονθεν ὡς ἄνθρωπος, πείθει καρτερεῖν ὡς Λόγος καὶ παραινέτης. Τοῦτο γὰρ δεῖ σε νοεῖν τὴν παράκλησιν.

ρις. – Τῷ αὐτῷ.

Ἀναμνήσθητί μοι τῶν τοῦ Σωτῆρος ῥημάτων λέγοντος, «Πάντα
 25 ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἐστίν», καὶ «Ὁ ἑώρακώς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα», καὶ Σοὶ Πέτρε, δίδαμι ἀυθεντικῶς τὰς κλείδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, διότι οὐχὶ δούλον, οὐδὲ ὑπουργὸν ἢ λειτουργόν, οἰδὲ μὴν ὑποχείριον ἢ ἀλλόφυλον τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας με κέκλη-
 30 κας ἀλλὰ γνήσιον Υἱὸν ὑπάρχειν με τοῦ ζῶντος Θεοῦ ἁμολόγησας ἐξ ἐπιτοκιλίψευς τοῦ οὐρανίου Πατρὸς. Καὶ πάλιν ὁ εὐαγγελιστῆς εἶρηκεν, ὅτι «Διὰ τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦν ἐδίωκον»· οὐ μόνον καθ' ὃ

ἀπὸ ἄλλοῦ μὲ τρόπο ψεκτό. Γιατὶ νά, λέγει ὅτι ὁ θεῖος Ἀπόστολος διεκήρυξε τὴν ταπείνωσιν τοῦ Ἰησοῦ. Διότι γράφει σ' ἐκείνους ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους πού πίστεψαν, ὅτι «Ὁ Ἰησοῦς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ζεῖ πάντοτε γιὰ νὰ παρακαλεῖ γιὰ μᾶς»³². Ἐὰν γνωρίζουν ὅμως αὐτοὶ πού σοῦ ὑπαγορεύουν αὐτὰ πού γράφεις, ὅτι ἡ μακάρια καὶ πολυύμνητη πρόνοια τοῦ Σωτήρα, εἶναι μεσιτεία γιὰ μᾶς, καὶ ἔτσι ὀνομάζεται καὶ ἀποκαλεῖται ἀπὸ τοὺς θεοφόρους καὶ θεηγόρους ἄνδρες.

115.— Στὸν ἴδιο.

Ἡ προσευχὴ δὲν περιλαμβάνει, ὅπως συνηθίζουν οἱ πολλοί, καὶ τὴν ἐκδίκηση (γιατὶ αὐτὸ εἶναι κάπως ταπεινὸ), ἀλλὰ τὸ νὰ μεσιτεύει γιὰ μᾶς μὲ τὸν μεσιτευτικὸν τοῦ λόγου, ὅπως λέγεται ὅτι «καὶ τὸ Πνεῦμα μεσιτεύει γιὰ μᾶς»³³. Γιατὶ ἓνας Θεὸς ὑπάρχει καὶ ἓνας μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὁ ἀνθρώπος Ἰησοῦς Χριστός»³⁴. Καὶ λέγεται ὅτι πρεσβεύει ἀκόμα καὶ τώρα ὡς ἀνθρώπος γιὰ τὴ δική μου σωτηρία, διότι εἶναι μὲ τὸ σῶμα πού ἔλαβε, μέχρι νὰ κάνει ἐμένα θεὸ μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἐνανθρώπησης, ἔστω καὶ ἂν δὲν ὑπάρχει κατὰ σάρκα πιά, ἐννοῶ τὰ σαρκικὰ πάθη, καὶ χωρὶς τὰ δικά μας ἁμαρτήματα. Ἐτσι ὅμως ἔχουμε καὶ παράκλητο πρὸς τὸν Πατέρα τὸν Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν γονατίζει, οὔτε προσκυνᾷ τὸν Πατέρα δουρικὰ γιὰ χάριν μας. Μακριὰ ἀπὸ μᾶς ἡ πράγματι δουλικὴ καὶ ἀνάξια ὑποψία. Γιατὶ δὲν εἶναι δίκαιο νὰ σκεφτόμαστε ὅτι αὐτὸ τὸ ἀπαιτεῖ ὁ Θεός, οὔτε ὁ Υἱὸς τὸ πάσχει ὡς Θεός. Ἀλλὰ ὁ Ἰησοῦς ἔπαθε ὡς ἀνθρώπος καὶ μᾶς πείθει νὰ ὑπομένουμε ὡς Λόγος καὶ σύμβουλος. Ἐτσι δηλαδὴ πρέπει νὰ ἐννοεῖς τὴν παράκληση.

116.— Στὸν ἴδιο.

Θυμήσου, σὲ παρακαλῶ, τὰ λόγια τοῦ Σωτήρα ὁ ὁποῖος λέγει· «Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας εἶναι δικά μου»³⁵, καὶ· «Αὐτὸς πού εἶδε ἐμένα, εἶδε καὶ τὸν Πατέρα»³⁶, καὶ· Σὲ σένα, Πέτρε, δίνω μὲ ἐξουσία τὰ κλειδιά τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐπειδὴ δὲν μὲ ἀποκάλεσες δούλο, οὔτε ὑπηρέτη, ἢ ὑπάλληλο, οὔτε ὑποτακτικὸν ἢ ξένον ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ Πατέρα, ἀλλὰ ὁμολόγησες ὅτι εἶμαι γνήσιος Υἱὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ μὲ ἀποκάλυψη τοῦ οὐράνιου Πατέρα»³⁷. Ἀλλὰ καὶ πάλι ὁ εὐαγγελιστὴς ἔχει πει, ὅτι Γι' αὐτὸ οἱ Ἰουδαῖοι καταδίωκον τὸν Ἰησοῦ. Ὁχι μόνον ἐπειδὴ παρέβαινε τὴν ἀργία τοῦ Σαββάτου, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ παρουσίαζε τὸν ἑαυτό

35. Ἰω. 16, 15.

36. Ἰω. 14, 9.

37. Ματθ. 16, 18.

τι τὸ Σάββατον ἔλυνεν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἑαυτὸν ἀπεδείκνυεν γνήσιον Υἱὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἴσον κατὰ πάντα τῷ οὐρανίῳ Πατρὶ.

ΡΙΖ'.- ΕΥΑΝΔΡΕΙΩ.

Καταγελᾶν σου πολλοὺς τῶν ὀρθοδόξων παρασκευάζεις, μυστή-
5 ρια τὰ μυθάρια καλῶν. Πλὴν καὶ πᾶσα αἴρεσις, ἔξω τῆς Χριστοῦ θαί-
νουσα Ἐκκλησίας, μυστήρια ὀνομάζει τὰ παραφρονήματα. Οὕτω καὶ
Μανιχαῖοι μυστήρια καὶ θησαυρῶν ἀγαθῶν ἀποκαλοῦσι τὰ διβλία
τῆς δυσσεβείας καὶ τῆς παρανομίας ἥδη γὰρ ἐνεργεῖται τὸ μυστήριον
τῆς ἀπωλείας

10

ΡΙΗ'.- ΕΠΙΓΟΝΩ ΚΟΥΡΣΟΡΙ

Ἐπειδὴ τοὺς θείους λόγους ὁ ἅγιος Μωϋσῆς τῇ ἀσαφείᾳ ἐκάλυ-
ψεν, ἵνα μὴ νομίσωσιν αὐτὰ οἱ τὸ τηνικαῦτα, καὶ οἱ νῦν καὶ μετὰ
ταῦτα μωροὶ καὶ ἀσύνετοι τῶν Ἑβραίων, ὡς αὐτοὺς μεμαρτύρηκε
λέγων ἐν τῇ μεγάλῃ ᾠδῇ· «Οὗτος λαὸς μωρός, καὶ οὐχὶ σοφός, γενεὰ
15 ἐξεστραμμένη ἐστίν, υἱοὶ μὴ ἔχοντες πίστιν ἐν ἑαυτοῖς, πειράζουσι καὶ
παραπικραίνουσι τὸν Κύριον»· διὰ τοῦτο κάλυμμα ἐπετίθει τῷ οἰκείῳ
ἀπαστράπτουσι προσώπῳ, καὶ οὕτως διελέγετο τοῖς νοητοῖς καὶ
Αἰγυπτιάζουσι τῇ φρονήσει.

ριθ. - Τῷ αὐτῷ.

20

Πρόσωπον Μωϋσέως νόησον εἶναι τὸ φῶς τῆς Πεντατεύχου, κά-
λυμμα δὲ τὸ ἀσαφές τῶν μακαρίων λόγων, καὶ τὸ παραβολικὸν ἢ συμ-
βολικὸν καὶ τὸ αἰνιγματῶδες. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ φρέ-
ατος, ὅθεν πάντες πετώκασι, παραβολικῶς τινα καὶ ἐξῆς ἐπιφέρει
«Διὰ τοῦτο ἐροῦσιν οἱ αἰνιγματισταὶ τάδε καὶ τάδε».

25

ρκ. - Τῷ αὐτῷ.

Ἐὰν μετὰ κλαυθμοῦ πρὸς τὸν Χριστὸν ἐπιστρέψει ὁ Ἑβραῖος
νηπιάζων κατὰ τὸ βρέφος τὸ λεγόμενον Ἰσμαήλ, περιαιρεῖται τὸ κά-
λυμμα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας τῆς καλουμένης Ἄγασ, καὶ ἐγγύ-
θεν εἰρίσκει τὸ ζῶν ὕδωρ τῆς θείας Γραφῆς δεόντως ἐρμηνευθέν,
30 πότιμόν τε καὶ διαιγές, καὶ τοῦ θανάτου τῆς ἀπιστίας λυτρούμενον.

38. Ἰω. 10, 18.

39. Β' Θεσ. 2, 7.

39α. Ἀρματοδρόμος, δούλος πού ἔτρεχε μπροστά ἀπὸ τὸ ἄρμα.

του ὅτι εἶναι γνήσιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἴσος σὲ ὅλα μὲ τὸν οὐράνιο Πατέρα³⁸.

117.— ΣΤΟΝ ΕΥΑΝΔΡΕΙΟ.

Κάνεις πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους νὰ σὲ περιγελοῦν, ὀνομάζοντας μυστήρια τὰ παραμύθια. Ὅμως καὶ κάθε αἵρεση ποὺ βαδίζει ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζει μυστήρια τὰ προϊόντα τῆς παραφροσύνης της. Ἔτσι καὶ οἱ Μανιχαῖοι ὀνομάζουν μυστήρια καὶ ταμεῖα ἀγαθῶν τὰ διβλία τῆς ἀσέβειας καὶ τῆς παρανομίας· γιατί ἤδη ἐνεργεῖται μυστικά τὸ ἔργο τῆς ἀπώλειας³⁹.

118.— ΣΤΟΝ ΚΟΥΡΣΟΡΑ^{39α} ΕΠΙΓΟΝΟ.

Ἐπειδὴ ὁ ἅγιος Μωυσῆς κάλυψε τὰ θεϊκὰ λόγια μὲ ἀσάφεια, οἱ τότε καὶ τώρα καὶ στὸ μέλλον μωροὶ καὶ ἀσύνετοι Ἑβραῖοι, ὅπως τοὺς χαρακτήρισε λέγοντας στὴ μεγάλη ὠδή· «Αὐτὸς εἶναι λαὸς μωρὸς καὶ ὄχι σοφός, γενεὰ ξεστρατημένη, υἱοὶ ποὺ δὲν ἔχουν πίστη μέσα τους, οἱ ὅποιοι πειράζουν καὶ παραπικραίνουν τὸν Κύριο»⁴⁰. Γι' αὐτὸ ἔβαζε κάλυμμα στὸ πρόσωπό του ποὺ ἔλαμπε, καὶ ἔτσι μλοῦσε μὲ τοὺς νοητοὺς καὶ ὁμοίους μὲ τοὺς Αἰγύπτιους ὡς πρὸς τὸ μυαλό.

119.— Στὸν ἴδιο.

Πρόσωπο τοῦ Μωυσῆ θεώρησε ὅτι εἶναι τὸ φῶς τῆς Πεντατεύχου⁴¹, καὶ κάλυμμα ἢ ἀσάφεια τῶν μακάριων λόγων καὶ τὸ παραβολικὸ ἢ συμβολικὸ καὶ αἰνιγματικὸ τους νόημα. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Μωυσῆς γιὰ πηγᾶδι, ἀπὸ τὸ ὅποιο ἤπιαν ὅλοι νερό, μερικὰ παραβολικά, καὶ στὴ συνέχεια προσθέτει τὰ ἑξῆς· Γι' αὐτὸ οἱ ἑξηγητὲς τῶν αἰνιγμάτων θὰ ποῦν αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα⁴².

120.— Στὸν ἴδιο.

Ἐὰν ὁ Ἑβραῖος ἐπιστρέψει μὲ δάκρυα στὸν Χριστό, φερόμενος σὰν νήπιο, ὅπως τὸ βρέφος ποὺ λεγόταν Ἰσμαήλ, θὰ ἀφαιρεθεῖ τὸ κάλυμμα τῶν ματιῶν τοῦ νοῦ του ποὺ λέγεται Ἄγαρ, καὶ ἐκεῖ κοντὰ θὰ βρεῖ τὸ ζωντανὸ νερὸ τῆς ἁγίας Γραφῆς κατάλληλα ἐρμηνευμένο, πόσιμο καὶ καθαρὸ, ποὺ θὰ τὸν γλυτώσει ἀπὸ τὸν θάνατο τῆς ἀπιστίας⁴³.

40. Δευτ. 32, 3.

42. Ἀριθμ. 21, 18.

41. Ἐξ. 34, 32-35.

43. Γεν. 16, 1 ἔ.

ρκα. – Τῷ αὐτῷ.

Μέχρις ἂν μὴ κτήσονται δὲ οἱ Ἑβραῖοι τὴν πίστιν τῆς μακαρίας Σάρρας, τῆς οἰκέτιδος Ἄγαρ τὸ ὄνομα τῆ γνώμη αὐτῶν ἐπιφημίζειν δέον.

5

ρκβ. – Τῷ αὐτῷ.

Ὅτι πολλῆς θεωρίας καὶ νοήσεως δεῖται τὸ Μωσαϊκὸν γράμμα καὶ βαθείας ἐρεῦνης, πειθέτω σε ἡ μυστικὴ προσηγορία τοῦ φρέατος τῆς ὁράσεως.

ρκγ. – Τῷ αὐτῷ.

10

Μὴ καταδέξῃ ἐν ταῖς ἐπελθούσαις συμφοραῖς παραλῦσαι τὸ εὐελπι, μηδὲ χαλάσης τὸ κέρας τῆς θείας προσδοκίας Ῥῶν γὰρ τῷ Θεῷ δουληθέντι τὰ σκυθρωπότερα ἐπὶ τὸ ἴλαρόν τε καὶ φαιδρὸν μετενέγκαι.

ρκδ. – Τῷ αὐτῷ.

15

Φάσκεῖς ἐν πολλοῖς τὸν Ἰησοῦν ἐπαινεῖν, ἐν δὲ τῷ παριδεῖν αὐτὸν καὶ λῦσαι τὸ Σάββατον καὶ σφόδρα ἀγανακτεῖν. Ἄλλ' οὐ πάντοτε νήπιον χρὴ ὑπάρχειν τὸν ἄνθρωπον· εἰς ἄνδρα γὰρ τις τελέσας, οὐκ ἔτι ἀνέξεται ποτιζέσθαι γάλακτι, καὶ ὁ πρὸς τὰ τῶν φιλοσόφων ὁρμησας μαθήματα, οὐκ ἂν καταδέξαιτο ἀλφαβήτῳ προσκαρτερεῖν. Πρὸ τοίνυν τοῦ τὴν οὐράνιον ἐπιδημῆσαι σοφίαν τοῖς ἀθρώποις, καλὴ ἐτύγχανεν ἡ τοῦ Σαββάτου παρατήρησις καὶ ἀφέλμιος, νῦν δέ, κατὰ τὴν Χριστοῦ ἐπιδημίαν, οὐκ ἔστιν ἐπιτήδειος ἐπάνω γὰρ καὶ ἡμερῶν καὶ χρόνων καὶ παντὸς τοῦ κόσμου φρονήσει Χριστιανός.

ρκε. – Τῷ αὐτῷ.

25

Μὴ ξενισθῆς, πῶς πάλαι μὲν ὁ Θεὸς τὸ Σάββατον τηρεῖν διατάξατο, νῦν δὲ τὴν τοιαύτην ἀθετεῖ παρατήρησιν. Ὁρᾷς γὰρ παλαιάς τε καὶ νεαράς διατάξεις βασιλέων γηϊνῶν, πρώην μὲν τόδε τὸ πρᾶγμα θεοπισάντων, νῦν δὲ καταλυόντων τὸ προλαβὸν νομοθέτημα.

ρκς. – Τῷ αὐτῷ.

30

Νόμιζε μοι τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν μητέρα τινὰ εἶναι, καὶ νῦν μὲν τῷ νηπὶν τὸν μαστὸν ἐπιδιδούσαν καὶ δοῶσαν, Καλόν, καλόν, τοῦτό γε, εἴθ' ἕστερον πρὸς τὴν στερεὰν τροφήν τὸν παῖδα ἐλαύνουσαν, καὶ

121.- Στὸν ἴδιο.

Μέχρις ὅτου οἱ Ἑβραῖοι δὲν ἀποκτήσουν τὴν πίστη τῆς μακάριαις Σάρρας, πρέπει νὰ σκέφτονται καθαρὰ τὸ ὄνομα τῆς δούλης Ἰαγα⁴⁴.

122.- Στὸν ἴδιο.

“Ὅτι τὰ συγγράμματα τοῦ Μωυσῆ χρειάζονται πολλή γνῶση καὶ νοημοσύνη καὶ ἔρευνα σὲ βάθος, ἅς σὲ πείσει ἡ μυστικὴ ὀνομασία τοῦ πηγαδιοῦ τῆς ὄρασις⁴⁵.”

123.- Στὸν ἴδιο.

Νὰ μὴ ἐπιτρέψεις οἱ συμφορὲς ποὺ ἦρθαν νὰ σοῦ παραλύσουν τὴν αἰσιοδοξία, οὔτε νὰ χαλαρώσεις τὴ δύναμη τῆς ἐλπίδας στὸν Θεό. Γιατὶ εἶναι πολὺ εὐκόλο στὸν Θεό, ἐὰν θελήσει, νὰ μεταβάλει τὰ λυπητερὰ σὲ χαρούμενα καὶ εὐχάριστα.

124.- ΣΤΟΝ ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΤΟΝ ΕΒΡΑΙΟ.

Λὲς ὅτι σὲ πολλὰ ἐπαινεῖς τὸν Ἰησοῦ, ἀλλὰ ἀγανακτεῖς πάρα πολὺ μὲ τὸ ὅτι περιφρονεῖ καὶ καταργεῖ τὸ Σάββατο. “Ὅμως ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ παραμένει πάντοτε νήπιος. Γιατὶ, ὅταν κάποιος γίνει ἄνδρας, δὲν ἀνέχεται νὰ τρέφεται μὲ γάλα, καὶ ἐκεῖνος ποὺ προχώρησε στὰ μαθήματα τῶν φιλοσόφων, δὲν θὰ καταδεχόταν νὰ παραμένει στὸ ἀλφαθητάρη. Προτοῦ λοιπὸν ἔρθει ἡ οὐράνια σοφία στοὺς ἀνθρώπους, ἦταν καλὴ καὶ ὠφέλιμη ἡ τήρηση τοῦ Σαββάτου, τώρα ὅμως, μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶναι πιά χρήσιμη. Γιατὶ ὁ Χριστιανὸς ὡς πρὸς τὴ φρόνηση εἶναι πάνω ἀπὸ μέρες καὶ χρόνους καὶ ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον.

125.- Στὸν ἴδιο.

Μὴν ἐκπλαγεῖς ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ Θεὸς παλιότερα διέταξε νὰ τηροῦμε τὸ Σάββατο⁴⁶, καὶ τώρα ἀθετεῖ τὴν τήρησή του. Ἄλλωστε βλέπετε παλιὰ καὶ νέες διατάξεις τῶν ἐπίγειων βασιλέων, οἱ ὅποιοι παλαιότερα θέσπισαν αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἐνῶ τώρα καταργοῦν τὸν προηγούμενον νόμον.

126.- Στὸν ἴδιο.

Νὰ θεωρεῖς, παρακαλῶ, ὅτι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶναι κάποια μητέρα, ἡ ὁποία ἄλλοτε δίνει τὸν μαστό της στὸ νήπιον καὶ φωνάζει, “Εἶναι καλὸ, εἶναι καλὸ αὐτό”, καὶ μετὰ ὀδηγώντας τὸ παιδί πρὸς τὴν στερεὰ τροφή

χολῆ τὸν μαστὸν περιχρῖουσαν καὶ κράζουσαν συνεχῶς, Σαπρὸν, σαπρὸν τοῦτό γε.

ρκζ. – Τῷ αὐτῷ.

Λέγεις τὸν Μωσέα εἰρηκέναι ἐν Δευτερονομίᾳ, ὅτι «Προφήτην
5 ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ». Προφήτην εἶπεν, οὐχὶ Θεόν. Πῶς οὖν Θεὸν εἶναι τὸν Ἰησοῦν λέγετε; Ὡς νηπίῳ σοι, ὦ Ἰουδαῖε, συψελλίξει ὁ πάνσοφος Μωϋσῆς, οὐπω τρανότατα τολμῶν σοι δεῖξαι τοῦ Χριστοῦ τὴν θεότητα. Ὅταν τοίνυν
10 δέξῃ αὐτὸν ὡς προφήτην, κατὰ τὸν Μωσέα, καὶ βασιλέα καὶ ποιμένα πραῖν καὶ ἀκτῆμονα, τότε αὐτὸς ὁ μέγιστος προφήτης καὶ ἔγκριτος ἀποκαλύψει σοι αὐτὸν Θεὸν ὑπάρχειν ἀληθινόν, ἀσωμάτως καὶ ἀχρόκως πρὸ πάντων τῶν αἰώνων γεννηθέντα ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Ἔχεις δὲ μαρτυροῦντας τῇ θεότητι τοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ οἰκονομίᾳ πάντας τοὺς ἀοιδίμους προφήτας, οἵτινες ἐξηγηταὶ τοῦ νόμου τυγχάνουσιν.

15

ρκη. – Τῷ αὐτῷ.

Οὐχ ὁ τυχὸν ἐπεκρεμάσθη σοι κίνδυνος ἐν τῷ Δευτερονομίᾳ, ἐὰν μὴ πιστεύσῃς τῷ Χριστῷ καὶ προσκυνήσῃς καὶ ὑπακούσῃς αὐτῷ καὶ ὑποταγῆς ἐν παντὶ καθηκόντως. Φησὶ γὰρ ὁ νομοθέτης «Ἔσται δέ
20 πᾶσα ψυχὴ, ἣτις μὴ ἀκούσει τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ θείου λαοῦ.

ΡΚΘ. – ΑΛΕΞΑΝΔΡῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Ἄτοπον δοῦν πράγμα δοκεῖς μοι, ἐν τῷ μεταξὺ ὕβρεων καὶ θυμοῦ καταναγκάζειν καρποφορεῖν σοὶ τινὰς. Τοῦτο δ' οὐκ ἂν λεχθείη καρποφορία, ἀλλὰ δία καὶ αἰσχροῦτης καὶ ἀκαιρίας ἐσχάτη, καὶ τραχύτε-
25 ρόν τι τῶν δημοσίων ἐπιταγμάτων καὶ βαρυτάτων ἀπαιτημάτων. Ἀλλὰ παιῦσαι, παρακαλῶ, τῆς ἀπρεπείας ταύτης, μᾶλλον δὲ σχόλασον ταῖς προσευχαῖς καὶ τῇ πολλῇ κατὰ ψυχὴν ἡσυχίᾳ, καὶ ὁ Θεὸς διεγείρει τοῖς ἀξίοις ὄντας τῆς καλοκαγαθίας προσφέρειν σοι μεθ' ἱκεσίας πᾶσαν χρείαν. Οἱ μὲν γὰρ ἄξιοι τυγχάνουσιν τοῦ καρποφορεῖν μο-
30 ναχοῖς, οἱ δὲ παντελῶς ἀνάξιοι, καὶ μακρὰν τῆς βουλῆς τοῦ Κυρίου.

καὶ ἀλείφοντας τὸν μαστὸ μὲ χολή, φωνάζει συνεχῶς δυνατά· “Εἶναι σάπιο, εἶναι σάπιο αὐτό”.

127.— Στὸν ἴδιο.

Λὲς ὅτι ὁ Μωυσῆς εἶπε στὸ Δευτερονόμο, ὅτι «Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς θὰ σᾶς ἀναστήσει προφήτην ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σας σὰν ἐμένα»⁴⁷. Εἶπε προφήτη, ὄχι Θεό. Πῶς λοιπὸν λέτε ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι Θεός; Ὁ πάνσοφος Μωυσῆς, Ἰουδαῖε, ψελλίζει σὲ σένα σὰν σὲ νήπιο, μὴ τολμώντας νὰ σοῦ παρουσιάσει φανερά τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Ὅταν λοιπὸν τὸν δεχτεῖς σὰν προφήτη, ὅπως τὸν Μωυσῆ, καὶ βασιλιά καὶ προῖον ποιμένα καὶ ἀκτῆμονα, τότε αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ μέγιστος καὶ διακεκριμένος προφήτης θὰ σοῦ ἀποκαλύψει, ὅτι αὐτὸς εἶναι Θεὸς ἀληθινός, πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ χωρὶς σῶμα καὶ ἄχρονα πρὶν ἀπὸ ὅλους τοὺς αἰῶνες. Ἐχεις ἄλλωστε μάρτυρες τῆς θεότητας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἑνσαρκῆς οἰκονομίας ὅλους τοὺς ἀείμηστους προφήτες, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐρμηνευτὲς τοῦ νόμου.

128.— Στὸν ἴδιο.

Δὲν εἶναι τυχαῖος ὁ κίνδυνος πού εἶναι διατυπωμένος στὸ Δευτερονόμο καὶ σὲ ἀπειλεῖ, ἐὰν δὲν πιστέψεις στὸν Χριστὸ καὶ δὲν τὸν προσκυνήσεις καὶ δὲν ὑπακούσεις σ’ αὐτὸν καὶ δὲν ὑποταγεῖς σὲ ὅλα ὅπως ἔχεις καθῆκον. Γιατὶ ὁ νομοθέτης λέγει· «Κάθε ψυχὴ πού δὲν θὰ ἀκούσει τὸν προφήτη ἐκεῖνον, θὰ ἐξαφανιστεῖ ἀπὸ τὸν ἅγιο λαό»⁴⁸.

129.— ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ.

Μοῦ φαίνεται ὅτι κάνεις πράξη ἀνεπίτρεπτη ἀναγκάζοντας μὲ βρισιές καὶ θυμὸ κάποιους νὰ σοῦ προσφέρουν καρπούς. Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομαστεῖ καρποφορία, ἀλλὰ βία, αἰσχροτήτα, πολὺ κακὴ κατάστασις, καὶ κάτι πὸ σκληρὸ ἀπὸ τὶς δημόσιες διαταγές καὶ τὶς βαρύτερες ἀπαιτήσεις. Σὲ παρακαλῶ λοιπὸν παῦσε τὴν ἀπρέπεια αὐτή, ἢ καλύτερα ἀσχολήσου μὲ τὶς προσευχές καὶ τὴν μεγάλη ψυχικὴ ἡσυχία, καὶ ὁ Θεὸς θὰ διεγείρει αὐτοὺς πού εἶναι ἱκανοὶ νὰ κάνουν καλωσύνες νὰ σοῦ προσφέρουν μὲ παράκληση κάθε τι πού ἔχεις ἀνάγκη. Γιατὶ ἄλλοι εἶναι ἄξιοι νὰ προσφέρουν στοὺς μοναχούς, καὶ ἄλλοι τελείως ἀνάξιοι, καὶ μακριὰ ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

48. Δευτ. 18, 19.

ΡΛ' - ΚΛΕΑΡΧΩ ΝΟΥΜΕΡΑΡΙΩ.

Ἐγὼ οὐκ ἂν λοιδορήσαιμι τὸν λύκον ἀρπάζοντα (κατὰ φύσιν γὰρ ἔνεστι τῷ λύκῳ τὸ ἀρπακτικόν), σκώπτω δ' ἄνθρωπον κεκτημένον λυκώδη, παρὰ φύσιν, τὴν γνώμην.

5

ΡΛΑ' - ΑΥΡΗΛΙΑΝΩ.

Διὰ τοῦ Ἱερεμίου ὁ Κύριος εἶρηκεν· «Ἐπιστράφητε πρὸς με, καὶ οὐ μηνιῶ ὑμῖν εἰς τὸν αἰῶνα». Ἄξια μὲν τῆς αἰωνίου ὀργῆς εἰργάσασθε πράγματα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγὼ ἐλέημων ὑπάρχω, οὐ τῇ ὑμετέροισι κακίᾳ μετρῶ τὴν φιλανθρωπίαν, ἀλλὰ τῇ ἐμῇ πολλῇ ἀγαθότητι. Πλήν, εἰ
10 καὶ γὰρ, φησὶν, ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος, ἀλλὰ σὺ μὴ ἐπιλανθάνου ὡς κακῶς διενοήθης τε καὶ ἔπραξας γινῶθι γὰρ ὅτι εἰς Κύριον τὸν Θεόν σου ἠσέβησας, καὶ δεήθητι πενθῶν διὰ παντὸς τοῦ βίου.

ΡΛΒ' - ΓΕΝΕΘΛΙΩ.

«Ἐν κηκῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξεις καθάπερ κτη-
15 νῶν, ὁ Θεός, τῶν ἀποφευγόντων σε», ὁ Δαυὶδ κιθαρίζων ἐβόα. Ὡσπερ γὰρ ἡμεῖς ἵππον καὶ ἄκοντα χαλινῷ δαμάζομεν, οὐ μισοῦντες, ἀλλ' εὐτακτον αὐτῷ τὸν δρόμον καθιστῶντες, καὶ τὸ ἄτακτον αὐτοῦ τῇ τάξει περιστέλλοντες, καὶ τὸ ἄκοσμον αὐτοῦ καὶ ἀπαιδέυτον πῆδημα
20 παλευνομένην ἄδε κάκειῖσε, ἄγει αὐτὴν πρὸς τὸ εὐπρεπέστερον καὶ μὴ θέλουσαν.

ΡΛΓ' - ΘΕΟΔΟΣΙΩ.

Πολλοὺς ἔγωγε οἶδα μὴ δυναθέντας γνωσθῆναι διὰ κατορθωμάτων, διὰ φαυλότητος μᾶλλον καὶ ἄκρας πονηρίας ἐπισήμους διεχθέν-
25 τας καὶ φοβερούς.

ΡΛΔ' - ΣΕΡΑΠΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

«Ὅπου ἐστὶν ὁ θησαυρός σου», φησὶν, «ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδιά σου». Οἷα γὰρ ἂν ἢ τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ ὅποι, τοιοῦτο πάντως καὶ τὸ

49. Ἱερ. 3, 12.

50. Ἱερ. 3, 13.

130.- ΣΤΟΝ ΝΟΥΜΕΡΑΡΙΟ ΚΛΕΑΡΧΟ.

Ἐγὼ δὲν θὰ κατηγοροῦσα τὸν λύκο πού ἀρπάζει, γιατί ὁ λύκος ἔχει μέσα στή φύση του τὴν ἀρπακτικὴ ἰδιότητα. Ἀντίθετα περιγελῶ τὸν ἄνθρωπο πού ἔχει παρὰ φύση τὴν ἀρπακτικὴ ἰδιότητα τοῦ λύκου.

131.- ΣΤΟΝ ΑΥΡΗΛΙΑΝΟ.

Ὁ Κύριος εἶπε μὲ τὸ στόμα τοῦ Ἱερεμία· «Ἐπιστρέψτε σὲ μένα, καὶ δὲν θὰ ὀργιστῶ ἐναντίον σας ποτὲ πιά»⁴⁹. Κάνετε βέβαια ἔργα ἄξια τῆς αἰώνιας ὀργῆς, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐγὼ εἶμαι σπλαγχνικός, δὲν μετρῶ τὴν φιλανθρωπία μὲ τὴ δική σας κακία, ἀλλὰ μὲ τὴ δική μου μεγάλη ἀγαθότητα. Ὡστόσο, ἂν ἐγὼ, λέγει, εἶμαι ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος, ἀλλὰ ἐσὺ δὲν λησιμονεῖς τὰ κακὰ πού σκέφτηκες καὶ ἔκανες, νὰ ξέρεις ὅτι ἔδειξες ἀσέβεια στὸν Κύριο καὶ Θεό σου, καὶ νὰ τὸν παρακαλεῖς πενθώντας σὲ ὅλη σου τὴ ζωὴ»⁵⁰.

132.- ΣΤΟΝ ΓΕΝΕΘΛΙΟ.

«Μὲ φίμωτρο καὶ χαλινάρι θὰ σφίξεις τὰ σαγόνια ἐκείνων πού σὲ ἀποφεύγουν, Θεέ μου, ὅπως κάνουμε στὰ ζωᾶ»⁵¹, φώναξε δυνατὰ ὁ Δαβὶδ παίζοντας τὴν κιθάρα. Γιατί, ὅπως ἐμεῖς δαμάζουμε τὸ ἄλογο μὲ τὸ χαλινάρι καὶ παρὰ τὴ θέλησή του, χωρὶς νὰ τὸ μισοῦμε, ἀλλὰ κάνοντας πειθαρχημένο τὸ βάδισμά του καὶ περιορίζοντας μὲ τὴν τάξη τὸ ἀπείθαρχο καὶ ἄτακτο καὶ ἀνεκπαίδευτο πῆδημα, μεταβάλλουμε τὸ βάδισμά του σὲ πειθαρχημένο, ἔτσι καὶ ὁ Θεός, ὅταν δεῖ μὰ ψυχὴ νὰ τρέχει σὰν πουλάρι ἔδῳ κι' ἐκεῖ, τὴν ὀδηγεῖ στὴν εὐπρέπεια ἔστω καὶ χωρὶς νὰ θέλει.

133.- ΣΤΟΝ ΘΕΟΔΟΣΙΟ.

Ἐγὼ τουλάχιστον γνωρίζω πολλοὺς πού δὲν μπόρεσαν νὰ γίνουν γνωστοὶ μὲ τὰ κατορθώματά τους, ἀλλὰ μὲ τὴν αἰσχροτήτα μᾶλλον καὶ τὴν μεγάλη κακία τους ἀναδείχτηκαν ἔρακουστοὶ καὶ τρομεροί.

134.- ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΣΕΡΑΠΙΩΝΑ.

«Ὅπου βρίσκεται ὁ θησαυρός σου», λέγει, «ἐκεῖ θὰ βρίσκεται καὶ ἡ καρδιά σου»⁵². Ὅ,τι λογῆς καὶ ὅπου εἶναι οἱ ἀσχολίες του, ἐκεῖ ὅπωςδήποτε θὰ εἶναι προσκολλημένη καὶ ἡ σκέψη του, καὶ τὸ μνημονικὸ καὶ ὁ

51. Ψαλμ. 31, 9.

52. Ματθ. 6, 21.

φρόνημα καὶ αἱ μνήμαι καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ ἴδρυνται. Μᾶλλον τοιγάρτοι
τῷ οὐρανίῳ καὶ ἀσυλήτῳ θησαυρῷ νηφόντως προσεκτέον.

ρλέ. – Τῷ αὐτῷ.

«Ὁ λύχνος», φησί, «τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός». Ὁ γὰρ τὰ
5 ἄνω φρονῶν νοῦς ὀφθαλμός ἐστι τῆς ψυχῆς, ἐρρωμένην ἔχων τὴν
δρασιν, καὶ τὴν ἑαυτοῦ αὐγὴν εἰς ὅλην τὴν κατάστασιν διαπέμπων.
Ἄν δ' εἰς τὸ τραχὺ τοῦτο καὶ μοχθηρὸν νεύσης τὸν νοῦν διὰ κραιπά-
λης καὶ φροντίδων μὴ συμφερούσῶν, κάτω δὲ φερούσῶν πρὸς βάρα-
θρον ἀπωλείας, τί ἀγαθὸν δυνήσεται νοῆσαι, ἢ ὑπαγορευσαὶ χρηστόν
10 τι τοῖς οἰκείοις λογισμοῖς; Ὡστε ἀνάγκη ἐσκοτῶσθαι καὶ τετραράχθαι
πᾶσαν τὴν ἔξιν, ἀπορίαις ἐνεχομένην ὥσπερ ἐν νυκτί, καὶ χαλεπῶ
πολέμῳ.

ρλς. – Τῷ αὐτῷ.

Ὁ Κύριος ἀπεφήνατο, ὅτι «Τοῖς λέγουσί μοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ,
15 γνωρίζεσθαι ὑπ' ἐμοῦ, ἀποκρινοῦμαι, ὅτι Οὐκ οἶδα ὑμᾶς»· διότι λόγῳ
μὲν τὴν εὐσέβειαν ἐτμιᾶτε, ἔργῳ δὲ τὰ φαῦλα μετήρχεσθε.

ΡΛΖ. – ΙΩΑΝΝΗ ΜΟΝΑΧΩ.

Οἱ μὲν δαίμονες διὰ ποικίλων πειρασμῶν σπουδάζουσι κλεῖσαι τὸ
ἡμέτερον στόμα, ὅπως μὴ ὑμνῶμεν, μήτε ψάλλωμεν, μήτε δοξο-
20 λογῶμεν τὸν κτίσαντα, «Ἄλλ' ἔχομεν ἐλπίδας», καθά φησιν ὁ ἄγνός
Ἰωάννης, «ὅτι ἀνοίξει ὁ Κύριος, καὶ οὐδεὶς κλεῖσαι δυνήσεται».

ΡΛΗ. – ΦΙΛΩΝΙ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Πέπανσο λοιπὸν καταθλίβων καὶ κατακονδυλίζων τοὺς εὐτελεῖς,
ἱκανός γὰρ ἐξεταστής ὑπάρχει πλημμελημάτων Θεός, καὶ οὐδαμῶς
25 τὴν ἀνταπόδοσιν τοῦ Θεοῦ διαφεύξεται ἄνθρωπος ὑπέροπτος πενίας,
καὶ πένητος ἀφόδως κατατρέχων.

ΡΛΘ. – ΣΤΕΦΑΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Οἱ ἐξ ὀλης διανοίας τὸν παντέφορον ἐπιβοῶμενοι Κύριον, κἂν εἰς
τὸ ἔσχατον τῶν κινδύνων ἀφίκοντο, πάντως τεύξονται τῆς ἀνωθεν

νοῦς του. Εἶναι προτιμότερο λοιπὸν νὰ ἔχουμε τὴν προσοχή μας στραμμένη στὸν οὐράνιο καὶ ἀσύλητο θησαυρὸ μὲ νηφαλιότητα.

135.- Στὸν ἴδιο.

«Τὸ λυχνάρι τοῦ σώματος», λέγει, «εἶναι τὸ μάτι»⁵³. Δηλαδή ὁ νοῦς ποὺ σκέφτεται τὰ ἄνω εἶναι τὸ μάτι τῆς ψυχῆς, ποὺ ἔχει δυνατὴ ὄραση καὶ στέλνει τὴν ἀνταύγιά του σ' ὅλη τὴν ὑπαρξή. Ἐὰν ὅμως στρέψεις τὸν νοῦ στὸν σκληρὸ καὶ φθονερὸ μὲ κραιπάλη καὶ φροντίδες ἀσύμφορες, ποὺ ὀδηγοῦν πρὸς τὰ κάτω, στὸ βάραθρο τῆς καταστροφῆς, τί καλὸ θὰ μπορεῖ νὰ σκεφτεῖ, ἢ νὰ ὑπαγορεύει κάτι τὸ ἀγαθὸ στοὺς λογισμοὺς του; Ὡστε ἀναγκαστικὰ θὰ σκοπισθεῖ καὶ θὰ ταραχθεῖ ὅλη ἡ διάθεση τοῦ σώματος, περιερχόμενη σὲ ἀδιέξοδο, ὅπως συμβαίνει τῇ νύχτα καὶ σὲ φοβερὸ πόλεμο.

136.- Στὸν ἴδιο.

Ὁ Κύριος ἐπισήμανε, ὅτι «Σ' αὐτοὺς ποὺ ἐκείνη τὴν ἡμέρα θὰ μοῦ λένε ὅτι τοὺς γνωρίζω, θὰ ἀπαντήσω, Δὲν σᾶς ξέρω»⁵⁴, γιατί μὲ τὰ λόγια βέβαια τιμούσατε τὴν εὐσέβεια, ὅμως μὲ τὰ ἔργα σας κάνατε τὰ κακά.

137.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΙΩΑΝΝΗ.

Οἱ δαίμονες φροντίζουν μὲ διάφορους πειρασμοὺς νὰ μᾶς κλείσουν τὸ στόμα, γιὰ νὰ μὴ ὑμνοῦμε, οὔτε νὰ ψάλλουμε, οὔτε νὰ δοξολογοῦμε τὸν Δημιουργό. «Ὁμως ἐλπίζουμε», ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης, «ὅτι ὁ Κύριος θὰ μᾶς τὸ ἀνοιξοῦ καὶ κανένας δὲν θὰ μπορέσει νὰ μᾶς τὸ κλείσει»⁵⁵.

138.- ΣΤΟΝ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΟ ΦΙΛΩΝΑ.

Πάψε λοιπὸν νὰ καταπιέξεις καὶ νὰ γρονθοκοπᾶς τοὺς ἀσήμαντους, γιατί ἀρμόδιος δικαστὴς τῶν ἁμαρτιῶν εἶναι ὁ Θεός, καὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγει τὸν Θεὸ ὁ ὑπερόπτης ἄνθρωπος ποὺ καταπιέζει ἀφοβὰ τὴ φτώχεια καὶ τὸν φτωχό.

139.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΣΤΕΦΑΝΟ.

Αὐτοὶ ποὺ μὲ ὅλη τὴ διάνοιά τους ἐπακαλοῦνται τὸν παντελῶς Κύριο, καὶ ἂν ἀκόμα φτάσουν στὸν πῶς μεγάλο κίνδυνο, θὰ ἔχουν ὅπως δὴποτε τὴν οὐράνια βοήθεια. Γιατί ὁ Δεσπότης ἀκούοντάς τους τοὺς

54. Ματθ. 7, 23. Λουκᾶ 13, 25.

55. Ἀποκ. 3, 7.

ἀρωγῆς ἐπήκοος γὰρ ὁ Δεσπότης γενόμενος, ἐξ αὐτῆς μέσης ἐξαοπάσας τῆς ἀπωλείας, πρὸς ζωὴν αἰώνιον καὶ χαρὰν ἀναφέρει.

PM.- ΑΜΦΙΛΟΧΙΩ ΝΕΩΤΕΡΩ.

Μὴ λέγε πρῶτον τέως ἐνδείξομαι τὰ βλακεύματα τῆς νέας ἡλικίας, εἴθ' ὕστερον ἐπ' ἐσχάτων τοῦ γήρωσ τὰ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς δικαιοσύνης ἀναβλαστήσω ἄνθη. Τίς γὰρ σοι οὐράνιος ἄγγελος γηράσειν ὑπέσχετο; Διὰ τί μὴ φοβῆ τὸ ἐν λαγνεΐαις καὶ τέρψεσι καὶ ταῖς κενοδοξίας ἐναποθανεῖν κακῶς, νεαζούσης μὲν τῆς ἡλικίας, παλαιωθείσης δὲ ὀξέως τῆς πολιτείας;

10

ρμα. - Τῷ αὐτῷ.

Ἡρώτησάς με, τίς ἐστὶν ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ὁ ταῖς ἐπιθυμίαις φθειρόμενος, ὄντινα ἀποθέσθαι παραινεῖ ὁ θεῖος Ἀπόστολος Παλαιὸν ἄνθρωπον ἀνύπακτον μὲν, φθειρόμενον δέ, τυγχάνειν νομίζομεν εἰδωλὸν τι ἀπωλείας ἐκ μιαρῶν καὶ ἀσεβῶν λογισμῶν καὶ λόγων
15 ἀθεμίτων καὶ ἀκαθάρτων ἔργων, ζωγραφούμενόν τε ἢ συντιθέμενον, ἢ καὶ ὡς ἂν τις εἴποι, ἐξυφαινόμενον ἐπιβλαβῶς.

ρμβ. - Τῷ αὐτῷ.

Ἡ ἐν τῷ γήρῳ ἀρετὴ οὐκ ἂν κληθεῖ ἀρετὴ, ἀλλ' ἀδυναμία. Οὐκ οὖν ἐν τῇ νεότητι μᾶλλον τὴν ἀρετὴν κατεργαστέον ἡμῖν, καὶ ἐν σώματι
20 τι νέῳ παλιὸν ἐνδείκνυσθαι φρόνημα.

PMΓ.- ΑΝΤΩΝΙΩ.

Εἴ ἐστι τυφλὸς πλοῦτος, τάχα ἐστὶ καὶ τυφλὴ δόξα καὶ ὑπόληψις. Καὶ βλέπε μοι τὸν Ἰλλούστριον Κόνωνα, μήτ' ἔργῳ, μήτε λόγῳ ποτέ τινα ὠφελήσαντα, μήτ' ἀρετὴν γινώσκειν ἐθέλοντα, τί ποτέ ἐστιν,
25 μάτην δοξαζόμενον καὶ εὐαῖ κροτούμενον ὑπὸ πλείστων ἀνελευθέρων καὶ ἀνοήτων ἀνθρώπων, κἂν τούτῳ φυσάμενον καὶ ὑπεραιρούμενον παραλόγως.

PMΔ.- ΚΟΝΩΝΙ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Πλουτεῖς ἀδίκως τὰς ἐτέροις ὀφειλομένας δόξας σφετεριζόμενος

ἀρπάζει μέσα ἀπὸ τὴν καταστροφήν καὶ τοὺς ἐπιναφέρει στὴν αἰώνια ζωὴ καὶ τὴν χαρὰν.

140.— ΣΤΟΝ ΑΜΦΙΛΟΧΙΟ ΤΟΝ ΝΕΩΤΕΡΟ.

Νὰ μὴ λές, Στὴν ἀρχὴν θὰ κάνω τις ἀνοησίες τῆς νεαρῆς ἡλικίας, καὶ ὕστερα στὰ τελευταῖα τῶν γερατειῶν μου θὰ παρουσιάσω τὰ ἄνθη τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς δικαιοσύνης. Γιατὶ ποιὸς οὐρανὸς ἀγγελὸς σου ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ γεράσεις; Γιατὶ δὲν φοβᾶσαι μήπως πεθάνεις κακῶς μέσα σὲ σαρκικὰς ἀπολαύσεις καὶ διασκεδάσεις καὶ ματαιοδοξίες, σὲ νεαρὴ βέβαια ἡλικία, ἀλλὰ ἐνῶ ἡ ζωὴ σου θὰ ἔχει παλιώσει πάρα πολὺ;

141.— ΣΤὸν ἴδιο.

Μὲ ρώτησες ποιὸς εἶναι ὁ παλιὸς ἄνθρωπος, ποὺ φθείρεται μὲ τις ἐπιθυμίες, τὸν ὁποῖο ὁ ἅγιος Ἀπόστολος μᾶς προτρέπει νὰ τὸν ἀρνηθῶμε⁵⁶. Παλιὸς ἄνθρωπος, ποὺ εἶναι ἀνύπαρκτος βέβαια, ἀλλὰ φθείρεται, νομίζουμε ὅτι εἶναι κάποιο εἶδωλο καταστροφῆς, ποὺ εἰκονίζεται ἢ ἀποτελεῖται ἢ, θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς, ἐξυφαίνεται ἐπιζήμια ἀπὸ βρωμεροὺς καὶ ἀσεβεῖς λογισμοὺς, καθὼς καὶ ἀπὸ ἀθέμιτους λόγους καὶ ἀκάθαρτα ἔργα.

142.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ἡ ἀρετὴ τῶν γερατειῶν δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομάζεται ἀρετὴ, ἀλλὰ ἀδυναμία. Ἐπομένως στὴ νεότητά μᾶλλον πρέπει νὰ ἐργαζόμαστε τὴν ἀρετὴν καὶ στὸ νέο σῶμα νὰ δείχνουμε σωφροσύνη γεροντικὴν.

143.— ΣΤΟΝ ΑΝΤΩΝΙΟ.

Ἐὰν ὁ πλοῦτος εἶναι τυφλός, ἀσφαλῶς τυφλὴ εἶναι καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ καλὴ φήμη. Καὶ κοίταξε σὲ παρακαλῶ τὸν ἰλλούστριο Κόνωνα, ὁ ὁποῖος οὔτε μὲ ἔργα, οὔτε μὲ λόγια ὠφέλησε ποτὲ κάποιον, οὔτε καὶ θέλει νὰ γνωρίζει τί τέλος πάντων εἶναι ἡ ἀρετὴ, νὰ δοξάζεται ἀνόητα καὶ νὰ χειροκροτεῖται στὴν τύχη ἀπὸ πολλοὺς ἀνελεύθερους καὶ ἀνόητους ἀνθρώπους, καὶ νὰ καμαρώνει γι' αὐτὸ καὶ νὰ καυχιέται παράλογα.

144.— ΣΤΟΝ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΟ ΚΟΝΩΝΑ.

Πλουτίζεις μὲ τρόπον ἄδικο, κλέβοντας τὴν δόξαν ποὺ ὀφείλεται σὲ

56. Ἐφεσ. 4, 22.

Εὐτράπελον γὰρ θέαν θεασάμενος, τεθαύμακα, τοὺς μὲν ἀξιαγάστους
λοιδορουμένους βλέπων ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ, τοὺς δὲ ἀχρείους εὐφη-
μουμένους ὄρων. Καὶ τοῦτο οἶμαι τῶν δαιμόνων ὑπάρχειν μηχανήμα-
σθεν, ἵνα μὴ διὰ κενῆς δοξάζων πολλά, μειζόνως κατὰ τὸ μέλλον τιμα-
5 ρηθῆς, παρακαλῶ σε μᾶλλον προᾶξαι τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ἵνα εὐπρο-
σώπως καὶ προσηκόντως τὴν δόξαν κομίζῃς.

ΡΜΕ΄.- ΕΥΛΑΜΠΙΩ.

Μαθεῖν γλίχη, τί ἐστὶν ὃ φησὶν Ἰάκωβος ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῶν
Ἱεροσολύμων «Ἡ δοκεῖτε ὅτι κενῶς λέγει ἡ Γραφή πρὸς φθόνον;»
10 τουτέστιν, οὐκ ἀκαίρως, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐκαίρως τε καὶ εὐστόχως ἡ
θεία Γραφή κατὰ τοῦ φθόνου λαλεῖ· πᾶσα γὰρ ἀγία προσφώνησις
κατὰ παντὸς μὲν πάθους, μάλιστα δὲ κατὰ φθόνου τοῦ ολεθρίου τίθε-
σθαι εἴωθεν ἰσχυρώτατα ὄπλα

ρμς΄.- Τῷ αὐτῷ.

15 «Ἐπιποθεῖ», φησὶν, «τὸ πνεῦμα, ὃ κατώκησεν ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν». Τί
δὲ ἐπιποθεῖ καὶ στέργει καὶ ἀγαπᾷ τὸ θεῖον Πνεῦμα, ἢ τὴν ἔνωσιν καὶ
ὁμόνοιαν καὶ τὴν φιλαλληλίαν τῶν ἀδελφῶν; Ἡ δὲ ἀγάπη ἐκ ταπεινο-
φροσύνης καὶ εὐλαβείας κνίσκεται, τὸ δὲ μῖσος καὶ ἡ πικρὰ βασκανία
ἐκ τῆς ὑπεροψίας καὶ ἀλαζονείας προέρχεται· διὸ εἴρηται, ὅτι «Ὁ
20 Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται», διὰ τὴν ἀπόνοιαν αὐτῶν ἀντιστρα-
τευόμενος αὐτοῖς, καθάπερ τῷ πρώτῳ τὴν ὑπερηφανίαν νοσήσαντι
Σατανᾷ «Ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν», τουτέστι, πνευματικὰ τινα πη-
γάζει δωρήματα, τοῖς διὰ τὸν Θεὸν ταπεινοῦσθαι σπουδάζουσι

ρμς΄.- Τῷ αὐτῷ.

25 «Μὴ ἀποκρίνου, φησὶ Σολομών, τῷ ἄφρονι κατὰ τὴν ἀφροσύνην
αὐτοῦ, ἵνα μὴ ὅμοιος γένη αὐτῷ· ἀποκρίνου δὲ τῷ ἄφρονι πρὸς τὴν
ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ φρόνιμος παρ’ ἑαυτῷ φαίνεται». Ὁ μὲν γὰρ
λαλοῦντι πῶ ἄφρονι τὰ ἐναντιοίμενα τοῖς νόμοις τοῦ Θεοῦ, καὶ προσ-

57. Ἰακ. 4, 5.

58. Ὅπ. π.

59. Παροιμ. 3, 34. Ἰακ. 4, 6.

ἄλλους. Γιατὶ βλέποντας θέαμα κωμικὸ ἀπόρησα, αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἄξιοι θαυμασμοῦ νὰ κακολογοῦνται στὴ ζωὴ αὐτῆ, καὶ οἱ ἔλεεινοὶ νὰ ἐπευφημοῦνται. Καὶ νομίζω ὅτι αὐτὸ εἶναι τέχνασμα τῶν δαιμόνων. Γι' αὐτὸ, γιὰ νὰ μὴ τιμᾶσαι μάταια πολὺ καὶ νὰ μὴ τιμωρηθεῖς στὸ μέλλον περισσότερο, σὲ παρακαλῶ νὰ προτιμήσεις μᾶλλον νὰ κάνεις τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, γιὰ νὰ ἀποκομίσεις μὲ καθαρὸ πρόσωπο καὶ ὅπως πρέπει τὴ δόξα.

145.- ΣΤΟΝ ΕΥΛΑΜΠΙΟ.

Ἐπιθυμεῖς πολὺ νὰ μάθεις τί σημαίνει αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἱεροσολύμων Ἰάκωβος· «Ἡ νομίζετε ὅτι ἄδικα ὁμιλεῖ ἡ Γραφή γιὰ τὸν φθόνου»⁵⁷, δηλαδή ὄχι ἀκαιρα, ἀλλὰ πολὺ ἐπίκαιρα καὶ εὐστοχα ἢ ἀγία Γραφή κάνει λόγο ἐναντίον τοῦ φθόνου· γιατί κάθε ἅγιος λόγος προβάλλει πολὺ ἰσχυρὰ ὄπλα ἐναντίον κάθε πάθους, ἰδιαίτερα μάλιστα ἐναντίον τοῦ ὀλέθριου φθόνου.

146.- Στὸν ἴδιο.

«Ποθεῖ πάρα πολὺ», λέγει, «τὸ πνεῦμα ποὺ ἔβαλε μέσα μας ὁ Θεός»⁵⁸. Τί ὅμως ποθεῖ καὶ θέλει καὶ ἀγαπᾶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἂν ὄχι τὴν ἐνότητα, τὴν ὁμόνοια καὶ τὴν ἀγάπη μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν, Ἡ ἀγάπη ὅμως γεννιέται ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ τὴν εὐλάβεια, ἐνῶ τὸ μῖσος καὶ ἡ πικρὴ βασκανία προέρχονται ἀπὸ τὴν ὑπεροψία καὶ τὴν ἀλαζονεία. Γι' αὐτὸ ἔχει εἰπωθεῖ, ὅτι «Ὁ Θεὸς ἀντιτάσσεται στοὺς ὑπερήφανους»⁵⁹, ἀντιστρατευόμενος σ' αὐτοὺς ἐξαιτίας τῆς παραφροσύνης τους, ὅπως ἔκανε στὴν περίπτωση τοῦ Σατανᾶ, ποὺ εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ προσβλήθηκε ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια⁶⁰. «Στοὺς ταπεινοὺς, ἀντίθετα, δίνει χάρη»⁶¹, δηλαδή κάνει νὰ πηγᾶσουν μερικὰ πνευματικὰ δῶρα σ' αὐτοὺς ποὺ ἐπαδιώκουν νὰ ταπεινωθοῦν γιὰ χάρη τοῦ Θεοῦ.

147.- Στὸν ἴδιο.

«Νὰ μὴ ἀπαντᾶς», λέγει ὁ Σολομών, «στὸν ἄμυαλο μὲ τὸν τρόπο ποὺ σοῦ μιλᾷ ἐκεῖνος, γιὰ νὰ μὴ γίνεις ὅμοιος μὲ αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ἀπαντᾶς στὸν ἄμυαλο μὲ τρόπο συνετὸ καὶ ἀνάλογο πρὸς τὴν ἀμυαλωσύνη του, γιὰ νὰ μὴ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸ του σοφόν»⁶². Γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ λέγει στὸν ἄμυαλο αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀντίθετα στοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν

60. Λουκᾶ 10, 18.

61. Ἰακ. 4, 6.

62. Παροιμ. 26, 4-5.

καλουμένῳ εἰς ἁμαρτίαν συγκατατιθέμενος καὶ συναινῶν, ἀπεκρίθη κατὰ τὴν ἀφροσύνην τοῦ ἄφρονος καὶ ὠμοιώθη αὐτῷ, ὁ δ' ἀντιταξάμενος τῷ φράζοντι τὰ φαῦλα καὶ μὴ ἀνασχόμενος, συνδιάσαι τῷ μαρορρήμονι, ἀποκρίνεσθαι λέγεται πρὸς τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ, τουτέστι κατὰ τῆς ἀφροσύνης αὐτοῦ ἀπεδείχθη ἄριστος νικητῆς τροπαιοῦχος, τῇ βελοθήκῃ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐπουρανίου σοφίας χρησάμενος κατὰ τῆς ἀφροσύνης καὶ τῆς ματαίας οἰήσεως τοῦ πονηροῦ σοφιστοῦ.

ΡΜΗ'.- ΣΩΖΟΜΕΝΩ.

10 Ἡ μὲν ἁμαρτία δίκην καπνοῦ θάπτον διαλύεται, ἡ δὲ ὀφειλομένη τιμωρία καὶ κόλαισις ἐπὶ πόσους αἰῶνας ἐντείνεται; Ἐὰν λογίση, φοβηθήσῃ μεγάλα καὶ τρομάξεις.

ΡΜΘ'.- ΚΟΡΝΗΛΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τί ἐστίν, ὅπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος, «Εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ
15 σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν»; Ἐπειδὴ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ὁ Δεσπότης ἄνθρωπος γενόμενος καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος, ἵνα δείξῃ ἀληθινὴν τὴν οἰκείαν σάρκωσιν, οὐ μόνον ἐγαλουχήθη βρέφος τυγχάνων κατὰ τὸ βλεπόμενον, ἀλλὰ καὶ αὐξηθεὶς δέβρωκέ τε καὶ πέπωκεν, ἐκοπίασέ τε καὶ ὑπνωσεν, ἐμα-
20 στίχθη τε καὶ ἐσταυρώθη καὶ τὰ ἐξῆς Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν οὐκέτι ὑποπίπτει ταῖς τοῦ σώματος ἀσθενείαις καὶ χρεῖαις ἀναγκαίαις διὰ τοῦτό φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι Οὐκέτι γινώσκομεν τὸν Χριστόν παθητὸν καὶ ἀσθενῆ καὶ θνήσκοντα. Ἐξενίκησε γὰρ ἡ δύναμις τῆς θεότητος αὐτοῦ πάντα τὰ ἀνθρώπινα. Καὶ γὰρ ὑπάρχει
25 καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἐν τῷ ἁγίῳ σώματι τῷ πρώτῳ ἐπὶ τοῦ Πιλάτου σταυρωθέντι καὶ ταφέντι καὶ ἀναστάντι ἐκ νεκρῶν, ἀλλ' ὅμως οὐκέτι πείσεται ἀνθρώπινα, καὶ τὸ σῶμα ἔχει ἀγήρατον, ἀτήμαντόν τε καὶ ἄχραντον εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΡΝ'.- ΓΕΡΟΝΤΙΩ ΕΚΣΚΕΠΤΩΡΙ.

30 «Μὴ συγκοινωνεῖτε», φησὶν ὁ Ἀπόστολος, «τοῖς ἀκάροτοις ἔργοις τοῦ σκότους». Τίνα γὰρ καρπὸν εἶχετε ἐν τοῖς τοῦ νοητοῦ θανάτου ὄψωνίοις, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχίνεσθε; Ἀληθῶς γὰρ ἄκαρπα τυγχάνει

προσκαλεῖται στήν ἁμαρτία συγκατατίθεται καὶ συμφωνεῖ μαζί του, ἀπάντησε μὲ τὸν τρόπο πού μιλά ὁ ἄμυαλος καὶ γίνεται ὅμοιος μὲ αὐτόν. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού ἀντιτίθεται σ' αὐτόν πού λέγει τὰ αἰσχροῦ καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ συμφωνήσῃ μὲ αὐτόν πού αἰσχρολογεῖ, λέγεται ὅτι ἀπάντησε μὲ τρόπο ἀνάλογο πρὸς τὴν ἀμυαλωσύνη του, δηλαδή ἐναντίον τῆς ἀμυαλωσύνης του, καὶ ἀποδείχτηκε ἄριστος νικητὴς θριαμβευτῆς, διότι χρησιμοποίησε τὴν φαρέτρα⁶⁵ τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἐπουράνιας σοφίας ἐναντίον τῆς ἀμυαλωσύνης καὶ τῆς κούφιας ἔπαρσης τοῦ πονηροῦ σοφιστῆ.

148.— ΣΤΟΝ ΣΩΖΟΜΕΝΟ.

Ἡ ἁμαρτία διαλύεται πολὺ γρήγορα σὰν καπνός, ἐνῶ ἡ τιμωρία πού ἀντιστοιχεῖ σ' αὐτὴν καὶ ἡ κόλαση, σὲ πόσους αἰῶνες ἐπεκτείνεται; Ἄν τὸ σκεφθεῖς, θὰ φοβηθεῖς πολὺ καὶ θὰ τρομάξεις.

149.— ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΟΡΝΗΛΙΟ.

Τί σημαίνει αὐτὸ πού λέγει ὁ Ἀπόστολος, «Ἐὰν κάποτε γνωρίσαμε τὸν Χριστὸν ὡς ἄνθρωπο, τώρα πιά δὲν τὸν γνωρίζουμε ἔτσι»⁶⁴; Ἐπειδὴ ὁ Δεσπότης, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος γιὰ τὴν σωτηρία μας καὶ συναναστράφηκε μὲ τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ δείξει ὅτι ἡ ἐνσάρκωσή του ἦταν ἀληθινή, ὄχι μόνο γαλουχήθηκε ὅταν ἦταν βρέφος ὡς πρὸς τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ καὶ ὅταν μεγάλωσε καὶ ἔφαγε καὶ ἤπια καὶ κουράστηκε καὶ κοιμήθηκε καὶ μαστιγώθηκε καὶ σταυρώθηκε καὶ τὰ λοιπὰ. Μετὰ τὴν ἀνάστασή του ὁμως ἀπὸ τοὺς νεκροὺς δὲν ὑπόκειται στὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ ἀνάγκες. Γι' αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος λέγει, Δὲν γνωρίζουμε τὸν Χριστὸ μὲ πάθη καὶ ἀδυναμίες καὶ νὰ πεθαίνει. Γιατὶ ἡ δύναμη τῆς θεότητός του νίκησε ὅλα τὰ ἀνθρώπινα, καὶ μολονότι ὑπάρχει καὶ τώρα καὶ στοὺς αἰῶνες μὲ τὸ ἅγιο σῶμα του πρῶτύτερα ἐπὶ Πιλάτου σταυρώθηκε καὶ θάφτηκε καὶ ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, ἀλλ' ὁμως δὲν ὑφίσταται τὰ ἀνθρώπινα, καὶ ἔχει τὸ σῶμα ἀγέραστο, ἀπαθὲς καὶ ἀμόλυντο στοὺς αἰῶνες.

150.— ΣΤΟΝ ΓΕΡΟΝΤΙΟ ΤΟΝ ΕΚΣΠΕΚΤΟΡΑ.

«Καὶ μὴ ἐπικοινωνεῖτε», λέγει ὁ Ἀπόστολος, «μὲ τὰ ἄκαρπα ἔργα τοῦ σκοταδιοῦ»⁶⁵. Ποιὸν δηλαδή καρπὸ εἶχατε μὲ τὰ ἔργα τοῦ πνευματικοῦ θανάτου γιὰ τὰ ὁποῖα τώρα ντρέπεστε; Γιατὶ πραγματικὰ εἶναι

64. Β' Κορ. 5, 16.

65. Ἐφ. 5, 11.

τὰ ἔργα τὰ πονηρὰ καὶ πᾶσα σκοτεινὴ πράξις. "Όταν δὲ ἡ ψυχὴ
δυνηθῆ ἀνανῆσαι καὶ εἰς συναίσθησιν ἔλθειν, ἐρυθριᾷ μᾶλλον καὶ
αἰσχύνεται ἐπὶ τοῖς ἁμαρτηθεῖσιν ἐν τῇ μέθῃ τῆς κακίας, καὶ ἐναύγα-
σμα εὐρίσκει σωφροσύνης,

5 ΡΝΑ'.- ΥΠΑΦΛΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ ἀθυμήσης, ἀλλ' ἀνδρίζου γενναίῳ φρονήματι. Ὁ γὰρ ἀνδρεῖ-
ος, κἂν ἐν τραύμασι γένηται, πάντως νικήσει καὶ τραυματίας μαχόμε-
νος,

ΡΝΒ'.- ΟΛΥΜΠΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

10 Μὴ γένοιτο. Οὐ λέγει περὶ ἑαυτοῦ ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι, «Βλέ-
πω ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου αἰχμαλωτίζοντά με διὰ τῆς ἁμαρ-
τίας», ἀλλ' ἐκ προσώπου τὰ τοιαῦτα φθέγγεται τῶν ὀχλουμένων μὲν
ὑπὸ σαρκικῶν παθῶν, πλὴν ἀντιτασσομένων καὶ νικῶντων μὲν τὰ
πολλά, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ κατὰ συναρπαγὴν νικωμένων.

15 ργ'. - Τῶ αὐτῶ.

Ῥῥῆδιον καταλαβεῖν ἔστιν ἠθοποιία χρώμενον τὸν Ἀπόστολον ἐκ
τοῦ λέγειν, «Ἐγὼ δὲ καὶ ἔζων ποτὲ χωρὶς νόμου», καὶ τοι οὐδέποτε
ἀναπνεῦσαι δεδύνηται ἄνευ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου· ἐκ γὰρ νέας ἡλι-
κίας παρὰ τῷ Γαμαλιήλῳ τὸν νόμον ἀκριδῶς ἐξεπεπαίδευτο. Τῶν ἔξω
20 τοῖνυν ζησάντων τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου λαμβάνει τὸ πρόσωπον.

ΡΝΔ'.- ΜΑΞΙΜΙΑΝΩ.

«Ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος τὸν Θεὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιο-
σύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἔστιν»· δῆλον δὲ ὅτι δεκτὸς τῷ Θεῷ, καὶ οὐκ ἀπό-
βλητός ἐστιν ὁ τοιοῦτος, τῷ ἰδίῳ καιρῷ καταφεύγων ἐπὶ τὸ σέβας τῆς
25 μακαριωτάτης θεογνωσίας οὐ γὰρ μὴ καταλείπη τοῦτον ὁ Θεὸς συν-
αποθανεῖν τῇ ἀγνωσίᾳ, ἀλλ' ὁδηγήσει αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ
καταλάμψει τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως, ὥσπερ τὸν Κορνήλιον, περὶ οὗ καὶ
τὸν λόγον τὸν προρρηθέντα εἶρηκεν ὁ μακάριος ὁ Πέτρος.

66. Ρωμ. 7, 23.

67. Ρωμ. 7, 9.

ἄκαρπα τὰ κακὰ ἔργα καὶ κάθε σκοτεινὴ πράξι. Ἐνῶ ὅταν ἡ ψυχὴ κατορθώνει νὰ ἀποκτήσῃ τὴν πνευματικὴν τῆς διαύγεια καὶ νὰ συναίσθανθῇ τὴν κατάστασίν της, κοκκινίζει μᾶλλον καὶ ντρέπεται γιὰ τὶς ἁμαρτίες ποὺ ἔκανε μέσα στὴ μέθη τῆς κακίας, καὶ βρῖσκει τὴ λαμπρότητα τῆς σωφροσύνης.

151.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΥΠΑΦΛΩΡΟ.

Μὴ λιποψυχήσεις, ἀλλὰ γίνε ἄνδρας μὲ γενναῖο φρόνημα. Γιατὶ ὁ ἄνδρεῖος, ἀκόμα καὶ ἂν συμβεῖ νὰ τραυματιστεῖ, ὅπωςδήποτε θὰ νικήσῃ, μαχόμενος ἀκόμα καὶ τραυματισμένος.

152.— ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ ΟΛΥΜΠΙΟ.

Μὴ γένοιτο! Δὲν λέγει γιὰ τὸν ἑαυτό του ὁ ἅγιος Παῦλος, «Βλέπω ἄλλον νόμο στὰ μέλη μου, ὁ ὁποῖος μὲ αἰχμαλωτίζει μὲ τὴν ἁμαρτία»⁶⁶, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ λέγει ἐκπροσωπώντας ἐκείνους ποὺ ἐνοχλοῦνται βέβαια ἀπὸ σαρκικὰ πάθη, ὅμως ἀντιστέκονται καὶ νικοῦν πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ μερικὲς φορὲς νικῶνται γοητευμένοι ἀπὸ αὐτὰ.

153.— ΣΤὸν ἴδιο.

Εἶναι εὐκόλο νὰ καταλάβουμε, ὅτι ὁ Ἀπόστολος χρησιμοποιεῖ ἡθοποιία ὅταν λέγει, «Καὶ ἐγὼ ζοῦσα κάποτε χωρὶς τὸν νόμο»⁶⁷, ἂν καὶ ποτὲ δὲν μπόρεσε νὰ ἀναπνεύσῃ χωρὶς τὸν Μωσαϊκὸ νόμο, γιατί ἀπὸ τὴ νεαρῇ του ἡλικία διδασκόταν συστηματικὰ τὸν νόμο δίπλα στὸν Γαμαλιήλ⁶⁸. Ἐπομένως τὸ λέγει παίρνοντας τὴ θέση ἐκείνων ποὺ ἔζησαν ἔξω ἀπὸ τὸν Μωσαϊκὸ νόμο.

154.— ΣΤΟΝ ΜΑΞΙΜΙΑΝΟ.

«Σὲ κάθε ἔθνος αὐτὸς ποὺ σέβεται τὸν Θεὸ καὶ κάνει τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης, εἶναι δεκτὸς σ' αὐτόν»⁶⁹. Καὶ φαίνεται ὅτι αὐτὸς εἶναι δεκτὸς στὸν Θεό, ὅταν καταφεύγει στὴν κατάλληλη ὥρα στοῦ σεβασμοῦ τῆς τρισμακάριας θεογνωσίας. Γιατὶ δὲν θὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ ὁ Θεὸς νὰ πεθάνῃ μὲ τὴν ἄγνοια, ἀλλὰ θὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὴν ἀλήθεια καὶ θὰ τὸν κάνῃ νὰ λάμπῃ μὲ τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας, ὅπως συνέβη καὶ μὲ τὸν Κορνήλιο, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔκανε τὸν λόγο ποὺ προαναφέρθηκε ὁ μακάριος Πέτρος⁷⁰.

68. Πράξ. 22, 3.

68. Πράξ. 22, 3.

69. Πράξ. 10, 35.

70. Πράξ. 10, 30 ἔ.

ΡΝΕ΄.- ΘΕΣΣΑΛΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅτι χρῆ τὸν τοῦ καλοῦ ἐφιέμενον, μὴ μόνον λογισμῶ καὶ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ τὸν κόπον ἐνδείκνυσθαι διὰ παντὸς τοῦ θίου, ἵν' οὕτως ἐπιτύχη οὐρανίου ἀναπαύσεώς τε καὶ βασιλείας, γεωργήσας τοὺς καρπούς τῆς πολυειδοῦς ἀρετῆς. Βλέπε τί φησιν ὁ πατριάρχης Ἰακώβ· «Ἰσάχαρ τὸ καλὸν ἐπεθύμησεν, ἀναπαυόμενος ἀνὰ μέσον τῶν κλήρων, καὶ ἰδὼν τὴν γῆν, ὅτι πίων ὑπάρχει, ὑπέθηκεν τὸν ὦμον αὐτοῦ εἰς τὸ πονεῖν, καὶ ἐγενήθη ἀνὴρ γεωργός». Καὶ ὁ προφήτης δὲ Ἰερεμίας λέγει· «Δὸς τὴν καρδίαν σου εἰς τὸν ὦμον σου»· τουτέστιν, τὰ ἀγαθὰ βουλευμάτα εἰς ἔργον ἐξάγαγε, πρακτικὸς γενόμενος

ΡΝΣΤ΄.- ΧΡΥΣΟΓΟΝΩ ΚΛΗΣΟΥΛΛΙΩ.

Εἴ τις βούλοιο τῶν ἀπαιδευτῶν καταστυγοφαντεῖν μὲν τὰ βέλτιστα, καὶ ἀπὸ ψεύδους ἄρχεσθαι, καὶ καταπαύειν εἰς ψεῦδος διηνεκῶς, φράσον μοι, εἰς ποῖον λήξει καὶ καταντήσει πέρας;

15

ΡΝΖ΄.- ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ.

Ἴσως ἀγνοεῖς ἀδελφέ, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ τηρούμενος, τηρεῖν καὶ φρουρεῖν καὶ περισκέπειν πέφυκεν τοὺς τηρεῖν τοῦτον καὶ φυλάττειν σὺν νήψει σπουδάζοντας

ΡΝΗ΄.- ΔΕΚΟΥΡΙΩΝΙ.

20 Οὔτε ἀέρα ὄλον ἐπνευσέ τις πᾶποτε, οὔτε οὐσίαν Θεοῦ παντελῶς ἢ νοῦς κεχώρηκεν ἢ φωνὴ περιέλαβεν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν σκιαγραφοῦντες τὰ κατ' αὐτόν, ἀμυδράν τινα καὶ ἀσθενῆ ἄλλην ἀπ' ἄλλης φαντασίαν συλλέγομεν.

ρηθ. - Τῶ αὐτῶ.

25 «Στενὴ ἢ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν». Εἰ τοίνυν οἱ εὐρίσκοντες ὑπάρχουσιν ὀλίγοι, ὀλιγώτεροι ἂν εἶεν οἱ εἰσελθεῖν ἐξισχύοντες οὐκ εἰσεληλυθήθασιν δὲ διὰ οὐκ εὐρίαν ἀμέλειαν.

ρξ. - Τῶ αὐτῶ.

30 Δεσπότης ἐστὶν ὁ νοῦς, δοῦλος δὲ τὸ σαρκίον. Μὴ τοίνυν τὸν δοῦλον ἀμέτρως θεράπτειε διὰ γαστρομαρογίας ἵνα μὴ, ἐπιλαθόμενος

155.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΣΣΑΛΙΟ.

Αὐτὸς ποὺ ἐπιθυμεῖ τὸ καλὸ πρέπει, ὄχι μόνο μὲ σκέψεις καὶ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα νὰ δείχνει τὸν κόπο σ' ὅλη τὴ ζωὴ, γιὰ νὰ ἐπιτύχει ἔτσι τὴν οὐράνια ἀνάπαυση καὶ βασιλεία, ἀφοῦ καλλιεργήσει τοὺς καρπούς τῆς πολύμορφης ἀρετῆς. Πρόσεξε τί λέγει ὁ πατριάρχης Ἰακώβ· «Ὁ Ἰσαάχαρ ἐπιθύμησε τὸ καλὸ νὰ ζεῖ ἀσφαλῆς στὶς περιοχὲς ποὺ τοῦ εἶχαν κληροδοτηθεῖ, καί, βλέποντας ὅτι ἡ χώρα εἶναι εὐφορη, ἀποφάσισε νὰ κοπιάζει, καὶ ἔτσι ἔγινε γεωργός»⁷¹. Ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης Ἰερεμίας λέγει· «Δῶσε τὴν καρδιά σου στὸν ὦμο σου»⁷², δηλαδή κάνε τὶς καλὲς σκέψεις σου ἔργο μὲ τὸ νὰ γίνεις πρακτικὸς.

156.— ΣΤΟΝ ΚΛΗΣΟΥΛΛΙΟ ΧΡΥΣΟΓΟΝΟ.

Ἄν κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀπαίδευτους κατασυκοφαντεῖ αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀγαθὰ, καὶ ἀρχίζοντας ἀπὸ ψέμα καταλήγει διαρκῶς σὲ ψέμα, πὲς μου, σὲ ποιὸ τέλος θὰ τελειώσει καὶ θὰ καταντήσει;

157.— ΣΤΟΝ ΘΕΟΓΝΩΣΤΟ.

Ἴσως νὰ μὴ γνωρίζεις, ἀδελφέ, ὅτι ὅταν τηρεῖται ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, φυλάγει καὶ φρουρεῖ καὶ καλύπτει ἀπὸ τὴ φύση του αὐτοὺς ποὺ προσπαθοῦν νὰ τὸν τηρήσουν καὶ νὰ τὸν ἐφαρμόσουν μὲ κάθε προσοχή.

158.— ΣΤΟΝ ΔΕΚΟΥΡΙΩΝΑ.

Οὔτε ὅλον τὸν ἀέρα τὸν ἀνάπνευσε κανεὶς ποτέ, οὔτε τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ μπόρεσε νὰ τὴν χωρέσει ἐντελῶς ὁ νοῦς, ἢ νὰ τὴν περιγράψει ὁ λόγος, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ γύρω ἀπὸ αὐτὸν σκιαγραφοῦμε τὰ σχετικὰ μὲ αὐτὸν καὶ ἀποκτοῦμε κατ' ἀναλογία κάποια ἀμυδρὴ καὶ ἀσθενῆ εἰκόνα.

159.— Στὸν ἴδιο.

«Εἶναι στενὴ ἡ πύλη καὶ στενόχωρος ὁ δρόμος ποὺ ὀδηγεῖ στὴ ζωὴ, καὶ εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ τὸν βρίσκουν»⁷³. Ἄν λοιπὸν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ τὸν βρίσκουν, θὰ εἶναι πολὺ πρὸ λίγοι αὐτοὶ ποὺ θὰ μπορέσουν νὰ μπουῖν μέσα. Καὶ δὲν θὰ μπουῖν ἔξαιτίας τῆς δικῆς τους ἀμέλειας.

160.— Στὸν ἴδιο.

Δεσπότης εἶναι ὁ νοῦς, καὶ δοῦλος ἡ σάρκα. Μὴ λοιπὸν περιποιεῖσαι ὑπέρμετρα τὸν δοῦλο μὲ τὴ λαιμαργία, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, λησιμονώ-

73. Μαθ. 7, 14.

τῶν ἰδίων μέτρων, εἰς τυραννίδα ἔλθη καὶ ὄπλα τολμήσῃ ἄραι κατὰ τοῦ κτησαμένου· διόπερ ὁ Σολομών, ἐπιστάμενος τὴν ἀφροσύνην τοῦ σώματος, ἔλεγεν «Οὐ συμφέρει τῷ ἄφρονι ἡ τρυφή, κἂν οἰκέτης ἄρχῃ μεθ' ὑδρεως τοῦ ἰδίου δεσπότης».

5 ρξα. – Τῷ αὐτῷ.

Ἄν βούλει ἄρχειν τῆς ἐπαρχίας, ἀτιμωθήσῃ, ἂν δὲ σαυτὸν ταπεινώσῃ, ἐλεηθήσῃ· γέγραπται γάρ, ὅτι «Ὁ Θεὸς ἐκχέων ἐπ' ἄρχοντας ἀτιμίαν, τοὺς ταπεινοὺς ἰάσατο».

ΡΞΒ'. – ΚΡΙΣΠΩ ΣΧΟΛΑΡΙΩ.

10 Τινὲς ὑπὲρ τὸ δέον τῇ ἐννοίᾳ ἐπεκταθέντες, ὡς δοκοῦντές τι μείζον καταλαβεῖν, ἐξέπεσαν μὲν τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, μεταπεπτώκασι δὲ εἰς ψευδομένην γνώσιν καὶ γε «τοῦτο ματαιότης», καθά φησιν Σολομών.

ΡΞΓ'. – ΙΟΥΛΙΑΝῆ ΠΑΡΘΕΝΩ.

15 Κάτοπτρον κάλλιστον τῇ σεμνοτάτῃ καὶ εὐειδεῖ παρθένῳ τὸ νηστεύειν ἐν τούτῳ γάρ καὶ Θεὸν κατοπιρίζεται ἡ παρθένος, καθόσον ἐνδέχεται, καὶ λουτήρα χαλκεύει, καὶ θάσιν στερέμνιον, ἀκράδαντον καὶ ἀμετακίνητον κτησαμένη τὸ ἀπαθὲς φρόνημα

ρξδ. – Τῷ αὐτῷ.

20 Ἀνέγνωσ πολλάκις, τί γράφει ὁ ἅγιος Μωϋσῆς περὶ τινος ἀρίστου καὶ σοφωτάτου ἀνδρός, ὅτι οὗτος πεποίηκε λουτήρα χαλκοῦν, καὶ τὴν θάσιν αὐτοῦ ὁμοίως χαλκῆν ἐκ τῶν κατόπτρων νηστευουσῶν, αἵτινες παρὰ τῆς θύρας τῆς Σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐνήστευσαν.

ΡΞΕ'. – ΘΕΟΔΩΡΩ.

25 Μὴ ὄκνει καθεκάστην ἡμέραν πρὶν παντὸς πράγματος ἄψασθαι εἰσελθεῖν εἰς τὸν εὐκτῆριον οἶκον, καὶ τῆς προσευχῆς ἀποδιδόναι τὸ χρέος τῷ Κυρίῳ.

ρξς. – Τῷ αὐτῷ.

Διὰ τοῦτο ὡσπερ τινὰς λμιένας ἐν πελάγει πανταχοῦ τὰς Ἐκκλη-

ντας τὰ δικά του μέτρα, φτάσει σὲ τυραννία καὶ πάρει ὄπλα ἔναντιον αὐτοῦ πού κατέκτησε. Γι' αὐτὸ ὁ Σολομών, γνωρίζοντας τὴ μωρία τοῦ σώματος, ἔλεγε· «Στὸν ἄμυαλο δὲν συμφέρει ἡ ἀπολαυστικὴ ζωὴ, ἔστω καὶ ἂν ὑπηρέτης ἐξουσιάζει ἀλαζονικὰ τὸν δεσπότη του⁷⁴.

161.— Στὸν ἴδιο.

Ἄν θέλεις νὰ ἐξουσιάζεις τὴν ἐπαρχία, θὰ ἀτιμωθεῖς, ἂν ὅμως ταπεινώσεις τὸν ἑαυτό σου, θὰ ἐλεηθεῖς· γιατί εἶναι γραμμένο· «Ὁ Θεὸς χύνει ἐξευτελισμὸ πάνω στοὺς ἄρχοντες, καὶ θεραπεύει τοὺς ταπεινοὺς»⁷⁵.

162.— ΣΤΟΝ ΣΧΟΛΑΡΙΟ ΚΡΙΣΠΟ.

Μερικοὶ πού καλλιέργησαν πέραν τοῦ δέοντος τὴ σκέψη τους, πιστεύοντας ὅτι κατανόησαν κάτι ἄνωτερο, ξέφυγαν ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ γνῶση, καὶ ἔπεσαν στὴ γνῶση τὴν ψεύτικη, καὶ βέβαια «αὐτὸ εἶναι ματαιότητα»⁷⁶, ὅπως λέγει ὁ Σολομών.

163.— ΣΤΗΝ ΙΟΥΛΙΑΝΗ ΤΗΝ ΠΑΡΘΕΝΟ.

Ὁ πιὸ καλὸς καθρέφτης γιὰ τὴ σεμνότητα καὶ τὴν ὠραία παρθένο εἶναι ἡ νηστεία, διότι μὲ αὐτὴν καὶ τὸν Θεὸ ἀντικατοπτρίζει ἡ παρθένος, ὅσο εἶναι δυνατόν, καὶ λουτήρα κατασκευάζει καὶ βάση σταθερὴ, ἄσειστη καὶ ἀμετακίνητη, ἔχοντας ἀποκτήσει ἀπαθὲς φρόνημα.

164.— ΣΤΗΝ ΙΔΙΑ ΠΑΡΘΕΝΟ.

Διάβασες πολλές φορές τί γράφει ὁ Μωυσῆς γιὰ κάποιον ἄριστο καὶ πάρα πολὺ σοφὸν ἄνδρα, ὅτι αὐτὸς κατασκεύασε ἓνα χάλκινο λουτήρα καθὼς καὶ τὴ βάση αὐτοῦ χάλκινη ἀπὸ τοὺς καθρέφτες τῶν γυναικῶν πού νήστεψαν στὶς πύλες τῆς σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου⁷⁷.

165.— ΣΤΟΝ ΘΕΟΔΩΡΟ.

Μὴν ἀμελεῖς κάθε μέρα, πρὶν νὰ καταπιασθεῖς μὲ κάθε πρᾶγμα, νὰ μπαίνεις στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ ἀποδίδεις στὸν Κύριο τὸ χρέος τῆς προσευχῆς.

166.— Στὸν ἴδιο.

Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἵδρυσεν παντοῦ τὶς Ἐκκλησίες σὰν λιμάνια σὲ πέλα-

76. Ἐκκλ. 1, 2.

77. Ἐξ. 38, 28.

σίας ὁ Θεὸς ἔπηξεν, ἵνα, καθ' ὅσον ἐγχαρεῖ, φεύγων τὴν τῶν βιωτικῶν φροντίδων ἄλμην καὶ ζάλην, κἀνταῦθα καταπλέοντες, ἀπολαύωμεν γαλήνης σωτηρίου καὶ πολλῆς εὐφροσύνης

ΡΕΖ'. - ΣΩΦΡΟΝΙ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

5 Τὴν ὑπὲρ ἄγαν τέρψιν καὶ τὴν ἄμετρον χαράν, καὶ τὸ ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις γαυρίαμα τῆς ψυχῆς, τῇ κατηφείᾳ τοῦ προσώπου καὶ τῇ εὐκαίρῳ σιωπῇ κολάσωμεν.

ρξη'. - Τῷ αὐτῷ.

Τῆς σαρκὸς τὸ σκίρτημα καὶ τὴν αἰσχροὴν ἔφεσιν, τῷ τῆς νηστείας
10 ἱμάντι μαστίξαντες, καὶ τῷ λόγῳ πείσωμεν ἡσυχάζειν.

ρξθ'. - Τῷ αὐτῷ.

Εὐκόλως λίαν πρὸς τὴν ἀλαζονείαν ἐπαίρεται τὸ ἀνθρώπινον γένος διόπερ πολλῶν ἰσχυρῶν χρεῖα χαλινῶν πρὸς δαμασμὸν τοῦ φρονήματος. Πολλὰ δὲ εὐρήσεις ζητῶν σποράδην κατὰ τὴν θείαν Γρα-
15 φὴν χαλινώματά τε καὶ κήμωτρα τῶν ἀλογίστων παθῶν.

ΡΘ. - Τῷ αὐτῷ.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πάντα ὑπὲρ ἡμῶν γέγονεν, ὅσα ἡμεῖς πλὴν τῆς ἁμαρτίας «Ἄμαρτίαν γὰρ οὐδὲν ἐποίησεν». Πάντα δὲ γέγονεν, τουτέστιν σῶμα, ψυχὴ, νοῦς. Φεῦγε τοίνυν τὸν λῆρον τοῦ
20 Μανιχαίου.

ροα'. - Τῷ αὐτῷ.

Ἄνθρωπος μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον ὁ Σωτὴρ Χριστὸς, Θεὸς δὲ ὁ αὐτὸς κατὰ τὸ νοούμενον, Υἱὸς δὲ ἀνθρώπου, καὶ διὰ τὸν Ἀδὰμ καὶ διὰ τὴν Παρθένον, ἐξ ἧν ἐγένετο, τοῦ μὲν ὡς προπάτορος τῆς δὲ ὡς
25 μητρὸς νόμου, καὶ οὐ νόμου γεννήσεως.

ροβ'. - Τῷ αὐτῷ.

«Σὰρξ καὶ αἷμα», φησὶν, «βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι» τουτέστιν, οἱ σαρκικοὶ τὸν τρόπον ὑπάρχοντες ἔξω τῆς βασιλείας ὄν-

γος, ὥστε, ὅσο εἶναι δυνατόν, ἀποφεύγοντας τὴν ἀλμύρα τῶν φροντίδων τῆς ζωῆς καὶ τὴν παραζάλη καὶ καταπλέοντας ἐκεῖ, νὰ βρῖσκουμε σωτήρια γαλήνη καὶ πολλὴ εὐφροσύνη.

167.— ΣΤΟΝ ΧΙΛΙΑΡΧΟ ΣΩΦΡΟΝΑ.

Τὴν ὑπερβολικὴν εὐχαρίστηση καὶ τὴν ἀμέτρητην χαρὰ καὶ τὴν ἀλαζονία τῆς ψυχῆς γιὰ τὴν ὑλικὴν εὐημερία, ὅς τὴν μετριάζουμε μὲ τὴν κατήφεια τοῦ προσώπου καὶ μὲ τὴν κατάλληλην σιωπήν.

168.— ΣΤὸν ἴδιο.

Τὸ σκίσημα τῆς σάρκας καὶ τὴν αἰσχροὴ ἐπιθυμία, μαστιγώνοντάς τὴν μὲ τὸ λουρί τῆς νηστείας καὶ μὲ τὸν λόγο, ὅς τὴν πείσουμε νὰ ἡσυχάζει.

169.— ΣΤὸν ἴδιο.

Τὸ ἀνθρώπινο γένος κλείνει εὐκόλα στὴν ἀλαζονεία, γι' αὐτὸ χρειάζονται πολλὰ ἰσχυρὰ χαλινάρια πρὸς χαλιναγώγησιν τοῦ ἀλαζονικοῦ φρονήματος. Ζητώντας λοιπὸν θὰ βρεῖς στὴν ἅγια Γραφή πολλὰ χαλινάρια καὶ φίμωτρα τῶν ἀλόγιστων παθῶν.

170.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἔγινε γιὰ μᾶς ὅλα ὅσα ἔχουμε ἐμεῖς ἐκτὸς τῆς ἁμαρτίας· «Γιατὶ δὲν διέπραξε καμμιά ἀπολύτως ἁμαρτία»⁸⁰. Καὶ ἔγινε τὰ πάντα, δηλαδὴ σῶμα, ψυχὴ καὶ νοῦς. Φεῦγε λοιπὸν μακριὰ ἀπὸ τὶς φλυαρίες τῶν Μανιχαίων.

171.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ὡς πρὸς αὐτὸ ποῦ φαινόταν λοιπὸν ὁ Σωτήρας Χριστὸς ἦταν ἄνθρωπος, ὡς πρὸς τὸ νοούμενο⁸⁰ ὅμως ὁ ἴδιος εἶναι Θεός, ἀλλὰ καὶ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, λόγῳ τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Παρθένου, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔγινε, τοῦ Ἀδάμ, ἐπειδὴ ἦταν πρόγονός του, καὶ τῆς Παρθένου, ἐπειδὴ ἦταν μητέρα του σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, ποῦ τὸν γέννησε ὅμως ὄχι μὲ τὸν φυσικὸ νόμο.

172.— ΣΤὸν ἴδιο.

«Σάρκα καὶ αἷμα», λέγει, «δὲν μποροῦν νὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»⁸⁰. δηλαδὴ ὅσοι ζοῦν σαρκικὰ θὰ ριχτοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν

80. Α' Κορ. 15, 53.

φθήσονται «Υμεῖς δέ», φησίν, «οἱ πιστοὶ καὶ πνευματικοί, οὐκ ἔστε ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι».

ΡΟΓ'.- ΑΦΘΟΝΙΩ ΣΑΜΑΡΙΤΗ.

Ἐρωτᾷς με πῶς δυνατόν ἐστίν, τὸ φθαρτὸν σῶμα ἀφθαρτον ἀναστήναι. Ἀντερωτῶ σε, πῶς τὸ τηκτὸν καὶ φθαρτὸν μάννα ἐν τῇ στάμμῳ τῇ χρυσῇ κατακλισθὲν ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως, διέμεινεν ἀφθαρτον. Δῆλον ὅτι τῇ τοῦ Θεοῦ βουλήσει καὶ δυνάμει. Τῇ γὰρ αὐτῇ δυνάμει καὶ Ἐνώχ, θνητὸς ὢν, μετετέθη, καὶ ἀθάνατος μέχρι νῦν πεφύλαχται.

ΡΟΔ'.- ΤΕΛΕΣΦΟΡΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

10 Κοινὸν πρόσωπον δείκνυσιν ἡ Γραφή τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ εἰκόνα μίαν καὶ ὁμοίωσιν τὴν αὐτήν. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν», τοῦτο δηλοῖ

ΡΟΕ'.- ΦΙΛΑΓΡΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

15 Εἴ τις δυνηθεῖη κατὰ ψυχὴν ὀσφρανθῆναι τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος εὐωδίας, ἀναζωπυρωθήσεται τὴν ἕξιν ὥσπερ ἐκ νεκρῶν ἐγερθεῖς, καὶ ἀποθαυμάσεται, ἐκ ποίας καταστάσεως εἰς ποίαν μετετέθη, καὶ τὸ τοῦ Ἐζεκιίου ἀναφωνήσει· «Ἐξήγειράς μου τὴν ζωὴν, καὶ παρακληθεῖς ἔζησα, καὶ ἀπέρριψας ὀπίσω μου πάσας τὰς ἁμαρτίας μου», ὅπως
20 μηκέτι φαντάζωμαι τὰ τῶν πταισμάτων εἰδῶλα, καθαρὰν καρδίαν κτησάμενος τοῦ λοιποῦ.

ροε'. - Τῷ αὐτῷ.

Οὐ μόνον δυαῶδη καὶ ἄκαρτα, ἀλλὰ γὰρ καὶ νεκρὰ κλητέον τὰ ἔργα τῆς ἁμαρτίας.

25 ΡΟΖ'.- ΛΙΜΕΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἡ τῶν ἀρετῶν μέθοδος τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς μακαριότητα προξενεῖ τὴν οὔτε λόγῳ ῥητὴν, οὔτε κῶ ληπτὴν, οὔτε ἐννοίᾳ χωρητὴν.

ροη'. - Τῷ αὐτῷ.

«Μὴ παραδῶς με», φησίν, «εἰς ψυχὰς θλιβόντων με»· ψυχαὶ γὰρ

βασιλεία. «Σεῖς ὅμως», λέγει, «οἱ πιστοὶ καὶ πνευματικοί, δὲν εἴσατε σαρκικοί, ἀλλὰ πνευματικοί»⁸¹.

173.— ΣΤΟΝ ΣΑΜΑΡΕΙΤΗ ΑΦΘΟΝΙΟ.

Μὲ ρωτᾷς πῶς εἶναι δυνατόν τὸ θνητὸ σῶμα νὰ ἀναστηθεῖ ἀθάνατο. Καὶ ἐγὼ σὲ ρωτῶ· Πῶς τὸ εὐδιάλυτο καὶ φθαρτὸ μάννα ὅταν κλείσθηκε καλὰ ἀπὸ τὸν Μωυσῆ μέσα στὴ σάμνα ἔμεινε ἄφθαρτο. Εἶνα φανερὸ ὅτι ἔγινε μὲ τὴ θέληση καὶ τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ μὲ τὴν ἴδια δύναμη καὶ ὁ Ἐνώχ, ἂν καὶ ἦταν θνητός, μετατέθηκε, καὶ μέχρι τώρα ἔχει διαφυλαχθεῖ ἀθάνατος⁸².

174.— ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΑ ΤΕΛΕΣΦΟΡΟ.

Ἡ Γραφὴ δείχνει ὅτι εἶναι κοινὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ μία εἰκόνα καὶ ἡ ἴδια ὁμοιότητα. Γιατὶ λέγοντας, «Ἄς κάνουμε ἄνθρωπο κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση»⁸³, αὐτὸ σημαίνει.

175.— ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΦΙΛΑΓΡΙΟ.

Ἐάν κάποιος μπορέσει νὰ ὀσφρανθεῖ μὲ τὴν ψυχὴ του τὴν εὐωδία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, θὰ ἀναζωογονηθεῖ ἡ ψυχικὴ του διάθεση σὰν νὰ ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ θὰ ἀπορῆσει βλέποντας ἀπὸ ποιά κατὰστασι σὲ ποιὰν βρέθηκε, καὶ θὰ ἀναφωνήσει τὰ λόγια τοῦ Ἐζεκία· «Μοῦ πῆρες τὴ ζωὴ, καὶ ὅταν σὲ παρακάλεσα ἔζησα, καὶ ἔρριξες πίσω μου ὅλες τὶς ἁμαρτίες μου»⁸⁴, γιὰ νὰ μὴ ἔρχονται πὰ στὴ φαντασία μου οἱ εἰκόνες τῶν ἁμαρτιῶν μου, διότι στὸ ἔξῃς ἀπόκτησα καθαρὴ καρδιά.

176.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ἦχι μόνο δύσοσμα καὶ ἄκαρπα, ἀλλὰ καὶ νεκρὰ πρέπει νὰ ὀνομάζονται τὰ ἔργα τῆς ἁμαρτίας.

177.— ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΛΙΜΕΝΙΟ.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρετῶν προξενεῖ τὴν οὐράνια μακαριότητα, ἡ ὅποια οὔτε μὲ λόγια μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ, οὔτε μὲ τὸν νοῦ νὰ γίνεῖ καταληπτὴ, οὔτε στὴ σκέψη νὰ χωρέσει.

178.— ΣΤὸν ἴδιο.

«Μὴ μὲ παραδώσεις», λέγει, «στὶς ψυχὲς αὐτῶν ποὺ μὲ θλίβουν»⁸⁵,

83. Γεν. 1, 26.

84. Ἦσ. 38, 17.

85. Ψαλμ. 26, 12.

τῶν δαιμόνων τὰ ἀνόσια πάθη, ὧν εὐκτέον ῥυσθῆναι

ροθ. – Τῷ αὐτῷ.

Τὸ λέγειν τὸν Ἰακώβ, «Ἐὰν δῶ μοι Κύριος ἄρτον φαγεῖν καὶ ἰμάτιον περιβαλέσθαι», τὴν τῶν μοναχῶν διαγορεύει ζωὴν.

5 ρπ. – Τῷ αὐτῷ.

Μέγιστον ἀγαθὸν τυγχάνει ἡ πραότης, ἥνπερ ὁ μέγας κτησάμενος Μωϋσῆς Θεὸν ἐθεάσατο, ὡς ἀνθρώπῳ ἰδεῖν δυνατὸν.

ρπα. – Τῷ αὐτῷ.

Ἐμμήσω τῇ ἀγνεΐᾳ καὶ τῇ καθαρότητι τὸν θαυμαστὸν Ἥλιαν,
10 ὅστις, πάσης ἀσκήσεως ἀρχηγὸς γενόμενος, πρῶτος ἡμῖν τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἰσαγγελὸν ἀγαμίαν ὑπέδειξε, δι' ἥνπερ καὶ πυρίνῳ ἄρματι ἀνηρπάγη.

ρπβ. – Τῷ αὐτῷ.

Νόσον χαλεπωτάτην καὶ σκότος καλῶν τὴν ἀσέβειαν, οὐχ ἁμαρ-
15 τάνεις τοῦ ἀληθοῦς.

ΡΠΓ'. – ΑΜΦΙΚΤΥΩΝΙ ῬΗΤΟΡΙ.

Κέρδους πολλοῦ τετυχηκῶς καὶ λιπαρᾶς τραπέζης, τιμῶν τε ἀπολαύων τῶν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν, μὴ ἄγαν κορυβαντία, μεταβολὴν δὲ προσδέχου, καὶ σβέσον τὸ φρύαγμα. Οὐδὲν γὰρ τῆς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις
20 εὐδαιμονίας σαθρότερον, οὐδὲν ἀδρανέστερον, οὐδὲν ἀθλιώτερον.

ΡΠΔ'. – ΠΕΡΙΦ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΦ.

Πόσοι, δοκεῖς, ἐαυτοὺς μακαρίζουσιν, ὅτι κατηξίωνται τοῦ θεοσεπίου Ἰωάννου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου τοῖς λόγοις περιτυχεῖν; ὧν καὶ αὐτὸς ἐραστὴς θερμὸς ὑπάρχων, μακαρισθήσῃ
25 πολλά

ΡΠΕ'. – ΜΑΡΙΑΝΦ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΦ.

Τί δαψιλέστερον πιαίνεις σοι τὰς σάρκας σου, τροφήν σκαλήκαν ἐυκμένας ὅσον οὔτω;

γιατι τὰ ἀνίερα πάθη εἶναι ψυχῆς τῶν δαιμόνων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εὐχόμεσθε νὰ γλυτώσουμε.

179.— Στὸν ἴδιο.

Λέγοντας ὁ Ἰακώβ, «Ἐὰν ὁ Κύριος μοῦ δώσει ψωμί νὰ φάω καὶ ροῦχο νὰ φορέσω»⁸⁶, ὀρίζει τὴ ζωὴ τῶν μοναχῶν.

180.— Στὸν ἴδιο.

Εἶναι μέγιστο ἀγαθὸ ἢ πραότητα, τὴν ὁποία ὅταν ἀπέκτησε ὁ μέγας Μωυσῆς εἶδε τὸν Θεό, ὅσο εἶναι δυνατὸν σὲ ἄνθρωπο νὰ τὸν δεῖ⁸⁷.

181.— Στὸν ἴδιο.

Μιμήθηκες στὴν ἀγνότητα καὶ καθαρότητα τὸν θαυμαστὸ Ἥλια⁸⁸, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἔγινε ἀρχηγὸς κάθε ἀσκήσης, μᾶς ἔδειξε πρῶτος τὴ σωφροσύνη καὶ τὴν ἴση πρὸς τοὺς ἀγγέλους ἀγαμία, ἕξαιτίας τῆς ὁποίας ἀρπάχτηκε στὸν οὐρανὸ μὲ πύρινο ἄρμα.

182.— Στὸν ἴδιο.

ἽΟνομάζοντας τὴν ἀσέβεια φοβερῶτατη ἀρρώστια καὶ σκοτάδι, δὲν ἀστοχεῖς ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.

183.— ΣΤΟΝ ΡΗΤΟΡΑ ΑΜΦΙΚΤΥΟΝΑ.

Ἐπειδὴ πέτυχες μεγάλο κέρδος καὶ πλουσιοπάροχο τραπέζι, καὶ δέχεσαι τιμὲς ἀνώτερες ἀπὸ αὐτὲς ποὺ σοῦ ἀξίζουν, νὰ μὴ ἐνθουσιάζεσαι πάρα πολὺ, ἀλλὰ νὰ περιμένεις μεταβολὴ καὶ νὰ σῆνεις τὴν ἔπαρση. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε πρὸ πρόσκαιρο ἀπὸ τὴν εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων, οὔτε πρὸ ἀδύναμο καὶ πρὸ ἄθλιο.

184.— ΣΤΟΝ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΟ ΠΙΕΡΙΟ.

Πόσοι, νομίζεις, ὅτι μακαρίζουν τοὺς ἑαυτοὺς τους ἐπειδὴ ἀξιώθηκαν ν' ἀποκτήσουν τοὺς λόγους τοῦ θεόπνευστου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννη; Ἐπειδὴ καὶ σὺ εἶσαι θερμὸς ἐραστὴς τῶν λόγων αὐτῶν θὰ μακαριοθεῖς πολὺ.

185.— ΣΤΟΝ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟ ΜΑΡΙΑΝΟ.

Γιατὶ παχαίνεις μὲ τόση ὑπεραφθονία τὶς σάρκες σου, ποὺ ὅπου νᾶναι θὰ γίνουν τροφὴ τῶν σκουληκιῶν,

88. Δ' Βασ. 2, 11.

ΡΡΣΤ' - ΓΙΓΑΝΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

“Ὅπως μὴ ἀπευδοκῆσης τοῦ χαρίσματος τῆς ἀπποησίας καὶ τῆς
 τελεωτάτης ἀπαθείας, μηδὲ σαυτὸν τῇ λύπῃ καταπνίγῃς, ἔχεις τὸν
 ἅγιον Μωσέα παραθαροσύνοντά σε καὶ λέγοντα ἐν τῷ Λευιτικῷ τεύχει,
 5 ὅτι «Δώσω εἰρήνην ἐν τῇ γῇ ὑμῶν, καὶ κοιμηθήσεσθε, καὶ οὐκ ἔσται ὁ
 ἐκφοβῶν ὑμᾶς, καὶ ἀπολωῖ θηρία πονηρὰ ἐκ τῆς γῆς ὑμῶν, καὶ διώξε-
 σθε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ πεσοῦνται ἐνώπιον ὑμῶν φόβω». Γῆν λέ-
 γει τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, ἀγαθὰ τε καὶ φαῦλα σπέρματα δεχομέ-
 νην, θηρία δὲ πονηρὰ τοὺς δυσημενεῖς δαίμονας καὶ τὰ κακομήχανα
 10 τῆς πονηρίας νοήματα».

ρπς. - Τῷ αὐτῷ.

“Ὅταν δι' ὑπομονῆς καὶ εὐχῆς λάβωμεν τὴν ἄνωθεν δωρεάν, τότε
 διῶξαι δυνάμεθα τοὺς ἀοράτους βαρβάρους, καὶ πεσοῦνται τρόμφ
 ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν. Φησὶ γὰρ καὶ τις προφήτης, ὅτι «Ὅσπερ τὸ
 15 πρῶτον ἐφοβεῖσθαι, φοβηθήσονται ὑμᾶς

ΡΡΗ' - ΛΕΥΚΑΔΙΩ ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΩ.

“Ἔθος τοῖς ἀγίοις εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ τῷ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως
 τῆς ὠφελούσης ψυχᾶς δι' αὐτῶν πανταχοῦ φανεροῦντι· σὺ δ' ἀντι-
 εὐωδίας τὰ πίτυρα θυμιάς, κατ' εἰκόνα τῶν γυναικῶν ἐκείνων, ὡνπερ
 20 ὁ προφήτης μέμνηται Ἰερεμίας γράφων τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσιν εἰς Βα-
 βυλῶνα. Τί γὰρ ἂν διαφέρει κατηαρδίας τὸ σὸν διάγγελμα, τὸ στασιο-
 ποιόν τε καὶ ἀκερδές;

ρπθ. - Τῷ αὐτῷ.

Εὔπερ δῆμος ψυχῶν, καθὼς λέγεις, δι' ἁμαρτίας ἐκπέπτωκεν ἀπὸ
 25 τῆς ἀψίδος τῶν οὐρανῶν ἐνταῦθα κατ' ἀρχὰς τῆς ἀνθρωπίνης γενέσε-
 ως καὶ ἐνεσωματώθη, ἐχρήν γραῖσαι τὸν μέγαν Μωϋσέα, ὅτι πολλὰ ὁ
 Θεὸς σάματα πεποίηκεν ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἰς ταῦτα κατέβαλεν τὰς ἐκ-
 πεσούσας ψυχὰς. Νῦν δὲ οὐχ οὕτως, ἕνα δὲ ἄνθρωπον μόνον τὸν Ἀ-
 δάμη ἐκ τῆς γῆς πεπλάσθαι, καὶ ψυχὴν ἐμπεφυσησθαι ζῶσαν ἢ Γραφή
 30 παραδίδωσιν «Ἐποίησέν τε ἐκ τοῦ ἐνός αἵματος», ὡς φησὶν ὁ Ἀπό-
 στολος, «πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς». «Ὁ

186.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΓΙΓΑΝΤΙΟ.

Γιὰ νὰ μὴν ἀπογοητευθεῖς γιὰ τὸ χάρισμα τῆς ἀφοβίας καὶ τῆς τέλειαις ἀπάθειαις, οὔτε νὰ καταπνίξεις τὸν ἑαυτὸ σου στὴ λύπη, ἔχεις τὸν ἅγιον Μωυσῆ πού σε ἐνθαρρύνει καὶ λέγει στὸ Λευϊτικὸ βιβλίον· «Θὰ χάρισω εἰρήνην στὴ χώρα σας καὶ θὰ κοιμᾶστε χωρὶς νὰ ὑπάρχει κάποιος πού νὰ σᾶς φοβερίζει· θὰ ἔξαφανίσω τὰ ἀγρια θηρία ἀπὸ τὴ χώρα σας καὶ θὰ διώξετε τοὺς ἐχθροὺς σας οἱ ὅποιοι θὰ πέσουν μπροστά σας ἀπὸ τὸ φόβο»⁹². Χώρα ὀνομάζει τὴν ἀνθρώπινη καρδιά, ἣ ὅποια δέχεται καλοὺς καὶ κακοὺς σπόρους, καὶ ἀγρια θηρία τοὺς ἐχθρικοὺς δαίμονες καὶ τοὺς καταστρεπτικοὺς κακοὺς λογισμοὺς.

187.— Στὸν ἴδιο.

“Ὅταν μὲ ὑπομονὴ καὶ προσευχὴ δεχθοῦμε τὴν οὐράνια δωρεά, τότε μπορούμε νὰ διώξουμε τοὺς ἀόρατους βαρβάρους, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὸν τρόμο τους θὰ πέσουν στὰ πόδια μας. Γιατὶ καὶ κάποιος προφήτης λέγει· «Αὐτοὺς πού προηγουμένως φοβόσασταν, αὐτοὶ θὰ σᾶς φοβηθοῦν»⁹³.

188.— ΣΤΟΝ ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟ ΛΕΥΚΑΔΙΟ.

Οἱ ἅγιοι συνηθίζουν νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Θεό, ὁ ὅποιος μέσω αὐτῶν κάνει φανερὴ τὴν ὁσμὴ τῆς γνώσης πού ὠφελεῖ τις ψυχές. Σὺ ὅμως ἀντὶ εὐωδίας θυματίζεις τὰ πίτυρα, ὅμοια μὲ τις γυναῖκες ἐκεῖνες πού ἀναφέρει ὁ Ἱερεμίας γράφοντας στοὺς αἰχμαλώτους τῆς Βαβυλώνας⁹⁴. Γιατὶ σὲ τί διαφέρει ἀπὸ τὴ μυρουδιά τοῦ καπνοῦ τὸ δικό σου διάγγελμα πού προκαλεῖ στάση καὶ δὲν περιέχει κέρδος,

189.— Στὸν ἴδιο.

Ἐφόσον πλῆθος ψυχῶν, ὅπως λές, ἔξαιτίας τῆς ἁμαρτίας, ἐξέπεσε, στὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τις οὐράνιες ἀψίδες ἐδῶ, καὶ πῆρε σῶμα, ἔπρεπε ὁ μέγας Μωυσῆς νὰ γράψει, ὅτι ὁ Θεὸς δημιούργησε πολλὰ σώματα ἀπὸ τὴ γῆ καὶ ἔβαλε μέσα σ' αὐτὰ τις ψυχές πού ἐξέπεσαν. Τώρα ὅμως δὲν ἔγινε ἔτσι, ἀλλὰ ἡ Γραφὴ μᾶς παρέδωσε, ὅτι μόνο ἓνας ἄνθρωπος, ὁ Ἀδάμ, πλάστηκε ἀπὸ τὸ χῶμα, καὶ φυσήθηκε μέσα του ψυχὴ ζωντανή⁹². «Δημιούργησε ἀπὸ ἓνα αἷμα», ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος, «ὅλον κληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος, γιὰ νὰ κατοικεῖ πάνω στὴ γῆ»⁹³. «Γιατὶ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος πλάστηκε ἀπὸ χῶμα, γήϊνος»⁹⁴, ὄχι τὰ

92. Γεν. 2, 7.

93. Πράξ. 17, 26.

94. Α΄ Κορ. 15, 47.

γὰρ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός», οὐχ οἱ πρῶτοι ὄγλοι τῶν μυρρίων ἀνθρώπων ἐκ γῆς χοϊκοί. «Καὶ δι' ἑνός», φησὶν, «ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον», οὐ γὰρ δὴ διὰ πλήθους ἀνθρώπων.

ρδ' .- Τῷ αὐτῷ.

5 Οὐδεὶς προσκρούσας τῷ Θεῷ καὶ ἐξοριζόμενος εὐλογεῖται· ὁ δέ γε Ἀδὰμ πεπλασμένος ἐκ τῆς γῆς καὶ ἡ Εὐὰ ἐκ τῆς τούτου πλευρᾶς γεγεννημένη βοηθὸς πρὸς τὸ τεκνογονῆσαι, ὡς μήπω μηδὲν ἁμαρτήσαντες, εὐλογοῦνται ὑπὸ Θεοῦ, αὐξηθῆναι καὶ πληθυνθῆναι καὶ κατακυριεῦσαι πάσης τῆς οἰκουμένης. Πῶς οὖν, ὡς λέγεις, προσήμαρτεν
10 ὁ Ἀδὰμ καὶ τὸ τούτου γύναιον ἐν τοῖς ἐπ' οὐρανοῖς;

ΡδΑ' .- ΑΤΤΙΚΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

«Ὁ ἑώρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν Πατέρα»· τουτέστιν, ὁ καταξιωθείς νοῆσαι τὴν θεότητά μου, δηλὸν ὅτι ἐπέγνω τοῦ Πατρὸς τὴν θεότητα· μία γὰρ ἡ θεότης καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ· «Ἐγὼ γὰρ καὶ
15 ὁ Πατὴρ ἓν ἔσμεν».

ΡδΒ' .- ΑΓΛΑΙΩ ΑΝΤΕΚΗΝΣΟΡΙ.

Ὁ μακάριος Πέτρος γράφων φησὶν· «Ἴνα κριθῶσι μὲν ἅπαντες σαρκί, ζῶσι δὲ κατὰ Θεὸν πνεύματι». Τὸ μὲν «κριθῶσι σαρκί», εἴρηται πρὸς τοὺς λέγοντας, μήτε ἀνίστασθαι ἐκ νεκρῶν, μηδὲ κρῖνε-
20 σθαι σάρκα, τὸ δ' «ὅπως ζῶσι κατὰ Θεὸν πνεύματι», τουτέστι μηκέτι πλανώμενοι τὴν ψυχὴν, ὥστε πολλοὺς καὶ ποικίλους ὑποτοπάζειν θεοῦς, ἕνα δὲ καὶ μόνον Θεὸν εἰς τοὺς αἰῶνας, ὑπάρχοντες καὶ ζῶντες γινώσκοντες ἅπαντες. Τοῦτο δὲ χρήσιμον ἡμῖν τὸ ῥητὸν πρὸς τοὺς θάλποντας τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ ἰσχυριζομένους ἀπόλε-
25 πτηνῆσθαι ποτε πάσας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν χωρῆσαι.

ρδγ' .- Τῷ αὐτῷ.

Πῶς ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἀμήτωρ καὶ ἀπάτωρ καὶ ἀγενεαλόγητος μαθεῖν βούλει Ἀμήτωρ μὲν τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἀπάτωρ δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς, ἀγενεαλόγητος δὲ τὸ ἄνω· φησὶ γὰρ ὁ προφήτης· «Τὴν δὲ γεγεᾶν αὐτοῦ τίς διηγήσεται». Τὴν μὲν γὰρ κατὰ σάρκα γένεσιν αὐ-

πρῶτα πλήθη τῶν μυριάδων ἀνθρώπων ἀπὸ χῶμα, χωματένιοι. «Καὶ ἀπὸ ἑνα ἀνθρωπο», λέγει, «εἰσῆλθε ἡ ἁμαρτία στὸν κόσμον»⁹⁵, καὶ ὄχι ἀπὸ πλήθος ἀνθρώπων.

190.— Στὸν ἴδιο.

Καθένας πού ἦρθε σὲ σύγκρουση μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἐξορίστηκε δὲν εὐλογεῖται, ἐνῶ ὁ Ἄδὰμ πού πλάστηκε ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ ἡ Εὐὰ πού ἔγινε ἀπὸ τὴν πλευρά του βοηθὸς γιὰ νὰ τεκνοποιήσει, ἐπειδὴ ἀκόμα δὲν εἶχαν καθόλου ἁμαρτήσαι, εὐλογήθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ ἀΐξηθοῦν καὶ νὰ πολλαπλασιαστοῦν καὶ νὰ κυριέψουν ὅλη τὴν οἰκουμένη⁹⁶. Πῶς λοιπόν, ὅπως λές, ὁ Ἄδὰμ καὶ ἡ γυναῖκα του ἁμάρτησαν προηγουμένως στοὺς οὐρανοὺς;

191.— ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΑΤΤΙΚΟ.

«Αὐτὸς πού εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα»⁹⁷, δηλαδή αὐτὸς πού καταξιώθηκε νὰ κατανοήσῃ τὴ θεότητά του, εἶναι φανερὸ ὅτι γνώρισε τὴ θεότητα τοῦ Πατέρα. Γιατὶ μία εἶναι ἡ θεότητα καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ· διότι λέγει· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας εἶμαστε ἕνα»⁹⁸.

192.— ΣΤΟΝ ΑΓΛΑΪΟ ΤΟΝ ΑΝΤΙΚΗΝΣΟΡΑ.

Γράφοντας ὁ μακάριος Πέτρος λέγει· «Γιὰ νὰ κριθοῦν ὅλοι ὡς πρὸς τὴ σάρκα, καὶ νὰ ζοῦν κατὰ Θεὸν πνευματικά»⁹⁹. Τὸ «νὰ κριθοῦν ὡς πρὸς τὴ σάρκα» εἰπώθηκε γιὰ ἐκείνους πού λένε ὅτι οὔτε θὰ ἀναστηθοῦν ἀπὸ τοὺς νεκρούς, οὔτε θὰ κριθοῦν σαρκικά, ἐνῶ τό, «Γιὰ νὰ ζοῦν κατὰ Θεὸν πνευματικά», δηλαδή χωρὶς νὰ παραπλανῶνται πὰ ψυχικά, ὥστε νὰ ἀποδέχονται πολλοὺς καὶ ποικίλους θεοὺς, καὶ νὰ ἀναγνωρίζουν ὅλοι οἱ ὑπάρχοντες καὶ ζῶντες ἕνα καὶ μόνον Θεὸ στοὺς αἰῶνες. Αὐτὸ τὸ ρητὸ εἶναι χρήσιμο σὲ μᾶς ἐναντίον αὐτῶν πού ὑποθάλλουν τὶς θεωρίες τοῦ Ἀριστοτέλη, καὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι κάποτε ὅλες οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων θὰ ἐκλεπτηνοῦν καὶ θὰ φτιάσουν στὴν ἀνυπαρξία.

193.— Στὸν ἴδιο.

Θέλεις νὰ μάθεις πῶς ὁ Δεσπότης Χριστὸς εἶναι χωρὶς μητέρα, χωρὶς πατέρα καὶ χωρὶς γενεαλογία. Χωρὶς μητέρα ὡς πρὸς τὸ ὅτι εἶναι πάνω ἀπὸ μᾶς, χωρὶς πατέρα ὡς πρὸς ἐμᾶς, καὶ ἀγενεαλόγητος ὡς Θεός. Γιατὶ ὁ προφήτης λέγει· «Ποιὸς θὰ τολμήσῃ νὰ διηγηθεῖ τὴ γενεά του;»¹.

98. Ἰω. 10, 30.

99. Α΄ Πέτρ. 4, 6.

1. Ἦσ. 53, 8.

τοῦ ὁ Ματθαῖος ἐγενεαλόγησε, πῶς δὲ πρὸ τῶν αἰῶνων ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ἐγέννησεν, οὐδεὶς παντελῶς οὔτε ἀνθρώπων, οὔτε ἀγγέλων ἐξεῖπειν ἢ γινῶναι δεδύνηται.

ρ4δ'.— Τῷ αὐτῷ.

5 Ὡσπερ οἱ πυρέττοντες νομίζουσι πικρὸν εἶναι τὸ μέλι, τῶν παρ' αὐτοῖς δεβλαμμένων γευστικῶν δυνάμεων, οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς τις τὸ γευστικὸν βλέπεται. Καὶ φησιν ὁ προφήτης «Οὐαὶ τοῖς λέγουσι τὸ γλυκὺ πικρὸν».

Ρ4Ε'. — ΑΝΑΞΑΓΟΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

10 «Στέφανον χαρίτων δέξῃ τῇ κορυφῇ σου», ὁ Σολομὼν εἶρηκεν. Οὐ γὰρ μία ὑπάρχει χάρις, ἢ πλέκεται ὁ νοούμενος στέφανος, πολλαὶ δὲ πάνυ χάριτες καὶ φησιν ὁ Ἀπόστολος «Χάρις ὑμῖν πληθυνθείη».

ρ4ς'.— Τῷ αὐτῷ.

15 Βεβούλησαι καὶ τὸν χρύσειον κλοιὸν τὸν τῷ στεφάνῳ ἐφεπόμενον τίς ἐστὶν ἐπιγῶναι. Οὗτος δ' ἂν εἴη ὁ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ χρηστός ζυγὸς ἐπιτιθέμενος τῷ τραχήλῳ τῆς πιστευσάσης τῇ ἀληθείᾳ ψυχῆς

Ρ4Ζ'.— ΤΡΥΦΩΝΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙ.

Ἡ καλλίστη μετάγνωσις καὶ σύντονος δέησις καὶ παράκλησις εὐωδιάζει τὸν σεσηπὸτα ταῖς πράξεσιν ἀνθρώπων· δέχεται γὰρ καὶ 20 δέησιν ὀυπαρὰν ὁ φιλανθρωπότητος Δεσπότης Χριστὸς ἐκ στόματος ὀυπαροῦ ἐν ταπεινώσει προσφερομένην πολλῇ. Καὶ πειθέτω σε ὁ φράζων ληστής, «Μνήσθητί μου, Κύριε Ἰησοῦ, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου», παραντίκα ἀκούσας «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ».

25 ρ4η'.— Τῷ αὐτῷ.

Λέγεις ἀκηκοέναι Ἕλληνας ἀμαρτωλοῦ εἰπόντος. ὅτι Οὐδέν μου διαφέρεις κἂν Χριστιανὸς ἦς ἀμαρτωλὸς γὰρ καὶ σύ. Εἴτε τοίνυν πρὸς αὐτὸν τὴν παραβολὴν ταύτην Δύο κίνας τις οἰκοδεσπότης ἐκέκτητο, καὶ τὸν μὲν λιττήσαντα ἀποτυμπανισθῆναι προσέτα-

Γιατί τὴν κατὰ σάρκα γέννηση τὴν ἔξιστόρησε ὁ Ματθαῖος², ἐνῶ τὸ πῶς ὁ Πατέρας γέννησε τὸν Υἱὸ πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες, κανέναν ἀπολύτως ἄνθρωπος οὔτε ἄγγελος μπορεῖ νὰ τὸ πεῖ ἢ νὰ τὸ γνωρίζει.

194.— Στὸν ἴδιο.

“Ὅπως αὐτοὶ ποὺ ἔχουν πυρετὸ νομίζουν ὅτι τὸ μέλι εἶναι πικρὸ, ἐπειδὴ οἱ γευστικὲς τοὺς δυνάμεις εἶναι βλαμμένες, ἔτσι κάποιος βλάπτεται καὶ ὡς πρὸς τὴ γευστικὴ δύναμη τῆς ψυχῆς. Καὶ λέγει ὁ προφήτης· «Ἄλλοίμονο σ’ αὐτοὺς ποὺ λένε τὸ γλυκὸ πικρό»³.

195.— ΣΤΟΝ ΑΝΑΞΑΓΟΡΑ ΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ.

Ἦ Σολομὼν εἶπε· «Στεφάνι ἀπὸ χάρες θὰ δεχτεῖς στὸ κεφάλι σου»⁴. Γιατί δὲν εἶναι μόνο μία ἢ χάρη μὲ τὴ ὁποία πλέκεται τὸ νοσητὸ στεφάνι, ἀλλὰ πάρα πολλές χάρες. Καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Εἶθε νὰ αὐξηθεῖ ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ σὲ σᾶς»⁵.

196.— Στὸν ἴδιο.

Θέλεις νὰ μάθεις τί σημαίνει τὸ χρυσὸ περιδέραιο ποὺ συνοδεύει τὸ στεφάνι⁶. Αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ θεωρηθεῖ ὅτι εἶναι ὁ καλὸς ζυγὸς τοῦ Σωτήρα Χριστοῦ, ποὺ μπαίνει στὸν λαιμὸ τῆς ψυχῆς ποὺ πίστεψε στὴν ἀλήθεια.

197.— ΣΤΟΝ ΤΡΥΦΩΝΑ ΤΟΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΑ.

Ἦ πολὺ καλὴ μετάνοια καὶ ἡ ἐπίμονη προσευχὴ καὶ παράκληση κάνει τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔχει σατίσει μὲ τὶς πράξεις του νὰ εὐωδιάζει. Γιατί ὁ πάρα πολὺ φιλόανθρωπος Δεσπότης Χριστὸς δέχεται καὶ τὴν γεμάτη βρωμὲς προσευχὴ, ἡ ὁποία γίνεται ἀπὸ στόμα βρώμικο μὲ μεγάλη ταπείνωση. Καὶ ὡς σὲ πείσει γι’ αὐτὸ ὁ ληστής ποὺ λέγει· «Θυμίσου με, Κύριε Ἰησοῦ, ὅταν θὰ μεταβεῖς στὴ βασιλεία σου», καὶ ἀμέσως ἄκουσε· «Σήμερα θὰ εἶσαι μαζί μου στὸν παράδεισο»⁷.

198.— Στὸν ἴδιο.

Λές ὅτι ἄκουσες ἓναν ἁμαρτωλὸ Ἕλληνα νὰ σοῦ λέγει, Δὲν διαφέρεις καθόλου ἀπὸ μένα ἂν καὶ εἶσαι Χριστιανός, γιατί καὶ σὺ εἶσαι ἁμαρτωλός. Πές του λοιπὸν τὴν ἐξῆς παραβολή. Κάποιος οἰκοδεσπότης εἶχε δύο σκυλιά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἓνα λύσσαξε καὶ τόλμησε νὰ δαγκάσει τὸν

5. Α΄ Πέτρ. 1, 2.

6. Παροιμ. 1, 9.

7. Λουκᾶ 23, 42-43.

ξεν, τὸν δὲ ἀγαπῶντα τὸν κύριον καὶ περιγλίχοντα τῇ στοργῇ τοὺς πόδας τοῦ δεσπότη δια παντός, περιποιεῖται καὶ τρέφει καὶ ἐκώζει.

Ριθ'.- ΦΟΥΡΤΟΥΝΑΤΩ.

5 Τὸ δξέως σκανδαλίζεσθαι οὐ φιλοσόφου, μικρᾶς δέ τινος ψυχῆς «Εἰρήνη γὰρ πολλή», φησί, «τοῖς ἀγαπῶσι τὸ ὄνομά σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον».

Σ'.- ΣΕΚΟΥΝΔΙΑΝΩ.

10 Ὅτι καὶ ὁ ἀκάθαρτος δυνήσεται μετασκευασθῆναι εἰς παρθένον προαίρεσιν, δείκνυσι Παῦλος γράφων τοῖς Κορινθίοις «Ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Χριστῷ».

ΣΑ'.- ΚΑΛΛΙΣΤΙΩΝΙ.

15 «Ὁ δίκαιος πολλοστός» λέγεται, ὡς ἐννεμήκοντα ἐννέα ἐν παραβολῇ πρόβατα, ὁ δὲ ἁμαρτωλὸς ὥσπερ ἀπολλύμενος, ἢ εἷς ἢ οὐθ' εἷς λέγεται, μὴ θέλων μετανοῆσαι καὶ πληθυνθῆναι ταῖς ἀρεταῖς

σβ'.- Τῷ αὐτῷ.

Ἐπὶ τῶν σωμάτων μία γένεσις ἔστιν, ὅτι οὐδεὶς δεύτερον ἐγεννήθη· ἐπὶ δὲ τῶν ψυχῶν τῶν ἀγιάζεσθαι διηνεκῶς προαιρουμένων πλείους γενέσεις εὐρίσκονται· αἰεὶ γὰρ ἀνακαινούμενος καὶ ἀνανεούμενος γεννᾶται ὁ δίκαιος γεγέννηται σήμερον ἐν πράξει τινὶ ἀγαθῇ, καὶ ἐὰν πάλιν ἄλλην ποιήσῃ ἀγαθὴν, γεγέννηται. Διόπερ ὁ λόγος δαψιλεύεται ἐπὶ τῶν δικαίων τὰς γενέσεις, λέγων διὰ τοῦ Μωϋσέως «Αὐταὶ αἱ γενέσεις Νῶε, αὐταὶ αἱ γενέσεις Ἰακώβ»· καὶ εἴ τις ἄλλος εἴρηται πληθυντικῶς γενέσεις ἐσχηκέναι.

25 ΣΓ'.- ΚΥΡΗΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἠρώτησάς με, τί ἔστι «Ματαιότης ματαιότητων». Μάταιον νοηθεῖν ἂν τὸ ἀνυπόστατον ἐν μόνῃ τῇ τοῦ ῥήματος προφορᾷ τὸ εἶναι ἔχων. Ματαιότης δὲ ματαιότητων, ὥσπερ ἂν εἴ τις λέγοι, τοῦ νεκροῦ

8. Ψαλμ. 118, 165.

9. Β' Κορ. 11, 2.

ἴδιο τὸν κύριό του, ὁ ὁποῖος ἔδωσε ἐντολή νὰ θανατωθεῖ μὲ ρόπαλο, ἐνῶ τὸν σκύλο πὺ ἀγαπᾷ τὸν κύριο καὶ γλῖφει στοργικὰ τὰ πόδια τοῦ δεσπότη του διαρκῶς, τὸν περιποιεῖται καὶ τὸν τρέφει καὶ τὸν διατηρεῖ.

199.- ΣΤΟΝ ΦΟΥΡΤΟΥΝΑΤΟ.

Τὸ νὰ σκανδαλίζεσαι ὑπερβολικὰ δὲν εἶναι γνώρισμα ψυχῆς καρτερικῆς, ἀλλὰ μικρῆς. Γιατὶ λέγει· «Ἐπικρατεῖ εἰρήνη μεγάλη σ' αὐτοὺς πὺ ἀγαποῦν τό ὄνομά σου, καὶ δὲν κλονίζονται ἀπὸ πειρασμό»⁸.

200.- ΣΤΟΝ ΣΕΚΟΥΝΔΙΑΝΟ.

“Ὅτι καὶ ὁ ἀκάθαρτος ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ μεταβληθεῖ σὲ παρθενική διάθεση, τὸ δείχνει ὁ Παῦλος γράφοντας στοὺς Κορινθίους· «Σᾶς ἀρραβώνιασα μὲ ἓναν ἄνδρα, γιὰ νὰ σᾶς παρουσιάσω παρθένο ἀγνή σὺν Χριστῷ»⁹.

201.- ΣΤΟΝ ΚΑΛΛΙΣΤΙΩΝΑ.

Ὁ δίκαιος στὴν παραβολή¹⁰, πὺ ἔχει ἐνενηντα ἑννιά πρόβατα, ὀνομάζεται πλούσιος. Ἀντίθετα ὁ ἁμαρτωλός, ἐπειδὴ χάνεται, ὀνομάζεται ἓνας, ἢ οὔτε ἓνας, ὅταν δὲν θέλει νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ γίνῃ πλούσιος σὲ ἀρετές.

202.- ΣΤὸν ἴδιο.

Στὰ σώματα μὰ γέννηση ὑπάρχει, ἐπειδὴ κανένας δὲν γεννήθηκε δύο φορές. Ὅμως στὶς ψυχές αὐτῶν πὺ προσπαθοῦν νὰ ἀγιάζονται διαρκῶς ὑπάρχουν περισσότερες γεννήσεις, γιὰτὶ ὁ δίκαιος ἀνακαινιζόμενος καὶ ἀνανεούμενος γεννιέται διαρκῶς. Γεννήθηκε σήμερα μὲ μὴ πράξη καλή, καὶ ἐὰν κάνει καὶ ἄλλη ἀγαθὴ πράξη, ξαναγεννιέται. Γι' αὐτὸ ὁ λόγος πολλαπλασιάζει τὶς γεννήσεις τῶν δικαίων, λέγοντας μὲσω τοῦ Μωυσέως· «Αὐτὲς εἶναι οἱ γεννήσεις τοῦ Νῶε, καὶ αὐτὲς οἱ γεννήσεις τοῦ Ἰακώβ»¹¹, καθὼς καὶ ὁποῖος ἄλλος ἀναφέρεται ὅτι εἶχε πολλὰς γεννήσεις.

203.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΥΡΗΝΟ.

Μὲ ρώτησες τί σημαίνει, «ματαιότης ματαιότητων»¹². Μάταιο θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ αὐτὸ πὺ εἶναι ἀνύπαρκτο, διότι ἡ ὑπαρξὴ περιορίζεται μόνο στὴν προφορὰ τῆς λέξεως. Ἡ ἔκφραση, «ματαιότητα ματαιο-

10. Ματθ. 18, 12. Λουκᾶ 15, 4.

11. Γεν. 6, 9.

12. Ἐκκλ. 1, 2.

νεκρότερον, καὶ τοῦ ἀψύχου ἀψυχώτερον· καίτοι ἢ συγκριτικῇ ἐπίτασις χώραν ἐπὶ τῶν τοιούτων οὐκ ἔχει, ἀλλ' ὁμως λέγεται τούτῳ τῷ ῥήματι πρὸς τὴν τῆς ὑπερβολῆς τοῦ λεγομένου σαφήνειαν.

σδ'.— Τῷ αὐτῷ.

- 5 «Ἀνασταυροῦντες», φησί, «τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ παραδειγματίζοντες». Ἀνασταυροῦσι δ' αὐτὸν αἰρετικοί, οὐ μόνον οἱ κακῶς ἀναβαπτίζειν ἐπιχειροῦντες, ἀλλὰ καὶ οἱ τολμῶντες λέγειν, ὅτι καὶ ὑπὲρ τῶν δαμόνων ποτὲ ὁ Χριστὸς σταυρωθήσεται.

Σε'.— ΓΑΪΝΑ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΗ.

- 10 Πᾶν κτίσμα διὰ λόγου καὶ σοφίας τοῦ εἶναι τετύχηκε. Ὁ δὲ Θεὸς Λόγος, σοφία ὑπάρχων οὐσιώδης, δημιουργός τε ὢν πάσης τῆς τε νομμένης κτίσεως καὶ τῆς ὑποπιπτούσης τῇ αἰσθήσει, πῶς ἂν λεχθεῖη κτίσμα;

σε'.— Τῷ αὐτῷ.

- 15 Φῶς οἰκεῖν ἀπρόσιτον φησὶ τὸν παντοκράτορα Θεὸν καὶ Πατέρα ὁ μακάριος Παῦλος. Τοῦτο δὲ νοητὸν καὶ ἐνυπόστατον καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἀπέραντον φῶς ἐστὶν ὁ προσκνητὸς Υἱὸς καὶ Λόγος καὶ τῶν ὄλων Κύριος. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, πῶς κτίσμα καὶ ἐκ μὴ ὄντων γεγενῆσθαι τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱὸν καὶ Λόγον διδάσκειν
20 σε τολμῶσιν οἱ θηριογνώμονες καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ποίμνης ὀλετήρες Ἀρειανοί;

Σζ'.— ΜΕΛΙΣΣΩ ΚΑΝΔΙΔΑΤΩ.

- Ἄνθρωπος ἐξασθενήσας καὶ ἐξαλλαγείς ὑπὸ τῆς νόσου τὴν ἔξιν, ἀχρειότερος μὲν πρὸς ἔργον καὶ ἀδρανῆς γίνεται, ἐπιθυμεῖ δὲ τοῦ βλάπτοντος. Οὕτω καὶ ψυχῇ, ἀπονεύσασα τοῦ καλοῦ καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον
25 ἀλλοιωθεῖσα, ἐκνευρίζεται μὲν πρὸς ἐργασίαν τοῦ κρείττονος, ὀρέγεται δὲ τῶν ὀλεθρίων.

Ση'.— ΘΥΡΣΩ ΣΚΡΗΝΙΑΡΙΩ.

- «Εἰσελεύσεται», φησὶν ὁ νόμος, «πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα». Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος, ἤτοι πᾶσα ψυχὴ ἀνθρώ-

τήτων», εἶναι σὸν νὰ λέγει κανεὶς, πῶς νεκρὸς καὶ ἀπὸ τὸν νεκρό, καὶ πῶς ἄψυχος ἀπὸ τὸν ἄψυχο. Ἐὰν καὶ βέβαια ἡ συγκριτικὴ ἔμφασις στὰ θέματα αὐτὰ δὲν ἔχει θέση, ὡστόσο γίνεται μὲ αὐτὴ τὴ διατύπωση γιὰ νὰ ἀποσαφηνίσῃ μὲ τὴν ὑπερβολὴ αὐτὸ πὺ λέγεται.

204.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ξανασταυρώνουν, λέγει, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν διαπομπεύουν»¹³. Καὶ τὸν ξανασταυρώνουν οἱ αἵρετικοί, ὅχι μόνον αὐτοὶ πὺ κακῶς ἐπιχειροῦν νὰ κάνουν καὶ δεῦτερο βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι πὺ λένε, ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ σταυρωθεῖ κάποτε καὶ γιὰ τοὺς δαίμονες.

205.— ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟ ΓΑΪΝΑ.

Κάθε κτίσμα μὲ τὸν λόγο καὶ τὴ σοφία πέτυχε αὐτὸ πὺ εἶναι. Ὁ Θεὸς Λόγος ὅμως, πὺ εἶναι οὐσιαστικὴ σοφία καὶ δημιουργὸς ὅλης τῆς γνώσης, καὶ τῆς νοητῆς κτίσεως καὶ ἐκείνης πὺ ὑποπίπτει στὴν αἴσθησι, πῶς θὰ μπορούσε νὰ ὀνομαστῆ κτίσμα;

206.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ὁ μακάριος Παῦλος λέγει, ὅτι ὁ παντοδύναμος Θεὸς καὶ Πατέρας κατοικεῖ μέσα σὲ ἀπλησίαστο φῶς¹⁴. Αὐτὸ βέβαια τὸ νοητὸ καὶ πραγματικὰ ὑπαρκτὸ καὶ ἀσύλληπτο καὶ ἀπέραντο φῶς εἶναι ὁ προσκυνητὸς Υἱὸς καὶ Λόγος καὶ Κύριος τῶν ὅλων. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ εἶναι ἔτσι, τότε πῶς οἱ Ἄρειανοί, πὺ ἔχουν διάθεσι θηρίων καὶ εἶναι φονιάδες τῆς ποιμνῆς τοῦ Χριστοῦ, τολμοῦν νὰ σὲ διδάσκουν, ὅτι ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἀπὸ τὸ μηδέν;

207.— ΣΤΟΝ ΚΑΝΔΙΔΑΤΟ ΜΕΛΙΣΣΟ.

Ὁ ἄνθρωπος πὺ ἐξαντλήθηκε καὶ ἄλλαξε τελείως ἀπὸ τὴ διάρκεια τῆς ἀρρώστιας, γίνεται πῶς ἀχρηστὸς καὶ ἀδρανὴς γιὰ δουλειά, καὶ ἐπιθυμεῖ αὐτὸν πὺ τὸν βλάπτει. Ἐτσι καὶ ἡ ψυχὴ πὺ ἀρνήθηκε τὸ καλὸ καὶ ἄλλαξε πρὸς τὸ χειρότερο, χάνει βέβαια τὴ δύναμι νὰ πράξῃ τὸ καλύτερο, ἐπιθυμεῖ ὅμως αὐτὰ πὺ καταστρέφουν.

208.— ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΘΥΡΣΟ.

«Θὰ συνουσιαστῆ», λέγει ὁ νόμος, «μὲ τὴ γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ θὰ κάνει μαζί της παιδί»¹⁵. Γιατὶ κάθε ἄνθρωπος, δηλαδὴ κάθε ψυχὴ

15. Δευτ. 25, 5.

που ἄνδρα νοητὸν λαβοῦσα παρὰ Θεοῦ, δηλαδὴ τὸν ἐνδιάθετον νόμον, ἐνέκρωσε τοῦτον καὶ ἔθαψε διὰ τῆς ἀμελείας. Ὅθεν χρεία ἐκάλεσε τὸν τούτου ἀδελφόν, τουτέστι τὸν γραπτὸν νόμον, εἰσελθεῖν πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ νόμου τοῦ φυσικοῦ, ὅστις ἀπενεκρώθη καὶ ἔξανα-
5 στήσαι σπέρμα τῷ τελευτηκότι διὰ νοθρίας πολλῆς.

σθ'.— Τῷ αὐτῷ.

Ἄποστραφείς ὁ Θεὸς τοὺς σοφιστὰς καὶ τέκτονας τῶν λόγων τῶν μεματαιωμένων καὶ παντὸς ψεύδους καὶ πλάνης ἀνάπλεων, σκυτοτόμοις τισὶ καὶ ἀλιεῦσι τὸ οἰκειὸν σωτηριῶδες καὶ ὑπέρλαμπρον τῆς
10 εὐσεβείας καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐνεχείρισε κήρυγμα.

σί'.— Τῷ αὐτῷ.

Ὅτι πρὸς τὴν ῥοπήν ἕκαστος τὴν ἐπὶ φαύλῳ ἢ ἐπὶ κρείττονι κρίνεται, πειθέτωσάν σε, ὁ μὲν Ἰούδας, διὰ μιᾶς νυκτὸς ἀλλοτριωθεὶς τῆς ζωῆς, προδεδωκὼς τὸν Διδάσκαλον, ὁ δὲ ληστής ἐν στιγμῇ χρόνου
15 οἰκειωθείς τῇ ζωῇ. Οὐ μὴ γὰρ μνησθῶσιν αἱ ἀνομίαι τοῦ μὴ παντελῶς ἀποστασίαν τοῦ Θεοῦ νοσήσαντος ἀνθρώπου, μηδὲ καρδίαν πονηρὰν ἀπιστίας τε καὶ ἡλιθιότητος ἀναλαβόντος «Ζῶν γὰρ ζήσεται», φησὶν, «ἐν τῷ ἐπιστρέψαι αὐτόν, καὶ οὐκ ἀποθανεῖται».

ΣΙΑ'.— ΒΥΡΙΛΛΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΩ.

20 Πῶς τολμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δοῦλον προσαγορεύειν, τὸ διὰ τοῦ ἀσπίλου βαπτίσματος πάντα τοὺς πιστεύοντας ἐλευθεροῦν; Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι περ «Ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσε με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου».

ΣΙΒ'.— ΙΓΝΑΤΙΩ ΑΝΘΥΠΑΤΩ.

25 Ἐξεστὶν ἐμπεσόντα τινὰ εἰς τὸ τοῦ θηρὸς στόμα, τοῦ διαδόλου φημί, ἀπολυθῆναι τούτου διὰ τῆς μετανοίας, καθάπερ λελύτρωνται καὶ ἐρρύσθη ὁ ἐν Κορίνθῳ προφθαρεὶς τῇ μητροιᾷ ἐκ φάρυγγος τοῦ ἐχθροῦ, πρὶν τῇ περισσοτέρῳ λύτῃ καταποθεῖ καὶ εἰς τὴν κοιλίαν κυρήσῃ τοῦ θηρίου διὰ τῆς ἀγενοῦς δυσθυμίας καὶ τῆς ἀπογνώσεως.

ἀνθρώπου πού ἔλαβε ἀπὸ τὸν Θεὸ νοητὸν ἄνδρα, δηλαδή τὸν νόμο τῆς συνείδησης, τὸν νέκρωσε καὶ τὸν ἔθαψε ἀπὸ ἀμέλεια. Γι' αὐτὸ ἀπὸ ἀνάγκη κάλεσε τὸν ἀδελφὸ του, δηλαδή τὸν γραπτὸ νόμο, νὰ ἔρθει σὲ συνουσία μὲ τὴ γυναῖκα τοῦ φυσικοῦ νόμου πού νεκρώθηκε, καὶ νὰ ἀποκτήσει παιδί γιὰ χάρις αὐτοῦ πού πέθανε, μὲ πολλὴ νοθεία.

209.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ὁ Θεός, ἀποστρεφόμενος τοὺς σοφιστὲς καὶ ἐπιστήμονες τῶν ἀνωφελῶν λόγων, τῶν γεμάτων ἀπὸ κάθε εἶδους ψέμα καὶ πλάνη, παρέδωσε τὸ δικό του σωτήριο καὶ ὑπέρολαμπρο κήρυγμα τῆς εὐσέβειας καὶ τῆς δικαιοσύνης σὲ κάποιους ὑποδηματοποιούς καὶ ψαράδες.

210.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ὅτι ὁ καθένας κρίνεται ἀνάλογα μὲ τὴν κλίση του πρὸς τὸ κακὸ ἢ πρὸς τὸ καλύτερο, ἄς σὲ πείσουν ὁ Ἰούδας, πού μέσα σὲ μιὰ νύχτα ἔχασε τὴ ζωὴ προδίνοντας τὸν Δάσκαλο, καὶ ὁ ληστής, πού σὲ μιὰ στιγμή χρόνου κέρδισε τὴ ζωὴ. Γιατὶ δὲν θὰ ληφθοῦν ὑπόψη οἱ ἁμαρτίες τοῦ ἀνθρώπου πού δὲν ἀπομακρύνθηκε ἐντελῶς ἀπὸ τὸν Θεό, οὔτε ἐκείνου πού ἀπόκτησε καρδιά πονηρῆ ἀπιστίας καὶ βλακείας· γιατί λέγει, «Θὰ ζήσει ἔαν μετανοήσει, καὶ δὲν θὰ πεθάνει»¹⁶.

211.— ΣΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΟ ΒΥΡΙΛΛΟ.

Πῶς τολμᾷς νὰ ὀνομάζεις τὸ ἅγιο Πνεῦμα δοῦλο, τὸ ὁποῖο μὲ τὸ ἅγιο βάπτισμα ἐλευθερώνει ὅλους ὅσους πιστεύουν; Γιατὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει: «Ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς μὲ ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου»¹⁷.

212.— ΣΤΟΝ ΑΝΘΥΠΑΤΟ ΙΓΝΑΤΙΟ.

Εἶναι δυνατὸν κάποιος πού ἔπεσε μέσα στὸ στόμα τοῦ θηρίου, δηλαδή τοῦ διαβόλου, νὰ γλυτώσει ἀπὸ αὐτὸν μὲ τὴ μετάνοια, ὅπως λυτρώθηκε καὶ σώθηκε, ἐκεῖνος πού στὴν Κόρινθο εἶχε προηγουμένως διαφθαρεῖ μὲ τὴ μητριὰ του¹⁸, ἀπὸ τὸ φάρυγγα τοῦ ἐχθροῦ, πρὶν τὸν καταπιεῖ ἀπὸ τὴν μεγάλη λύπη καὶ προχωρήσει στὴν κοιλία τοῦ θηρίου μὲ τὴν ἀνανδρῆ μελαγχολία καὶ ἀπογοήτευσή του.

17. Ρωμ. 8, 2.

18. Α' Κορ. 5, 1.

σιγ'.— Τῷ αὐτῷ.

Αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ πρὸς σέ παραγίνεται ἀοράτως ὁ οὐράνιος ἰα-
τρός, κἂν μὴ σὺ δυνηθείης πρὸς αὐτὸν πορευθῆναι διὰ τὴν ἀσθένειαν
καὶ ἀτονίαν τοῦ λογισμοῦ.

5 σιδ'.— Τῷ αὐτῷ.

Τινὰς ἔγνω ἔγωγε, μηδὲ πλησιάζοντα διὰ φιλανθρωπίαν τὸν τῶν
ψυχῶν ἰατρὸν παραδέξασθαι, βουληθέντας, ἀπὸ ἀναισθησίας καὶ
πονηρίας πολλῆς

σιε'.— Τῷ αὐτῷ.

10 Παῦλος, διώκτης ὑπάρχων τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀπετυ-
φλώθη πρῶτον τοῖς κακοῖς καὶ τῇ ἀφάτῃ ὠμότητι, ὅπως ἀναδλέψει τῷ
Θεῷ καὶ τῇ δικαιοσύνῃ. Εἰκότως τοίνυν ὁ Κύριος ἔλεγεν· Ἐγὼ ἦλθον
εἰς τὸν κόσμον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ
γένωνται». Ἠνίξατο γὰρ τοὺς τοῖς πονηρεύμασιν καὶ ταῖς ἀτοπίαις
15 προστετηκότας ὀφθαλμοὺς ἀποτυφλῶσαι, ἀνοιῆσαι δὲ καὶ ἀκέσασθαι
τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμοὺς, οἷς ἐφοπτεύεται τὸ κάλλος τῶν ἀρετῶν καὶ
τῆς θεογνωσίας

ΣΙΣΤ'.— ΕΥΓΡΑΜΜΙΩ ΝΟΜΙΚΩ.

«Εἰσηλθε», φησί, «Μωϋσῆς εἰς τὸν γνόφον»· τοῦ περὶ Θεὸν γνό-
20 φου οὐδὲν ἕτερον ἐμφαίνοντος, ἢ τὸ ἀπερινόητον καὶ ἀνεξιχνίαστον
τοῦ Θεοῦ· σκοτοειδῆς γὰρ καὶ ἀφεγγῆς ἡ τοῦ γνόφου πέφυκεν ὄψις,
τὰ ἐν αὐτῇ κρύπτουσα διὰ τοῦ πυκνοτάτου καὶ σκοτοειδοῦς ἀέρος
εἰργουσα τὰς ὄψεις τῶν ὀρώντων εἰς αὐτόν, ἔτι καὶ τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν
τὰς περιέργους περὶ Θεοῦ ἐπιχειρήσεις «Σκότος», γὰρ φησιν, «ἀπο-
25 κρυφῆ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὄραθήσεται».

σιζ'.— Τῷ αὐτῷ.

Ἔθος ἔχεις προχείρως τοῦ λέγειν, ὅτι πολυμήχανός ἐστι καὶ πολύ-
τραπος ὁ διάβολος συνομολογῶ καγαί· Ἄλλ' ἐὰν νήφειν θελήσῃμεν,
ἑαυτῷ πονηρός ἐσται ὁ διάβολος καὶ οὐχ ἡμῖν ἢ γὰρ φύσις τῆς κα-
30 κίας μόνως τοῖς κεκτημένοις αὐτὴν ὑπάρχει ὀλεθρία, ἢ δὲ ἀρετὴ τοῦ

213.- Στόν ἴδιο.

Ἵδιος ὁ οὐράνιος γιατρός ἔρχεται ἀπό μόνος του κοντά σου ἀόρατα, ἔστω καί ἂν σὺ δέν μπορέσεις νὰ πᾶς σ' αὐτόν ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας καί νωθρότητας τοῦ λογισμοῦ σου.

214.- Στόν ἴδιο.

Ἐγὼ ὅμως γνώρισα μερικούς πού, οὔτε ὅταν ἐξαιτίας τῆς φιλανθρωπίας του ὁ γιατρός τῶν ψυχῶν τοὺς πλησίασε, θέλησαν νὰ τὸν δεχτοῦν ἀπό ἀναισθησία καί μεγάλη κακία.

215.- Στόν ἴδιο.

Ἵδιος Παῦλος, πού ἦταν διώκτης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, τυφλώθηκε¹⁹ ἀρχικᾶ ἀπὸ τὰ κακὰ καί τὴν ἀπεριγραπτὴ σκληρότητά του, γιὰ νὰ ξαναβρεῖ τὸ φῶς του γιὰ τὸν Θεὸ καί τὴ δικαιοσύνη. Δικαιολογημένα λοιπὸν ὁ Κύριος ἔλεγε· «Ἐγὼ ἦρθα στόν κόσμον, γιὰ νὰ δοῦν αὐτοὶ πού δέν βλέπουν, καί νὰ γίνουν τυφλοὶ ἐκεῖνοι πού βλέπουν»²⁰. Ὑπαινίχθηκε δηλαδὴ ὅτι θὰ τυφλώσει τὰ μάτια πού ἔλειωσαν ἀπὸ τὶς πονηρίες καί τὶς παρανομίες, καί θὰ ἀνοίξει καί θὰ θεραπεύσει τὰ πνευματικὰ μάτια τῆς ψυχῆς μέ τὰ ὁποῖα βλέπεται ἡ ὠραιότητα τῶν ἀρετῶν καί τῆς θεογνωσίας.

216.- ΣΤΟΝ ΕΥΓΡΑΜΜΙΟ ΤΟΝ ΝΟΜΙΚΟ.

«Εἰσηλθε», λέγει, «ὁ Μωυσῆς μέσα στό σύννεφο»²¹. Τὸ σύννεφο γύρω ἀπὸ τὸν Θεὸ δέν δείχνει τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ ἀκατανόητο καί τὸ ἀνεξιχνίαστο τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ἡ ὄψη τοῦ σύννεφου εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς σκοτεινῆ καί χωρὶς φῶς, κρύβοντας αὐτὰ πού ἔχει μέσα τῆς μέ τὸν πολὺ πυκνὸ καί σκοτεινὸ ἀέρα τῆς, ἐμποδίζοντας τὰ μάτια ἐκείνων πού βλέπουν σ' αὐτό, καθὼς ἐπίσης καί τὶς περίεργες ἐπαχειρήσεις τῶν σκέψεων τους γιὰ τὸν Θεό. Γιατὶ λέγει, «Εἶναι σκοτεινὸς ὁ κρυψώνας του, καί δέν φαίνεται»²².

217.- Στόν ἴδιο.

Συνηθίζεις νὰ λές ἀπερίσκεπτα, ὅτι ὁ διάβολος εἶναι πολυμήχανος καί πανούργος. Συμφωνῶ κ' ἐγώ. Ἐάν ὅμως θελήσουμε νὰ εἴμαστε ἐπάγρυπνοι, ὁ διάβολος θὰ εἶναι κακὸς στὸν ἑαυτό του καί ὄχι σέ μᾶς. Γιατὶ ἡ φύση τῆς κακίας εἶναι καταστρεπτικὴ μόνο σ' αὐτούς πού τὴν ἔχουν,

21. Ἐξ 20, 21.

22. Ἰωβ 22, 14.

ναντίον οὐχὶ τοὺς κεκτημένους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίους ὠφελῆσαι δύναται.

σιή'.— Τῷ αὐτῷ.

Ἴνα μάθῃς, ὅτι ὁ μὲν κακὸς μόνῳ ἑαυτῷ κακός, ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ
5 ἑτέροις ἀγαθός, μαρτυρίαν σοι παρομιώδη παρέξω· «Τέκνον», γάρ
φησιν, «ἐὰν κακὸς γένη, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά, ἐὰν δὲ σοφός, ἔση
σεαυτῷ καὶ τῷ πλησίῳ».

ΣΙΘ'.— ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Ἄπεστάλθαι λέγεται ὁ Υἱός, οὐ καθ' ὃ Θεὸς Λόγος ἐστὶν ἐν κόλ-
10 ποῖς τοῦ Πατρὸς περιέχων τὰ πάντα· «Ἐξ αὐτοῦ», γάρ, «καὶ εἰς αὐτὸν
τὰ πάντα, καὶ ἐν αὐτῷ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν», ἀλλὰ καθ' ὃ
ἰδιοποιεῖται ὁ Θεὸς Λόγος τὰ πάθη, οὗ ἂν εἴληφε σώματος

σκ'.— Τῷ αὐτῷ.

Ὁ ἐφ' ἁμαρτίαις γινόμενος ὀδυρμός, γλυκεῖαν κέκτηται τὴν ἀνί-
15 αν, καὶ μελιτῶδες αὐτοῦ τὸ πικρὸν εὐρίσκεται, ἐλπίδι ἀγαθῇ καὶ
χρηστῇ φαρματτόμενον, διὰ τοῦτο τρέφει τὴν ψυχὴν, γανοῖ τὸ φρόνη-
μα, λιπαίνει τὴν καρδίαν, εὐθάλές ἐργάζεται τὸ τοῦ σώματος σύγκρι-
μα. Καὶ καλῶς ὁ Δαυὶδ ἐμελῶδει· «Ἐγενήθη μοι τὰ δάκρυα ἄροτος
ἡμέρας καὶ νυκτός».

20 σκα'.— Τῷ αὐτῷ.

«Κύριε», φησὶν, «ὡς ὄπλῳ εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡμᾶς». Ταῦτόν
ἂν εἴη τῶν δικαίων καὶ ὄπλον καὶ στέφανος, ὥστε τὸν ὠπλησάμενον
νοητῶς στεφανοῦσθαι· καὶ γὰρ καὶ Σολομὸν εἶρηκε· «Στεφάνῳ δὲ
τρυφῆς ὑπερασπιεῖ σου».

25 ΣΚΒ'.— ΘΕΡΙΝῶ ΜΟΝΑΧῶ.

Ὡσπερ οἱ κατὰ τὴν θάλασσαν κακοῦργοι, ἐνθα μὲν πόλις ἐστὶν ἢ
ἐπινησίον ἢ λιμὴν, οὐδαμῶς ἐπιτιθέντες τοῖς πλέουσι (τοῦτο γὰρ μά-
την ἂν εἴη κινδυνεύειν), ἐὰν δὲ ἐν μέσῳ τῷ πελάγει τὸ σκάφος ἀπολά-
βαιν, ἐφόδιον ἔχοντες τὴν τῶν βοηθησάντων ἐρημίαν, πάντα κινουσι
20

ἐνῶ ἀντίθετα ἢ ἀρετὴ μπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ ὄχι μόνο αὐτοὺς ποὺ τὴν ἔχουν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίον τους.

218.— ΣΤὸν ἴδιο.

Γιὰ νὰ μάθεις ὅτι ὁ κακὸς εἶναι μόνο στὸν ἑαυτὸ του κακός, ἐνῶ ὁ καλὸς εἶναι καλὸς καὶ σὲ ἄλλους, θὰ σοῦ δώσω μιὰ μαρτυρία ἀπὸ τὶς Παροιμίες· γιατί λέγει· «Παιδί μου, ἂν γίνεις κακός, θὰ ὑποστῆς μόνο σὺ τὰ κακὰ, ἐὰν ὅμως γίνεις σοφός, θὰ εἶσαι καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ γιὰ τὸν πλησίον σου»²³.

219.— ΣΤΟΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΤΟΝ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΑ.

Ὁ Υἱὸς λέγεται ὅτι στάλθηκε στὸν κόσμον ὄχι ὅπως εἶναι ὡς Θεὸς Λόγος στοὺς κόλπους τοῦ Πατέρα περιέχοντας τὰ πάντα, γιατί λέγει, «Ἀπὸ αὐτὸν καὶ σ' αὐτὸν ὑπάρχουν τὰ πάντα»²⁴, καὶ «Μέσα σ' αὐτὸν ζοῦμε καὶ κινούμεσθε καὶ ὑπάρχουμε»²⁵, ἀλλὰ μὲ τὰ πάθη τοῦ σώματος ποὺ ὡς Θεὸς ἔκανε δικό του.

220.— ΣΤὸν ἴδιο.

Τὸ κλάμα ποὺ γίνεται γιὰ τὶς ἁμαρτίες ἔχει γλυκὸ πόνο, καὶ ἡ πίκρα του εἶναι σὰν μέλι, ἐπειδὴ εἶναι ἀναμιγμένο μὲ τὸ φάρμακο τῆς καλῆς καὶ αἰσίας ἐλπίδας, γι' αὐτὸ καὶ τρέφει τὴν ψυχὴ, λαμπρύνει τὸ φρόνημα, λιπαίνει τὴν καρδιά, κάνει θαλερὴ τὴ συγκρότηση τοῦ σώματος. Γι' αὐτὸ σωστὰ ἔψαλλε ὁ Δαβὶδ· «Τὰ δάκρυά μου ἔγιναν τὸ ψωμί τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύχτας»²⁶.

221.— ΣΤὸν ἴδιο.

«Κύριε», λέγει, «μᾶς στεφάνωσες μὲ τὴν εὐαρέσκειά σου σὰν μὲ δυνατὸ ὄπλο»²⁷. Εἶναι τὸ ἴδιο γιὰ τοὺς δίκαιους καὶ ὄπλο καὶ στεφάνι, ὥστε αὐτὸς ποὺ ὀπλίζεται πνευματικὰ νὰ στεφανώνεται. Ἄλλωστε καὶ ὁ Σολομών ἔχει πεῖ· «Καὶ θὰ σὲ ὑπερασπίσει μὲ στεφάνι ἀπολαύσεως»²⁸.

222.— ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΘΕΡΙΝΟ.

Ὅπως οἱ πειρατὲς τῆς θάλασσας, ὅπου ὑπάρχει πόλη ἢ ἐπίγειο ἢ λιμάνι, δὲν ἐπιτίθενται σὲ ἐκείνους ποὺ πλέουν, γιατί θὰ ἦταν μάταιο νὰ κινδυνέψουν, ἐνῶ ἐὰν συναντήσουν σκάφος μέσα στὸ πέλαγος, ἔχοντας σύμμαχο τὴν ἀπουσία αὐτῶν ποὺ θὰ βοηθήσουν, κάνουν καὶ σοφίζονται

26. Ψαλμ. 41, 4.

27. Ψαλμ. 5, 13.

28. Παροιμ. 4, 9.

καὶ στρέφουσι, καὶ οὐ πρότερον ἀφίστανται, ἕως ἂν ἡ καταδύσῃ
 τοὺς ἐμπλέοντας ἢ τοῦτο πάθωσιν αὐτοί, οὕτω καὶ ὁ δεινὸς τῆς ἡδο-
 νῆς πειρασμὸς τῷ προσηρημένῳ τὴν παρθενίαν πολὺν ἐπάγει τὸν χει-
 μῶνα, καὶ χαλεπὴν τὴν ζάλην καὶ ἀφορήτους τὰς τρικυμίας, πάντα
 5 ἄνω καὶ κάτω κινῶν, ὥστε τῇ θία καὶ τῇ ῥύμη περιστρέψαι τὸ σκάφος.
 Ἦκουσε γάρ, ὅτι ὁ μοναχὸς οὐκ ἔχει ἐξουσίαν γαμῆσαι, καὶ καθάπερ
 λυμένῳ ἐγκαθορμισθῆναι τῇ χρήσει τῆς μίξεως, ἀλλ' ἀνάγκη δι' ὅλου
 παλαίειν καὶ μάχεσθαι πρὸς τοὺς ταῖς ἡδουπαθείαις τὴν ψυχὴν ἐρεθί-
 ζοντας δαίμονας. Μὴ οὖν ξενιζώμεθα πολεμούμενοι, μηδὲ ἀποκάμω-
 10 μεν πρὸς τὴν μάχην· ἔχομεν γάρ μέγαν ὑπερασπιστὴν τὸ πανάγιον
 Πνεῦμα, δι' οὗ δυνησόμεθα πάντα τοῦ διαβόλου τὰ πεπτρωμένα θέλη
 τῶν αἰσχυρῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ὑπεκκαυμάτων τῆς σαρκὸς ῥαδίως
 σβέσαι.

ΣΚΓ'.- ΣΕΛΕΥΚΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

15 Ἐπειδὴ τέσσαρες ὑπάρχουσιν ἀρεταὶ γενικώταται, φρόνησις, ἀν-
 δρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, τούτου χάριν καὶ ὁ διάβολος τέσσαρ-
 σιν κακίαις περιεκτικωτάταις πολλῶν κακιῶν πρὸς ἄμυναν κέχρηται.
 Καὶ ἄκουσον τί λέγει Ζαχαρίας ὁ προφήτης, τὴν τετρακέρατον τοῦ
 Σατανᾶ θεασάμενος δύναμιν· «Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ ἶδον
 20 τέσσαρα κέρατα, τὰ διασκορπίσαντα τὸν Ἰούδαν καὶ τὸν Ἰσραὴλ».

σκδ'.- Τῷ αὐτῷ.

Περὶ τῆς τετραμόρφου δυνάμεως τοῦ διαβόλου καὶ Μωσῆς, ὁ
 μέγιστος νομοθέτης, ἐν τῷ Λευιτικῷ τοῖς δυναμένοις ἐπιμελέστερον
 συνιέναι, λέπραν ὑπάρχειν τετρακέφαλον δίκην ὕδρας διαγράφει,
 25 λευκαίνουσαν καὶ γλανκίζουσαν καὶ γλωρίζουσαν καὶ πυρίζουσαν.

ΣΚΕ'.- ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Εὐ' ἐπιστάμενος Θεὸν εἶναι τὸν δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ, συνεχῶς
 λέγεις πρὸς τοὺς συντυγχάνοντας τὸ Ἰακώβ τοῦ πατριάρχου λόγιον,
 ὅτι Ἠλέησέ με ὁ Θεός, καὶ ἔστι μοι πάντα· οὐ γὰρ ἐξ ἔργων δικαιοσύ-
 30 νης, ἀλλ' ἐξ ἐλέου Θεοῦ καὶ πολλῆς ἀγαθότητος ἐκτήσω, ἅπερ ἔχεις

τὰ πάντα, καὶ δὲν ἀπομακρύνονται ἂν προηγουμένως δὲν βουλιάξουν αὐτοὺς πού ταξιδεύουν, ἢ πάθουν αὐτοὶ τὸ ἴδιο. Ἔτσι καὶ ὁ φοβερός πειρασμὸς τῆς ἡδονῆς σ' αὐτὸν πού ἔχει ἐπιλέξει τὴν παρθενία προκαλεῖ σφοδρὸ πάθος καὶ φοβερὴ παραζάλη καὶ ἀνυπόφορες τρικυμίες, κάνοντας τὰ πάντα ἄνω κάτω, ὥστε μὲ τὴ βία καὶ τὴν ὄρμὴ νὰ ἀνατρέψει τὸ σκάφος. Γιατὶ ἄκουσε ὅτι ὁ μοναχὸς δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ νυμφευτεῖ καὶ νὰ ἀγκυροβολήσει σὰν σὲ λιμάνι στὴ χρησιμοποίησι τῆς σαρκικῆς συνουσίας, ἀλλὰ εἶναι ἀναγκασμένος νὰ παλεύει διαρκῶς καὶ νὰ μάχεται μὲ τοὺς δαίμονες πού ἐρεθίζουν τὴν ψυχὴ μὲ τὴν ἡδονικὴ ζωὴ. Νὰ μὴ παραξενευόμαστε λοιπὸν ὅταν πολεμούμαστε, οὔτε νὰ ἀποκάμνουμε πολεμώντας, γιατί ἔχουμε μεγάλον ὑπερασπιστὴ τὸ πανάγιον Πνεῦμα, μὲ τὸ ὁποῖο θὰ μπορέσουμε νὰ σθῆσουμε εὐκόλα ὅλα τὰ πυρακτωμένα βέλη τῶν αἰσχυρῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν προσαναμιμάτων τῆς σάρκα.

223.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΣΕΛΕΥΚΙΟ.

Ἐπειδὴ οἱ γενικώτατες ἀρετὲς εἶναι τέσσερις, ἡ φρόνησι, ἡ ἀνδρεία, ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ διάβολος χρησιμοποιοῖ τέσσερις γενικὲς κακίαις πού περιέχουν πολλές ἐπι μέρους κακίαις γιὰ ἄμυνα. Καὶ ἄκουσε τί λέγει ὁ προφήτης Ζαχαρίας, βλέποντας τὴ δύναμη τοῦ Σατανᾶ μὲ τὰ τέσσερα κέρατα: «Σῆκωσα τὰ μάτια μου, καὶ εἶδα τέσσερα κέρατα, πού διασκόρπισαν τὰ βασίλεια τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Ἰσραήλ²⁹.

224.— ΣΤὸν ἴδιο.

Γιὰ τὴν τετραπρόσωπη δύναμη τοῦ διαβόλου καὶ ὁ Μωυσῆς, ὁ μεγαλύτερος νομοθέτης, στὸ Λευϊτικόν, γιὰ ὅσους μποροῦν νὰ τὸ καταλάβουν, ἀναφέρει ὅτι ὑπάρχει μὲ λέραι μὲ τέσσερα κεφάλια, σὰν τὸ φίδι ὕδρα, ἡ ὁποία γίνεται ἄσπρη καὶ γαλάζια καὶ πράσινη καὶ κόκκινη³⁰.

225.— ΣΤΟΝ ΧΙΛΙΑΡΧΟ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟ.

Γνωρίζοντας πολὺ καλά ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ δωρητῆς³¹ κάθε καλοῦ, λές συνεχῶς σ' αὐτοὺς πού συναντᾷς τὰ λόγια τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ. Μὲ ἐλέησε ὁ Θεὸς καὶ τὰ ἔχω ὅλα. Γιατὶ πραγματικά, ὄχι ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ νόμου, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πολλὴν του ἀγαθότητα ἔχεις αὐτὰ πού ἔχεις, καὶ ἀπὸ αὐτὰ εὐεργετοῦνται πολλοὶ πού ἔχουν ἀνάγκη.

31. Γεν. 33, 1.

ἐξ αὐτῶν δὲ πολλοὶ εὐεργετοῦνται δεόμενοι. Καὶ ἀποδέχομαί σε εὖ τε
ποιοῦντα καὶ εὐλογιζόμενον καὶ ταπεινολογοῦντα.

ΣΚΣΤ'.- ΘΕΟΦΙΛΩ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΩ.

Ὡσπερ οὐχ ὅσα ἡδύνατο ἐποίει ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀλλ' ὅσα ἡβού-
5 λετο ἐθαυματούργει, οὕτως οὐχ ὅσα ἤδει ἐδίδασκεν, ἀλλ' ὅσα μαθεῖν
ἡδυνάμεθα ὑπηγόρευσεν, τῇ ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως συμμετρῶν τὸν
λόγον τῆς διδασκαλίας. Διὰ τοῦτο ἀγνοεῖν τὴν ἡμέραν λέγει τοῖς μα-
θηταῖς, ἀτελέσιν ἔτι ὑπάρχουσιν.

ΣΚΖ'.- ΣΙΣΙΝΙΩ ΣΠΑΘΑΡΙΩ.

10 Ὁ θλίβων σε πονηρὸς δαίμων νήφειν παρασκευάζει καὶ μᾶλλον
πρὸς Θεὸν καταφεύγειν, κάκειθεν ἐπισπᾶσθαι τὰς βοηθείας καὶ τὸν
ὑπερασπισμόν. Ὁ γὰρ βλέπων τὸν ἐχθρὸν ἐφεσιῶτα, προστρέχει καὶ
συμπλέκεται τῷ βοηθεῖν δυναμένῳ. Οὕτω πον καὶ τὰ μικρὰ παιδιά
15 ποιοῦσιν ὅταν μὲν ἴδῃ τι φοβερόν, εἰς τὸν τῆς μητρὸς κόλπον κατα-
φεύγοντα καὶ τῶν ἐκείνης ἱματίων ἐκκρεμασθέντα, ἔχεται αὐτῶν ἀ-
σφαλῶς, καίτοι πολλῶν ἀνθελκόντων πολλάκις ὅταν δὲ μηδὲν παρῆ
τῶν θορυβούντων, οὐδὲ καλούσης καὶ ἐφελκομένης τῆς μητρὸς ἀνέχε-
ται, ἀλλὰ καὶ καλοῦσαν διαπτύει τὴν μητέρα, καὶ πολλὰ μηχανωμένην
20 πρὸς τὸ ἀφελκύσασθαι, ἀποστρέφεται, καὶ τραπέζης κεμένης κατα-
φρονεῖ. Μητέρα δέ μοι νῦν φιλόστοργον νοήσης τὴν τοῦ Θεοῦ πρό-
νοιαν.

ΣΚΗ'.- ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

«Σίδηρον», φησὶν ὁ ψαλμὸς «διῆλθεν ἡ ψυχὴ» τοῦ Ἰωσήφ. Σίδη-
ρον ἐμοὶ δοκεῖ τὴν ἁμαρτίαν αἰνιγματωδῶς λέγων, ἐφ' ἣν παρεκάλει
25 τὸν ἀγνὸν νεανίαν τὸ τοῦ Πετεφροῦ γύναιον. Σίδηρος γὰρ τέμνων
ψυχὴν καὶ φονεύων, ἡ ἁμαρτία εἰκότως ἂν ῥηθεῖη.

ΣΚΘ'.- ΣΤΡΑΤΙΩΝΙ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Τοῦτο διεστήκαμεν τῶν ἀπίστων, τὸ κρίσεις ἐτέρας ἐπὶ τῶν πρα-
γμάτων ἔχειν ὁρᾷ ὁ Ἕλλην τὸν οὐρανόν, καὶ σέδει καὶ κέχηεν Θεόν

Καὶ σὲ παραδέχομαι γιὰ τὶς ἀγαθοεργίης σου καὶ τὰ καλὰ λόγια ποῦ ἀκοῦς καὶ γιὰ τὴ μετριοφροσύνη σου.

226.— ΣΤΟΝ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΟ ΘΕΟΦΙΛΟ.

“Ὅπως ὁ Κύριος δὲν ἔκανε ὅλα ὅσα μπορούσε, ἀλλὰ ἔκανε ὅσα θαύματα ἤθελε, ἔτσι καὶ δὲν δίδασκε ὅλα ὅσα γνώριζε, ἀλλὰ ὅσα μπορούσαμε νὰ μάθουμε, ὑπολογίζοντας τὰ λόγια τῆς διδασκαλίας του ἀνάλογα μὲ τὴν ἀδυναμία τῆς φύσης μας. Γι’ αὐτὸ λέγει στοὺς μαθητὲς του ὅτι δὲν γνωρίζει τὴν ἡμέρα, ἐπειδὴ ἦταν ἀκόμα ἀτελεῖς³².

227.— ΣΤΟΝ ΣΠΑΘΑΡΙΟ ΣΙΣΙΝΙΟ.

‘Ὁ πονηρὸς δαίμονας ποῦ σὲ ἐνοχλεῖ, σὲ κάνει νὰ εἶσαι ἐπάγρυπνος καὶ νὰ προσφεύγεις μᾶλλον στὸν Θεό, καὶ νὰ ἀποσπᾶς καὶ ἀπὸ ἐκεῖ βοήθεια καὶ ὑπεράσπιση. Γιατὶ αὐτὸς ποῦ βλέπει τὸν ἐχθρὸ νὰ εἶναι παρῶν, τρέχει καὶ ἀγκαλιάζει ἐκεῖνον ποῦ μπορεῖ νὰ βοηθήσει. Κάπως ἔτσι κάνουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιά. “Ὅταν δοῦν κάτι φοβερὸ καταφεύγουν στὴν ἀγκαλιά τῆς μητέρας, κρέμονται ἀπὸ τὰ ρούχα της καὶ κρατιοῦνται ἀπὸ αὐτὰ γερά, ἂν καὶ βέβαια πολλὲς φορὲς τὰ τραβοῦν πολλοὶ. Ἐνῶ ὅταν δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ ἐνοχλητικὸ, δὲν ἀνέχεται τὴ μητέρα του οὔτε καὶ ὅταν φωνάζει καὶ τὸ τραβᾶ ἀπὸ τὸ χέρι, ἀλλὰ καὶ ὅταν τὸ φωνάζει περιφρονεῖ τὴ μητέρα του, καὶ ἐνῶ ἐπινοεῖ πολλὰ γιὰ νὰ τὸ ἐλκύσει, ἐκεῖνο τὴν ἀποστρέφεται καὶ περιφρονεῖ τὸ τραπέζι ποῦ εἶναι στρωμένο. Μητέρα λοιπὸν φιλόστοργη ἐδῶ νὰ θεωρεῖς τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ.

228.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΣΤΑΘΙΟ.

«Μαχαίρι», λέγει ὁ ψαλμὸς, «διαπέρασε τὴν ψυχὴ»³³ τοῦ Ἰωσήφ. Μαχαίρι ἐγὼ νομίζω ὅτι παραβολικὰ ὀνομάζει τὴν ἁμαρτία, στὴν ὁποία προκαλοῦσε τὸν ἀγνὸ νέον ἢ γυναῖκα τοῦ Πετεφρῆ³⁴. Γιατὶ πολὺ σωστὰ ἡ ἁμαρτία θὰ μπορούσε νὰ ὀνομαστῆ μαχαίρι ποῦ κόβει καὶ σκοτώνει τὴν ψυχὴ.

229.— ΣΤΟΝ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΟ ΣΤΡΑΤΙΩΝΑ.

‘Ὡς πρὸς αὐτὸ διαφέρουμε ἀπὸ τοὺς ἄπιστους, ὅτι ἔχουμε διαφορετικὲς ἀπόψεις γιὰ τὰ πράγματα. Ὁ Ἕλληνας βλέπει τὸν οὐρανὸ καὶ τὸν

33. Ψαλμ. 104, 18.

34. Γεν. 39, 7.

γὰρ εἶναι νομίζει τὸν οὐρανόν. Ὁρᾷ Ἑλληνας τὴν γῆν καὶ τὰ ὕδατα, καὶ προσκυνεῖ καὶ θεραπεύει τὰ ἀναίσθητα. Ἄλλ' οὐχ ἡμεῖς οὕτως, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὁρῶμεν τὸν οὐρανόν, καὶ τὸν πεπονηκότα θαυμάζομεν. Οὐ γὰρ Θεὸν ὑπάρχειν τὸν οὐρανὸν νοοῦμεν, ἀλλ' ἔργον εἶναι Θεοῦ.
 5 Ὁρῶ ἐγὼ τὴν κτίσιν, καὶ δι' αὐτῆς πρὸς τὸν ταύτης χειραγωγούμαι δημιουργόν. Βλέπει πλοῦτον ὁ Ἑλληνας, καὶ θαυμάζων ἐκπλήττεται ὁρῶ πλοῦτον ἐγώ, καὶ καταφρονήσας τοῦ πλούτου ἐγέλασα. Ὁρᾷ πενίαν ἐκεῖνος, καὶ φρίξας ὀδύρεται. ὁρῶ πενίαν ἐγώ, καὶ σκιρτῶ καὶ ἀγάλλομαι, πλοῦτον ἀληθῆ τὴν ἀρετὴν ἐπιστάμενος. Ἐτέρως τοίνυν
 10 οἱ Χριστιανοὶ ὁρῶσι τὰ πράγματα, καὶ ἑτέρως οἱ ἄφρονες Ἑλληνες.

ΣΛ' - ΖΕΦΥΡΙΑΝΩ.

Οὔτε θαρρεῖν ἀναγκαῖον ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν ἀνδραγαθημάτων, οὔτ' ἀπογινώσκειν ἐπὶ τοῖς ἐπταισμένοις. Καὶ γὰρ ὁ Φαρισαῖος θαρρήσας ἐπ' ἐργασίᾳ χρηστῆ, ἐξ αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς κατηνέχθη τοῦ
 15 ὕψους, καὶ ὁ τελώνης μὴ ἀπογνοὺς τοσοῦτον ἀνωρθώθη, ὡς καὶ τὸν ἐνάρετον Φαρισαῖον ὑπερβῆναι τῇ ψήφῳ τοῦ κρείττονος.

ΣΛΑ' - ΝΙΚΑΡΕΤΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.

Ὡσπερ θαλάττης αἰρομένης εἰς ὕψος καὶ κυμάτων πάντοθεν κορυφουμένων, τὸ σκάφος ὑποβρύχιον γίνεται, οὕτω καὶ ψυχὴ, τῆς
 20 ἀθυμίας αὐτὴν πάντοθεν περιστοιχιζομένης, ἀποπνίγεται ταχέως, ἂν μὴ εὖρη τινὰ χεῖρα ὀρέγοντα καὶ παραμυθούμενον.

ΣΛΒ' - ΜΟΝΑΧΟΙΣ ΕΝ Τῇ ΚΙΛΙΚΙΑ ΔΙΑΓΟΥΣΙΝ.

Οὐ μετρίως, ἀλλὰ καὶ πάννυ μὲγάλως ἐχάρημεν, ἀπαγγεῖλαντος ἡμῖν τὰ καθ' ἡμᾶς τοῦ θεοσεβεστάτου πρεσβυτέρου Μαρίνου, ὡς πρὸς
 25 πᾶσαν ἀκρίβειαν τοῖς ἀποστόλοις ἐμεμίμησθε, ἀποταξάμενοί τε προθύμως τοῖς τοῦ κόσμου πράγμασιν, γένος τε καὶ τέρψεις βλαβεράς ὑπεριδόντες, καὶ πρὸς τὸν ἐπίτονον μετετάξασθε βίον, πάσῃ κακοπαθείᾳ καὶ σκληρουχίᾳ διὰ Θεὸν ἑαυτοὺς ἐπιδόντες, καὶ στόμασιν ἀπαύστοις γεραίροντες τὸν προσκαλεσάμενον ἡμᾶς εἰς τὸ τῶν μοναχῶν μέ-

λατρεύει καὶ χάσκει, ἐπειδὴ νομίζει ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶναι θεός. Βλέπει ὁ Ἕλληνας τὴ γῆ καὶ τὰ νερά καὶ προσκυνᾷ καὶ λατρεύει αὐτὰ πού εἶναι ἀναίσθητα. Ἐμεῖς ὅμως δὲν κάνουμε τὸ ἴδιο. Μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ βλέπουμε τὸν οὐρανὸ καὶ θαυμάζουμε Ἐκεῖνον πού τὸν δημιούργησε. Γιατὶ δὲν σκεφτόμαστε ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶναι θεός, ἀλλὰ ἔργο τοῦ Θεοῦ. Βλέπω τὴν κτίση καὶ μέσω αὐτῆς ὀδηγοῦμαι στὸν δημιουργό. Ὁ Ἕλληνας βλέπει πλοῦτο καὶ ἐκπλήσεται θαυμάζοντάς τον. Βλέπω πλοῦτο ἐγώ, καὶ περιφρονώντας τὸν πλοῦτο γελάω. Βλέπει φτώχεια ἐκεῖνος, καὶ ὀδύρεται μὲ φρίκη. Βλέπω φτώχεια ἐγώ, καὶ πηδῶ καὶ χαίρομαι, ἐπειδὴ γνωρίζω καλὰ ὅτι πλοῦτος ἀληθινὸς εἶναι ἡ ἀρετὴ. Διαφορετικὰ λοιπὸν βλέπουν οἱ Χριστιανοὶ τὰ πράγματα, καὶ διαφορετικὰ οἱ ἀνόητοι Ἕλληνες.

230.— ΣΤΟΝ ΖΕΦΥΡΙΑΝΟ.

Δὲν εἶναι ἀπαραίτητο οὔτε νὰ ὑπερηφανευῶμαστε γιὰ τὰ πολλὰ μας ἀνδραγαθήματα, οὔτε καὶ νὰ ἀπογοητευῶμαστε γιὰ τὰ σφάλματά μας. Γιατὶ καὶ ὁ Φαρισαῖος πού καυχήθηκε γιὰ τὰ καλὰ του ἔργα, ἔπεσε ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς, καὶ ὁ τελώνης πού δὲν κυριεύθηκε ἀπὸ ἀπόγνωση, ὑψώθηκε τόσο πολὺ, ὥστε νὰ ξεπεράσει καὶ τὸν ἐνάρετο Φαρισαῖο στὴν ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ³⁵.

231.— ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΝΙΚΑΡΕΤΟ.

Ὅπως ὅταν ἡ θάλασσα σηκώνεται ψηλὰ καὶ τὰ κύματα ἀπὸ παντοῦ κορυφώνονται, τὸ σκάφος βυθίζεται, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν τὴν περιστοιχίζει ἀπὸ παντοῦ ἡ λιποψυχία, πνίγεται γρήγορα, ἂν δὲν βρεῖ κάποιον νὰ τῆς ἀπλώσει τὸ χέρι καὶ νὰ τὴν παρηγορήσει.

232.— ΣΕ ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΣΤΗΝ ΚΙΛΙΚΙΑ.

Ὅχι λίγο, ἀλλὰ πάρα πολὺ χαρήκαμε, ὅταν ὁ εὐσεβέστατος πρεσβύτερος Μαρίνος μᾶς διηγήθηκε τὰ σχετικά μὲ σᾶς, ὅτι μὲ κάθε ἀκρίβεια μιμείσθε τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἀφοῦ ἀπαρνηθήκατε πρόθυμα τὰ ἐγκόσσια πράγματα καὶ περιφρονήσατε τοὺς συγγενεῖς καὶ τὶς βλαβερὲς ἀπολαύσεις, μεταπηδήσατε στὴν ἐπίπονη ζωὴ, ἀφοσιώνοντας τὸν ἑαυτὸ σας σὲ κάθε κακοπάθεια καὶ σκληραγωγία γιὰ τὸν Θεό, καὶ μὲ ἀκατάπαυστα τὰ στόματά σας δοξάζετε τὸν Σωτῆρα καὶ βασιλιὰ Χριστό, ὁ ὁποῖος σᾶς προσκάλεσε σὸ τόσο μεγάλο ἀξίωμα τῶν μοναχῶν, ὥστε καὶ σεῖς,

γιστον ἀξίωμα, Σωτῆρα καὶ βασιλέα Χριστόν, ὅπως ἂν καὶ ὑμεῖς, ὡσπερ ὁ θεῖος λαμπτήρ τῶν Αἰγυπτίων Ἀντώνιος, μετὰ τὴν τελευταίαν ὑμῶν, καταλείπετε τῇ μελλούσῃ γενεᾷ εἰκόνα πολιτείας ἀρίστης.

ΣΛΓ΄.- ΘΕΟΜΠΕΜΠΤΩ ΠΡΟΤΗΚΤΟΡΙ.

5 Ὡφέλιμον ἔσται σοι καὶ ἄγαν κερδαλέον, τὸ ἔχειν αἰεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἔξοδον τοῦ βίου, καὶ φεύγειν τοῦ διαβόλου τὰ πολύπλοκα δίκτυα.

ΣΛΔ΄.- ΚΑΡΠΙΩΝΙ ΑΙΡΕΤΙΚΩ,
ΤΗΣ ΤΩΝ ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΣ.

10 Ἀπηνουθριασμένως τολμήσαντός σου πρὸς δευτέρας ἡμέρας ὀμιλεῖν ἐν τόπῳ δημοσίῳ, καὶ λέγοντος, ὅτιπερ μία τις ἐγγόνη τῆς θεότητος λεγούμενη Ἀχαμῶθ, ἐπιθυμήσασα τὸ μέγεθος καταλαβεῖν τοῦ ἐν ὑψέσιν ἀπορρήτοις Θεοῦ τοῦ προσαγορευομένου Βυθοῦ καὶ Χά-
15 σους, καὶ τοῦτο ἐπιχειρήσασα καὶ ἀποτυχοῦσα, ἔπεσε κάτω καί, καθε-
15 σθεισα μόνη ἐν τῷ σκότει, ἔκλαυσε σφόδρα σφόδρα, καὶ ἐκ τῶν ταύτης δακρύων γέγονεν ἡ ὑγρὰ οὐσία. Παρερχόμενός τις τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν, ἠρώτησέ σε, εἴ γε πάντα καὶ τὰ ἀλμυρὰ καὶ τὰ γλυκέα ὕδα-
20 τὰ ἐκ τῶν δακρύων τῆς Ἀχαμῶθ ὑπέστη· σὺ δ' ἀπορήσας εἶπεῖν, διω-
20 ρίαν ἐξήτησας, καὶ μέχρι νῦν προελθεῖν οὐκ ἐτόλμησας, μὴ ἔχων δοῦ-
20 ναι λόγον. Ἡμεῖς δὲ γελάσαντες, ψεῦσμα πῶ ψεύστη γελοῖον φθεγξόμεθα, πρὸς τὸ παραμυθήσασθαι τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ· ἐχρῆν γὰρ σε ἀπαντῆσαι λέγοντα, ὅτι τὰ μὲν πικρὰ τῆς ἀνυπάρκτου Ἀχαμῶθ δά-
25 κρυα τὰς ἀλμυρὰς θαλάσσας ὑπέστησεν ὡς ἐξ ὀδύνης καὶ δρομυγμοῦ ἰκανοῦ προχθέντα. Ὁ δὲ ἰδρῶς τῆς ταλαιπώρου γυναικὸς πηγὰς ἐξη-
25 ρεύξατο καὶ ποταμούς καὶ φρέατα, λίμνας τε καὶ τὰ ἐξῆς γλυκέα. Ταῦ-
τα πρὸς τὸν σὸν λῆρον γελοιαδῶς λέγομεν.

ΣΛΕ΄.- ΕΥΣΕΒΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Πολλὰ ὁ Θεὸς λεληθότως ἐργάζεται πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν, κἂν σκιθραπὰ δοκῇ τὰ συμπίπτοντα. Ἡμεῖς δὲ τὸν λόγον τῶν συμπτωμά-
20 των οὐ πολιτραγμονοῦμεν ὡς πιστοὶ καὶ γνήσιοι οἰκέται. Ἐν γὰρ μῖνον χρῆ πεπεισθαι, ὅτι συμφερόντως καὶ ἀφελίμως ἡμῖν ἅπαντα ἐπιφέρεται παρὰ τοῦ προνοητοῦ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, τὸν δὲ τρόπον

ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ ἅγιος φωστήρας τῶν Αἰγυπτίων Ἀντώνιος, μετὰ τὸν θάνατό σας νὰ ἐγκαταλείψετε στὴ μελλοντικὴ γενιὰ εἰκόνα ἄριστης πολιτείας.

233.— ΣΤΟΝ ΕΠΑΡΧΟ ΘΕΟΠΕΜΠΤΟ.

Θὰ εἶναι γιὰ σένα ὠφέλιμο καὶ πολὺ κερδοφόρο, τὸ νὰ ἔχεις πάντοτε μπροστὰ σὰ μάτια σου τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ νὰ ἀποφεύγεις τὰ πολὺπλοκα δίχτυα τοῦ διαβόλου.

234.— ΣΤΟΝ ΚΑΡΠΩΝΑ, ΟΠΑΔΟ ΤΗΣ ΑΙΡΕΣΗΣ ΤΩΝ ΒΑΛΕΝΤΙΝΙΑΝΩΝ.

Ἐπειδὴ πρὶν ἀπὸ δύο μέρες τόλμησες ἀνερευθρίαστα νὰ μλήσεις σὲ δημόσιο χῶρο καὶ νὰ πεῖς, ὅτι κάποια ἐγγονὴ τῆς θεότητος, ποὺ λεγόταν Ἀχαμῶθ, ἐπιθυμώντας νὰ φτάσει τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ ποὺ βρισκόταν σὰ ὕψη καὶ ὀνομαζόταν Βυθὸς καὶ Χάος, ὅταν τὸ ἐπιχείρησε αὐτὸ ἀπέτυχε καὶ ἔπεσε κάτω, καὶ καθισμένη μόνη στὸ σκοτάδι ἔκλαψε πάρα πολὺ, καὶ ἀπὸ τὰ δάκρυά της προῆλθε ἡ ὑγρὴ οὐσία, τότε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας περαστικός σὲ ρώτησε, ἐὰν ὅλα τὰ ἄλμυρά καὶ τὰ γλυκὰ νερὰ προῆλθαν ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς Ἀχαμῶθ, καὶ ἐσύ, μὴ μπορώντας νὰ ἀπαντήσεις, ζήτησες κάποια προθεσμία, καὶ μέχρι τώρα δὲν τόλμησες νὰ ἐμφανιστεῖς καὶ νὰ δώσεις ἀπάντηση. Ἐμεῖς λοιπόν, ἀφοῦ γελάσαμε, θὰ ποῦμε ψέμα στὸν ψεύτη, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουμε τὴν ἀπορία του. Γιατὶ ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσεις λέγοντας, ὅτι τὰ πικρὰ δάκρυα τῆς ἀνύπαρκτης Ἀχαμῶθ δημιούργησαν τὶς ἄλμυρὲς θάλασσες, ἐπειδὴ χύθηκαν ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴν πανουργία, ἐνῶ ὁ ἰδρώτας τῆς ταλαίπωρης γυναίκας δημιούργησε τὰ ποτάμια, τὰ πηγάδια, τὶς λίμνες καὶ ὅλα τὰ γλυκὰ νερὰ. Αὐτὰ τὰ λέμε χλευαστικά, ἀπαντώντας στὴ δική σου φλυαρία.

235.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΕΥΣΕΒΙΟ.

Ὁ Θεὸς κρυφὰ κάνει πολλὰ γιὰ τὸ συμφέρον μας, ἀκόμα καὶ ὅταν αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν φαίνονται νὰ εἶναι δυσάρεστα. Ἐμεῖς ὅμως, σὰν πιστοὶ καὶ γνήσιοι ὑπηρέτες δὲν περιεργαζόμαστε τὴν αἰτία αὐτῶν ποὺ μᾶς συμβαίνουν. Γιατὶ γιὰ ἓνα μόνον πρέπει νὰ εἴμαστε πεπεισμένοι, ὅτι ὅλα συμβαίνουν γιὰ τὸ συμφέρον καὶ τὴν ὠφέλειά μας ἀπὸ Ἐκεῖνον ποὺ φρονάζει γιὰ τὶς ψυχές μας, καὶ νὰ μὴ ἀναζητοῦμε τὸν τρόπο, οὔτε ὅταν

μηκέτι ζητεῖν, μήτε ἀγνοοῦντας ἀσχάλλειν καὶ ἀθυμεῖν· οὐδὲ γὰρ λυσιτελεῖ τὸ ἐπίσπασθαι, τὸ μὲν διὰ τὸ θνητοὺς εἶναι, τὸ δὲ διὰ τὸ εὐκόλως πρὸς τῷφον ἡμᾶς καὶ ἀπόνοιαν αἵρεσθαι.

ΣΛΣΤ΄.- ΣΟΦΙΑΝΩ ΣΧΟΛΑΡΙΩ.

5 Εἰ τὰ μὴ ὄντα ποιεῖ γενέσθαι Θεὸς καὶ τοῖς μηδαμοῦ μηδαμῶς φαινομένοις χαρίζεται τὸ εἶναι, πολλῶ μᾶλλον τὰ ὄντα ἀνορθώσασθαι δύναται.

σλζ΄.- Τῷ αὐτῷ.

10 Ὁ μὴ προσδοκῶν εὐθύνας ὑφέξειν τῶν πεπραγμένων αὐτῷ, πάντως πάσης κακίας ἀνθέξεται.

σλη΄.- Τῷ αὐτῷ.

15 Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τῇ πτωχείᾳ τὸν μακαρισμὸν ἀπεκλήρωσεν· μόνη γὰρ αὕτη οἶδε τηρεῖν τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης ταλαιπωρίας, μισεῖ τὸν ὄγκον, συστέλλει τὸ φρόνημα, ταπεινοῖ λογισμοὺς, ὑπερηφάνειαν αἰσχύνεται, βλέπει τοῦ βίου τὸν ἄνθρωπον, καὶ πείθει λαθεῖν, ἵνα μὴ λάθῃ σφζόμενος.

ΣΛΘ΄.- ΣΩΣΑΝΔΡΩ ΠΡΙΜΙΣΚΡΙΝΙΩ.

20 Ὡσπερ ἀδιαλείπτως ἀναπνέομεν τὸν ἀέρα, οὕτως ἀδιαλείπτως ὀφείλομεν τὸν Κύριον αἰνεῖν τε καὶ ὑμνεῖν, κἂν ἐν μέσῳ πραγμάτων στρεφώμεθα. Δύναται γὰρ ὁ φρόνιμος καὶ θεοφιλῆς νοῦς διηνεκῶς μνήμην σφζεῖν τοῦ Κτίσαντος «Ἐμνήσθην», γὰρ φησὶν ὁ Δαυῖδ, «τοῦ Θεοῦ, καὶ ἠὺφράνθην». Εἰ τοίνυν ἡ τοῦ Δεσπότητος μνήμη εὐφροσύνην ἐμποιεῖ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, μὴ κατοκνήσωμεν ἀπολαύειν τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ.

25 σμ΄.- Τῷ αὐτῷ.

«Αἰνεῖτε αὐτόν», φησὶν, «ἐν χορδαῖς καὶ ὄργανῳ». Χορδαὶ πλείονες ἀρμονίως συντεθεμέναι καὶ μουσικῶς ἐκάστη ἐν οἰκείᾳ χώρᾳ τεταγμένη, αἱ πολλάί εἰσιν ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ περὶ πλειόνων δόγματα, οὐδεμίαν ἔχοντα πρὸς ἄλληλα διαφωνίαν, ὄργανον δὲ τούτων πάντων περιεκτικόν ἐστὶν ἡ φιλόχριστος τοῦ σοφοῦ ψυχῆ.

τὸν ἀγνοοῦμε νὰ δυσανασχετοῦμε καὶ νὰ λιποψυχοῦμε. Οὔτε βέβαια μᾶς ὠφελεῖ τὸ νὰ τὸν ξέρουμε, ἐπειδὴ εἴμαστε θνητοὶ καὶ ἐπειδὴ εὐκόλα καταλαμβάνομαστε ἀπὸ ὑπερηφάνεια καὶ ἀπογοήτευση.

236.— ΣΤΟΝ ΣΟΦΙΑΝΟ ΤΟΝ ΣΧΟΛΑΡΙΟ.

Ἄφου ὁ Θεὸς δημιουργεῖ αὐτὰ ποὺ δὲν ὑπάρχουν, καὶ σ' αὐτὰ ποὺ δὲν φαίνονται πουθενὰ μὲ κανένα τρόπο χαρίζει τὴν ὑπαρξιν, πολὺ περισσότερο μπορεῖ νὰ ἀνορθώσῃ αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν.

237.— Στὸν ἴδιο.

Αὐτὸς ποὺ δὲν πιστεύει ὅτι θὰ ὑποστῇ τὶς συνέπειες τῶν πράξεών του, ὅπωςδήποτε θὰ μείνῃ προσηλωμένος σὲ κάθε κακία.

238.— Στὸν ἴδιο.

Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς τὴ μακαριότητα τὴν κληροδότησε στὴ φτώχεια³⁶. Γιατὶ μόνο αὐτὴ ξέρεῖ νὰ κρατᾷ τὰ μέτρα τῆς ἀνθρώπινης ταλαιπωρίας, μσεῖ τὴν ἔπαρση, περιορίζει τὴν αὐτοπεποίθησι, ταπεινώνει τοὺς λογισμοὺς, σιχαίνεται τὴν ὑπερηφάνεια, βλέπει τὸν ἄνθρωπο τῆς ζωῆς καὶ τὸν πείθει νὰ μένῃ ἄγνωστος, γιὰ νὰ μὴ ξεχαστῇ σωζόμενος.

239.— ΣΤΟΝ ΑΡΧΙΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΣΩΣΑΝΔΡΟ.

Ὅπως ἀναπνέουμε ἀσταμάτητα τὸν ἀέρα, ἔτσι ἀσταμάτητα πρέπει νὰ ἐπαινοῦμε καὶ νὰ ὑμνοῦμε τὸν Κύριο, καὶ ὅταν ἀκόμα ἀντιμετωπίζουμε δυσκολίες. Γιατὶ ὁ φρόνιμος καὶ ἀγαπητὸς στὸν Θεὸ νοῦς μπορεῖ νὰ θυμᾶται διαρκῶς τὸν Δημιουργό του. Γιατὶ λέγει ὁ Δαβίδ· «Θυμήθηκα τὸν Θεὸ καὶ δοκίμασα εὐφροσύνην»³⁷. Ἐφόσον λοιπὸν ἡ μνήμη τοῦ Δεσπότη προκαλεῖ εὐφροσύνη στὶς ψυχές μας, ἅς μὴ διστάζουμε νὰ ἐπιδιώκουμε τὴν ἀπόλαυση τῆς θύμησης τοῦ Θεοῦ.

240.— Στὸν ἴδιο.

«Νὰ τὸν ὑμνεῖτε», λέγει, «μὲ χορδές καὶ μὲ ὄργανο»³⁸. Χορδές πολλές, συντονισμένες μὲ τρόπο ἁρμονικὸ καὶ κάθε μιά χωριστὰ ταγμένη μυσικά στὸν δικό της χώρο, εἶναι οἱ ἐντολές τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ διδασκαλίαι γιὰ πολλὰ θέματα, ποὺ δὲν ἔχουν μεταξὺ τους καμμιά διαφωνία, ἐνῶ ὄργανο ποὺ περιέχει ὅλα αὐτὰ εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ φιλόχριστου σοφοῦ.

38. Ψαλμ. 150. 4.

σμα'.— Τῷ αὐτῷ.

Ἡ ὑπακοή τῆς θείας προστάξεως ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν χαρίζεσθαι πέφυκεν, ἢ δέ γε παρακοή νεκρότητα καὶ φθοράν. Ἐπειδὴ οὖν ὁ Ἀδάμ, παρακούσας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ φαγεῖν τὸ κεκωλυμένον, θάνατον ἐπεσπίασατο, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐνδιδύσκει αὐτὸν χιτῶνα δερμάτινον, ὅπως ἂν μνημονεύῃ, καὶ μὴ ἐπιλανθάνηται τοῦ οἰκείου σφάλματος καὶ ἥσπερ ἀυθαίρετως ἐπεσπίασατο θνητότητος καὶ φθορᾶς. Τὰ γὰρ νεκρὰ δέρματα δηλοῦσι νεκρότητα καὶ φθοράν.

σμβ'.— Τῷ αὐτῷ.

10 Κἂν ἐν χειμῶνι ἔσμεν τῶν πολλῶν περιστάσεων, οὐ κωλυθησόμεθα ἐπιτελεῖν τὴν ἑορτὴν τῶν ἐγκαινίων ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ καὶ ἄδειν πῶ Κυρίῳ, καθά φησιν ὁ Δαυὶδ, ᾄσμα καινόν, δηλαδή εὐαγγελικόν. Ἱερουσαλήμ γὰρ νῦν νοεῖσθω μοι ἢ ψυχῇ, ἐν ᾗ ἐπιτελοῦμεν τὴν ἑορτὴν τῆς θεογνωσίας καὶ παντοίας ἀρετῆς, διωθόμενοι μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐπαμφισκόμενοι δὲ τὸν νέον τὸν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Κυρίου κτισθέντα. «Ἀνακαινισθήσεται γὰρ ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου». — «Ἐγένετο οὖν», φησί, «τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ χειμῶν ἦν».

ΣΜΓ'.— ΣΑΒΙΝΩ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΩ.

20 Τὴν σημασίαν τῶν τριῶν τοῦ Ἰωβ θυγατέρων ἐπεθύμησας γινῶναι. Ἐπειδὴ οὖν τῆς τῶν θλιβερῶν καὶ ἐπιπόνων νυκτὸς τῇ κελεύσει τοῦ Θεοῦ ἀπήλλακται ὁ Ἰωβ, ἀναγκαίως τὴν λαμπροτάτην ἡμέραν τεθέαται τῆς ἀγαλλιάσεως καὶ τῆς ἀλήκτου καὶ αἰωνίου ἀναπαύσεως καὶ χαρᾶς. Διὰ τοῦτο τὴν μὲν πρώτην θυγατέρα Ἡμέραν ἐκάλεσεν, 25 τὴν δὲ δευτέραν Κασσίαν· εὐλόγησεν γὰρ ἡ Κασσία, διότι ἀντὶ τῆς δυσωδίας τοῦ ἀπενκταίου πάθους, οὐπερ πρὸ τούτου ἀνέτη, τὴν εὐωδίαν ἐκτήσατο τῆς ἀνωθεν χάριτος. Ἡ δὲ γέ τρίτη θυγάτηρ, Ἀμαλθείας κέρας ἐπονομαζομένη, τῇ Ἑλλάδι ἐρμηνεύεται γλώττη "ἀγαθῶν εὐθηνία". Οὐκ ἀγνοεῖς δὲ πάντως τὰ τσαῦτα ἀγαθὰ, ἅπερ ὁ Κύριος 30 παρέσχεν πρὸ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος τῷ καρτερικῷ καὶ πολυπαθεῖ

39. Γεν. 3, 6.
41. Κολ. 3, 10.

40. Γεν. 3, 21.
42. Ψαλμ. 102, 5.

241.— (ἀνεπίγραφη)

Ἡ ὑπακοή στή θεϊκή ἐντολή χαρίζει ἀπό τή φύση της ζωῆ και ἀθανασία, ἐνῶ ἡ παρακοή νεκρότητα και θάνατο. Ἐπειδή λοιπόν ὁ Ἀδάμ, παρακούοντας τόν Θεό μέ τὸ νὰ φάει τὸν ἀπαγορευμένο καρπό, προκάλεσε τὸν θάνατο³⁹, γι' αὐτὸ και ὁ Θεός τὸν ἐντυσε μέ δερμάτινο χιτῶνα⁴⁰, γιὰ νὰ θυμᾶται και νὰ μὴ λησμονεῖ τὸ σφάλμα του, και τὴ θνητότητα και φθορὰ πὺ προκάλεσε αὐθαίρετα. Γιατὶ τὰ νεκρὰ δέρματα συμβολίζουν τὴ νεκρότητα και τὸν θάνατο.

242.— Στὸν ἴδιο.

Ἀκόμα και ἂν βρισκόμαστε σὲ περίοδο πολλῶν δυσάρεστων καταστάσεων, δὲν ἐμποδιζόμαστε νὰ τελέσουμε τὴν ἑορτὴ τῶν ἐγκαινίων στὴν Ἱερουσαλήμ και νὰ ψάλουμε στὸν Κύριο, ὅπως λέγει ὁ Δαβίδ, ὕμνον καινούργιο, δηλαδὴ εὐαγγελικό. Γιατὶ τώρα Ἱερουσαλήμ πρέπει νὰ θεωρεῖται γιὰ μένα ἡ ψυχὴ, μέσα στὴν ὁποία τελοῦμε τὴν ἑορτὴ τῆς θεογνωσίας και ὅλων τῶν ἀρετῶν, ἀποβάλλοντας τὸν παλιὸ ἄνθρωπο και φορώντας τὸν νέο, πὺ δημιουργήθηκε κατ' εἰκόνα και ὁμοίωση τοῦ Κυρίου⁴¹. Γιατὶ λέγει: «Ἡ νεότητά σου θὰ ἀνανεωθεῖ ὅπως τοῦ ἀετοῦ»⁴².— «Ἐγιναν λοιπόν», λέγει, «τὰ ἐγκαίμα στα Ἱεροσόλυμα, και ἦταν χειμῶνας»⁴³.

243.— ΣΤΟΝ ΣΑΒΙΝΟ ΤΟΝ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΟ.

Ἐπιθύμησες νὰ μάθεις τὴ σημασία τῶν τριῶν θυγατέρων τοῦ Ἰώβ⁴⁴. Ἐπειδὴ λοιπόν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας τῶν θλιβερῶν και ἐπίπονων γεγονότων μέ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ἀπαλλάχτηκε ὁ Ἰώβ, ἀναγκαστικά εἶδε τὴ λαμπρότατη μέρα τῆς ἀγαλλίασης και τῆς χωρὶς τέλος αἰώνας ἀνάπαυσης και χαρᾶς. Γι' αὐτὸ τὴν πρώτη θυγατέρα του τὴν ὀνόμασε Ἡμέρα, τὴ δεύτερη Κασσία, γιατί ἡ κασσία εἶναι εὐωδιαστή, ἐπειδὴ, ἀντὶ γιὰ τὴν δυσσομία τοῦ ἀπεικταίου πάθους πὺ ὑπέμεινε πρὶν ἀπὸ αὐτὸ, δέχτηκε τὴν εὐωδία τῆς οὐράνιας χάριτος. Καὶ ἡ τρίτη θυγατέρα του πὺ ὀνομάστηκε κέρατο τῆς Ἀμάλθειας, στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα σημαίνει πλούσια ἀγαθὰ. Καὶ δὲν ἀγνοεῖς βέβαια ὅπως ὅποτε τὸ τόσα πολλὰ ἀγαθὰ πὺ ἔδωσε ὁ Θεός, πρὶν ἀπὸ τὸν μελλοντικὸ αἰῶνα, στὸν ὑπομονετικὸ και πολύπαθο Ἰώβ, ἤδη ἀπὸ αὐτὴν ἐδώ τὴ ζωὴ, ἐξαιτίας τῆς μεγά-

43. Ἰω. 10, 22.

44. Ἰώβ 42, 13.

Ἰώβ, ἐντεῦθεν ἤδη, διὰ τε τῆς μεγάλης ὑπομονῆς καὶ ἀνδρείας κράτιστον καὶ περιφανὲς κατόρθωμά τε καὶ τρόπαιον

σμδ'.— Τῷ αὐτῷ.

Φευκτέον ἡμῖν ἀνθρωπαρεσκίαν καὶ τὴν ὀργὴν ταῦτα γὰρ λευ-
5 κανθίζουσιν καὶ πυρίζουσιν λέπραν ὁ νόμος προείρηκεν. Ἀπελαστέον τὴν ἀλωπεκίζουσιν ὑπόκρισιν καὶ ἀγενῆ δειλίαν· γλαυκίζουσα γὰρ λέπρα ἐστὶ Διωκτέον ἡμῖν τὴν λύπην τὴν ἄλογον, καὶ τήκοντα φθόνον γλωρίζουσα γὰρ λέπρα ἐστὶ

ΣΜΕ'.— ΔΡΟΥΣΙΛΛΙΑΝΩ.

10 Εἰ τὸ σῶμα νοσῶδες ἔχων, τηλικαῦτα δοῶς θηριώδη καὶ ἀπάνθρωπα πράγματα, τίς ἂν ἐγένου τετυχηκῶς ῥώσέως τε καὶ ῥώμης; Προβλέπων τοίνυν ὁ Κύριος τὰς φονοκτονίας, ὅσπερ ποιεῖν ἔμελλες, προκατελάβετό σου τὴν ἄφατον μανίαν τῷ δεσμῷ, καὶ τῇ ἀνάγκῃ τῆς πολυδύνου καὶ πολυτρόπου ἀσθενείας

15 ΣΜΣΤ'.— ΕΥΦΡΑΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εὐξάμεθα ἐκτενῶς ἐκδιωχθῆναι τὴν λέπραν τὴν ψυχικὴν ἀπὸ τε τοῦ στήμονος καὶ τῆς κρόκης καὶ τοῦ δέρματος στήμονος μὲν νοουμένου τοῦ νευρώδους μέρους τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐπισκόπων λέγω, καὶ ὅσοι τῆς Λευιτικῆς ἀξίας τὰ γέρα καρπίζονται, κρόκης δὲ ἐκλαμ-
20 βανομένης τοῦ εὐθθυνομένου καὶ πομμαινομένου ὑπ' αὐτοῖς ἡγιασμένου λαοῦ, δέρματος δὲ νοουμένου τῶν νεωστὶ προσελθόντων τῷ Θεῷ καὶ τέως κατηγουμένων, μὴ πως ἀποβεβληκῶτων διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὴν νεκρότητα τῶν παλαιῶν τῆς ἁμαρτίας χιτῶνων.

25 σμζ'.— Τῷ αὐτῷ.

Ὅν τρόπον εἴ τις βασιλέως εἰκόνας καλῶς κατασκευασμένης ἐπι-
μελέστερον ἐκ ψηφίδων ἐπισήμων ὑπὸ σοφοῦ τεχνίτου, λύσας τὴν
ἰτυχεμένην τοῦ ἀνθρώπου εἰδέαν, μετενέγκοι τὰς ψηφίδας ἐκεῖνας
καὶ μεθαρμόσοι καὶ ποιήσειεν ἐξ αὐτῶν μορφήν κυνὸς ἢ ἀλώπεκος
30 ἔπειτα διορίζοιτο καὶ λέγει ταύτην εἶναι τὴν τοῦ βασιλέως ἐκείνην τὴν
καλὴν, ἣν ὁ σκφὸς τεχνίτης κατασκεύασεν, δεικνὺς τὰς ψηφίδας τὰς

λης ὑπομονῆς του καὶ τοῦ τόσο δυνατοῦ καὶ περίφημου κατορθώματος καὶ τρόπαιου τῆς μεγάλης ὑπομονῆς καὶ ἀνδρείας του.

244.— Στὸν ἴδιο.

Πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τὴν ἀνθρωπαρέσκεια καὶ τὴν ὀργή. Γιατὶ αὐτὰ ὁ νόμος τὰ ὀνόμασε ἄσπρη καὶ κόκκινη λέπρα⁴⁵. Νὰ διώχνουμε τὴν ὑποκρισία πού εἶναι δόλια σὰν ἄλεποῦ, καὶ τὴν ἀγενῆ δειλία, γιατί εἶναι γαλάζια λέπρα. Πρέπει νὰ διώχνουμε τὴν παράλογη λύπη καὶ τὴ ζήλεια πού λειώνει τὸν ἄνθρωπο, γιατί εἶναι λέπρα πράσινη.

245.— ΣΤΟΝ ΔΡΟΥΣΙΛΛΙΑΝΟ.

Ἐάν, ἔχοντας σῶμα φιλάσθενο, κάνεις τόσα θηριώδη καὶ ἀπάνθρωπα πράγματα, τί θὰ ἔκανες ἂν τύχαινε νὰ ἔχεις σῶμα ὑγιές καὶ δύναμη; Προβλέποντας λοιπὸν ὁ Κύριος τὶς δολοφονίες πού ἐπρόκειτο νὰ κάνεις, ἐμπόδισε τὴν ἀπερίγραπτη μανία σου μὲ τὸ δεσμὸ καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς ὀδυνηρῆς καὶ πολύμορφης ἀσθένειας.

246.— ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΥΦΡΑΣΙΟ.

Ἄς προσευχηθοῦμε ἐπίμονα νὰ διωχτεῖ ἡ ψυχικὴ λέπρα⁴⁶ καὶ ἀπὸ τὸ στημόνι καὶ ἀπὸ τὸ ὑφάδι καὶ ἀπὸ τὸ δέρμα. Καὶ στημόνι βέβαια νοεῖται τὸ νευρῶδες μέρος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐννοῶ τοὺς ἐπισκόπους καὶ ὄλους ὅσους καρποῦνται τὰ προνόμια τοῦ λευϊτικοῦ ἀξιώματος. Ὑφάδι πάλι θεωρεῖται ὁ ἁγιασμένος λαὸς πού κατευθύνεται καὶ ποιμαίνεται ἀπὸ αὐτούς, καὶ δέρμα αὐτοὶ πού προσῆλθαν πρόσφατα στὸν Θεὸ καὶ μέχρι πρὸ ὀλίγου κατηχοῦνται, μὲ ἔχοντας ἀκόμα ἀποβάλει μὲ τὴν ἀναγέννηση τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὴ νεκρότητα τῶν παλιῶν χιτώνων τῆς ἁμαρτίας.

247.— Στὸν ἴδιο.

Ὅπως ἐὰν κάποιος ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλιᾶ, πού εἶναι καμωμένη μὲ ἐπιμέλεια ἀπὸ ποικιλόχρωμες ψηφίδες ἀπὸ σοφὸ τεχνίτη, καταστρέψει τὴ μορφή τοῦ ἀνθρώπου πού παριστάνει, καὶ μεταφέρει ἐκεῖνες τὶς ψηφίδες καὶ τὶς μεταβάλλει καὶ κατασκευάσει ἀπὸ αὐτὲς τὴ μορφή κάποιου σκύλου ἢ ἄλεποῦς, καὶ ἔπειτα διακηρύττει καὶ λέγει, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἐκείνη ἡ ὡραία εἰκόνα τοῦ βασιλιᾶ, τὴν ὁποία κατασκεύασε ὁ σοφὸς τεχνίτης, δείχνοντας τὶς ψηφίδες πού εἶχαν συντεθεῖ καλὰ ἀπὸ τὸν

⁴⁶ Λευϊτ. 13, 48.

καλῶς ὑπὸ τοῦ πρώτου τεχνίτου εἰς τὴν τοῦ βασιλέως εἰκόνα συν-
 τεθείσας, κακῶς δὲ ὑπὸ τοῦ ὑστεροῦ εἰς κινὸς μορφήν μετενεχθείσας,
 καὶ διὰ τῆς τῶν ψηφίδων φαντασίας μεθοδεύοι τοὺς ἀπειροτέρους,
 τοὺς κατάληψιν βασιλικὴν ἐκ μορφῆς οὐκ ἔχοντας, καὶ πείθῃ, ὅτι
 5 αὕτη ἢ σαπρὰ τῆς ἀλώπεκος ἰδέα ἐκείνη ἐστὶν ἢ καλὴ τοῦ βασιλέως
 εἰκῶν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ αἵρεσιάρχαι, γραῶν τρόπον συγκαττύ-
 σαντες ῥήματα καὶ λέξεις τινάς, καὶ παραβολὰς θείας Γραφῆς ἀπο-
 σπάσαντες, ἐφαρμόζειν διάζονται τοῖς ἐαυτῶν μύθοις τὰ λόγια τοῦ
 Θεοῦ. Ἀλλὰ μὴ ἀγνοεῖτε τοὺς τοιούτους.

10

ΣΜΗ'.- ΘΕΟΚΛΕΙΑΝΩ.

«Ἄλλ' ἡμῖν», φησὶν ὁ Ἀπόστολος, «εἰς Θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ
 πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ
 πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ». Πῶς οὖν πολυθεῖα ἔσται καὶ πολλαὶ
 ἀρχαί; Οὐκοῦν εἰς ὑπάρχει ὁ Ποιητὴς τῶν ὄλων, καὶ οὔτε πολλοὶ θεοί,
 15 καθὼς ὑμεῖς λέγετε, οὔτε πολλοὶ αἰῶνες, ἄρρενές τε καὶ θήλειαι. Ἐφη
 γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι «Εἴτερ εἰσὶ λεγόμενοι πολλοὶ θεοί», τὸ δέ,
 «λεγόμενοι», ὡς περὶ μὴ ὑπαρχόντων ἀπεφήνατο. Οὐδὲ γὰρ θεοὶ εἰσὶν
 ἡλιος καὶ σελήνη καὶ ἀστέρες καὶ τὰ ἐξῆς κτίσματα. Καὶ οἱ πεπλανη-
 μένοι θεοποιοῦσιν αὐτά.

20

ΣΜΘ'.- ΑΙΛΙΑΝΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

«Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ
 θανάτου τούτου;» Οὐχὶ τὸ σῶμα θάνατον ὑπάρχειν ἀποφαίνεται ὁ
 θεῖος Ἀπόστολος, ἀλλὰ τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας, τὸν ἐν τοῖς μέλεσιν
 τοῦ σώματος ὄντα, διὰ τῆς ἐν τῷ Ἀδὰμ παραβάσεως φωλεύοντα ἐν
 25 ἡμῖν, καὶ πρὸς τὸν θάνατον τῆς ἀδικίας τὴν ψυχὴν ἐπισπεύδοντα.

ΣΝ'.- ΤΕΥΚΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἦδεται ὁ ἡμέτερος Κύριος Σωτὴρ καὶ Χριστὸς τοῖς ἐπαινετοῖς
 ἔργοις ἡμῶν καθεκάστην ἡμέραν καὶ νύκτα τρεφόμενος. «Βρωῖμα γὰρ
 ἔχω φαγεῖν», ἔλεγε τοῖς ἀποστόλοις, «ὅπερ ὑμεῖς οὐκ ἐπίστασθε νῦν»,
 30 μετὰ δὲ ταῦτα γνώσεσθε, τῆς τῶν Σαμαρειτῶν πόλεως τῶν τότε πι-
 στευκόντων, καὶ τῆς τῶν μετὰ τοῦτο μυρίων ἔθνων χριστιανισάντων
 σκυτηρίαν τὴν ἐδαυθὴν προαινιττόμενος τοῖς οἰκείοις φοιτηταῖς. Καὶ

πρῶτο τεχνίτη, καὶ μεταποιήθησαν κακῶς ἀπὸ τὸν δεύτερο τεχνίτη σὲ μορφὴ σκύλου, καὶ μὲ τὴν ἐμφάνιση τῶν ψηφίδων ξεγελάει τοὺς πιὸ ἄπειρους καὶ τοὺς πείθει ὅτι αὐτὴ ἡ κακόγουστη εἰκόνα τῆς ἀλεπούς, αὐτὴ εἶναι ἡ ὡραία εἰκόνα τοῦ βασιλιᾶ, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν αἱρέσεων σὰν τὶς γρηοῦλες, συνδυάζοντας λόγια καὶ μερικὲς λέξεις καὶ ἀποσπώντας παραβολὰς τῆς ἀγίας Γραφῆς, ἀγωνίζονται νὰ προσαρμόσουν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ μὲ τοὺς μῦθους τους. Ἀλλὰ νὰ μὴ τοὺς ἀγνοεῖτε αὐτούς.

248.— ΣΤΟΝ ΘΕΟΚΛΕΙΑΝΟ.

«Ἀλλὰ γιὰ μᾶς», λέγει ὁ Ἀπόστολος, «ὑπάρχει ἓνας Θεός, ὁ Πατέρας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται ὅλα, καὶ ἡμεῖς ἀνήκουμε σ' αὐτόν· καὶ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, μὲ τὸν ὁποῖο ἔγιναν ὅλα καὶ ἡμεῖς μέσω αὐτοῦ»⁴⁷. Πῶς λοιπὸν ὑπάρχει πολυθεΐα καὶ πολλὰς ἀρχές; Ἐπομένως ἓνας εἶναι ὁ Δημιουργὸς τῶν ὄλων, καὶ ὄχι πολλοὶ θεοί, ὅπως λέτε ἑσεῖς, οὔτε πολλοὶ αἰῶνες ἀρσενικοὶ καὶ θηλυκοί. Διότι ὁ μακάριος Παῦλος εἶπε· «Ἄν καὶ βέβαια ὑπάρχουν πολλοὶ λεγόμενοι θεοί»⁴⁸. τὸ «λεγόμενοι» τὸ εἶπε μὲ τὴν ἔννοια ὅτι δὲν ὑπάρχουν. Γιατὶ δὲν εἶναι θεοὶ ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, τὰ ἄστρα καὶ τὰ ὑπόλοιπα κτίσματα. Οἱ βρισκόμενοι ὅμως στὴν πλάνη αὐτὰ τὰ θεοποιοῦν.

249.— ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΑΙΛΙΑΝΟ.

«Ταλαίπωρος ἄνθρωπος ἐγώ! Ποιὸς θὰ μὲ ἐλευθερώσει ἀπὸ τὸ σῶμα αὐτὸ τὸ καταδικασμένο σὲ θάνατο;»⁴⁹. Δὲν λέγει ὁ ἅγιος Ἀπόστολος ὅτι τὸ σῶμα εἶναι θάνατος, ἀλλὰ ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας, ποὺ ὑπάρχει μέσα στὰ μέλη τοῦ σώματος καὶ φωλιάζει μέσα μας μὲ τὴν παράβαση τοῦ Ἀδάμ, καὶ ὁδηγεῖ τὴν ψυχὴ μας στὸν θάνατο τῆς ἀδικίας.

250.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΤΕΥΚΡΟ.

Ὁ Κύριός μας ὁ Σωτὴρας καὶ Χριστὸς εὐχαρισιέται μὲ τὰ ἀξέμετανα ἔργα μας, μὲ τὰ ὁποῖα τρέφεται κάθε μέρα καὶ νύχτα. Γιατὶ ἔλεγε ὁ Χριστὸς στοὺς ἀποστόλους, «Ἔχω τροφὴν νὰ φάω, τὴν ὁποῖα σεῖς δὲν τὴ γνωρίζετε τώρα»⁵⁰, ὅμως μετὰ ἀπὸ αὐτὰ θὰ τὴν γνωρίσετε, ὑπαινισσόμενος ἀπὸ πρὶν στοὺς μαθητὲς του τὴν τροφὴ τῆς σωτηρίας ἐκείνων ποὺ τότε πίστεψαν ἀπὸ τὴν πόλη τῶν Σαμαρειτῶν, καὶ τῶν μυριάδων ἔθνη-

49. Ρωμ. 7, 24.

50. Ἰω. 4, 32.

γὰρ ὁ Ἡσαΐας προανεφώνει περὶ Χριστοῦ, ὅτι περ «Βούτυρον καὶ μέλι φάγεται». Ὁ ἐν ἀρχῇ μὲν τὸν Ἀδὰμ πλαστοουργήσας, ὕστερον δὲ ὡς παιδίον καὶ ὡς ἄνθρωπος ὀφθείς Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ Θεὸς καὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντων ὄρατῶν. Διὰ βουτύρου καὶ μέλιτος τὸ τρόφι-
5 μόν τῆ ψυχῆ καὶ τὸ γλυκὺ καὶ προσηνὲς ὑπεμφαίνων τῆς τῶν Χρι-
στιανῶν καλλίστης ἐργασίας.

σνα΄.— Τῷ αὐτῷ.

Ἐὰν καλὰ πράττης ἔργα, καὶ μμῆ τὸ πρᾶον τοῦ Ἰησοῦ, ἔθρεψας αὐτὸν βουτύρω καὶ μέλιτι· ἐὰν δὲ ὀργίλος μένη καὶ φαύλων ἐργάτης
10 πράξεων, λέξει εὐλόγως καὶ περὶ σοῦ Ἰησοῦς, ὅτι «Ἐδωκας οὗτος εἰς τὸ βρῶμα μου χολήν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισέ με ὄξος».

ΣΝΒ΄.— ΓΛΥΚΑΔΙΩ ΠΡΟΤΗΚΤΟΡΙ

Γλυκάδιος μὲν τὸ ὄνομα κέκλησαι, ὄξινός δὲ καὶ ἀηδῆς τὸν τρόπον καθέστηκας.

15

ΣΝΓ΄.— ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΑΙΡΕΤΙΚΩ.

Ἠρώτησάς με, πόθεν τοῖς περὶ τὸν Ἀδὰμ ηὐρέθησαν δερμάτινοι χιτῶνες Ἀντερωτῷ σε κάγω, πόθεν οὐρανὸς ἐξ οὐκ ὄντων τέταται ἐν μετεώρῳ ἀναπετασμένος πόθεν ἐκτίσθη ἥλιος ἀποσιλβῶν· πόθεν σελήνη καὶ ἀστέρων χορεία· ἀπὸ ποίων φύσεων ἐτμήθη ὄρη· πόθεν
20 τῆς κνιπὸς καὶ τοῦ κώνωπος ἐν Αἰγύπτῳ ὁ πορισμὸς τῷ μεγάλῳ Μωϋσῆ· πῶς ἡ ξυλίγη ράβδος μετεβλήθη εἰς ὄφιν ἐμψυχωμένον καὶ ἔρποντα· πόθεν τῆ χειρὶ τοῦ νομοθέτου τὸ ὡσπερ χιόνα λευκανθῆναι; Οὕτως οὖν καὶ τότε θελήσας ὁ Κύριος δερματίνους χιτῶνας, χωρὶς ζώων καὶ τέχνης τινὸς ἀνθρωπίνης καὶ πολυτρόπου ἐργασίας ἅμα θέ-
25 λων ἐποίησε τοῖς περὶ τὸν Ἀδὰμ, ὡς ἀπ' ἀρχῆς ἅμα ἠθέλησε, καὶ οὐρανὸς καὶ πάντα γεγέννηται.

σνδ΄.— Τῷ αὐτῷ.

Στήσον πρῶτον τὸ οὐχὶ νοητῶς, ἀλλ' αἰσθητῶς παρὰ Χριστοῦ εἰρημένον, ὅτι «Ἀπ' ἀρχῆς ὁ Κτίσας ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν», καί
31 «Ὅπερ ὁ Θεὸς συνέξευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω». Καὶ ὕστερον

κῶν πού ἐκχριστιανίστηκαν στή συνέχεια. Ἄλλὰ καί ὁ Ἡσαΐας φώναζε ἀπό πρὶν γιὰ τὸν Χριστό, ὅτι «θα φάει βούτυρο καὶ μέλι»⁵¹, αὐτὸς πού στήν ἀρχὴ βέβαια ἔπλασε τὸν Ἀδάμ, ἔπειτα ὅμως ἐμφανίστηκε ὡς παιδί καὶ ὡς ἄνθρωπος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Θεὸς καὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ ὅλων τῶν ὄρατῶν. Μὲ τὸ βούτυρο καὶ τὸ μέλι ὑποδηλώνει τὴν τροφή τῆς ψυχῆς καὶ τὴν γλυκύτητα καὶ τὴν πραότητα τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς.

251.- Στὸν ἴδιο.

Ἐὰν κάνεις καλὰ ἔργα καὶ μμῆσαι τὴν πραότητα τοῦ Ἰησοῦ, τὸν τρέφεις μὲ βούτυρο καὶ μέλι, ἐνῶ ἂν παραμένεις ὀργίλος καὶ κάνεις πράξεις κακές, θὰ πεῖ καὶ γιὰ σένα ὁ Ἰησοῦς δικαιολογημένα: «Αὐτὸς μοῦ ἔδωσε νὰ φάω χολή, καὶ ὅταν δίψασα μὲ πότισε ξύδι»⁵².

252.- ΣΤΟΝ ΠΡΟΤΕΚΤΟΡΑ ΓΛΥΚΑΔΙΟ.

Ἵονομάζεσαι Γλυκάδιος στὸ ὄνομα, ἀλλὰ ἔγινες ξυνὸς καὶ ἀηδῆς ὡς πρὸς τὸν τρόπο τῆς ζωῆς σου.

253.- ΣΤΟΝ ΑΙΡΕΤΙΚΟ ΔΗΜΗΤΡΙΟ.

Μὲ ρώτησες, ἀπὸ ποῦ βρέθηκαν οἱ δερμάτινοι χιτῶνες γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀδάμ⁵³; Σὲ ἀντιρωτῶ κι' ἐγώ· Πῶς τεντώθηκε ἀπλωμένος στὸν ἀέρα ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὸ μηδέν; Πῶς δημιουργήθηκε ὁ ἥλιος πού λάμπει; Ἀπὸ ποῦ ἔγινε ἡ σελήνη καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀστεριῶν; Ἀπὸ ποιά φύση ἀποκόπησαν τὰ βουνά; Ἀπὸ ποῦ βρέθηκαν οἱ σκνίπες καὶ τὰ κουνούπια γιὰ τὸν μέγало Μωυσῆ; Πῶς τὸ ξύλινο ραβδί μεταβλήθηκε σὲ ζωντανὸ φίδι πού σερνόταν; Πῶς ἄσπρισε τὸ χέρι τοῦ νομοθέτη σὰν τὸ χιόνι; Ἔτσι λοιπὸν καὶ τότε, ὅταν θέλησε ὁ Κύριος, ἔκανε δερμάτινους χιτῶνες, χωρὶς ζῶα καὶ κάποια ἀνθρώπινη τέχνη καὶ πολυποίκιλη ἐργασία, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀδάμ, ὅμως καὶ στήν ἀρχή, μόλις θέλησε, ἔγινε ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ πάντα.

254.- Στὸν ἴδιο.

Παρουσίασε πρῶτα αὐτὸ πού ὄχι νοητᾶ, ἀλλὰ αἰσθητᾶ εἰπώθηκε ἀπὸ τὸν Χριστό, ὅτι «Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ Δημιουργὸς ἔπλασε ἄνδρα καὶ γυναῖκα»⁵⁴, καὶ «Ἐκεῖνο πού ὁ Θεὸς ἔνωσε, ὁ ἄνθρωπος ἄς μὴ τὸ χωρί-

53. Γεν. 3, 21.

54. Ματθ. 19, 4.

ἀλληγόρει, ὅπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος «Τὸ μέγα μυστήριον εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν», ὅτι ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ὀστέων ἐσμέν, διὰ τὸ μετέχειν Χριστοῦ καὶ συνηνωσθαι αὐτῷ ἐν πίστει καὶ γνώσει καὶ ἀρεταῖς.

5

ΣΝΕ'.- ΦΑΥΣΤΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Ἄνευφημοῦμεν, δοξάζομεν, ὑμνοῦμεν, προσκυνοῦμεν Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, μίαν δύναμιν, μίαν θεότητα, μίαν ἐξουσίαν, ἐν θέλημα, Τριάδα ὁμοούσιον δοξάζομεν καὶ ὁμολογοῦμεν μοναδικῶς, τριαδικῶς. Μοναδικῶς μὲν ἐν μιᾷ οὐσίᾳ καὶ θεότητι, τριαδικῶς δὲ ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἧτοι προσώποις τρισίν.

ΣΝΣΤ'.- ΠΕΛΑΓΙΩ.

Τοὺς ἐγγαστριμύθους καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς φωνοῦντας, τοὺς κενολογοῦντας, καθὼς φησὶν ἡ Γραφή, φευκτέον ἡμῖν· πᾶς γὰρ κευλυμένος καὶ ψευδῆς λόγος, κενός ἐστιν ἀληθείας. Βλέπε τί φασιν ἐν τῷ
15 Εὐαγγελίῳ, ὅτι «Ἐκ τοῦ πληρώματος τοῦ Θεοῦ ἐλάβομεν». Οἱ δὲ γε κενολογοῦντες αἵρετικοὶ οὐκ ἔχουσι λόγους ἐκ πληρώματος, πάντας δὲ κενούς τῆς ἀληθείας καὶ κενούς τῆς θείας δυνάμεως καὶ σοφίας. Οἵτινες ἐκ τῆς κοιλίας φωνοῦσιν· οἱ γὰρ μὴ ἔχοντες μὲν τὴν ἀλήθειαν, ἐπαγγελλόμενοι δὲ ταύτην, δῆλον ὅτι ἐκ κοιλίας φωνοῦσι, τῇ ἑαυτῶν
20 κοιλίᾳ δουλεύοντες, «ὣν Θεὸς ἡ κοιλία λελόγισται». Ἡ γὰρ πηγὴ τῶν λόγων τῶν γαστριμάργων οὐκ ἐξ ἁγίου προέρχεται Πνεύματος, οὐκ ἀπὸ ἡγεμονικοῦ, οὐκ ἀπὸ τῆς καρδίας τῆς τὸν Χριστὸν ποθοῦσης, ἀλλ' ἀπὸ κοιλίας ἐκδιλύεται.

ΣΝΖ'.- ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΩ.

25 Δύναται τις ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέρους ἐπὶ τὸ ἀριστερόν ὀραδίως μετατεθῆναι, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος ὅτι «Ὁ δοκῶν ἐστᾶναι, βλέπέτω μὴ πέσῃ»· μέχρι γὰρ τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἐν ἀδήλοις ἐστὶ τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλαχόθεν ἀλλαχῶ μεταβαίνοντα. Καὶ πάντως αὐταῖς ὄψεσιν εὐραχας τὸν Ἀπολιναρίον ἐν δίκῃ σάφρονί τε καὶ σεμνῶ καταγεγενηρα-

55. Ματθ. 19, 6.

56. Ἐφ. 5, 32.

57. Αὐτοὶ δηλαδὴ ποῦ μιλοῦν ἀπὸ τῆς κοιλίας του, χωρὶς νὰ κινοῦν τὰ χεῖλη τους.

ζει»⁵⁵, καὶ ὕστερα νὰ ἐξηγεῖς ἀλληγορικὰ αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ Ἀπόστολος· «Τὸ μεγάλο μυστήριον ἀναφέρεται στὸν Χριστὸ καὶ στὴν Ἐκκλησία»⁵⁶, ὅτι δηλαδὴ προερχόμαστε ἀπὸ τὴν σὰρκα καὶ τὰ κόκκαλά του, ἐπειδὴ εἴμαστε κοινωνοὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ εἴμαστε ἐνωμένοι μαζί του μὲ τὴν πίστη καὶ τὴ γνῶση καὶ τὴν ἀρετήν.

255.— ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΑ ΦΑΥΣΤΟ.

Ἐπευφημοῦμε, δοξάζουμε, ὑμνοῦμε, προσκυνοῦμε Πατέρα καὶ Υἱὸ καὶ ἅγιον Πνεῦμα, μὴ δύναμη, μὴ θεότητα, μὴ ἐξουσία, ἓνα θέλημα, δοξάζουμε Τριάδα ὁμοούσια καὶ τὴν ὁμολογοῦμε μονάδα καὶ τριάδα. Μονάδα μὲ μὴ οὐσία καὶ θεότητα καὶ τριάδα μὲ τρεῖς ὑποστάσεις, δηλαδὴ τρία πρόσωπα.

256.— ΣΤΟΝ ΠΕΛΑΓΙΟ.

Τοὺς ἐγγαστρίμυθους⁵⁷ καὶ αὐτοὺς ποὺ βγάζουν φωνὴ ἀπὸ τὴ γῆ, ποὺ φλυαροῦν, ὅπως λέγει ἡ Γραφή⁵⁸, πρέπει νὰ τοὺς ἀποφεύγουμε, γιατί κάθε λόγος ποὺ ἐμποδίζεται καὶ εἶναι ψεύτικος, εἶναι κενὸς ἀπὸ ἀλήθεια. Κοίταξε τί λένε στὸ Εὐαγγέλιον· «Ἀπὸ τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ ἐλάβαμε ἑμεῖς»⁵⁹. Ἐνῶ οἱ αἵρετικοὶ ποὺ κενολογοῦν δὲν ἔχουν πάρει τοὺς λόγους τοὺς ἀπὸ τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ὅλοι εἶναι κενοὶ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, κενοὶ ἀπὸ τὴν θεῖαν δύναμη καὶ σοφίαν. Εἶναι αὐτοὶ ποὺ μιλοῦν μέσα ἀπὸ τὴν κοιλιάν τους. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔχουν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τὴν ὑπόσχονται, εἶναι φανερό ὅτι μιλοῦν μέσα ἀπὸ τὴν κοιλίαν τους, ἐπειδὴ δουλεύουν γιὰ τὴν κοιλίαν τους, καὶ «Αὐτοὶ θεὸν θεωροῦν τὴν κοιλίαν»⁶⁰. Διότι ἡ πηγὴ τῶν λόγων τῶν κοιλιόδουλων δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, οὔτε ἀπὸ τὸ ἡγεμονικὸ μέρος τῆς ψυχῆς, οὔτε ἀπὸ τὴν καρδίαν ποὺ ποθεῖ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ ἀναβλύζει μέσα ἀπὸ τὴν κοιλίαν.

257.— ΣΤΟΝ ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟ.

Μπορεῖ κάποιος νὰ μετακινήθῃ εὐκόλῃ ἀπὸ τὸ δεξιὸ μέρος στὸ ἀριστερό, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος· «Αὐτὸς ποὺ νομίζει ὅτι στέκεται, ὡς προσέχει μήπως πέσει»⁶¹, γιατί μέχρι τὴν τελευταίαν ἀναπνοὴν τὰ ἀνθρώπινα εἶναι ἄγνωστα, ἐπειδὴ πηγαίνουν ἀπὸ ἄλλοῦ πρὸς τὸ ἄλλο. Καὶ ὅπωςδήποτε θὰ ἔχῃς δεῖ μὲ τὰ ἴδια σου τὰ μάτια τὸν Ἀπολινάριον, ὁ

58. Λευϊτ. 19, 31..

60. Φίλιπ. 3, 19.

59. Ἰω. 1, 16.

61. Α΄ Κορ. 10, 12.

κότα, τίμιόν τε τῷ λόγῳ καὶ ὑπὸ τῶν Ἀρειομανιτῶν καιρῶν δεδιωγμένον καὶ ὁμῶς ὁ τοιοῦτος ἐξέπεσεν εἰς αἵρεσιν, πλανηθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ δογματίζει φανερῶς, ὅτι ἄνωθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὴν σάρκα ἀνείληφεν, μῆτε ψυχὴν, μῆτε νοῦν ἔχουσαν, θεϊαν δὲ ἐμψυχίαν
 5 φησὶ τὴν θεότητα τοῦ Λόγου, σπουδῆ δὲ τοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις φθονοῦντος διαβόλου· ὡς πού τινι τῶν σοφῶν εἴρηται, ὅτι φθόνος αἰεὶ ταῖς
 μεγάλαις εὐπραγίαις ἀντίπαλος, οὕτω διὰ προσώπων προβεδοσημένων καὶ πάνυ θαυμασθέντων βαλεῖν τινὰς προφάσεις, ἵνα τὴν τοῦ
 Χριστοῦ Ἐκκλησίαν θορυθήσῃ καὶ λυπήσῃ καὶ στιδαρῶς ταράξῃ καὶ
 10 συγχήσῃ.

ΣΝΗ'.- ΣΑΒΟΥΡΙΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Περὶ τῆς νοητῆς Ἱερουσαλήμ, τουτέστι τῆς Ἐκκλησίας, γέγραπται τό· «Ἦς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό». Πάντες γὰρ οἱ πιστεύοντες ἐν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα, μία πόλις τῷ τρόπῳ ὑπάρχοντες, συνερχόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, ὁμοθυμαδὸν μετέχομεν τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος

ΣΝΘ'.- ΝΑΥΚΡΑΤΙΩ.

Τὴν ἑνσαρκον οἰκονομίαν λύχνον φησὶν ἢ γὰρ τοῦ Θεοῦ σοφία, τὸν εἰρημένον ἄψασα λύχνον, ἠὔρε τὴν δραχηὴν τὴν ἀπολωλυῖαν.

20 σξ'.- Τῷ αὐτῷ.

Πᾶν τὸ ἄξιον σωτηρίας ἠύρέθη, τὸ δ' ἀνάξιον διὰ τὴν ἀμετανοησίαν καὶ τὴν πύρωσιν οὐχ εὐρησθαι λέγεται· «Ἐὰν γὰρ ὑπάρχει ὡσπερ ὁ ἄμιος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλεμμα σωθήσεται», ἦτοι τὸ λεγόμενον παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος σωζόμενον
 25 διὰ πίστεως.

σξα'.- Τῷ αὐτῷ.

Εἰ πάντες ὡς λέγεις σῴζονται, πῶς πᾶσι γέγονα πάντα, ἵνα πάντως τινὰ σώσω; «Πῶς δὲ παραζηλώσω μου τὴν σάρκα, ὅπως σώσω τινὲς ἐξ αὐτῶν, καὶ οὐ πάντας»;

62. Ψαλμ. 121, 3.

64. Ρωμ. 9, 27. Ἦσ. 10, 22.

63. Λουκᾶ 15, 8.

65. Ρωμ. 11, 5.

ὁποῖος γέρασε κάνοντας ζωὴ ἐγκρατῆ καὶ σεμνή, ποὺ ἦταν ἔντιμος στὸν λόγο του, καὶ εἶχε διωχθεῖ κάποτε ἀπὸ τοὺς Ἀρειανούς. Καὶ ὅμως αὐτὸς περιέπεσε σὲ αἵρεση πλανημένος ἀπὸ τὸν διάβολο, καὶ διδάσκει φανερὰ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔλαβε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὴ σάρκα, χωρὶς νὰ ἔχει ψυχὴ οὔτε νοῦ, καὶ ὀνομάζει τὴ θεότητα τοῦ Λόγου θεϊκὴ ἐμψύχωση, μὲ ζῆλο μάλιστα τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος φθονεῖ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως ἔχει κάπου λεχθεῖ ἀπὸ κάποιον σοφό, ὅτι ὁ φθόνος εἶναι πάντοτε ἐχθρὸς τῶν μεγάλων ἐπιτυχιῶν. Ἔτσι μὲ κάποια πρόσωπα πασίγνωστα, ποὺ ἔχουν πολὺ ἐκτιμηθεῖ, βρῖσκει κάποιες προφάσεις γιὰ νὰ θορυβήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, νὰ τὴν λυπήσῃ καὶ νὰ τὴν ταράξῃ δυνατὰ καὶ νὰ τὴν συγχύσῃ.

258.— ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΣΑΒΟΥΡΙΟ.

Γιὰ τὴ νοητὴ Ἱερουσαλήμ, δηλαδὴ τὴν Ἐκκλησίαν, ἔχει γραφεῖ· «Τῆς ὁποίας ὅλα τὰ μέρη ἀποτελοῦν ἀδιάσπαστη ἐνότητα»⁶². Γιατὶ ὅλοι ὅσοι πιστεύουμε, ἀποτελώντας ἓνα σῶμα καὶ ἓνα πνεῦμα καὶ ὄντας μὲ τὸν τρόπο ζωῆς μας σὰν μιὰ πόλη, συναθροιζόμενοι ὅλοι μαζί, μὲ τὸν δεσμὸ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, συμμετέχουμε ὅλοι μὲ μιὰ ψυχὴ στὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

259.— ΣΤΟΝ ΝΑΥΚΡΑΤΙΟ.

Τὴν ἔνσαρκη οἰκονομία τὴν ὀνομάζει λυχνάρι, γιατί ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ, ἀνάβοντας αὐτὸ τὸ λυχνάρι, βρῆκε τὴ δραχμὴ ποὺ εἶχε χάσει⁶³.

260.— ΣΤὸν ἴδιο.

Κάθε τι ποὺ εἶναι ἄξιο σωτηρίας βρέθηκε, ἐνῶ τὸ ἀνάξιο ἐξαιτίας τῆς ἀμετανοησίας καὶ τῆς πώρωσης λέγεται ὅτι δὲν βρέθηκε. Γιατὶ λέγει, «καὶ ἂν ἀκόμα εἶναι σὰν τὸν ἄμμο τῆς θάλασσας, μόνο ἓνα ὑπόλοιπο θὰ σωθεῖ»⁶⁴, δηλαδὴ αὐτὸ ποὺ ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο λέγεται ὑπόλοιπο, τὸ ὁποῖο κατ' ἐκλογὴ τῆς χάριτος θὰ σωθεῖ μὲ τὴν πίστη⁶⁵.

261.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ἐάν, ὅπως λές, σώζονται ὅλοι, πῶς λέγει «Γιὰ ὅλους ἔγιναν τὰ πάντα, ὥστε ὅπωςδήποτε νὰ σώσω μερικούς»⁶⁶; Καὶ «Πῶς θὰ κεντρίσω τὸν ζῆλο τῶν ὁμοεθνῶν μου, γιὰ νὰ σώσω μερικούς ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ὄχι ὅλους»⁶⁷;

66. Α' Κορ. 9, 22.

67. Ρωμ. 11, 14.

σξβ'.— Τῷ αὐτῷ.

Μελίσσας τινές τοὺς προφήτας κικλήσκουσι, μελισσουργεῖον δ' αὐτῶν τὴν θείαν εἶναι Γραφήν. Καλὸν τοίνυν ὑπάρχει πείθεσθαι τῷ Σολομῶντι φάσκοντι· «Υἱέ μου, φάγε μέλι, ὅπως ἂν γλυκανθείης τὸν τῆς ψυχῆς φάρυγγα». Βρωῶσιν δὲ λέγει γλυκεῖαν καὶ μελιτώδη τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν μελέτην τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος.

σξγ'.— Τῷ αὐτῷ.

Πυνθάνη μου, τί ἐστὶ τὸ γεγραμμένον, ὅτι «Οὐκ ἐγίνωσκεν Ἰωσήφ τὴν Μαρίαν, ἕως οὗ ἔτεκεν». Τουτέστιν, οὐκ ἤδει, οὐδὲ ἠπίστατο ὅτι Θεοτόκος ἡ Μαρία δειχθήσεται. Μετὰ δὲ τὸν παράδοξον τόκον, ἀπήγγειλαν οἱ ποιμένες τοὺς λόγους τῶν ἀγγέλων, ὅτι «Ἐτέχθη παρὰ τῷ κόσμῳ Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυὶδ», καὶ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη» καὶ τὰ ἐξῆς.

ΣΞΔ'.— ΚΑΛΛΙΜΑΧΩ ΜΕΜΟΡΙΑΛΙΩ.

15 Ψιλὸν τὸ γράμμα τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, κηρίον ἂν λέγοιτο, ὁ δὲ γε ἐν τῷ γράμματι τεθησαυρισμένος νοῦς, μέλι τροπικῶς ῥηθήσεται.

ΣΞΕ'.— ΠΑΥΛΩ ΔΕΚΕΜΠΡΙΜΩ.

«Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδί μου», Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἐβόα διὰ τοῦ Ἡσαίου. Ὡς γὰρ παιδίοις διεύλεκται ὁ Σωτὴρ τοῖς ἁγίοις, ὅσα χωρήσαι ἐδύναντο καὶ τοῖς ἄλλοις διακονῆσαι· πρὸς γὰρ τὴν τοῦ Χριστοῦ τελειότητα πάντες οἱ ἅγιοι τυγχάνουσιν.

ΣΞΣΤ'.— ΚΥΡΙΑΛΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Τυπικῶς ἡ πρώτη Εὐα ζωὴ ἐκλήθη, ἵνα σημάνη τὴν δευτέραν, 25 τουτέστι τὴν ἁγίαν Μαρίαν, τὴν γεννήσασαν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, Χριστὸν τὸν Κύριον τῆς δόξης. Αὕτη γὰρ ἀληθῶς μήτηρ δείκνυται πάντων τῶν εὐαγγελικῶς ζώντων, καὶ μὴ ἀποθησκόντων τὰς ψυχὰς διὰ τῆς ἀπιστίας.

68. Παροιμ. 24, 13.
70. Λουκά 2, 14.

69. Ματθ. 1, 25.
71. Ψαλμ. 18, 11.

262.— ΣΤὸν ἴδιο.

Μερικοὶ τοὺς προφῆτες τοὺς ὀνομάζουσι μέλισσες, καὶ λένε ὅτι ἡ ἅγια Γραφή εἶναι μελισσοκομεῖο. Εἶναι καλὸ λοιπὸν νὰ πιστεύουμε στὸν Σολομώντα ὁ ὁποῖος λέγει· «Γιέ μου, φάγε μέλι, γιὰ νὰ γλυκαθεῖ ὁ φάρυγγας τῆς ψυχῆς σου»⁶⁸. Γλυκεῖα τροφή σὰν μέλι ὀνομάζει τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτη τῶν λόγων τοῦ Πνεύματος.

263.— ΣΤὸν ἴδιο.

Μὲ ρωτᾷς τί σημαίνει αὐτὸ ποὺ εἶναι γραμμένο, «Καὶ δὲν εἶχε σχέση ὁ Ἰωσήφ μὲ τὴν Μαρία, μέχρις ὅτου γέννησε»⁶⁹, δηλαδὴ δὲν γνώριζε οὔτε εἶχε διαπιστώσει ὅτι ἡ Μαρία θὰ ἀναδειχθεῖ Θεοτόκος. Ὑστερα ἀπὸ τὸν παράδοξο τοκετὸ ὅμως ἀνάφεραν οἱ βοσκοὶ τὰ λόγια τῶν ἀγγέλων, ὅτι «Γεννήθηκε στὸν κόσμον Χριστὸς Κύριος στὴν πόλιν τοῦ Δαβὶδ», καὶ, «Δόξα στὸν Θεὸ στοὺς οὐρανοὺς, καὶ στὴ γῆ εἰρήνη»⁷⁰, καὶ τὰ παρακάτω.

264.— ΣΤΟΝ ΚΑΛΛΙΜΑΧΟ ΤΟΝ ΜΕΜΟΡΙΑΛΙΟ.

Τὸ ἅπλο γράμμα τῆς θεόπνευστης Γραφῆς θὰ μπορούσε νὰ ὀνομαστῆ κερί⁷¹, ἐνῶ τὸ νόημα ποὺ εἶναι θησαυρισμένο στὸ γράμμα λέγεται συμβολικὰ μέλι.

265.— ΣΤΟΝ ΔΕΚΕΜΠΡΙΜΟ ΠΑΥΛΟ⁷².

«Νὰ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά μου»^{72α}, φώναζε ὁ Σωτήρας Χριστὸς μέσω τοῦ Ἡσαΐα. Γιατὶ ὁ Σωτήρας στοὺς ἁγίους μιλοῦσε σὰν σὲ παιδιά, λέγοντάς τους ὅσα μπορούσαν νὰ καταλάβουν καὶ νὰ ὑπηρετήσουν τοὺς ἄλλους. Γιατὶ σὲ σχέση μὲ τὴν τελειότητα τοῦ Χριστοῦ, ὅλοι οἱ ἅγιοι εἶναι παιδιά.

266.— ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΑ ΚΥΡΙΛΛΟ.

Τυπικὰ ἡ πρώτη Εὐα ὀνομάστηκε ζωή⁷³, γιὰ νὰ δηλώσει τὴ δεύτερη Εὐα, δηλαδὴ τὴν ἅγια Μαρία, ἡ ὁποία γέννησε τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, τὸν Χριστό, τὸν Κύριο τῆς δόξας. Καθόσον αὐτὴ εἶναι ἀληθινὴ μητέρα ὅλων ἐκείνων ποὺ ζοῦν εὐαγγελικὰ καὶ δὲν πεθαίνουν οἱ ψυχές τους μὲ τὴν ἀπιστία.

72. Ἐνας ἀπὸ τοὺς δέκα πρώτους βουλευτὲς τῶν ἀποικιῶν.

72α. Ἦσ. 8, 18.

73. Γεν. 2, 19.

σξζ'.— Τῷ αὐτῷ.

Τίς ἔδωκε γυναιξὶ σοφίαν ὑφαντικὴν; ὁ Δεσπότης τῷ Ἰωβ διελέ-
 γετο. Ἡ μὲν γὰρ πρώτη γυνὴ σοφίας τετύχηκεν ἐξυφαίνειν ἱμάτια
 βλεπόμενα, ἵνα τὴν φαινομένην τῶν σαμάτων γύμνωσιν τούτοις περι-
 5 σκέπωμεν, ἡ δὲ δευτέρα, τουτέστιν ἡ Θεοτόκος, τηλικαύτην σοφίαν
 ἐπεδείξατο καὶ ποικιλτικὴν ἐπιστήμην, ὥστε ἐκ τῶν ἐρίων τοῦ ἔξ
 αὐτῆς γεννηθέντος ἀρνίου ἐνδύσαι τοὺς πιστοὺς ἅπαντας, τὰ ἐνδύμα-
 τα τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῆς ἀοράτου ἐλευθερῶσαι γυμνώσεως. Πᾶν
 γὰρ τὸ σύστημα Χριστιανῶν ἀληθινὸν πάρεστι ἐκ δεξιῶν τοῦ ἄνω
 10 Βασιλέως, ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλημένον, πεποικιλμένον τοῖς
 μυρίοις τῶν ἀρετῶν εἶδεσιν.

σξη'.— Τῷ αὐτῷ.

Ὁ μὲν Ἀδάμ πέπλασται, ἡ δὲ Εὐὰ ἀποδομήθη, ἵνα δειχθῇ Θεὸς
 Λόγος, ἐκ Μαρίας μὲν τὸ σῶμα τὸ ἄσπιλον ἀναπλάσας ἑαυτῷ, ἐκ δὲ
 15 τῆς νυγείσης ἐπὶ τοῦ σταυροῦ πλευρᾶς τὴν νύμφην ἑαυτοῦ τὴν Ἐκ-
 κλησίαν οἰκοδομῶν.

σξθ'.— Τῷ αὐτῷ.

Γέγραφας, ὅτι Εἰ πρῶτον οὐκ ἐγίνωσκε τὴν Παρθένον Ἰωσήφ
 μέχρι τῆς ἀποτέξεως, πάντως δήπου μετὰ τὸν τόκον ἔγνω. Πῶς οὖν
 20 ἔγνω; Πρόδηλον, ὅτι ἔγνω τιμᾶν καὶ καταδεῖσθαι τὴν ἐκ Θεοῦ τετιμη-
 μένην παρθένον πρὸ τὸ ἀποτέξεως, καὶ πάλιν παρθένον μετὰ τὸν τό-
 κον φανείσαν.

σο'.— Τῷ αὐτῷ.

Ὁ ἐν τῷ τίκτεσθαι ἀνοίξας τὴν ἀμόλυτον μήτραν Δεσπότης
 25 ἡμῶν Χριστὸς, αὐτὸς καὶ μετὰ τὸ τεχθῆναι τὴν μήτραν ἐσφράγισεν
 οἰκεῖα σοφία καὶ δυνάμει καὶ θαυματοποιῖα, μηδ' ὀλας παραλύσας τῆς
 παρθενίας τὰ σήμαντρα Θεοῦ δὲ ἔργον τοῦτο πᾶς τις εὐφρονῶν συνο-
 μολογήσαιεν.

σοα'.— Τῷ αὐτῷ.

30 Ὁλην τὴν διάνοιαν πρὸς τὸ σαρκικὸν φρόνημα κατανεύεις καὶ
 λέγεις τὸ «Ἐγὼ αὐτήν»· εἴ γε καὶ ἔγνω, μίξιν ὑπαινίττεσθαι. Ἀλλὰ

267.- Στὸν ἴδιο.

Ποιὸς ἔδωσε σὺς γυναῖκες τὴ σοφία τῆς ὑφαντικῆς τέχνης, ἔλεγε ὁ Δεσπότης στὸν Ἰώβ⁷⁴. Γιατὶ ἡ πρώτη γυναῖκα δέχτηκε τὴ σοφία νὰ ὑφαίνει τὰ ὄρατὰ ἐνδύματα, γιὰ νὰ σκεπάζουμε μὲ αὐτὰ τὴ γυμνότητα τῶν σωμάτων. Ἐνῶ ἡ δεύτερη γυναῖκα, δηλαδή ἡ Θεοτόκος, ἔδειξε τόσο μεγάλη σοφία καὶ κεντητικὴ ἐπιστήμη, ὥστε ἀπὸ τὰ μαλλιά τοῦ ἀρνιοῦ ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὴν νὰ φορέσει σ' ὅλους τοὺς πιστοὺς τὰ ἐνδύματα τῆς ἀθανασίας, καὶ νὰ τοὺς ἐλευθερώσει ἀπὸ τὴν ἀόρατη γυμνότητα. Γιατὶ ὅλο τὸ ἀληθινὸ πλῆθος τῶν Χριστιανῶν στέκεται στὰ δεξιὰ τοῦ οὐράνιου βασιλιᾶ ντυμένο μὲ ἐνδύματα ὀλόχρυσά καὶ κεντημένα μὲ τὶς μύριες μορφὲς τῶν ἀρετῶν⁷⁵.

268.- Στὸν ἴδιο.

Ὁ Ἀδὰμ πλάστηκε, ἐνῶ ἡ Εὐὰ κτίστηκε⁷⁶, γιὰ νὰ φανεῖ ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος τὸ μὲν ἄσπιλο σῶμα του τὸ ξανάπλασε ἀπὸ τὴν Μαρία, ἐνῶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ του, ποὺ τρυπήθηκε πάνω στὸν σταυρό, οἰκοδομεῖ τὴν νύφη του τὴν Ἐκκλησία.

269.- Στὸν ἴδιο.

Ἐγραψες ὅτι, Ἐὰν στὴν ἀρχὴ δὲν εἶχε σχέση ὁ Ἰωσήφ μὲ τὴ Μαρία, μέχρι ποὺ γέννησε⁷⁷, ὅπως ὅποτε ὅμως μετὰ τὸ τοκετὸ εἶχε. Πῶς λοιπὸν τὴ γνώρισε; Εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ἔμαθε νὰ τὴν τιμᾷ καὶ νὰ σέβεται πολὺ τὴν τιμημένη ἀπὸ τὸν Θεὸ παρθένο πρὶν ἀπὸ τὸν τοκετό, ποὺ καὶ μετὰ τὸν τοκετὸ ἔμεινε πάλι παρθένος.

270.- Στὸν ἴδιο.

Ὁ Δεσπότης μας Χριστός, ποὺ μὲ τὴν γέννησή του ἀνοίξε τὴν ἀμόλυνη μήτρα, ὁ ἴδιος καὶ μετὰ τὴ γέννησή του σφράγισε τὴ μήτρα μὲ τὴ δική του σοφία καὶ δύναμη καὶ θαυματουργία, χωρὶς καθόλου νὰ καταστρέψει τὰ σημάδια τῆς παρθενίας. Ὅτι βέβαια αὐτὸ εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ, θὰ τὸ ὁμολογοῦσε καθένας ποὺ εἶναι λογικός.

271.- Στὸν ἴδιο.

Ὅλο τὸν νοῦ σου τὸν στρέφεις πρὸς τὸ σαρκικὸ φρόνημα καὶ προβάλλεις τό, «Τὴν γνώρισε»· ἐφόσον τὴν γνώρισε, ὑπονοεῖ σαρκικὴ ἐπα-

76. Γεν. 2, 22.

77. Ματθ. 1, 25.

γνώθῃ, κομψότατε, ὅτι οὐ φιλήδονος, οὐδὲ λάνγνος ὑπῆρχεν ὁ Ἰωσήφ, ἀλλὰ καὶ πάννυ θεοσεβής τε καὶ δίκαιος Ἀκούσας δὲ παρὰ τοῦ ἀγγέλου εἰπόντος περὶ τῆς Παρθένου, ἐπιτόκου τυγχανούσης, ὅτι «Τὸ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματός ἐστιν ἁγίου, καὶ τεχθήσεται καὶ σώσει 5 τὸν λαὸν αὐτοῦ καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας», προσέθετο εὐλαβεῖσθαι ἀπὸ προσώπου Κυρίου, φρίξας τοῦτο δὴ τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ παραδοξότατον μυστήριον. Διόπερ οὐκ ἔτι λοιπὸν ὡς μνηστήρ καὶ ἀνῆρ, ἀλλ' ὡς λατρευτής καὶ διάκονος Θεοῦ ἐμβριθέστατος, συσφίγξας τῇ σωφροσύνῃ τοὺς οἰκείους λογισμούς, ἐξυπηρετεῖτο σὺν πάσῃ ὀσιότητι 10 καὶ πολλῇ ἀγνότητι, καὶ φόβῳ θείῳ τῇ λεγομένῃ, οὐ μὴν καὶ οὔσῃ, γυναικὶ αὐτοῦ Μαρία.

ΣΟΒ'. - ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ.

Εἰ κατὰ τὸν Ἀπολινάριον λέγεις καὶ σύ, ὅτιπερ ὁ Θεὸς Λόγος, ἐξ οὐρανοῦ λαβὼν τὴν σάρκα, εἰς τὴν γῆν κατελήλυθεν, τίς χρεῖα τῆς 15 μακαρίας Παρθένου; Οὐκοῦν, φρονιμώτατε, γίνωσκε ἀκριδέστατα, ὅτι ὁ ἄπλαστος κατὰ τὴν θεότητα Κύριος ἑαυτὸν ἐκ τῆς Παρθένου ἄνευ σπέρματος καὶ φθορᾶς, καὶ δίχα παντὸς ῥύπου ἔπλασε κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὅπου δὲ Πνεύματος ἁγίου παρουσία, ἐκεῖ μηδὲ μολυσμὸς ἐννοεῖσθαι.

20 ΣΟΓ'. - ΕΥΡΥΚΛΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὁ τόπος ὁ καλούμενος Αἰνὼν πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐτίγγανεν. Αἰνὼν δὲ ἐρμηνεύεται «ὄφθαλμὸς βασάνου», τουτέστιν ἐξητασμένη καὶ δεβασανισμένη καὶ ἔγκοπος θεωρία. Διορατικώτεροι τοίνυν ἐγένοντο οἱ βαπτισθέντες. Σαλεῖμ δὲ ἐρμηνεύεται, «υἱὸς ἀναβαίνων». 25 Ἰορδάνης δὲ «κατάβασις» λέγεται τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Πέραν δὲ τῆς καταβάσεώς ἐστὶν ἡ ἀνάβασις τῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ βαπτιζομένων εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ.

σοδ'. - Τῷ αὐτῷ.

Ἡ μετάνοια ζωοποιεῖ τὸν τοῖς παραπτώμασι νεκρωθέντα· αὕτη 30 γὰρ γνώρισμα ὑπάρχει τῆς παλιγγενεσίας, τρώπαιον δὲ ἀναστάσεως ἐντεῖθεν ἤδη ὀφθαλμοῖς βλέπομένης.

φή. Ὅμως μάθε, εὐφυέστατε, ὅτι ὁ Ἰωσήφ δὲν ἦταν φιλήδονος, οὔτε ἠδυπαθής, ἀλλὰ πολὺ θεοσεβής καὶ δίκαιος. Ἀκούοντας λοιπὸν ἀπὸ τὸν ἄγγελο νὰ τοῦ λέγει γιὰ τὴν Παρθένο πού ἦταν ἔγκυος, «Ὅτι τὸ παιδί πού θὰ γεννηθεῖ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα»⁷⁸, καὶ «θὰ γεννηθεῖ καὶ θὰ σώσει τὸν λαὸ του καὶ θὰ βασιλέψει αἰώνια»⁷⁹, συνέχισε νὰ σέβεται τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου, ριγώντας ἀπὸ φόβο γιὰ τὸ καταπληκτικὸ καὶ παράδοξο μυστήριον. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὄχι σὰν μνηστήρας καὶ ἄνδρας, ἀλλὰ ὡς λάτρης καὶ πάρα πολὺ σπουδαῖος ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ, περισφίγγοντας μὲ τὴ σωφροσύνη τοὺς λογισμοὺς του, ὑπηρετοῦσε μὲ κάθε ἱερότητα καὶ μεγάλη ἀγνότητα καὶ φόβο Θεοῦ τὴν Μαρία, ἣ ὁποία λεγόταν βέβαια, ἀλλὰ δὲν ἦταν γυναῖκα του.

272.— ΣΤΟΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟ.

Ἐὰν λὲς καὶ σύ, σὰν τὸν Ἀπολινάριο, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος, ἀφοῦ ἔλαβε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τὴ σάρκα καὶ κατέβηκε στὴ γῆ, ποιὸ λόγο εἶχε ἢ μακάρια Παρθένος; Λοιπὸν, εὐφυέστατε, μάθε μὲ ἀκρίβεια, ὅτι ὁ ἄπλαστος, ὡς Θεός, Κύριος, ἔπλασε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν Παρθένο, χωρὶς σπέρμα καὶ φθορά, καὶ χωρὶς καμμιά ἀκαθαροσία, σύμφωνα μὲ ἀνθρώπινη φύση. Καὶ ὅπου ὑπάρχει ἡ παρουσία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐκεῖ δὲν πρέπει νὰ νοεῖται καθόλου μόλυνση.

273.— ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΕΥΡΥΚΛΗ.

Ὁ τόπος πού ὀνομάζεται Αἰνῶν βρισκόταν πέρα ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη⁸⁰. Καὶ Αἰνῶν σημαίνει “ὄφθαλμὸς βασάνου”, δηλαδή ἐξετασμένη καὶ βασανισμένη καὶ ἐμποδισμένη θεωρία. Ἐκεῖνοι λοιπὸν πού βαπτίζονταν γίνονταν πᾶν διορατικοί. Σαλήμ σημαίνει “υἱὸς πού ἀνεβαίνει”, ἐνῶ ὁ Ἰορδάνης στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα σημαίνει «κατάβαση”. Πέρα ὅμως ἀπὸ τὴν κατάβαση εἶναι ἡ ἀνάβαση αὐτῶν πού βαπτίζονταν ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ σὲ τὸ ὄνομα τοῦ Σωτήρα μας Χριστοῦ.

274.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ἡ μετάνοια ζωογονεῖ ἐκεῖνον πού νεκρώθηκε μὲ τὰ παραπτώματα. Αὐτὴ δηλαδή εἶναι γνώρισμα τῆς ἀναγέννησης, καὶ τρόπαιον τῆς ἀνάστασης, ἣ ὁποία βλέπεται ἤδη ἀπὸ ἐδῶ μὲ τὰ μάτια.

79. Λουκᾶ 1, 32.

80. Ἰω. 3, 23.

ΣΟΕ'.- ΗΡΑΚΛΕΙΤΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἡ πρώτη τοῦ πειρασμοῦ προσβολή, ὅθεν τὰ πάθη λαμβάνει τὴν ἀρχήν, τοῦτο τῆς ἡμετέρας δυνάμεως κατάσκοπος γίνεται. Οἷον, ἐπέπεσε τῷ ὀφθαλμῷ θέαμα τὴν ἐπιθυμίαν δυνάμενον ἀνακινήσαι· διὰ
 5 τοῦτο κατασκοπεῖ τὴν ἐν σοὶ δύναμιν ὁ πολέμιος, εἴτε ἰσχυρός τις καὶ ἐμπαράσκευος εἴ, εἴτε ἄτονος καὶ εὐάλωτος. Εἰ δὲ μαλαχθείῃ δι' ἡδονῆς πρὸς τὴν θέαν ἢ αἰσθησις, καὶ τὸ τοῦ χαρακτῆρος εἶδωλον ἔνδον τῆς διανοίας διὰ τῶν ὀφθαλμῶν εἰσδύει, τότε καταπολεμεῖται ὁ στρατηγὸς τῶν ἔνδον, τουτέστιν ὁ νοῦς

10

σοσ'.- Τῷ αὐτῷ.

Εἷ τις, φησὶν, «ἄνθρωπος δειλὸς ἐστὶ τῇ καρδίᾳ, ἀποστραφήτω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐξέλθῃ εἰς πόλεμον, ἵνα μὴ δειλιάνῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ». Δύναται γὰρ τις δειλὸς ὑπάρχων πρὸς πειρασμούς, καὶ πόλεμον δαμιόνων παραλῦσαι τὴν προθυμίαν τοῦ εὐζώ-
 15 νου πρὸς ἀριστείαν.

σοσ'.- Τῷ αὐτῷ.

Ἐπειδὴ οὐ μικρὸν κακὸν τοῖς εἰσῆ και μάτην φλυαροῦσιν ὑπάρχει τῆς γλώττης ἢ ὀξύτης, τούτου χάριν ἀντιθύρας καὶ μοχλοῦ τὴν σιωπὴν τίθησιν ὁ ἅγιος Μωϋσῆς διὰ γὰρ τοῦτο δύο εἰλήφαμεν ὦτα,
 20 μίαν δὲ γλῶσσαν, ἵνα πλείονα ἀκούαμεν πρὸς σωτηρίαν, ἢπερ λαλοῦμεν, διὰ πράξεων ἀγαθῶν μᾶλλον δοῶντες καὶ θεῶν κατορθωμάτων. Καλῶς οὖν αὐτὸς τε ὁ Μωϋσῆς καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται, παντὶ τῷ Ἰσραὴλ ἀπεστέλλοντο λέγοντες «Σιάπα, Ἰσραὴλ, καὶ ἄκουε τὰ λόγια Κυρίου».

25

ΣΟΗ'.- ΛΕΩΝΙΔῆ ΚΟΜΗΤΙ.

Ἡ παρὰ τοῖς ἄφροσιν Ἑλλήσι τύχη καὶ εἰμαρμένη προσαγορευομένη, οὐτ' ἦν ποτε, οὐτ' ἐστίν, οὐτ' ἔσται πώποτε, μήτε φανείῃ ποτέ. Μόνον μὴ σὶ γε ταίτη, ἀνωποστάτω οὖση, παρέχοις τὴν ὑπαρξιν, ἐξακαλουθῶν ἐκ προλήψεως τοῖς τῶν ἀνοήτων Ἑλλήνων ληρήμασιν.

275.— ΣΤΟΝ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟ ΤΟΝ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΟ.

Ἡ πρώτη ἐπίθεση τοῦ πειρασμοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ξεκινοῦν τὰ πάθη, γίνεται κατάσκοπος τῆς δυνάμεώς μας. Γιὰ παράδειγμα· ἔπεσε στὰ μάτια θέαμα πὺν μπορεῖ νὰ προκαλέσει τὴν ἐπιθυμία. Μὲ αὐτὸ ὁ ἐχθρὸς κατασκοπεύει τὴ δύναμη πὺν ὑπάρχει σὲ σένα, ἐὰν δηλαδὴ εἶσαι κάποιος δυνατὸς καὶ καλὰ προετοιμασμένος, ἢ εἶσαι ἄτονος καὶ εὐκολονίκητος. Ἐὰν μάλιστα ἡ αἴσθησις χαννωθεῖ μὲ ἡδονὴ ἀπὸ τὴ θεά, καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ εἰδώλου διεισδύσει μέσα ἀπὸ τὰ μάτια στὴ διάνοια, τότε καταβάλλεται ὁ στρατηγὸς τῶν ἐσωτερικῶν, δηλαδὴ ὁ νοῦς.

276.— (ἀνεπίγραφη).

Ἐὰν κάποιος, λέγει, «εἶναι ἄνθρωπος δειλὸς στὴν καρδιά, νὰ ἐπιτρέψει στὸ σπίτι του καὶ νὰ μὴ θγεῖ σὲ πόλεμο, γιὰ νὰ μὴ κάνει καὶ τὴν καρδιά τοῦ ἀδελφοῦ του νὰ δειλιάσει»⁸¹. Γιὰτι μπορεῖ κάποιος πὺν εἶναι δειλὸς στοὺς πειρασμοὺς καὶ στὸν πόλεμο τῶν δαιμόνων, νὰ παραλύσει τὴν προθυμία ἐκείνου πὺν εἶναι καλὰ ἄρματωμένος γιὰ ἀνθραγαθήματα.

277.— (ἀνεπίγραφη).

Ἐπειδὴ ἡ ταχύτητα τῆς γλώσσας δὲν ἀποτελεῖ μικρὸ κακὸ σ' ἐκείνους πὺν φλυαροῦν ἀλόγιστα καὶ ἄσκοπα, γι' αὐτὸ ὁ Μωυσῆς βάζει σ' αὐτὴν ἀντὶ γιὰ πόρτα καὶ μοχλὸ ἀσφάλειας, τὴ σιωπὴ. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἔχουμε δύο αὐτιά καὶ μιὰ γλώσσα, γιὰ νὰ ἀκοῦμε περισσότερα γιὰ τὴ σωτηρία μας, παρὰ νὰ μιλάμε, φωνάζοντας μὲ καλὲς πράξεις μᾶλλον καὶ μὲ θεϊκὰ κατορθώματα. Καλῶς ἐπομένως καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μωυσῆς, καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖτες, στέλνονταν σὲ ὁλόκληρο τὸν Ἰσραηλιτικὸ λαὸ λέγοντας «Σιώπα, Ἰσραηλιτικὲ λαέ, καὶ ἄκουε τὰ λόγια τοῦ Κυρίου»⁸².

278.— ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΛΕΩΝΙΔΑ.

Αὐτὴ πὺν ἀπὸ τοὺς ἀνόητους Ἕλληνες ὀνομάζεται τύχη καὶ εἴμαρμένη, οὔτε ὑπῆρχε ποτέ, οὔτε ὑπάρχει, οὔτε θὰ ὑπάρχει ποτέ, οὔτε θὰ φανεῖ ποτέ. Ἀρκεῖ μόνο σὺ, ἐνῶ εἶναι ἀνύπαρκτη, νὰ μὴ τῆς δίνεις ὑπαρξή, ἀκολουθώντας ἀπὸ προκατάληψη τὰ παραληρήματα τῶν ἀνόητων Ἑλλήνων.

81. Δευτ. 20, 8.

82. Δευτ. 27, 9.

ΣΟΘ΄.- ΘΑΛΑΙΑΝΩ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Ἔτεροι μὲν ἐπιταγὰς μᾶλλον παρὰ μοναχῶν μετὰ χαρᾶς καὶ προθυμίας δέχονται, ἢ περ ἐπιτάσσουσιν. Γινώσκουσι γὰρ Θεῷ ὑπακούοντες, καὶ Θεῷ τὴν χάριν παρέχοντες, καὶ τιμηθησόμενοι παρὰ Θεοῦ
 5 κατ' ἀξίαν τιμῶντες. Σὺ δὲ ταῖς βαρεῖαις ἐπιταγαῖς καταφορτίζεις τοὺς παροικοῦντας τῇ κώμῃ σου ἀσκητὰς καθάπερ ἀνδράποδα. Καὶ πῶς σε καλέσω φιλόχριστον;

ΣΠ΄.- ΦΕΒΡΑΡΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ τὰ πλάτη τοῦ θίου λίχνως μοι περιζήτει· μᾶλλον δὲ τὴν στενήν
 10 καὶ τεθλιμμένην ἀτραπὸν μαστεύειν βουλήθητι.

ΣΠΑ΄.- ΙΛΑΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὅταν δυνηθῆς δύο μῆνας εὐχῇ καὶ τῇ ἡσυχίᾳ προσκαρτερῆσαι, τότε κἂν ὄνυχά πού τινα ἢ φαντασίαν μικράν τινα ἐν κῶ λαβεῖν δυνήσῃ τῆς ἐπιτόνου τληπαθείας καὶ τῆς πολυμόχθου διαγωγῆς, τῶν
 15 διὰ πάσης τῆς ζωῆς προσανεχόντων πῶ μονήρει κανόνι καὶ τῇ ἀκτυπησίᾳ.

ΣΠΒ΄.

Κλέπται δύστροποι ὄντες οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοί, παρὰ τε Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν τὰ κυριώτερα τῶν δογμάτων οὐκ εὐχαρίστως
 20 λαβόντες ἀλαζονείαν καὶ τυφὸν τυρεύουσιν, ὡς ἐπ' ἰδίους τοῖς ἄλλοτρίοις κεμηλίοις γανύμενοι.

ΣΠΓ΄.- ΔΙΟΝΥΣΙΟΔΩΡΩ.

Οὐκ ἀναγκαῖον ἂν εἶη, οὐδ' ἐπαίνου ἄξιον, τὸ πείθεσθαι προχείρως τοῖς προσώπων τινῶν κατηγορίαν ποιουμένοις, κἂν ὑπάρχειν
 25 δοκῶσιν αἰδέσιμοι. Περιμένειν γὰρ χρησιμώτατον καὶ τὴν τοῦ κατηγορουμένου μέρος ἀπολογίαν, εἴθ' ὕστερον μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν ἀμφοτέρων, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον, ὡς καθήκει, ἐκφέρειν τὸ ψήφισμα.

ΣΠΔ΄.- ΙΟΥΛΙΩ ΦΟΙΔΕΡΑΤΩ.

Τῆς ὑτέρου τὸ δέον σιτήσεως τὸ πέρας δῆλον ὅτι κόλασιν, πολλάκις
 30 δὲ καὶ νόσον πῶ σῶματι δαρείται.

279.— ΣΤΟΝ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΟ ΘΑΛΛΙΑΝΟ.

Ἄλλοι βέβαια δέχονται μὲ χαρὰ καὶ προθυμία διαταγὰς ἀπὸ τοῦ μοναχοῦς, παρὰ διατάζουν. Γιατὶ γνωρίζουν ὅτι, ὑπακούοντας τὸν Θεὸ καὶ εὐχαριστώντας τὸν Θεό, θὰ τιμηθοῦν ἀπὸ τὸν Θεό, ἀφοῦ τὸν τιμοῦν ὅπως τοῦ ἀξίζει. Σὺ ὅμως μὲ τὶς βαρεῖές σου διαταγὰς ἐπιβαρύνεις τοὺς ἀσκητὲς ποὺ κατοικοῦν στὸ χωριό σου σὰν νὰ εἶναι ζῶα. Πῶς λοιπὸν νὰ σὲ ὀνομάσω φίλο τοῦ Χριστοῦ;

280.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΦΕΒΡΑΡΙΟ.

Νὰ μὴ ἐπιδιώκεις, σὲ παρακαλῶ, μὲ πάθος τὶς ἀνέσεις τῆς ζωῆς, ἀλλὰ νὰ θέλεις μᾶλλον νὰ ἀναζητᾷς τὸ στενὸ καὶ στενόχωρο μονοπάτι.

281.— ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΙΛΑΡΙΟ.

Ὅταν μπορέσεις νὰ δείξεις δυὸ μῆνες ὑπομονὴ στὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἡσυχία, τότε θὰ μπορέσεις νὰ ἀποκτήσεις ἔστω καὶ ἓνα νύχι ἢ μιὰ μικρὴ εἰκόνα στὸ νοῦ τῆς ἐπίπονης καρτερίας καὶ τῆς πολύμοχθης διαγωγῆς ἐκείνων ποὺ σ' ὄλη τους τὴ ζωὴ παραμένουν στὸν μοναχικὸ κανόνα καὶ στὸ ἀπυρόβλητο.

282.— (ἀνεπίγραφη).

Οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὄντας κακότροποι κλέφτες, ἀφοῦ πῆραν ἀπὸ τὸν Μωυσῆ καὶ τοὺς προφῆτες τὰ κυριώτερα δόγματα ὅχι μὲ εὐχαρίστηση, τὰ ἀναμιγνύουν μὲ ἀλαζονεία καὶ κομπορημοσύνη, καὶ καμαρώνουν σὰν νὰ εἶναι δικά τους τὰ ξένα κειμήλια.

283.— ΣΤΟΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΔΩΡΟ.

Δὲν εἶναι ἀπαραίτητο, οὔτε ἀξιέπαινο, νὰ πιστεύουμε εὐκόλα σ' αὐτοὺς ποὺ κατασκευάζουν κατηγορία ἐναντίον κάποιων προσώπων, ἔστω καὶ ἂν φαίνονται σεβαστοί. Γιατὶ εἶναι πολὺ χρήσιμο νὰ περιμένουμε καὶ τὴν ἀπολογία τῆς κατηγορούμενης πλευρᾶς, καὶ ὕστερα, μετὰ τὴν ἀκρόαση καὶ τῶν δύο, νὰ ἐκδίδουμε, ἔτσι ὅπως πρέπει, τὴν ἀπόφαση νόμιμα καὶ δίκαια.

284.— ΣΤΟΝ ΙΟΥΛΙΟ ΦΟΙΔΕΡΑΤΟ.

Ἡ κατάληξη τῆς ὑπερβολικῆς τροφῆς εἶναι φανερὸ πῶς ὀδηγεῖ στὴν κόλαση. Πολλὲς φορὲς ὅμως προξενεῖ στὸ σῶμα καὶ ἀρρώστια.

ΣΠΕ' - ΚΟΡΝΗΛΙΩ.

«Ἐπισκέψομαι», φησὶν ἡ προφητεία, «ἐπὶ τοὺς φοροῦντας ἱμάτια ἀλλότρια». Ὁ γὰρ μὴ κεκτημένος τὴν ἀρετὴν, ὑποκρινόμενος δὲ καὶ σχηματιζόμενος ἀρετὴν ἔχειν, οὗτος εὐδὴλον ἀλλοτρίαν στολὴν περι-
 5 θάλλεται. Καὶ οἱ ἑτερόδοξοι δέ, προσποιούμενοι χρηστὰ διδάσκειν, ἐλέγχονται διὰ τῶν φαύλων δογμάτων, ἠλλοτριῶσθαι τῆς θείας ἀλη-
 θείας καὶ τῆς δικαιοσύνης· περιεβάλλοντο γὰρ ἀλλότριον φόρεμα, ὥσπερ λύκοι τὰ τῶν προβάτων κώδια.

ΣΠΣΤ' - ΓΑΪΝΑ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΗ.

10 «Ὅς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης». Ὑποδείγματι διαλέγεται ὁ μέ-
 γας Ἀπόστολος, ἵνα σημάνῃ τὸ ἀπαθές, καὶ ὅτι οὐκ ἐξ ἐλαττωθέντος
 τοῦ Πατρὸς, οὐδὲ μειωθέντος τὸδε ἀπαύγασμα, οὐκ ἀνυπόστατον,
 ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι. Μὴ οὖν τοῦτο ἐννοήσῃς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ
 Λόγου· βλέπε γὰρ τί εὐθύς ὁ Ἀπόστολος ἐπάγει· «Καὶ χαρακτήρ τῆς
 15 ὑποστάσεως αὐτοῦ». Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐνυπόστατος, οὕτω καὶ ὁ
 Υἱὸς ἐνυπόστατος οὐκ ἄναρχος ὁ Υἱός, αἴτιος γὰρ αὐτοῦ ὁ Πατήρ,
 καθ' ὃ Πατήρ, οὐ καθ' ὃ Κτίστης. Ὅρα δὲ πῶς λέγει ἐν Εὐαγγελίοις
 αὐτὸ τὸ ἀπαύγασμα· «Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου», φῶς ἐκ φωτός.
 Ὁ χαρακτήρ ἄλλο τί ἐστὶ παρὰ τὸ πρωτότυπον, ἄλλο δὲ οὐ πάντη,
 20 ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐνυπόστατον.

ΣΠΖ' - ΦΙΛΟΡΟΜΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Ἐὰν ἰσχύσεις ξυνιδεῖν τὸν μόχθον τῶν πολέμων καὶ τῆς καρτεροῦς
 μάχης τῶν μοναχῶν τῆς πρὸς τοὺς ἀλάστορας δαίμονας, τοὺς διη-
 νεκεῖς καὶ δυσμενεῖς καὶ τὴν ἄπανστον καὶ ἀνένδοτον τῆς σωτηρίας
 25 μέριμναν καὶ φροντίδα καὶ τὰς ἀναριθμήτους τῆς ψυχῆς τηκεδόνας
 καὶ τὴν πικρίαν τὴν ἐπιγυνομένην ἐν τοῖς ποικίλοις πειρασμοῖς τῶν
 ἐναντίων δυνάμεων, τὸ τηνικαῦτα τὴν διὰ χρόνου λιπαρὰν τῶν ἀσκη-
 τῶν φαινομένην σοι καὶ δαψιλῆ τράπεζαν, κακουχίαν μεγίστην καὶ
 βαρεῖαν ἔνδειαν καὶ δίαιταν ἀνχηρὰν νομίσειας, παρασυμβάλλον
 30 ταίτην καὶ συγκρίνων ταῖς σοῖς διηνεκέσι καὶ ἀκολάστοις τρυφαῖς
 καὶ πανδαισίαις. Μὴ τοίνυν κατάκρινε καὶ σκῶπτε τοὺς δι' ἡμερῶν

285.— ΣΤΟΝ ΚΟΡΝΗΛΙΟ.

«Θὰ τιμωρήσω», λέγει ἡ προφητεία, «αὐτοὺς ποὺ φοροῦν ξένα ἐνδύματα»⁸⁵. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει ἀρετὴ, ἀλλὰ ὑποκρίνεται καὶ προσποιεῖται ὅτι ἔχει ἀρετὴ, αὐτὸς εἶναι φανερὸ ὅτι φορᾷ ξένη στολή. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀλλόδοξοι, ποὺ προσπιῶνται ὅτι διδάσκουν καλά, ἀποδεικνύονται ἀπὸ τὶς διεστραμμένες διδασκαλίαις τους, ὅτι ἔχουν ἀποξενωθεῖ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ δικαιοσύνη. Διότι φόρεσαν ξένο φόρεμα, ὅπως οἱ λύκοι τὶς προβιῆς τῶν προβάτων.

286.— ΣΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟ ΓΑΪΝΑ.

«Αὐτὸς ὄντας ἀκτινοβολία τῆς δόξας»⁸⁴. Μὲ παράδειγμα μιλᾷ οἱ μέγας Ἀπόστολος, γιὰ νὰ δείξει τὴν ἀπάθεια τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ ὅτι ἡ ἀκτινοβολία αὐτὴ δὲν προῆλθε ἀπὸ ἐλάττωσι, οὔτε μείωσι τοῦ Πατέρα, οὔτε εἶναι χωρὶς ὑπαρξῆ, ἀλλὰ ἔχει τὴν ὑπαρξὴ του σὲ ἄλλον. Νὰ μὴ τὸ σκεφτεῖς λοιπὸν αὐτὸ γιὰ τὸν Λόγο τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ πρόσεχε τί προσθέτει ἀμέσως ὁ Ἀπόστολος: «Καὶ σφραγίδα τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ»⁸⁵. Δηλαδή, ὅπως ὁ Πατέρας εἶναι ἐνυπόστατος, ἔτσι καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι ἐνυπόστατος. Ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι ἀναρχος, γιὰ αἷτιος αὐτοῦ εἶναι ὁ Πατέρας, ὡς Πατέρας καὶ ὄχι ὡς δημιουργός. Καὶ πρόσεχε πῶς μιλᾷ στὰ Εὐαγγέλια αὐτὴ ἡ ἀκτινοβολία: «Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς τοῦ κόσμου»⁸⁶, φῶς ἀπὸ φῶς. Ἡ σφραγίδα εἶναι κάτι ἄλλο ἀπὸ τὸ πρωτότυπο, ἄλλο ὅμως ὄχι ἐντελῶς, ἀλλὰ μόνο ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασι.

287.— ΣΤΟΝ ΚΟΜΗΤΑ ΦΙΛΟΡΟΜΟ.

Ἐὰν μπορέσεις νὰ καταλάβεις καλὰ τὸν κόπο τῶν πολέμων καὶ τῆς σκληρῆς μάχης τῶν μοναχῶν, ποὺ δίνουν πρὸς τοὺς μαρούς καὶ ἄθλιους δαίμονες, τοὺς διαρκεῖς καὶ ἐχθρικούς, καὶ τὴν ἀκατάπαυστη καὶ ἐπίμονη μέριμνα καὶ φροντίδα τῆς σωτηρίας, καὶ τοὺς ἀναρίθμητους μαρτυροῦς τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν παρὰ τὴν συμβαίνει κατὰ τοὺς ποικίλους πειρασμοὺς τῶν ἀντίθετων δυνάμεων, τότε τὸ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνο πολυτελές καὶ πλούσιο, ὅπως σοῦ φαίνεται, τραπέζι, θὰ τὸ θεωρήσεις πάρα πολὺ μεγάλη κακουχία καὶ βαρεῖα ἔλλειψη καὶ δίαιτα αὐστηρή, παραβάλλοντας καὶ συγκρίνοντάς το μὲ τὶς διαρκεῖς καὶ ἀκόλαστες ἀπολαύσεις καὶ πανδαισίες. Νὰ μὴ κατακρίνεις λοιπὸν, οὔτε νὰ εἰρωνεύεσαι

85. Ἐβρ. 1, 3.

86. Ἰω. 8, 12.

δοκμάσαντας μοναχούς, παραμυθίαν τινὰ μεταλήψεως σιτίων κα-
λῶν, σὺν θεΐᾳ ἐλευθερίᾳ καὶ παρρησίᾳ χρηστῇ, καὶ λογισμοῖς ἀγαθοῖς
πῶ καταπονηθέντι σώματι χορηγήσαι.

ΣΠΗ'.- ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΕΚΔΙΚΩ.

5 Ἐπίθου μου, εἰ οὐσιώδης σοφία, ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης Χριστός,
καὶ μόνος πλήρης καὶ τέλειος καὶ ἀνελλαιπῆς ἀπ' ἀρχῆς, πῶς γράφει
περὶ αὐτοῦ ὁ Λουκᾶς, ὅτι «Προέκοπτεν ἡλικία καὶ σοφία καὶ χάριτι».
Οὐχ ὅτι σοφίαν προσλαμβάνων ἔξωθεν ποθεν, ἦν οἴκοθεν εἶχεν,
κατενοεῖτο· ὄλος γὰρ σοφία καὶ γνῶσις ἀκατάληπτος καὶ χάρις καὶ
10 θησαυρὸς χαρίτων ἀδαπανήτων κατὰ τὴν θεότητα, ἀλλ' ὅτι προκο-
πούσης τῆς ἀνθρωπίνης τοῦ Σωτῆρος ἡλικίας, παρεγυμνοῦτο τοῖς
ἀνθρώποις ἢ ἔνδειξις τῆς θεϊκῆς σοφίας καὶ χάριτος.

ΣΠΘ'.- ΔΡΟΥΣΙΑΝΩ.

Κἂν μὴ πως ἐφύη τῶ μόσχῳ τὰ κέρατα, ἀλλ' οἶδε πάντως, ὅτι
15 φηῖσεται· ὅθεν καὶ τῇ κεφαλῇ τὸ δοκοῦν πολεμεῖν ἀμύνεται. Οὕτω
καὶ Δαυῖδ, κἂν μήπω ὁ Σωτὴρ Χριστός κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῖς
ἀνθρώποις ἐφάνη, ἀλλ' ὡς προφήτης ἐγίνωσκε, πόθεν ἔξανατελεῖ τῆς
σωτηρίας τὸ κέρασ, τουτέστιν ἐκ τοῦ σπέρματος καὶ ἐκ τοῦ γένους Δα-
υῖδ. Διόπερ καὶ ἔλεγεν αὐτὸς ὁ Δαυῖδ πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστόν·
20 ὅτι «Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν», τουτέστι διὰ σοῦ καὶ
διὰ τῆς σῆς ἰσχύος καὶ τοῦ κράτους, κατὰ κράτος τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν
ἀμυνόμεθα δαίμονας. Ἡμεῖς γὰρ καθ' ἑαυτοὺς οὐκ ἰσχύομεν περιγενέ-
σθαι τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν.

ΣΨ'.- ΠΡΟΚΛΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.

25 Οἰκονομικῶς οὐκ ἐδόθη σοι οὔτε λόγων εὐφυνία, οὔτ' ἀφθονία καὶ
πλήθος νοημάτων, οὔτε χρημάτων δαψύλεια, οὔτε ὑγεία τοῦ σώματος.
Εἰ γὰρ καὶ τούτων στερηθεὶς λακτιζεῖς τοῖς λογισμοῖς καὶ φλυαρεῖς
ἀπαιύτως λαλῶν τὰ μηδὲν ἀφελοῦντα, πεπλατυσμένῳ πῶ στόματι καὶ
ἀκαθέκτῳ πῇ γλώττῃ, καὶ μόνον τὴν σαυτοῦ κενοδοξίαν καὶ ἀνθρωπα-

τοὺς μοναχοὺς πού γιὰ λίγες μέρες δοκίμασαν νὰ ἐπιτρέψουν στὸ καταπονημένο σῶμα τους λίγη ἀνακούφιση μὲ τὴ λήψη καλῶν τροφίμων, μὲ τὴν ἄδεια τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ ἀγαθὴ παρηγορία καὶ λογισμοὺς ἀγαθοῦς.

288.— ΣΤΟΝ ΚΡΙΤΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟ.

Μὲ ρώτησες νὰ μάθεις, ἐὰν ὁ Δεσπότης τῶν ὄλων Χριστός, καὶ μόνος πλήρης καὶ τέλειος καὶ χωρὶς ἐλλείψεις ἀπὸ τὴν ἀρχή, εἶναι οὐσιαστικὴ σοφία, γιὰτὶ ὁ Λουκᾶς γράφει, ὅτι «Προόδευε στὸ ἀνάστημα καὶ στή σοφία καὶ στή χάρη»⁸⁷; Δὲν ἐννοεῖ ὅτι ἔπαιρνε σοφία ἀπὸ κάπου ἔξω, τὴν ὁποία εἶχε αὐτονόητα, ἀφοῦ ἦταν ὅλος σοφία καὶ ἀκατάληπτη γνώση καὶ χάρη καὶ θησαυροφυλάκιο ἀνεξάντλητο χαρίτων, ὡς Θεὸς πού ἦταν, ἀλλὰ ὅτι, καθὼς προχωροῦσε ἡ ἀνθρώπινη ἡλικία τοῦ Σωτήρα, ἀποκαλυπτόταν στοὺς ἀνθρώπους ἡ ἐκδήλωση τῆς θεϊκῆς σοφίας καὶ χάριτος.

289.— ΣΤΟΝ ΔΡΟΥΣΙΑΝΟ.

Καὶ πρὶν ἀκόμα φυτρώσουν στὸ μοσχάρι τὰ κέρατα, γνωρίζει ὅπως δὴποτε ὅτι θὰ φυτρώσουν. Γι' αὐτὸ καὶ σ' αὐτὸ πού νομίζει ὅτι τὸ πολεμᾶ, ἀμύνεται μὲ τὸ κεφάλι. Ἔτσι καὶ ὁ Δαβίδ, ἂν καὶ ὁ Σωτήρας Χριστὸς δὲν εἶχα ἀκόμα ἐμφανιστεῖ μὲ τὴν ἔνσαρκη οἰκονομία, ὡς προφήτης γνώριζε ἀπὸ ποῦ θὰ ἐμφανιστεῖ τὸ κέρατο τῆς σωτηρίας, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ σπέρμα καὶ ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβίδ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δαβίδ ἔλεγε στὸν Δεσπότη Χριστό: «Μὲ σένα θὰ χτυπήσουμε μὲ τὰ κέρατα τοὺς ἐχθροὺς μας»⁸⁸, δηλαδὴ μὲ σένα, καὶ μὲ τὴ δική σου δύναμη καὶ τὸ κράτος, θὰ νικήσουμε κατὰ κράτος τοὺς ἐχθροὺς μας δαίμονες. Γιατὶ μόνοι μας ἐμεῖς δὲν μπορούμε νὰ νικήσουμε τοὺς ἀόρατους ἐχθροὺς.

290.— ΣΤΟΝ ΠΡΟΚΛΟ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟ.

Ἀπὸ θεία πρόνοια δὲν σοῦ δόθηκε οὔτε εὐχέρεια λόγου, οὔτε ἀφθονία καὶ πλοῦτος νοσημάτων, οὔτε ἀφθονία χρημάτων, οὔτε ὑγεία σωματική. Γιατὶ, ἐὰν καὶ στερημένος ὄλων αὐτῶν κλωτσᾷς μὲ τοὺς λογισμοὺς καὶ φλυαρεῖς ἀκατάπαιστα, λέγοντας πράγματα πού δὲν ὠφελοῦν καθόλου, μὲ ὀλάνοιχτο τὸ στόμα καὶ ἀσυγκράτητη τὴ γλῶσσα, καὶ κάνεις ἐπίδειξη μόνο τῆς ματαιοδοξίας καὶ προσπάθειάς σου νὰ ἀρέσεις στοὺς

87. Λουκᾶ 2, 52.

88. Ψαλμ. 43, 6.

ρεσκίαν πληροφορῶν καὶ ἄθλια αἰχμαλωτίζων γυναῖα, τί ἂν διεπρά-
ξω εὐπορήσας ὧνπερ εὐλόγως ἀπεστερήθης;

ΣΖΑ΄.- ΑΙΛΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τὸν Ἀαρὼν δεικνύων θαυμάζη παρὰ πάντων, ἐπιφερόμενός τε
5 λίθους τιμίους καὶ κώδωνας εὐήχους ἐξηρητημένος. Τῶν γὰρ ὑπὸ σοὶ
ταπτομένων κληρικῶν, οἱ μὲν σιγὴν ἀσχοῦντες τῷ βίῳ κεκράγασι σάλ-
πιγγος μεγαλοφωνότερον, οἱ δὲ τῷ θεῷ λόγῳ καὶ ταῖς λαμπραῖς ὁμιλί-
αις κατηχοῦντες ὑπὲρ ἐκείνους τοὺς κώδωνας τὴν μακαρίαν ἠχὴν, εἰς
αὐτὰς τὰς ἀκοὰς τοῦ νοῦ εἰσκομίζουσιν.

10

ΣΖΒ΄.- ΛΙΝΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν περιτροχάζειν σπουδάξεις σεσαλευμένη
τῇ γνώμῃ, ἀφορμὰς μυρίας πλαττόμενος, καὶ χώρας ἐκ χωρῶν μετα-
μείδων. Κἂν νῦν τοιγάρτοι παῦσαι τῆς πλάνης, ἐδράσθητι τὸ φρονεῖν,
σταθερὸν ἀνάλαβε λογισμόν, καταφόνευσον τὴν ἀστασίαν τῷ ξίφει
15 τῆς καρτερίας, τὰς ἀτάκτους ὁρμὰς ἀναχαίτισον, τέλος ἐπίθες τῷ
ἀμυθήτῳ θρασυῶ, ἐπισυνάγαγε ὄλον σαυτὸν πρὸς Χριστὸν ψυχῇ καὶ
σώματι.

ΣΖΓ΄.- ΠΡΙΣΚΙΛΛΙΑΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ ἐκ προσώπου τοῦ Δεσπότη τοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φάσκεις τὰ
20 προβληθέντα παρὰ σοῦ ῥήματα εἰρησθαι ἐν τῇ Παναρέτῳ ὑπὸ τοῦ
Σολομῶντος, πῶς φησιν ἑαυτὸν ὁ συγγραφεὺς τοῦ λόγου ἐξ ἡδονῆς
καὶ ὕπνου λέγει γεγενῆσθαι; Ὁμολόγησον τοίνυν ἡστοχηκέναί. Ἡ
γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ σαρκὶ τῆς Παρθένου σύλληψις, ἀνήδοντος
παντελῶς καὶ ἀρρύπαντος, ἀμίαντός τε καὶ ἄσπιλος καθαρὰ τε καὶ
25 ἄφθαρτος γέγονεν.

ΣΖΔ΄.- ΙΩΑΝΝΗ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἔστι μὲν ὅτε καὶ ἄλλοι ἄλλας διαφόρους Σατανικὰς διακονίας
ἐκτελοῦσιν οἱ δαίμονες πρὸς πειρασμὸν καὶ βλάβην τῶν ἀνθρώπων.
Ἔστι δὲ ὅτε καὶ εἰς δαίμων πολλὰς τεκταίνει φαυλότητας Ὡσπερ
30 γὰρ ἐγχαρεῖ τὸν ἕνα ἄνθρωπον γεωργὸν εἶναι καὶ τέκτονα καὶ χαλκέα

ἀνθρώπους, καὶ αἰχμαλωτίζοντας τὰ ἔλεεινὰ γυναικάρια, τί δὲν θὰ ἔκα-
νες ἂν εἶχες ἄφθονα αὐτὰ πού δικαιολογημένα στερήθηκες;

291.- ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΙΛΙΑΝΟ.

Ἐπιδεικνύοντας τὸν Ἀαρών, θαυμάζεσαι ἀπὸ ὅλους, φέροντας ἐπά-
νω σου πολύτιμα πετράδια καὶ ἔχοντας κρεμασμένα κουδούνια πού
ἤχοῦν δυνατὰ. Ὅμως ἀπὸ τοὺς ὑφισταμένους σου κληρικούς, ἄλλοι πού
περνοῦν σιωπηλὰ τὴ ζωὴ τους, φωνάζουν πιὸ δυνατὰ καὶ ἀπὸ σάλπιγ-
γα, καὶ ἄλλοι πάλι διδάσκοντας μὲ τὸ θεῖο κήρυγμα καὶ τὶς λαμπρὲς ὁμι-
λίαις τους, φέρνουν τὸν μακάριο ἦχο μέσα στὰ ἴδια τὰ αὐτιά τοῦ νοῦ.

292.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΛΙΝΝΙΟ.

Πασχίζεις νὰ γυρίσεις ὅλη τὴν ὑφήλιο μὲ σαλεμένο μυαλό, ἐπινοώ-
ντας μύριες ἀφορμὲς καὶ ἐναλλάσσοντας τὴ μιὰ χώρα μετὰ τὴν ἄλλη.
Ἔστω καὶ τώρα λοιπὸν πάψε τὴν πλάνη σου, βάλε μυαλό, ἄρχισε νὰ σκέ-
φτεσαι σοβαρά, σκότωσε τὴν μὴ διαμονὴ σὲ ἓνα μέρος μὲ τὸ ξίφος τῆς
ὑπομονῆς, ἀναχαίτισε τὶς ἀτακτὲς ὁρμὲς σου, δῶσε τέλος στὴν ἀνεκδιή-
γητη ψυχικὴ ταραχὴ, καὶ συγκέντρωσε ὅλον τὸν ἑαυτό σου στὸ Χριστὸ
μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα.

293.- ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΠΡΟΣΚΙΛΛΙΑΝΟ.

Ἐάν, ὅπως ἰσχυρίζεσαι, ἀναφέρονται στὸ πρόσωπο τοῦ Δεσπότη
μας Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ λόγια πού εἰπώθηκαν ἀπὸ τὸν Σολομώντα στὴν
Πανάρετο⁸⁹, τότε γιατί ὁ συγγραφέας τοῦ λόγου λέγει ὅτι γεννήθηκε ἀπὸ
τὴν ἡδονὴ καὶ τὸν ὕπνο; Ὁμολόγησε λοιπὸν ὅτι ἔχεις ἀστοχήσει. Γιατί ἡ
σύλληψη τοῦ Σωτήρα στὴ σάρκα τῆς Παρθένου ἔγινε χωρὶς καμμιά
ἀπολύτως ἡδονὴ καὶ ἀκαθαροσία, καὶ εἶναι ἀγνή καὶ ἀκηλίδωτη καὶ
ἐντελῶς ἄφθαρτη.

294.- ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΙΩΑΝΝΗ.

Ἐπάρχουν περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες οἱ δαίμονες ἐκτελοῦν διαφο-
ρετικὲς ὁ καθένας διακονίες γιὰ νὰ προκαλέσουν πειρασμὸ καὶ βλάβη
στοὺς ἀνθρώπους. Ἐπάρχουν ὁμως περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες καὶ
ἓνας δαίμονας σκαρώνει πολλὰς αἰσχροτήτες. Γιατί, ὅπως εἶναι δυνατὸν
ἓνας ἀνθρωπὸς νὰ εἶναι γεωργὸς καὶ οἰκοδόμος καὶ χαλκοματῆς καὶ ὑπο-

89. Σοφ. Σολ 7, 2.

καὶ σκυτοτόμον καὶ κεραμέα καὶ ζωγράφον καὶ τὰ ἐξῆς, οὕτως ἐγχωρεῖ ἓνα δαίμονα καὶ θυμὸν καὶ πορνείαν καὶ φιλοδοξίαν καὶ φθόνον καὶ τὰ ἐξῆς ἐνεργεῖν. Καὶ πρόσεχε, πῶς ὁ αὐτὸς ἀλιτῆριος καὶ μισάνθρωπος ἐχθρός, καὶ γαστρωμαργίαν καὶ κενοδοξίαν καὶ φιλαργυρίαν τῷ Χριστῷ πειραζομένῳ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον προέτεινεν.

Σ4Ε.- ΒΕΝΟΥΣΤΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὁ μεταβαίνων ἐκ τόπων εἰς τόπους μοναχὸς ἐκτὸς μεγάλης ἀνάγκης, διὰ τὴν οἰκείαν μικροψυχίαν καὶ ἀνυπομονησίαν, καὶ λογισμούς τινες ἀνθρωπίνους καὶ ἀσθενεῖς, νομίζων διὰ τῆς ἀποδημίας τοὺς λογισμούς τῆς ψυχῆς ἐλαττώσαι, τὸν μὲν τόπον ἀλλάξει, τὴν δὲ θλίψιν τῆς καρδίας καὶ τὴν ἑαυτοῦ συνοχὴν καὶ τὸν πειρασμὸν οὐδαμῶς ἐλαττώσει, οὐδὲ μειώσει, μᾶλλον δὲ αὐξήσει καὶ θρέψει καὶ κραταιώσει καὶ θάλψει καὶ πολυπλασιάσει. Διόπερ μὴ χαίνως καὶ ἀπερμερίμνως τὸν δῖον διοδεύσωμεν. Λόγον γὰρ πάντως ὑφέξομεν τῶν ἔργων
15 ἡμῶν.

Σ4ΣΤ.- ΚΑΡΠΑΛΙΩΝΙ.

Μικροῦ δεῖν ἐξεθάμβησας ἡμᾶς μυθολογίας προσαγαγὼν κατ' ὄναρ πλουτήσας τοῖς πλείστοις κόσμοις, καὶ τῷ πλήθει τῶν αἰώνων καὶ τῇ ἐξαριθμῆσει τῶν λοποδείκτων ὀρίων καὶ μεθορίων, ἀλλ' ἐντυχὼν τῇ πρὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου συντεταγμένῃ ὑπὸ διαφόρων προσώπων ἀνατροπῇ καὶ ἀνασκευῇ τῶν τοιούτων δογμάτων, τῇ σιωπῇ μᾶλλον στυγερὴν προτίμησον.

Σ4Ζ.- ΕΥΗΘΙΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Ὅταν μοι δείξης σπονδὰς κυνὸς καὶ ὑαίνης, τότε πεισθήσομαί σοι φιάνθρωπον λέγοντι δύνασθαι εἶναι τὸν ἀπλήστως πλουτοῦντα

σ4η'. - Τῷ αὐτῷ.

Οὔτε λύκος προβάτῳ ποτὲ φιλικῶς προσωμίλησεν, οὔτε ἄσπιδωχος καὶ ἄπληστος λογισμὸς τῇ ἀγαθοθειῇ φιλιούσθαι ἀνέχεται.

σ4θ'. - Τῷ αὐτῷ.

*) Ἐρωτᾷς με, διὰ τί κίνα κέκληκα τὴν στοργὴν πρὸς τὸ ὁμόφυλον.

δηματοποιὸς καὶ πηλοποιὸς καὶ ζωγράφος καὶ τὰ λοιπὰ, ἔτσι μπορεῖ ἓνας δαίμονας νὰ προκαλεῖ καὶ θυμὸ καὶ πορνεία καὶ φιλοδοξία καὶ φθόνον καὶ τὰ λοιπὰ. Καὶ κοίταξε ὅτι αὐτὸς ὁ ἄληθής καὶ μισάνθρωπος ἐχθρὸς πρότεινε καὶ στὸν Χριστὸ κατὰ τοὺς πειρασμοὺς του καὶ γαστριμαργία καὶ φιλοδοξία καὶ φιλαργυρία.

295.— ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΒΕΝΟΥΣΤΟ.

Ὁ μοναχὸς ποὺ μεταβαίνει ἀπὸ τὸν ἓνα τόπον εἰς ἄλλο χωρὶς μεγάλη ἀνάγκη, ἀπὸ δική του μικροψυχία καὶ ἀνυπομονησία καὶ κάποιους ἀνθρώπινους καὶ ἀδύναμους λογισμοὺς, νομίζοντας πὼς μὲ τὶς περιοδεῖες του θὰ ἐλαττώσει τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς του, τὸν τόπον βέβαια τὸν ἀλλάζει, τὴ θλίψη ὅμως τῆς καρδιᾶς καὶ τὸ σφίξιμον τῆς ψυχῆς καὶ τὸν πειρασμὸν δὲν θὰ τὸν ἐλαττώσει καθόλου, οὔτε θὰ τὸν μειώσῃ, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ τὸν αὐξήσῃ καὶ θὰ τὸν θρέψῃ καὶ θὰ τὸν ἐνισχύσῃ καὶ θὰ τὸν ὑποθάλλῃ καὶ θὰ τὸν πολλαπλασιάσῃ. Γι' αὐτὸ ἅς μὴ βαδίσουμε τὴ ζωὴ μας μὲ χαννότητα καὶ ἀμεριμνησία, γιὰτι θὰ δώσουμε ὅπωςδὴποτε λόγο τῶν πράξεών μας.

296.— ΣΤΟΝ ΚΑΡΠΑΛΙΩΝΑ.

Λίγο ἔλειψε νὰ μᾶς θαμπώσῃς, προβάλλοντάς μας μυθολογίας, ποὺ στὸν ὕπνον σου εἶδες, μὲ τοὺς πάρα πολλοὺς κόσμους καὶ τὸ πλῆθος τῶν αἰώνων καὶ τὴν ἀπαρίθμηση τῶν δυσδιάκριτων ὀρίων καὶ συνόρων, ἀλλὰ ἀφοῦ διαβάσῃς τὴν πρὶν ἀπὸ πολὺ χρόνον ὁμόφωνη ἀπὸ διάφορα πρόσωπα ἀνατροπὴ καὶ ἀνασκευὴ αὐτῶν τῶν διδασκαλιῶν, προτίμησε μᾶλλον νὰ παραδώσῃς τὸν ἑαυτὸ σου στὴ σιωπῇ.

297.— ΣΤΟΝ ΧΙΛΙΑΡΧΟ ΕΥΗΘΙΟ.

Ὅταν μοῦ δείξῃς συμμαχία σκύλου καὶ ὕαινας, τότε θὰ πεισθῶ σὲ σένα ποὺ λές, ὅτι ὅποιος πλουτίζει μὲ ἀπληστία, εἶναι φιλόανθρωπος.

298.— ΣΤὸν ἴδιον.

Οὔτε ὁ λύκος συναναστράφηκε ποτὲ μὲ πρόβατον φιλικά, οὔτε ὁ ἄσπλαχνος καὶ ἀχόρταστος λογισμὸς ἀνέχεται νὰ συμφιλιωθεῖ μὲ τὴν ἀγαθὴν θέλησιν.

290.— Στὸν ἴδιον.

Μὲ ρωτᾷς γιὰτι ὀνόμασα σκύλον τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ ἀνθρώπινον

Κύων γάρ ἐστὶν αὕτη μανικῶς σπαράττουσα πολλάκις πᾶσαν ὠμότη-
τα καὶ πᾶσαν πονηρίαν, σκληρότατά τε καὶ ὑψαυχενίαν καὶ ἀμεταδο-
σίαν. Κύων τοίνυν οὐ ψεκτός, ἐπαινετός δὲ μᾶλλον ἢ πρὸς ἀνθρώπους
ἀγάπη.

5 τ.— Τῷ αὐτῷ.

Ἐὰν αἰεὶ ἀγωνίσῃ τοὺς δαίμονας καὶ τὰ πάθη ὑλακτεῖν, οὐχ ὑλα-
κτῆσεις ἀνθρώπους.

τα΄.— Τῷ αὐτῷ.

Γέγραφας, τίνος χάριν οὐ παύομαι ὑλακτεῖν. Ἀλλὰ πολλάκις
10 σεσημάγκα, τῆς σῆς ἔνεκα μικροψυχίας καὶ φειδωλίας ἐκπλήξεις γάρ
με, εἴ γε κἂν ὀλιγάκις μαχήσῃ καὶ πολεμήσῃ τῇ οἰκείᾳ μισανθρωπίᾳ.

ΤΒ΄.— ΦΙΛΗΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Στιβαρῶν καὶ στερωῶν ὑπάρχει ψυχῶν, τὸ διὰ πολλῶν θλίψεων
βαδίζειν τὴν τοῦ παρόντος αἰῶνος ὁδόν. Οὕτω γὰρ ὁ Κύριος κέχρη-
15 ται τῇ εὐτονουσίᾳ ψυχῆ.

ΤΓ΄.— ΣΕΥΗΡΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ

Αἰθίοψ μὲν οὐκ ἀλλάττει τὸ δέσμα, οὐδὲ πάρδαλις τὰ ποικίλματα
αὐτῆς, οὐ δὲ δυνήσῃ, εἰς θελήσῃς, καὶ τῆς σκοτοειδοῦς ἀπαλλαγῆναι
γνώμης, καὶ τὰ στίγματα τῆς πολυμόρφου ἐκπλύνασθαι κακίας.

20 τδ΄.— Τῷ αὐτῷ.

Πυνθάνη μου, τί φησὶν διὰ προφήτου ὁ Θεός, ὅτι «Ἀπεκαλύψω
τὰ ὀπίσθιά σου ἐπὶ πρόσωπόν σου, καὶ τότε ὀφθήσεται πᾶσα ἡ ἀτιμία
σου». Ἐν γὰρ τῷ θεῷ ἐκείνῳ καὶ φρικτῷ δικαστηρίῳ πάντα σοι παρα-
στήσεται εἰς πρόσωπον τὰ κακά, ἅπαντα ἐνταῦθα πέπραχας, ἵνα βλέ-
25 πων καὶ ἐπιγνοῖς, εἰς αἰσχύνην καὶ φόβον καὶ τρόμον κατενεχθῆς.

ΤΕ΄.— ΚΑΛΟΚΥΡΩ.

Ὑδατα πολλάκις οἱ ἄνθρωποι λέγονται· φασὶ γὰρ οἱ προφῆται·

γένος. Τὸ ἔκανα γιατί ἡ στοργή εἶναι σκυλί πού σπαράζει πολλές φορές μὲ μανία κάθε ἀπάνθρωπη πράξι καὶ κάθε πονηριά καὶ σκληρότητα καὶ ἔπαρση καὶ τσιγκουνιά. Τὸ σκυλί λοιπὸν δὲν εἶναι ἀξιοκατάκριτο, ἀλλὰ εἶναι ἐπαινετὴ ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

300.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ἐὰν ἀγωνίζεσαι πάντοτε νὰ γαυγίζεις πρὸς τοὺς δαίμονες καὶ τὰ πάθη, δὲν θὰ γαυγίσεις ποτὲ τοὺς ἀνθρώπους.

301.— ΣΤὸν ἴδιο.

Μοῦ ἔγραψες, γιατί δὲν παύω νὰ γαυγίζω. Ὅμως πολλές φορές ἐπισημὰνα τῇ δικῇ σου μικροψυχία καὶ τσιγκουνιά. Θὰ μὲ ἐκπλήξεις λοιπὸν περισσότερο, ἂν ἔστω καὶ γιὰ λίγο δώσεις μάχη καὶ πολεμήσεις τὸ μῖσος σου γιὰ τοὺς ἀνθρώπους.

302.— ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΦΙΛΗΚΑ.

Εἶναι γνώρισμα στερεῶν καὶ ρωμαλέων ψυχῶν, τὸ νὰ βαδίζουν μέσα ἀπὸ πολλές θλίψεις τὸ δρόμο τῆς παρούσας ζωῆς. Γιατὶ ἔτσι ὁ Κύριος θέλει τῇ ρωμαλέα ψυχῇ.

303.— ΣΤΟΝ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΑ ΣΕΒΗΡΟ.

Ὁ Αἰθίοπας βέβαια δὲν ἀλλάζει τὸ δέρμα του, οὔτε ἡ λεοπάρδαη τὰ στίγματα τῆς. Σὺ ὅμως, ἂν θελήσεις, θὰ μπορέσεις καὶ νὰ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὴν μαύρη διάθεση, καὶ νὰ πλύνεις τὰ στίγματα τῆς πολύμορφης κακίας σου.

304.— ΣΤὸν ἴδιο.

Μὲ ρωτᾷς νὰ μάθεις, γιατί ὁ Θεὸς λέγει μέσω τοῦ προφήτη, «Θὰ φανερώσω τὰ ὀπίσθιά σου στὸ πρόσωπό σου, καὶ τότε θὰ φανεῖ ὅλη ἡ ἀτιμία σου»⁹⁰. Σὲ ἐκεῖνο δηλαδὴ τὸ θεϊκὸ καὶ φοβερὸ δικαστήριον θὰ παρουσιαστοῦν μπροστά σου ὅλα τὰ κακὰ πού ἔκανες ἐδῶ, ὥστε, βλέποντάς τα καὶ ἀναγνωρίζοντάς τα, νὰ κυριευθεῖς ἀπὸ ντροπὴ καὶ φόβο καὶ τρόμο.

305.— ΣΤΟΝ ΚΑΛΟΚΥΡΟ.

Οἱ ἀνθρωποι πολλές φορές ὀνομάζονται νερά. Λένε γιὰ παράδειγμα

90. Ἱερ. 13, 26.

«Ἴδου ὡς ὕδωρ πολὺ, ἔθνη πολλά», καί, «Πλήθος ἐθνῶν πολλῶν, ὡσπερ ὕδωρ ἠχήσει», καί, «Ἴδου ἀνάγω ἐφ' ὑμᾶς τὸ ὕδωρ πολὺ, τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων».

τς'. - Τῷ αὐτῷ.

5 Χριστὸς ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης τῶν ὅλων, σαφῶς καὶ διαρρήδην ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀνακαλεῖ τοὺς ἀπὸ παντοίας κακίας δεβαρημένους «Δεῦτε πρὸς με», κραυγάζων, «κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς». Τοῦτο γὰρ αὐτῷ καὶ τῆς ἐξ οὐρανοῦ καθόδου τὸ αἴτιον γεγενῆσθαι διεβεβαιώσατο· «Οὐ γὰρ ἦλθον δικαίους καλέσαι», φησὶν, «ἀλλὰ ἁμαρτω-

10 λούς πρὸς τὸ μετανοῆσαι», καί, «Οἱ ἰσχύοντες οὐ χρήζουσιν ἱατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες». Εἰ τοίνυ ταῦθ' οὕτως ἔχει, μηδαμῶς ἀπογίνωσκε, μᾶλλον δὲ ῥώννυσο ταῖς χρηστοτέραις ἐλπίσιν.

ΤΖ'. - ΣΙΛΒΑΝῶ ΚΟΙΝΟΒΙΩΤῆ.

Ἐὰν θέλωμεν διὰ πάντων καταπατῆσαι τοὺς δαίμονας, δεῖξωμεν

15 διὰ πάντων τὴν ταπεινοφροσύνην, τὸ ἐαυτῶν θέλημα μακρὰν ἀπορρίψαντες καὶ ὡσπερ τὴν νηστείαν ἠδέως καταδεχόμεθα, κελευσάντων ἡμῖν τῶν τὸν δῖον προσδευκότων, οὕτω καὶ τὸ φαγεῖν ἢ πιεῖν πρὸς τινα χρόνον κεκημηκὸς διανοπαῦσαι τὸ σῶμα συμβουλευόμενοι παρὰ τῶν εὐ εἰδότην δοκιμάζειν καὶ κρίνειν τὰ πράγματα, ὑπακούσωμεν

20 προθύμως καὶ ἀναμφισβητήτως. Πλεῖον γὰρ τῆς νηστείας ἢ καθ' ὑπακοὴν μετάληψις, μαστίζει τοὺς δαίμονας.

ΤΗ'. - ΘΑΛΑΣΣΙῶ ΑΡΓΥΡΟΠΡΑΤῆ.

Πῶς τινες τῶν γοήτων, τινὰ πλανώμενον ἄνθρωπον μνημείῳ ἐπιβιάσαντες, εἰς ξένην πατρίδα ἐξέπεμψαν σκοτίας ὑπαρχούσης Διῆ-

25 λον διὰ τῆς πονηρᾶ ἐπικλήσει καὶ τῆς δυνάμει τῶν φυσικῶν πραγμάτων δαίμων βασιτάσας τὸν ἄνθρωπον ἀλλαχοῦ διεκόμισεν. Οὕτω τοίνυν καὶ ἀποκτηνοῦν ἄνθρωπον, πολλάκις δοκοῦσιν οἱ φαρμακοί, οὐχὶ τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος μεταλλάττοντες, ἀλλὰ μορφήν κτήνους περιτιθέντες αὐτῷ. Οὐκοῦν, κἂν σαγματισθῆ ὡσπερ ὄνος ὁ ἄνθρωπος, ὅσον

91. Ἦσ. 17, 12.

92. Ὅπ. π

93. Ἦσ. 8, 7.

94. Ματθ. 11, 13.

οί προφήτες· «Νᾶ, σᾶν νερό πολὺ εἶναι τὰ πολλὰ ἔθνη»⁹¹, καί· «Τὸ πλῆθος τῶν πολλῶν ἐθνῶν βουίξει ὅπως τὸ νερό»⁹², καί· «Νᾶ, θὰ ὀδηγήσω ἐναντίον σας τὸ πολὺ νερό, τὸν βασιλιὰ τῶν Ἀσσυρίων»⁹³.

306.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ὁ Χριστός, ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης ὅλων, μὲ σαφήνεια καὶ καθαρότητα στὰ Εὐαγγέλια προσκαλεῖ αὐτοὺς ποὺ εἶναι φορτωμένοι μὲ κάθε εἶδους κακία. «Ἐλᾶτε σὲ μένα», φωνάζει, «καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ξεκουράσω»⁹⁴. Αὐτὸ βέβαια διαβεβαίωσε ὅτι ἦταν ἡ αἰτία τῆς καθόδου του ἀπὸ τὸν οὐρανὸ· γιατί λέγει· «Δὲν ἦρθα νὰ καλέσω δίκαιους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς πρὸς μετάνοια»⁹⁵, καί· «Δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ γιατρὸ οἱ ὑγιεῖς, ἀλλὰ οἱ ἄρρωστοι»⁹⁶. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ ἔτσι εἶναι, τότε μὴν ἀπογοητεύεσαι καθόλου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνδυναμώσου μὲ τίς ἀγαθότερες ἐλπίδες.

307.— ΣΤΟΝ ΣΙΛΟΥΑΝΟ ΤΟΝ ΚΟΙΝΟΒΙΩΤΗ.

Ἐὰν θέλουμε νὰ καταπατήσουμε γιὰ πάντα τοὺς δαίμονες, ἃς δείξουμε μὲ ὅλα ταπεινοφροσύνη, ἀπορρίπτοντας τὸ δικό μας θέλημα μακριά. Καὶ ὅπως τῆ νηστεία τὴν δεχόμαστε μὲ εὐχαρίστηση, ἐπειδὴ μᾶς διέταξαν ἐκεῖνοι ποὺ προόδευσαν στὴ ζωὴ, ἔτσι καὶ τὸ νὰ φᾶμε ἢ νὰ πιῶμε γιὰ ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα, γιὰ νὰ ἀναπαύσουμε τὸ κουρασμένο σῶμα μας, ὅταν μᾶς συμβουλεύουν αὐτοὶ ποὺ γνωρίζουν καλὰ νὰ ἐξετάζουν καὶ νὰ κρίνουν τὰ πράγματα, ἃς ὑπακούσουμε πρόθυμα καὶ χωρὶς ἀντιρρήσεις. Γιατί τοὺς δαίμονες τοὺς μαστιγώνει περισσότερο ἀπὸ τὴ νηστεία τὸ νὰ τρώμε δείχνοντας ὑπακοή.

308.— ΣΤΟΝ ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΤΟΝ ΑΡΓΥΡΟΜΟΙΒΟ.

Πῶς μερικοὶ ἀγύρτες κάποιον ἄνθρωπο περιπλανώμενο, ἀφοῦ τὸν ἀνέδασαν σ' ἓνα μνημεῖο, τὸν ἔστειλαν σὲ ξένη χώρα ἐνῶ ἦταν σκοτάδι; Εἶναι φανερὸ ὅτι μὲ πονηρὴ ἐπίκληση καὶ μὲ τὴ δύναμη τῶν φυσικῶν πραγμάτων, κάποιος δαίμονας πῆρε τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν μετέφερε ἄλλοῦ. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο λοιπὸν πολλές φορές οἱ μάγοι δίνουν τὴν ἐντύπωση ὅτι ἀποκτηνώνουν τὸν ἄνθρωπο, χωρὶς νὰ ἀλλάζουν τὴν οὐσία τοῦ σώματός του, ἀλλὰ φορώντας του τὴ μορφή κτήνους. Ἔτσι ἀκόμα καὶ σαμᾶρι ἂν φορέσει ὁ ἄνθρωπος σὰν γαῖδουρί, ὅσο βέβαια μπορεῖ ὡς

95. Ματθ. 9, 13.

96. Ματθ. 9, 12.

μὲν δύναται ὡς ἄνθρωπος βαστάζει, τὸ δὲ λοιπὸν τοῖς ὤμοις ὁ δαίμων ἀνακουφίζει.

ΤΘ'. - ΣΩΣΘΕΝΕΙ ΚΟΜΕΝΤΑΡΗΣΙΩ.

Ἀνόητόν σε καὶ ἀσύνητον καταμανθάνω· εἰ γὰρ ἐπιλαμβάνη
 5 τοῦ θεοφόρου ἀνδρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπό-
 λεως, ὡς ὄργιλου καὶ ὕδρεσι χαίροντος, ἐν τῷ ἐπιπλήττειν τοῖς ἑξα-
 μαρτάνουσι, καὶ ἐμβριθῶς καθάπτεσθαι τῶν τὴν ἀναλγησίαν καὶ
 τὴν ἀναισθησίαν ἀρρωστούντων, καιρὸς σοὶ καὶ τὸν Βαπτιστὴν Ἰω-
 ἀννην λέγειν, ὅτι γεννήματα ἐχιδνῶν τινὰς ἀπεκάλεσαν, ἰώδεις τὸν
 10 τρόπον ὑπάρχοντας, καὶ τὸν Ἀπόστολον ὕδριστὴν εἶναι κρίνειν, ὅτι
 Γαλάτας δεύτερον ἀνόητους προσεῖπεν, καὶ τοὺς προφήτας τῷ τῆς
 ὕδρεως ἐγκλήματι ὑπευθύνους καθιστᾶν, ἐπειδὴ ἵππων θηλυμανῶν
 καὶ κυνῶν λαθροδάκνων καὶ λύκων καὶ κορώνων ὀνόματα, τοῖς
 λογικοῖς ἐπετίθεσαν, πρὸς διόρθωσιν ἐπισπώμενοι τοῖς ἐλέγχοις τὸν
 15 διασφαλλόμενον. Τί δ' ἂν εἴποις περὶ τοῦ πάντων Θεοῦ καὶ προνο-
 ητοῦ Χριστοῦ, τοῦ ταπεινόφρονος καὶ τῆ οἰκεία ἐπιεικεία καὶ πραό-
 τητι πᾶσαν πραότητα ὑπερακοντίσαντος, ὅταν ἀκούσης αὐτοῦ, μω-
 ροὺς καὶ τυφλοὺς, υἱοὺς τε τοῦ διαδόλου καὶ ζιζάνια, κύνας τε καὶ
 χοίρους, καὶ ἄλλα τινὰ σκώμματα, τοὺς παρανομοῦντας ἀποκα-
 20 λύντος.

ΤΓ. - ΕΛΛΑΔΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Ὅτι ἡ ἀργία ἀρχὴ κακουργίας τοῖς ἀπαιδεύτοις γίνεται, καὶ αὐ-
 τὸς συνομολογεῖς, καὶ ὅτι μὴ ἔχοντες τί πρᾶξαι οἱ Ἑβραῖοι ἐν τῇ
 ἐρήμῃ εἰς εἰδωλολατρίαν ἐξέπεσαν, γινώσκεις. Μὴ οὖν βδελύττου τὸ
 25 ἔργον τὸ τῶν χειρῶν, ὅτι ἀφέλιμον καὶ πᾶν νηφάλιον.

ΤΙΑ'. - ΘΕΩΝΑ ΠΟΛΥΤΕΥΟΜΕΝΩ.

Τὸ ἀπαρηγορήτως λυπεῖσθαι καὶ θρηνεῖν καὶ νηστεύειν ἐπὶ τῷ
 τελευτήσαντι συγγενεῖ, ἔλεγχός ἐστι τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἀνελπιστίας.
 Ὁ πιστεύων ἐκ νεκρῶν ἀναστήσεσθαι τὸν ἄρτι τεθαμμένον, ἐλπίδι
 30 ἴωσθήσεται. Θεῷ εὐχαριστήσῃ, εἰς εὐθυμίαν μετασκευάσει τοὺς θρη-

άνθρωπος τὸ σηκώνει, τὸ ὑπόλοιπο ὅμως βάρος τὸ παίρνει ὁ δαίμονας στους ὤμους του ἀνακουφίζοντάς τον.

309.— ΣΤΟΝ ΣΩΣΘΕΝΗ ΤΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΣΤΗ.

Πληροφοροῦμαι κάτι τὸ ἀνόητο καὶ τρελλό. Γιατί, ἂν ἐκλαμβάνεις τὸν θεοφόρο ἄνδρα Ἰωάννη, τὸν ἐπίσκοπο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ὄργιλο, πὺν εὐχαρισιέται νὰ βρίζει, ὅταν ἐπιπλήττει αὐτοὺς πὺν ἁμαρτάνουν, καὶ ἐπιτίθεται αὐστηρὰ σ' αὐτοὺς πὺν πάσχουν ἀπὸ ἀναλγησία καὶ ἀναισθησία, εἶναι καιρὸς σὲ σένα νὰ λές, ὅτι καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς ἦταν τέτοιος, ἀφοῦ ἀποκάλεσε κάποιους ἀπογόνους ὀχιᾶς, ἐπειδὴ ἦταν δηλητηριώδεις στῆ συμπεριφορὰ τους⁹⁷, καὶ τὸν Ἀπόστολο (Παῦλο) νὰ τὸν θεωρεῖς ὑβριστῆ, ἐπειδὴ χαρακτήρισε τοὺς Γαλάτες δύο φορές ἀνόητους⁹⁸, καὶ νὰ παρουσιάζεις καὶ τοὺς προφῆτες ἔνοχους ἐγκλήματος καθύβρισης, ἐπειδὴ ἔδωσαν στους λογικοὺς χαρακτηρισμοὺς ἀλόγων θηλυμανῶν, καὶ σκύλων πὺν δαγκώνουν κρυφά, καὶ λύκων, καὶ καρακάξας, στῆν προσπάθειά τους νὰ παρακινήσουν ἐκεῖνον πὺν ἔσφαλλε σὲ μετάνοια. Καὶ τί θὰ ἔλεγες γιὰ τὸν Θεὸ τῶν ὅλων καὶ προνοητῆ Χριστό, τὸν ταπεινὸ, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἐπιείκεια καὶ πραότητά του ξεπέρασε κάθε πραότητα, ὅταν τὸν ἀκούσεις νὰ ὀνομάζει αὐτοὺς πὺν παρανομοῦν μωροὺς καὶ τυφλοὺς, καθὼς καὶ υἱοὺς τοῦ διαβόλου καὶ ζιζάνια καὶ σκυλιὰ καὶ χοίρους καὶ ἄλλα τέτοια χλευαστικὰ λόγια;

310.— ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΕΛΛΑΔΙΟ.

“Ὅτι ἡ ἀργία γίνεται ἀφορμὴ κακουργίας στους ἀπαίδευτους τὸ ὁμολογεῖς καὶ σύ, καὶ ὅτι οἱ Ἑβραῖοι, μὴ ἔχοντας τί νὰ κάνουν στῆν ἔρημο, ξέπεσαν σὲ εἰδωλολατρία, τὸ γνωρίζεις⁹⁹. Νὰ μὴ σιχαίνεσαι λοιπὸν τὸ χειρωνακτικὸ ἔργο, γιὰτὶ εἶναι ὠφέλιμο καὶ πολὺ νηφάλιο.

311.— ΣΤΟΝ ΘΕΩΝΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟ.

Τὸ νὰ λυπόμαστε ἀπαρηγόρητα καὶ νὰ θρηνοῦμε καὶ νὰ νηστεύουμε γιὰ τὸν συγγενῆ μας πὺν πέθανε, εἶναι γνώρισμα τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἀπελπισίας. Αὐτὸς πὺν πιστεύει ὅτι θὰ ἀναστηθεῖ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς αὐτὸς πὺν πρόσφατα θάφτηκε, θὰ ἐνισχυθεῖ μὲ τὴν ἐλπίδα, θὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεὸ, θὰ μεταβάλει σὲ εὐθυμία τοὺς θρήνους, θὰ προσευχηθεῖ

98. Γαλ. 3, 1.

99. Ἐξ. 32, 1 ἔ.

νοὺς, εὐξεται ἑλέους αἰωνίου τυχεῖν τὸν κοιμηθέντα, πρὸς διόρθωσιν ῥέψει τῶν οἰκείων πταισμάτων.

τιβ'.— Τῷ αὐτῷ.

Εἷ τις εὐχαρίστως ἤνεγκε καὶ ἀνδρείως τὴν τοῦ ποθουμένου ἀποβολήν, φιλόσοφός τε κληθήσεται καὶ μεγαλόφρων, καὶ πολλὰ διαλύσεται τῶν προγενομένων ἁμαρτημάτων.

ΤΙΓ'.— ΘΕΣΣΑΛΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ βλάψει κύων ὑλακτῶν γίγαντα δυσμαχώτατον, βλάψει καὶ τὸν ἀληθῆ πιστὸν πνεῦμα τῆς βλασφημίας, παρενοχλοῦν τῇ ψυχῇ.

10 ΤΙΔ'.— ΔΡΑΚΟΝΤΙΩ.

Φοβοῦμαι, φησὶν ὁ Ἰώβ, μὴ γνώφω με ἐκτρίψει ὁ Κύριος τουτέστι, μήποτε, ἔξορίσας με τῆς μερίδος τῶν ἱκανωθέντων ἐν τῷ φωτὶ τῆς δόξης αὐτοῦ, παραδῶ τῇ αἰωνίᾳ σκοτίᾳ. Διόπερ μὴ χαίνως καὶ ἀμερίμνως τὸν δῖον ὀδεύσωμεν.

15 ΤΙΕ'.— ΕΥΒΟΥΛΙΩΝΙ.

Οἱ αἰρετικοὶ λύκοι, τοὺς ἀπὸ τῆς κακίστης αἰρέσεως μεταπηδῶντας πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ καλῶς ἐπιστρέφοντας ἐπὶ τὴν εὐσέβειαν, ἀναποδιστὰς καὶ φαύλους ἀποκαλοῦσιν.

ΤΙΣΤ'.— ΠΙΕΡΙΩ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩ.

20 Ὁ φιλανθρωπιότατος Σωτὴρ τῶν ὅλων Χριστός, τό γε ἦκον εἰς αὐτόν, πάντας ἀνθρώπους παρεγένετο σῶσαι. Καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐ πάντες ἑαυτοὺς ἐπιδιδόασιν τῇ σωτηρίᾳ ἑαυτῶν. Τοίνυν καταγνώμεν, καὶ ἑαυτοὺς ταλανίζωμεν τῆς ἀμελείας καὶ τῆς κακοφροσύνης, καὶ μὴ πῶ ἀγαθῷ Δεσπότῃ ἐπάγωμεν τὰ ἐγκλήματα.

25 ΤΙΖ'.— ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΕΚΔΙΚΩ.

Ὁμοῖος ὑπάρχεις τῷ λέγοντι, ὅτι ἤθελον ἰδεῖν ὄμβρους μεθύσκοντας τὴν γῆν ἅπασαν, ῥιγῆσαι δὲ οὐ θέλω. Καὶ πῶς ἐγχαρεῖ δίχα ψυχρίας ἀπολαῖσαι τῶν ὄμβρων; Πῶς οὖν φάσκεῖς ὀρέγεσθαι καὶ

νά βρεῖ αἰώνιο ἔλεος αὐτὸς ποὺ κοιμήθηκε, θὰ στραφεῖ στὴ διόρθωση τῶν δικῶν του ἁμαρτημάτων.

312.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ἐὰν κάποιος ὑπέφερε μὲ εὐχαρίστηση καὶ ἀνδρεία τὴν ἀπώλεια τοῦ ἀγαπημένου του θὰ ὀνομαστεῖ καρτερικὸς καὶ μεγαλόψυχος, καὶ θὰ ἐξαλείψει πολλὰ ἀπὸ τὰ προγενέστερα ἁμαρτήματά του.

313.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΣΣΑΛΙΟ.

Ἄν μπορεῖ νὰ βλάψει σκυλί ποὺ γαυγίζει ἓνα γίγαντα ἀκαταμάχητον, θὰ βλάψει καὶ τὸν πραγματικὸ πιστὸ τὸ πνεῦμα τῆς βλασφημίας ποὺ παρενοχλεῖ τὴν ψυχή.

314.— ΣΤΟΝ ΔΡΑΚΟΝΤΙΟ.

Φοβᾶμαι, λέγει ὁ Ἰώβ, μήπως ὁ Κύριος μὲ συντρίψει μέσα στὴν ὀμίχλη¹, δηλαδή μήπως μὲ διώξει ἀπὸ τὴ μερίδα αὐτῶν ποὺ δείχθηκαν ἄξιοι μέσα στὸ φῶς τῆς δόξας του, καὶ μὲ παραδώσει στὸ αἰώνιο σκοτάδι. Γι' αὐτὸ ἄς μὴ διανύσουμε τὴ ζωὴ μας μὲ χαινότητα καὶ ἀμεριμνησία.

315.— ΣΤΟΝ ΕΥΒΟΥΛΙΩΝΑ.

Οἱ αἵρετικοὶ λύκοι, αὐτοὺς ποὺ ἀπὸ τὴν κάκιση αἵρεση μεταπηδοῦν στὴν ὀρθοδοξία καὶ ἐπιστρέφουν καλῶς στὴν εὐσέβεια, τοὺς ὀνομάζουν παλινδρομιστὲς καὶ φαύλους.

316.— ΣΤΟΝ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΟ ΠΙΕΡΙΟ.

Ὁ φιλόανθρωπος Σωτήρας τῶν ὅλων Χριστός, ὅσο ἐξαρτώταν ἀπὸ αὐτόν, ἦρθε γιὰ νὰ σώσει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Βλέπουμε ὅμως, ὅτι ὅλοι δὲν ἐμπιστεύονται τὸν ἑαυτὸ τους στὴ σωτηρία τους. Ἐπομένως ἄς κατηγοροῦμε καὶ ἄς ἐλεινολογοῦμε τὸν ἑαυτὸ μας γιὰ τὴν ἀμέλεια καὶ τὴν ἀνοησία, καὶ νὰ μὴ φορτώνουμε τὰ ἁμαρτήματά μας στὸν ἀγαθὸ Δεσπότη.

317.— ΣΤΟΝ ΚΡΙΤΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟ.

Μοιάζεις μὲ ἐκεῖνον ποὺ λέγει: Ἦθελα νὰ δῶ βροχὲς νὰ κατακλύζουν ὀλόκληρη τὴ γῆ, ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ νοιώσω ρίγος ἀπὸ τὴν ψύχρα. Πῶς ὅμως εἶναι δυνατὸν χωρὶς ψύχρα νὰ ἀπολαύσουμε τὶς βροχὲς; Πῶς

1. Ἰώβ 9, 17.

εὐχεσθαι πνευματικῆς τινος ἀξιωθῆναι χάριτος ἄνευ πόνου καὶ θλίψεως· Δεῖ γὰρ πάντα τὸν βουλόμενον, εἴτε λαϊκόν, εἴτε μοναχόν, οὐρανίου τινὸς ἐπιτυχεῖν δωρεᾶς, ὑπομεῖναι θλίψεις πολλὰς καὶ πειρασμοὺς καὶ λύπας, ἅπερ πάντα ἐπέχει λόγον χεμιῶνος σφοδρουῦ, εἴθ' οὕτως ἀμήσασθαι τοὺς καρποὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

τιη'.— Τῷ αὐτῷ.

«Καὶ ἐκάθισας αὐτοῖς ὥσπερ κορώνη», ἔλεγεν ὁ προφήτης τουτέστι, πολὺν χρόνον ἐπιλαθόμενος τοῦ Θεοῦ, προσδιέτριβες φιλοπόνως ταῖς ἁμαρτίαις, καὶ διὰ τῶν πταισμάτων τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν. Ἡ γὰρ κορώνη πολλὰ ἔτη ζῆ καὶ φιλότεκνός ἐστι. Πάνυ τοίνυν καὶ πᾶς ὁ φιλήδονος καὶ φιλόκοσμος φιλεῖ καὶ στέργει τὰ τέκνα αὐτοῦ, τουτέστι τὰ ὀλέθρια καὶ βδελυρὰ πράγματα.

τιθ'.— ΗΡΙΜΩ ΚΟΜΗΤΙ

Τῆς λεγομένης, οὐ μὴν οὔσης, ἀνεφίκτου καὶ ὑπερφουῦς καθέδρας τῶν ἐπάρχων ἐπιθυμεῖν σε μανθάνω. Γίνωσκε οὖν, λαμπρότατε ἄνθρωπε, ὅτι μικρὰ μὲν καὶ εὐτελής ἐστὶ καὶ ὀλιγοήμερος, καὶ τῶν ἡρικῶν ἀνθέων οὐδὲν διαφέρουσα ἢ παρὰ ἀνθρώπων σοι προσφερομένη γελοιώδης καὶ χλευαστικὴ δόξα, μεγάλη δὲ καὶ πολλὴ τυγχάνει ἢ ἐσύστερον αἰσχύνῃ. Εἰ τοίνυν μὴ βούλει αἰσχυρθῆναι, μὴ βούλου δοξασθῆναι τὴν ἐκπλυτον καὶ ῥαδίως ἐξαφανιζομένην καὶ μειουμένην δόξαν.

τκ'.— ΦΙΡΜΙΛΛΙΑΝΩ.

«Ἀντὶ τῶν πατέρων ἐγεννήθησαν οἱ υἱοί σου». Οἱ γὰρ ἐν τῷ Μωσαϊκῷ νόμῳ λελατρευκότες πρώην Θεῷ καὶ εὐηρεστηκότες, δεῦτεροι τῶν ἀποστόλων ἐδείχθησαν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν οἱ υἱοὶ γὰρ οἱ ἀποστολοὶ ἦσαν τῆς τῶν Ἑβραίων συναγωγῆς, ἀλλ' ἐπειδὴ κατηξίανται τῷ Χριστῷ μαθητεῦσαι καὶ διὰ πάντων μμῆσασθαι τὸν Διδάσκαλον, υἱοὺς ἀπέδειξαν ἑαυτῶν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῷ ἀξιώματι, τοὺς οἰκείους πατέρας τοὺς ἐν τῷ νόμῳ πάλαι δικαιοθέντας.

κ

τκα'.— Τῷ αὐτῷ.

Δινηση καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν ἐκδέξασθαι, ὡς τὰ πρὸ ὀλίγου χρό-

λοιπὸν λές ὅτι ἐπιθυμεῖς καὶ εὐχεσαι νὰ γίνεις ἄξιος κάποιας πνευματικῆς χάριτος, χωρὶς πόνο καὶ θλίψη; Γιατὶ πρέπει καθένας, λαϊκὸς ἢ μοναχός, ποὺ θέλει νὰ ἐπιτύχει κάποια οὐράνια δωρεά, νὰ ὑπομείνει πολλές θλίψεις καὶ πειρασμοὺς καὶ λύπες, τὰ ὅποια ὅλα ἐπέχουν θέση δύσκολου χειμῶνα, καὶ τότε θὰ θερίσει τοὺς καρποὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

318.— ΣΤὸν ἴδιο.

«Καὶ κάθεσαι σ' αὐτὰ σὰν καρακάξα»², ἔλεγε ὁ προφήτης· δηλαδή πολὺ χρόνο ξεχνώντας τὸν Θεὸ συναναστρεφόσουν φιλόπονα μὲ τὶς ἁμαρτίες, καὶ μέσα ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά σου μὲ τοὺς ἀκάθαρτους δαίμονες. Γιατὶ ἡ καρακάξα ζεῖ πολλὰ χρόνια καὶ ἀγαπᾷ τὰ παιδιά της. Ἐπομένως καὶ ὁ κάθε φιλήδονος καὶ φίλος τοῦ κόσμου ἀγαπᾷ καὶ ἔχει μεγάλη στοργή γιὰ τὰ παιδιά του, δηλαδή γιὰ τὰ ὀλέθρια καὶ μισητὰ πράγματα.

319.— ΣΤΟΝ ΚΟΜΗ ΗΡΙΜΟ.

Μαθαίνω ὅτι ἐπιθυμεῖς τὸν ὑπερφυσικὸ θρόνο τῶν ἐπάρχων ποὺ λέγεται, ἀλλὰ δὲν εἶναι, ἀκατόρθωτο. Γνώριζε λοιπὸν, ἐκλαμπρότατε ἄνθρωπε, ὅτι εἶναι μικρὴ καὶ τοποτένια καὶ ὀλιγοήμερη καὶ δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὰ ἀνοιξιάτικα ἄνθη ἢ γελοία καὶ χλευαστικὴ δόξα ποὺ σοῦ προσφέρεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἐνῶ εἶναι μεγάλη καὶ πολλὴ ἢ κατοπινὴ ντροπὴ. Ἐάν λοιπὸν δὲν θέλεις νὰ νοιώσεις ντροπὴ, νὰ μὴ θέλεις νὰ δοξαστεῖς μὲ τὴ δόξα ποὺ εὐκολὰ ἐξαφανίζεται καὶ μειώνεται.

320.— ΣΤΟΝ ΦΙΡΜΙΛΙΑΝΟ.

«Οἱ υἱοὶ σου γεννήθηκαν στὴ θέση τῶν πατέρων»³. Δηλαδή αὐτοὶ ποὺ προηγουμένως εἶχαν λατρέψει τὸν Θεὸ μὲ τὸν Μωσαϊκὸ νόμο καὶ τὸν εὐαρέστησαν, ἀναδείχθηκαν δεῦτεροι μετὰ τοὺς ἀπόστολους στὴν Ἐκκλησία. Διότι οἱ υἱοὶ της, οἱ ἀπόστολοι, ἀνῆκαν στὴν ἑβραϊκὴ συναγωγὴ. Ὅταν ὅμως ἀξιώθηκαν νὰ γίνουν μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ μιμηθοῦν σὲ ὅλα τὸν Διδάσκαλο, μὲ τὴν ζωὴ τους καὶ τὸ ἀξίωμα τους ἀπέδειξαν υἱοὺς τοὺς πατέρες τους, οἱ ὅποιοι εἶχαν δικαιωθεῖ παλιὰ μὲ τὸν νόμο.

321.— ΣΤὸν ἴδιο.

Μπορεῖς καὶ μὲ ἄλλον τρόπο νὰ ἐρμηνεύσεις τὸ ρητό, ἀπὸ ἐκεῖνα

νου ὁμιληθέντα ἡμῖν. «Ἀντὶ τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησαν οἱ υἱοὶ σου»· τουτέστιν, ὅπερ πρόην ἐπὶ τῶν πατέρων σου πλεονάκεις παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐζήτησας χάρισμα καὶ πολλάκις ἀπέτυχες καὶ παρηκούσθης, τοῦτο ἐπ' ἐσχάτων τοῦ γήρωσ σου ὑπὲρ τὴν παιδοποιίαν δεξάμενος, τέρπη καὶ κατευφραΐνη· κρείσσονα γάρ, φησὶν, υἱῶν καὶ θυγατέρων δωρεὰν ὁ Κύριος δώσει σοι.

ΤΚΒ'.- ΣΩΚΡΑΤΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τῇ οἰκείᾳ ὁ Θεὸς ἀγαθότητι τὰ πάντα συστησάμενος, προνοεῖ πάντων, οὐκ εἰς τὸ κατ' ἀξίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ προνοουμένων βλέπων, 10 ἀλλ' εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἐκλεκτικόν τε καὶ παντὸς ἀγαθοῦ παρεκτικόν. Διὸ καὶ τροφήν ἐλέω καὶ οἰκτιρικῶ δίδωσι τοῖς εἰς αὐτὸν ἀναδλέπουσιν. Καὶ τοῦτο ἂν εἶη τὸ ὑπὸ τοῦ Ψαλμῶδου λεγόμενον, ὅτι «Ἐλεήμων καὶ οἰκτίμων ὁ Κύριος, τροφήν δίδωσι τοῖς φοβουμένοις αὐτόν».

ΤΚΓ'.- ΚΥΡΙΑΚΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

15 Μὴ κατὰ τοὺς ἄφρονας δούλου ἐκτεμεῖν τὰ τοῦ σώματος γεννητικὰ μόρια, ἀλλ' εὐχου καὶ παρακάλει τὸν Κύριον ἀοράτῳ δυνάμει εὐνουχίσαι τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ἵνα μηκέτι ἐννοῆς μηδὲ διαλογίξῃ ἄρσεν καὶ θήλυ.

τκδ'.- Τῶ αὐτῶ.

20 Τὸ εἰπεῖν τὸν Ἀπόστολον, «Παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται», καὶ τὸ γεγράφθαι ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰωβ, «Ἐγένετο δέ, ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη», τὸν παρόντα αἰῶνα ὅλον δηλοῖ μία γὰρ ἡμέρα πᾶς ὁ ἀνθρώπινος βίος. Διηνεκῶς τοίνυν καὶ αἰεὶ ἐξαιτεῖται ὁ Σατανᾶς «Ἐγένετο» οὖν, φησὶν, «ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη», τουτέστι, τοιοῦτόν τι τότε 25 σινέδη γενέσθαι, οἷον καὶ ἐφ' ἡμῶν νῦν πολλάκις συμβαίνει τοῖς ὑπὸ τοῦ διαβόλου πειραζομένοις. Ὡστε οὖν μὴ ἀλιγαρεῖν καλόν, τῇ παρακλήσει δὲ καὶ τῇ παρηγορίᾳ τοῦ Πνεύματος ῥωννύειν τὸ φρόνημα, ἵνα μὴ καταπῆ ὁ ἐχθρὸς ἡμᾶς διὰ τῆς ἀπογνώσεως.

πού εἶπαμε πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ μεταξὺ μας· «Οἱ υἱοὶ σου γεννήθηκαν στὴ θέση τῶν πατέρων σου», δηλαδή, τὸ χάρισμα πού προηγουμένως τὴν ἐποχὴ τῶν πατέρων σου ζήτησες πολλές φορές ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ πολλές φορές ἀπέτυχες καὶ δὲν ἀκούστηκες, αὐτὸ στὰ τελευταῖα σου γεράματα τὸ δέχτηκες, καὶ σὲ εὐχαριστεῖ καὶ σὲ εὐφραίνει περισσότερο ἀπὸ τὴν τεκνογονία. Γιατὶ ὁ Κύριος θὰ σοῦ δώσει, λέγει, μεγαλύτερο ἀπὸ τοὺς υἱοὺς καὶ τὶς θυγατέρες δῶρο.

322.— ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΣΩΚΡΑΤΗ.

Ὁ Θεὸς πού δημιούργησε τὰ πάντα μὲ τὴν ἀγαθότητά του, φροντίζει γιὰ ὅλα, χωρὶς νὰ ἀποβλέπει στὴν ἀξία ἐκείνων πού φροντίζονται ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ στὴ δική του ἐκλογή καὶ παροχὴ κάθε ἀγαθοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ δίνει τροφή ἀπὸ εὐσπλαγχνία καὶ συμπάθεια σ' ἐκείνους πού ἀποβλέπουν σ' αὐτόν. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο πού λέγει ὁ Ψαλμωδός· «Ὁ Κύριος εἶναι ἐλεήμων καὶ σπλαγχνικὸς καὶ δίνει τροφή σ' αὐτοὺς πού τὸν φοβοῦνται»⁴.

323.— ΣΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΚΥΡΙΑΚΟ.

Μὴ θέλεις σὰν τοὺς ἀνόητους νὰ κόψεις τὰ γεννητικὰ μόρια τοῦ σώματός σου, ἀλλὰ νὰ προσεύχεσαι καὶ νὰ παρακαλεῖς τὸν Κύριο νὰ εὐνοήσῃ με ἀόρατη δύναμη τὸν ἐσωτερικὸ σου ἄνθρωπο, γιὰ νὰ μὴ ἔχεις πὰ στὸ νοῦ σου, οὔτε νὰ σκέπτεσαι ἀρσενικὸ καὶ θηλυκὸ.

324.— ΣΤὸν ἴδιο.

Λέγοντας ὁ Ἀπόστολος, «Νὰ ἐνθαρρύνετε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ὅσο ἰσχύει τὸ σήμερα»⁵, καὶ αὐτὸ πού εἶναι γραμμένο στὸ βιβλίον τοῦ Ἰωβ, «Κάποια μέρα σὰν αὐτὴν»⁶, ἐννοοῦν ὅλον τὸν παρόντα αἰῶνα. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος βίος εἶναι μιὰ ἡμέρα. Ὁ διάβολος λοιπὸν ζητεῖ διαρκῶς καὶ πάντοτε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ τοῦ δοθοῦμε. Συνέβη λοιπὸν, λέγει, σὰν αὐτὴ τὴν ἡμέρα, δηλαδή τότε συνέβη νὰ γίνῃ κάτι τέτοιο, σὰν αὐτὸ πού τώρα συμβαίνει πολλές φορές σ' ἐκείνους πού πειράζονται ἀπὸ τὸν διάβολο. Ὡστε λοιπὸν εἶναι καλὸ νὰ μὴ ἀδιαφοροῦμε, ἀλλὰ μὲ τὴν παράκληση καὶ τὴν παρηγοριὰ τοῦ Πνεύματος νὰ δυναμώνουμε τὴ σκέψη, γιὰ νὰ μὴ μᾶς καταπιεῖ μετὰ τὴν ἀπόγνωση ὁ ἐχθρός.

5. Ἐβρ. 3, 13.

6. Ἰωβ 2, 1.

τκε'.— Τῷ αὐτῷ.

Κρυφία χειρὶ ὁ Θεὸς πολεμεῖ τὸν Ἀμαλήκ, ὡς λέγει ὁ Μωϋσῆς. Ὁ γὰρ Δεσπότης ἡμῶν ἀοράτως ὑπὲρ ἡμῶν ἀμύνεται τὸν διάβολον, ἡμᾶς δὲ χάριν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καὶ τοῦ οἰκείου ἐλέους εὐεργετεῖ καὶ
5 θάλπει καὶ οἰκοδομεῖ καὶ καταρτίζει, περιφράττει τε ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, καὶ περισκέπει καὶ σφίξει ὁ φιλικτίμων καὶ φιλάνθρωπος Κύριος.

ΤΚΣΤ'.— ΘΕΟΔΟΤΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Τὸν Δεσπότην ἑαυτῶν οἱ θεῖοι μιμούμενοι ἄγγελοι, τὴν ταπεινοφροσύνην ἀγαπῶσιν Ἐπὶ τοίνυν μοναχὸς γαυρούμενος τῷ ὕψει τῆς
10 πολιτείας, τὴν ὑπερηφάνειαν ἀσπάσεται καὶ ταύτης δυσαισθησίως ἔχη, ἀπολείπουσιν οἱ ἄγγελοι τὸν ἀλαζονευόμενον καὶ μακρὰν ἀφίστανται, μηκέτι θέλοντες σκέπειν, βοηθεῖν τε καὶ φρουρεῖν καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι, καθάπερ καὶ πρότερον. Εὐθύς δὲ ἐπιδραμόντες οἱ παμπόνηροι δαίμονες καὶ συμπλακέντες τῷ ἀπορφανισθέντι τῆς μα-
15 καρίας φρουρᾶς, καταβάλλουσι τὸν πεφυσιωμένον εἰς πορνείαν ἢ κλοπὴν ἢ φονοκτονίαν, μοιχείαν, ἢ ἕτερόν τι τῶν ἀπηγορευμένων. Μείζων γὰρ πάντων τῶν πλημμελημάτων πλημμέλημά ἐστιν ἡ ὑπερηφάνεια, καὶ διὰ ταύτην ὁ πάσης φαυλότητος εὐρετὴς διάβολος ἐκ τῶν οὐρανῶν εἰς τὴν γῆν κατερρίφη. Ταῦτά μοι εἴρηται, διότι ἠρώτησάς
20 με, τίνας ἔνεκεν τινές, τῶν τὸν ἀσκητικὸν προελομένων βίον, καιρῶ τινι πρὸς ἀθεμίτους καταφέρονται πράξεις καὶ φοβερὰ πτώματα; Καλὸν τοιγάρτοι ἀσπάζεσθαι καὶ κρατεῖν διηνεκῶς τὸ καλόν, οὐδὲν δὲ κάλλιον τῆς μετριοφροσύνης, ἦντινα καὶ Χριστὸς, ὁ τῶν ὄλων Κύριος καὶ Θεὸς καὶ Δεσπότης τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος τὸ κατὰ
25 σάρκα, πᾶσιν ἡμῖν ἐνεδείξατο καὶ ζηλοῦν προσέταξε λέγων «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ ἀνάπτουσιν βεβαίαν εἰρήσεται ταῖς ὑμετέραις ψυχαῖς».

ΤΚΖ'.— ΙΠΠΟΝΙΚΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.

Εὐχονται πολλάκις τινές ἀπαλλαγῆναι τοῦ ἰδίου σώματος, ὡς
30 πρὸς τὸ ἁμαρτάνειν τὴν ψυχὴν συνελάνοντος. Ἐχρῆν δὲ αὐτοὺς μάλλον εὐχεσθαι ἀπαλλαγῆναι τοῦ ἑαυτῶν μοχθηροῦ τρόπου καὶ τῆς ἐμπαθοῦς καὶ φιλορίπτου γνώμης

325.— ΣΤὸν ἴδιο.

Ὁ Θεὸς πολεμᾷ τὸν Ἀμαλήκ με κρυμμένο χέρι, ὅπως λέγει ὁ Μωυσῆς. Γιατὶ ὁ Δεσπότης μας ἀντιμετωπίζει τὸν διάβολο γιὰ μᾶς χωρὶς νὰ φαίνεται, ἐνῶ ἐμᾶς χάριν τοῦ ὀνόματός του καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας του μᾶς εὐεργετεῖ, μᾶς περιθάλλει, μᾶς οἰκοδομεῖ, μᾶς διαπλάθει, μᾶς περιφράσσει ἀπὸ μέσα καὶ ἀπὸ ἔξω, μᾶς προστατεύει καὶ μᾶς σώζει ὁ πολυεὐσπλαγχνος καὶ φιλόανθρωπος Κύριος.

326.— ΣΤΟΝ ΚΟΜΗ ΘΕΟΔΟΤΟ.

Οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μμούμενοι τὸν Δεσπότη τους ἀγαποῦν τὴν ταπεινοφροσύνη. Ὅταν λοιπὸν κάποιος μοναχός, καυχώμενος γιὰ τὸ ὕψος τῆς μοναχικῆς ζωῆς, ἀσπασθεῖ τὴν ὑπερηφάνεια καὶ δένεται με αὐτὴν ἄρρηκτα, οἱ ἄγγελοι ἐγκαταλείπουν αὐτὸν ποὺ ἀλαζονεύεται καὶ φεύγουν μακριά, καὶ δὲν θέλουν πιά νὰ τὸν προστατεύουν, νὰ τὸν βοηθοῦν, νὰ τὸν φρουροῦν καὶ νὰ τὸν στηρίζουν, ὅπως καὶ πρὶν. Ἀμέσως τότε τρέχουν οἱ παμπόνηροι δαίμονες καὶ, συνδεόμενοι με αὐτὸν ποὺ στερήθηκε τὴν μακάρια φρούρηση, ρίχνουν τὸν ματαιόδοξο στὴν πορνεία, ἢ στὴν κλοπή, ἢ στὴν δολοφονία, τὴν μοιχεία, ἢ κάτι ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀπαγορευμένα. Γιατὶ μεγαλύτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἁμαρτήματα εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια, καὶ ἕξαιτίας τῆς ὁ ἐφευρέτης κάθε κακίας διάβολος ρίχτηκε ἀπὸ τοὺς οὐρανούς στὴ γῆ. Αὐτὰ σοῦ τὰ εἶπα ἐπειδὴ με ρώτησες, γιὰ ποιὸ λόγο μερικοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ προτίμησαν τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν, κάποιο καιρὸ στρέφονται σὲ παράνομες πράξεις καὶ φοβερὲς πτώσεις. Εἶναι καλὸ λοιπὸν νὰ ἀσπαζόμαστε καὶ νὰ κρατᾶμε διαρκῶς τὸ καλὸ. Καὶ δὲν ὑπάρχει τίποτε καλύτερο ἀπὸ τὴν μετριοφροσύνη ποὺ ἔδειξε σὲ ὅλους ἐμᾶς καὶ ὁ Χριστός, ὁ Κύριος καὶ Θεὸς τῶν ὅλων καὶ Δεσπότης, ὅταν συναναστρεφόταν τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἄνθρωπος, καὶ μᾶς διέταξε νὰ τὸν μμούμαστε, λέγοντας «Μάθετε ἀπὸ μένα, ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινὸς στὴν καρδιά, καὶ θὰ βρεῖτε σίγουρη ἀνάπαυση στὶς ψυχές σας»⁷.

327.— ΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΙΠΠΟΝΙΚΟ.

Μερικοὶ εὐχονται πολλές φορές νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸ σῶμα τους, ἐπειδὴ σπρώχνει τὴν ψυχὴν σὲ νὰ ἁμαρτάνει. Ἐνῶ ἔπρεπε νὰ εὐχονται μᾶλλον νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν μοχθηρὴ διαγωγή τους καὶ ἀπὸ τὴν ἐμπαθῆ καὶ ἀκάθαρτη σκέψη τους.

7. Ματθ. 11, 29.

τκή'.— Τῷ αὐτῷ.

Αἱ χεῖρες τοῦ Χριστοῦ προσπαγεῖσαι τῷ σταυρῷ καὶ οἱ πόδες
προσηλωθέντες, σημαίνουσι πράξεών τε πονηρῶν, καὶ τοῦ πρὸς πᾶ-
σαν δυσσέβειαν καὶ ἁμαρτίαν δρόμου κώλυμα καὶ κατάργησιν καὶ
5 στερεὸν ἐμποδισμόν. Τῇ γὰρ ἰσχύει τοῦ Δεσποτικοῦ σταυροῦ κατεπα-
λαίσασμεν καὶ κατεπατήσαμεν καὶ ἐξεδισάμεθα τὴν πρῶην ἡμᾶς νι-
κῶσαν καὶ ἀπατῶσαν καὶ ἐκδισαζομένην ἁμαρτίαν.

ΤΚΘ'.— ΜΑΥΡΙΑΝΩ.

Ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς οὐκ ἐφείσατο ἑαυτοῦ, ἵνα ἡ-
10 μῶν φείσῃται, ὁ μόνος ἀναμάρτητος ἀποθανὼν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν.
Μὴ σὺν ἀπογίνωσκε, ἀλλ' ἐπείγου πρὸς τὸ σῶσον.

ΤΛ'.— ΘΕΟΠΟΜΠΩ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩ.

Τυπικῶς, μᾶλλον δὲ προφητικῶς ὁ τοῦ Ἰωσεδέκ ποτε Ἰησοῦς
ᾤφθη φορῶν ἱμάτια ῥυπαρά, ἀλλ' ἐξεδύθη τὰ ῥυπαθέντα, καὶ ἐνδύσα-
15 το ἱμάτια καθαρὰ. Τοῦτο δὲ γέγονε, ἵνα γνῶμεν καὶ μάθωμεν, ὅτι
καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοῦκου, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα
τοῦ ἐπουρανίου· κατὰ πολὺ γὰρ νικᾷ Χριστὸς ταῖς οἰκείαις ἀρεταῖς
τάς τῶν ἀνθρώπων κηλίδας, ὅθεν εὐχεσθαι δεῖ ῥυσθῆναι καὶ λυ-
τρωθῆναι χρονίας προλήψεως, καὶ μὴ ἀποθανεῖν τῇ ἐρρόντωμένη καὶ
20 ψεκτῇ καταστάσει.

ΤΛΑ'.— ΙΛΑΡΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

«Ἀπὸ κεφαλῆς Σανιρ καὶ Ἑρμιῶν», φησὶ τὸ τῶν ἀσμάτων Ἰσθια.
Σανιρ δὲ ἐρμηνεύεται «ὁδὸς λύχνου», Ἑρμιῶν δὲ «ἀνάθημα»· διὰ τῆς
κεφαλῆς τὸ λογιστικὸν ἡμῶν ὁ Σολομὼν αἰνιξάμενος. Ὅλους τοίνυν
25 ἑαυτοὺς πῶ Θεῷ ἀναθῶμεν πεζοποροῦντες ἀόκνως τὴν προκειμένην
ἡμῖν στενὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν πεφωτισμένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς
ψυχῆς τῇ λαμπηδόνη τῶν θείων προσταγμάτων.

328.— ΣΤὸν ἴδιο.

Τὰ χέρια τοῦ Χριστοῦ πού καρφώθηκαν στὸν σταυρὸ καὶ τὰ πόδια του ἐπίσης συμβολίζουν τὴ παρακώληση καὶ κατάργηση καὶ στερεὸ ἐμπόδιο γιὰ τὶς πονηρὲς πράξεις καὶ τὸν δρόμο πού ὀδηγεῖ σὲ κάθε ἀσέβεια καὶ ἁμαρτία. Διότι μὲ τὴ δύναμη τοῦ σταυροῦ τοῦ Δεσπότη νικήσαμε καὶ ποδοπατήσαμε καὶ ἀπομακρύναμε τὴν ἁμαρτία πού προηγουμένως μᾶς νικοῦσε καὶ μᾶς ἀπατοῦσε καὶ μᾶς ἐξεβίαζε.

329.— ΣΤΟΝ ΜΑΥΡΙΑΝΟ.

Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν λυπήθηκε τὸν ἑαυτὸ του, προκειμένου νὰ χαρίσει σὲ μᾶς τὴν εὐσπλαχνία του, πεθαίνοντας αὐτὸς ὁ μόνος ἀναμάρτητος γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Νὰ μὴ ἀπογοητεύεσαι λοιπόν, ἀλλὰ τρέχα σ' αὐτὸν πού σώζει.

330.— ΣΤΟΝ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΟ ΘΕΟΠΟΜΠΟ.

Συμβολικὰ, ἢ μᾶλλον προφητικὰ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ἰωσεδὲκ κάποτε ἐμφανίστηκε φορώντας ροῦχα λερωμένα⁹, ἀλλὰ ἔβγαλε αὐτὰ πού εἶχαν λερωθεῖ καὶ φόρεσε ροῦχα καθαρὰ. Καὶ αὐτὸ ἔγινε γιὰ νὰ γνωρίσουμε καὶ νὰ μάθουμε, ὅτι, ὅπως φορέσαμε τὴν εἰκόνα τοῦ γήινου, θὰ φορέσουμε καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου⁹. Γιατὶ ὁ Χριστὸς νικᾷ κατὰ πολὺ περισσότερο μὲ τὶς δικές του ἀρετὲς τὶς ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσευχόμεσθε νὰ σωθοῦμε καὶ νὰ γλυτώσουμε ἀπὸ τὴ χρόνια προκατάληψη καὶ νὰ μὴ πεθάνουμε μὲ τὴν ἀκάθαρτη καὶ ἀξιοκατάκριτη κατάστασή μας.

331.— ΣΤΟΝ ΜΟΝΑΧΟ ΙΛΑΡΙΟ.

«Ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ ὄρους Σανιρ καὶ Ἑρμών»¹⁰ λέγει τὸ ῥῆσμα τῶν ἀσμάτων. Καὶ Σανιρ σημαίνει “ὁδὸς λυχναριοῦ”, ἐνῶ Ἑρμών “ἀφιέρωμα”. Μὲ τὴν κορυφὴ (κεφαλὴ) ὁ Σολομών ὑπαινίχτηκε τὴ λογικὴ δύναμη τῆς ψυχῆς. Δηλαδή ὁλόκληρο τὸν ἑαυτὸ μας νὰ τὸν ἀφιερώνουμε στὸν Θεό, βαδίζοντας ἀκούραστα τὸν στενὸ καὶ μακρὸ δρόμο πού ἔχουμε μπροστά μας, μὲ φωτισμένα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας ἀπὸ τὴν λάμψη τῶν θεϊκῶν ἐντολῶν.

9. Α' Κορ. 15, 49

10. ῥῆσμα ῥησ. 4, 8.

τλβ'.- Τῷ αὐτῷ.

Τὰ τῆ Γραφῆ ἐμφερόμενα ὄντα ἰμάτια, λογισμοί εἰσι πονηροὶ καὶ λόγοι φαῦλοι καὶ πράξεις παράνομοι. Διόπερ περὶ τοῦ Ἰούδα ἐν δίδλω Ψαλμῶν ἐρρέθη. «Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον», καί· «Ἐνδυσάσθωσαν αἰσχύνην καὶ ἐντροπὴν οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι». Οὐδὲν δὲ οὕτως αἰσχύνει καὶ ἐπάρατον δείκνυσι τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἁμαρτία

ΤΛΓ'.- ΧΕΙΜΑΣΙΩ.

Περὶ τῶν ἐναρξαμένων καὶ μὴ τελειωσάντων τὸ θαυμάσιον ἔργον τῆς ἀρετῆς, λεχθείη ἂν τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο· «Τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ παράδεισος τροφῆς, καὶ τὰ ὀπίσω αὐτοῦ πεδῖον ἀφανισμοῦ».

332.— ΣΤὸν ἴδιο.

Τὰ ἀκάθαρτα ἐνδύματα πού ἀναφέρονται στή Γραφή εἶναι οἱ πονηροὶ λογισμοί, τὰ αἰσχρὰ λόγια καὶ οἱ παράνομες πράξεις. Γι' αὐτὸ εἰπώθηκε γιὰ τὸν Ἰούδα στὸ βιβλίο τῶν Ψαλμῶν «Φόρεσε κατάρα ὡς ἔνδυμα»¹¹, καί· «Ἄς φορέσουν αἰσχύνῃ καὶ ντροπῇ αὐτοὶ πού ζητοῦν τὸ κακό μου»¹². Τίποτε βέβαια δὲν ντροπιάζει καὶ δὲν δείχνει τὸν ἄνθρωπο καταραμένον, ὅσο ἡ ἁμαρτία.

333.— ΣΤΟΝ ΧΕΙΜΑΣΙΟ.

Γι' αὐτοὺς πού ἄρχισαν καὶ δὲν ὀλοκλήρωσαν τὸ θαυμασιό ἔργο τῆς ἀρετῆς, θὰ μποροῦσε νὰ εἰπωθεῖ ἐκεῖνο τὸ προφητικό· «Ἡ χώρα πού ἀπλώνεται μπροστὰ σου εἶναι σὰν παράδεισος ἀπολαύσεων, πίσω ὅμως ἀπὸ αὐτὸν ὑπάρχουν ἔρημες καὶ ἀφανισμένες πεδιάδες»¹³.

11. Ψαλμ. 108. 18.

12. Ψαλμ. 70, 13.

13. Ἰωήλ 2, 3.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί αριθμοί παραπέμπουν κατά σειρά για τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στο κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις			"Εξοδος		
		29	16 ἔ.	68	
1	26	252. 360	31	35	104
	28	366	33	1	380
	29	128	34	1 ἔ.	92
2	7	244. 330. 364	35	4	76
	19	402	37	17 ἔ.	88
	22	404	39	7	382
3	1	252		7-12	120
	6	390	48	11 ἔ.	320
	14	110	49	14-15	354
	15	78. 312			
	21	390. 396			
4	1 ε.	224	4	3	332
	8 ἔ.	92	5	3	328
5	24	254. 360	9	29	92
	29	316	12	22	90
6	9	370	15	25	328
9	20	324	16	1 ἔ.	32
	21	324		3	106
	22	316		14 ἔ.	114
13	1 ἔ.	30	17	4	264
14	1 ἔ.	100		11	234. 264. 316
15	6	330		12	316
16	1 ἔ.	336. 338	21	5-6	102
	14	338	24	18	32
17	14	268	27	4	96
19	12	92	28	9-10	106
	15 ἔ.	92		15-16	108
	26	102	32	1 ἔ.	424
20	21	378	33	11	90
24	22	310	34	1 ἔ.	32
28	20	362		12 ἔ.	362
				29 ἔ.	332

34	32-35	336	33	29	150
38	28	356			
39	23	316			
	Λευίτικόν		1	17	296
			2	1 έ.	296
8	29	108		6	300
9	22	316	4	1 έ.	54
11	1 έ.	34	7	18 έ.	126
	18	322	13	8	294
13	1 έ.	380. 392	14	14	308
	14	326	22	1 έ.	30
	48	392			
14	8	86			
15	25	310	5	21	314
	31	92	7	18	112
19	23	68	9	8	58
	31	398		13	58
26	6-7	364	15	4	78
33	18	134			
	20	134			
	Ἀριθμοί		6	7 έ.	86
8	6-7	86	11	1 έ.	58
11	31	32	14	1 έ.	36
13	17	296			
17	13	318	4	1 έ.	36
	23	332			
21	18	336			
22	28	252	1 έ.	-	32
	Δευτερονόμιον		17	10 έ.	42
			18	17-18	42
6	12	74		42	112
	14	74	19	6	322
8	3	32		8	32
	4	32		19-21	84
10	1-2	32	21	1 έ.	30
11	29	304			
18	15	340			
	19	340	1	2	98
20	8	408	2	11	216. 254. 362
25	11-12	102		13	220
27	9	408		25	112
	12	304	3	14	42
	15	76	4	1 έ.	42
28	43	320	5	1 έ.	44
32	3	336	6	5	64

6	25	266	110	5	430
			113	4	306
				5	306
5	13	378		8	224
6	7	278	115	3	268
7	15	298	118	165	370
15	2	256	120	3	170
17	12	274	121	3	400
	36	314	129	3	286
	43	314	136	9	290
18	1	306	138	15	246
	11	402	149	6	280
21	1	324	150	4	390
	26	136			
22	1	324			
26	12	360	1	5	54
27	3	300	2	1	430
31	9	342	4	11	96
32	5	286	8	11-12	96
	10	266	9	17	426
	18	270		30	274
	20	272	12	21	356
33	3	136	22	14	376
39	3	170	28	14	306
	15	266	31	27	34
41	4	378	38	17	318
43	6	414		36	404
44	14	404	39	5-8	116
	17	428	40	26	234
48	4	280	41	5-6	62
	13	276	42	13	392
50	9	274			
54	22	302			
68	22	396	1	9	368. 368
70	13	436		20	322
72	14	288	3	12	288
76	4	388		34	348
90	5	322	4	9	378
100	4	98	8	22	306
101	8	282	9	12	378
	35	282	11	28	124
102	5	390	17	5	234
103	2	246	19	10	356
104	18	382	23	33	98
106	12	106		34	98
108	18	436	24	13	402

Ψαλμοί

Ύμν

Παροιμίες Σολομώντος

25	17		34			Ἄγγαϊος	
26	45		348	1	6		32
	22		300		9		32
27	13		122. 148			Ζαχαρίας	
33	35		98				
		Ἐκκλησιαστικῆς		2	1		380
				3	3		434
1	2		356. 370	11	3ξ.		56
5	15		38			Ἡσαΐας	
6	9		38				
10	6		308	1	5		298
	9		64		7		298
		Ἄσμα Ἄσμάτων			10		304
1	4		154	2	4	66. 144.	146
4	8		434	5	1		264
5	1		234		20		368
	3		150	7	15		396
		Σοφία Σολομώντος		8	7		422
					18		402
3	6		234		20		268
7	1		246	10	22		400
	2		416	14	22		96
19	9ξ.		32	17	12		422
		Σοφία Σειράχ		22	1		148
					8		160
13	19		222		10		148
20	31		226	26	19		282
		ᾠδὴ		33	7		364
				38	17		360
14	6		282	49	6		320
		Ἀμώς		50	5		156
				52	7		312
2	14		146	53	8		366
	16		120. 146. 156	59	7		298
5	8		268		11		48
		Ἰωήλ		66	1		218
2	3		436			Ἱερεμίας	
4	10		68. 146	1	7		36
		Ἀβδακούμ		3	2		428
					12		342
2	2		328		13		342
		Σοφονίας		5	8		224
				6	25		90
1	8		412	13	26		420

38	21	354	9	11	290
40	1 έ.	4		12	422
	6-8	326		13	422
52	14	110	10	20	232
				28	208
				34	152
4	5	34		37	88.168
	19	30	11	13	422
				15	302
				28	316.432
4	1	74	16	18	334
	3	74	18	12	370
11	19	302	19	4	396
13	18	70		6	398
18	28	374	20	18	324
23	25	154	21	3	116
33	7-8	74	23	3	314
				8	70
				15	52
6	2	318	24	17	148
	12 έ.	114		36	382
	13	316	25	1-13	132
				10	218
				12	218
1	368	368		34	170
	20	406		35 έ.	168
	25	402.404	26	41	282
2	23	342	28	19	154
3	1	290			
	1 έ.	48			
	4	220	1	6	220
	4 έ	112	4	7	228
	7	422	13	32	382
4	4	32			
	9	132			
5	3	388	1	32	406
	9	222		36	252
	40	28		57 έ.	252
6	2	216	2	14	402
	12	228.230		44	88
	21	342		52	414
	22	344	3	7	424
	23	18	6	12	282
	26	18		21	228
	28-29	124		48	170
7	14	228.354	10	7	18

10	18		348	17	28		378
	19		312. 314	20	24		14
11	46		314		34		56
13	25		344	22	3		352
15	4		370			Ρωμαίους	
	7		236				
	8		400	3	8		164
16	30		300	4	3		330
17	10		384	5	12		366
18	10		224	7	9		352
	22		86		23		352
22	35		142		24		396
	36		140	8	2		374
	38		152		9		360
23	42-43		368		19		238
		Ίωάννης			26		328
					26		334
1	1		220	9	27		400
	16		398	11	5		400
	25		318		14		400
3	23		406			Κορινθίους Α'	
4	32		394				
8	12		144	2	10		270
9	39		376		12		270
10	3		154		16		270
	9		154	5	1		374
	18		336	6	18		30
	22		390	8	5		394
	30		366		6		394
13	4-17		312	9	22		400
14	9		334. 366	10	12		398
15	14		34	14	20		270
16	15		334	15	27		312
	33		250		47		364
19	1		316		49		434
	38		316		52		270
		Πράξεις			53		358
5	1 ε.		84			Κορινθίους Β'	
9	8		376				
10	30 ε.		352	2	11		62
	35		352	3	2		302
13	46		154. 320	5	16		350
16	9		300	6	11		296
	25		282	10	4		296
17	26		364	11	2		370

		Γαλάτας				Τιμόθεον Β'	
3	1		424	2	4		30
	4		156	3	1		222
5	4		154		4		222
		Ἐφεσίους		6	10		232
						Τίτον	
2	6		254				
4	22		346	1	9		152
	26		218			Ἑβραίους	
5	11		350				
	32		398	1	3		412
6	12		120	3	13		430
		Φιλιππησίους		4	12		152
				5	8		326
2	8		232		14		322
3	8		228	6	6		372
	12		270	7	25		334
	13		50	10	22		274
	19		398	11	31		296
		Κολοσσαεῖς			36		114
					37		14
1	16		378		40		114
3	10		390	12	6		288
		Θεσσαλονικεῖς Α'			14		230
3	12		292			Ἰακώβου	
		Θεσσαλονικεῖς Β'		1	3		220
					4		232
2	7		336	4	5		348
		Τιμόθεον Α'			6		348
2	5		334			Πέτρου Α'	
	8		234	1	2		368
4	8		132	2	22		358
	8		150	4	6		366
5	10		224			Ἀποκάλυψις	
6	5		20				
	8		38				
	16		372	3	7		344

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

Α

Ἄαρών 316. 318. 332. 416.
 Ἄβδακούμ 328.
 Ἄβελ 92. 224.
 Ἄβιμέλεχ 56.
 Ἄβραάμ 30. 38. 306. 308. 310. 320. 330.
 Ἄβράμμος, πρεσβύτερος, 276.
 ἀγαθοθελία 418.
 ἀγαθότης 252. 342. 380.
 ἀγαθωσύνη 234.
 ἀγαλλίασις 230. 324. 392.
 ἀγαλματοποιία 244. 246.
 ἀγαμία ἰσαγγελος 362.
 ἀγανάκτησις 52.
 ἀγάπη 164. 168. 226. 272. 304. 348. 400.
 420.
 Ἄγαρ 336. 338.
 ἄγγελος 218. 220. 224. 234. 236. 300. 346.
 402. 406. 432.
 ἀγιασμός 214. 230.
 Ἄγλαίος, 366.
 ἀγνεία 132. 362.
 ἀγνότης 406.
 ἀγνωμοσύνη 254.
 ἀγνωσία 60. 214. 352.
 ἀγρυπνεῖν 192.
 ἀγρυπνία 244. 276. 278. 282. 284.
 ἀγχίνοια 302.
 ἀγχιστεία 110.
 Ἄδὰμ 164. 244. 252. 254. 262. 264. 276.
 312. 358. 364. 366. 390. 396. 404.
 Ἄδὰμ δεύτερος 276.
 ἄδης 80. 254. 318.
 ἀδιαφορία 28.
 ἀδικία 226.
 ἀδυναμία 346.
 ἀθανασία 252. 254.
 Ἄθανάσιος, ἔκδικος, 426.
 ἀθλιότης 294.
 ἀθυμία 80. 280.

Αἴγυπτος 78. 106. 396.
 Αἴλιανός, ἀναγνώστης, 394.
 Αἴλιανός, ἐπίσκοπος, 416.
 Αἰνῶν 406.
 αἵρεσις 156. 336. 400. 426.
 αἰρετικὸς 426.
 αἰσχρολογία 266.
 αἰσχύνη 10. 28. 80. 158. 420. 428. 436.
 αἰχμαλωσία 298.
 ἀκαθαρσία 88. 106.
 Ἄκάκιος, μεμοριάλιος, 316.
 ἀκτημοσύνη 14. 130. 142. 158. 216. 220.
 ἀκτυπησία 410.
 ἄλαζονεία 44. 160. 320. 358. 410.
 ἀλήθεια 12. 20. 136. 144. 146. 148. 152.
 156. 160. 222. 350. 352. 368. 398. 412.
 ἀλλοτρίωσις 28.
 Ἄμαλήκ 234. 264. 432.
 ἀμάρτημα 22. 52. 54. 58. 88. 158. 228.
 264. 278. 426.
 ἀμαρτία 34. 98. 166. 214. 218. 230. 244.
 270. 286. 288. 298. 310. 312. 326. 334.
 350. 352. 358. 360. 364. 366. 374. 378.
 382. 428. 434. 436.
 ἀμαρτωλὸς 224. 228. 236. 286. 290. 368.
 370. 422. 434.
 ἀμέλεια 74. 274. 354. 374. 426.
 ἀμεριμνία 122.
 ἀμεταδοσία 420.
 ἀμετανοησία 400.
 ἀμλλα 42. 56. 144.
 ἀμοιβή 12. 136. 138. 156. 242.
 Ἄμφικτύων, ῥήτωρ, 362.
 Ἄμφιλόχιος, νεώτερος, 346.
 ἀναγέννησις 240. 392.
 ἀναισθησία 376. 424.
 Ἄνανίας 84.
 ἀναισχυντία 20.
 ἀνακαίνισις 164.
 ἀναλγησία 422.
 ἀνάληψις 144.

Ἄναξαγόρας, γραμματικός, 368.
 ἀνάπαυσις 218. 232. 354. 392. 434.
 ἀνάπλασις 252.
 ἀνάστασις 238. 242. 244. 246. 252. 330.
 332. 350. 408.
 ἀνδρεία 70. 110. 122. 166. 168. 304. 310.
 346. 382. 394.
 ἀνελπιστία 426.
 ἀνεξικακία 60. 178.
 ἀνεπιστημοσύνη 60.
 ἀνθρωπαρεσκία 394. 416-418.
 ἀνθρωπος παλαιός 346.
 ἀνθρωπότης 408.
 ἀνοια 12.
 ἀνομία 298.
 ἀνομοιότης 16.
 ἀνταποδιδόναι 166.
 ἀνταπόδοσις 98. 138. 344.
 Ἄντωνιος 346.
 Ἄντωνιος ὁ Μέγας 388.
 ἀνυπομονησία 420.
 ἀξιοπιστία 24. 52.
 ἀπάθεια 18. 180. 328. 364.
 ἀπάτη 22. 24. 82. 84. 98. 100. 142. 156.
 158. 218. 230.
 ἀπαύγασμα 414.
 ἀπείθεια 154.
 ἀπειρία 66.
 ἀπιστία 152. 294. 302. 324. 336. 374. 404.
 426.
 ἀπόγνωσις 286. 374. 432.
 ἀποκάλυψις 334.
 ἀποκαραδοκία 238.
 ἀποκρυφή 376.
 Ἄπολινάριος 400. 408.
 ἀπόνουα 56. 66. 150. 348. 390.
 ἀποστασία 100.
 ἀπόστολος, -οι 14. 56. 270. 324. 352. 426.
 ἀποταγή 214.
 ἀπραξία 200.
 ἀπρέπεια 340.
 ἀπροσεξία 18. 60. 236. 274. 280.
 ἀπτησία 364.
 ἀπώλεια 26. 156. 284. 294. 336. 344. 346.
 Ἄρειανοί 306. 324. 372.

Ἄρειομανῖται 402.
 ἄρετή 12. 14. 18. 20. 22. 26. 30. 32. 40.
 42.44. 48. 50. 52. 58. 66. 68. 72. 78. 90.
 102. 104. 108. 110. 112. 114. 126. 134.
 136. 138. 146. 148. 156. 158. 160.
 162. 164. 166. 168. 170. 238. 248. 268.
 282. 310. 346. 348. 354. 360. 370. 376.
 382. 386. 400. 406. 414. 436. 438.
 ἄρετή πρακτικὴ 134.
 Ἄριστοτέλης 366.
 Ἄριστοτέλης, πρωτεύων, 380.
 ἀσέβεια 242. 254.
 Ἄσηρ 318.
 ἀσπλαγχνία 132.
 Ἄσσυριοί 100. 266. 424.
 ἀστασία 418.
 ἀσφάλεια 146. 150. 166.
 ἀσχημοσύνη 22.
 ἀταραξία 180.
 Ἄττικὸς 366.
 ἀτιμία 266. 356. 422.
 Αὐγουστῖνος, τριβοῦνος, 382.
 Αὐριλιανός, ἰλλούστριος, 296. 342.
 Αὐσίς 296.
 αὐτεξουσιότης 168.
 ἀφθαρσία 266. 332. 392. 406.
 Ἄφθόνιος, διάκονος, 304.
 Ἄφθόνιος, Σαμαρίτης, 330. 360.
 ἀφροδίσια 130.
 ἀφροσύνη 326. 348. 350. 356.
 Ἄχαάβ 30. 42. 266.
 Ἄχαμῶθ 388.
 Ἄχαρ 126.

B

Βαβυλῶν 96. 298. 364.
 Βαβυλώνιοι 40. 110.
 βάπτισμα 274. 294. 296. 374. 394.
 βάπτισμα μετανοίας 64.
 βασιλεία 164. 170. 214. 236. 238. 284.
 354. 368.
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν 18. 168. 216.
 218. 222. 224. 230. 234. 236. 290. 296.
 334.

βασκανία 16. 114. 136. 210. 328. 348.
 Βενιαμίν 318.
 Βενουστος 4180.
 βλάβη 100. 114. 130. 142. 206. 238. 416.
 βλασφημία 138. 426.
 βοήθεια 30. 150.
 βουλή Κυρίου 340.
 βούλησις Θεοῦ 360.
 Βυθός 386.
 Βυρίλλος 374.

Γ

γαλήνη 218. 280.
 Γὰδ 294. 318.
 Γαϊνάς, στρατηλάτης, 304. 310. 332. 372.
 Γαμαλιήλος 352.
 Γαριζίν 304.
 γαστριμαργία 80. 106. 110. 242. 354.
 418.
 γαστρίμαργος 398.
 Γεδεών 56.
 γέεννα 52. 164.
 γέλως 10. 196.
 Γενέθλιος, 342.
 Γερόντιος, ἑκσπέκτωρ, 350.
 γῆ τῆς ἐπαγγελίας 68. 298.
 Γιεζή 74.
 Γλυκάδιος 396.
 γνώφος 376.
 γνώσις 36. 54. 58. 82. 150. 214. 248. 268.
 282. 294. 310. 322. 352. 356. 364. 398.
 414.
 γνώσις ἀληθῆς 12.
 γνώσις ψευδομένη 356.
 Γομορρηνοὶ 304
 Γομόρρα 304.
 γονυκλισία 316.
 Γραφή ἀγία-Παλαιά 154. 300. 302. 304.
 310. 314. 336. 348. 358. 360. 364. 394.
 402. 436.
 γρηγόρησις 216.
 γύμνωσις 404.

Δ

δαιμόνιον-δαίμων 120. 210. 212. 218.

230. 252. 266. 272. 298. 308. 344. 348.
 364. 382. 384. 414. 416. 418. 420.
 422. 424. 426. 430. 434.

Δάν 318.
 Δανιήλ 114. 298. 316.
 Δαυὶδ 98. 136. 246. 286. 298. 300. 314.
 324. 342. 380. 390. 392. 404. 416.
 Δεβόρρα 314.
 Δεκουρίων 354.
 δειλία 394.
 δήλωσις 152.
 Δημήτριος, αἵρετικός, 398.
 διάβολος 218. 220. 226. 230. 278. 292.
 312. 374. 376. 382. 388. 402. 426. 432.
 434.
 δικαιοσύνη 114. 166. 168. 170. 228. 266.
 290. 310. 330. 346. 352. 374. 376. 382.
 414.
 Διονυσιόδωρος, 412.
 Δοθαΐμ 88.
 δοκησιοσκοπία 156.
 δόξα 10. 12. 20. 48. 56. 132. 138. 158. 162.
 208. 266. 346. 366. 404. 414. 430. 428.
 δόξα ἀνθρωπίνη 160.
 δοξολογία 278.
 Δοσίθεος 292.
 δουλεία 100. 114.
 Δρακόντιος 428.
 Δρουσιανός 416.
 Δρουσιλιανός 394.
 δύναμις Θεοῦ 248. 312. 330. 350. 360.
 406.
 δυναστεία 132.
 δυσθυμία 374.
 δυσσέβεια 336. 436.
 δυσφημία 24.
 δυσχέρεια 142.
 δυσωδία 242.
 δωρεὰ 252. 364. 430. 432.

Ε

Ἑβραῖοι 298. 310. 310. 320. 322. 334.
 336. 338. 426. 430.
 ἔγγαστρίμυθος 400.

ἐγκράτεια 110. 132. 178. 220.
 ἐγκρυφίας 322.
 ἐγρήγοροις 226.
 εἰδωλολατρεῖν 298.
 εἰδωλολατρία 308.
 εἰδωλομανία 310.
 εἰκῶν (Θεοῦ) 278. 392.
 εἰρήνη 152. 222. 230. 280. 300. 312. 326.
 328. 364. 370. 402. 404.
 ἔλεγχος 152.
 Ἐζεκίας 360.
 ἐκδίκησις 156. 334.
 Ἐκκλησία 250. 262. 276. 296. 310. 316.
 322. 336. 376. 394. 400. 402. 406. 430.
 ἔκκλησις 174.
 ἐλεημοσύνη 220. 230. 234. 286.
 ἔλεος 286. 382. 428. 434.
 ἐλευθερία 102. 114. 140. 154. 174. 416.
 Ἐλισσαιέ 40. 42. 44.
 Ἐλισσαῖος 64. 72. 84. 112. 226.
 Ἐλλάδιος, ἀναγνώστης, 426.
 ἔλλαμψις 280.
 Ἐλλην,- ες 10. 14. 240. 308. 368. 384.
 386. 410. 412.
 ἐλπὶς 18. 34. 100. 202. 232. 238. 240. 250.
 254. 270. 288. 296. 330. 344. 380. 426.
 ἐμψυχία 402.
 Ἐνακίμ 308.
 ἐνανθρώπησις 334.
 ἐντολή (Θεοῦ-Κυρίου) 166. 170.
 ἐντροπή 438.
 ἔνωσις 348.
 Ἐνὼχ 254. 360.
 ἔξις 16. 104.
 ἐξομολόγησις 226. 318.
 ἐξουσία 268. 312. 314. 400.
 ἔπαινος 12. 136. 170. 330.
 ἔπαρσις 160.
 ἐπαβουλή 54. 70. 90. 100. 144. 266.
 Ἐπίγονος, κουρσόρων, 336.
 ἐπίδειξις 12.
 ἐπείκεια 20. 144. 426.
 ἐπιθυμῆν 166.
 ἐπιθυμία 10. 22. 24. 52. 70. 86. 102. 106.
 126. 130. 190. 210. 222. 346. 382. 410.

ἐπιθυμία κοσμική 26.
 ἐπιθυμία σαρκική 234. 236.
 ἐπιμέλεια 304.
 ἐπιτίμησις 296.
 ἐπιφοίτησις 292.
 ἔρις 30. 114.
 Ἐρμών 434.
 ἔρως 114. 136. 238.
 ἔρως δόξης 52.
 ἑτερόδοξος 414.
 Εὔα 234. 366. 402. 404.
 Εὐαγγέλιον 140. 164. 296. 300. 302. 314.
 3980. 412. 422.
 Εὐάνδρειος 336.
 Εὐβουλίων 426.
 Εὐγένιος, διάκονος, 314.
 Εὐγράμμος 376.
 εὐδαιμονία 174. 362.
 εὐδοκία 220. 378.
 εὐεξία 132.
 εὐεργεσία 18. 252. 278. 292.
 εὐθυμία 268. 424.
 Εὐθιος, ἐπαρχικός, 326.
 εὐκληρία 26.
 εὐλάβεια 24. 92. 160. 162. 348.
 εὐλογία 320.
 Εὐνομανοὶ 324.
 Εὐνόμος 270.
 εὐπορία 28.
 εὐπραγία 358. 402.
 εὐπρέπεια 296.
 Εὐρυκλῆς 406.
 εὐσαρκία 220.
 εὐσέβεια 20. 22. 132. 156. 230. 302. 344.
 374. 426.
 εὐσπλαγχία 288.
 Εὐστάθιος, διάκονος 384.
 Εὐστάθιος, κουδικουλάριος, 286.
 εὐτέλεια 42. 96.
 εὐτυχία 80.
 εὐφημία 156.
 Εὐφράσιος, ἐπίσκοπος, 392.
 Εὐφράτης (φιλόσοφος) 192.
 εὐφροσύνη 136. 236. 358. 388.
 εὐχαριστία 244.

εὐχή 294. 296. 364.
 εὐωδία 236. 360. 364.
 Ἐφραΐμ 318.
 ἔχθρα 30. 136.

Z

Ζαβουλών 318.
 ζάλη 14. 218. 358. 380.
 Ζαχαρίας 380.
 Ζεφυριανός 384.
 ζηλος 134. 144.
 ζημία 156. 278.
 ζωή 266. 354. 390. 402.
 ζωή αἰώνιος 154. 264. 296. 310. 320. 322.
 346.
 ζωή ἀληθής 12.
 ζωή μέλλουσα 30.
 Ζώσιμος, οἰκονόμος, 284.

H

ἡδονή 10. 22. 26. 56. 70. 80. 98. 106. 108.
 110. 112. 120. 128. 134. 136. 148. 150.
 224. 228. 234. 236. 380. 408. 416.
 ἡδονὴ ὑπογαστρικὸς 10.
 ἡδυπάθεια 380.
 ἡθοποιία 352.
 ἡθος 12. 22. 24. 68. 220.
 Ἡλεὶ 52. 72.
 Ἡλίας 32. 72. 112. 216. 220. 254. 322.
 362.
 ἡλιθιότης 308. 374.
 Ἡλιόδωρος 290.
 Ἡλιος δικαιοσύνης 290.
 Ἡλιοῦ 42. 254.
 ἡμερότης 144.
 Ἡράκλειτος, σχολαστικὸς, 408.
 Ἡράκλειος, ὑποδιάκονος, 304.
 Ἡρμιος, κόμης, 428.
 Ἡσαΐας 154. 160. 264. 266. 296. 304. 310.
 312. 320. 396.
 ἡσιγία 24. 58. 90. 94. 220. 280. 340. 410.
 Ἡφαιστος 266.

Θ

Θαλαιανός, ἰλλούστριος, 410.
 Θαλάσσιος, ἀργυροπράτης, 422.
 θάνατος 176. 184. 232. 252. 264. 318. 374.
 θάνατος νοητὸς 350.
 θαυματοποιία 404.
 θέλημα 70. 82. 398. 422.
 θέλημα Θεοῦ 214.
 θεογνωσία 352. 390.
 Θεόγνωστος 354.
 Θεοδόσιος 342.
 Θεοδοτίων 302.
 Θεόδοτος, κόμης, 432.
 Θεοδωριανός 294.
 Θεόδωρος 356.
 Θεόπεμπος 386.
 Θεόπομπος, συγκλητικὸς, 434.
 Θεὸς 20. 34. 52. 54. 58. 72. 86. 92. 116.
 118. 270. 272. 268. 122. 136. 138. 152.
 156. 158. 160. 162. 172. 184. 190. 194.
 212. 214. 216. 224. 226. 230. 232. 254.
 248. 234. 236. 276. 286. 288. 290. 292.
 294. 296. 298. 300. 304. 308. 310. 312.
 314. 316. 318. 322. 324. 326. 328. 330.
 332. 338. 340. 342. 352. 358. 362. 364.
 366. 374. 376. 378. 380. 382. 384. 386.
 388. 394. 398. 398. 400. 402. 404. 406.
 422. 424. 4280. 430. 432.
 Θεοσέβεια 20. 24. 50. 52. 66. 68. 134. 142.
 144. 160.
 θεότης 312. 340. 350. 398. 400. 406.
 Θεοτόκος Μαρία 88. 404.
 Θεόφιλος, καγκελλάριος, 384.
 Θεσσαλίας, διάκονος, 354. 426.
 Θεωνᾶς, πολυτευόμενος, 424.
 θεώρημα 206. 208.
 θεωρία 280. 296.
 θησαυρὸς 342.
 θλίψις 266. 272. 418. 420. 428.
 θνητότης 254. 390.
 θυμὸς 42. 106. 108. 144. 218. 222. 340.
 418.
 Θύρσος 372.
 θυσία 54. 100. 282. 304. 328.

θυσιαστήριον 158. 282.

Θωμᾶς 252.

I

Ἰακώβ 68. 76. 318. 354. 362. 370. 380.

Ἰάκωβος 220. 250. 348.

Ἰαφὲτ 316.

Ἰγνάτιος, ἀνθύπατος, 374.

Ἰεβουθὲ 36. 38.

Ἰεζεκιήλ 36. 70. 72. 74. 154. 298. 302.

Ἰεζῆ 42.

Ἰερεμίας 40. 90. 110. 326. 342. 354. 364.

Ἰεροσόλυμα - Ἰερουσαλήμ 40. 74. 110.
112. 348. 390. 400.

ἱερωσύνη 80.

Ἰεσσαῖοι 12.

Ἰησοῦς 290. 300. 302. 334. 340. 368. 382.
396.

Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ 54. 72. 90. 126. 296.
434.

Ἰησοῦς Χριστὸς 138. 272. 290. 296. 300.
334. 358. 388. 394. 416. 434.

Ἰλάριος, πρεσβύτερος 410.

ἰλαρότης 220.

ἰλασμός 232.

Ἰορδάνης 54. 64. 112. 228. 294. 296. 306.
318. 406.

Ἰουδαία 112. 262.

Ἰουδαῖος, -οι 10. 12. 144. 154. 298. 304.
316. 320. 334.

Ἰούδας (προδότης) 142. 374. 436.

Ἰούδας, υἱὸς Ἰακώβ, 42. 74. 318. 380.

Ἰουλιανὴ 356.

Ἰππόνικος 432.

Ἰσαὰκ 306.

Ἰσμαήλ 336.

ἰσονομία 16. 98.

ἰσότης 16.

Ἰσραήλ 42. 58. 74. 92. 112. 144. 302. 380.
408.

Ἰσσάχαρ 318. 354.

Ἰσραηλίται 32. 68. 74. 112. 296. 304.

Ἰωάννης, διάκονος, 344.

Ἰωάννης Κων/Πόλεως (Χρυσόστομος)

362. 424.

Ἰωάννης, μοναχός, 416.

Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής 48. 64. 218. 220.
290. 318. 424.

Ἰωάννης (ὁ Εὐαγγελιστής) 70. 344.

Ἰώβ 34. 52. 318. 390. 392. 404. 426. 430.

Ἰωναδὰβ 12.

Ἰωνάθαν 36. 58.

Ἰωράμ 266.

Ἰωσαφὰτ 42.

Ἰωσεδὲκ 434.

Ἰωσήφ 76. 86. 120. 310. 316. 318. 384.
402. 404. 406.

K

καθαρότης 28. 148. 168. 362.

κάθαρσις 50.

Κάϊν 224.

κακία 44. 66. 76. 90. 106. 112. 114. 116.
130. 138. 158. 166. 218. 222. 230. 234.
268. 284. 342. 352. 380. 398. 420. 422.

κακοδουλία 26.

κακοπάθεια 386.

κακοπραγία 52.

κακουργία 22. 64. 424.

κακοφροσύνη 426.

Καλλίμαχος, μεμοριάλιος, 402.

Καλλιστίων 370.

καλοκαγαθία 340.

καμψάκης 322.

Καπίτων 326.

Καρπαλίων 418.

Καρπίων, αίρετικός, 386.

καρτερία 110. 178. 416.

κατάγνωσις 26. 126. 158.

καταδίκη 84.

κατακλυσμός 264. 324.

καταλλαγή 156.

καταπέτασμα 158.

κατάρα 76. 304. 312. 436.

καταφρόνησις 64. 184. 212.

κατήφεια 136.

καύχημα 150.

καύχησις 304.

κενοδοξία 16. 80. 156. 224. 346. 414. 418.
 κηδεμονία 18. 70.
 κήρυγμα 152. 302. 310. 320. 374.
 κίνδυνος 52. 60. 64. 66. 68. 74. 96. 206.
 340. 344.
 Κλέαρχος 342.
 κληρονομία 214. 294. 296.
 κλήσις 82. 170.
 κλοπή 74. 84.
 κόλαισις 26. 156. 158. 270. 326. 350.
 κόλαισις αἰώνιος 292.
 κομπολογία 230.
 Κόνων, ἰλλούστριος, 346,
 Κορίνθιοι 296. 302. 370.
 Κόρινθος 374.
 Κορνήλιος 352.
 Κορνήλιος, πρεσβύτερος, 350.
 κραιπάλη 222. 228. 344.
 κρίσις μέλλουσα 98. 286. 296. 298. 304.
 Κρίσπος, σχολάριος, 356.
 Κυρήνος 370.
 Κυριακός, διάκονος, 430.
 Κυριοκτονία 298.
 Κύριλλος, πρωτεύων, 402.
 Κύριος 18. 26. 28. 52. 86. 132. 138. 140.
 142. 144. 152. 160. 208. 216. 218. 228.
 230. 232. 236. 244. 254. 266. 268. 270.
 272. 274. 280. 288. 290. 304. 306. 312.
 314. 316. 318. 328. 330. 340. 342. 344.
 356. 358. 362. 368. 382. 388. 394. 402.
 406. 408. 420. 430. 432.
 Κωνσταντινούπολις 362. 426.

Λ

λαγνεία 346.
 λαμπρότης 252. 332.
 Λεία 68.
 λέπρα 24. 326. 392.
 Λευί 318.
 Λευίτης 320.
 Λεωνίδης 408.
 λήθη 164.
 ληστής 374.
 Λία 308.

Λικίνιος 292.
 Λιμένιος, μοναχός, 360.
 Λίνιος, μοναχός, 416.
 λογισμός 228. 230. 248.
 λογισμός πονηρός 220. 318. 346. 436.
 Λόγος 116. 220. 326. 334. 372. 398. 400.
 404. 412.
 λοιδορεῖν 184. 200.
 λοιδορία 178.
 Λουκάς 282.
 λύπη 80. 106. 136. 270. 286. 298. 364. 374.
 392. 428.
 λύτρωσις 216.
 Λῶτ 30. 92.

Μ

Μαδιανῖται 112.
 μακαριότης 46. 360.
 μακαρισμός 318.
 Μακεδονία 300.
 Μακεδῶν 300.
 μαλακία 282.
 Μανασσῆς 294. 318.
 μανία 16. 68. 212.
 Μανιχαῖοι 358.
 μάννα 32. 112. 360.
 Μαξιμανός 352.
 Μαρία ἡ Θεοτόκος 88. 402. 404.
 Μαρίνος, πρεσβύτερος, 384.
 Μαρίων, ἀργυροκόπος, 290.
 Μαρκελλῖνος (μοναχός) 264. 266.
 Μαρκιανός 272.
 ματαιοπονία 38.
 ματαιότης 30. 104. 126. 278. 356. 370.
 Ματθαῖος 368.
 Μαυριανός 434.
 μεγαλοδωρεά 286.
 μέθη 242. 352.
 Μέλισσος 372.
 μέριμνα 118. 122. 412.
 μεσιτεία 334.
 μεταμέλεια 86.
 μετάνοια 64. 66. 236. 290. 304. 374. 406.
 μετεωρολέσχης 10.

μετριοφροσύνη 286.
 μικροψυχία 418.
 μίμησις 56.
 μίνησις 14.
 μισεῖν 166.
 μῖσος 348.
 μνήμη Θεοῦ 388.
 μνησικακία 264.
 μοιχεία 264. 266. 432.
 μολυσμός 18. 36. 236. 234. 292. 406.
 μοσχοποιία 32.
 μυθολογία 418.
 μυστήριον 254. 276. 292. 336. 406.
 μυστήριον ἀπωλεία 336.
 Μωσῆς-Μωυσῆς 22. 32. 42. 72. 74. 82.
 86. 90. 92. 108. 224. 234. 264. 274.
 294. 296. 310. 316. 320. 322. 328. 332.
 340. 356. 360. 362. 370. 376. 380. 396.
 408. 410. 432.

N

Ναῶς 36. 58.
 Ναβουθαί 30.
 Νεεμάν 44.
 νεκρότης 390.
 νέκρωσις 240. 242.
 Νεφθαλίμ 318.
 νηπιότης 116.
 νηστεία 224. 226. 234. 242. 358. 422.
 νῆψις 54. 80. 280. 354.
 Νικάρετος, 384.
 Νικόδημος 316.
 νοθρία 374.
 νομοθεσία 300.
 νόμος 302.
 νόμος ἐνδιάθετος 374.
 νόμος Θεοῦ 354.
 νόμος μωσαϊκός 352. 428.
 νόμος τῆς ἁμαρτίας 374.
 νόμος τῆς χάριτος 302.
 νόμος τοῦ Πνεύματος 374.
 νυκτομαχία 54.
 Nōe 262. 314. 316. 324. 370.
 νωθεία 276.

Ξ

Ξεναγόρας 288.
 Ξένων 286.
 Ξύλον τίμιον 328.

O

ὀδύνη 86. 136. 236. 286. 386.
 οἴησις 92. 148. 350.
 οἰκονομία ἔνσαρκος 312. 400.
 οἰκονομία (θεία) 32. 144. 164. 282. 334.
 340. 414.
 οἰκτιρισμός 272.
 ὀλιγόδεια 42.
 ὀλιγοψυχία 304.
 ὀλοκάρπωσις 218. 226.
 Ὀλύμπιος, σχολαστικός, 352.
 ὁμοίωσις 278. 390.
 ὁμόνοια 348.
 ὄνειδισμός 230. 286.
 Ὀνήσιμος 72.
 ὄργη 10. 52. 222. 226. 228. 322. 342. 392.
 ὀργίζεσθαι 166.
 ὄρεξις 172. 174.
 ὀρθοδοξία 426.
 ὄρκος 264. 290.
 ὄρτυγομήτρα 32. 322.
 οὐσία (Θεοῦ) 334. 356. 398.
 Ὀχοζίας 98.

Π

πάθος 10. 14. 16. 14. 26. 50. 54. 58. 62. 66.
 74. 76. 78. 80. 90. 92. 94. 96. 98. 106.
 108. 110. 116. 130. 132. 134. 136. 144.
 146. 148. 164. 166. 226. 234. 328. 334.
 348. 358. 362. 378. 390. 408. 418.
 πάθη ἁμαρτητικά 166.
 πάθη σαρκικά 352.
 παιδοποιία 430.
 παιδοφθορία 266.
 Παλαιστίνη 262. 298.
 παλιγγενεσία 406.
 πανδαισία 412.
 πανουργία 28.

παράδασις 254.
 παραινέσις 18. 26. 280.
 παράδεισος 48. 148. 234. 250. 254. 368.
 παράκλησις 152. 334. 368. 430.
 παρακοή 166. 170. 390.
 παραμυθία 42. 46. 414.
 παρανομία 336.
 παραπέτασμα 156.
 παραφρόνημα 336.
 παρηγορία 298. 430.
 παρθενία 216. 222. 230. 244. 380.
 παρθενία ἄσπιλος 222.
 παρθενία ἐσπλωμένη 222.
 παρθέναι μωραὶ 218.
 Παρθένος, ἡ Θεοτόκος, 404. 406. 416.
 παροργισμὸς 218.
 παρηγοσία 42. 52. 80. 80. 414.
 Πατὴρ 18. 168. 320. 322. 326. 334. 360.
 368. 372. 378. 394. 398. 412.
 Παῦλος 30. 50. 62. 72. 150. 156. 208. 224.
 228. 238. 240. 242. 252. 254. 274. 288.
 300. 302. 370. 372. 376. 394.
 Παῦλος, δεκάετηρος, 402.
 Πάχων (ἀσκητῆς) 210. 212.
 πειρασμὸς 98. 212. 228. 230. 232. 282.
 284. 344. 380. 408. 412. 418. 428.
 πενία 344. 384.
 περιπασημὸς 26.
 Πετεφρῆς 382.
 Πέτρος 70. 152. 154. 250. 352. 366.
 πακρία 228.
 Πιλάτος 316. 350.
 πίστις 44. 166. 236. 268. 274. 296. 302.
 310. 324. 326. 328. 330. 336. 338. 398.
 400.
 πλάνη 88. 236. 374.
 πλαστοουργία 242.
 πλεονεξία 26. 30. 306.
 πλημμέλεια 164. 274.
 πλημμέλημα 432.
 Πλουτίνος 294.
 πλοῦτος 26. 132. 228. 318. 346. 384.
 Πνεῦμα 270. 302. 334. 348. 360. 406. 430.
 Πνεῦμα ἅγιον 84. 218. 220. 292. 374.
 400. 428.

πνεῦμα βλασφημίας 426.
 πόθος 26. 238. 292. 398.
 πόλεμος πορνικὸς 210.
 πολιτεία 294.
 πολυθεΐα 394.
 πολυσαρκία 228.
 Πομπτήιος, διάκονος, 306.
 πονηρία 62. 120. 230. 278. 284. 298. 308.
 342. 364. 376. 420.
 πορνεία 30. 80. 112. 242. 418. 432.
 πρακτικὸς 12.
 πραότης 330. 362.
 πράυτης 144. 218. 230. 232.
 Πρισκιλλιανός, διάκονος, 416.
 προαίρεσις 176. 178. 180. 370.
 προδοσία 74. 142.
 προθυμία 16. 72. 84. 108. 296. 410.
 προθυμία πονηρὰ 296.
 προκοπή 108. 208.
 πρόνοια 18. 34. 114. 244. 262. 300. 382.
 προσδοκία 288. 338.
 προσευχή 220. 226. 234. 282. 318. 328.
 356.
 προσήλυτος 320.
 προσοχή 164. 166. 196.
 προσπάθεια 88. 102. 124. 136. 138.
 πρόσωπον 398.
 πρωτόπλαστος 244. 314.
 πταῖσμα 428.
 Πτολεμαῖος (συγκλητικὸς) 262. 266.
 406.
 πτωχεία 388.
 πώρωσις 400.

P

*Ραὰβ 296. 300.
 *Ραχάν 38.
 *Ραχήλ 68.
 *Ρεβέκκα 308. 310.
 *Ρουθήμ 294. 318.
 *Ρουφίνος 310.
 Ρωμαῖοι 186. 298.
 *Ρωμανία 308.

Σ

Σαβίνος, μαγιστριανός, 390.
 Σαβούριος, κόμης, 400.
 Σαλείμ 406.
 Σαμάρια 266.
 Σαμουήλ 72.
 Σαμψών 78. 80.
 Σανίρ 434.
 Σαραφθία 32.
 σάρκωσις 350.
 Σάρρα 306. 338.
 Σατανᾶς 314. 348. 380. 430.
 σαφήνεια 152.
 Σεκουνδιανός 370.
 Σελεύκιος, διάκονος, 380.
 Σεραπίων, πρεσβύτερος, 342.
 Σεραφίμ 232.
 Σήμ 316.
 σιγή 416.
 Σίκημα 76.
 Σίλας 282.
 Σιλβανός 322. 422.
 Σισίνιος 382.
 Σιχημίται 58.
 σιωπή 194. 358. 418.
 σκαιότης 320.
 σκηνή Μαρτυρίου 356.
 σκληραγωγία 48. 64. 148.
 σκληροκαρδία 310.
 σκληρότης 420.
 σκληρουχία 384.
 Σόδομα 100. 304.
 Σοδομίται 98.
 Σολομών 38. 98. 246. 300. 306. 322. 348.
 356. 368. 378. 402. 416. 434.
 σοφία 10. 14. 46. 160. 230. 248. 280. 282.
 284. 286. 322. 350. 372. 398. 400. 404.
 414.
 Σοφιανός, σχολάριος, 398.
 σατυρός 66. 144. 214. 220. 230. 232. 234.
 250. 264. 276. 316. 318. 320. 324. 404.
 434.
 Στέφανος 250.
 Στέφανος, διάκονος, 344.

στοργή 370.
 Στρατίων, ἰλλούστριος, 382.
 συγκατάβασις 288.
 σύγχυσις 278.
 Συμεών 318.
 συμπάθεια 86.
 συμφορά 338.
 συναρπαγή 352.
 σύνεσις 248.
 συνήθεια 102. 104. 296.
 Σωζομενός 350.
 Σωκράτης 176.
 Σωκράτης, πρεσβύτερος, 432.
 Σώσανδρος 388.
 Σωτήρ 316. 324. 334. 358. 368. 386. 394.
 406. 414. 416. 426.
 σωτηρία 46. 72. 84. 210. 262. 266. 270.
 280. 300. 350. 400. 412. 414. 426.
 Σωτηρίων 322.
 Φώφρων 358.
 Σωφρόνιος 292.
 σωφρονισμός 26.
 σωφροσύνη 110. 120. 132. 140. 158. 214.
 222. 224. 310. 352. 362. 380. 406.

Τ

ταλαιπωρία 12. 34. 48. 88. 388.
 ταλανισμός 52.
 ταπεινότης 168. 334.
 ταπεινοφροσύνη 66. 218. 222. 224. 286.
 348. 422. 432.
 ταπείνωσις 20. 216. 368.
 ταραχή 110.
 τελειότης 68. 86. 88. 118. 140. 148. 150.
 166. 328.
 τελείωσις 88. 124.
 Τελέσφορος 360.
 τελώνης 224.
 τερπνότης 136.
 τέρψις 346. 358.
 Τεῦκρος, διάκονος, 394.
 τιμή 156. 248. 316.
 Τιμόθεος, ὑποδιάκονος, 276.
 τιμωρία 26. 58. 60. 74. 98. 156. 158. 242.

244. 254. 350.

Τίτος 154.

τληπάθεια 410.

τρεπτότης 166.

τρικυμία 380.

τρόμος 420.

τροφή 168. 356. 378. 412.

Τρύφων, ἀρχιτέκτων, 368.

τυραννίς 20.

τύρθη 278.

τύφος 388. 410.

Υ

ύβρις 266. 340. 356. 424.

ύδωρ ζών 336.

Υἱός 312. 320. 360. 366. 368. 372. 398.
412. 434.

Υἱός τοῦ ἀνθρώπου 322. 358.

Υἱός τοῦ Θεοῦ 296. 298. 334. 400.

ύμνολογία 232.

ύπακοή 144. 154. 166. 170. 222. 318. 326.
390. 422.

Ύπάφλωρος, διάκονος, 352.

ύπερηφανία 16. 218. 222. 224. 236. 320.
348. 398. 432.

ύπεροψία 348.

ύπόκρισις 158. 392.

ύπομονή 16. 168. 218. 232. 272. 364. 392.

ύπόνοια 284.

ύπόστασις 398. 412.

ύποταγή 164. 168. 232. 286. 312.

ύψαυχενία 420.

Φ

φαντασία 16. 88. 104. 126. 134. 184. 200.
230. 354.

Φαραώ 42. 310.

Φαρισαῖοι 52. 290. 314. 384.

φαιλότης 342. 416. 432.

Φαυσιανός 290.

Φαῦστος 398.

Φεβράριος, διάκονος, 410.

φειδωλία 420.

φθόνος 16. 114. 138. 242. 328. 348. 392.
400. 418.

φθορά 102. 240. 242. 244. 250. 264. 322.
332. 390. 406.

Φιλάργριος, πρεσβύτερος, 314.

φιλαδελφία 220.

φιλαλληλία 348.

φιλανθρωπία 138. 170. 254. 342. 376.

φιλαργυρία 120. 142. 232. 418.

φιληδονία 106. 282.

φιλήδονος 106. 428.

φιλία 166.

φιλία πνευματική 234.

Φίλιππος, σχολαστικός, 292.

φιλοδοξία 12. 418.

φιλοθεΐα 278.

φιλόκοσμος 428.

φιλοσοφεῖν 10. 14. 28.

φιλοσοφία 10. 12. 14. 22. 28. 42. 44. 90.
136.

φιλοτιμία 16. 18. 26. 42. 128. 252. 278.

φιλοχρηματία 106. 130. 132.

Φίλων, ἰλλούστριος, 344.

Φιρμιλλιανός 428.

Φίρμος, σκρινιάριος, 314.

Φλαυιανός 312.

φόβος 292. 420.

φόβος θεῖος 324. 406.

φόβος Θεοῦ 162. 220. 232. 236. 324.

φόβος Κυρίου 160. 232.

φονοκτονία 394. 432.

φόνος 30. 264.

Φουρτουναῖος 370.

φρενοδλία 240.

φρόνημα 36. 116. 148. 160. 352. 358. 388.

φρόνημα ἀπαθές 356.

φρόνημα τῆς σαρκὸς 66. 270. 378. 404.
430.

φρόνησις 116. 166. 310. 336. 380.

φροντίς 16. 18. 124. 140. 164. 166. 344.
358. 412.

Φρουμέντιος 306.

φῶς ἐκ φωτός 412.

φῶς τῆς γνώσεως 352.

φῶς τῆς δόξας 426.

φῶς τοῦ κόσμου 412.

X

Χαλέβ 308.

Χαναὰμ 316.

χαρὰ 136. 236. 390. 410.

Χαρὰν 88.

χάρις 138. 234. 250. 294. 348. 368. 390.
400. 414. 428.

χάρισμα 164. 170. 328. 364. 400. 430.

Χαρμί 126.

χαύνωσις 276.

Χεβρών 88.

Χειμάσιος 436.

χλείη 116.

χλιδή 16.

χολέρα 322.

χρήματα 26. 28. 48. 118. 120. 134. 142.
288. 414.

χρησιότης 64. 254.

Χριστιανός,- οἱ 14. 44. 144. 322. 338.
368. 384. 404.

Χριστοκτονία 298.

Χριστὸς 14. 26. 34. 70. 114. 136. 152. 154.

164. 216. 218. 220. 222. 228. 230. 234.

264. 266. 270. 272. 274. 292. 294. 302.

308. 310. 312. 314. 316. 318. 320.

322. 324. 326. 336. 338. 340. 350. 358.

366. 368. 370. 372. 376. 386. 392. 394.

396. 398. 400. 402. 404. 406. 414.

416. 422. 424. 426. 428. 432. 434.

Χρυσόγονος 354.

Ψ

ψεῦδος 152. 204. 222. 354. 374.

Ω

ὠμότης 420.

*Ωρ 316. ὠφέλεια 58. 80. 150. 278.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	7
ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	10

Α'. ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΛΟΓΟΙ

15 Λόγος Ἀσκητικός, Κεφάλαια Α' – ΟΕ'.	10
16 Λόγος Εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου τὸ φάσκον, «νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον, ἀράτω ὁμοίως καὶ πῆραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν», Κεφάλαια Α' – Ι'.	140
17 Λόγος Ἀσκητικός καὶ πολυμερής, ἐν ᾧ νουθεσίαι πνευματικαί, Κεφάλαια Α' – Γ'.	164
18 Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον, Κεφάλαια Α' – ΟΓ'.	172
19 Διήγησις περὶ Πάχωνος, πόλεμον πορνικὸν πάσχοντος καὶ νικῶντος.	210
20 Τοῦ μακαρίου Ὑπερεχίου, Παραίνεσις Ἀσκητῶν.	214
Ἄποσπάσματα ἐκ Λόγων καὶ Ὀμιλῶν τοῦ Ἀγίου Νείλου:	238
α. Ἐκ τοῦ πρώτου Λόγου Εἰς τὸ Πάσχα.	238
β. Ἐκ τοῦ δευτέρου Λόγου Εἰς τὸ Πάσχα.	244
γ. Ἐκ τοῦ πρώτου Λόγου Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.	250
δ. Ἐκ τοῦ δευτέρου Λόγου Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.	250
ε. Ἐκ τοῦ τρίτου Λόγου Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.	252

Β'. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	257
α'. – ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩ	262
β'. – Τῷ αὐτῷ.	262
γ'. – Τῷ αὐτῷ.	264
δ. – Μαρκελλίνῳ Μοναχῷ	264

ε'.	Τῷ αὐτῷ.	266
ς'.	ΗΦΑΙΣΤΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.	266
ζ'.	ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.	266
η'.	ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩ.	266
θ'.	Τῷ αὐτῷ.	266
ι'.	Τῷ αὐτῷ.	268
ια'.	Τῷ αὐτῷ.	268
ιβ'.	Τῷ αὐτῷ.	268
ιγ'.	Τῷ αὐτῷ.	268
ιδ'.	Τῷ αὐτῷ.	270
ιε'.	Τῷ αὐτῷ.	270
ισ'.	Τῷ αὐτῷ.	270
ιζ'.	Τῷ αὐτῷ.	270
ιη'.	Τῷ αὐτῷ.	270
ιθ'.	Τῷ αὐτῷ.	272
κ'.	Τῷ αὐτῷ.	272
κα'.	Τῷ αὐτῷ.	272
κβ'.	Μαρκιανῷ.	272
κγ'.	Τῷ αὐτῷ.	274
κδ'.	Τῷ αὐτῷ.	274
κε'.	ΑΒΡΑΜΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.	276
κς'.	ΤΙΜΟΘΕΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.	276
κζ'.	Τῷ αὐτῷ.	280
κη'.	Τῷ αὐτῷ.	280
κθ'.	Τῷ αὐτῷ.	282
λ'.	Τῷ αὐτῷ.	284
λα'.	Τῷ αὐτῷ.	284
λβ'.	ΖΩΣΙΜΩ ΟΙΚΟΝΟΜΩ.	284
λγ'.	Τῷ αὐτῷ.	284
λδ'.	ΣΩΦΡΟΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.	286
λε'.	Τῷ αὐτῷ.	286
λς'.	ΞΕΝΩΝΙ.	286
λζ'.	ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙΩ.	286
λη'.	ΞΕΝΑΓΟΡΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.	288
λθ'.	Τῷ αὐτῷ.	288
μ'.	Τῷ αὐτῷ.	288
μα'.	ΗΛΙΟΔΩΡΩ.	290
μβ'.	ΜΑΡΙΩΝΙ ΑΡΓΥΡΟΚΟΠΩ.	290
μγ'.	ΦΑΥΣΤΙΑΝΩ.	290

μδ'.	ΦΙΛΙΠΠΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.	292
με'.	ΛΙΚΙΝΝΙΩ ΝΕΩΤΕΡΩ.	292
μς'.	ΣΩΦΡΟΝΙΩ.	292
μζ'.	ΔΟΣΙΘΕΩ.	292
μη'.	Τῷ αὐτῷ.	292
μθ'.	Τῷ αὐτῷ.	294
ν'.	ΘΕΟΔΩΡΙΑΝΩ.	294
να'.	ΠΛΟΥΤΙΝΩ ΥΠΑΤΙΚΩ.	294
νβ'.	Τῷ αὐτῷ.	294
νγ'.	Τῷ αὐτῷ.	296
νδ'.	ΑΥΡΗΛΙΑΝΩ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ ΑΠΟ ΕΛΛΗΝΩΝ.	296
νε'.	ΣΩΣΑΡΙΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.	296
νς'.	Τῷ αὐτῷ.	298
νζ'.	Τῷ αὐτῷ.	298
νη'.	Τῷ αὐτῷ.	300
νθ'.	ΜΕΛΕΤΙΩ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΩ.	300
ξ'.	Τῷ αὐτῷ.	300
ξα'.	Τῷ αὐτῷ.	300
ξβ'.	ΚΑΛΑΝΔΙΩΝΙ.	300
ξγ'.	ΘΕΟΔΟΤΙΩΝΙ.	302
ξδ'.	Τῷ αὐτῷ.	302
ξε'.	Τῷ αὐτῷ.	302
ξς'.	Τῷ αὐτῷ.	302
ξζ'.	ΗΡΑΚΛΕΙΩ, ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ ΧΡΥΣΟΧΟΩ.	304
ξη'.	ΑΦΘΟΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	304
ξθ'.	ΑΦΘΟΝΙΩ.	304
ο'.	ΓΑΪΝΑ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΗ.	304
οα'.	ΦΡΟΥΜΕΝΤΙΩ ΕΚΚΛΗΣΙΕΚΔΙΚΩ.	306
οβ'.	ΠΟΜΠΗΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	306
ογ'.	Τῷ αὐτῷ.	308
οδ'.	Τῷ αὐτῷ.	308
οε'.	ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΩ ΡΗΤΟΡΙ.	308
ος'.	ΡΟΥΦΙΝΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.	310
οζ'.		310
οη'.	Τῷ αὐτῷ.	310
οθ'.	ΤΩ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΗ ΓΑΪΝΑ.	310
π'.	ΦΛΑΥΙΑΝΩ.	312
πα'.	Τῷ αὐτῷ.	314
πβ'.	ΦΙΡΜΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.	314
πγ'.	ΕΥΓΕΝΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	314

πδ'.-	ΦΙΛΑΓΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.	314
πε'.-	Τῷ αὐτῷ.	316
πς'.-	ΑΚΑΚΙΩ ΜΕΜΟΡΙΑΛΙΩ.	316
πζ'.-	Τῷ αὐτῷ.	316
πη'.-	Τῷ αὐτῷ.	318
πθ'.-	Τῷ αὐτῷ.	318
ϛ'.-	Τῷ αὐτῷ.	318
ϛα'.-	Τῷ αὐτῷ.	318
ϛβ'.-	Τῷ αὐτῷ.	320
ϛγ'.-	Τῷ αὐτῷ.	320
ϛδ'.-	Τῷ αὐτῷ.	320
ϛε'.-	ΒΑΒΥΛΑ ΔΙΑΚΟΝΩ.	320
ϛς'.-	ΣΩΤΗΡΙΩΝΙ.	322
ϛζ'.-	Τῷ αὐτῷ.	322
ϛη'.-	ΣΙΛΒΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.	322
ϛθ'.-	Τῷ αὐτῷ.	322
ρ'.-	Τῷ αὐτῷ.	322
ρα'.-	Τῷ αὐτῷ.	324
ρβ'.-	Τῷ αὐτῷ.	324
ργ'.-	ΕΥΘΙΩ ΕΠΑΡΧΙΚΩ.	326
ρδ'.-	ΚΑΠΙΤΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.	326
ρε'.-	Τῷ αὐτῷ.	328
ρς'.-	Τῷ αὐτῷ.	328
ρζ'.-	ΣΩΣΙΜΙΑΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.	328
ρη'.-	ΦΛΑΒΙΑΝΩ.	328
ρθ'.-	ΑΦΘΟΝΙΩ ΣΑΜΑΡΙΤῆ.	330
ρι'.-	Τῷ αὐτῷ.	330
ρια'.-	Τῷ αὐτῷ.	330
ριβ'.-	Τῷ αὐτῷ.	332
ριγ'.-	Τῷ αὐτῷ.	332
ριδ'.-	ΓΑΪΝΑ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤῆ.	332
ριε'.-	Τῷ αὐτῷ.	334
ρις'.-	Τῷ αὐτῷ.	334
ριζ'.-	ΕΥΑΝΔΡΕΙΩ.	336
ριη'.-	ΕΠΙΓΟΝΩ ΚΟΥΡΣΟΡΙ.	336
ριθ'.-	Τῷ αὐτῷ.	336
ρικ'.-	Τῷ αὐτῷ.	336
ρικα'.-	Τῷ αὐτῷ.	338
ρικβ'.-	Τῷ αὐτῷ.	338

ρκγ'.	Τῷ αὐτῷ.	338
ρκδ'.	Τῷ αὐτῷ.	338
ρκε'.	Τῷ αὐτῷ.	338
ρκς'.	Τῷ αὐτῷ.	338
ρκζ'.	Τῷ αὐτῷ.	340
ρκη'.	Τῷ αὐτῷ.	340
ρκθ'.	ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ ΜΟΝΑΧΩ.	340
ρλ'.	ΚΛΕΑΡΧΩ ΝΟΥΜΕΡΑΡΙΩ.	342
ρλα'.	ΑΥΡΗΛΙΑΝΩ.	342
ρλβ'.	ΓΕΝΕΘΛΙΩ.	342
ρλγ'.	ΘΕΟΔΟΣΙΩ.	342
ρλδ'.	ΣΕΡΑΠΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.	342
ρλε'.	Τῷ αὐτῷ.	344
ρλς'.	Τῷ αὐτῷ.	344
ρλζ'.	ΙΩΑΝΝΗ ΜΟΝΑΧΩ.	344
ρλη'.	ΦΙΛΩΝΙ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.	344
ρλθ'.	ΣΤΕΦΑΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	344
ρμ'.	ΑΜΦΙΛΟΧΙΩ ΝΕΩΤΕΡΩ.	346
ρμα'.	Τῷ αὐτῷ.	346
ρμβ'.	Τῷ αὐτῷ.	346
ρμγ'.	ΑΝΤΩΝΙΩ.	346
ρμδ'.	ΚΟΝΩΝΙ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.	346
ρμε'.	ΕΥΛΑΜΠΙΩ.	348
ρμς'.	Τῷ αὐτῷ.	348
ρμζ'.	Τῷ αὐτῷ.	348
ρμη'.	ΣΩΖΟΜΕΝΩ.	350
ρμθ'.	ΚΟΡΝΗΛΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.	350
ρν'.	ΓΕΡΟΝΤΙΩ ΕΚΣΚΕΠΤΩΡΙ.	350
ρνα'.	ΥΠΑΦΛΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	352
ρνβ'.	ΟΛΥΜΠΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.	352
ρνγ'.	Τῷ αὐτῷ.	352
ρνδ'.	ΜΑΞΙΜΙΑΝΩ.	352
ρνε'.	ΘΕΣΣΑΛΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	354
ρνς'.	ΧΡΥΣΟΓΟΝΩ ΚΛΗΣΟΥΛΛΙΩ.	354
ρνζ'.	ΘΕΟΓΝΩΣΤΩ.	354
ρνη'.	ΔΕΚΟΥΡΙΩΝΙ.	354
ρνθ'.	Τῷ αὐτῷ.	354
ρξ'.	Τῷ αὐτῷ.	354
ρξα'.	Τῷ αὐτῷ.	356

ρξβ'.-	ΚΡΙΣΠΩ ΣΧΟΛΑΡΙΩ.	356
ρξγ'.-	ΙΟΥΛΙΑΝΗ ΠΑΡΘΕΝΩ.	356
ρξδ'.-	Τῷ αὐτῷ.	356
ρξε'.-	ΘΕΟΔΩΡΩ.	356
ρξς'.-	Τῷ αὐτῷ.	356
ρξζ'.-	ΣΩΦΡΟΝΙ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.	358
ρξη'.-	Τῷ αὐτῷ.	358
ρξθ'.-	Τῷ αὐτῷ.	358
ρο'.-	Τῷ αὐτῷ.	358
ροα'.-	Τῷ αὐτῷ.	358
ροβ'.-	Τῷ αὐτῷ.	358
ρογ'.-	ΑΦΘΟΝΙΩ ΣΑΜΑΡΙΤΗ.	360
ροδ'.-	ΤΕΛΕΣΦΟΡΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.	360
ροε'.-	ΦΙΛΑΓΡΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.	360
ρος'.-	Τῷ αὐτῷ.	360
ροζ'.-	ΛΙΜΕΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.	360
ροη'.-	Τῷ αὐτῷ.	360
ροθ'.-	Τῷ αὐτῷ.	362
ρπ'.-	Τῷ αὐτῷ.	362
ρπα'.-	Τῷ αὐτῷ.	362
ρπβ'.-	Τῷ αὐτῷ.	362
ρπγ'.-	ΑΜΦΙΚΤΥΩΝΙ ῬΗΤΟΡΙ.	362
ρπδ'.-	ΠΕΡΙΩ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩ.	362
ρπε'.-	ΜΑΡΙΑΝΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.	362
ρπς'.-	ΓΙΓΑΝΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	364
ρπζ'.-	Τῷ αὐτῷ.	364
ρπη'.-	ΛΕΥΚΑΔΙΩ ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΩ.	364
ρπθ'.-	Τῷ αὐτῷ.	364
ρρ'.-	Τῷ αὐτῷ.	366
ρρα'.-	ΑΤΤΙΚΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.	366
ρρβ'.-	ΑΓΛΑΙΩ ΑΝΤΕΚΗΝΣΟΡΙ.	366
ρργ'.-	Τῷ αὐτῷ.	366
ρρδ'.-	Τῷ αὐτῷ.	368
ρρε'.-	ΑΝΑΞΑΓΟΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.	368
ρρς'.-	Τῷ αὐτῷ.	368
ρρζ'.-	ΤΡΥΦΩΝΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙ.	368
ρρη'.-	Τῷ αὐτῷ.	368
ρρθ'.-	ΦΟΥΡΤΟΥΝΑΤΩ.	370
ρρ'.-	ΣΕΚΟΥΝΔΙΑΝΩ.	370
ρσα'.-	ΚΑΛΛΙΣΤΙΩΝΙ.	370

σβ'.-	Τῷ αὐτῷ.	370
σγ'.-	ΚΥΡΗΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.	370
σδ'.-	Τῷ αὐτῷ.	372
σε'.-	ΓΑΪΝΑ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΗ.	372
σς'.-	Τῷ αὐτῷ.	372
σζ'.-	ΜΕΛΙΣΣΩ ΚΑΝΔΙΔΑΤΩ.	372
ση'.-	ΘΥΡΣΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ	372
σθ'.-	Τῷ αὐτῷ.	374
σι'.-	Τῷ αὐτῷ.	374
σια'.-	ΒΥΡΙΑΛΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΩ.	374
σιβ'.-	ΙΓΝΑΤΙΩ ΑΝΘΥΠΑΤΩ.	374
σιγ'.-	Τῷ αὐτῷ.	376
σιδ'.-	Τῷ αὐτῷ.	376
σιε'.-	Τῷ αὐτῷ.	376
σις'.-	ΕΥΓΡΑΜΜΙΩ ΝΟΜΙΚΩ.	376
σιζ'.-	Τῷ αὐτῷ.	376
σιη'.-	Τῷ αὐτῷ.	378
σιθ'.-	ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.	378
σκ'.-	Τῷ αὐτῷ.	378
σκα'.-	Τῷ αὐτῷ.	378
σκβ'.-	ΘΕΡΙΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.	378
σκγ'.-	ΣΕΛΕΥΚΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	380
σκδ'.-	Τῷ αὐτῷ.	380
σκε'.-	ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.	380
σκς'.-	ΘΕΟΦΙΛΩ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΩ.	382
σκζ'.-	ΣΙΣΙΝΙΩ ΣΠΑΘΑΡΙΩ.	382
σκη'.-	ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	382
σκθ'.-	ΣΤΡΑΤΙΩΝΙ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.	382
σλ'.-	ΖΕΦΥΡΙΑΝΩ.	384
σλα'.-	ΝΙΚΑΡΕΤΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.	384
σלב'.-	ΜΟΝΑΧΟΙΣ ΕΝ Τῆ ΚΙΛΙΚΙΑ ΔΙΑΓΟΥΣΙΝ.	384
σλγ'.-	ΘΕΟΜΠΕΜΠΤΩ ΠΡΟΤΗΚΤΟΡΙ.	386
σλδ'.-	ΚΑΡΠΙΩΝΙ ΑΙΡΕΤΙΚΩ, ΤΗΣ ΤΩΝ ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΣ.	386
σλε'.-	ΕΥΣΕΒΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	386
σλς'.-	ΣΟΦΙΑΝΩ ΣΧΟΛΑΡΙΩ.	388
σλζ'.-	Τῷ αὐτῷ.	388
σλη'.-	Τῷ αὐτῷ.	388
σλθ'.-	ΣΩΣΑΝΔΡΩ ΠΡΙΜΙΣΚΡΙΝΙΩ.	388

σμ'.	Τῷ αὐτῷ.	388
σμα'.	Τῷ αὐτῷ.	390
σμβ'.	Τῷ αὐτῷ.	390
σμγ'.	ΣΑΒΙΝΩ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΩ.	390
σμδ'.	Τῷ αὐτῷ.	392
σμε'.	ΔΡΟΥΣΙΛΛΙΑΝΩ.	392
σμς'.	ΕΥΦΡΑΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.	392
σμζ'.	Τῷ αὐτῷ.	392
σμη'.	ΘΕΟΚΛΕΙΑΝΩ.	394
σμηθ'.	ΑΙΛΙΑΝΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.	394
σν'.	ΤΕΥΚΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	394
σνα'.	Τῷ αὐτῷ.	396
σνδ'.	ΓΛΥΚΑΔΙΩ ΠΡΟΤΗΚΤΟΡΙ.	396
σνγ'.	ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΑΙΡΕΤΙΚΩ.	396
σνδ'.	Τῷ αὐτῷ.	396
σνε'.	ΦΑΥΣΤΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.	398
σνς'.	ΠΕΛΑΓΙΩ.	398
σνζ'.	ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΩ.	398
σνη'.	ΣΑΒΟΥΡΙΩ ΚΟΜΗΤΙ.	400
σνηθ'.	ΝΑΥΚΡΑΤΙΩ.	400
σξ'.	Τῷ αὐτῷ.	400
σξα'.	Τῷ αὐτῷ.	400
σξδ'.	Τῷ αὐτῷ.	402
σξγ'.	Τῷ αὐτῷ.	402
σξδ'.	ΚΑΛΛΙΜΑΧΩ ΜΕΜΟΡΙΑΛΙΩ.	402
σξε'.	ΠΑΥΛΩ ΔΕΚΕΜΠΡΙΜΩ.	402
σξς'.	ΚΥΡΙΛΛΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.	402
σξζ'.	Τῷ αὐτῷ.	404
σξη'.	Τῷ αὐτῷ.	404
σξθ'.	Τῷ αὐτῷ.	404
σο'.	Τῷ αὐτῷ.	404
σοα'.	Τῷ αὐτῷ.	404
σοδ'.	ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ.	406
σογ'.	ΕΥΡΥΚΛΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.	406
σοδ'.	Τῷ αὐτῷ.	406
σοε'.	ΗΡΑΚΛΕΙΤΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.	408
σος'.	Τῷ αὐτῷ.	408
σοζ'.	Τῷ αὐτῷ.	408
σοη'.	ΛΕΩΝΙΔΗ ΚΟΜΗΤΙ.	408

σοθ'.	ΘΑΛΛΙΑΝΩ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.	410
σπ'.	ΦΕΒΡΑΡΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	410
σπα'.	ΙΛΑΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.	410
σπβ'.		410
σπγ'.	ΔΙΟΝΥΣΙΟΔΩΡΩ.	410
σπδ'.	ΙΟΥΛΙΩ ΦΟΙΔΕΡΑΤΩ.	410
σπε'.	ΚΟΡΝΗΛΙΩ.	412
σπς'.	ΓΑΪΝΑ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΗ.	412
σπζ'.	ΦΙΛΟΡΟΜΩ ΚΟΜΗΤΙ.	412
σπη'.	ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΕΚΔΙΚΩ.	414
σπθ'.	ΔΡΟΥΣΙΑΝΩ.	414
σς'.	ΠΡΟΚΛΩ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩ.	414
σςα'.	ΑΙΛΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.	416
σςβ'.	ΛΙΝΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.	416
σςγ'.	ΠΡΙΣΚΙΛΛΙΑΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	416
σςδ'.	ΙΩΑΝΝΗ ΜΟΝΑΧΩ.	416
σςε'.	ΒΕΝΟΥΣΤΩ ΜΟΝΑΧΩ.	418
σςς'.	ΚΑΡΠΑΛΙΩΝΙ.	418
σςζ'.	ΕΥΗΘΙΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.	418
σςη'.	Τῷ αὐτῷ.	418
σςθ'.	Τῷ αὐτῷ.	418
τ'.	Τῷ αὐτῷ.	420
τα'.	Τῷ αὐτῷ.	420
τβ'.	ΦΙΛΗΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.	420
τγ'.	ΣΕΥΗΡΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.	420
τδ'.	Τῷ αὐτῷ.	420
τε'.	ΚΑΛΟΚΥΡΩ.	420
τς'.	Τῷ αὐτῷ.	422
τζ'.	ΣΙΛΒΑΝΩ ΚΟΙΝΟΒΙΩΤΗ.	422
τη'.	ΘΑΛΛΑΣΣΙΩ ΑΡΓΥΡΟΠΡΑΤΗ	422
τθ'.	ΣΩΣΘΕΝΕΙ ΚΟΜΕΝΤΑΡΗΣΙΩ.	424
τι'.	ΕΛΛΑΔΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.	424
τια'.	ΘΕΩΝΑ ΠΟΛΥΤΕΥΟΜΕΝΩ.	424
τιβ'.	Τῷ αὐτῷ.	426
τιγ'.	ΘΕΣΣΑΛΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	426
τιδ'.	ΔΡΑΚΟΝΤΙΩ.	426
τιε'.	ΕΥΒΟΥΛΙΩΝΙ.	426
τις'.	ΠΙΕΡΙΩ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩ.	426
τιζ'.	ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΕΚΔΙΚΩ.	426
τιη'.	Τῷ αὐτῷ.	428

τιθ'.	ΗΡΙΜΩ ΚΟΜΗΤΙ.	428
τκ'.	ΦΙΡΜΙΛΛΙΑΝΩ.	428
τκα'.	Τῷ αὐτῷ.	428
τκβ'.	ΣΩΚΡΑΤΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.	430
τκγ'.	ΚΥΡΙΑΚΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.	430
τκδ'.	Τῷ αὐτῷ.	430
τκε'.	Τῷ αὐτῷ.	432
τκς'.	ΘΕΟΔΟΤΩ ΚΟΜΗΤΙ.	432
τκζ'.	ΙΠΠΟΝΙΚΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.	432
τκη'.	Τῷ αὐτῷ.	434
τκθ'.	ΜΑΥΡΙΑΝΩ.	434
τλ'.	ΘΕΟΠΟΜΠΩ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩ.	434
τλα'.	ΙΛΑΡΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.	434
τλβ'.	Τῷ αὐτῷ.	436
τλγ'.	ΧΕΙΜΑΣΙΩ.	436

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	439
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	446

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α' ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Τόμος

- 1ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, Καισάριον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, θεῖον Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον Ἰκονίου, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον Ἀντιοχείας, Μ. Ἀθανάσιον.
- 2ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Πρὸς Εὐστάθιον Σεβαστείας, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Σχετικαὶ μὲ θέματα τῆς ἐπισκοπῆς του, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς φίλους διαφόρους, Μεσιτευτικαί, Συστατικαί, Παραμυθητικαί, Συμβουλευτικαί.
- 3ος **Ἐπιστολές**: Πρὸς Γρηγόριον Θεολόγον, ἀδελφὸν Γρηγόριον, Ἀμφιλόχιον, Εὐσέβιον Σαμοσάτων, Μελέτιον, Πρὸς Ἀλεξανδρεῖς, Πρὸς δυτικούς ἐπισκόπους, Ἐπὶ θεμάτων ἐκκλησιῶν Πόντου καὶ Ἀρμενίας, Πρὸς διαφόρους κληρικούς, Πρὸς πολιτικούς ἄρχοντας, Πρὸς ρήτορας, πρὸς φιλοσόφους, Ἐπιστολαὶ μεσιτευτικαί, συστατικαί, παραμυθητικαί, συμβουλευτικαί.
- 4ος **Ὀμιλίες** Εἰς τὴν Ἑξαήμερον (Α' - Θ').
- 5ος **Ὀμιλίες εἰς Ψαλμούς**: Ψαλμὸν Α', Ζ', ΙΔ', ΚΗ', ΚΘ', ΛΒ', ΛΓ', ΜΔ', ΜΕ', ΜΗ', ΝΘ', ΞΑ', ΡΙΔ'.
- 6ος **Α'**. **Ὀμιλίες ἠθικὲς καὶ πρακτικὲς**: Περὶ νηστείας Α'-Β', Περὶ εὐχαριστίας, Περὶ ταπεινοφροσύνης, Περὶ φθόνου, Κατὰ ὀργιζόντων, Κατὰ μεθύοντων, Εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῷ» Προτρεπτικὸς εἰς τὸ βάπτισμα.
Β'. **Ὀμιλίες κοινωνικὲς**: Πρὸς τοὺς πλουτοῦντας, καὶ εἰς τὸ «Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας».
- 7ος **Γ'**. **Ὀμιλίες δογματικὲς**: Περὶ πίστεως, εἰς τὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος», Κατὰ Σαβελλιανῶν καὶ Ἀρείου καὶ Ἀνομοίων, καὶ «Ὅτι οὐκ ἔστι αἴτιος τοῦ κακοῦ ὁ Θεός».
Δ'. **Ὀμιλίες περιστατικὲς**: Ἐν λιμῷ καὶ ἀνχμῷ, Περὶ τοῦ μὴ προσηλῶσθαι τοῖς διωτικοῖς.
Ε'. **Ὀμιλίες ἐγκωμιαστικὲς**: Εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτιαν, εἰς τοὺς μάρτυρας Βαρλαάμ, Γόρδιον, ἅγιον Μάμαντα, Ἁγίους Τεσσαράκοντα.
ΣΤ'. **Ὀμιλίες παιδαγωγικὲς**: Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ὄν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων, Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροιμιῶν.
- 8ος **Ἀσκητικά Α'**: Λόγος περὶ κρίματος, Περὶ πίστεως, Ἀσκητικὴ προδιατύπωσις, Λόγοι ἀσκητικοὶ Α'-Β', Περὶ ἀσκήσεως, Ὅροι κατὰ πλάτος Α' καὶ Β').

- 9ος **Ἀσκητικά Β'**: Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, Ἀσκητικαὶ διατάξεις.
 10ος **Δογματικὰ ἔργα**: 1. Ἀνατρεπτικὸς τοῦ ἀπολογητικοῦ τοῦ Εὐνομί-
 ου. 2. Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

B'. ΑΠΙΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- 1ος **Ἀπολογητικά**: Λόγος Α' Κατὰ εἰδώλων.- Λόγος Β' Περὶ ἐνανθρωπήσε-
 ως).
 2ος **Δογματικὰ Α'**: Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α' - Β'.
 3ος **Δογματικὰ Β'**: Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ' - Δ'.- Περὶ τῆς ἐνσάρκου ἐπι-
 φανείας τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ Κατὰ Ἀρειανῶν.
 4ος **Δογματικὰ Γ'**: Περὶ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας.- Πρὸς Σεραπίωνα
 Θμούεως 1. Κατὰ τῶν βλασφημούντων καὶ λεγόντων κτίσμα εἶναι τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον. 2. Κατὰ τῶν λεγόντων κτίσμα τὸν Υἱόν. 3. Ὁμοίως
 περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.- Ἐπιστολὴ πρὸς Ἐπίκτητον Κορίνθου,
 κατὰ τῶν αἵρετικῶν.- Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀδέλφιον, κατὰ Ἀρειανῶν.-
 Πρὸς Μάξιμον φιλόσοφον.
 5ος **Ἑρμηνευτικά Α'**: Πρὸς Μαρκελλῖνον εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν Ψαλμῶν.-
 Ὑπόθεσις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς.- Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (Α'-Μ').
 6ος **Ἑρμηνευτικά Β'**: Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (Ψαλμοὶ ΜΑ'-ΠΖ').
 7ος **Ἑρμηνευτικά Γ'**: Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (Ψαλμοὶ ΠΗ'-ΡΜς').
 8ος **Ἱστορικοδογματικά Α'**: Ἀπολογητικὸς κατὰ Ἀρειανῶν ἢ Ἀπολογητικὸς
 Δεύτερος.- Πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖον Ἀπολογία.- Περὶ τῶν δια-
 βαλλόντων τὴν ἐν τῷ διωγμῷ φυγὴν αὐτοῦ.
 9ος **Ἱστορικοδογματικά Β'**: Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου.- Ἐγκύκλιος
 Ἐπιστολὴ.- Ἐπιστολὴ πρὸς μοναχοὺς.- Περὶ τῶν γεγενημένων παρ'
 Ἀρειανῶν.
 10ος **Ἱστορικοδογματικά Γ'**: Ἐπιστολὴ πρὸς ἐπισκόπους Αἰγύπτου καὶ
 Λιβύης.- Ὁ πρὸς τοὺς Ἀντιοχεῖς τόμος.- Πρὸς Ἰουδιανὸν περὶ πίστε-
 ως.- Πρὸς τοὺς ἐν Ἀφρικῇ ἐπισκόπους.- Περὶ τῶν ἐν Ἀριμίνῳ καὶ
 Σελευκείᾳ συνόδων.- Ἐπιστολές· Πρὸς Σεραπίωνα, Πρὸς Μοναχοὺς,
 Πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους Ἰωάννην καὶ Ἀντίοχον, Πρὸς Παλλάδιον πρε-
 σβύτερον, Πρὸς Ρουφῖνον.- Ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἑορταστικῶν β', ε', ζ',
 κδ', κδ', κη', κθ', μδ', μγ', με', ἢ λθ' ἑορταστικῆ.
 11ος **Ἀσκητικά**: Βίος Μ. Ἀντωνίου.- Περὶ παρθενίας ἢ ἀσκήσεως.- Ἐπιστολές
 : 1. Πρὸς Δρακόντιον. 2. Πρὸς Ἀμοῦν, 3. Πρὸς Ὠρσίσιον Α' καὶ Β'.-
 Βίος καὶ πολιτεία τῆς ἁγίας Συγκλητικῆς.
 12ος **Ἀμφιβαλλόμενα ἔργα**: Εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸν σταυρόν.-
 Περὶ Σαβδάτων καὶ Περιτομῆς.- Κατὰ Ἀπολιναρίου Λόγοι α'-β'.- Εἰς
 τὸ «πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρός μου».- Περὶ πίστεως λόγος
 μείζων.- Ἐκ τοῦ περὶ πίστεως μείζονος λόγου.- Ἑρμηνεία εἰς τὸ Κατὰ
 Λουκᾶν.- Σύνοψις ἐπίτομος τῆς θείας Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς
 Διαθήκης.

Τόμος

Γ'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

- 1ος **Προσωπικές σχέσεις και Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Α'**: Λόγος Α' Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα.— Λόγος Β' Ἀπολογητικὸς τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς.— Λόγος Γ' Πρὸς τοὺς καλέσαντας καὶ μὴ ἀπαντήσαντας.— Λόγος ΣΤ' Εἰρηνικὸς πρῶτος.— Λόγος Θ' Ἀπολογητικὸς εἰς πατέρα καὶ Βασίλειον.— Λόγος ΙΑ' Εἰς Γρηγόριον Νύσσης.— Λόγος Ι' Εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸν πατέρα καὶ Βασίλειον τὸν Μέγαν.— Λόγος ΙΒ' Εἰς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ.— Λόγος ΙΓ' Εἰς Εὐλάλιον.— Λόγος ΚΒ' Εἰρηνικὸς δεύτερος.— Λόγος ΚΓ' Εἰρηνικὸς τρίτος.
- 2ος **Προσωπικές σχέσεις και Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Β'**: Λόγος ΝΒ' Περί τῆς ἐν διαλέξεσιν εὐταξίας καὶ ὅτι οὐ παντὸς ἀνθρώπου οὔτε παντὸς καιροῦ τὸ περι Θεοῦ διαλέγεσθαι.— Λόγος ΛΓ' Πρὸς Ἀρειανούς καὶ εἰς ἑαυτόν.— Λόγος ΛΔ' Εἰς τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου ἐπιδημήσαντας.— Λόγος Κς' Εἰς ἑαυτόν, εἰς τὸν λαὸν καὶ τοὺς ποιμένας ἐξ ἄγρου ἐπανάκοντα μετὰ τὰ κατὰ Μάξιμον.— Λόγος Λς' Εἰς ἑαυτόν καὶ πρὸς τοὺς λέγοντας ἐπιθυμεῖν αὐτὸν τῆς καθέδρας Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὴν τοῦ λαοῦ προθυμίαν, ἣν ἐπεδείξαντο εἰς αὐτόν.— Λόγος Λε' Εἰς τοὺς μάρτυρας καὶ κατὰ Ἀρειανῶν.— Λόγος ΜΒ' Συντακτῆριος εἰς τὴν τῶν 150 ἐπισκόπων παρουσίαν.
- 3ος **Ἀπολογητικὰ ἔργα**: Κατὰ Ἰουλιανοῦ βασιλέως. Λόγος Δ' Στηλιτευτικὸς Α'. Λόγος Ε' Στηλιτευτικὸς Β'.— Λόγος ΚΕ' Εἰς Ἡρώνα τὸν φιλόσοφον.
- 4ος **Δογματικὰ ἔργα**: Λόγοι Θεολογικοὶ α'-ε': Λόγος ΚΖ' Θεολογικὸς α', Πρὸς Εὐνομανοὺς προδιάλεξις.— Λόγος ΚΗ' Θεολογικὸς β', Περί θεολογίας.— Λόγος ΚΘ' Θεολογικὸς γ', Περί Υἱοῦ.— Λόγος Λ' Θεολογικὸς δ', Περί Υἱοῦ.— Λόγος ΛΑ' Θεολογικὸς ε', Περί τοῦ ἁγίου Πνεύματος.— Λόγος Κ' Περί δόγματος καὶ καταστάσεως ἐπισκόπων.— Λόγος Μ' Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα.
- 5ος **Α' Λόγοι Ἐορταστικοί**: Λόγος ΛΗ' Εἰς τὰ Θεοφάνια.— Λόγος ΛΘ' Εἰς τὰ Ἅγια Φῶτα.— Λόγος ΜΑ' Εἰς τὴν Πεντηκοστήν.— Λόγος ΜΕ' Εἰς τὸ Πάσχα.— Λόγος ΜΔ' Εἰς τὴν Καινὴν Κυριακὴν.
Β' Ἠθικολογικοί: Λόγος ΙΔ' Περί φιλοπτωχίας.— Λόγος Ις' Εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάξης.— Λόγος ΙΖ' Πρὸς τοὺς πολιτευομένους Ναζιανζοῦ ἀγωνιῶντας καὶ τὸν ἄρχοντα ὀργιζόμενον.— Λόγος ΙΘ' Εἰς τὸν ἐξισωτὴν Ἰουλιανόν.— Λόγος ΛΖ' Εἰς τὴν ρῆσιν «ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους».
- 6ος **Α' Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί**: Λόγος ΙΕ' Εἰς τοῦ Μακκαβαίους.— Λόγος ΚΑ' Εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον.— Λόγος ΚΔ' Εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Κυπριανόν.
Β' Λόγοι Ἐπιτάφιοι: Λόγος ΜΓ' Εἰς τὸν Μ. Βασίλειον.— Λόγος ΙΗ' Εἰς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα παρόντος τοῦ Βασιλείου.— Λόγος Η' Εἰς τὴν ἀδελφὴν ἑαυτοῦ Γοργονίαν.— Λόγος Ζ' Εἰς Καισάριον τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν.
- 7ος **Ἐπιστολές**: (Ἐπιστολές Α' - ΣΜΔ').
- 8ος **Α' Ὁ Χριστὸς πάσχων**.

Τόμος Β' **Ἐπη Δογματικά**: (Περὶ Πατρὸς, Υἱοῦ, ἁγίου Πνεύματος, κόσμου, προνοίας, νοερῶν οὐσιῶν, ψυχῆς, Διαθηκῶν, ἐνανθρωπήσεως Χριστοῦ, μαστίγων Αἰγύπτου, δεκαλόγου Μωυσέως, θαυμάτων Χριστοῦ, παραβολῶν τοῦ Χριστοῦ, Ὕμνοι εἰς Θεὸν κλπ.

9ος **Ἐπη Ἠθικά**: Ποικιλία θεμάτων.

10ος **Ἐπη Ἱστορικά**: Ποικιλία θεμάτων.

11ος **Ἐπη εἰς Ἐτέρους - Ἐπιγράμματα**

Δ' ΑΠΑΝΤΑ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

1ος **Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία** (Βιβλία Α' - Γ').

2ος **Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία** (Βιβλία Δ' - ΣΤ').

3ος **Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία** (Βιβλία Ζ' - Ι').

4ος **Τριακονταετηρικὸς εἰς τὸν Μ. Κωνσταντῖνον.** - Εἰς τὸν Βίο Μ. Κωνσταντῖνου. - Λόγος Μ. Κωνσταντῖνου εἰς τὸν Σύλλογον τῶν ἁγίων.

Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

1ος **Δογματικά Α'** (Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως).

2ος **Φιλοσοφικά Κεφάλαια καὶ Ἀποσπάσματα.** - Περὶ αἱρέσεων. - Εἰσαγωγὴ δογμάτων στοιχειώδης.

3ος **Περὶ εἰκόνων.** - Λόγος ἀποδεικτικὸς περὶ εἰκόνων.

4ος **Λίβελος ὀρθοῦ φρονήματος.** - Περὶ ἁγίας Τριάδος (Λόγοι Α' - Β'). - Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων. - Περὶ τοῦ Τρισαγίου Ὕμνου. - Περὶ πίστεως κατὰ τῶν Νεστοριανῶν. - Πρὸς τὸν Ἰακωβίτην ἐπίσκοπον Δαριαίας.

5ος **Περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο θελημάτων.** - Περὶ συνθέτου φύσεως. - Κατὰ Μανιχαίων. - Διάλεξις Ἰωάννου Ὀρθοδόξου πρὸς Μανιχαῖον. - Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ. - Περὶ Δρακόντων καὶ στριγγῶν. - Πάθος Ἀρτεμίου.

6ος **Ἱερά Παράλληλα** (Στοιχεῖα Α - Δ).

7ος **Ἱερά Παράλληλα** (Στοιχεῖα Ε - Μ).

8ος α) **Ἱερά Παράλληλα** (Στοιχεῖα Ν - Ω). - β) **Λόγοι**: Περὶ νηστειῶν. - Περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς πονηρίας πνευμάτων. - Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν. - Περὶ ἐξομολογήσεως. - Περὶ ἀζύμων.

9ος **Α'**: Λόγοι: 1. Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου 2. Εἰς τὴν ξηρανθεῖσαν συκὴν καὶ εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ ἀμπελῶνος. 3. Εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν καὶ τὸν σταυρὸν. 4. Εἰς τὸ ἅγ. Σάββατον. 5. Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου. 6. Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου, Λόγος Α'. 7. Εἰς τὸ γενέσιον τῆς Θεοτόκου, Λόγος Β'. 8. Ἐγκύμιον 1ον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. 9. Ἐγκύμιον 2ον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου. 10. Λόγος 3ος εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.

Β': **Ἀγιολογικά**: 1. Ἐγκύμιον εἰς Ἰωάννην Χρυσόστομον. 2) Ἐγκύμιον εἰς τὴν μάρτυρα Βαρβάραν.

Γ': **Προσευχές** (Α' - Δ').

- 10ος Ἱστορία Ψυχωφελῆς ἐκ τῆς ἐνδοτέρας τῶν Αἰθιοπῶν χώρας, τῆς Ἰνδιῶν λεγομένης. Βίος Βαρλαάμ καὶ Ἰωάσαφ.
 11ος Εἰς τὰς Ἐπιστολάς Παύλου (Πρὸς Ῥωμαίους – Πρὸς Κορινθίους Α', Πρὸς Κορινθίους Β').
 12ος Εἰς Ἐπιστολάς Παύλου (Γαλάτας, Ἐφεσίους, Φιλιππησίους, Κολοσσαεῖς, Θεσσαλονικεῖς Α'+Β', Τιμόθεον Α'+Β', Τίτον, Φιλήμονα καὶ Ἑβραίους).

ΣΤ' ΑΠΙΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

- 1ος Διάλογος Παλλαδίου.– Περὶ ἀσαφείας τῶν προφητειῶν.– Σύνοψις Παλαιᾶς Διαθήκης.
 2ος Ὁμιλίαι εἰς τὴν Γένεσιν (Α' – ΚΓ').
 3ος Ὁμιλίαι εἰς τὴν Γένεσιν (ΚΔ' – ΜΑ').
 4ος Ὁμιλίαι εἰς τὴν Γένεσιν (ΜΒ' – ΞΔ').
 5ος α) Ὁμιλίαι εἰς τὴν Γένεσιν (Γ'-ΙΒ'). β) Εἰς Ψαλμοὺς (ΜΑ'-ΜΓ').
 6ος Ὁμιλίαι εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (ΜΔ' – ΡΚΓ').
 7ος α) Ὁμιλίαι εἰς τοὺς Ψαλμοὺς (ΡΚΔ' – ΡΝ').
 β) Ὁμιλίαι εἰς τὸν Δαυίδ καὶ τὸν Σαούλ.
 8ος α) Ὁμιλίαι εἰς τὴν Γένεσιν (Α'-Θ').– β) Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἡσαΐαν. Ὑπόμνημα στὸν Δανιήλ (Κεφάλαια Γ'-ΙΓ').
 8Α Ὁμιλίαι σὲ πρόσωπα καὶ ρητὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.
 9ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὁμιλ. Α'-Κ').
 10ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὁμιλ. ΚΑ'-ΛΖ').
 11ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὁμιλ. ΛΗ'-ΝΣ').
 11Α Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὁμιλ. ΝΖ'-ΟΕ').
 12ος α) Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον (Ὁμιλίαι ΟΣ'-Τ)
 β) Στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὁμιλίαι Α' – Δ').
 13ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὁμιλίαι Ε' – ΛΑ').
 13Α Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὁμιλίαι ΛΒ' – ΝΔ').
 14ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον (Ὁμιλίαι ΝΕ' – ΠΗ').
 15ος Ὑπόμνημα στίς Πράξεις (Ὁμιλίαι Α' – ΚΓ').
 16Α Ὑπόμνημα στίς Πράξεις (Ὁμιλίαι ΚΔ' – ΜΔ').
 16Β α) Ὑπόμνημα στίς Πράξεις (Ὁμιλίαι ΜΕ' – Ν').
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (Ὁμιλίαι Α' – Γ').
 17ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ῥωμαίους (Ὁμιλίαι ΙΑ' – ΛΓ').
 18ος Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίαι Α' – ΚΑ').
 18Α Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίαι ΚΒ' – ΜΔ').
 19ος Ὑπόμνημα στὴν Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίαι Α' – ΚΔ').
 20ος α) Ὑπόμνημα στὴν Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίαι ΚΕ'–Λ').
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλίαι Α' – ΙΑ').
 21ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλίαι ΙΒ' – ΚΔ').
 β) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὁμιλίαι Α' – ΙΒ').
 22ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὁμιλίαι ΙΓ' – ΙΕ').
 β) Στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς καὶ γ) Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Α'.

- 13ος α) Ὑπόμνημα στήν Β' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς ('Ομιλίες Α' - Ε').
 β) Στήν Α' Πρὸς Τιμόθεον καὶ γ) Στὴ Β' Πρὸς Τιμόθεον.
- 14ος α) Ὑπόμνημα στήν Πρὸς Τίτον ('Ομιλ. Α'-Ζ'), β) Στήν Πρὸς Φιλήμονα ('Ομιλ. Α'-Γ'), γ) Στήν Πρὸς Ἑβραίους ('Ομιλ. Α'-ΙΕ').
- 15ος α) Ὑπόμνημα στήν Πρὸς Ἑβραίους ('Ομιλ. ΙΖ'-ΛΔ').
 β) Εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον ('Ομιλ. Α'-Ζ').
- 16ος **Ὅμιλίες Ἠθικῆς - Ἀγιογραφικῆς.**
1. Ὅμιλία εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ τὰ μύρια τάλαντα ὀφείλοντος καὶ τὰ ἑκατὸν δηνάρια ἀπαιτοῦντος, καὶ ὅτι παντὸς ἁμαρτήματος τὸ μνησι-κακεῖν χειρόν (σ. 18).
 2. Ὅμιλία εἰς τὰ μύρια τάλαντα καὶ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ περὶ τοῦ μνη-σικακεῖν (σ. 68).
 3. Ὅμιλία εἰς τό, «Πάτερ, εἰ δυνατόν ἐστί, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτή-ριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ». Καὶ κατὰ Μαρκιωνι-στῶν καὶ Μανιχαίων, καὶ ὅτι οὐ χρή ἐπιπηδᾶν τοῖς κινδύνοις, ἀλλὰ παντὸς θελήματος προτιμᾶν τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα (σ. 84).
 4. Ὅμιλία περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύεσθαι, καὶ εἰς τό, «Στενὴ ἡ πύλη», καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ ἐρμηνεῖα τῆς προσευχῆς τοῦ «Πάτερ ἡμῶν» (σ. 118).
 5. Ὅμιλία εἰς τὸν παραλυτικὸν διὰ τῆς στέγης χαλασθέντα, ὅτι οὐκ αὐτὸς ἐστὶν ὁ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ κείμενος· καὶ περὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πα-τέρα ἰσότης (σ. 144).
 6. Ὅμιλία πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν σύναξιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὸ μὴ παρατρέχειν τὰς ἐπιγραφὰς τῶν θείων Γραφῶν, καὶ εἰς τὸ ἐπίγραμ-μα τοῦ βωμοῦ, καὶ εἰς τοὺς νεοφωτίστους (σ. 198).
 7. Ὅμιλία συνάξεως διὰ χρόνου ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ γενομένης εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, καὶ ὅτι χρησιμώτερος βίος ἐνάρετος σημείων καὶ θαυμάτων, καὶ κατὰ τί διαφέρει πολιτεία σημείων (σ. 234).
 8. Ὅμιλία, Ὅτι χρήσιμος ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις, καὶ ὅτι δουλεία καὶ περιστάσει πραγμάτων ἀχείρωτον ποιεῖ τὸν προσέχοντα, καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τῶν Ἀποστόλων πολλῶν ἐστὶν ἀξιωματῶν ὄνομα, καὶ ὅτι τῶν ἐξωθεν ἀρχόντων καὶ αὐτῶν τῶν βασιλευόντων πολλῶ μείζονα κέκτην-ται δύναμιν οἱ Ἀπόστολοι καὶ ἐξουσίαν, καὶ πρὸς τῷ τέλει πρὸς Νεο-φωτίστους (σ. 272).
 9. Ὅμιλία, Ὅτι οὐκ ἀκίνδυνον τοῖς ἀκροαταῖς τὸ σιγᾶν τὰ λεγόμενα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Καὶ τίνος ἕνεκεν αἱ Πράξεις ἐν τῇ Πεντηκοστῇ ἀναγινώσκον-ται, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδειξε πᾶσιν ἑαυτὸν ἀναστὰς ὁ Χριστός, καὶ ὅτι τῆς ὄψεως σαφεστέραν παρέσχε τὴν τῆς ἀναστάσεως ἀπόδειξιν τὴν διὰ τῶν σημείων τῶν Ἀποστόλων (σ. 310).
 10. Ὅμιλία Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν εἰρημένων. Καὶ πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας ὑπὲρ τῆς βραχυλογίας, καὶ περὶ τῆς τοῦ Σαύλου προσηγορίας καὶ Παύλου, καὶ τίνος ἕνεκεν Ἀδάμ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκλήθη, ὅτι χρησίμως καὶ συμφερόντως, καὶ εἰς τοὺς Νεο-φωτίστους (σ. 364).

11. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς ἐγκαλέσαντας ὑπὲρ τοῦ μήκους τῶν προοιμίων, καὶ ὅτι χρήσιμον τὸ φέρειν ἐλέγχους, καὶ τίνος ἔνεκεν οὐκ εὐθέως πιστεύσας μετωνομάσθη Παῦλος, καὶ ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως γέγονεν αὐτῷ ἡ μεταβολή, καὶ εἰς τὸ ρητόν, «Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις;» (σ. 394).
12. Ὁμιλία, Ἐπιτίμησις κατὰ τῶν ἀπολειφθέντων. Παραίνεσις πρὸς τοὺς παρόντας, εἰς τὸ κήδεσθαι τῶν ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὸ προοίμιον τῆς πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς, «Παῦλος κλητός», καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης (σ. 444).
13. Ὁμιλία Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται», καὶ τὰ ἐξῆς (σ. 486).
14. Ὁμιλία Εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Οἶδαμεν, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν», καὶ περὶ ὑπομονῆς, καὶ ὅσον τῶν θλίψεων τὸ κέρδος (σ. 518).
15. Ὁμιλία Πρὸς τοὺς μὴ ἀπαντήσαντας εἰς τὴν σύναξιν, καὶ εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν», καὶ περὶ τοῦ μνησικακεῖν (σ. 542).
16. Ὁμιλία Εἰς τὸ «Κατανόησατε τὸν Ἀπόστολον καὶ Ἀρχιερεῶτα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν» (σ. 594).

Ὁμιλίαι Ἀγιογραφικῆς – Ἑρμηνευτικῆς.

1. Εἰς τὸ «ἀσπάσασθε Πρισκίλλαν καὶ Ἀκύλαν», Ὁμιλία Α' (20).
2. Εἰς Ἀκύλαν καὶ Πρισκίλλαν, Ὁμιλία Β', καὶ εἰς τὸ μὴ κακῶς λέγειν τοὺς ἱερεῖς (σ. 50).
3. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, «Διὰ δὲ τὰ πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω» (σ. 92).
4. Εἰς τό, «Γυνὴ δέδετα νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆ, ὁ ἀνήρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ κοιμηθῆ, ἐλευθέρα ἐστὶν ὃ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν Κυρίῳ. Μακαριώτερα δὲ ἐστὶν ἐὰν οὕτω μείνη» (σ. 126).
5. Ἐγκώμιον εἰς Μάξιμον, καὶ περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἄγεσθαι γυναῖκας (σ. 154).
6. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ Πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον» (σ. 214).
7. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Δεῖ δὲ καὶ αἰρέσεις εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται» (σ. 252).
8. Ὁμιλία Α' εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ εἰς τό, «Ἐπίστευσα, διὸ καὶ ἐλάλησα», καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 282).
9. Ὁμιλία Β' εἰς τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ πρὸς Μανιχαίους καὶ πάντας τοὺς διαβάλλοντας τὴν Παλαιὰν καὶ διαιροῦντας αὐτὴν ἀπὸ τῆς Καινῆς, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 316).
10. Ὁμιλία Γ' πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν ρῆσιν «Ἐχοντες τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς

πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον», καὶ διὰ τί κοινῇ πάντες ἀπολαμβάνουσι τὰ ἀγαθὰ, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 350).

11. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν, «Ὁφείλον ἀνέχεσθέ μου μικρὸν τῆ ἀφροσύνη (σ. 390).
12. Πρὸς τοὺς οὐκ εἰς δέον χρωμένους τῷ ἀποστολικῷ ρητῷ τῷ λέγοντι, *Εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται*», καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης (σ. 422).
13. Εἰς τό, «*Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἐλάπτων ἐτῶν ἑξήκοντα γεγονυῖα*», καὶ περὶ παίδων ἀνατροφῆς καὶ περὶ ἐλεημοσύνης (σ. 458).
14. Εἰς τό, «Ὅτε ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην», καὶ δείκνυσιν ὅτι οὐκ ἀντίστασις ἦν, ἀλλ' οἰκονομία τὰ γινόμενα (σ. 514).
15. Εἰς τό, «Οὐδέποτε ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖ ὁ Υἱὸς οὐδέν, ἐὰν μὴ τι βλέπη τὸν Πατέρα ποιοῦντα» (σ. 572).
16. Εἰς τὸ ἀποστολικὸν ρητόν τὸ λέγον, «Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἔσονται καιροὶ χαλεποὶ» (σ. 608).

28ος 1. Ποιμαντικά:

Α'. Λόγος, Ὅτε πρεσβύτερος προεχειρίσθη (σ. 10).

Β'. Λόγοι Περί ἱερωσύνης.

1. Λόγος Α' (σ. 54).
2. Λόγος Β' (σ. 84).
3. Λόγος Γ' (σ. 116).
4. Λόγος Δ' (σ. 190).
5. Λόγος Ε' (σ. 238).
6. Λόγος ΣΤ' (σ. 258).

2. Ἀσκητικά Α':

Α'. Πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τὸν μοναχικὸν βίον Λόγοι Α', Β', Γ' :

1. Λόγος Πρῶτος, Πρὸς τοὺς κατηγόρους (σ. 325).
2. Λόγος Δεύτερος, Πρὸς ἀπιστον πατέρα (σ. 372).
3. Λόγος Τρίτος, Πρὸς πιστὸν πατέρα (σ. 442).

Β'. Σύγκρισις βασιλικῆς δυναστείας πρὸς μοναχὸν (σ. 519).

Γ'. Περί κατανύξεως:

1. Λόγος Πρῶτος, Πρὸς Δημήτριον μονάζοντα (σ. 608).
2. Λόγος Δεύτερος, Πρὸς Στελέχιον (σ. 672).

Δ'. Πρὸς Θεόδωρον:

1. Πρὸς Θεόδωρον μοναχὸν (σ. 718).
2. Πρὸς Θεόδωρον ἐκπεσόντα (σ. 746).

29ος Ἀσκητικά Β':

Α'. Πρὸς Σταγείριον, Λόγοι Α'-Γ':

1. Λόγος Α', Πρὸς Σταγείριον ἀσκητὴν δαιμονῶντα (σ. 12).
2. Λόγος Β', Καὶ ὅτι ἀθυμία χαλεπωτέρα καὶ δαίμονος (σ. 110).
3. Λόγος Γ', Πρὸς Σταγείριον, Περί ἀθυμίας (σ. 204).

Β'. Πρὸς τοὺς ἔχοντας παρθένοὺς συνεισάκτους (σ. 294).

Γ'. Περί τοῦ κανονικῆς μὴ συνοικεῖν ἀνδράσι (σ. 374).

Δ'. *Περὶ παρθενίας* (σ. 448).

30ος Α'. *Δοκίμια:*

1. *Πρὸς νεωτέραν χηρεύσασαν* (σ. 12).

2. *Πρὸς τὴν αὐτὴν, Περὶ μονανδρίας* (σ. 50).

Β'. *Ὁμιλίαις Ἠθικαῖς:*

Περὶ Μετανοίας, ὁμιλίαι Α' – Θ':

1. Ὁμιλία Α': *Ἐξ ἀγροῦ αὐτοῦ ἐπανελθόντος* (σ. 86).

2. Ὁμιλία Β': *Περὶ μετανοίας καὶ εἰς τὴν σκυθρωπότητα βασιλέως Ἀχαάβ καὶ εἰς Ἰωνᾶν τὸν προφήτην* (σ. 112).

3. Ὁμιλία Γ': *Περὶ ἐλεημοσύνης καὶ εἰς τὰς δέκα παρθένας* (σ. 134)

4. Ὁμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας καὶ εὐχῆς* (σ. 160).

5. Ὁμιλία Γ': *Περὶ νηστείας καὶ εἰς τὸν προφήτην Ἰωνᾶν καὶ Δανιὴλ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας* (σ. 184).

6. Ὁμιλία Γ': *Περὶ νηστείας, λεχθεῖσα τῇ ἕκτη ἑβδομάδι τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς* (σ. 208).

7. Ὁμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας καὶ περὶ κατανύξεως, καὶ ὅτι ταχὺς ὁ Θεὸς εἰς σωτηρίαν καὶ βραδὺς εἰς τιμωρίαν, ἐν ᾧ καὶ ἡ περὶ τῆς Ρα-
αῖβ παράδοξος ἱστορία* (σ. 238).

8. Ὁμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας* (σ. 284).

9. Ὁμιλία Γ': *Περὶ μετανοίας, καὶ εἰς τοὺς ἀπολειφθέντας ἐν ταῖς συνά-
ξεσιν, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης καὶ περὶ κρίσεως* (σ. 312).

Γ'. *Ὁμιλίαις Κατήχητικαῖς: Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτισθῆναι καὶ πρὸς τοὺς
Νεοφωτίστους, καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν πράξεων*

1. Κατήχησις Α': *Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτισθῆναι* (σ. 324).

2. Κατήχησις Β': *Ἀκολουθία πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι καὶ σα-
φῆς ἀπόδειξις τῶν συμβολικῶς τε καὶ τυπικῶς ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι
τελουμένων* (σ. 360).

3. Κατήχησις Γ': *Ὁμιλία λεχθεῖσα πρὸς Νεοφωτίστους* (σ. 384).

4. Κατήχησις Δ': *Πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστό-
λου, «Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν ἰδοὺ πάντα
καινὰ* (σ. 402).

5. Κατήχησις Ε': *Παραίνεσις, ὥστε τρυφῆς ἀπέχεσθαι καὶ πολυτελείας καὶ
μέθης καὶ τὴν συμμετρίαν προτιμᾶν καὶ πρὸς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ.
428).

6. Κατήχησις Σ': *Ἐπιτίμησις πρὸς τοὺς καταλιπόντας τὴν σύναξιν καὶ εἰς
τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα ἀπελθόντας καὶ ὄσσην προσήκει τῶν
ραθυμοῦντων ἀδελφῶν ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν. Καὶ εἰς τοὺς Νεοφω-
τίστους* (σ. 452).

7. Κατήχησις Ζ': *Ὅτι μεγίστης ὠφελείας ἡμῖν ὑπόθεσις γίνεται τὰ λείψα-
να τῶν ἁγίων μαρτύρων καὶ ὅτι δεῖ ὑπερορᾶν τῶν βιωτικῶν ἀπάντων
καὶ τῶν πνευματικῶν ἔχεσθαι, καὶ ὅσον ἀγαθὸν εὐχή καὶ ἐλεημοσύνη.
Καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους* (σ. 472).

8. Κατήχησις Η': *Ἀποχὴ καὶ ἔπαινος εἰς τοὺς ἀπὸ τῆς περιοικίδος παρα-
γενομένους καὶ ὅτι τῶν δικαίων ἀπάντων ἐπαγγελίας αἰσθητὰς δεξα-*

μένων και ἀντι τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητὰ φανταζομένων, ἡμεῖς ἀπεναντίας, τῶν νοητῶν ἐπαγγελίαν δεξάμενοι, περὶ τὰ αἰσθητὰ κεχήναμεν καὶ ὅτι προσήκει καὶ ὑπὸ τὴν ἔω καὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν σπεύδοντας τὰς εὐχὰς ποιεῖσθαι καὶ ἔξομολογήσεις. Καὶ εἰς τοὺς Νεοφωτίστους (σ. 498).

9. Κατήχησις Θ': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, καὶ διὰ τί λουτρὸ παλιγγενεσίας καὶ οὐκ ἀφέσεως ἁμαρτημάτων λέγεται, καὶ ὅτι ἐπικίνδυνον οὐ τὸ ἐπιορκεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀμνύειν, κἂν εὐορκῶμεν (σ. 518).
10. Κατήχησις Ι': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, καὶ περὶ γυναικῶν τῶν ἐν πλέγμασι καὶ χρυσῷ κατακοσμουσῶν ἑαυτὰς· καὶ περὶ τῶν κληδονισμοῖς ἢ περιάπτοις ἢ ἐπρωδαῖς κεχρημένων, ἅπερ ἅπαντα ἀλλότρια Χριστιανισμοῦ (σ. 546).
11. Κατήχησις ΙΑ': Ἐν τῇ προτέρᾳ κατηχήσει διαλεχθεὶς περὶ ὄρκων, ταύτην εἶπεν εἰς τὴν αὐτὴν πάλιν ὑπόθεσιν, δεικνύς ὅτι οὐ τὸ ἐπιορκεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ εὐορκεῖν κόλασιν ἔχει, καὶ ὅτι χρησίμως ὁ Χριστὸς διὰ τριῶν ἡμερῶν ἀνέστη (σ. 578).
12. Κατήχησις ΙΒ': Πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι κατήχησις ἐσχάτη (σ. 600).

Γ. Παιδαγωγικῆς:

Περὶ κενοδοξίας, καὶ ὅπως δεῖ τοὺς γονεῖς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα (σ. 620).

105 Α'. Ὁμιλίαι Κατηχητικῆς καὶ Ἠθικῆς Β'.

1. Πρὸς τοὺς λέγοντας ὅτι δαίμονες τὰ ἀνθρώπινα διοικοῦσι καὶ δυσχεραίνοντας ἐπὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ καλέσασαι καὶ σκανδαλιζομένους ἐπὶ ταῖς τῶν φαύλων εἡμερίαις καὶ δυσπραγίαις τῶν δικαίων (σ. 28).
2. Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας τίνος ἔνεκεν οὐκ ἐκ μέσου γέγονεν ὁ διάβολος, καὶ ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς βλάπτει ἢ τούτου πονηρία ἐὰν προσέχωμεν, καὶ περὶ μετανοίας (σ. 74).
3. Ὅτι ἐκ ραθυμίας ἢ κακίας καὶ ἀπὸ σπουδῆς ἢ ἀρετῆς, καὶ οὐδὲν οὔτε οἱ ἄνθρωποι πονηροί, οὔτε αὐτὸς ὁ διάβολος τὸν νήφοντα παραβλάψαι δύναται, καὶ ἢ ἀπόδειξις ἄλλοθεν τε πολλαχόθεν, καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὸν Ἀδάμ καὶ τὸν Ἰῶβ (σ. 98).
4. Ὅτι ἐπικίνδυνον καὶ τοῖς λέγουσι καὶ τοῖς ἀκούουσι τὸ πρὸς χάριν δημογορεῖν, καὶ ὅτι χρήσιμον καὶ δικαιοσύνη μεγίστη τὸ κατηγορεῖν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων (σ. 134).
5. Εἰς τό, «Πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν» (σ. 168).
6. Περὶ προσευχῆς, Λόγος Α' (σ. 180).
7. Περὶ προσευχῆς, Λόγος Α' (σ. 198).
8. Περὶ εὐχῆς, (σ. 220).
9. Περὶ τῆς τῶν μελλόντων ἀπολαύσεως καὶ τῆς τῶν παρόντων εὐτελείας (σ. 230).
10. Περὶ τοῦ μὴ δημοσιεύειν τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀδελφῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν (σ. 250).

11. *Περὶ τοῦ μὴ ἀπογινώσκειν τινὰς ἑαυτῶν μηδὲ κατεύχεσθαι τῶν ἐχθρῶν, μηδὲ ἀπαγορεύειν ἐν τῷ μὴ λαμβάνειν αἰτοῦντας, καὶ πρὸς ἄνδρας περὶ τῆς πρὸς τὰς γυναῖκας εἰρήνης* (σ. 286).
12. *Πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν ἐκκλησίαν καὶ αὐτομολήσαντας πρὸς τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θεάτρα* (σ. 310).
13. *Περὶ τελείας ἀγάπης καὶ τῆς κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων ἀνταποδόσεως καὶ περὶ κατανύξεως* (σ. 332).
14. *Πρὸς τοὺς μεγάλα τὰ παρόντα νομίζοντας καὶ περὶ τὰ τοῦ βίου λαμπρὰ μάτην ἐπτοημένους* (σ. 376).
15. *Ὅτι πάντων ἢ κατὰ ψυχὴν ἀρετὴ προτιμότερα* (σ. 390).
16. *Περὶ ἐλεημοσύνης, ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ παριέναι αὐτὸν χειμῶνος ὥρα καὶ ἰδεῖν τοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς ἀνεπιμελήτους ἐρριμμένους κατὰ τὴν ἀγορὰν* (σ. 402).
17. *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἀναθεματίζειν ζῶντας ἢ τεθνηκότας* (σ. 442).
18. *Λόγος ταῖς Καλάνδαις. Ἐλέχθη κατὰ τῶν παρατηρούντων τὰς νεομηνίας καὶ κατὰ τὴν πόλιν χορείας τελούντων, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Τὰ πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε»* (σ. 464).
19. *Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα, οὐδεὶς παραβλάψαι δύναται* (σ. 496).

Β'. Ὅμιλιες Περιστατικὲς Α'.

1. *Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Ὅμιλία Α', εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Οἶνω ὀλίγω χρῶ, διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας»* (σ. 564).
2. *Εἰς τοὺς ἀνδριάντας, Ὅμιλία Β', περὶ τῆς συμβάσης συμφορᾶς ἐν τῇ πόλει ἐπὶ τῇ ἀταξίᾳ τῆς καταστροφῆς τῶν ἀνδριάντων τοῦ Θεοδοσίου τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως τοῦ μεγάλου, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ ἀποστόλου, «Τοῖς πλουσίοις παράγγελε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μὴ ὑψηλοφρονεῖν», καὶ κατὰ πλεονεξίας* (σ. 628).

32ος Ὅμιλιες Περιστατικὲς Β'.

3. *Εἰς τὴν ἀποδημίαν τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ ὑπὲρ τῆς πόλεως πρὸς τὸν βασιλέα πρεσβευομένου, καὶ τίς ἐστὶν ἡ ἀληθὴς νηστεία, καὶ ὅτι τοῦ φαγεῖν ἀνθρώπινον σῶμα τὸ κατηγορῆσαι χεῖρον, καὶ περὶ τῶν διὰ τὴν στάσιν σφαγέντων καὶ πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας, ὅτι πολλοὶ τῶν ἀναιτίων ἐάλωσαν* (σ. 8).
4. *Παράκλησις πρὸς τὸν λαὸν περὶ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς ἐκ παραδειγμάτων τοῦ τε Ἰὼβ καὶ τῶν τριῶν παιδῶν, καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς* (σ. 58).
5. *Ἐπι παράκλησις πρὸς τὸν λαὸν περὶ τοῦ φέρειν γενναίως τὴν ἐπικειμένην ἀπειλήν, ἔχοντα παραδείγματα ἐκ τῶν συμβάντων τῷ τε Ἰὼβ καὶ τοῖς Νινευίταις, καὶ ὅτι οὐ χρεὶ δεδιέναι τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τί τὸ κακῶς ἀποθανεῖν, καὶ περὶ τοῦ μετὰ πάσης σπουδῆς φεύγειν τοὺς ὄρκους, καὶ εἰς τὸν σεισμόν* (σ. 96).
6. *Ὅτι χρήσιμος ὁ τῶν ἀρχόντων φόβος καὶ διήγησις τῶν κατὰ τὴν ὁδὸν συμβάντων τοῖς ἀγγελίαν τῆς στάσεως τῷ βασιλεῖ φέρουσι, καὶ ὅτι ὁ ἀδίκως τις πάσχων καὶ εὐχαριστῶν τῷ συγχωροῦντι Θεῷ, ἴσος ἐστὶ τοῦ*

- διὰ τὸν Θεὸν τὰ αὐτὰ πάσχοντος· καὶ τὰ παραδείγματα πάλιν ἐκ τῶν τριῶν παιδῶν καὶ τῆς βαβυλωνίας καμίνου, καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς (σ. 148).
7. Ὅτι τὸ τῆς λύπης πάθος εἰς ἀμαρτίας ἀναίρεσιν μόνον χρήσιμον, καὶ εἰς τὸ, «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», καὶ ὅτι μεγίστης παρακλησεως ὑπόθεσις ἢ τῆς δημιουργίας κατασκευή, ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ, «Ἀδάμ, ποῦ εἶ;», καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 192).
 8. Προτροπὴ εἰς ἀρετὴν, καὶ εἰς τὸ, «Περιεπάτει ὁ Θεὸς τὸ δειλινὸν ἐν τῷ παραδείσῳ», καὶ περὶ τοῦ φεύγειν τοὺς ὄρκους (σ. 216).
 9. Ἐπαινος τῶν κατορθωκότων τὸ μὴ ὀμνύειν καὶ ὅτι οὐκ ὀφείλει τις διακρίνεσθαι μετὰ ἐστίασιν ἀκροᾶσθαι θείων λογίων ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ διὰ τί μετὰ χρόνον πολὺν ἐδόθησαν αἱ ἅγιοι Γραφαί, καὶ εἰς τὸ, «Οἱ οὐρανοὶ διηγούνται δόξαν Θεοῦ», καὶ φυσιολογία κόσμου, καὶ πρὸς τῷ τέλει περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 236).
 10. Ἐπαινος τῶν μετὰ τὴν ἐστίασιν ἀπαντηκότων εἰς τὴν ἀκρόασιν, καὶ φυσιολογία κόσμου, καὶ κατὰ τῶν θεοποιούντων τὴν κτίσιν, καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 268).
 11. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἐκ τῆς στάσεως προσδοκηθέντων κακῶν, καὶ ἀνάμνησις τῶν τότε συμβάντων· ἔτι δὲ καὶ κατὰ τῶν τὸ σῶμα ἡμῶν διαβαλλόντων, καὶ περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς, καὶ πρὸς τῷ τέλει περὶ τοῦ κατορθῶσαι τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 302).
 12. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἡμαρτηκότων εἰς τὸν βασιλέα, καὶ φυσιολογία τῆς κτίσεως, καὶ ὅτι ποιήσας ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον νόμον φυσικὸν ἐγκατέθηκεν αὐτῷ, καὶ περὶ τοῦ πάση σπουδῇ ἀπέχεσθαι τῶν ὄρκων (σ. 334).
 13. Εὐχαριστία πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς μεταβολῆς τῶν σκυθρωπῶν καὶ ἀνάμνησις τῶν διὰ τὴν στάσιν διασυρέντων καὶ τιμωρηθέντων· ὁμοίως δὲ πάλιν περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίας, καὶ ὅτι φυσικὸν νόμον ἐδέξατο, καὶ περὶ τοῦ τελείως κατορθῶσαι τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 370).
 14. Τοῦ δήμου παντὸς ἀφεθέντος τῆς ἀγωνίας καὶ θαρσήσαντος, τινὲς πάλιν τὴν πόλιν ἐτάραξαν φοβεραῖς πλάττοντας φήμας, καὶ ἠλέγχθησαν· εἰ τοῦτο τε σὺν ὁμιλίᾳ εἴρηται, καὶ εἰς τὴν περὶ τῶν ὄρκων παραίνεσιν, διό καὶ ἡ κατὰ τὸν Ἰωνάθαν καὶ τὸν Σαοὺλ ἱστορία καὶ τὸν Ἰεφθαίε παρήχθη, καὶ ἐδείχθη πόσαι ἐξ ἑνὸς ὄρκου γίνονται ἐπιπορκίαι (σ. 398).
 15. Ἐπι εἰς τὴν συμφορὰν τῆς πόλεως Ἀντιοχείας, καὶ ὅτι χρήσιμον πανταχοῦ φόβος, καὶ ὅτι πένθος γέλωτος λυσιτελέστερον, καὶ εἰς τὴν ρῆσιν τὴν λέγουσαν, «Ἐπίγνωθι ὅτι ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις», καὶ ὅτι τοῦ φονεύειν τὸ ὀρκίζειν χειρόν (σ. 438).
 16. Φημισθείσης εἰς τὸν ἄρχοντα πραΐδας καὶ πάντων περὶ φυγῆς βουλευομένων, τοῦ ἀρχοντος εἰσελθόντος εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ παρακαλέσαντος, ἐλέχθη ἡ παροῦσα ὁμιλία· καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Παῦλος δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ» (σ. 472).

17. Εἰς τοὺς ἄρχοντας τοὺς παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου ἀποσταλέντας Ἐλέβιχον στρατηλάτην καὶ Καισάριον μάγιστρον εἰς τὴν τῶν πεπλημμεληκότων ἐξέτασιν διὰ τὴν τῶν ἀνδριάντων καταστροφὴν (σ. 510).
18. Εἰς τὴν προειρημένην ὑπόθεσιν τῆς στάσεως, περὶ νηστείας, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε» (σ. 544).
19. Πρὸς τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας, καὶ περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν (σ. 576).
20. Ὅτι οὐκ ἄρκει ἡ νηστεία τῆς Τεσσαρακοστῆς πρὸς τὸ δύνασθαι κοινωνεῖν, ἀλλὰ καὶ δεῖ τῆς κατὰ ψυχὴν ἀρετῆς πρώτης· καὶ πῶς δυνατὸν μὴ μνησικακεῖν, καὶ ὅτι πολὺς τῷ Θεῷ τοῦ νόμου τούτου λόγος, καὶ ὅτι πρὸ τῆς γεέννης τὸ μνησικακεῖν κολάζει τοὺς ἁλόντας· καὶ περὶ τῆς τῶν ὄρκων ἀποχῆς, καὶ περὶ τῶν μὴ κατωρθωκότων τὸ μὴ ὀμνύειν (σ. 612).
21. Εἰς τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ, καὶ εἰς τὴν τοῦ βασιλέως διαλλαγὴν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ πρὸς τοὺς πλημμελήσαντας εἰς τὴν τῶν ἀνδριάντων καταστροφὴν (σ. 664).

33ος Ὅμιλος Περιστατικῆς Γ'.

1. Περί Ἐλεαζάρου καὶ τῶν ἑπτὰ παιδῶν, λεχθεῖσα ἐτέρου προειρηκότους σφόδρα πρασδυτέρου (σ. 20).
2. Τῆς βασιλίδος μέσον νυκτῶν εἰς Μεγάλην Ἐκκλησίαν προσλθούσης καὶ εἶθεν τὰ λείψανα τῶν μαρτύρων ἀραμένης καὶ προπεψάσης διὰ πάσης τῆς ἀγορᾶς ἕως Δρυπίας, τοῦ μαρτυρίου ἀπέχοντος θ' σημεῖα τῆς πόλεως· ἐλέχθη ἐν τῷ μαρτυρίῳ ἡ προσομιλία, παρορούσης αὐτῆς καὶ τῆς πόλεως πάσης καὶ τῶν ἀρχόντων (σ. 48).
3. Τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ παραγενομένου τοῦ βασιλέως ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ Ἀποστόλου καὶ μάρτυρος Θωμᾶ, τοῦ διακειμένου ἐν τῇ Δρυπίᾳ, καὶ ἀναχωρήσαντος πρὸ τῆς διαλέξεως. Ἐλέχθη, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς ἐκείνου, πρὸς τὸ πλῆθος (σ. 66).
4. Εἰς Εὐτρόπιον, εὐνοῦχον, πατρίκιον καὶ ὑπατον, ὁμιλ. Α' (σ. 86).
5. Ὅτε τῆς ἔξω εὐρεθείς Εὐτρόπιος ἀπεσπάσθη, καὶ περὶ παραδείσου καὶ Γραφῶν, καὶ εἰς τό, «Παρέστη ἡ βασιλίςσα ἐκ δεξιῶν σου» (σ. 106).
6. Ὅτε Σατορνῖνος καὶ Αὐρηλιανὸς ἐξωρίσθησαν καὶ Γαῖνᾶς ἐξῆλθε τῆς πόλεως, καὶ περὶ φιλαργυρίας (σ. 170).
7. Ὅμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῷ ἐπὶ τῇ παλαιᾷ Πέτρᾳ ὀλίγων συλλεγέντων διὰ τὸν χειμῶνα, εἰς τὸ δεῖν συνεχῶς συνάγεσθαι καὶ μὴ ἀπαγορεύειν τὴν σωτηρίαν ἐν ἁμαρτήμασιν ὄντας, ἀλλὰ μετάνοιαν ἐπιδείκνυσθαι (σ. 190).
8. Ὅμιλία παραινετική, λεχθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας, καὶ ἀπόδειξις περὶ τῶν ἀγώνων καὶ ἄθλων τοῦ μακαρίου καὶ δικαίου Ἰωβ (σ. 220).
9. Ὅμιλία λεχθεῖσα ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ὑπὲρ τε τῆς σπουδῆς τῶν παρόντων καὶ ραθυμίας τῶν ἀπολειφθέντων, περὶ τοῦ ψάλλειν καὶ περὶ τοῦ μηδὲν εἶναι κώλυμα γυναιξὶ τὴν φύσιν πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς δρόμους (σ. 252).
10. Ὅμιλία ρηθεῖσα ἐν τοῖς Ἀποστόλοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ Θεοδοσίου βασιλέ-

ως, πρὸς τοὺς καλοῦντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς, ἐτέρων δύο ἐπισκόπων εἰρηκότων (σ. 278).

11. Ὁμιλία λεχθεῖσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ Παύλου, Γότθων ἀναγνόντων καὶ πρεσβυτέρου Γότθου προομιλήσαντος (σ. 288).
12. Ὁμιλία περὶ τοῦ μὴ δεῖν εἰς ἵπποδρομίας μηδέ εἰς θέατρα ἀναβαίνειν, καὶ λυπήσας αὐτοὺς, εἶτα τῇ συνάξει τῇ μετ' ἐκείνην τὴν Κυριακὴν παραχωρήσας εἰπεῖν ἐπισκόπῳ ἀπὸ Γαλατίας ἀφιγμένῳ, καὶ σιγήσας καὶ ἐν τούτῳ λυπήσας, ταύτην εἶρηκε τὴν ὁμιλίαν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ εἰς τὸ, «Ὁ Πατὴρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι» (σ. 332).
13. Ὁμιλία εἰς τὸ, «Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι», ρηθεῖσα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου, ἐπισκόπου ὀλίγα προομιλήσαντος (σ. 354).
14. Ὁμιλία πρὸ τῆς ἐξορίας (σ. 384).
15. Ὁμιλία ὅτε ἀπῆει ἐν τῇ ἐξορίᾳ (σ. 402).
16. Ὁμιλία ὅτε ἦλθεν ἀπὸ τῆς ἐξορίας (σ. 412).
17. Ὁμιλία ἐπανελθόντος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς προτέρας ἐξορίας (σ. 420).
18. Ὁμιλία εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς Χαναναίας. (σ. 438).
19. Πρὸς τοὺς σκανδαλισθέντας ἐπὶ ταῖς δυσημερίαις ταῖς γενομέναις καὶ τῇ τοῦ λαοῦ καὶ πολλῶν ἱερέων διώξει καὶ διαστροφῇ καὶ περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ κατὰ Ἰουδαίων (σ. 478).

34ος Λόγοι Δογματικοὶ καὶ Πολεμικοί:

1. Πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας. Ἀπόδειξις, ὅτι ἐστὶ Θεὸς ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν παρὰ τοῖς προφήταις πολλαχοῦ περὶ αὐτοῦ εἰρημένων (σ. 12).
2. Κατὰ Ἰουδαίων, Λόγοι Α' - Η'.
 - α. Λόγος Α' (σ. 98).
 - β. Λόγος Β', Πρὸς τοὺς νηστεύοντας τὴν τῶν Ἰουδαίων νηστείαν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους. (σ. 144).
 - γ. Λόγος Γ', Εἰς τοὺς τὰ πρῶτα Πάσχα νηστεύοντας (σ. 160).
 - δ. Λόγος Δ', Εἰς τὰς Σάλπιγγας τοῦ Πάσχα αὐτῶν. (σ. 192).
 - ε. Λόγος Ε' (σ. 226).
 - ς. Λόγος ς'. (σ. 292).
 - ζ. Λόγος Ζ' (σ. 330).
 - η. Λόγος Η' (σ. 366).
3. Λόγος εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν, καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς Ἕλληνας (σ. 416).
4. Περὶ εἴμαρμένης καὶ προνοίας, Λόγοι Α' (σ. 544).
5. Περὶ προνοίας καὶ εἴμαρμένης, Λόγος Β' (σ. 556).
6. Περὶ προνοίας καὶ εἴμαρμένης, Λόγος Γ' (σ. 572).
7. Περὶ προνοίας καὶ εἴμαρμένης, Λόγος Δ' (σ. 582).
8. Περὶ προνοίας καὶ εἴμαρμένης, Λόγος Ε' (σ. 600).
9. Περὶ προνοίας καὶ εἴμαρμένης, Λόγος ς' (σ. 614).

35ος Α. Ὁμιλίαι Δογματικαί:

1. Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Α' (σ. 10).

2. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Β'* (σ. 40).
3. *Περὶ ἀκαταλήπτου, καὶ ὅτι ἡ συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ φορητὴ τοῖς Σεραφίμ, Λόγος Γ'* (σ. 78).
4. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Δ'* (σ. 112).
5. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Ε'* (σ. 146).
6. *Περὶ ἀκαταλήπτου, Λόγος Ζ'*. *Εἰς τὸν μακάριον Φιλογόνιον* (σ. 190).
7. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ζ'*. *Πρὸς τοὺς ἀπολειφθέντας τῆς συνάξεως καὶ τοῦ ὁμοουσίον εἶναι τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ ἀπόδειξις* (σ. 220).
8. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Η'*. *Εἰς τὰ ὑπόλοιπα κατὰ αἰρετικῶν, καὶ περὶ κρίσεως καὶ ἐλεημοσύνης, καὶ εἰς τὴν αἴτησιν τῆς μητρὸς τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου* (σ. 266).
9. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγ. Θ'*. *Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον* (σ. 300).
10. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ι'* (σ. 316).
11. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος ΙΑ'* (σ. 356).
12. *Περὶ ὁμοουσίου, Λόγος Ι'*, *Εἰς τὸν παραλυτικόν* (σ. 380).

Β. Ὅμιλιες Ἑορταστικῆς:

1. *Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὅμιλία Β'* (σ. 422).
2. *Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ὅμιλία Β'* (σ. 462).
3. *Εἰς τὸ Ἅγιον Βάπτισμα* (σ. 490).
4. *Εἰς τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα* (σ. 520).
5. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Α'* (σ. 554).
6. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Β'* (σ. 588).
7. *Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα, Ὅμιλία Γ'* (σ. 626).
8. *Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κοιμητηρίου καὶ εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ* (σ. 636).

36ος

Α. Ὅμιλιες Ἑορταστικῆς:

1. *Εἰς τὸν σταυρὸν καὶ τὸν ληστήν* (σ. 8).
2. *Εἰς τὸν σταυρὸν* (σ. 36).
3. *Εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα* (σ. 70).
4. *Περὶ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως* (σ. 92).
5. *Κατὰ μεθυόντων καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν* (σ. 142).
6. *Εἰς τὴν Σαμαρείτιδα* (σ. 172).
7. *Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, Ὅμιλία Α'* (σ. 200).
8. *Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου, Ὅμιλία Β'* (σ. 232).
9. *Εἰς τὴν Πεντηκοστήν, Ὅμιλία Α'* (σ. 292).
10. *Εἰς τὴν Πεντηκοστήν, Ὅμιλία Β'* (σ. 330).

Β. Ὅμιλιες Ἐγκωμιαστικῆς Α':

1. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὅμιλία Α'* (σ. 350).
2. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὅμιλία Β'* (σ. 368).
3. *Εἰς τοὺς ἁγίους Μακκαβαίους, Ὅμιλία Γ'* (σ. 382).
4. *Εἰς τὸν τετραήμερον Λάζαρον* (σ. 388).
5. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, Ὅμιλία Α'* (σ. 400).

6. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Β' (σ. 418).*
7. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Γ' (σ. 432).*
8. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Δ' (σ. 446).*
9. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ε' (σ. 478).*
10. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία ς' (σ. 498).*
11. *Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον, 'Ομιλία Ζ' (σ. 518).*
12. *Ἡ κλήσις τοῦ Παύλου (σ. 536).*
13. *Εἰς μάρτυρας, 'Ομιλία Α' (σ. 568).*
14. *Εἰς μάρτυρας, 'Ομιλία Β' (σ. 578).*
15. *Ἐγκώμιον εἰς ἁγίους Πάντας (σ. 604).*

37ος **Α. 'Ομιλίαι Ἐγκωμιαστικῆς Β':**

1. *Εἰς τὸν Μελέτιον Ἀντιοχείας (σ. 20).*
2. *Εἰς τὸν μάρτυρα Λουκιανὸν (σ. 36).*
3. *Εἰς τὸν μάρτυρα Βαβύλαν (σ. 52).*
4. *Εἰς τὸν Ἰουβεντῖνον καὶ Μαξιμῖνον (σ. 66).*
5. *Εἰς τὴν μάρτυρα Πελαγίαν (σ. 82).*
6. *Εἰς τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον (σ. 100).*
7. *Εἰς τὸν Εὐστάθιον Ἀντιοχείας (σ. 128).*
8. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν, 'Ομιλία Α' (σ. 150).*
9. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν, 'Ομιλία Β' (σ. 168).*
10. *Εἰς τὰς μάρτυρας Βερνίκην καὶ Προσδόκην καὶ τὴν μητέρα Δομνίαν (σ. 182).*
11. *Εἰς τὸν μάρτυρα Ἰουλιανόν (σ. 218).*
12. *Εἰς τὸν μάρτυρα Βαρλαάμ (σ. 244).*
11. *Εἰς μάρτυρας Αἰγυπτίους (σ. 264).*
12. *Εἰς τὸν ἐπίσκοπον Διόδωρον (σ. 276).*
13. *Εἰς τὴν πρωτομάρτυρα Θέκλαν (σ. 284).*
14. *Εἰς τὸν μάρτυρα Φωκᾶν (σ. 292).*
15. *Εἰς τὴν μάρτυρα Δροσίδα (σ. 312).*

8ος **Β. Ἐπιστολῆς:**

1. *Ἐπιστολῆς πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα Α'-ΙΖ' (σ. 348-557).*
2. *Βίος τῆς δσίας Ὀλυμπιάδος (σ. 558).*

Ἐπιστολῆς:

1. *Ἐπιστολῆς Πρὸς Ἰννοκέντιον (σ. 18-47).*
2. *Ἐπιστολῆς πρὸς διαφόρους ἀποδέκτας ΙΗ' - ΠΜΒ' (σ. 48-433).*

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
(ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ)

- Α' **Θέματα:** Ἀγαθότητα - Ἀχαριστία
 Β' **Θέματα:** Βασιλεία οὐρανῶν - Εὐαγγέλιο.
 Γ' **Θέματα:** Εὐγνωμοσύνη - Πίστη.
 Δ' **Θέματα:** Ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, (Ἔγὼ ἔκδοση).

Τόμος

Ζ' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

1ος Δογματικά Α'

1. Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες.
2. Κατὰ εἰμαρμένης.
Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως (σ. 200).
4. Λόγος Κατηχητικὸς Μέγας (σ. 500).

2ος Δογματικά Β': (Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικοὶ Λόγοι Α' - Β').

3ος Δογματικά Γ':

1. Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικὸς Λόγος Γ'.
2. Λόγος Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὴν Εὐνομίου ἔκθεσιν.

4ος Α') Λόγοι Δογματικοί :

1. Πρὸς Εὐστάθιον, Περὶ τῆς ἁγ. Τριάδος.
2. Πρὸς Ἀβλάβιον, Περὶ τοῦ μὴ οἶσθαι λέγειν τρεῖς θεοὺς.
3. Πρὸς Συμπλίκιον, Περὶ πίστεως.
4. Κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν Πνευματομάχων περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
5. Πρὸς Θεόφιλον, Κατὰ Ἀπολιναριστῶν.
6. Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου.
7. Κατὰ Ἀρείου καὶ Σαβελλίου.

Β') Ἐπιστολές (Α' - ΛΑ').

5ος Ἐρμηνευτικά Α' :

1. Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου.
2. Ἀπολογητικὸς περὶ τῆς Ἑξαήμερου.
3. Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως (Ὁμιλίες Α' - Γ').

6ος Ἐρμηνευτικά Β' :

1. Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν.
2. Εἰς τὸν 6ον Ψαλμόν.
3. Περὶ τῆς ὀγδόης.
4. Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν.

7ος Ἐρμηνευτικά Γ' :

1. Ἐξήγησις εἰς τὰ Ἄσματα, Λόγοι Α' - ΙΕ'.

8ος Α') Ἐρμηνευτικά Γ' - Δογματικά :

1. Εἰς τὴν Προσευχὴν, Λόγοι Α' - Ε'
2. Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς, Λόγοι Α' - Η'.

Β') Ἀσκητικά Α' :

1. Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ καὶ τῆς κατ' ἀλήθειαν ἀσκήσεως.
2. Πρὸς Ἀρμόνιον, Περὶ τοῦ τί τὸ τοῦ Χριστιανοῦ ἐπάγγελμα.
3. Πρὸς Ὀλύμπιον, Περὶ τελειότητος.
4. Πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι.
5. Περὶ τῶν νηπίων πρὸ ὥρας ἀφαρπαζομένων.

9ος Α') Ἀσκητικά Β' : Περὶ παρθενίας (Κεφάλαια Α' - ΚΓ').

Β') Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί:

1. Περὶ ἀρετῆς, ἧτοι Εἰς τὸν Βίον Μωυσέως (Λόγοι Α' - Β').

- Τόμος 2. *Εἰς τὸν Βίον τῆς Ὀσίας Μακρίνης.*
 3. *Εἰς τὸν Βίον Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ.*
 10ος Ὀμιλίες : α) Δογματικές, β) Ἠθικές, γ) Ἐορταστικές.
 11ος Ὀμιλίες : α) Ἐορταστικές, β) Ἐγκωμαστικές, γ) Ἐπιτάφιας.

Η'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Βίος Γρηγορίου Παλαμά Ὑπὸ Φιλοθέου Κοκκίνου

1ος α) Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

β) Ἐπιστολές Πρὸς Ἀκίνδυνον καὶ Πρὸς Βαρλαάμ Α', Β'.

2ος Λόγοι: Ὑπὲρ τῶν ἱερώς ἠσυχάζοντων (Λόγοι Α' - Γ').

3ος Α') **Πραγματελες Δογματικές:**

1. Περὶ θείας ἐνώσεως καὶ διακρίσεως.

2. Περὶ θείων ἐνεργειῶν καὶ τῆς κατ' αὐτὰς μεθέξεως.

3. Περὶ θείας καὶ θεοποιοῦ μεθέξεως.

4. Διάλεξις Ὀρθοδόξου καὶ Βαρλααμίτου.

5. Διάλεξις Θεοφάνους πρὸς Θεότιμον.

6. Ὅτι Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνός εἰσιν οἱ διχοτομοῦντες.

Β') **Πραγματελες Ὁμολογιακές:**

1. Ἀγιορειτικὸς Τόμος.

2. Ἐκθεσις δυσσεδημάτων.

3. Ἀναίρεσις γράμματος Καλέκα.

4. Ἀναίρεσις γράμματος Ἰγνατίου Ἀντιοχείας.

5. Ἀναίρεσις ἐξηγήσεως τόμου Καλέκα.

4ος Ἐπιστολές:

Πρὸς τὸν Ἀρσένιον Στουδίτην. - Πρὸς Ἰωάννην Γαβράν. - Πρὸς Παῦλον Ἀσάνην. - Πρὸς Δανιὴλ Αἴνου. - Πρὸς τὸν Νομοφύλακα Συμεών. - Πρὸς Ἀθανάσιον Κυζίκου. - Πρὸς Δαμανόν. - Πρὸς Διονύσιον μετὰ τῆς ὁμολογίας. - Πρὸς Βησσαρίωνα. - Πρὸς Μακάριον Α'. - Πρὸς τοὺς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Γέροντας. - Πρὸς Φιλόθεον. - Πρὸς Μακάριον Β'. - Πρὸς Ἄνναν Παλαιολογίναν.

5ος Λόγοι: Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Α' - Γ').

6ος Λόγοι: Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Δ' - Ζ').

7ος Α') **Κείμενα Αἰχμαλωσίας:**

1) Λόγος διασαφῶν τὴν τοῦ Βαρλαάμ καὶ Ἀκινδύνου δόξαν.

2) Εἰς τὴν ρῆσιν ἐκ τῶν Θησαυρῶν τοῦ Κυρίλλου.

3) Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐκκλησίαν.

4) Ἐπιστολὴ ὅτε ἐάλω. 5) Διάλεξις πρὸς τοὺς Χιόνας.

6) Ἐπίτομος διήγησις διαλέξεως μετὰ Γρηγοῦρα.

Β') **Λόγοι:**

1) Περὶ τῆς τοῦ Γρηγοῦρα ψευδογραφίας καὶ δυσσεβείας Λόγοι Α' - Δ'.

2) Περὶ τῆς ρήσεως τοῦ Μ. Βασιλείου.

3ος Α') Ἐκατὸν Πεντήκοντα Κεφάλαια.

Τόμος Β') **Ἀσκητικὴ Γραμματεία:**

- 1) *Περὶ προσευχῆς καὶ καθαρότητος καρδίας.*
- 2) *Εἰς τὸν Βίον τοῦ ὁσίου Πέτρου τοῦ Ἀθωνίτου.*
- 3) *Πρὸς τὴν μοναχὴν Ξένην.*
- 4) *Πρὸς τοὺς Ἰωάννην καὶ Θεόδωρον τοὺς φιλοσόφους.*
- 5) *Πρὸς τὸν ἱερομόναχον Παῦλον Ἀσάνην.*
- 6) *Δεκάλογος τῆς κατὰ Χριστὸν νομοθεσίας.*

Γ') **Εὐχῆς (Α' - Δ').**

9ος **Ὁμιλίαις Α' - Κ':**

1. Ὁμιλία Α', *Περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρήνης.*
2. Ὁμιλία Β', *Εἰς τὴν κατὰ τὸν τελώνην καὶ τὸν Φαρισαῖον τοῦ Κυρίου παραβολὴν.*
3. Ὁμιλία Γ', *Εἰς τὴν κατὰ τὸν σεσωσμένον ἄσωτον τοῦ Κυρίου παραβολὴν.*
4. Ὁμιλία Δ', *Εἰς τὸ εὐαγγέλιον τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ εὐσπλαγχνίας καὶ εὐποιίας.*
5. Ὁμιλία Ε', *Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου καὶ περὶ σωφροσύνης καὶ τῆς ἀντιθέτου ταύτη κακίας.*
6. Ὁμιλία ς', *Προτρεπτικὴ πρὸς νηστείαν καὶ περὶ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου.*
7. Ὁμιλία Ζ', *Περὶ νηστείας.*
8. Ὁμιλία Η', *Περὶ πίστεως καὶ ἔκθεσις τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας.*
9. Ὁμιλία Θ', *Ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας καὶ προσευχῆς.*
10. Ὁμιλία Ι', *Τῇ δευτέρᾳ Κυριακῇ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς (Παραλυτικοῦ).*
11. Ὁμιλία ΙΑ', *Εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν.*
12. Ὁμιλία ΙΒ', *Εἰς τὴν τετάρτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν.*
13. Ὁμιλία ΙΓ', *Εἰς τὴν πέμπτην Κυριακὴν τῶν Νηστειῶν.*
14. Ὁμιλία ΙΔ', *Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου.*
15. Ὁμιλία ΙΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων.*
16. Ὁμιλία Ις', *Εἰς τὸ Μ. Σάββατον.*
17. Ὁμιλία ΙΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ.*
19. Ὁμιλία ΙΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Μυροφόρων.*
20. Ὁμιλία ΙΘ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Σαμαρείτιδος.*
21. Ὁμιλία Κ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τοῦ Τυφλοῦ.*

10ος **Ὁμιλίαις ΚΑ' - ΜΒ':**

1. Ὁμιλία ΚΑ', *Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.*
2. Ὁμιλία ΚΒ', *Εἰς τὴν Ἀνάληψιν.*
3. Ὁμιλία ΚΓ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πατέρων.*
4. Ὁμιλία ΚΔ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς.*
5. Ὁμιλία ΚΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων.*
6. Ὁμιλία Κς', *Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους.*
7. Ὁμιλία ΚΖ', *Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θέρους.*

- ὄμος 8. Ὁμιλία ΚΗ', *Εἰς τὴν ἑορτὴν Πέτρου καὶ Παύλου.*
 9. Ὁμιλία ΚΘ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΣΤ' Ματθαίου.*
 10. Ὁμιλία Λ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ζ' Ματθαίου.*
 11. Ὁμιλία ΛΑ', *Εἰς τὴν πρόοδον τοῦ σταυροῦ.*
 12. Ὁμιλία ΛΒ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Θ' Ματθαίου.*
 13. Ὁμιλία ΛΓ', *Εἰς τὴν λιτὴν.*
 14. Ὁμιλία ΛΔ', *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.*
 15. Ὁμιλία ΛΕ', *Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν.*
 16. Ὁμιλία ΛΣ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΑ' Ματθαίου.*
 17. Ὁμιλία ΛΖ', *Εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.*
 18. Ὁμιλία ΛΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΒ' Ματθαίου.*
 19. Ὁμιλία ΛΘ', *Εἰς ἐπιδημίαν.*
 20. Ὁμιλία Μ', *Εἰς τὴν Ἀποτομὴν τοῦ Προδρόμου.*
 21. Ὁμιλία ΜΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΔ' Ματθαίου.*
 22. Ὁμιλία ΜΒ', *Εἰς τὴν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου.*

ος **Ὁμιλίαις ΜΓ' - ΣΓ' :**

1. Ὁμιλία ΜΓ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΖ' Ματθαίου.*
2. Ὁμιλία ΜΔ', *Εἰς τὸν Ἰωάννην Εὐαγγελιστὴν.*
3. Ὁμιλία ΜΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Β' Λουκᾶ.*
4. Ὁμιλία ΜΣ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Γ' Λουκᾶ.*
5. Ὁμιλία ΜΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Δ' Λουκᾶ.*
6. Ὁμιλία ΜΗ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ε' Λουκᾶ.*
7. Ὁμιλία ΜΘ', *Εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον.*
8. Ὁμιλία Ν', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΣΤ' Λουκᾶ.*
9. Ὁμιλία ΝΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ζ' Λουκᾶ.*
10. Ὁμιλία ΝΒ', *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.*
11. Ὁμιλία ΝΓ', *Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου.*
12. Ὁμιλία ΝΔ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν Ι' Λουκᾶ.*
13. Ὁμιλία ΝΕ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Προπατόρων.*
14. Ὁμιλία ΝΣ', *Εἰς τὰ προεόρτια τῶν Χριστουγέννων.*
15. Ὁμιλία ΝΖ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν τῶν Πατέρων.*
16. Ὁμιλία ΝΗ', *Εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν.*
17. Ὁμιλία ΝΘ', *Εἰς τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανίων.*
18. Ὁμιλία Ξ', *Εἰς τὰ Ἐπιφάνια.*
19. Ὁμιλία ΞΑ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΒ' Λουκᾶ.*
20. Ὁμιλία ΞΒ', *Εἰς τὴν Κυριακὴν ΙΓ' Λουκᾶ.*
21. Ὁμιλία ΞΓ', *Πρὸς τοὺς δυσχεραίνοντας.*

Θ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

- ος **Ἀποφθέγματα Γερόντων:** Ἀντωνίου, Ἀρσενίου, Ἀγά-θωνος, Ἀμμωνᾶ, Ἀχιλλᾶ, Ἀμώη, Ἀμμούν, Ἀνούβ, Ἀβραάμ, Ἄρη, Ἀλωνίου, Ἀπφύ, Ἀπολλώ, Ἀνδρέου, Αἰῶ, Ἀμμωναθᾶ, Μ. Βασιλείου, Βησσαρίω

Τόμος νος, Βενιαμίν, Βιαρέ, Γρηγ. Θεολόγου, Γελασίου, Γεροντίου, Δανιήλ, Διοσκόρου, Δουλαῖ, Ἐπιφανίου Κύπρου, Ἐφραΐμ, Εὐχαρίστου, Κοσμικοῦ, Εὐλογίου, Εὐπρεπίου, Ἐλλαδίου, Εὐαγρίου, Εὐδαίμονος, Ζήνωνος, Ζαχαρίου, Ἡσαΐου, Ἡλία, Ἡρακλείου, Θεοδώρου, τῆς Φέρμης, Θεοδώρου τοῦ Ἐνάτου, Θεοδώρου τοῦ εἰς Σκῆτιν, Θεοδώρου τοῦ Ἐλευθεροπολίτου, Θεοδότου, Θεωνᾶ, Θεοφίλου, ἀμμάς Θεοδώρας, Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ, Ἰωάννου τοῦ ἐν Κοινοδίῳ, Ἰσιδώρου, Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, Ἰσαὰκ τοῦ Πρεσβυτέρου, Ἰωσήφ τοῦ ἐν Πενεφῶ, Ἰακώβου, Ἰέρακος, Ἰωάννου τοῦ Εὐνούχου, Ἰωάννου τοῦ Κίλικος, Ἰωάννου τῶν Κελλίων, Ἰσιδώρου τοῦ πρεσβυτέρου, Ἰωάννου τοῦ Πέρσου, Ἰωάννου τοῦ Θηβαίου, Ἰλαρίωνος, Ἰσχυριωνος, Κασσιανοῦ, Κρονίου, Καρίωνος, Κόπρι, Κύρου, Λουκίου, Λῶτ, Λογγίνου, Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, Μωυσέως, Ματώη, Μάρκου μαθητοῦ ἀβδᾶ Σιλουανοῦ, Μιλησίου, Μωτίου, Μεγεθίου, Μιώς, Μάρκου τοῦ Αἰγυπτίου, Μακαρίου τοῦ Πολιτικοῦ, Νείλου, Νισθερώου, Νίκωνος, Νετρά, Νικήτα, Ξοῖου, Ξανθία, Ὀλυμπίου, Ὀρσισίου, Ποιμένος, Παμδῶ, Πιστοῦ, Πίωρ, Πιτυριωνος, Πιστάμωνος, Πέτρου τοῦ Πιονίτου, Παφνουτίου, Παύλου τοῦ Κοσμίτου, Παύλου τοῦ Μεγάλου, Παύλου τοῦ Ἀπλοῦ, Πέτρου τοῦ τῶν Δίου, Ρωμαίου, Ρούφου, Ρωμανοῦ, Σισῶη, Σίδωνος, Σαϊώ, Σάρρας, Συγκλητικῆς, Τιθῶη, Τιμοθέου, Ὑπερεχίου, Φωκᾶ, Φήλικος, Φιλαγρίου, Φορτᾶ, Χομαί, Χαιρήμωνος, Ψενθαΐσιου, Ὡρ.

2ος **Τὸ Λειμωνάριον.**

3ος **Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου:**

1) *Περὶ θείων ὀνομάτων.* 2) *Περὶ Οὐρανίου ἱεραρχίας.* 3) *Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας.* 4) *Περὶ μυστικῆς θεολογίας.* 5) *Ἐπιστολές.*

4ος **Θεοδωρήτου Κύρου:** *Φιλόθεος Ἱστορία ἢ Ἀσκητικὴ Πολιτεία.*

5ος **Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίοι Ἀγίων:** 1. *Ἐπιστολὴ πρὸς ἀβδᾶν Γεώργιον.* 2. *Βίος τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου.* 3. *Βίος τοῦ ὁσίου Σάβα.* 4. *Βίος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐπισκόπου καὶ ἡσυχαστοῦ.* 5. *Βίος τοῦ ἀβδᾶ Κυριακοῦ.* 6. *Βίος τοῦ ἀβδᾶ Θεοδοσίου.* 7. *Εἰς τὸν ὄσιον Θεόγνιον τὸν ἐπίσκοπον.* 8. *Βίος τοῦ ἁγίου Ἀβραμίου.*

6ος **Παλλαδίου Ἐλενοπόλεως:** *Λαυσαϊκὴ Ἱστορία.*

7ος **Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου:** *50 Πνευματικὲς Ὁμιλίαι.*

8Α **Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου:** *Λόγοι Ἀσκητικοὶ (Α' - ΚΣΤ').*

8Β **Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου:** *Λόγοι Ἀσκητικοὶ (ΚΖ' - ΞΑ').*

8Γ **Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου:** α) *Λόγοι Ἀσκητικοὶ (ΞΒ' - ΠΣΤ').*

β) *Ἐπιστολές (Α' - Δ').*

9 **Α'. Διαδόχου Φωτικῆς:** 1) *Κεφάλαια Γνωστικά.* 2) *Λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν.* 3) *Ὁράσεις.* 4) *Ἐρωταποκρίσεις.*

Β'. Ἰωάννου Καρπαθίου: *Κεφάλαια Παρακλητικὰ 100.*

10Α **Ἀγίων Βαρσανουφίου - Ἰωάννου:** *Ἐρωταποκρίσεις (Α' - ΣΚΘ').*

10Β **Ἀγίων Βαρσανουφίου - Ἰωάννου:** *Ἐρωταποκρίσεις (ΣΛ' - ΦΚΒ').*

10Γ **Ἀγίων Βαρσανουφίου - Ἰωάννου:** *Ἐρωταποκρίσεις (ΦΚΓ' - ΩΜ').*

11Α **Α'. Εὐαγρίου:** 1. *Κεφάλαια πρακτικά, πρὸς Ἀνατόλιον.* 2. *Λόγος πρακτικὸς.* 3. *Τῶν κατὰ μοναχῶν πραγμάτων τὰ αἶψα.* 4. *Κεφάλαια ΛΓ'*

- κατ' ἀκολουθίαν. 5. Πνευματικαὶ γνῶμαι κατὰ ἀλφάβητον. 6. Ἔτεραι γνῶμαι. 7. Περί τῶν ὀκτῶ λογισμῶν, πρὸς Ἀνατόλιον. 8. Ἀποσπάσματα.
- B'.** Ἁγίου Νείλου: 1) Διηγήματα Α'-Ζ', 2) Πρὸς Ἀλβιανὸν μοναχὸν ἐρημίτην, 3) Πρὸς Ἀγάθιον μονάζοντα, Περί Περιστερᾶς.
- 11B** Ἁγίου Νείλου: 4). Πρὸς Μάγναν, Λόγος περὶ ἀκτημοσύνης, 5) "Ὅτι διαφέρουσι τῶν ἐν πόλεσιν ᾤκισμένων οἱ ἐν ἐρήμοις ἡσυχάζοντες... 6) Λόγος πρὸς Εὐλόγιον μοναχόν. 7) Πρὸς Εὐλόγιον, Λόγος περὶ τὰς ἀντιζηήλους τῶν ἀρετῶν κακίας. 8) Περί τῶν ὀκτῶ πνευμάτων τῆς πονηρίας. 9) Λόγος περὶ προσευχῆς. 10) Κεφάλαια ΚΖ' περὶ πονηρῶν λογισμῶν. 11) Παραινέσεις πρὸς μοναχοὺς. 12) Γνῶμαι ἀπάγουσαι τῶν φθαρτῶν καὶ κολλῶσαι τοῖς ἀφθάρτοις τὸν ἄνθρωπον. 13) Κεφάλαια ἢ παραίνεσις. 14) Περί τῶν ὀκτῶ τῆς κακίας λογισμῶν.
- 11Γ** Ἁγίου Νείλου: 15) Λόγος Ἀσκητικός, Κεφ. Α'-ΟΕ'. 16) Λόγος εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου, «νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον, ἀράτω ὁμοίως καὶ πήραν...». 17) Λόγος Ἀσκητικός καὶ πολυμερής. 18) Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον (Κεφ. Α'-ΟΓ') 19) Διήγησις περὶ Πάχονος, πορνικὸν πόλεμον πέσχοντος καὶ νικῶντος. 20) Ὑπερεχίου, Παραίνεσις ἀσκητῶν. 21) Ἀποσπάσματα ἐκ Λόγων καὶ Ὀμιλῶν τοῦ Ἁγίου Νείλου (Εἰς τὸ Πάσχα, Λόγοι δύο, καὶ εἰς τὴν Ἀνάληψιν, Λόγοι τρεῖς). 22) Ἐπιστολαὶ (Βιβλ. Α' 1-333).
- 11Δ** Ἐπιστολαί: 1. Βιβλίον Β' (1-333), 2. Βιβλίον Γ' (1-333). 3. Βιβλίον Δ' (1-62).
- 12ος** Α'. Ἀββᾶ Ἡσαΐα : Λόγοι Ἀσκητικοί.
 Β'. Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ: Κεφάλαια ὠφέλιμα.
 Γ'. Ἀββᾶ Δωροθέου : Πραγματεῖες καὶ Ἐπιστολές.
- 13ος** Α'. Μάρκου Ἐρημίτη: Δέκα δοκίμια (Περί νόμου πνευματικοῦ, Περί τῶν οἰομένων ἐξ ἔργων δικαιοῦσθαι, Περί μετανοίας, Περί τοῦ θείου βαπτίσματος, Πρὸς Νικόλαον νουθεσίαι ψυχωφελεῖς, Κεφάλαια νηπτικά ΚΗ', Συνδιάλεξις πρὸς σχολαστικόν, Συμβουλία νοός πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, Περί νηστείας, Εἰς τὸν Μελχισεδέκ).
- Β'. Ἡουχίου Ἱεροσολύμων: Λόγος ψυχωφελής περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς εἰς ἑκατοντάδας δύο. Λόγοι Α'-Η' (Εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν, Περί τῆς τρίτης ὥρας καὶ ἕκτης, Περί ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, Εἰς τὴν Θεοτόκον Μαρίαν, Εἰς τὴν αὐτὴν Θ. Μαρίαν, Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου, Ἐγκώμιον εἰς ἅγιον Θωμᾶν, Εἰς Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόν).- Συναγωγὴ ἀποριῶν καὶ λύσεων.- Μαρτύριον ἁγίου Λογγίνου.
- 13Α** Ἀναστασίου Σιναΐτου: 1) Ὁδηγός, 2) Περί τῆς ἁγίας συνάξεως καὶ περὶ τοῦ μὴ κρίνειν καὶ μνησικακεῖν καὶ 3) Εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγωγὴν τῆς ἑξασημέρου κτίσεως.
- 13Β** Ἀναστασίου Σιναΐτου: Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις.
- 14ος** Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : 1. Μυσταγωγία. 2. 400 Κεφάλαια Περί ἀγάπης. 3. Λόγος Ἀσκητικός. 4. 200 Κεφάλαια Περί Θεολογίας.
- 14Α** Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : 1. Ἐρωταποκρίσεις. 2. Πρὸς Θεόπεμπτον τὸν Σχολαστικόν. 3. Ἐρμηνεῖα εἰς τὸν ΝΘ' Ψαλμόν.
- 14Β** Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ: Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Ἐρωτήσεις Α' - ΝΓ').
- 14Γ** Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ : Πρὸς Θαλάσσιον περὶ διαφόρων ἀπόρων τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Ἐρωτήσεις ΝΔ' - ΞΕ').

- 14Δ **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Περὶ ἀποριῶν τῶν ἁγίων Διονυσίου καὶ Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν ἡγιασμένον (Ἀπορίες Α'–Ε', καὶ Α'–ΡΔ').*
- 14Ε **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :**
 1. *Περὶ ἀποριῶν τῶν ἁγίων Διονυσίου καὶ Γρηγορίου πρὸς Θωμᾶν ἡγιασμένον (Ἀπορίες ΡΕ'–ΡΘΘ').*
 2. *Σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου (α. Εἰς τὸ Περὶ οὐρανίου ἱεραρχίας καὶ β. Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας).*
- 14ς **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Σχόλια εἰς τὰ τοῦ ἁγίου Διονυσίου.*
 (1. *Εἰς τὸ Περὶ θείων ὀνομάτων,* καὶ 2. *Εἰς τὸ Περὶ μυστικῆς θεολογίας).*
- 15Α **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Δοκίμια δογματικά, θεολογικά καὶ πολεμικά: Πρὸς Μαρίνον, Δοκίμια Α'-Γ', Πρὸς Γεώργιον τὸν πρεσβύτερον, Ἀπαντήσεις πρὸς ἐρωτήσεις διαφόρων, Περὶ τοῦ «Παρελθέτω τὸ ποτήριον», Τόμος δογματικὸς πρὸς Μαρίνον, Ἐπιστολὴ Πρὸς τὸν Νίκανδρον, ἀπολογία πρὸς Σικελούς, Ἐπιστολὴ πρὸς Μαρίνον, Περὶ τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων, Ὅροι διάφοροι, Πνευματικὸς καὶ δογματικὸς τόμος, Περὶ τῶν δύο θελημάτων τοῦ Χριστοῦ, Περὶ ὄρων διαστολῶν, Ἐπιλυσις ἀποριῶν διακόνου Θεοδώρου, Τόμος δογματικὸς πρὸς Μαρίνον, Κεφάλαια διάφορα περὶ οὐσίας, φύσεως, ὑποστάσεως, προσώπου καὶ θελήματος Χριστοῦ.*
- 15Β **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Ἐπιστολές κοινές, δογματικὲς καὶ πολεμικές: Πρὸς τὸν ἑπαρχὸν Γεώργιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον (τρεις).- Πρὸς Κωνσταντῖνον.- Πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἰωάννην.- Πρὸς Ἰωάννην τὸν πρεσβύτερον (δύο.- Πρὸς Θαλάσσιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον.- Πρὸς μοναχὴν.- Πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον Περὶ τῶν ὀρθῶν ὄρων τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων.- Πρὸς Πέτρον ἰλλούστριον (δύο).- Πρὸς Κοσμᾶν τὸν διάκονον, περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως (δύο).- Πρὸς Ἰουλιανὸν σχολαστικόν, περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Κυρίου.- Πρὸς τὸν ἑπαρχὸν Γεώργιον.- Πρὸς Πύρρον.- Πρὸς Μαρίνον.- Πρὸς ἐπίσκοπον Κυδωνίας.- Πρὸς Αὐξέντιον.- Πρὸς Στέφανον.- Πρὸς Κωνσταντῖνον.- Πρὸς Κόνωνα.- Πρὸς Θαλάσσιον.- Πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον.- Πρὸς Κυρισίκιον.- Πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον.- Πρὸς Πολυχρόνιον (ὀκτώ).- Πρὸς Θαλάσσιον (τρεις).- Πρὸς Ἰωάννην κουβικουλάριον (τρεις).- Πρὸς Ἀναστάσιον μονάζοντα.*
- 15Γ **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** 1. *Συζήτησις ἐν Βιζύῃ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας Θεοδοσίου.* 2. *Ἐξήγησις τῆς κινήσεως.* 3. *Διάλεξις πρὸς Πύρρον.* 4. *Περὶ ψυχῆς.* 5. *Ἐρμηνεία τῆς προσευχῆς «Πατερ ἡμῶν», 3. Βίος Μαξίμου.*
- 15Δ **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** 1. *Κεφάλαια διάφορα.* 2. *Κεφάλαια ἕτερα, Σχόλια εἰς τὰς Ἐπιστολάς Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου.*
- 15Ε **Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ :** *Κεφάλαια Θεολογικά.*
- 16ος **Ἰωάννου τῆς Κλίμακος:** *Κλίμαξ εἰς Λόγους Α', καὶ Λόγος εἰς τὸν Ποιμένα.*
- 17ος **Α. Πέτρου Δαμασκηνοῦ :** 1. *Ἐπόμνησις πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν.*
 2. *Λόγοι συνοπτικοὶ ΚΔ'.*

- Β. Φιλοθέου Σιναΐτου :** *Νηπτικά Κεφάλαια Μ.*
- Γ. Θεοδώρου τοῦ Ἀσκητοῦ :** 1. Κεφάλαια Ρ'. 2. Θεωρητικόν.
- 18ος **Θεοδώρου Στουδίτου:** Ὁμιλίαι πρὸς τὸ κοινόν: α) *Εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου σταυροῦ.* β) *Εἰς τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων.* γ) *Λόγος Κατηχητικὸς εἰς τὴν ἁγ. Κυριακὴν τοῦ Πάσχα.* δ) *Ἐγκώμιον εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.* ε) *Εἰς τὴν σύναξιν τῶν οὐρανίων ταγμάτων.* ς) *Εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Ἰωάννου Βαπτιστοῦ.* ζ) *Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀποτομὴν τῆς ἱ. κεφαλῆς τοῦ Ἰωάννου Προδρόμου.* η) *Ἐγκώμιον εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην.* θ) *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἀπόστολον Βαρθολομαῖον.* ι) *Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν πνευματικὸν πατέρα του Πλάτωνα.* ια) *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Ἀρσένιον τὸν ἀναχωρητὴν.* ιβ) *Λόγος ἐπιτάφιος εἰς μητέρα του.* ιγ) *Λόγοι Κατηχητικοὶ Α'-ΛΓ'.*
- 18Α **Θεοδώρου Στουδίτου:** *Λόγοι Κατηχητικοὶ ΛΔ' -ΡΚΔ'.*
- 19Α **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου:** *Βίος Συμεὼν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου.- Κεφάλαια.- Εὐχαριστίαι.- Διάλογος μετὰ σχολαστικοῦ.*
- 19Β **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Βίβλος τῶν Θεολογικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-Γ').- Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-ς').*
- 19Γ **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου:**
 Α') *Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Ζ'-ΙΕ').*
 Β') *Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Α'-Ζ').*
- 19Δ **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Η'-ΛΔ').*
- 19Ε **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Ὑμνοὶ (Α'-ΚΖ').*
- 19ς **Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου :** *Ὑμνοὶ (ΚΗ'-ΝΗ').*
- 20ος **Α. Νικήτα Στηθάτου :** *Νηπτικὰ κεφάλαια, ἑκατοντάδες τρεῖς.*
 1. *Ἐκατοντάς πρώτη, Κεφάλαια πρακτικά.* 2. *Ἐκατοντάς δευτέρα, Κεφάλαια φυσικά.* 3. *Ἐκατοντάς τρίτη, Κεφάλαια γνωστικά.*
- Β. Ἡλία Ἐκδίκου:** 1. *Ἀνθολόγιον γνωμικόν.* 2. *Κεφάλαια γνωστικά ΛΒ'.* 3. *Κεφάλαια πρακτικά καὶ θεωρητικά ΡΙΖ'.*
- Γ. Θεολήπτου Φιλαδελφείας:** 1. *Λόγος τὴν ἐν Χριστῷ κρυπτὴν ἐργασίαν διασαφῶν καὶ δεικνύων ἐν βραχεῖ τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος τὸν κόπον.* 2. *Κεφάλαια ἑννέα.*
- Δ. Νικηφόρου τοῦ Μονάζοντος** *Λόγος περὶ νήψεως καὶ φυλακῆς καρδίας.*
- Ε. Γρηγορίου Σιναΐτου :** *Κεφάλαια 137 περὶ λογισμῶν καὶ παθῶν καὶ ἀρετῶν δι' ἀκροσυχίδος.* 2. *Κεφάλαια Γνωστικά ἑπτὰ.* 3. *Κεφάλαια δέκα Περί ἡσυχίας καὶ προσευχῆς.* 4. *Κεφάλαια δέκα πέντε Περί ἡσυχίας καὶ τῶν δύο τρόπων τῆς προσευχῆς.* 5. *Περί τοῦ πῶς δεῖ καθέζεσθαι τὸν ἡσυχάζοντα εἰς τὴν εὐχὴν καὶ μὴ ταχέως ἀνίστασθαι.*
- ς. Θεοφάνους Μοναχοῦ :** *Κλίμαξ Θείων Χαρίτων.*
- 21ος **Α. Καλλίστου Καταφυγιάτου :** *Τὰ σωζόμενα, Περί θείας ἐνώσεως καὶ βίου θεωρητικοῦ.*
- Β. Καλλίστου καὶ Ἰγνατίου τῶν Ξανθοπούλων :** *Μέθοδος καὶ κανῶν ἀκριδῆς περὶ τῶν αἵρουμένων ἡσυχίας διῶναι καὶ μοναστικῶς, περὶ τε ἀγωγῆς καὶ πολιτείας καὶ διαίτης αὐτῶν.*
- 21Α **Α. Καλλίστου Τηλικούδη τοῦ Πατριάρχου :** 1) *Κεφάλαια Περί προσευχῆς.*

- 21A 2. *Περὶ ἡσυχαστικῆς τριβῆς.* 3. *Ἐκλογαὶ ἀπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων.*
 Β. *Συμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ, Παράφρασις εἰς ΠΝ' Κεφάλαια εἰς τοὺς πενήκοντα Λόγους τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου.*
- 22ος *Νικολάου Καβάσιλα : Ἑρμηνεῖα εἰς τὴν θεῖαν Λειτουργίαν.— Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.*

Γ' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΙΑ' ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

- 1ος *Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου : 1. Ἀπολογίαι Α' καὶ Β'.— 2. Λόγος Περὶ Ἀναστάσεως.— 3. Διάλογος πρὸς Τρύφωνα.*
- 2ος *Τατιανοῦ : Πρὸς Ἑλληνας.— Ἀθηναγόρου : 1. Πρεσβεία Χριστιανῶν. 2. Περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν.— Θεοφίλου Ἀντιοχείας : Πρὸς Αὐτόλυκον, Βιβλία Α'-Γ'.— Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον.*

ΙΒ' ΑΠΑΝΤΑ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

- 1ος *Α) Προτρεπτικός.— Β) Παιδαγωγός, Λόγος Α'.*
 2ος *Παιδαγωγός, Λόγοι Β' καὶ Γ'.*
 3ος *Στρωματεῖς Λόγοι Α'. - Δ'.*
 4ος *Στρωματεῖς Λόγοι Ε'. - Η'. Λόγος, Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος.*

ΙΓ' ΑΠΑΝΤΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

- 1ος *Διδαχὴ τῶν Ἀποστόλων.— Διαταγαὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος.— Ἀποστολικοὶ Κανόνες.*
- 2ος *Ἐπιτομὴ Η' Βιβλίου τῶν Διαταγῶν τῶν ἀποστόλων.— Αἱ διαταγαὶ αἱ διὰ Κλήμεντος*
- 3ος **Κλήμεντος:**
 1. *Τῶν Πέτρου ἐπιδημίων κηρυγμάτων (Ὁμλ. ΙΒ'-Κ').*
 2. *Πρὸς Κορινθίους Α' καὶ Β'.*
 3. *Περὶ τῶν πράξεων, ἐπιδημῶν τε καὶ κηρυγμάτων.*
 4. *Μαρτύριον τοῦ ἁγίου Κλήμεντος.*
- 4ος 1. *Ἐπιστολὴ Βαρνάβα.*
 2. *Ἐπιστολὴς Ἰγνατίου:*
 α) *Γνήσιες (σύντομος καὶ ἐκτενὴς μορφή): 1. Πρὸς Ἐφεσίους, 2. Πρὸς Μαγνησίους, 3. Πρὸς Τραλλησίους, 4. Πρὸς Ῥωμαίους, 5. Πρὸς Φιλαδελφεῖς, 6. Πρὸς Σμυρναίους, 6. Πρὸς Πολύκαρπον.*
 β) *Ἀμφιβαλλόμενες: 1. Μαρίας πρὸς Ἰγνατίον. 2. Ἰγνατίου Πρὸς Μαρίαν, 3. Πρὸς τοὺς ἐν Ταρσῷ, 4. Πρὸς Ἀντιοχεῖς, 5. Πρὸς Ἡρώνα, 6. Πρὸς Φιλιππησίους.— Μαρτύριον Ἰγνατίου.—*
 3. α) *Πολυκάρπου ἐπιστολὴ πρὸς Φιλιππησίους, β) Μαρτύριον Πολυκάρπου.*
 4. *Ὁ Ποιμὴν τοῦ Ἑρμᾶ.*
 5. *Παπία Ἱεραπόλεως, ἀποσπάσματα.*

ΙΔ'. ΑΠΑΝΤΑ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

- ος Κατηχήσεις Φωτιζομένων (Α' - ΙΒ').
 Α'. Κατηχήσεις Φωτιζομένων (ΙΓ' - ΙΗ').
 Β'. Κατηχήσεις Μυσταγωγικαί (Α' - Ε').
- ος Γ'. Ὁμιλίαις - Ἐπιστολαίς:
1. Εἰς τὸν Παραλυτικὸν τὸν ἐπὶ τὴν κολυμβήθραν.
 2. Εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν Συμεῶνα τὸν Θεοδόχον.
 3. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Μωνσταντῖνον τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα.
 4. Μαρτυρίαι παλαιῶν περὶ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ τοῦ φανέντος εἰς Ἱεροσόλυμα.
 5. Χρονολογία.
 6. Συμπαράθεσις ἐπιστολῶν Κυρίλλου Ἱεροσολύμων καὶ πάπα Ἰουλίου.

ΙΕ' ΑΠΑΝΤΑ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

- ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι Α' - ΣΤ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι Ζ' - ΙΑ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας Λόγοι ΙΒ' - ΙΖ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Γλαφυρῶν εἰς τὴν Γένεσιν Λόγοι Α' - Ζ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Γλαφυρῶν εἰς τὴν Ἔξοδον Λόγοι Α' - Γ' εἰς Λευιτικόν, Ἀριθμούς, Δευτ/μιον, Βασιλειῶν, Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Βίβλος Θησαυρῶν, Περὶ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσί-
σου Τριάδος, Λόγοι Α' - ΙΘ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Βίβλος Θησαυρῶν. Περὶ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσί-
σου Τριάδος, Λόγοι Κ' - ΛΕ', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίτου Τριάδος, Λόγοι Α' - Ε', Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίτου Τριάδος, Λόγοι ΣΤ' - Ζ', καὶ Περὶ τῆς ἀγίας καὶ ζωοποιοῦ Τριάδος κατὰ κεφάλαια, Κεφ. Α' - ΚΗ', Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Μονογενοῦς καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς εἷς καὶ Κύριος, Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως κατὰ κεφάλαια. Πεντάβιβλος ἀντίρρησις κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν. - Διάλεξις πρὸς Νεστόριον, Ὅτι Θεοτόκος ἡ ἀγία Παρθένος καὶ οὐ Χριστοτόκος. - Λόγος κατὰ τῶν μὴ βουλομένων ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἀγίαν Παρθένον. Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας : Διάφοροι Λόγοι περὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων. -

Λόγοι δέκα ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ (Λόγοι Α'-Γ). Ὑπὸ ἔκδοση.

- 12ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Λόγοι δέκα ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ (Λόγοι Δ'-Γ καὶ τεμάχια τῶν Λόγων ΙΑ'-ΙΘ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 13ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Κατὰ ἀνθρωπομορφιτῶν εἰς κεφάλαια ΚΗ'. Ἐπιστολὴ πρὸς Καλοσύριον, καὶ ἄλλοι λόγοι πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον καὶ ταῖς βασιλίσσαις περὶ πίστεως. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 14ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Α', Λόγοι Α'-ΣΤ, Βιβλίον Β', Λόγοι Α'-Β'. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 15ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Β', Λόγοι Γ'-Ε', Βιβλίον Γ', Λόγοι Α'-Γ. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 16ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Γ', Λόγοι Δ'-Ε', Βιβλίον Δ', Λόγοι Α'-Δ'. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 17ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἡσαΐαν, Βιβλίον Δ', Λόγοι Δ'-Ε', Βιβλίον Ε', Λόγοι Α'-ΣΤ, καὶ εἰς Ἰερεμίαν, Βαρούχ, Ἰεζεκιήλ, καὶ Δανιήλ Ὑπὸ ἔκδοση.
- 18ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ὠσηὲ (Λόγοι Α'-Ζ)- Ἰωήλ (Λόγοι Α'-Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 19ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ἀμῶς (Λόγοι Α'-Δ'), Ὀβδιού, Ἰωνᾶν (Λόγ. Α'-Δ'), Μιχαΐαν (Λόγ. Α'-Ζ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 20ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ναούμ (Λόγοι Α'-Γ), Ἀβ-βακούμ (Α'-Γ), Σοφονίαν (Α-Β), Ἀγγαῖον (Α-Β). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 21ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Ζαχαρίαν (Λόγοι Α'-ΣΤ)- Μαλαχίαν (Λόγοι Α' - Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 22ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὰς Ματθαῖον - Λουκᾶν. Ὑπὸ ἔκδοση.
- 23ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα συνέχεια εἰς Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν καὶ εἰς Ἰωάννην (Λόγος Α', κεφ. Α'-Γ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 24ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Λόγος Β', κεφ. Α'-Θ, καὶ Λόγος Γ', κεφ. Α'-ΣΤ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 25ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Λόγος Δ', κεφ. Α'-Ζ, Λόγος Ε', Α'-Ε.). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 26ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος ΣΤ, κεφ. Ἐνα, Λόγος Ζ καὶ Η τεμάχια, Λόγος Θ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 27ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος Γ, κεφ. Α'-Β, Λόγος ΙΑ'. κεφ. Α' - ΙΒ'). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 28ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: α) Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην (Λόγος ΙΒ'), β) Εἰς τὰς Πράξεις, καὶ γ) Εἰς τὰς Ἐπιστολάς: 1. Ρωμαίους, 2. Κορινθίους Α', 3. Κορινθίους Β', 4. Γαλάτας, 5. Ἑβραίους, 6. Ἰακώβου, 7. Ἰωάννου Α', 8. Ἰούδα Ὑπὸ ἔκδοση.
- 29ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ἐπιστολαὶ (Α'-ΠΗ). Ὑπὸ ἔκδοση.
- 30ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὀμιλίαι ἑορταστικαί (Α'-ΙΖ) Ὑπὸ ἔκδοση.

31ος Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας: Ὁμιλίες Ἑορταστικῆς (IH-Λ). Ὁμιλίες διάφορες (Α'-KB).- Λόγος εἰς τὴν τελευταίαν τῶν ἁγίων τριῶν παιδῶν καὶ τοῦ πανσόφου Δανιήλ Ὑπὸ ἔκδοσιν.

ΙΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΦΩΤΙΟΥ

- 1ος Φωτίου Κων/πόλεως: Α'. Ἐξηγητικά: Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι, ἦτοι Πρὸς Ἀμφιλόχιον Μητροπολίτην Κυζίκου, ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν, ζητημάτων διαφόρων εἰς ἀριθμὸν τριακοσίων εἴκοσι δύο ἐρωτήσεων καὶ ἐπιλύσεων (Ἐρωταποκρίσεις Α'-ΞΓ).
- 2ος Φωτίου Κων/πόλεως: Β'. Ἐξηγητικά: Τὰ Ἀμφιλόχεια ἢ Λόγων ἱερῶν καὶ ζητημάτων ἱερολογίαι κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν (Ἐρωταποκρίσεις ΕΔ'-ΡΜΑ).
- 3ος Φωτίου Κων/πόλεως: Τόμοι 3-12 Ὑπὸ ἔκδοσιν

ΙΖ' ΑΠΑΝΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΟΥ ΣΑΛΑΜΙΝΙΟΥ

- 1ος Σαλαμίνιου Ἐρμείου Σωζομενοῦ : Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Τόμοι Α' - Δ'.
- 2ος Σαλαμίνιου Ἐρμείου Σωζομενοῦ : Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, Τόμοι Ε' - Θ'. Ὑπὸ ἔκδοσιν.

ΙΗ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΣΙΔΩΡΟΥ ΠΗΛΟΥΣΙΩΤΟΥ

Ἐπιστολαί: Θὰ ἐκδοθοῦν σὲ 3-4 τόμους.

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Μεγάλου 3 - Τηλ. 283 880 - Θεσσαλονίκη

Ἐκτύπωση Ὀφσετ: GRAFO - Τηλ. 281 188. Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία: Ἄφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Λαγανᾶ 17, Τηλ. 839 414 - Θεσ/νίκη

Κεντρικὴ διάθεση: Βιβλιοπωλεῖο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Μεγάλου 3 - Θεσσαλονίκη - Τηλ. 283 880 - (Οικίας 696 653)

Ταχυδρομικὴ Θυρίδα 40090 — Τ.Κ. 56 000 Θεσσαλονίκη